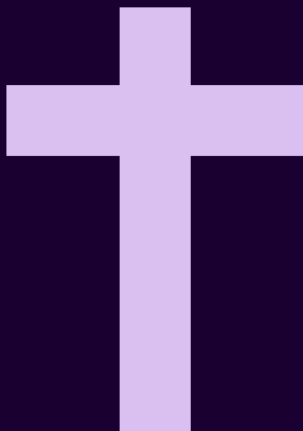

Akabuu Titõï Idei
Ilaaõ

Monkole New Testament

Akabuu Titɔi Idei Ilaaɔ

Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔi Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282

Contents

Matie	1
Maaku	44
Luku	70
Zāa	114
Woo Bε Nā	145
Romu	184
Kōrenti I	202
Kōrenti II	219
Galati	230
Efεεzu	237
Filipi	243
Kolosee	248
Tεsalonika 1	253
Tεsalonika 2	257
Timōtee I	260
Timōtee II	265
Titee	269
Filemōō	272
Ebεε	273
Zaaki	287
Piεε 1	292
Piεε 2	297
Zāa 1	300
Zāa 2	304
Zāa 3	305
Zudu	306
Kuyei Zāa	308

Laa^{ba}uu jii^{da} i^{yi} Matie í kò

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña (Cò Luku 3:23-28)

¹ Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña wee. Jesu Kirisii í je tókui Davidi, nò Davidi mò wa je tókui Aburahamu.

² Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mòi í bí Zakòbu. Zakòbu mòi í bí Zuda do igbàe do ifòe ña. ³ Zuda do Tamaa aboe aña mòi à bí Faresi do Zara. Faresi mòi í bí Esiromu. Esiromu mòi í bí Aramu. ⁴ Aramu mòi í bí Aminadabu. Aminadabu mòi í bí Nasò. Nasò mòi í bí Salamò. ⁵ Salamò do Rahabu aboei à bí Boazi. Boazi mòi do Rutu aboei à bí Obedi. Obedi mòi í bí Izai. ⁶ Izai mòi í bí Davidi i^{yi} í na í je ilaaluu.

Davidiu mòi í bí Salomò. Iyei Salomòui í je aboi Urii i^{yi} Davidi í sou. ⁷ Salomò mòi í bí Roboamu. Roboamu mòi í bí Abia. Abia mòi í bí Azafu. ⁸ Azafu mòi í bí Zozafati. Zozafati mòi í bí Zoram. Zoram mòi í bí Oziasi. ⁹ Oziasi mòi í bí Zoatamu. Zoatamu mòi í bí Akazi. Akazi mòi í bí Ezekia. ¹⁰ Ezekia mòi í bí Manasee. Manasee mòi í bí Amò. Amò mòi í bí Zoziasi. ¹¹ Zoziasi mòi í bí Zekonia do ifòe ña si waati i^{yi} ilaalui Babilòni, ilu n^lau, í je inei Izireli ña igù í nò ña si ilèe.

¹² Si anyii i^{yi} à nò ña ikpa Babilòni ñoi Zekonia í bí Salateli, nò Salateli mòi í bí Zorobabeli. ¹³ Nò Zorobabeli mòi í bí Abiudu. Abiudu mòi í bí Eliakimu. Eliakimu mòi í bí Azò. ¹⁴ Azò mòi í bí Sadòku. Sadòku mòi í bí Akimu. Akimu mòi í bí Eliudu. ¹⁵ Eliudu mòi í bí Eleazaa. Eleazaa mòi í bí Matani. Matani mòi í bí Zakòbu. ¹⁶ Nò Zakòbu mòi í bí Zozefu məkòl Maari, nò Maari mòi í je iyei Jesu i^{yi} à ya kpe Kirisi.

¹⁷ Bèebei si dimi ñau hai waatii Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi, tóku ikà ikà maatèi í wèe. Hai bi Davidi má ku naa si waati i^{yi} à bò ña Babilòni tóku ikà ikà maatèi í wèe. Si anyie, hai waati i^{yi} à bò ña Babilòniu ku naa si waati i^{yi} à bí Jesu i^{yi} à ya kpe Kirisi tóku ikà ikà maatèi í wèe má.

Kubí Jesu Kirisi (Cò Luku 2:1-7)

¹⁸ Yaase bei à bíò Jesu Kirisi wee. Hai waati i^{yi} Maari í wèe mudèi à mua Zozefu. Amma hee a maà tótò sèe Maari í ne así do gbugbài Hundeí Ilaaó. ¹⁹ Zozefu məkòe^u wee ine dee deei. Kù bi ñju ku dasi Maari anyò si bantuma. Na ñoi í ce í dasi idò ñju ku kòsie si asii. ²⁰ Si bei wa lasabu bèbe ñoi amalekai Aó Lafèe í naa í sò si ala í ni, Zozefu, awò tókui Davidi ilaaluu, maà ce ñoi í so Maari, mudèe i^{yi} à muèu. Dasie kpasè. Así i^{yi} í ñeu be, do gbugbài Hundeí Ilaaó. ²¹ Á bí ama ineməkò nò i sò Jesu. Njuí á faaba inee ña hai si dulum du ña.

²² Mii ñau ihè fei í cei ku ba ide i^{yi} Aó Lafèe í tako í sò walii Ezai ku sisia ine ñau ku kò, ²³ i^{yi} í ni,

Mudèe gò i^{yi} kù mà məkò á na ku ne así.

Á bí ama ineməkò,

Nò a kpoo Emanueli.

Yaasei iriui í je Ilaaó í wèe do awa.

²⁴ Iyi Zozefu í jì ñoi í ce bei amalekau í sò, í dasi Maari kpasè. ²⁵ Amma añaò a kù tótò sèe hee í koo í bíò ama ineməkòe. Nò Zozefu í sò Jesu.

2

Woo mà ña à naa Jesu ku cò hai nunui daako

¹ À bí Jesui Betelehemu si ilei Zudee si waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíe woo mà yaasei andaiya gò ña à naa Zeruzalemu hai nunui daako, ² nò à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ña iyi à bí nseiu í wa. Hai nunui daakoi à yé andaiyae í fita, ñoi à naa ku tɔɔe.

³ Iyi amanlu Herodu í gbò ideu, ñoi inɔe í fò, beɛbe mɔi inei Zeruzalemu ñau fei inɔ ñña í fò. ⁴ Ñoi í tɔtɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ña do woo kò inɛ ña si wooda ña fei nò í bee ña tengi bii à ni aa bí Ine iyi Ilaaɔ í cicau. ⁵ Ñoi à jɛaa à ni, Betelehemui si ilei Zudee domi beɛbei walii Misee í tako í kɔò wo, ⁶ í ni, Ilaaɔ í ni, Ine inei Betelehemu ña, si ilei Zudee, Ntò ntò, ilu nɛ kù kere si ilu nlaɪ Zudee ña fei, Si na iyi í jò hai si ilu nɛ inee ilaaluu á fita Ine iyi á gbā inei Izireli, inem ña.

⁷ Ñoi Herodu í jò à kpe woo mà ñau do asii, í bee ña si waatii iyi andaiyau í fita dee dee. Nò à sɔò. ⁸ Iyi í gbò beɛbe nò í sɔ ña í ni a bɔ Betelehemu a koo a bee yaasei amau wa sãa sãa. Bii à yɔò nò a nyi wa a naa a sɔ ñu ku ba ñu mɔ ñu koo gulɛa.

⁹ Iyi à gbò ideu à tã, ñoi à dasi kpāa. Nò andaiya iyi à tako à yé hai nunui daakou í nyi í cua ñña má hee tengi bii amau í wa, í bei í leekí lele be cau. ¹⁰ Iyi à yé andaiyau í leekí beɛbe, ñoi idò ñña í dɔ hee í caa. ¹¹ Nò à lɔ ile be ñoi à yé amau do Maari iyee. Nò à gule à tɔɔe. Nò à fū bɔgɔi amani ñña à nya wuru à muua, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku dɔ inunu iyi à ya kpe miru.

¹² Si anyie Ilaaɔ í sɔ ña si ala í ni a maà nyi bi amanlu Herodu má. Nò à too kpāa mmu à neò ilei ide ñña.

Zozefu ña à sa à ne ilei Ezibiti

¹³ Iyi woo mà ñau à to anyi à ne, nò amalekai Aɔ Lafɛe í naa bi Zozefu si ala í ni, dede í so amau do iyee í sa í neò ña ilei Ezibiti, domi Herodu á de amau ku kpa. I koo í buba be titá hee ajò iyi an na n ni í nyi wa má ña.

¹⁴ Na ñoi í jò Zozefu í dede idú í so amau do iyee í neò ña Ezibiti. ¹⁵ Bei à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi be í cei ku ba ide iyi Aɔ Lafɛe í sɔ waliie ku sisia inɛ ñau ku kɔ, si bei í ni, hai Ezibiti n kpe amam wa.

À kpa ama keeke ña

¹⁶ Ñoi amanlu Herodu í yé iyi woo mà andaiya ñau à lele nɛui, ñoi idɔe í kɔ jiiida jiiida. Ñoi í ce dooi waatii iyi woo mà ñau à yé andaiyau í fita, ñoi í jò à koo à kpa ama inemɔkò kpɔtɔ ña hee ku koo si do amai adɔ minji ña fei si ilui Betelehemu do ilɛkoɛ ña fei. ¹⁷ Beɛbei ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

¹⁸ À gbò anu ku dɔ si ilui Rama.

À gbò inɛ ña à kpata,

À waa cā buubuu.

Asee, Raselii wa kpata na irii amaɛ ña.

Nò à bɔ ku leleɛ,

Amma í kɔ ku gbò kuleleu

Si na iyi í jò amaɛ ña a kù weɛ má.

Zozefu ña à baa hai ilei Ezibiti

¹⁹ Si anyie Herodu í naa í ku, ñoi amalekai A5 Lafēe í naa bi Zozefu si ala ilei Ezibiti be, ²⁰ í ni, dede i so amau do iyee i nyiò ña ilei Izireli. Ine ña iyi à waa de amau ku kpa à ku.

²¹ Nò Zozefu í dede í so amau do iyee à nyi ilei Izireli má. ²² Amma í gbò iyi Aakelausii í je bommai baae Herodu si ilei Zudee, ñoi wa ce njo i ku bò ku buba be. Nò Ilaađ í sso si ala má í ni ku bò ilei Galilee. Njoi í tekl í bò Galilee si bei Ilaađ í sso. ²³ Nò í koo í buba Nazareti. Bebei ide i walii ñau í kò, si bei à ni aa kpoo inei Nazareti.

3

Waazoi Zaa woo dasi inyi

(Cò Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zaa 1:19-28)

¹ Waati bebei, Zaa woo dasi inyi í naa wa ce waaZo si gbabuai Zudee. ² Í ni, i kpaasi idò ñje ña domi waati í maai iyi Ilaađ á na ku je bommae. ³ Idei Zaaui walii Ezai í fò wo, si waati iyi í ni,

À gbò imui ine gò wa dõ anu si gbabua wa ni, I teese kpāai Lafēe ku te ña.

⁴ Zaa wa dasi iboi nto i kpookpo, nò wa ði santikii bata. Ketengbo do nyikōi sakoi í je ijee. ⁵ Nò ine ña à naa bi tee hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei do hai ilu ña iyi à wa cingaai idoi Zuudēu fei. ⁶ À ce tuubai dulum du ña nò à jò Zaa í dasi ña inyi si idoi Zuudēu.

⁷ Farisi do Sadusi ña nò à waa naa bi tee aña nkpò nkpò ku ba ku dasi ña inyi. Iyi Zaa í ye ña ñoi í sō ña í ni, ñje ine buu ña bei njo wukuku, yooi í sō ñje í ni i saa idòkōi Ilaađ iyi í maai wa. ⁸ Na ñju, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi í kpaasi idò ña. ⁹ I maà tamaa mà aa ba faaba ña si na iyi í jò ì ya maa ni ì je tōkui Aburahamu ña. An sō ñje, Ilaađ á yòkò ku so kuta ñau ihē ku ce ña tōkui Aburahamu ña. ¹⁰ Wee dagba wa kāsī tā mām a daò icui jji. Na ñju, jji iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina. ¹¹ Amu inyii ñ wa n dasi ñje ku ba ku je seɛdai idò ku kpaasi ñje, amma ine gò á na ku naa si anyim. Í rem do gbugbā ntò ntò, n kù to baa ñ bò baatae. Njui á da ñje si Hundei Ilaađ do ina. ¹² Wa mu mii ku fe bilee si awò, nò ku kpā bilee bii à kpokpoe, nò ku ko yoyòu ku dasi aka, sakou mò ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasi Jesu

(Cò Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

¹³ Waati bebe Jesu í naa hai ilei Galilee nò í bò idoi Zuudēe ku ba Zaa ku dasi inyi. ¹⁴ Iyi í to wa í ni Zaa ku dasi ñju inyi, ñoi Zaa wa bi ku kò, í ni, awò ì ne kpāa í dasim inyi, nò beirei í ce í waa naa bi tom. ¹⁵ Njoi Jesu í jeaa í ni, jò ku ce bebe titā, domi bebei à ne ka ce ka ceò mii iyi Ilaađ í bi fei. Nò Zaa í je. ¹⁶ Iyi í dasi Jesu inyi í tā, be gbakā Jesu í fita wa hai si inò inyiu. Njoi lelei A5 í cì nò Zaa í ye Hundei Ilaađ wa de sie wa bei ankasiidi. ¹⁷ Nò à gbò ide ku fò gò wa hai lele í ni, ine ihēi í je Amam. Ñ buu jiida jiida, siei inò didōm fei í ya wa.

4

Seetam í lele Jesu

(Cò Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

¹ Si anyii ñju, ñoi Hundei Ilaađ í bò Jesu si gbabua ku ba Seetam ku lelee. ² Njoi Jesu í ce anu ku ði dasā ciiji do idū ciiji, si anyie nò ari wa kpa. ³ Njoi Seetam woo leleu, í naa sie í ni, bii awòu Amai Ilaađi do ntò, jò kuta ñau ihē a

kpɔɔ pɛɛ. ⁴ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi ideí Ilaaɔ́ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ na ije nɔu akā, amma á maa wɛɛi na ide iyi Ilaaɔ́ wa fɔ fei.

⁵ Nɔ Seetam í bɔðe Zeruzalemu, ilu kumáú, nɔ í gùðe hee si antai ile lelei kpasɛi Ilaaɔ́u. ⁶ Nɔi í ni má, bii awɔu Amai Ilaaɔ́i, fo í dingaa ile, domi kukɔi ideí Ilaaɔ́ í ni,

Ilaaɔ́ á na amalekaɛ ɔa wooda na irie a maa degbɛɛ,

Nɔ a maa muɛ si awɔ

Ku ba í maà ti í koose si kuta.

⁷ Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi ideí Ilaaɔ́ í ni má, maà ti í sii Aɔ́ Lafɛɛɛ.

⁸ Si anyii nɔu, Seetam í bɔðe Jesu hee antai iri kuta nla gɔ má nɔ í nyisie bommai andunya fei do amboe nɔa. ⁹ Nɔ í ni, bii ì gule ì tɔɔm, mii ɔau ihɛ fei an muɛɛ.

¹⁰ Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sekɛɛ bɛ Seetam. Kukɔi ideí Ilaaɔ́ í ni, Aɔ́ Lafɛɛɛi aa tɔɔ, nɔ í wɛɛ na irii nɔu akā.

¹¹ Nɔi Seetam í beí í sekɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ amaleka ɔa à naa à sobie.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee

(Cɔ́ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

¹² Nɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zāa à dasie piisɔɔ. Nɔ í sinda í nyi ilei Galilee.

¹³ Amma iyi í tɔ Nazareti, kù buba bɛ, Kapɛranumui í koo í buba, ilu iyi í wa kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Galilee, si ilei Zabulɔɔ do Nɛfitali. ¹⁴ Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í fɔu ku kɔ waati iyi í ni,

¹⁵ Inei Zabulɔɔ do inei Nɛfitali ɔa,

Aɔa iyi à wa kɔkɔi kpāa iyi wa bɔ Tenku,

Aɔa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛɛu,

Aɔa iyi à wa ilei Galilee bii dimi mmu ɔa à wa,

¹⁶ Aɔa iyi à wa si ilu kuku wo,

Aɔai à yɛ inya kumá nla nla.

Aɔa iyi à wa si ile bii iku do ilu kuku í wa,

Aɔai inya kumá í naa si.

¹⁷ Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku waazo, í ni, i kpaasi idɔ nɔɛ si na iyi í jɔ waati í maai wa iyi Ilaaɔ́ á je bommaɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ɔa

(Cɔ́ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

¹⁸ Aɔ́ nɔu gɔ Jesu wa nɛ si itli tenku iyi à ya kpe Galilee, ɔai í yɛ sɔɔkɔ minji gɔ ɔa, Simɔɔ iyi à ya kpe Píɛɛ do ifɛɛ Anderee, à waa le taaɔ si inɔ tenkuu. ¹⁹ Nɔ í sɔ ɔa í ni, i toom wa ɔa, nɔ an ce ɔɛ woo dɛdɛ inɛ ɔa iyi aa je ti Ilaaɔ́. ²⁰ Bɛ gbakā à jɔ taaɔ ɔa ɔa à tooɛ.

²¹ Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ɔa má, Zaaki do Zāa ifɛɛ, amai Zebedee ɔa.

Inɛ ɔa à wa si akɔi inyi gɔ do baa ɔa, à waa teese taaɔ ɔa ɔa. Nɔ Jesu í kpe ɔa. ²² Bɛ gbakā ɔa mɔ à jɔ akɔu do baa ɔa à waa tooɛ.

²³ Nɔ Jesu í dabii si ilei Galilee fei wa kɔ inɛ ɔa si cio ile bii Zuifu ɔa à ya ce kutɔtɔɔ ɔa ɔa, wa sisi ɔa laabaau jiida si beí Ilaaɔ́ wa ce sɔɔlu ku na ku je bommaɛ, nɔ í jɔ inɛ ɔa à waa ba iri si bɔɔ dimi ikā ikā ɔa ɔa fei. ²⁴ Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ilei Siri fei, hee inɛ ɔa à wasi ku naaɔ bɔɔ ɔa ɔa wa bi tɛɛ. Inɛ ɔa iyi à nɛ dimii bɔɔ ikā ikā fei do inɛ ɔa iyi à nɛ wahalai ara kuro nkɔɔ do inɛ ɔa iyi inɛi inɔɔkɔ ɔa à mu, do inɛ ɔa iyi à waa ce bɔɔi cukuuna do wɛɛɛɛ ɔa, à naaɔ ɔa fei wa bi tɛɛ, nɔ í jɔ ɔa fei à ba iri. ²⁵ Nɔ zamaa nkɔɔ gɔ í too fitie wa hai ilei Galilee do hai ilui Zeruzalemu do ilei Zudee hee do icei idoi Zuudɛɛu bii Ilu Mɛɛwa ɔa à wa fei.

5

*Ino didō ntō ntō**(Cɔ Luku 6:20-23)*

¹Iyi Jesu í yɛ zamaau nɔi í koo í gũ iri kuta gɔ í buba. Nɔ mɔcɔɛ nɔ à naa à tɔtɔɔ siɛ. ²Nɔ í lɔsi cio ku kɔ nɔ nɔ si.

Si cioɛu í ni,

³Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ do ara kukayɛ, Domi anɔai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ nɔa.

⁴Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi à waa kpata, Domi Ilaaɔi á tũ idɔ nɔa.

⁵Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi daa nɔa í dɔ, Domi anɔai aa nɛ ilɛu fei.

⁶Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi à waa gbɔ ari do aɔgbɛi mii iyi Ilaaɔ wa bee, Domi Ilaaɔ á jò á yo.

⁷Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi à ya nɛ araareí inɛ nɔa, Domi Ilaaɔ mɔ á nɛ araare nɔa.

⁸Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi idɔ nɔa í má, Domi aa yɛ Ilaaɔ.

⁹Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi à waa ce icei laakai ku sũ, Domi Ilaaɔ á kpe nɔa amaɛ nɔa.

¹⁰Ilu ino didō nɔi inɛ nɔa iyi à kpā nɔa iju si na iyi í jò à waa ce mii iyi Ilaaɔ í bee nɔa, Domi anɔai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ nɔa.

¹¹Inɛ ilu ino didō nɔi, bii à waa bu nɛ nɔ à waa kpā nɛ iju nɔ à waa má nɛ laalo baa yooma fei na irim. ¹²I jò í nyaanyi i wɛɛð ino didō nla nla nɔa si na iyi í jò riba iyi à jilɛ nɔa leleaɔ í la. Ntɔ ntɔ bɛɛbɛi à kpā walii nɔa iyi à cua nɔa nɔa mɔ iju.

*Mɔndai imu do ti inya kumá**(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)*

¹³Nɔi Jesu í sɔ nɔa má í ni, inɛi ì jɛ imu si ino inɛi andunya nɔa. Bii didōi imu í ku, mii aa dasi ku jò ku dɔ má. Í gbe de a nikāɛ, nɔ inɛ nɔa à tɛɛɛɛɛ.

¹⁴Nɔ inɛi ì jɛ inya kumá andunya. Ilu iyi à ma si iri kuta kaa manji. ¹⁵A ci ya má fitila a biie do caka. Amma à ya kɔaɛi tengi bii á má inya, inɛi kpasɛ fei ku yɛð ilu. ¹⁶Bɛɛbɛ mɔi i jò inya kumá nɔa ku má si wajui inɛ nɔa ku ba a yɛ kookoosu jiiida nɔa nɔa irii Ilaaɔ Baa nɔa iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

¹⁷Jesu í ni má, i maà tamaa bɛi ñ naa woodai Moizi do cioi walii nɔa ku kpai. Aawo, ñ naa ku kɔi. ¹⁸Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo tãð, baa wasalii wooda keeke akā kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kɔi. ¹⁹Na nɔa, inɛ iyi í kua wooda, baa bii í jɛ icu akā keeke gɔi, nɔ í sɔ inɛ gɔ nɔa mɔ í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe lafɛɛ inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ. Amma inɛ iyi wa jirimae nɔ wa kɔ inɛ gɔ nɔa mɔ si, aa kpe lafɛɛ inɛ nla si bommai Ilaaɔ. ²⁰Ñ wa n sɔ nɛi, i kaa jɛ inɛi bommai Ilaaɔ nɔa bii kù jɛ í ce mii iyi Ilaaɔ í bee nɛ nɔa í re woo kɔ inɛ nɔa si wooda nɔa do Farisi nɔa.

Idei idɔɔkɔ

²¹Jesu í sɔ nɔa má í ni, ì gbɔ nɔa iyi Moizi í sɔ bala nɔa nɔa í ni, i maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa inɛ fei aa bɔðɛ si wajui woo kiiti nɔa a nyisie bɔnɛ. ²²Amma amu, an sɔ nɛ, inɛ iyi wa ce idɔɔkɔ do kpaasie aa bɔðɛ si wajui woo kiiti nɔa a kpāa iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ kpaasie nfe aa kiitie si wajui inɛ ngbo nɔa, inɛ mɔ iyi wa cɔ kpaasie nnyei á lɔ si ina iyi ci ya kuu. ²³Na nɔa, bii ì naaɔ amuai Ilaaɔ wa bi kuwee nɔ

bei i ye gigi iyi kpaasie gɔ wa mu taalee, ²⁴ jɔ amuaeu bi kuweeu be titā, i koo i teese ideu gbakā, awɔ do kpaasie. Si anyie, i bei i nyi wa i cea Ilaaɔ amuae.

²⁵ Bii í je inɛ gɔ wa bɔɔe ile kiiti na ideí gbese gɔ, ce kookaai hai kpā awɔ do lafɛe i gbɔsi nje ku ba ku maà dasie awɔi woo kiiti. Bii kù je beɛbe, woo kiitiu á dasie si awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasie ile piisɔɔ. ²⁶ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔɛi, bii à dasie piisɔɔ, bii i kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia si.

Idei sakara

²⁷ Jesu í ni má, ì gbɔ ña iyi Moizi í ni, i maà ce sakara. ²⁸ Amma amu, an sɔ ñe, awɔ inɛmɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee binɛe í dede, ì ce sakara mbɛ tã si idɔe. ²⁹ Na nyɔ, bii iju njeɛi wa dasie dulum, nya a i nyɔɔ ku j̄lie. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ akāi arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku. ³⁰ Bii í je awɔ njeɛi wa dasie dulum, buu i nyɔɔ ku j̄lie. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ akāi arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi

(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

³¹ Nɔ Jesu í sɔ ña má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi wa kɔsi aboe á náa tiaɛ nje kukɔsii. ³² Amma amu, ñ wa n sɔ ñe, inɛ iyi í kɔsi aboe nɔ kù je na sakara, mɔkɔu í dasie sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, i ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

³³ Jesu í sɔ ña má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í sɔ bala nje ñau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aɔ Lafɛe ì ni aa ce, jɔ i coo. ³⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ñe, i maà ya ce kugbasi ña pai. I maà ya gbasi do lele ña domi batai bommai Ilaaɔi. ³⁵ Nɔ i maà ya gbasi do ìle ña, domi bi ku lesi iseei. Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalemu ña domi ilui Ilaaɔ amanlu nlaui. ³⁶ Nɔ i maà ya gbasi do iri nje ña si na iyi í j̄j̄ i kaa yɔkɔ i fũuta baa ntoi iri akā nje hee ma je i j̄j̄ ku dũ ña. ³⁷ I j̄j̄ ide ku fɔ ñe ku je nto. Bii í ni ooi ku je oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku je aawo. Iyi aa lesi antae bebei fei ña, hai bi Seetam inɛ laalɔu wa naa.

Idei laalɔ ku sã

(Cɔ Luku 6:29-30)

³⁸ Jesu í sɔ ña má í ni, ì gbɔ ña iyi Moizi í fɔ wo í ni, inɛ iyi í nya ijuu inɛ gɔ, aa nya ti nɔu mɔ. Inɛ mɔ iyi í ce inyii inɛ gɔ, aa ce ti nɔu mɔi. ³⁹ Amma amu, ñ wa n sɔ ñe, i maà ya sãa inɛ laalɔ iyi í ce nje. Bii inɛ í sambalae si nje, toa cangau má. ⁴⁰ Bii inɛ gɔ í bɔɔe kiiti ku ba ku gba danzigie, naa kumbooe mɔ má. ⁴¹ Bii inɛ gɔ í tilasie í soa nɔu aso i neɔ zakai kilo akā, so i neaa ku to kilo minji gbakā. * ⁴² Bii inɛ gɔ í tɔɔe mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í náa mii gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ña ku bi

(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Jesu í ni má, ì gbɔ ña iyi Moizi í fɔ wo í ni, bi kpaasie, nɔ i cé mbɛɛɛ. ⁴⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ñe, i ya bi mbɛɛ nje ña, nɔ i ya cea inɛ ña iyi à waa kpā ñe iju kutɔɔ ña. ⁴⁵ Bii í waa ce beɛbe ña ì waa nyisi inɛ ña iyi í je amai Ilaaɔ Baa nje iyi í wa lelei, domi Ilaaɔ í j̄j̄ inunue wa má inya si inɛ j̄j̄ida do si inɛ laalɔ ña. Nɔ í j̄j̄ ij̄l wa rɔa inɛ ña iyi à waa ce idɔɔbie hee do bi inɛ ña iyi a kù waa coo fei. ⁴⁶ Bii inɛ ña iyi à bi ñe aña akāi ñe mɔ ì bi ña, to, riba yoomai aa ba ña. Baa woo gba fiái lɛmpoo ña mɔ à ya ce dimie. ⁴⁷ Bii kpaasi nje ña aña akāi ì ya ce fɔɔ ña, to,

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasie í soa nɔu aso Waati beɛbe, inɛi Romu ñai à waa je inɛ ngboi ileu. Nɔ akawe ña ña do sooge ña ña à ñe kpāa tilasiò inɛ gɔ ku so ña aso.

¹⁹ Í s̄õ ña má í ni, i maà ti i dede amani si andunyau ihẽ, bii tũtũ ña aa j̄õõ, do bii á mu at̄e, do bii ile ña aa l̄õ do gbugb̄a a koo a ce ilee. ²⁰ Amma i dede amanii lele bii kaa mu at̄e n̄õ tũtũ ña a kaa ȳõk̄õ a b̄ejēe, n̄õ ile ña m̄õ a kaa ȳõk̄õ a l̄õ a ce ilee. ²¹ Nt̄õ nt̄õ, í sla i dede amanii lele ña domi bii amanii ine í wa, b̄e m̄õ laakāe í ya wa.

Inya kumái ara

(C̄õ Luku 11:34-36)

²² Í ni má, ijui í je fitilai ara. Bii ijue wa ne baani, arae fei í wa si inya kumái. ²³ Amma bii ijue kũ waa ne baani, arae m̄õ fei í wa si ilu kukui. Na ññu, mii iyi í ne ku cee inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaõ ku dasi naane

(C̄õ Luku 16:13; 12:22-31)

²⁴ Jesu í s̄õ ña má í ni, ine ḡõ kaa ȳõk̄õ ku cea laf̄ẽe minji ice aj̄õ. Nt̄õ nt̄õ, á cé ine ak̄ã n̄õ ku bi ine ak̄ã, walak̄õ á jirima ine ak̄ã n̄õ ku donda ine ak̄ã. I kaa ȳõk̄õ i too Ilaaõ do fia aj̄õ ña.

²⁵ Na ññu ñ wa n s̄õ ñei, i maà ya maa weewea do mii iyi aa je i maa weeõ ña, walak̄õ do j̄ine iyi aa dasi ña. Kuw̄eei amane í re ije, ara m̄õ í re j̄ine. ²⁶ I c̄õ yei ña iyi á waa fo lele. A kũ waa gb̄ẽ hee a da nḡõḡõ a dasi suu. Do ññu fei, Baa ññe iyi í wa lele wa wo ña. I kũ mà ña iyi b̄eere ññe í re ti yei ñau b̄e? ²⁷ Yooi si ino ññe na kuweeweāe á ȳõk̄õ ku k̄õõsi kus̄õi ad̄õe baa keeke.

²⁸ To, na mii í ce í ya maa weewea do ideí j̄ine ña. I c̄õ b̄ei wua ña à ya da koko si in̄õ sako mee. A kũ waa ce ice a ci ya n̄õ a w̄õ ac̄õ. ²⁹ Amma ñ wa n s̄õ ñe, baa Salom̄õe ilaalu n̄lau, do amboe n̄la n̄lae fei kũ ne j̄ine iyi boodāe í to kokoi j̄ii ñau b̄e baa ak̄ã. ³⁰ F̄õf̄õ í w̄eei ñnyí do kus̄lae amma ala aa dasi inai. To, bii Ilaaõ í mua f̄õf̄õ ña iyi aa na a dasi ina booda ku sla b̄eebe, kaa ȳõk̄õ ku mu ññe nyau ku re f̄õf̄õ ñau b̄e de. I kũ ye naane ññe kũ la? ³¹ Na ññu, i maà ya weewea i ni ña, mii aa ka je, mii aa ka m̄õ, walak̄õ mii aa ka biid̄õ ara nwa. ³² Hai mà ideí Ilaaõ ñai à ya maa kpataa mii ñau b̄e fei, amma Baa ññe iyi í wa lele í mà iyi í ne bukaatai mii ñau b̄e fei ña. ³³ Na ññu, i hanya tit̄ã ña i ce id̄õõbii Ilaaõ do b̄ei aa ce í j̄õ bommāe ku b̄õ waju. Iyi í gbe b̄ei fei Ilaaõí á k̄õõ ññe si. ³⁴ Aj̄õ fei wahalae í ya tooi. Na ññu, i maà kpataõ ala ña, domi ala m̄õí á mà t̄ee.

7

Idei kiiti

(C̄õ Luku 6:37-38, 41-42)

¹ Jesu wa f̄õ má í ni, i maà ya kiiti ine ña ku ba Ilaaõ m̄õ ku maà kiiti ññe. ² Nt̄õ nt̄õ, ñ wa n s̄õ ñei, do yaase b̄ei í ya maa kiiti ine ña, b̄eebe m̄õ Ilaaõ m̄õ á naa ku kiiti ññe. N̄õ si ḡũa bii ñ w̄ãõ ine ña, si b̄e m̄õí aa w̄ãa ññe m̄õ. ³ Na mii í ce í waa ye f̄õf̄õ keeke iyi í wa si ijui kpaasie n̄õ i kũ ye j̄ii ite iyi í wa si titēe. ⁴ Beirei aa ce í s̄õ kpaasie í ni, j̄õ n nyae f̄õf̄õ si ijue, aw̄õ iyi j̄ii ite í wa si t̄ēe. ⁵ Aw̄õ ilu muafitii, j̄õ í tako i nya j̄ii ite iyi í wa si ijue tit̄ã ku ba i ye ilu s̄ãa s̄ãa, i b̄ei i nya f̄õf̄õ iyi í wa si ijui kpaasie.

⁶ I maà nyõ lege jiida ññe ña si wajui kuus̄õõ ña ku ba a maà t̄ēēēe. N̄õ i maà ti i na aja ña mii kumá ña ku ba a maà na a sinda a ñõ ñe*.

* **7:6** Yaasei ideui í je, kuw̄eei jiida ññe iyi í ne hai bi Ilaaõ, i maà ti i fo idee bi ine ña iyi á ye b̄ei kuus̄õõ ña iyi á kũ bi b̄eereideu ku mà, ku ba a maà t̄ēēēe. N̄õ i maà ti i fo idee bi ine ña m̄õ iyi á ye b̄ei aja ña iyi aa naa a sinda a ñõ ñe.

*Idei kutɔɔ**(Cɔ Luku 11:9-13)*

⁷ Jesu í ni má, í ya tɔɔ ɲa, aa mu nɲe. I ya dede ɲa, aa ba ɲa. I ya cã gambo ɲa, aa cí nɲe. ⁸ Ntɔ ntɔ, ine iyi í ya tɔɔ fei, aa mua. Ine mɔ iyi wa dede fei, á ba. Ine mɔ iyi wa cã gambo fei, aa cla lafɛe. ⁹ Yooi í wa si inɔ nɲe ihɛ iyi bii amae í tɔɔe pɛɛ á so kuta ku naa. ¹⁰ Bɛɛbe mɔi ine kãma kù wɛɛ iyi bii amae í tɔɔe cɛɛ á so nɲo ku naa. ¹¹ Debei, bii inɲe iyi í ya ce laalɔ ɲa ì mà mii jiida ku na ama nɲe ɲa, ì waa tamaa mà Baa nɲe iyi í wa lele kaa yɔkɔ ku mua ine ɲa iyi à waa tɔɔe mii jiida ku re bɛɛbe ɲa?

¹² Na nɲu, mii iyi ì bi ine ɲa a ya ce nɲe fei, inɲe mɔ í ce nɲa bɛɛbe ɲa, domi iyi bei í je icui idei kukɔsii walii ɲau do ti woodai Moizi.

*Ande iyi kù cí**(Cɔ Luku 13:24)*

¹³ Í sɔ ɲa má í ni, koofa nla do kpãa ku cí ɠo í wɛɛ, do minjisia ku mongolo ɠo iyi wa bɔ ala nwa. Í lɔ do koofa ku mongolou ɲa, domi koofa nla do kpãa ku cíu, bi ikui wa bɔ, nɔ ine nkpɔi wa too do bɛ. ¹⁴ Amma kpãa iyi wa bɔ bi kuwɛɛ hai tã í mante, andɛɛ kù cí. Nɔ ine ɲa iyi à ye kpãau à waa tooɛ a kù kpɔ.

*Idei jli do isoɛ**(Cɔ Luku 6:43-44)*

¹⁵ Jesu í ni má, í ya ce laakai ɲa do walii ilu ibo ɲa. À ya naa bi tu ɲei do daa didɔ bei angudã ɲa, amma idɔ ɲɲa í yei bei idɔi mbo ɲa. ¹⁶ Aa yɔkɔ í mà ɲa ɲai si kookoosu ɲɲa ɲa bei à ya mà jli hai si isoɛ. A ci ya ka isoí rezɛɛ si agũ. Nɔ a ci ya ka figi si agũ fufũ. ¹⁷ Jli jiida fei iso jiidai í ya so, nɔ jli laalɔ mɔ ku so iso laalɔ. ¹⁸ Jli jiida kaa yɔkɔ ku so iso laalɔ, bɛɛbe mɔi jli laalɔ kaa yɔkɔ ku so iso jiida. ¹⁹ Nɔ jli iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai a dasi ina. ²⁰ Si bei à ya mà jli hai si isoɛ, bɛɛbe mɔi aa mà walii ilu ibo ɲa hai si kookoosu ɲa.

*N kù mà ɲe ajɔ kãma**(Cɔ Luku 13:25-27)*

²¹ Jesu í ni má, kù je ine iyi wa kpem Lafɛɛ Lafɛɛ feii á na ku lɔ si bommai Paaɔ, bii kù je ine ɲa iyi à waa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele. ²² Ajɔ nɲu bɛ, ine nkpɔi á maa ni, Lafɛɛ Lafɛɛ, a kù ce walii do irie? A kù lele inei inɔɔko ɲa do irie? A kù ce maamaake nkpɔ do irie? ²³ Amma an sɔ ɲa si wajui ine fei n ni, n kù mà ɲe ajɔ kãma. I sekee hai bi tom, inɲe iyi í kù ce idɔɔbim ɲa.

*Idei woo ma ile minji ɠo ɲa**(Cɔ Luku 6:47-48)*

²⁴ Jesu í kpa nɲa mɔnda má í ni, na nɲu, ine iyi í ɠbɔ ide iyi ñ wa n fɔu ihɛ fei nɔ wa jirimae, á yei bei mɔkɔ ilu bisi iyi í ma ileɛ si kuta. ²⁵ Ijli í rɔ, ido í kɔ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai à maa. ²⁶ Amma awo iyi ì ɠbɔ ide iyi ñ wa n fɔu ihɛ fei nɔ í kù saalue, aa yei bei mɔkɔ nnyei iyi í koo í ma ileɛ si sãai ido. ²⁷ Ijli í rɔ, ido í kɔ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si ileu, nɔ í cuku í lege fei.

²⁸ Iyi Jesu í fo bɛɛbe í tã, ɲoi zamaau í biti do si bei wa kɔ ɲa si cio. ²⁹ À bitii si na iyi í jɔ do yiikoi wa kɔ ɲa si, kù je bei woo kɔ ine ɲa si wooda nɲa ɲau.

8*Jesu í jɔ dinte ɠo í ba iri**(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)*

¹ Jesu í sō ŋa ide ŋau ihē feii í bei wa kita wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ŋoi zamaa nla gō wa tooe. ² Nō dintē gō í naa í sēebata si wajuē í ni, Lafēe, bii í bi, aa yōkō í jò n ba iri n je inē iyi í má. ³ Ŋoi Jesu í yō awōe í luu nō í ni, ñ bi. Ba iri nō í je inē kumá. Bē gbakā í ba iri hai si bōōe. ⁴ Nō Jesu í sōo í ni, gbō, maà sō inē gō ideu ihē, amma koo nyisi araē bi woo weei Ilaaōu, nō í ce kuwee iyi Moizi í jilēu. Kuweeu bei á nyisi ŋa iyi í je inē iyi í má bebei.

Jesu í jò amaacei inē ngboi sooge gō ŋa í ba iri
(Cō Luku 7:1-10; Zāa 4:43-54)

⁵ Ŋoi Jesu í bō Kaperanumu. Waati iyi í lō inō iluu ŋoi inē ngboi sooge cō gō í koo í tōe ku faaba ŋŋu, ⁶ í ni, Lafēe, amaacem wa ce bōō kpasē, ci ya yōkō ku wu baa awō, wa kpāa iju ntō ntō. ⁷ Ŋoi Jesu í ni, í sīa, an koo n faabaē. ⁸ Amma inē ngboi sooge ŋau í jēaa í ni, Lafēe, n kù to í lō kpasēm. Baa hai ihē fō ide, amaacem nōu á ba iri. ⁹ Amu takam, ñ nē inē ngbo ŋa iyi ñ wa n jirima, nō ñ nē sooge gō ŋa mō iyi ñ wa n gbā. Inē akā ŋŋa iyi ñ bē á kooi, inē iyi ñ kpe mō á naai, nō icē iyi ñ ni amaacem ku ce ŋŋui í ya ce.

¹⁰ Iyi Jesu í gbō ideu í biti nō í sō inē ŋa iyi à waa tooe í ni, ntō ntō, baa si inōi inēi Izireli ŋa fei n kù ye inē iyi í yōkō í dasim naane nla bei inēeu ihē. ¹¹ An sō ŋe, hai je Zuifu nkpō á na ku naa hai do bii fei a buba si bommai Ilaaō. Anjai aa je do Aburhamu do Izaaki do Zakōbu bala ŋŋe ŋa ajō. ¹² Amma inē, tōku ŋŋa ŋa iyi í jō inēō ŋa í wa bē aa nyo ŋe angule si ilu kuku. Tengí bei aa lesi awō si iri í maa kpataō ŋa. ¹³ Nō Jesu í sō inē ngboi sooge ŋau í ni, bō kpasēe. Fei ndēe á ce si bei í dasi naaneu. Bē gbakā amaaceu í ba iri.

Jesu í jò bōō nkpō í ba iri
(Cō Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

¹⁴ Si anyiē, Jesu í bō kpasēi Piēe, í koo í ba iyei aboi Piēe kù waa nē baani, wa sūō ara gbāa. ¹⁵ Ŋoi Jesu í lu awōe nō ara gbāau í nya. Nō abou í dede í yaaē.

¹⁶ Iyi ale í le, à naa Jesu inē ŋa iyi à nē inēi inōoko ŋa wa nkpō nkpō. Nō í lele inēi inōoko ŋau do ide ku fō, nō inē ŋa iyi à waa ce bōō fei í jò à ba iri. ¹⁷ Í ce ŋŋu ŋau bei ku ba ide iyi walii Ezai í fōu ku kō iyi í ni, ŋŋu takae í so gbugbā hai nē nwa nō í nya bōō nwa ŋa.

Inē ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cō Luku 9:57-62)

¹⁸ Ajō ŋŋu gō, zamaa nkpō gō í kaako Jesu. Iyi Jesu í ye ŋa ŋoi í sō mōcōe ŋau í ni a bō icei tenkuu do ikpa ihō. ¹⁹ Hee a maa nē ŋoi woo kō inē ŋa si wooda gō í naa bi tēe nō í ni, Mēetu, an tooe bii í waa bō fei. ²⁰ Nō Jesu í sōo í ni, inā ŋa à nē kolo ŋa nō baa yei ŋa mō à nē bi ku sū. Amma amu Amai Amane n kù nē bii an koo n sū n sími. ²¹ Nō inē akāi mōcōi Jesu gō mō í ni, Lafēe, jò n koo n si baam wa titā. ²² Amma Jesu í jēaa í ni, awō de toom wa, nō í jò iku ŋa a si iku ŋŋa ŋa.

Jesu í leekt fufu si tenku
(Cō Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

²³ Si anyii ŋŋu, Jesu í lō akōi inyi nō mōcōe ŋa mō à lō à tooe. ²⁴ Iyi à waa nē ŋoi fufu nla gō í dede si tenkuu hee kutāngām ndii inyiū wa bii akōu. Amma Jesu wa sí ŋjoo. ²⁵ Ŋoi mōcō ŋau à koo à jūu à ni, Lafēe, faaba wa, à waa bō nfe ku ce.

²⁶ Ŋoi Jesu í sō ŋa í ni, naane ku dasi ŋŋe kù la. Na mii í ce í jò njo wa mu ŋe ŋa.

Iyi í fō bēēbē í tā, ŋoi í dede í la si inyiū do fufuu nō à coko sōm sōm. ²⁷ Nō mōcō ŋau fei à biti à waa ni, inē dimi yoomai ihē. Baa inyi do fufu ŋa fei à waa jirima ideē.

Jesu í lele inei inooko ña hai si ine minji go ña

(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

²⁸ Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ih̄s í ilei Gadara, ñoi amane minji go ña à fita wa hai bi ku si iku ña à kòo wa. Ine ñau à ne inei inooko ku gaabu ntò ntò hee í jò ine go ci ya je ku too kp̄au. ²⁹ Nò à d̄s anu à ni, mii í wa si ḡamei awae ña, awò Amai Ilaās. Í naa ku kp̄a wa iju hai waatiu kù toi? ³⁰ Nò à h̄nne kuusoo gaa go ña waju à waa je. ³¹ Nò inei inooko ñau à t̄oo Jesu à ni, bii í waa lele wai, jò kaa mu kuusoo gaa ñau ih̄s. ³² N̄oi Jesu í s̄o ña í ni a koo. Nò à fita hai si ine ñau à koo à mu kuusoo ñau. Nò kuusoo gaa ñau fei à sei wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu, inyi í je ña.

³³ Woo degbe kuusoo ñau à sa à ne ino ilu à koo à sisia ine ña ideu fei do bei à cea ine minji ñau. ³⁴ Nò inei ino ilu ñau fei à fita à b̄o Jesu ku c̄o. Iyi à koo à yoo ñoi à t̄oo ku fita hai ilei ide ñja.

9

Jesu í jò weege go í ba iri

(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

¹ Iyi ine ñau à t̄oo ku fita hai ilei ide ñja ñoi Jesu í lo akoi inyi í kua icei tenkuu má. Í ne ilui ñju takae *. ² N̄oi ine go ña à naa weege go wa, wa s̄u si makee. Iyi Jesu í ye naane ku dasi ñja, nò í s̄o weegeu í ni, baakoom, maà m̄ngò temua, ñ kpa idei dulum dee. ³ Wee woo kò ine ña si wooda go ña à wa be. Iyi à gb̄o wa f̄o beebe ñoi à waa lasabu si id̄o ñja à waa ni, ineeu ih̄e wa bu Ilaās. ⁴ Jesu í bei í mà ide iyi à waa lasabu ñoi í ni, na mii í ce í waa ce lasabu laalo beebe ña. ⁵ Si ide minji ñau ih̄e, yoomai kuf̄e í faala í re, ine ku s̄o ine go ku ni ñ kpa idei dulum dee, walakò ku ni ku dede ku ne. ⁶ Amma ñ bi í mà ña iyi amu Amai Amane ñ ne gbugb̄a ñ kpa idei dulum dii ine ña si andunya.

Iyi í f̄o beebe í t̄a ñoi í s̄o weegeu í ni, dede í so makee í b̄o kpas̄e.

⁷ N̄oi weegeu í dede í ne idee. ⁸ Wee ine nkp̄o nkp̄oi í wa be. Iyi à yoo beebe ñoi njo í mu ña à waa saabu Ilaās do iyi í na amane dimii yiikou be.

Jesu í kpe Matie

(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

⁹ N̄oi Jesu í dede hai be í b̄o ino iluu. Iyi wa ne ñoi í ye m̄kò go iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba fiaí lempoo. N̄oi í s̄o í ni, toom wa. Nò Matie í dede í tooe.

¹⁰ Si anyie Jesu wa je kpas̄e m̄kòu, ñoi woo gba fiaí lempoo do ine nkp̄o go ña má iyi kuwee ñja kù s̄la à naa à buba bi Jesu do m̄c̄oe ñau. ¹¹ Wee Farisi go ña à ye ña, nò à bee m̄c̄oe ñau à ni, na mii í ce M̄etu ñje wa je do woo gba fiaí lempoo do ine laalo ña. ¹² Iyi Jesu í gb̄o ide ñja ñoi í ni, ilu baani ña a kù ne bukaatai ilu iw̄o bii kù je b̄o ña. ¹³ N̄ wa n s̄o ñei, n kù naa ku kpe ine dee dee ña, amma dulum ñai ñ naa ku kpe. I koo í bee yaasei kukòu iyi í ni, Ilaās í ni, ñ bi í ce araarei ñje ña ku re í ceem kuwee.

Idei anu ku d̄i

(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

¹⁴ Wee Z̄aa woo dasi inyi m̄o í ne m̄c̄o ña. M̄c̄oe ñau à naa bi Jesu nò à beee à ni, na mii í ce awa do Farisi ñau à ya ka d̄i anu amma awò, m̄c̄oe ña a ci ya d̄i anu. ¹⁵ Nò Jesu í je ñja í ni, kpaasii m̄kò tit̄o ña aa ne ino kuf̄o go waati iyi m̄kò

* ^{9:1} ilui ñju takae kù je Betelehemu bii à buu. Kù nò kù je Nazareti bii à biie. Amma Kaperanumui wa f̄aa, ilu bii í buba wa ceò icee.

titõu í wa inõ nñai? Aawo, amma ajo go wa naa iyi aa nya mækò titõu hai si inõ nñā. Waati beɛbe aa dī anu.

¹⁶ Nñoi í kpa nñā mǎnda í ni, inɛ go kaa sɔ jaɛ ngbo do titõɛ ku tǎtǎɛ. Bii í ce beɛbe, titõu á ga jaɛ ngbou ku kǎosi. ¹⁷ Beɛbe mǎi a ci ya dasi v̄ɛɛ titõ iyi wa gba si bǎgɔ bata ngbo nñā. Bii í ce beɛbe, bǎgɔ bata ngbo nñau aa gai, nǎ v̄ɛɛu ku nikā, bǎgɔ nñau mǎ á ce nfe. Á ya dasi v̄ɛɛ titõi si bǎgɔ titõ nñā. Baa bii wa gba, bǎgɔu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibǎi Jesu

(Cǎ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

¹⁸ Si waati iyi Jesu wa sǎ nñā ideu ih̄ɛ nñoi inɛ ngbo go í naa í sɛɛbata si wajue í ni, ama inaabom wee í ku nsei nsei, amma naa le sie awǎ ku jī má. ¹⁹ Nǎ Jesu í dede do mǎcǎɛ nñā à too mǎkǎu.

²⁰ Waati iyi à dasi kpāa à waa ne, inaabo go wa too nñā. Abou wa ce bǎoi awǎ ku mu hai adǎ maateɛji wa. Nñoi í bǎ do anyii Jesu í koo í lu it̄i ibǎɛ. ²¹ Í ce beɛbe si na iyi í jǎ í fǎ si idǎɛ í ni, baa bii jaɛi n̄ ba n̄ lu an ba iri. ²² Nñoi Jesu í sinda í cǎo nǎ í ni, abooyi, maà mǎngɔ temua, naaneɛi í faabaɛ. Be gbakā abou í ba iri.

²³ Nñoi Jesu í mǎsi isɛɛnɛɛ í to kpas̄i inɛ ngbou í ye woo fā gaasiai iku nñā do zamaa nla nla go wa dǎ anu. ²⁴ Nǎ í ni, í fita hai ih̄ɛ. Ama inaabou kù ku, wa sī nñooi, nǎ à waa yaakoɛ. ²⁵ Nñoi Jesu í jǎ inɛ nñau à fita nǎ í lo í mu awǎi mud̄ɛu nǎ í dede. ²⁶ Nǎ laabaau ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jǎ fɛɛju minji go nñā à ye ilu

²⁷ Nǎ Jesu í ne hai be. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji go nñā à tooɛ à waa dǎ sie anu, à waa ni, tǎkui ilaalu Davidi, ce araare nwa í jǎ ka ye ilu. ²⁸ Nñoi Jesu í ne hee í to kpas̄ɛ. Nǎ fɛɛju nñau à naa bi tɛɛ nǎ í bee nñā í ni, ì dasi naane nñā iyi an yǎkǎo n̄ coo? Nǎ nñā mǎ à ni, oo, Laf̄ɛ. ²⁹ Nǎ Jesu í lu iju nñau í ni, ku ce nñɛ si bei í dasi naane nñā. ³⁰ Nǎ à ye ilu. Nǎ Jesu í sǎ nñā í kǎnkǎn du nñā í ni, í gbǎ nñā, í maà sǎ inɛ go ideu ih̄ɛ. ³¹ Amma iyi à sekɛɛ gbakā à lǎsi laabaaui Jesuu ku sisi si ilɛu fei.

Jesu í jǎ dekt̄ go í gbǎ ide

³² Nǎ Jesu do mǎcǎɛ nñā à ne hai be, nñoi à naa Jesu inɛ go wa. Inɛɛu inɛi inǎokò dekt̄ go í muu. ³³ Nǎ Jesu í lele inɛi inǎokou. Iyi í lelee gbakā nǎ mǎkǎu í lǎsi ide ku fǎ. Inɛ nñā à biti à wasi ku ni, a kù ye dimie si ilei Izireli ajo kǎma. ³⁴ Amma Farisi nñau à ni, Seetam ilaalui inɛi inǎokò nñau í muaa gbughā ku leleò nñā.

Jesu í ce araare inɛ nñā

³⁵ Jesu wa dabii dabii si ilu nla nñā do si ilɛko nñā, wa kǎ inɛ nñā si cio ile bii Zuifu nñā à ya ce kutǎtǎo nñā nñā, nǎ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaǎ nǎ í jǎ bǎo nñā do kǎo nñā fei à ba iri. ³⁶ Iyi í ye zamaau, araare fei í muu, domi à wɛɛ do biti, inõ nñā fei í fǎ, à wɛɛ nñā bei angudā nñā iyi a kù ne woo degbe. ³⁷ Nñoi í sǎ mǎcǎɛ nñā í ni, amaaje iyi í jīa í to ku da í kpǎ, amma woo da nñau a kù kpǎ. ³⁸ Na nñu, í tǎo ilu ikou ku be woo da nñā wa má.

10

Irii mǎcǎ maateɛji nñau

(Cǎ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

¹ Si anyii nñu, Jesu í kpe mǎcǎ maateɛjie nñau í tǎtǎo nñā bi tɛɛ. Nǎ í mu nñā yiiko a leleò inɛi inǎokò nñā nǎ a jǎ kǎo nñā a ba iri do inɛ nñā iyi à waa ce bǎo dimi ikā ikā fei. ² Irii woo be maateɛji nñau wee. Sinte, Simǎo iyi à ya kpe Piɛɛu do ifǎɛ Anderee, do ama minjii Zebedee nñā Zaaki do ifǎɛ Zāa, ³ do Filipu do Baatelemi,

do Tomaa, do Matie iyi í tako í je woo gba fiái lempoo, do Zaaki amai Alifee do Tadee, ⁴ do Simáo inei igbei Zelotu ^{*}, do Zudasi Isikarioti, iné iyi á na ku zambaéu.

Jesu í be mɔcɔ maateji nau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

⁵ Jesu í be amané maateji nau nɔ í sɔ́ nja bei nju í bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu nja, nɔ i maà lɔ si iluú inei Samari káma nja. ⁶ Amma i bɔ bi inei Izireli nja, anja iyi à nyo bei ama angudá nja. ⁷ I koo i waazo nja i ni, Ilaaó í maai ku je bommaé. ⁸ Nɔ i jò bɔ́ nja a ba iri nɔ i jl iku nja, i jò dinte nja a ba iri a je iné kumá, nɔ i lele inei inɔ́ko nja iyi à wa si iné nja. Si bei í ba hai né kusá nja, inje mɔ i na hai né kusá. ⁹ I maà ti i so fia nja. ¹⁰ I maà ti i so bɔ́go, i maà ti i so ibɔ́ minjisia, wala baata, wala golo. I maà so mii nau be káma nja si na iyi í jò woo ce ice í ne kpáai a náa bukaatai mii iyi í ne ku maa wɛéɔ.

¹¹ Bii í to ilu nla walakɔ si iléeko gɔ, i dede iné iyi í jesi ku gba nje, nɔ i buba kpasɛ́e be nja hee ku to ajo iyi í waa ne hai si iluu. ¹² Bii í lɔ kpasɛ́ gɔ i ya ce iné nau fɔ́ i ni nja, laakai ku sù ku wɛé do inje. ¹³ Bii à gba nje, laakai ku sù á wɛé do anjai, amma bii a kù gba nje, á baa si njei. ¹⁴ Si ilu gɔ wala si kpasɛ́ gɔ, bii iné nau à kɔ ku gba nje, hee má je a gbɔ́ ide nje, i ne hai be nɔ i gbugbá nja irurui baata nje nja ku ba ku je nja seeda iyi kiitii Ilaaó á naa si nja. ¹⁵ Ntɔ́ ntɔ́, an sɔ́ nje, si ajoí kiituu, Ilaaó á ce araarei inei Sodomu do Gɔmáo † nja ku re inei ilu dimi beɛ́e nau be

Ijuukpá iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

¹⁶ Jesu í sɔ́ nja má i ni, wee ñ wa n be nje nɔ aa ye njai bei angudá nja si inɔ́i mbo nja. Na nju, i jò i ne bisi bei njo nja, ‡, nɔ i je hai ce laalo bei ankasiidi nja. ¹⁷ Nɔ i ce laakai nja si na iyi í jò iné gɔ nja aa na a mu nje a bɔ́ɔ́ nje bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã nje ile bi ku ce kutɔ́tɔ́o nja nja. ¹⁸ Aa bɔ́ɔ́ nje si wajui ilu ile nja do bi amanlu nja na irim, ku ba i je seadam si waju nja nja do bi dimi mmu nja. ¹⁹ Amma bii à bɔ́ɔ́ nje bi ku kiiti, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ́ nja wala do yaase bei aa fɔ́ɔ́ nja. Bii waatiu í to, Ilaaó á mu nje ide iyi aa fɔ́ nja. ²⁰ Nɔ ide iyi aa fɔ́ nja kaa je ide nje, á naai hai bi Hundei Ilaaó Baa nje iyi í wa si nje.

²¹ Iné gɔ nja aa zamba ifɔ́ nja nja walakɔ igbá nja nja ku ba a kpa nja. Beɛ́e mɔ́i baa nja aa maa cea ama nja nja. Amu nja mɔ́ aa dede si baa nja nja ku ba a kpa nja. ²² Iné fei á cé njei na irim, amma iné iyi í temua hee kɔ́ á ba faaba. ²³ Bii á waa kpá nje iju si ilu gɔ i sa i bɔ́ ilu mmu. Ntɔ́ ntɔ́, an sɔ́ nje, i kaa dabii si ilei Izireliu i kpa irie nja amu Amai Amané n to wa.

²⁴ Ama cio ci ya re woo kɔ́sie, amaaɛe mɔ́ ci ya re lafɛ́ɛɛ. ²⁵ Na nju, í sɔ́a ama cio ku jesi a cea nju bei à cea woo kɔ́sie. Beɛ́e mɔ́i, í sɔ́a amaaɛe mɔ́ ku jesi a cea nju bei à cea lafɛ́ɛɛ. Bii à waa kpe amu ilu kpasɛ́u Seetam, aa sɔ́ inje inei kpasɛ́e nau iri laalo iyi í re beɛ́e.

Njoi iné iyi í jò i ce nja
(Cɔ Luku 12:2-7)

²⁶ Nɔ Jesu í ni má, do nju fei í maà ce njo nja nja, domi ngɔ́go kù wɛé iyi wa manji iyi kaa fita gbugbáa, nɔ asii káma kù wɛé iyi a káa na a mà. ²⁷ Iyi ñ wa n

* **10:4** igbei Zelotu inei igbei Zelotu nja í waa jabu ku ba Zuifu nja a ne ara nja hai si awɔ́i inei Romu nja.

† **10:15** Sodomu do Gɔmáo Ilu minji nau, Ilaaó í tako í lege nja à kpaɔ́ bomma si na iyi í jò dulum dii iné nja nja í caa. ‡ **10:16** i jò i ne bisi bei njo nja I cɔ K.A. 3:1. Í ni njo i ne bisi í re njai sako iyi Ilaaó í taka fei.

sō ñe si ilu kuku, i fəɔ si inya kumá ña. Iyi ñ gbɔ si asii ña i cā kɛsɛɛdɛɛ. ²⁸ I maà ce njoì inɛ ña iyi aa kpa ara nɲu akā, nɔ a kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce njoì inɛ iyi á yɔkɔ ku kpa ara do hunde ajɔ si ina iyi ci ya ku. ²⁹ A ci ya ta ama yei minji súú akā ba. Do nɲu fei, Ilaaɔ wa mà baani nɲa. Baa akā ña ci ya nɔ ku ku iyi kù jɛ do kumásiɛ. ³⁰ Ñɛ mɔ, hee do ntoì iri nɲɛ ña fei Ilaaɔ í mà jla ña. ³¹ Na nɲu, i maà ce njo ña, bɛɛɛ nɲɛ í re yei ña hee bii í jɪ.

³² Na nɲu, inɛ iyi í fəɔ si wajui amanɛ ña í ni nɲu í gbam, amu mɔ an gbaw si wajui Baam iyi í wa lele. ³³ Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ña, amu mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sù, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ Í sō ña má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sùì ñ naa nɲɛ wa si andunya. Aawo, ijai ñ naaò wa. ³⁵ Ñ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baɛi, ama inaabo mɔ do iyee, aso mɔkɔ mɔ do iyee mɔkɔɛ. ³⁶ Inɛi kpasɛ nɲɛ ñai aa jɛ mbɛɛ nɲɛ ña.

³⁷ Inɛ iyi í bi baɛ walakɔ iyee í rem, lafɛɛ kù to ku jɛ inɛm. Bɛɛɛ moi inɛ iyi í bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛɛ kù to ku jɛ inɛm. ³⁸ Inɛ iyi kù jesi nɲu ku so jli ku gaauɛ ku toom do wa, kù to ku jɛ inɛm. ³⁹ Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku kuɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim, lafɛɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

⁴⁰ Jesu í ni má, inɛ iyi í gba ñɛ í gbam nii, nɔ inɛ iyi í gbam í gba inɛ iyi í bɛm wai. ⁴¹ Inɛ iyi í gba walii si na iyi í jɔ Ilaaɔ í bɔɔ wa, Ilaaɔ á na nɲu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gba amanɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ si na iyi í jɔ í jɛ dee dee, Ilaaɔ á na nɲu mɔ ribai inɛ dee dee. ⁴² Inɛ mɔ iyi í mua taaka go baa inyi tútú si na iyi í jɔ í jɛ mɔcɔm, ñ wa n sō ñɛi, lafɛɛ kaa kua ribaɛ pai.

11

Woo bei Zāa ña
(Cɔ Luku 7:18-35)

¹ Waati iyi Jesu í sō mɔcɔ maateejie ñau ide ñau fei í tã, ñoi í nɛ hai bɛ í koo í dabii si ilu Galilee ñau í kɔ inɛ ña si cio nɔ í ce nɲa waazo. ² Wee waati bɛɛɛ Zāa woo dasi inyiu í wa piisɔɔ. Nɔ hai ile piisɔɔ bɛ í gbɔ baauì icei Jesu iyi á ya kpe Kirisi. Ñoi í bɛ siɛ mɔcɔɛ go ña ³ a koo a bɛɛɛ a ni, awoì ñ jɛ inɛ iyi Ilaaɔ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu go. ⁴ Nɔ Jesu í jɛ nɲa í ni, i koo i sisia Zāa mii iyi ñ ye do iyi ñ gbɔ ña. ⁵ Fɛɛju ña à waa ye ilu, woo sukute ña à waa nɛ dee dee, dinte ña à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekl ña à waa gbɔ ide, iku ña à jɪ, nɔ a waa sisia ilu are ña laabaau jiida. ⁶ Ilu inɔ didɔì inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ ku dasie na irim.

⁷ Iyi mɔcɔi Zāa ñau à gbɔ bei Jesu í fəɔ, ñoi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ñoi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau ideì Zāa í ni, mii ñ bɔ ku cɔ si gbabuau ña. Fəfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo. ⁸ To, mii ñ bɔ ku cɔ ña. Mà mɔkɔ iyi wa dasi ibɔ ku slau. Aawo, inɛ ña iyi à waa dasi iboi fia nkɔɔ, aɲai à ya wa kabai ilaalu ña. ⁹ To, mii ñ bɔ ku cɔ ña. Mà waliì ñ bɔ ku cɔ ña. Oo, ntɔ ntɔ an sō ñɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii. ¹⁰ Zāai kukoi ideì Ilaaɔ wa fāa tengi bii í ni, Ilaaɔ í ni, wee ñ bɛ woo sisi idem wa si wajue iyi á teeseɛ kpāɛ. ¹¹ Ntɔ ntɔ an sō ñɛ, si inɔi inɛ ña iyi inaabo ña à bí fei, kāma ña kù wɛɛ iyi í re Zāa woo dasi inyi. Amma do nɲu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ í roo. ¹² Hai waati iyi Zāa í sinti ku waazo hee do nɛsi

fei bommai Ilaaḥ wa bə wajui do gbugbā, nɔ ilu gbugbā ɲai à ya baa *. ¹³ Moizi í fə idei bommau si woodaε. Nɔ walii ɲau mɔ, aɲa fei à fə ideε hee í koo í to wa si waatii Zāa woo dasi inyiu. ¹⁴ Í gbɔ ɲa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jesi í gbɔ idem ɲa, Zāai í je Eliiu. ¹⁵ Ine iyi í nε itl iyi à gbɔð ide, ku gbɔ.

¹⁶ Yooi an wāð inei nsei ɲau ihē. À yei bei amu ɲa iyi à waa buba bantuma à sɔ nje à waa ni, ¹⁷ à fā nɲe yee nɔ í kù jojo ɲa, nɔ à kɔ nɲe irii iku ɲa nɔ í kù kpata ɲa. ¹⁸ Ñ n bi beεbei si na iyi í jò waati iyi Zāa woo dasi inyiu í naa í ya dī anu nɔ ci ya mɔ vεε, nɔ à ni í nε inei inəokoi. ¹⁹ Nɔ iyi amu Amaí Amanε n naa, n ya n je nɔ n maa n mɔ, nɔ inε ɲa à ni n bi ije nɔ n je woo mɔ atε, nɔ n je kpaasii woo gba fiaí ləmpoo ɲa do ilu dulum ɲa. Do nɲu fei, à ye iyi bisii Ilaaḥ í je dee dee na ice ɲa iyi wa ce.

Ilu ɲa bii inε ɲa à kɔ ku dasi Jesu naane

(Cɔ Luku 10:13-15)

²⁰ Nɔ Jesu í ləsi ku gbaɲba si inei ilu ɲa bii í ce maamaake nkɔɔ nkɔɔ ɲau si na iyi í jò à kù kpaasi idə. ²¹ Í ni, inɔ kufɔ nla nlaí á je tu nɲe, inɲe inei Kɔrazεε ɲa. Inɲe mɔ inei Besaidə ɲa, inɔ kufɔ nla nlaí á je tu nɲe. Maamaake ɲa iyi à ce si ilu nɲe ɲau ihē, bii í je Tii do Sidəoi †. à coo wo, inei ilu ɲau aa dī saaki a kpatað na irii dulum du ɲa nɔ a kpaasi idə hai ku kpε. ²² Na ɲoi í jò n wa n sɔ nɲe iyi si ajoin kiitii ijuukpāi inei Tii do Sidəo ɲa á tia tu nɲe. ²³ Inɲe mɔ, inei Kaperanumu ɲa, ì waa tamaa ɲa aa so nɲe hee lelei? Aawo, aa kεkε ɲei hee bi ku wai iku ɲa. Ntɔ ntɔ, maamaake nkɔɔ nkɔɔ iyi n ce si ilu nɲe, bii í je Sodomui n coo wo, iluu á weε baa nnyi. ²⁴ Na ɲoi í jò n wa n sɔ nɲe iyi si ajoin kiitii ijuukpāi inei Sodomu ɲa á tia tu nɲe.

I naa wa bi tom i naa í gba kusɔmi

(Cɔ Luku 10:21-22)

²⁵ Waati beεbe ɲoi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ì je Lafεi lele do ile, n wa n saabue do iyi í singaa ilu bisii do woo mà ɲa mii ɲau ihē nɔ ì nyisi amu ɲa. ²⁶ Í sɔa Baaba, si na iyi í jò beεbei ì bi.

²⁷ Nɔ í sɔ inε ɲa í ni, Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inε kāma kù mà amu Amau bii kù je Baau. Nɔ inε kāma kù mà Baau bii kù je amu Amau do inε ɲa iyi ì bi n nyisi ɲa.

²⁸ Inɲe iyi ì gbεɲi nɔ aso wa wɔ nɲe fei i naa wa bi tom an mu nɲe kusɔmi. ²⁹ I jesi n lesi nɲe zuugum nɔ í gba idei ciom ɲa, si na iyi í jò amuu amanε kurɔ do woo kaye arai. Bii ì waa ce beεbe ɲa, aa ba kusɔmii hunde nɲe ɲa. ³⁰ Ntɔ ntɔ, zuugum nou kù gaabu nɔ aso iyi an kā nɲe kù wo.

12

Jesu do ajoi kusɔmi

(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

¹ Si anyii ajɔ minji, ajoi kusɔmi gɔ, Jesu do mɔcɔε ɲa à waa too kəoi ilε gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɔε ɲau ɲoi à wɔ amaaje iyi à gbε si ilεu à nunu ijue si awɔ à waa ɲo. ² Wee Farisi gɔ ɲa à wa be. Iyi à yɔɔ ɲoi à sɔ Jesu à ni, cɔ, mɔcɔε ɲa à waa ce mii iyi à kù nε kpāai ku ce si ajoi kusɔmi. ³ Amma Jesu í je ɲɲa í ni, í kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nɲu do inεε ɲa? ⁴ Í lɔ kpasεi Ilaaḥ

* **11:12** bommai Ilaaḥ...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inε á yɔko ku gbɔð má wee, inε ɲa à wasi ku ce kookaai a ba a je inei bommai Ilaaḥu. Nɔ inε ɲa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aɲai aa lɔ si. † **11:21** Tii do Sidəo Ilaaḥ í kpa inei ilu ɲau si na iyi í jò kuce ɲɲa ɲa kù sɔa.

nɔ́ í so p̄ɛɛ iyi à jileá Ilaaḍ í je, n̄ɟu do in̄ɛɛ ɲa. Nɔ́ wee a kù ne kp̄āai p̄ɛɛu ku je, í gbe woo weei Ilaaḍ ɲa aɲa akā. ⁵ M̄à í kù cioe si tiai woodai Moizi ɲa iyi si aɲai kusl̄mi woo wee ɲa iyi à ya ne ice si kpas̄ɛi Ilaaḍ a kù waa jirima aɲai kusl̄mi? Do n̄ɟu fei, a kù je ilu taale ɲa. ⁶ Amma an s̄ɔ ɲe iyi in̄ɛ ɔ́ í wa ih̄ɛ iyi í ne beere í re kpas̄ɛi Ilaaḍ. ⁷ Kukoi idei Ilaaḍ wa fɔ́ í ni, Ilaaḍ í ni, ñ bi í ce araarei n̄je ɲa ku re í ceem kuwee. Bii í je í mà yaasei ideu be ɲa wo í kaa maa ye taale hai ne taale ɲa. ⁸ Nɔ́ aa mà ɲa iyi amu Amai Amane ñ je in̄ɛ ngboi aɲai kusl̄mi.

Ine iyi awɔ akāe í ku

(Cɔ́ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

⁹ Nɔ́ Jesu í ne hai be í koo í lɔ́ ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔ́tɔ́u. ¹⁰ Wee m̄akɔ́ ɔ́ í wa be, awɔ akāe í ku í gbe. Nɔ́ in̄ɛ ɲa iyi à wa beu à bee Jesu à ni, wooda í na in̄ɛ kp̄āa ku jò in̄ɛ ku ba iri si aɲai kusl̄mi? À waa fɔ́ beɛbeɛi ku ba a ye taale. ¹¹ Nɔ́ Jesu í je ɲɲa í ni, bii in̄ɛ ɔ́ ɲɲe í ne angudā akā nɔ́ í koo í dasi inɔ́ isa baa bii aɲai kusl̄mii, laf̄ɛɛ kaa nyaa? ¹² Amane í bei í re angudā hee bii í j̄l. Na n̄ɟu, in̄ɛ í ne kp̄āa ku ce mii jiida si aɲai kusl̄mi. ¹³ Nɔ́ Jesu í s̄ɔ m̄akɔ́u í ni, t̄ɛ awɔɛ. Iyi í t̄ɔ́ nɔ́ í baa dee dee bei awɔ akāu má. ¹⁴ N̄ɔ́i Farisi ɲau à fita à koo à waa busi n̄je bei aa ce a kpaḍ Jesu. ¹⁵ Amma Jesu í mà si ɲa nɔ́ í ne hai be.

Jesu í je woo ce ice iyi Ilaaḍ í cica

Waati iyi Jesu wa ne, zamaa nla nla ɔ́ í tooe. Nɔ́ í jò in̄ɛ ɲa iyi à je b̄ɔ́ ɲa fei à ba iri. ¹⁶ Amma í s̄ɔ ɲa í k̄ɔ́nk̄ɔ́n du ɲa í ni a maà s̄ɔ in̄ɛ ɔ́ in̄ɛ iyi n̄ɟu í je. ¹⁷ Í jò à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í fou ku k̄ɔ́, iyi í ni,

¹⁸ Ilaaḍ í ni,

Woo ce ic̄ɛm iyi ñ cica wee.

N̄ɟui ñ bi jiida, siei inɔ́ did̄ɔ́m fei í ya wa.

An daa si Hundem,

Nɔ́ ku sisia dimi fei dee dee ku jem.

¹⁹ Kaa ce kakɔ́ do in̄ɛ ɔ́ hee ku la sie.

Beɛbe moi kaa kosi in̄ɛ ɲa ija si inɔ́ ilu pai.

²⁰ Kaa tambɔ́ ama j̄li iyi í k̄ɔ́mba wa bi ku ce,

Nɔ́ kaa kpa fitila iyi inya kumáe kù la * ,

Hee waati koo to si bii á jò dee dee ku jem ku k̄ɔ́mia in̄ɛ fei,

²¹ nɔ́ kp̄āa ku c̄ɔ́i dimi fei kù wa sie.

Jesu wa k̄ɔ́ arae

(Cɔ́ Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

²² Si anyii n̄ɟu, à naa Jesu m̄akɔ́ ɔ́ wa iyi in̄ɛi inɔ́ɔ́kɔ́ í jò í f̄ɛɛju nɔ́ í dekl. Nɔ́ Jesu í faaba in̄ɛɛu, í jò wa ye ilu nɔ́ wa fɔ́ ide. ²³ Nɔ́ zamaau fei í biti à waa ni, debei, á je t̄okui Davidiu mbe. ²⁴ Amma iyi Farisi ɲau à gbɔ́ ideu, ɲoi à ni, m̄akɔ́u ih̄ɛ wa lele in̄ɛi inɔ́ɔ́kɔ́ ɲai do gbugb̄ai Beelizebuu †. ilaalu ɲa. ²⁵ Si bei Jesu í mà lasabu ɲa, ɲoi í s̄ɔ ɲa í ni, bomma iyi in̄ɛɛ ɲa à waa ja aɲa duus̄ɔ́ á na ku gbe ngbe. Beɛbe moi ilu walakɔ́ kpas̄ɛ ɔ́ iyi in̄ɛɛ ɲa à waa ja aɲa duus̄ɔ́ kaa na ku kpe. ²⁶ Na n̄ɟu, bii Seetam wa lele arae, wa ce iḡũ do araei, bommae kaa kpe. ²⁷ Bii í je do gbugb̄ai Beelizebuu ñ wa n leleò in̄ɛi inɔ́ɔ́kɔ́ ɲa, to, do gbugb̄ai yooi m̄ɔ́ɔ́ ɲɲe ɲa m̄ɔ́ à waa leleò ɲa. Debei aɲa taka ɲa aa ye taale n̄ɲe. ²⁸ Amma bii do gbugb̄ai Hundei Ilaaḍi ñ wa n leleò in̄ɛi inɔ́ɔ́kɔ́ ɲau, n̄ɟu be wa nyisi iyi Ilaaḍ í sinti ku je bommae si anini n̄ɲe.

* **12:20** oma j̄li... fitila iyi inya kumáe kù la ama j̄li do fitilau in̄ɛ ɲa iyi gbugb̄a ɲa kù lai wa f̄āa.

† **12:24** Beelizebuu iri iyi à s̄ɔ Seetam nii.

²⁹ Beirei ine á ce ku lɔ kpasɛi ine iyi í ne gbugbá ku coo ile bii kù je í tako í dí ilu gbugbá. Amma bii í dúu á yɔkɔ ku coo ile.

³⁰ Ine iyi kù je tom, mbɛem nii. Ine iyi kù waa bam ku tɔtɔ, wa fangaɛi.

³¹ Na ɲai í ce ñ wa n sɔ ɲɛ, Ilaaɔ á yɔkɔ ku kpa ideí dulum do arɔbu fei. Amma ine iyi wa bu Hundei Ilaaɔ, kaa ba a kpa ideí dulum deɛ pai. ³² Bii amanɛ wa fɔ laalɔi Amai Amanɛ Ilaaɔ á yɔkɔ ku kpa ideí dulum deɛ. Amma ine iyi wa fɔ taalei Hundei Ilaaɔ kaa ba a kpa ideí dulum ndɛɛ hai nnyi hee do ala fei.

Ji do isoe

(Cɔ Luku 6:43-45)

³³ Jesu í sɔ ɲa má í ni, à ya mà jlii hai si isoe. Ji jiida iso jiidai í ya so, amma ji laalɔ, iso laalɔ í ya so. ³⁴ Ine ine buu ɲai bei njo wukuku. Ine ine laalɔ ɲa, beirei aa ce í fɔ ide jiidai ɲa. Mii iyi wa kɔ si idɔɛ nɲui gelee í ya fɔ. ³⁵ Ine jiidai ide jiidai í ya fɔ. Nɔ ide jiidai í ya naai hai si ide jiidai iyi wa singa si idɔɛ. Bɛɛɛɛ mɔi ine laalɔ ide laalɔ í ya fɔ. Nɔ ide laalɔu mɔ í ya naai hai si ide laalɔ iyi wa singa si idɔɛ. ³⁶ An sɔ ɲɛ, ide nfe iyi ine ɲa à waa fɔ fei, Ilaaɔ á na ku bee ɲa si aɲi kiituu, ³⁷ domi hai si ideí Ilaaɔ á kiitie, nɔ ku kpee hai ne taale walakɔ ilu taale.

Ine ɲa à ni Jesu ku ce maamaake

(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

³⁸ ɲoi woo kɔ ine ɲa si wooda do Farisi go ɲa à sɔ Jesu à ni, Mɛɛtu, à bi í ce maamaake go iyi á nyisi wa iyi Ilaaɔi í bɛɛ wa. ³⁹ Amma Jesu í je ɲɲa í ni, ine laalɔi nsei ɲa iyi a kù waa leekí do Ilaaɔ ɲɲu aká, maamaakei à ya maa bi, amma maamaake go kù weɛ iyi aa nyisi ɲa má bii kù je ti walii Zonasi, ⁴⁰ domi si bei Zonasi í ce dasá mɛɛta do idú mɛɛta si inai cɛɛ nɲau, bɛɛɛɛ mɔi Amai Amanɛ á ce dasá mɛɛta do idú mɛɛta si bale. ⁴¹ Si aɲi kiituu, inei Ninivu ɲa aa dede si inei nnyi ɲa a ye taale ɲɲa, si na iyi í jɔ à kpaasi idɔ ɲɲa na waazoi Zonasi. Wee nsei ine iyi wa sɔ ɲɛ ideu ihɛ í re Zonasi. ⁴² Si aɲi kiituu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awo cangai kpáai inunu á dede si inei nnyi ɲa ku ye taale ɲɲa, si na iyi í jɔ hai jiiɲi í dede í naa ku gbɔ ideí bisii Salomɔ, ilaalu nɲau. Nɔ wee nsei ine iyi wa sɔ ɲɛ ideu ihɛ í re Salomɔ.

Kunyii inei inɔko wa ma

(Cɔ Luku 11:24-26)

⁴³ ɲoi Jesu í kpa ɲɲa mɔndau ihɛ í ni, bii inei inɔko í fita si ine, í ya maa dabbii si gbaa ɲai ku maa de bi ku sími. Bii í kua, ⁴⁴ ɲoi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ñ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í ye bei ile ngbe iyi á kpá à teeseɛ sãa sãa, ⁴⁵ á koo ku dede kpaasi laalɔ ɲa iyi á roo wa má bei aɲa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa be. Waati bɛɛɛɛ kuwɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyie má. Mii iyi á ba ine laalɔi nsei ɲa mbe.

Ideí iyi Jesu do ifɔɛ ɲa

(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

⁴⁶ Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ɲoi iyee do ifɔɛ ɲa à naa à leeki waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ. ⁴⁷ Nɔ ine go í naa í sɔ Jesu í ni, iyee do ifɔɛ ɲa wee, à wa waduude à waa bi a baa ide ku fɔ. ⁴⁸ Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í je iyem, nɔ yoo ɲai à je ifom ɲa. ⁴⁹ Nɔ í tosi mɔcɔɛ ɲau awo í ni, inɛi í je iyem do ifom ɲa. ⁵⁰ Ntɔ ntɔ ine iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele, lafɛi í je ifom wala wecim wala iyem.

13

*Məndai woo gbē**(Cə Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)*

¹ Si ajə akāu be má, Jesu í fita hai kpasē í koo í buba itfi tenku. ² Nə zamaa nla nla gə í totəə sié. Nəi í lo akoi inyi gə í buba ku ba ku kə ŋa si cio. Nə zamaa fei wa leeki itfi tenkuu be.

³ Nə í sə ŋa mii nkpə do mənda. Í ni, məkə gə í fita wa fā dimi. ⁴ Si bei wa fā dimiu, ŋəi gəgə ŋa à cuku si kpāa nə yei ŋa à naa à jəə. ⁵ Nə gəgə ŋa mə à cuku si ile iyi í ne kuta, tengi bii sāa kù kpə. Nə í fita be gbakā si na iyi í jə sāa kù la be. ⁶ Amma iyi inunu wa ce, ŋəi í joo nə í gbē, domi icāe kù mi lele. ⁷ Gəgə ŋa mə à cuku si inə agū ŋa. Nəi agū ŋau à dede sié à biie à kpa. ⁸ Nə gəgə ŋa mə à cuku si ile jiida nə à bí. Gəgə ŋa à ne iju cə, gəgə ŋa mə kíta, gəgə ŋa mə kuntaa. ⁹ Iyi Jesu í kpa məndau í tā ŋəi í ni, iné iyi í ne itfi iyi á gbəə ide, ku gbə.

*Na mii í jə Jesu í ya maa kpa mənda**(Cə Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)*

¹⁰ Nəi məcəe ŋa à naa à beee à ni, na mii í ce í ya maa sə iné ŋa ide do mənda. ¹¹ Nə í sə ŋa í ni, inéi llaaə í jə í mà asiii bommae ŋa. Amma kù jə iné ŋa iyi à gbe ŋau a màa. ¹² Iné iyi í ne, nŋui à ya kəəa si, nə kunəu ku la. Amma iné iyi kù ne, baa keeke iyi í ne, à ya gbaai má. ¹³ Iné ŋau, à ya maa cə ilu amma a kù waa ye, nə à waa sə ŋa ide amma a kù waa gbə yaasee. Na ŋəi í jə n ya n maa n sə ŋa ide do mənda. ¹⁴ Mii iyi í ba ŋau be Ezai í tako í ce waliie í ni, Aa ya desi ide itfi amma í kaa gbə yaasee ŋa, Nə aa maa cə ilu amma í kaa ye ngəgə ŋa. ¹⁵ Idə nŋa í baa í le.

À dī itfi nŋa ku ba a màə gbə ide gə,
Nə à bii iju nŋa ku ba a màə ye ngəgə,
Nə idə nŋa mə ku màə mà ngəgə.

Bii kù je bebe aa naa a sinda wa bi llaaə nə ku jə a ba iri.

¹⁶ Amma Jesu í sə məcəe ŋau í ni, iné ilu inə didə ŋai, si na iyi í jə iju nŋe wa ye ilu, nə itfi nŋe wa gbə ide má. ¹⁷ Ntə ntə n wa n sə ŋei, walií do iné nkpə iyi wa jirima idei llaaə, à bi aŋa à ye mii iyi í waa yeu ihē ŋa, amma a kù yəə. Nə à bi aŋa a gbə mii iyi í waa gbəu ihē ŋa, a kù nə a kù gbəə.

*Yaasei məndai woo gbēu**(Cə Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)*

¹⁸ Jesu í sə ŋa má í ni, í de itfi í gbə yaasei məndai woo gbēu ŋa. ¹⁹ Iné iyi wa gbə idei bommai llaaə nə kù gbə yaasee, í yei bei kpāa bii dimiu í cuku. Seetam iné laaləui, í ya naa ku nya ide iyi à gbē si idəe. ²⁰ Iné mə iyi í ye bei ile kuta bii dimiu í cuku, bii wa gbə ideu gbakā í ya gbaai do inə didə. ²¹ Amma ci ya jə ideu ku ce icā jiida si idəe, nə kaa yəkə ku leeki ku kpə. Bii wahala gə í dede, walakə ijuukpā gə na irii ideu, í ya fūsi awəi gbakā. ²² Iné mə iyi í gba ideu bei si ile ku ne agū ŋau, wa gbə ideu amma lasabu bututu mii ŋa iyi wa bitandie do fia ku bi iyi wa dī iju, aŋai à waa ganji ideu ku ce ice si inéeu. ²³ Iné mə iyi í gba ideu bei si ile jiida, nŋui í je iné iyi wa gbə ideu nə í gbəə do yaasee, nə í so iso. Bi iné gə ŋa, dimiu í so iso cə, iné gə ŋa kíta, iné gə ŋa mə kuntaa.

Məndai fəfə laalə

²⁴ Nə Jesu í kpa nŋa mənda má í ni, faaji iyi wa fə idei bommai llaaə wee. Məkə gəi í koo í gbē dimi jiida si ilee. ²⁵ Amma idū si waati iyi iné fei wa sī njo,

ɲɔi m̄bɛɛi m̄ɔkɔu í naa í gbɛ̄a fɔfɔ laalɔ * si inɔ ilɛɛ nɔ í nɛɛ. ²⁶ Nɔ dimi jiidau í fita, wa la, nɔ í bí. Fɔfɔ laalɔu m̄ɔ í fita, nɔ aɲa fei à la aɲɔ. ²⁷ Nɔi amaaceɛ ɲau à naa à s̄ɔ à ni, lafɛɛ, í jɔ dimi jiidai í gbɛ̄ si ilɛɛ ya. To, nɔ hai iwoi fɔfɔ laalɔu ihɛ̄ í fita wa má. ²⁸ Nɔi í s̄ɔ ɲa í ni, m̄bɛɛ ɲai í coo. Nɔ amaaceɛ ɲau à beɛɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu? ²⁹ Nɔ í ni, aawo. Bii í waa bi í logoo fɔfɔ laalɔu bii í kù laakai ɲa aa na í tɔtɔɔ í logooð dimi jiidau ɲa. ³⁰ I j̄ɔ aɲa fei à dede ɲa hee bii kumue í to. Waati bɛɛɛɛ an s̄ɔ woo mu ɲau a kpa fɔfɔ laalɔu tit̄a a d̄ũu a dasi ina, a bei a tɔtɔɔ dimi jiidau a dasi suum.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi

(Cɔ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

³¹ Nɔ Jesu í kpa ɲa m̄ɔnda ɲɔ má í ni, bommai Ilaaɔ í yei bei ngboi mutaadi iyi inɛ ɲɔ í so í gbɛ̄ si ilɛɛ. ³² Ngbou í kere í re ngbo ɲa iyi à gbe fei, amma bii à gbɔɔ, ɲɲui í ya fita ku lá ku re ama j̄li fei, hee yei ɲa à ya maa ce ante si amaawɔɛ ɲa.

Mɔndai lefee

(Cɔ Luku 13:20-21)

³³ Nɔ Jesu í kpa ɲa m̄ɔnda ɲɔ má í ni, bommai Ilaaɔ í yei bei lefee iyi abo ɲɔ í so í dasi iyaf̄ũi p̄ɛɛ ɲũa m̄ɛɛta, nɔ fei í dede í kpante.

Idei m̄ɔnda ɲau

(Cɔ Maaku 4:33-34)

³⁴ Ide ɲau bɛ fei s̄aa s̄aa do m̄ɔndai Jesu í s̄ɔ zamaau, ci ya fɔ ide iyi kù jɛ do m̄ɔnda. ³⁵ Bɛɛɛɛi idei inɛ ak̄ai walii ɲau í ce iyi í ni, Ilaaɔ í ni, Do m̄ɔndai an ya n s̄ɔ ɲa ide, Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi wa manji hai waati iyi ñ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei m̄ɔndai fɔfɔ laalɔu

³⁶ Jesu í j̄ɔ zamaau nɔ í koo í lɔ kpasɛ̄. Nɔ m̄ɔcɔɛ ɲau à bɔ bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei m̄ɔndai fɔfɔ laalɔu. ³⁷ Nɔ í jɛ ɲɲa í ni, inɛ iyi í gbɛ̄ dimi jiidau amu Amai Amanɛi. ³⁸ Iɛui í jɛ andunya. Dimi jiidau m̄ɔ, ɲɲui í jɛ inɛi bommai Ilaaɔ ɲa. Fɔfɔ laalɔu ɲɲui í jɛ inɛi Seetam ɲa. ³⁹ Mbɛɛ iyi í gbɔɔ ɲɲui í jɛ Seetam. Aɲɔi kumuu m̄ɔi í jɛ aɲɔ iyi andunya á kpa iri, nɔ woo mu ɲau m̄ɔ aɲai à jɛ amaleka ɲau. ⁴⁰ Nɔ si bei à ya kpa fɔfɔ laalɔu a dasi ina, bɛɛɛɛ m̄ɔi á jɛ si aɲɔ iyi andunya á kpa iri. ⁴¹ Amu Amai Amanɛ, an bɛ amalekam ɲa wa a na a nya inɛ ɲa iyi à waa dasi inɛ ɲa kurara do woo ce laalɔ ɲau a tek̄lɔ ɲa hai tengi bii an na n jɛ bommam, ⁴² nɔ a dasi ɲa ina iyi ci ya ku. Tengɔ bei aa lesi awɔ si iri a kpataɔ. ⁴³ Nɔ waati bɛɛɛɛ inɛ ɲa iyi à waa de idɔɔbii Ilaaɔ ku ce aa maa má inyai bei inunu si bommai Ilaaɔ Baa ɲa. Inɛ iyi í nɛ it̄ɔ iyi á gbɔð ide, ku gbɔ.

Mɔndai amani iyi wa singa

⁴⁴ Nɔ Jesu í ni má, m̄ɔnda ɲɔ iyi wa fɔ idei bommai Ilaaɔ weɛ. Aɲɔ ɲɲu ɲɔ inɛ ɲɔ í koo í k̄ási amani iyi wa singa si inɔ ilɛ. Iyi í yɔɔ nɔ í teese í singaɛ ma. Nɔ í nɛ do inɔ didɔ́ í koo í ta mii iyi í nɛ fei, nɔ í naa í ra ikou.

Mɔndai lege

⁴⁵ Jesu í ni, bommai Ilaaɔ í yei má bei lege jiidai ɲa iyi woo nya s̄la ɲɔ wa de. ⁴⁶ Iyi í ye ak̄a iyi í jɛ jiidai ti fia nkpɔ ɲɔ, nɔ í koo í ta mii iyi í nɛ fei í naa í raa.

Mɔndai taao

* **13:25** fɔfɔ laalɔ fɔfɔu í jɔ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya jɛ ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔɔ, á b̄ia b̄ɔɔ.

⁴⁷ Jesu í ní má, bommai Ilaaḍ í yei má bei taao iyi à sɔsi ino inyi ku mu cēe dimi ikā ikā fei. ⁴⁸ Bii í mu cēe ṅau í tā, sɔkɔ ṅau à ya faa wa icei. Nɔ a buba a cica cēe jiida ṅau a dasi kolo, cēe ṅa iyi a kù ce nceeu mɔ nɔ a nikā ṅa. ⁴⁹ Nɔ bēēbe mai á yē si iri ku kpai andunya. Amaleka ṅa aa na a nya ine ṅa iyi à waa ce laalo hai si inoi ine ṅa iyi à waa ce idoḍbii Ilaaḍ, ⁵⁰ a dasi ṅa ina iyi ci ya ku. Bei aa lesi awo si iri a kpata.

Amani titḍ do nwo

⁵¹ Jesu í bee ṅa í ní, ì gbɔ yaasei ideu fei ṅa? Nɔ à jē à ní, oo. ⁵² Nɔ í sɔ ṅa í ní, bēēbe mai, woo kɔ ine ṅa si wooda baa yooma fei iyi í baa í jē ine iyi í mà idei bommai Ilaaḍ, í yei bei ilu kpasē gɔ iyi wa nya mii titḍ ṅa do mii nwo ṅa hai si amaniē.

Inei Nazareti ṅa a kù dasi Jesu naane (Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

⁵³ Iyi Jesu í kpa ṅa mɔnda ṅau be í tā, nɔ í ne hai bē. ⁵⁴ Í bɔ ilu bii í jē ama. Iyi í to bē í lɔsi ku kɔ ine ṅa si cio ile bii à ya maa ce kutɔtɔ hee ine ṅa iyi à waa gbɔ idee ṅau à na à biti. Nɔ à waa ni, hai iwoi ineēu ihē í ba dimii bisiu ihē wa. Beirei í ce wa ceo maamaake ṅau ihē. ⁵⁵ Í jɔ ama woo gbe jii nɔu mbe ya. Kù jē iyēi à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozefu do Simɔ do Zudu ṅa si à jē ifɔe ṅa? ⁵⁶ Awaḍ wecēe ṅa fei si à wa ihē ba. Bii bēēbei nɔ hai iwoi í ba gbugbāu ihē fei wa. ⁵⁷ To, lasabu ṅṅu ṅau bei í ganji ṅa a dasiē naane. Nɔ Jesu í sɔ ṅa í ní, kù ne bii walii ci ya nē bēere bii kù jē si ilei idee do si kpasē. ⁵⁸ Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ be si na iyi í jɔ a kù dasiē naane.

14

Idei ikui Zāa woo dasi inyi (Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

¹ Si waati bēēbei Herodu, ilaalui Galileeu í gbɔ laabaauu Jesu. ² Nɔ í sɔ amaacee ṅa í ní, ineēu bē Zāa woo dasi inyiui í jì wa hai si bale. Na ṅoi í jɔ ì ne gbugbā wa ceo maamaake ṅau be.

³⁻⁴ Mii iyi í jɔ Herodu í fɔ bēēbe wee. Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔe. Nɔi Zāa í sɔ ì ní, kù sɔa í gba aboi ifɔe í dasi kpasē. Ide iyi Zāa í fɔ na irii Herodiasiu í jɔ Herodu í ní a muu a dūu a dasiē piisɔ. ⁵ Nɔ Herodu wa bi ku kraa, amma wa ce nɔoi ine ṅa si na iyi í jɔ ṅa fei à ní Zāa waliii.

⁶ Nɔi aɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeo gígii aɔoi kubie. Nɔ ama inaaboi Herodiasi wa jojo si wajui ine ṅa iyi à kpe ku jēu. Nɔi í dɔa Herodu si jiida jiida ⁷ hee í ceaa kuwā nɔ í gbasi í ní ṅṅu á muaa mii iyi í bi fei. ⁸ Nɔi ama inaabou í koo í bee iyē, nɔ í nyi wa í naa í sɔ ì ní, ò bi í muum irii Zāa woo dasi inyi wa si perenti. ⁹ Nɔi inoi ilaaluu í fɔ. Do ṅṅu fei í jesi nɔ í ní a koo a bu irii Zāa wa a naa a náa. Í jesii si na iyi í jɔ ì gbasi tā do mii fei si wajui ine ṅooe ṅau. ¹⁰ Nɔ í bē ine ṅa ile piisɔ bē a koo a bu irii Zāa wa. ¹¹ Nɔi ine ṅau à koo à buu nɔ à lesi perenti wa à naa à na ama inaabou nɔ ṅṅu mɔ í koo í na iyē. ¹² Nɔi mɔcɔi Zāa ṅau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à so ikuēu à koo à suu. Nɔ à koo à sɔ Jesu.

Jesu í wò amane dubu miu (5.000) (Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zāa 6:1-14)

¹³ Iyi Jesu í gbɔ ideu ṅoi í ne hai bē. Í lɔ akoi inyi do mɔcɔe ṅa nɔ à bɔ gɔabua gɔ. Iyi ine ṅa à gbɔ, ṅoi à fita hai ino ilu ṅṅa ṅa à da hāmeē ṅṅa wa do ise. ¹⁴ Iyi

à fita hai si akoi inyiu n̄oi Jesu í ye zamaau. N̄o í ce araare n̄ha n̄o í j̄ò b̄d̄o n̄ha n̄a à ba iri.

¹⁵ Iyi ale wa le n̄oi m̄oc̄e n̄au à naa bi t̄e à ni, si gbabuai à wa ih̄e n̄o wee id̄u wa d̄u. Na n̄hu, j̄ò ine n̄au a ne il̄eko n̄a a koo a ra mii iyi aa je. ¹⁶ Amma Jesu í s̄o n̄a í ni, a k̄u ne bukaatai a ne. In̄e taka n̄he, i na n̄a ije a je. ¹⁷ N̄oi à ni, p̄e iyi à ne ih̄e k̄u re ara miu do c̄e minji. ¹⁸ N̄o Jesu í ni, i naam wa ih̄e. ¹⁹ N̄o í ni zamaau ku buba si f̄of̄u, n̄o í so p̄e ara miu do c̄e minji, í wu iju lele í saabu Ilaās. N̄o í bububu p̄e n̄au í na m̄oc̄e n̄au n̄o āha m̄o à kp̄ēa zamaau. ²⁰ N̄o āha fei à je à yo hee mb̄e í gbe. N̄oi m̄oc̄e n̄au à ko iyi í gbeu hee k̄o maateji í k̄s. ²¹ In̄em̄ok̄o n̄a iyi à jeu à w̄ei zakai aman̄e dubu miu (5.000), baai inaabo do amu n̄a baasi.

Jesu wa ne si antai tenku

(C̄o Maaku 6:45-52; Z̄aa 6:15-21)

²² Iyi à t̄a n̄oi Jesu í ni m̄oc̄o n̄au à l̄o akoi inyiu ku ba a tak̄e a kua ice ih̄s. Iyi à waa ne n̄o í ni zamaau ku ne. ²³ Waati iyi í j̄ò à ne n̄o í koo í ḡu iri kuta ḡo ku ba ku ce kut̄o. N̄o id̄u í d̄u í b̄aa be n̄hu ak̄e. ²⁴ Wee waati bebe akoi inyiu í wa si aninii tenkuu t̄a. N̄o kut̄anḡam̄ dii inyiu í wasi ku talee si na iyi í j̄ò fufu wa ko n̄a ikp̄o. ²⁵ Zakai am̄ejuma n̄oi Jesu wa ne si antai inyiu, wa b̄o bi m̄oc̄e n̄a. ²⁶ Waati iyi à ȳo wa ne si antai tenkuu wa n̄oi zigi n̄ha í da, njo wa mu n̄a, à waa ni, Z̄lii. N̄o n̄jou í j̄ò à wasi ku d̄o anu. ²⁷ Be gbak̄a Jesu í ba n̄a ide ku f̄o í s̄o n̄a í ni, í s̄u laakai n̄he n̄a. Amui Jesu, í māa ce n̄jo n̄a. ²⁸ N̄oi Piēe í s̄o í ni, Laf̄e, bii awoi, j̄ò amu m̄o n̄e n̄ naa bi t̄e si antai inyiu. ²⁹ N̄o Jesu í jeaa í ni, naa wa.

N̄o Piēe í kita hai si akoi inyiu n̄o í ne si antai inyiu wa b̄o bi Jesu. ³⁰ Amma iyi laak̄e í b̄o si fufu iyi wa ce do gbugb̄u, n̄oi njo í muu. N̄o í sinti ku mile. N̄oi í d̄o anu í ni, Laf̄e, faabam. ³¹ N̄o gbak̄a Jesu í ȳo awo í muu n̄o í ni, na mii í ce í waa sika sika má. Naane k̄u la.

³² N̄oi āha minji fei à ḡu akoi inyiu n̄o fufuu í leek̄i. ³³ N̄o ine n̄a iyi à wa si inoi ak̄o à gule si wajui Jesu à ni, nt̄o nt̄o, awoi Amai Ilaās.

Jesu í j̄ò b̄d̄o n̄a à ba iri si ilei Genesareti

(C̄o Maaku 6:53-56)

³⁴ Iyi à kua, n̄o à to ilei Genesareti. ³⁵ Si bei inei be n̄au à mà Jesu, n̄oi à f̄o laabaau be bii fei à ni í to wa. N̄o à naa b̄d̄o fei wa. ³⁶ N̄o à t̄ōe à ni ku j̄ò āha a lu baa it̄i kumboo, n̄o ine iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala n̄a

(C̄o Maaku 7:1-13)

¹ N̄oi Farisi ḡo n̄a do woo k̄o ine n̄a si wooda ḡo n̄a à naa hai Zeruzalemu à b̄o bi Jesu à beee à ni, ² na mii í ce m̄oc̄e n̄a a k̄u waa too dedembai bala n̄wa n̄a. Na mii í ce a ci ya w̄o a bei a je. ³ N̄o Jesu í je n̄ha do ide ku bee í ni, na mii í ce in̄e m̄o dedemba n̄he n̄a ku too í j̄ò í k̄u waa jirima woodai Ilaās n̄a. ⁴ Í mà s̄aa s̄aa n̄a iyi Ilaās í ni, í gb̄a iyeò baa n̄he n̄a í jirima n̄a n̄a. N̄o í ni má, ine iyi wa f̄o laaloi iyeò baee n̄a a kpa laf̄e. ⁵ Amma in̄e í waa f̄o ide mmu. Í waa ni ine á ȳok̄o ku s̄o iyeò baee ku ni, fia iyi an ȳok̄o n̄ sobie do, n̄ jileaa Ilaās. ⁶ N̄o ine iyi í f̄o bebe kaa sobi iyeò baee má hee ku jirima n̄a. Bebe í waa kpa idei Ilaās n̄a ku ba í too dedemba iyi à j̄ò n̄he. ⁷ In̄eu ilu muaf̄iti n̄ai. Hai tako Ezai í ce waliie dee dee na iri n̄he waati iyi í k̄o si tiae í ni, Ilaās í ni,

⁸ Ine ŋau ihē à waa jirimam nii
Do gele nɲu akā.

Amma ido nɲa í jlim.

⁹ À waa tɔɔm nii si ngbe.

Woodai amane ŋai à waa kɔ ine ŋa si

Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi ine riisi

(Cɔ Maaku 7:14-23)

¹⁰ Nɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í ni, i de itl í gbɔ yaasei ideu. ¹¹ Kù je mii iyi wa lɔ hai do gelel amane í ya dasie riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si gelel amane í á dasie riisi.

¹² Nɔ mɔcɔe ŋau à na à sɔɔ à ni, i kù mà ide iyi í fɔu be í jea Farisi ŋau taale?

¹³ Nɔ Jesu í je nɲa í ni, jli baa yooma iyi Baam iyi í wa lele kù lɔ fei, aa tuui. ¹⁴ I jɔ ŋa be. Woo mu golo fɛɛju ŋai. Nɔ bii fɛɛju wa mua fɛɛju golo aɲa minji fei à ya koo a dasi gooi.

¹⁵ Nɔi Píeé í ni, sisi nwa yaasei mɔndau be. ¹⁶ Nɔ Jesu í ni, inɛ mɔ, i kù nɛ bisi ŋai? ¹⁷ I kù mà ŋa, mii iyi wa lɔ hai do gelel amane fei, si inɔei wa bɔ? Si anyie nɔ ku fita hai si ara.

¹⁸ Amma ide iyi í ya fita hai si gele, hai si ido wa naa. Nɲu bei wa dasi amane riisi, ¹⁹ domi hai si ido amane lasabu laalo wa naa. Inɛ ku kpa, do sakara, do sɛɛ ku tɔtɔ do mudɛɛ hai ce abɔdɔ, do ile, do ibo, do ine ku beje, mii ŋau be fei hai si ido wa naa,

²⁰ nɔ nɲu ŋau bei í ya dasi amane riisi. Amma kù je kuje hai wɔɔi á dasi ine riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naane

(Cɔ Maaku 7:24-30)

²¹ Si anyii nɲu, Jesu í nɛ hai be í bɔ ikpa Tii do Sidɔɔ. ²² Inaaboil ilei Kanaã gɔ iyi í wa be í naa bi tɛɛ nɔ í dɔ anu í ni, Lafɛɛ, tɔkui Davidi amanlu nlaɔ, ce araarem. Ama inaabom í nɛ inɛi inɔɔko, nɔ wa kpāa iju ntɔ ntɔ.

²³ Amma Jesu kù jeaa ide kāma. Nɔ mɔcɔe ŋa à naa à tɔɔe à ni, abou ihē wa dɔ anu wa too anyi nwa. I kaa lelee? ²⁴ Nɔ í je í ni, bi inɛi Izireli ŋa aɲa akāi à bɛm wa, ine ŋa iyi à ye bei angudá ŋa iyi à nyo.

²⁵ Amma abou í naa í gule si wajue í ni, Lafɛɛ, sobiim.

²⁶ Nɔ Jesu í ni, kù sɛa a gba ijei amu ŋa a na aja keeke ŋa. ²⁷ Nɔi abou í ni, ntɔi Lafɛɛ. Amma do nɲu fei, aja keeke ŋau à ya wa abei taabu a maa je buubuui ije iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛɛ nɲa ŋa.

²⁸ Nɔ Jesu í jeaa í ni, abooyi, naane ku dasie í la. Béi í bi fei á ce. Nɔ gbakā ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jɔ bɔɔ nkɔ í ba iri

²⁹ Nɔ Jesu í nɛ hai be í too itli tenkui Galilee, í koo í gū antai kuta gɔ í buba.

³⁰ Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaɔ ilu kute akā ŋa wa, do fɛɛju ŋa, do weɛge ŋa, do dekl ŋa, do bɔɔ nkɔ má nɔ à jile ŋa si wajui Jesu, nɔ í jɔ à ba iri.

³¹ Nɔi ine ŋau à biti iyi à ye dekl ŋau à waa fɔ ide, weɛge ŋau à ba iri, ilu kute akā ŋau à waa nɛ, fɛɛju ŋa à waa ye ilu, nɔ à waa saabu Ilaaɔ Lafɛɛi inɛi Izireli ŋa.

Jesu í wɔ amane dubu mɛɛ (4.000)

(Cɔ Maaku 8:1-10)

³² Jesu í kpe mɔcɔe ŋa í ni, araarei ine ŋau ihē wa mum, domi ajo mɛeta nɲai ihē iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda kāma kù gbe nɲa má. Nɔ n kù bi n jɔ a nɛɔ ariu ku ba a maà na a koo a cuku kpāa.

³³ Nɔ mɔcɔe ŋau mɔ à beɛe à ni, to, iwoi aa ka ba ije si gbabuau ihē iyi á yo zamaa nla nlaɔ ihē. ³⁴ Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, pɛɛ feloi í nɛ ŋa. Nɔi à ni, pɛɛ ara mɛɛjei do cɛɛ weweɛe gɔ ŋa.

³⁵ Nɔ Jesu í ni ine ŋau a buba ile. ³⁶ Nɔ í so pɛɛ ara mɛɛjeu do cɛɛ ŋau, í saabu Ilaaɔ titá í bei í bububue í na mɔcɔe ŋa a kpɛ nɲa. Nɔi à kpɛa ine ŋau.

³⁷ Nɔ aɲa fei à je à yo hee pɛɛu í gbe.

Nɔi à ko pɛɛ iyi í gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje. ³⁸ Inɛ ɲa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amane dubu mɛɛ (4.000), baai inaabo do ama keeke ɲa baasi. ³⁹ Nɔi Jesu í jò inɛ ɲau à nɛ í bei í lɔ akɔi inyi í nɛ ikpa ilei Magadãa.

16

*Farisi do Sadusi ɲa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)*

¹ Si anyii ɲɲu, Farisi do Sadusi ɲa à naa bi Jesu a cɔ laakaɛ. À tɔɔɛ ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔi wa naa. ² Nɔi Jesu í jɛ ɲɲa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ nɔ lele í kpã ì ya ni ɲa, iju iyi á má ala á dɔ. ³ Bii daakɔi í ya ni ɲa, ijɪ á rɔ domi ijɪ í dũ í we mango. Í waa mà yaasei lele ɲa amma i kù waa mà yaasei waati iyi à wa si nsei ɲa. ⁴ Inɛ laalɔi nsei ɲa iyi a kù leeklɔ Ilaaɔ ɲɲu akã, nyindai à ya maa bi ku ye. Amma nyinda gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ɲa má bii kù jɛ ide iyi í ba walii Zonasuu.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í jò ɲa í nɛ.

*Lefeei Farisi do Sadusi ɲa
(Cɔ Maaku 8:14-21)*

⁵ Si anyii ɲɲu, Jesu do mɔcɔɛ ɲau à koo à lɔ akɔi inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ. Nɔ weɛ mɔcɔɛ ɲau à gbeje ku so pɛɛ kosɪa. ⁶ Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, to, i ce laakai do lefeei Farisi do Sadusi ɲau. ⁷ Nɔi mɔcɔ ɲau à waa lasabu si idɔ ɲɲa à waa ni, na iyi í jò a kù so pɛɛ kosɪa í jò wa fɔ bɛɛbɛ. ⁸ Amma Jesu í mà lasabu ɲɲa iyi à waa ce nɔ í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa ni ɲa, na iyi í jò inɛ í kù so pɛɛ kosɪa í jò ì wa n fɔ bɛɛbɛ. Naane ɲɲɛ kù la. ⁹ I kù gbɔ yaasee hee nsei ɲa? Í kù waa ye gigii pɛɛ ara miu iyi ì bu ì kpãa amane dubu miu do jiai pɛɛ kɔlɔ iyi í gbe má ɲa? ¹⁰ Mà ì kù waa ye gigii pɛɛ ara mɛɛje iyi ì bububu ì na amane dubu mɛɛ ɲau do jiai pɛɛ kɔlɔ iyi í gbe má ɲa? ¹¹ Na mii í ce ì kù mà ɲa iyi pɛɛ si ì wa n fãa. I ce laakai do lefeei Farisi ɲa do Sadusi ɲau.

¹² Bɛbɛi mɔcɔ ɲau à mà iyi kù jɛ lefee iyi í ya jò pɛɛ ku wui wa fãa, amma à mà iyi cioi Farisi do ti Sadusi ɲau wa fãa.

*Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)*

¹³ Nɔ Jesu í to Sezare si ilei Filipee. Nɔ í bee mɔcɔɛ ɲa í ni, yooi inɛ ɲa à ya ni amu Amai Amanɛ ì jɛ. ¹⁴ Nɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ɲa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyiui. Inɛ gɔ ɲa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nɪai takoui. Inɛ gɔ ɲa mɔ à ya ni awɔu Zeremiii, walakɔ walii mmu gɔ má. ¹⁵ Nɔ Jesu í bee ɲa í ni, inɛ mɔ ni, yooi ì ni ì ɲɛ ɲa. ¹⁶ Nɔ Simɔw Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaɔ ɲɲu iyi í jɛ irii kuwɛɛui. Awɔi ì jɛ inɛ iyi í cica. ¹⁷ Nɔi Jesu í ni, Simɔw, amai Zãa, awɔu ilu inɔ didɔi. Kù jɛ amane í sɛɛ, bii ku jɛ Baam iyi í wa lele. ¹⁸ Amui ì wa n sɛɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ kuta. Sí antai kutaui an jilɛ igbɛm, nɔ baa iku takɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu *. ¹⁹ Awɔi an na yiiko si kpãai bommai Ilaaɔ. Mii iyi ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ mii iyi ì jesi si andunyau, lele mɔ á jesi.

²⁰ Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲau do kugaaɓu í ni a maà na a sɔ inɛ gɔ iyi ɲɲu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ í cica.

*Jesu wa fɔ ide ikuɛ do kujɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)*

* **16:18** baa iku takɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu Yaasei isɛɛdeu ihɛ kù má sãa sãa. Yaase bei inɛ gɔ ɲa à gbɔw weɛ. Nkãma kaa yɔkɔ ku cɛaa ngɔgɔ, baa gbugbãi iku takɛ.

²¹ Hai waati beɛbei Jesu í sinti ku sɔ̄ mɔ̄cɔ̄e ɲa í ni tilasii ɲɲu ku bɔ Zeruzalemu. Tengi bei inɛ ngbo ɲa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̄ ɲa do woo kɔ̄ inɛ ɲa si wooda ɲa aa kpā ɲɲu iju. Aa kpa ɲɲu, amma si aɲɔ̄ mɛɛtasia ɲɲu á jì má hai si bale. ²² Nɔ̄i Piɛɛ í gbāa í bɔ̄ɔ̄e kɔ̄kɔ̄le í sɔ̄ɔ̄ í ni, Ilaaɔ̄ ku waasu ideu, Lafɛɛ. Ide dimi beɛbe kaa baɛ pai. ²³ Amma Jesu í sinda í sɔ̄ Piɛɛ í ni, sekeɛ hai bi tom Seetam. Í waa bi í jɛɛm bi ku koose, domi í kù, waa ce lasabui Ilaaɔ̄, í gbe ti amanɛ ɲa. ²⁴ Si anyii ɲɲu Jesu í sɔ̄ mɔ̄cɔ̄e ɲa í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jò idɔ̄ɔ̄bie nɔ̄ ku so jìi ku gaauɛ ku toom wa. ²⁵ Nɔ̄ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔ̄ɔ̄bie, kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ̄ kuwɛɛɛ na irim, lafɛɛ á baa do ntɔ̄. ²⁶ Aranfāani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba amanii andunya fei nɔ̄ í kua kuwɛɛɛ. Mā mii í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiɔ̄ kuwɛɛɛ. ²⁷ Amu Amai Amanɛ an nyi wa má dei kam kam do amboei Baam do amalekam ɲa aɲɔ̄. Si waati beɛbei an sāa inɛ fei si yaase bei í jɛɔ̄ kuwɛɛɛ. ²⁸ Ntɔ̄ ntɔ̄ n̄ wa n sɔ̄ ɲɛi, inɛ ɲa iyi á wa ihɛ, gɔ̄gɔ̄ ɲɲa ɲa aa ye amu Amai Amanɛ n na n je bommam hee aɲa fei á maa ku.

17

Arai Jesu í daana

(Cɔ̄ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

¹ Si anyii aɲɔ̄ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki do Zāa ifɔ̄e í nya ɲa ikā nɔ̄ à koo à gū iri kuta nla gɔ̄ aɲa ɲɲa. ² Nɔ̄i à ba wee arae í kpaasi. Wajue wa daana jiida jiida, nɔ̄ jaɛ ɲa í fūuta pai pai bei inya kumá. ³ Si anyie ɲɔ̄i Moizi do Elii à faata wa anu akā à waa baa ide ku fɔ̄. ⁴ Nɔ̄i Piɛɛ í sɔ̄ Jesu í ni, Lafɛɛ, í s̄la ka maa wa ihɛ. Bii í bi, jò ka ce ilei acɔ̄ mɛɛta, akā titeɛ, akā mɔ̄ ti Moizi, akā mɔ̄ ti Elii. ⁵ Wa fɔ̄ ideu kù tā mɔ̄m nɔ̄ inya kumá gɔ̄ í naa si ɲa bei bukɔ̄ɔ̄. Nɔ̄ à gbɔ̄ ide ku fɔ̄ gɔ̄ hai si inɔ̄e í ni, inɛ ihɛi í je amam. N̄ buu jiida jiida, siei inɔ̄ didɔ̄m fei í ya wa. I ya gbɔ̄ ideɛ ɲa. ⁶ Iyi mɔ̄cɔ̄ ɲau à gbɔ̄ ide ku fɔ̄u ɲɔ̄i njo í mu ɲa hee à seɛbata ile. ⁷ Amma Jesu í naa bi tu ɲa í lu ɲa í ni, i dede ɲa í maà jò njo ku mu ɲɛ. ⁸ Nɔ̄ à wu iju lele, amma a kù ye inɛ gɔ̄ bii kù je Jesu ɲɲu akā.

⁹ Nɔ̄i à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ̄ Jesu í sɔ̄ ɲa í ni, i maà sɔ̄ inɛ gɔ̄ mii iyi í yeu be ɲa hee amu Amai Amanɛ n koo n ku nɔ̄ n jì hai si bale má. ¹⁰ Nɔ̄i mɔ̄cɔ̄ ɲau à bee Jesu à ni, nɔ̄ na mii í ce woo kɔ̄ inɛ ɲa si wooda ɲau à ya ni Eliiii á tako inɛ iyi Ilaaɔ̄ í cicau ku naa. ¹¹ Nɔ̄ í je ɲɲa í ni, ntɔ̄i Eliiii á tako ku naa nɔ̄ ku teese mii fei sāa sāa. ¹² Amma an sɔ̄ ɲɛ iyi Elii í naa tā, inɛ ɲa a kù maa, nɔ̄ à ceaa bei à bi. Beɛbe mɔ̄i amu Amai Amanɛ an ba ijuukpā si awɔ̄ ɲɲa.

¹³ Nɔ̄i mɔ̄cɔ̄ ɲau à m̄a bebei iyi Zāa woo dasi inyii wa fāa.

Jesu í faaba ama gɔ̄ iyi í nɛ inɛi inɔ̄kɔ̄

(Cɔ̄ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

¹⁴ Iyi à to wa bii zamaa í wau, ɲɔ̄i m̄kɔ̄ gɔ̄ í naa í gulɛ si wajui Jesu ¹⁵ í ni, Lafɛɛ, ce araareí ama inɛmɔ̄kɔ̄m n̄ou ihɛ. Inɛi inɔ̄kɔ̄ gɔ̄ í sɔ̄sie b̄ɔ̄i cukuuna, wa wahalae m̄oi jiida jiida. Aɲɔ̄ gɔ̄ ɲa í ya dasie inɔ̄ ina walakɔ̄ inɔ̄ inyi. ¹⁶ N̄ soo n̄ naae wa bi mɔ̄cɔ̄e ɲau ihɛ amma à m̄ngɔ̄ ku faabae. ¹⁷ Jesu í ni, inɛ inɛ laalɔ̄ hai dasi naane ɲa, hee waati yoomai an maa n̄ wa inɔ̄ ɲɲɛ. Mā hee waati yoomai an maa n̄ temuad̄ ɲɛ. I naam amau wa ihɛ ɲa. ¹⁸ Nɔ̄ à naa Jesu amau wa, ɲɔ̄i í la si inɛi inɔ̄kɔ̄u nɔ̄ í fita sie nɔ̄ amau í ba iri tengi beu be.

¹⁹ Nɔ̄i m̄cɔ̄i Jesu ɲau à bɔ̄ bi tɛɛ aɲa duusɔ̄ à beɛɛ á ni, na mii í ce awa a kù yɔ̄kɔ̄ a kù lele inɛi inɔ̄kɔ̄u. ²⁰ Nɔ̄ Jesu í je ɲɲa í ni, si na iyi í jò naane ɲɲɛ kù lai. Ntɔ̄ ntɔ̄ n̄ wa n sɔ̄ ɲɛi, bii naane ɲɲɛ í la í to baa dimii mii ku gbɛ iyi í kere í re, aa yɔ̄kɔ̄ í sɔ̄ iri kutau ihɛ ɲa í ni ku dede hai be ku bɔ̄ ihɔ̄, nɔ̄ beɛbe m̄oi á dede.

Nkãma kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ŋa. [²¹ Amma dimii inɛi inɔko bɛɛbɛ ci ya fita bii kù jɛ do kutɔɔ do anu ku ði.]

*Jesu í nyi wa fɔ idei ikue do kujle má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)*

²² Ajɔ nɔɔ gɔ si bei mɔcɔ ŋau à tɔtɔ Galilee bɛ ŋɔi Jesu í sɔ ŋa í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ. ²³ Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɪ hai si bale má.

Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à nɛ ku sã na icei kpasɛi Ilaaɔ

²⁴ Si anyii nɔɔ Jesu do mɔcɛ ŋa à bɔ Kaperanumu, ŋɔi woo gba fia iyi à nɛ ku sã na icei kpasɛi Ilaaɔ ŋau à naa bi Piɛɛ à bɛɛɛ à ni, Mɛɛtu nɔɛ ci ya sã fia kpasɛi Ilaaɔ? ²⁵ Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ŋɔi Piɛɛ í nɛ kpasɛ. Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í tako í bɛɛɛ í ni, Simɔɔ, bɛirei í waa lasabu. Ilaalui andunya ŋau ihɛ, hai bi yooi à ya gba fia lɛmpoo. Hai bi amaalu ŋa de, mà hai bi inɛ nɔɔ ŋa. ²⁶ Nɔ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ nɔɔ ŋai. Ŋɔi Jesu í ni, na nɔɔ, amaalu ŋa a kaa sã *. ²⁷ Amma do nɔɔ fei, kù sɪa ka jɛ ŋa bi ku kooɛ. Na nɔɔ, bɔ tenku bɛ i koo í le kootia, cɛɛ iyi í tako í muu, la gɛɛɛ. Aa ye kɛkɛɛ bɛ iyi á to fia ku sã awaɛ fei. Nyaa í koo í sã ŋa.

18

Yooi í jɛ inɛ ngbo

(Cɔ Maaku 9:33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

¹ Waati nɔɔ, mɔcɔi Jesu ŋau à naa bi tɛɛ à bɛɛɛ à ni, si bommai Ilaaɔ yooi í jɛ inɛ ngbo. ² Ŋɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekɛ si anini ŋa. ³ Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋɛi, bii í kù kpaasi idɔ nɔɛ nɔ í kù ye bei ama keeke ŋa, i kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ í jɛ bommaɛ. ⁴ Inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si bommai Ilaaɔ nɔɔi í jɛ inɛ iyi í kaye araɛ í baa í ye bei amau ihɛ. ⁵ Inɛ iyi í nɔ í gba ama keeke bei inɛ ihɛ na irim, amui í gba.

⁶ Inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à dasim naanɛu ihɛ dulum, á tia a ðia lafɛɛu aɔ si kɔɔ a tale siɛ inɔ tenku inyi ku jɔɔ. ⁷ Ijuukpã nla nɔi inɛi andunya ŋa aa ye si na iyi í jɔ à ya maa dasi kpaasi nɔɔ ŋa dulum. Kù nɔ kù nɛ bei á ce iyi inɛ gɔ ŋa a kù dasi kpaasi nɔɔ ŋa dulum, amma inɛ iyi í ce bɛɛbɛ á ye ijuukpã ntɔ ntɔ.

⁸ Bii í jɛ awɔɛ walakɔ isɛɛ wa dasiɛ dulum, buu í nyɔɔ ku jɪɔɛ. Á tiaɛ í lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ akã walakɔ kute akã do iyi aa nɛ awɔ minji do kute minjiu fei nɔ a dasiɛ ina iyi ci ya ku. ⁹ Bii í nɔ í jɛ ijuɛi wa dasiɛ dulum, nyaa í nyɔɔ ku jɪɔɛ. Á tiaɛ í lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ a dasiɛɔ ina iyi ci ya ku.

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu

(Cɔ Luku 15:3-7)

¹⁰ Jesu í sɔ ŋa má í ni, i ce laakai i maà donda baa inɛ akãi amu ŋau ŋa. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋɛi, amaleka woo degbe nɔɔ ŋa à ya maa leekɪi ajɔ fei si wajui Baam iyi í wa lele. [¹¹ Amu Amai Amanɛ ñ naa ku faaba inɛ ŋa iyi à nyɔi.]

¹² Bɛirei í waa lasabu ŋa. Bii inɛ gɔ í nɛ angudã cɪɔ nɔ akãɛ í nyɔ, kaa jɔ cɪɔ fakã kù wa siu titã si geete bii à wau koo dɛɛɛ akã iyi í nyɔu wa? ¹³ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ

* **17:26** na nɔɔ, amaalu ŋa a kaa sã Si fee ŋa à ni, amai aɔa taka ŋa ŋa a kù nɛ ku sã. Nɔ do yaase bɛɛbɛ inɛ ŋa aa mà iyi Jesu nɔɔ iyi í jɛ Amai Ilaaɔ kù nɛ ku sã.

ηει, bii í γω, á ne ino didō nla nla na irie ku re baa cō fakā kù wa si iyi kù nyōu.
¹⁴ Βεεβε μοι, Baa ηηε iyi í wa lele kù bi baa ine akāi ama keeke ηau ku nyō.

Bei aa ce bii woo dasi naane go í rara

¹⁵ Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naane go í ce dulum, bō bi tēe awō akā nō í jō ku mà yaasei dulum nōu. Bii í gbō idee, í baae wa má si kpāa jiidai. ¹⁶ Amma bii í kō ku gbō idee, dēde ine akā wala minji si bei kukoi idei Ilaaō wa fō. Í bō bi tēe ηa, nō ine ηau aa je seēdai ideu fei. ¹⁷ Bii í kō ku gbō ide nηa, sō inei igbe ηau. Bii í nō í kō ku gbō baa idei inei igbe ηau, i dooe bei hai dasi naane walakō bei woo gba fiai lempoo.

¹⁸ Ntō ntō ñ wa n sō ηei, mii iyi í kōsi si andunya fei ηa, lele mō á kōsi. Nō mii iyi í jesi si andunya fei ηa lele mō á jesi.

¹⁹ Ñ wa n sō ηe má iyi bii amane minji í ce anu akā si andunya ihē a tōo ngōgō, Baam iyi í wa lele á mu nηa, ²⁰ domi tengi bii amane minji wala mēeta í tōtō á waa ce kutōo do irim, ñ wa si anini nηa.

Amaace iyi í kō ku cea kpaasie suuru

²¹ Nōi Piēe í bō bi Jesu í beee í ni, Lafēe, bii kpaasim í ceem kurara ise feloi an ceaa suuru. Hee ise gbēje? ²² Nōi Jesu í jēaa í ni, aawo. N kaa n sōe iyi andi ise gbējei, amma aa ceaa suuru ise kītaō fēewa tuuba mēje. ²³ Sotí í gbō faaji go iyi wa nyisi bei bommai Ilaaō í ye. Ilaalu go wa bi ku ce dooi gbesee iyi amaace ηa à waa mu. ²⁴ Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ηōi à naaō ine go wa be, iyi wa mu gbesee í to baa fōtō ciwa nkpō nkpō *. ²⁵ Si bei inēeu kù ne mii iyi á sāō gbeseu, ηōi lafēe í ni a taa bei aru, ηηu do aboe do amae ηa do mii iyi í ne fei a sāō gbeseu. ²⁶ Nōi amaaceu í gule si wajui lafēeue wa tōe suuru í ni, yōkōom suuru an sāe mbe fei. ²⁷ Nō lafēeue í ce araaree í kpa gbeseu nō í jōe í ne.

²⁸ Iyi amaaceu í fita hai be gbakā, nō í kō amaace kpaasie go iyi wa mu gbesee zakai kpekele cō. Nōi í batae í te kōe í ni, sām gbeseu iyi í waa muu. ²⁹ Nōi kpaasieu í gule si wajue í tōe suuru í ni, yōkōom suuru an sāe gbesee. ³⁰ Amma kù je, nō í jō à dasi kpaasieu piisōo hee koo sāō gbeseu fei ku tā. ³¹ Nōi amaace iyi à gbe ηau à ye bei í ce nō ino nηa fei í fō, ηōi à koo à sisia lafēe nηa yaasei ideu fei. ³² Nōi lafēeue í kpoo í ni, awō amaace laalo, í jō iyi í tōom suuru ñ kpa gbeseue feii mēe. ³³ Awō mō ñ ne í ce araaree amaace kpaasie wo si bei ñ ce. ³⁴ Nō idoi lafēeue í kō, ηōi í jō à dasie piisōo si awōi woo kpā ine ηa iju hee koo sāō gbeseu fei ku tāu.

³⁵ Nōi Jesu í ni, beebe μοι Baam iyi í wa lele á ce nηe, inē iyi í ci ya cea kpaasi nηe ηa suuru do ino akā.

19

*Jesu wa fō idei nje ku kōi abo do mākō
 (Cō Maaku 10;1-12)*

¹ Iyi Jesu í fō ideu í tā nō í ne hai ilei Galilee í bō ikpa ilei Zudee iyi í wa icei idoi Zuudēeue. ² Nōi zamaa nla go wa tooe nō í jō bōo ηa à ba iri.

³ Nōi Farisi go ηa à naa bi tēe ku ba a cō laakae. Nō à beee à ni, amane í ne kpāa ku kōsi aboe si ide baa yooma fei? ⁴ Nō í je nηa í ni, i kù cio iyi kukoi idei Ilaaō wa fō ηa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ηai inēmākō do inaabo. ⁵ Nō í ni má, na ηηu, mākō á jō iyeō baae nō ηηu do aboe a maa wēe nō aηa minji fei a baa a je ara

* **18:24** dubu ciwa nkpō nkpō Si fee nηa à ni talā dubu mēewa. Talā akā fei fiai icei adō maatū iyi à ya saa ine akā.

akā. ⁶ Si beebe a kù je aŋa minji má, ara akā dei à je. Na nŋu, amane kù ne ku feefe mii iyi Ilaaḍ í tətəw. ⁷ Nə Farisi ŋau à beee à ni, bii beebēi, na mii í ce Moizi í na wooda í ni ine iyi wa bi ku kəsi aboe ku ceaa tiai nje ku kə ku bei ku kəsi.

⁸ Nə Jesu í je nŋa í ni, Moizi í jò ì waa lele abo nŋe ŋai na idə kulele nŋe. Amma waati iyi Ilaaḍ í taka amane kù je beebe. ⁹ An sḥ ŋe, ine iyi í kəsi aboe nə kù je na sakara, nə í so mmue, nŋu takae í ce sakarai.

¹⁰ Nŋoi məcəe ŋau à sḥw à ni, bii beebēi si gāmei abodə məkə í tia a maə ya so nje.

¹¹ Nə Jesu í ni, ide iyi ñ wa n fə nsei, kù je ine feii á yəkə ku gbə yaasee, bii kù je ine ŋa iyi Ilaaḍ í mu nŋa gbugbāe. ¹² Mii ikā ikā iyi wa ganji ine ŋa nje ku so í kpə. Ine gə ŋa beebēi à bí ŋa do, a kaa yəkə dei. Ine gə ŋa mə amane ŋai à ce nŋa beebe. Ine gə ŋa mə a kù bi abo ku so ku ba a ce icei bommai Ilaaḍ jiida jiida. Ine iyi á yəkə ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ŋa

(Cə Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

¹³ Si anyii nŋu, ine ŋa à gbā ama keeke ŋa à naa Jesu wa ku le si ŋa awə nə ku ce nŋa kutəw. Amma məcəe ŋa à waa gbagba si ŋa. ¹⁴ Nŋoi Jesu í sḥ ŋa í ni, i jə amu ŋau a naa bi tom, i maə ganji ŋa, domi bommai Ilaaḍ í je ti ine ŋa iyi à jə ŋa. ¹⁵ Nŋoi í le nŋa awə si iri nə í ce nŋa kutəw í bei í ne hai be.

Idei awaasū ilu fia gə

(Cə Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

¹⁶ Ajə nŋu gə məkə gə í naa bi Jesu nə í beee í ni, Mɛɛtu, mii jiida yoomai an ce n baḍ kuwɛɛ hai tā. ¹⁷ Nə Jesu í beee í ni, na mii í ce ì waa beem idei jiida ku ce. Ilaaḍ nŋu akāi í je jiida. Bii ì bi í ba kuwɛɛ iyi ci ya tā, jirima woodai Ilaaḍ ŋau.

¹⁸ Nə í beee Jesu í ni, wooda yooma ŋai. Nə í sḥw í ni, maə kpa ine, maə ce sakara, maə ce ile, nə í maə jea ine gə seeda ibo. ¹⁹ Jirima iyeḍ baəe, nə í bi kpaasie bei ì bi arae. ²⁰ Nə awaasūu í ni, ñ wa n jirima iyi be fei tā, mii í gbe n ce má. ²¹ Nŋoi Jesu í sḥw í ni, bii ì bi í kḥ dee dee, koo ta mii iyi ì ne fei, nə í kpəa ilu are ŋa fia. Bii í ce beebe aa ba amani jiida lelei Aḥ. Si anyie nə í naa í toom. ²² Iyi awaasūu í gbə beebe ŋoi í sinda í ne do inə kufə domi ilu amani nla nla.

²³ Nŋoi Jesu í sḥw məcəe ŋa í ni, ntə ntə ñ wa n sḥ ŋei, á gaabua ilu fia ku lə tengi bii Ilaaḍ í je bommae. ²⁴ Nə an sḥ ŋe má iyi á faalaa kpoopko ku lə si iwoi abee do iyi ilu amani á ləḍ tengi bii Ilaaḍ í je bommae. ²⁵ Iyi məcəe ŋau à gbə ideu ŋoi à biti kaa kaa, nə à ni, bii beebēi, to, yooi á ba faaba. ²⁶ Nŋoi Jesu í cə ŋa nə í ni, bi amane ŋai kaa ce, amma Ilaaḍ á yəkə ku ce fei ndee.

²⁷ Nŋoi Piee í sḥw í ni, wee à jə mii fei tā à waa tooe. To, yoomai á na ku je tu wa.

²⁸ Nə Jesu í sḥ ŋa í ni, ntə ntə ñ wa n sḥ ŋei, waati iyi Ilaaḍ á ce mii fei titḥ nə amu Amaí Amane n maə n buba si batai bomma ilu amboemo, inje amane maateejji iyi ì waa toom ŋau ihē, inje mə aa buba si batai bommau í kiitiḍ dimi maateejji inei Izireli ŋau. ²⁹ Nə ine baa yooma iyi í jə kpasēe wa, walakə igbā do ifəe ŋa, walakə wecfe ŋa, walakə baəe, walakə iyee, walakə amaə ŋa, walakə ikoe ŋa na irim, á ba ribae ikə cḥ, nə ku ba kuwɛɛ hai tā má. ³⁰ Amma ine ŋa iyi à je inei waju ŋa si nsei, nkpə ŋa á na ku je inei anyi, nə inei anyi ŋa mə, nkpə ŋa á na ku je inei waju.

20

Məndai ilu kpasē do gaanhəmae ŋa

¹ Jesu í kpa nŋa məndau ihē í ni, idei bommai Ilaaḍ í jə idei ilu kpasē gə iyi í fita daadaakə wa dede amaace ku bəḍ ŋa ikoe. ² Waati iyi í ba amaace ŋau aŋəḍ

ɲa à fɔ à gbɔa nje ku sã nɲa si bei à ya sãa woo ce ice si ajɔ akã, nɔ í ni a bɔ ikoi nɲu a koo a ce ice. Nɔ à koo. ³ Nɔ zakai isɔ mɛɛsã í fita má í koo í ba ine gɔ ɲa à waa buba si tafa a kù waa ce nkãma. ⁴ Nɔ í sɔ ɲa í ni, inɛ mɔ, i bɔ ikom i koo í ce ice ɲa. An sã nɲɛ si bei í jɔ. ⁵ Nɔi à koo. Nɔi ilu kpasɛu í fita má zakai dasã, do ale zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akãui í ya fɔ. ⁶ Ale zakai isɔ miu ɲɔi í fita nɔ í ye ine gɔ ɲa má à waa buba. Nɔi í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa buba ihɛ ngbe ngbɛ hai daakɔ ɲa. ⁷ Nɔi à jɛaa à ni, si na iyi í jɔ ine kãma kù dasi wa icei. Nɔi í ni, to, inɛ mɔ i bɔ ikom i koo í ce ice ɲa. ⁸ Iyi í to ale zakai kulɔi inunu ɲɔi ilu kpasɛu í kpe ine ngboi amaaceɛ ɲau í sɔ í ni, kpe gaanɔɔma ɲau wa, sã nɲa fia ɲa, sinti hai bi inei ankãanyi ɲau hee ku koo si ine sinte ɲau. ⁹ Inɛ ɲa iyi à sinti ice ale zakai isɔ miu ɲau à naa à gba fiaí icei ajɔ akã. ¹⁰ Amma iyi à to si ine sinte ɲau à tamaa bei ti aɲa á re beɛbei. Amma fiaí icei ajɔ akã ì sãa aɲa mɔ. ¹¹ Iyi à ye fiaɔ beɛbe ɲɔi à wasi ku gbagba si ilu kpasɛu. ¹² Á waa ni, ine ɲa iyi à naa ankãanyi isɔ akã ì ce ice nɔ ì sã nɲa bei awa iyi à ce ice si inya gbãa hai daakɔ hee à gbɛɛji. ¹³ Nɔi ilu kpasɛu í sɔ ine akã ɲɲa í ni, kpaasim, n kù takie, domi ì jesi í gba fiaí icei ajɔ akã, mà kù je beɛbe. ¹⁴ To, gba fiaé i nɛ. Ñ bi n sãa inei ankãanyi ihɛ bei awɔ mɔ. ¹⁵ Kù je bei ñ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jɔ ñ ce jiidai.

¹⁶ Nɔi Jesu í ni, beɛbe mɔi inei anyi ɲa aa na á je inei waju, nɔ inei waju ɲa mɔ a na á je inei anyi ɲa.

Jesu wa fɔ ide ikuɛ do kujɛ ise gbɛetasia

(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

¹⁷ Nɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalemu. Nɔ í nya mɔcɔ maateji ɲau ikã, ɲɔi í sɔ ɲa si kpãa í ni, ¹⁸ wee à waa bɔ Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amaí Amanɛ a dasim awɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa. Aa ye taalem a ni a kpam. ¹⁹ Si anyie nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ɲa, aa yaakom, nɔ a tɛem kpɔtɔ, nɔ a kpakpam si jli ku gaau. Nɔ si ajɔ mɛetasia an jli ma hai si bale.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í tɔɔ Jesu

(Cɔ Maaku 10:35-45)

²⁰ Si anyii nɲu ɲɔi iyiɛi amai Zebedee ɲa í naa bi Jesu do amae ɲa nɔ í gule si wajue ku tɔɛ ngɔɔ. ²¹ Nɔ Jesu í beɛ í ni, mii ì bi. Nɔi í ni, si waati iyi aa naa í je bomma, jɔ ama minjim ɲau ihɛ, ine akã ku buba awɔ njeɛ, ine akã mɔ awɔ cangaɛ. ²² Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔ minji ɲau í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ɲa mɔm. Aa yɔkɔ i temuad ijuukpã iyi an ye ɲa? Nɔ à ni aɲa aa yɔkɔ. ²³ Nɔ í sɔ ɲa má í ni, ntɔi, aa ye ijuukpã iyi an ye ɲa. Amma kù je amui an cica ine ɲa iyi aa buba si canga do njem. Bi ku bubau be, ine ɲa iyi Ilaaɔ Baam í cea sɔɔlue ɲai aa buba si.

²⁴ Nɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ɲau à gbɔ ideu nɔ idɔ ɲɲa í kɔɔ minji ɲau. ²⁵ Nɔi Jesu í kpe aɲa fei í sɔ ɲa í ni, inɛ mɔ ì mà ɲa si andunyau ihɛ ilaalu ɲau à ya maa taa ine ɲɲa ɲa gbugbãi. Nɔ ine ngbo ɲɲa ɲa mɔ a maa nyisi yiiko ɲɲa. ²⁶ Amma bi tu ɲɛ kaa ce beɛbe. Inɛ nɲɛ iyi wa bi nɲu ku je ine ngbo, nɲui á je woo ce nɲɛ ice. ²⁷ Beɛbe mɔi ine iyi wa bi nɲu ku je woo cua nɲɛ, á je aru nɲɛ. ²⁸ Beɛbe mɔi amu Amaí Amanɛ n kù naa ine ɲa a ceem ice, amma amui an ce ɲɲa ice, nɔ n na kuwɛem n yaò ine nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ fɛɛju minji gɔ ɲa à ye ilu

(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

²⁹ Si isɛɛɛnu Jesu do mɔcɛ ɲa à to Zeriko nɔ à waa fita hai be. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla gɔ wa too ɲa. ³⁰ Wee fɛɛju minji gɔ ɲa à waa buba itl kpãa be, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Nɔi à dɔ anu à maa ni, Lafɛ, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare

nwa. ³¹ Nɔ zamaau wa la si ɲa wa ni a coko. Amma béi à waa ni a cokou, béébé mɔi à ya dɔ anu hee lele à maa ni, Lafɛɛ, tɔkui Davidi, ce araare nwa. ³² Nɔi Jesu í leeki í kpe ɲa í bee ɲa í ni, mii í bi n ce nɲɛ. ³³ Nɔi à jɛaa à ni, Lafɛɛ, à bi ka ye ilui. ³⁴ Nɔ Jesu í ce araare nɲa í lu iju nɲau. Nɔ gbakā inɛ ɲau à ye ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalemu

(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zāa 12:12-19)

¹ Nɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲa à mɔsi isɛɛnɛ nɲa nɔ à maai Zeruzalemu wa. À to Betifaje si geete iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í be mɔcɔ minji gɔ ɲa ² í ni, í bɔ ilu iyi í wa waju nɲɛu bɛ, aa ye bii gbankele gɔ wa so do amaɛ. Í fũ ɲa í naam wa ɲa. ³ Bii inɛ gɔ wa bee nɲɛ ide gɔ, í jɛaa í ni, Lafɛɛi í nɛ bukaata nɲa. Inɛɛu á jò í naaɔ ɲa wa ɲa.

⁴ Nɲu ɲau bɛ í cei ku ba idei waliuu ku kɔ iyi í ni,

⁵ Í sɔ inɛi Sɔɔ ɲa, í ni,
Í cɔ ilaalu nɲɛ wa naa bi tu nɲɛ.

Amanɛ kurɔi.

Si gbankeleui í gũ,

Si amaɛ.

Mɛɛmu ku so asoi.

⁶ Nɔ mɔcɔ ɲau à koo à ce bei í sɔ ɲau. ⁷ À naaɔ gbankeleu do amaɛ wa, à te aco ɲa si antaɛ nɔ Jesu í gũu. ⁸ Nɔ si zamaau inɛ nkɔɔ í te ibɔɛ si kpāau. Inɛ gɔ ɲa mɔ à da amaawɔi jli ɲa à tɔɔ si kpāau. ⁹ Inɛ ɲa iyi à waa cua Jesu do inɛ ɲa iyi à waa tooɛ fei à wasi ku dɔ anu à waa ni, tɔkui Davidi, à waa saabue. Aɔ Lafɛɛ ku wee, awɔ iyi í waa naa do iriɛ. Ka saabu Ilaaɔ hee lele *.

¹⁰ Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalemu, inɛi iluu fei í biti. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ.

¹¹ Nɔi zamaau í je í ni, Jesu waliui, inɛi Nazareti si ilei Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛi Ilaaɔ

(Cɔ Maaku 11:15-19; Luku 19:45-48; Zāa 2:13-22)

¹² Nɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi í to bɛ í lele woo ta iwɔ ɲa do woo ra ɲa iyi à wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ɲa, do kitāi woo ta ankasiidi ɲa. ¹³ Nɔ í sɔ ɲa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ í ni ilei nɲu ile bi ku tɔɔi á je. Amma inɛ wee í coo bi ku tɔɔi ile ɲa.

¹⁴ Nɔi fɛɛju do ilu kute akā gɔ ɲa à naa bi Jesu kpasɛi Ilaaɔ bɛ nɔ í jò à ba iri.

¹⁵ Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau, idɔ ɲa í kɔ iyi à ye maamaake ɲa iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ɲa à wasi ku dɔ anu à waa ni, tɔkui Ilaalu Davidi, à waa saabue. ¹⁶ Nɔ à bee Jesu à ni, í bei í gbɔ iyi à waa fɔ mbe? Nɔ í je ɲa í ni, oo. Mii iyi wa ceu ihɛ, í kù cio ideɛ ɲa tengi bii à ni, Ilaaɔ í jò à gbɔ saabue hai si gelei amu ɲa do si gelei ama kpɔtɔɔ ɲa. ¹⁷ Si anyii nɲu, í jò ɲa í nɛ hai ilu bɛ í koo í sũ Betani.

Jesu í ceekpe jli ndii figi

(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani wa nyi Zeruzalemu, nɔ ari wa kpaa.

¹⁹ Nɔi í ye jli ndii figi gɔ itl kpāa bɛ, nɔ í yaa sie. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ɲai í nɛ. Nɔi í sɔ jli nɔu í ni, awɔ í kaa so má ajɔ kāma. Nɔ gbakā jli nɔu í gbɛ. ²⁰ Iyi mɔcɔ ɲau à yɔɔ, ɲɔi à biti. À bee Jesu à ni, beirei í ce jli ndii figiu ihɛ í

* 21:9 à waa saabue Do feei gereki hozanai à ya ni.

gbɛ anu akā bɛɛbɛ. ²¹ Nɔi Jesu í je nɔa í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛi, bii ì dasi naane nɔ ì kù waa sika ɲa, aa yɔkɔ ì ce bei ñ cea jli nɔu ihɛ ɲa. Nɔ kaa je baa iyi bɛ nɲu akā, aa yɔkɔ ì sɔ iri kutau ihɛ ɲa ì ni ku dede hai bɛ koo dásí tenku, á nɔ ku koo. ²² Bii ì dasi naane ɲa, mii iyi ì tɔɔ Ilaaɔ fei, aa ba ɲa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa
(Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

²³ Nɔi Jesu í to Zeruzalemu nɔ ì bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ má wa kɔ inɛ ɲa si cio. Nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲa à naa bi tɛɛ, à beɛɛ à ni, mii ɲa iyi ì waa ceu ihɛ, yooi í naɛ kpāa iyi ì waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa cooò. ²⁴ Nɔi Jesu í je nɔa í ni, amu mɔ an bee ɲɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ɲa, amu mɔ an sɔ ɲɛ inɛ iyi ì nam yiiko ñ wa n ceò mii ɲau ihɛ. ²⁵ Hai iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ɲa inyi. Hai bi Ilaaɔ de, mà hai bi amane ɲa. Nɔi à busi nje à waa ni, beirei aa ka jɛaa. Nsei nɔɔ, bii à jɛaa à ni Ilaaɔi, á bee wa na mii í ce a kù dasi Zāa naane. ²⁶ Nɔ weɛ njo kaa jò ka ni hai bi amane ɲai. Bii à ni hai bi amane ɲai, zamaau á ye taale nwa si na iyi í jò inɛ fei í jesi iyi Zāa walihi kam kam. ²⁷ Nɔi à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu mɔ í sɔ ɲa í ni, debei, amu mɔ n kaa n sɔ ɲɛ yiikoi inɛ iyi ñ wa n ceò mii ɲau ihɛ.

Mɔndai ama minji

²⁸ Jesu í kpa ɲa mɔndau ihɛ í ni, beirei ì waa lasabu ɲa. Mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ minji. Nɔ í sɔ inɛ sinteu í ni, amaayi, bɔ ikom ì koo ì ce icɛ nnyi. ²⁹ Nɔ í ni, n kaa n koo. Amma do ankāanyi í ce lasabu mmu nɔ ì koo. ³⁰ Nɔ mɔkɔu í koo í sɔ ama minjisiau mɔ bɛɛbɛ, nɔ amau í jɛaa í ni, to, an koo, baaba. Amma kù koo. ³¹ Si ama minji ɲau yoo nɲai í ce idɔɔbii baɛɛ. Nɔi à ni, inɛ sinteu. Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛi, woo gba fiai lɛmpoo do inaabo woo ta icu ɲa aa tako ɲɛ a lɔ si tengi bii Ilaaɔ í je bomma. ³² Ñ wa n fɔ bɛɛbei si na iyi í jò Zāa í naa ku nyisi ɲɛ kpāa jiida, nɔ ì kù dasiɛ naane ɲa. Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta icu ɲai à dasiɛ naane. Amma inɛ, do iyi ì ye idɔ ku kpaasi ɲa ɲa fei ì kù kpaasi idɔ ɲɛ ì dasiɛ naane ɲa.

Mɔndai gaanɔɔma laalo ɲa
(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20:9-19)

³³ Nɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, ì gbɔ mɔnda gɔ má ɲa. Ilu kpasɛi gɔ í ce ikɔɛ, nɔ ì lɔ si jli ndii rezɛɛ ɲa nɔ ì ce kaa í kaakoosɔ. Nɔ ì ce bi ku fɔ inyi isɔɛ. Nɔ ì cā tafa bii ku degbe ikou. Nɔi ì so gaanɔɔma ɲa í dasi ɲa si ikou a maa logooɛ, í bei ì bɔ ilu koo kpe bɛ. ³⁴ Waati iyi isoi jli nɔu í jla í to ku ka, ɲoi í be amaace ɲa wa bi woo logoo ɲau a koo a gba iyi í je ti nɲu wa. ³⁵ Amma gaanɔɔma ɲau à dede à wo si ɲa, à cā inɛ akā, nɔ à kpa inɛ akā má, nɔ à ta inɛ mɛɛtasiau mɔ kuta à kpa. ³⁶ Nɔ ilu ileu í bɛ si ɲa amaace gɔ ɲa wa má. Inɛ nɲu ɲa à kpɔ à re baa inɛi tako ɲau. Do nɲu fei, à ce ɲa bei à cea inɛi tako ɲau. ³⁷ Si anyii ɲa fei í bɛ si ɲa ama abíɛ wa, ì ní, aa jirima amam. ³⁸ Amma iyi gaanɔɔma ɲau à ye amau à fɔ ɲa duusɔ à waa ni, ì cɔ inɛ iyi á na ku je tubuu. Í naa wa ka kpa nɔ ileu ku baa ku je tu wa. ³⁹ Nɔi à muu à fitaɛ hai inɔ kaau à koo à kpa.

⁴⁰ To, waati iyi ilu ileu á naa, beirei á cea gaanɔɔma ɲau. ⁴¹ Nɔi à jɛaa à ni, á kpa inɛ laalo ɲau ì kaa ce araare ɲa nɔ ku de gaanɔɔma mmu ɲa ku dasi ɲa si ileu, inɛ ɲa iyi bii isoi jli nɔu í jla aa ya náa iyi í je tɛɛ. ⁴² Nɔi Jesu í bee ɲa í ni, ì kù cio iyi ihɛ si kukɔi idei Ilaaɔ ɲa ba. Í ni, Kuta iyi woo ma ɲa à kɔsiu Nɲui í baa í je kuta sintei icui ileu. Aɔ Lafɛi í coo, nɔ ì mu wa biti.

43 Nɔ Jesu í ni má, ò wa n sɔ òjei, Ilaaɔ á gba bommae hai bi tu òje ku na dimi mmu òja iyi à waa ce idɔɔbie. [44 Ine iyi í cuku si kutau ihē, kutau á legɛɛi. Ine iyi í nɔ í bata mɔ á lɔlɔ lafɛi nekɔ nekɔ.]

45 Iyi ine ngboi woo weei Ilaaɔ òja do Farisi òja à gbɔ mɔndai Jesu òja, à mà iyi anjai wa fãa. 46 Nɔi à waa de kpãa bei aa ce a muu. Amma à waa ce njoì zamaa si na iyi í jò à dasi naane iyi waliii ntɔ ntɔ.

22

Mɔndai ijei abɔdɔ

(Cɔ Luku 14:15-25)

1 Nɔi Jesu í sɔ òja ide do mɔnda òja má í ni, 2 í gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi òje bei bommai Ilaaɔ í ye. Ilaalu gɔ wa cea amaɛ abɔdɔ, 3 nɔ í be amaaceɛ òja í ni a koo a kpe ine òja iyi à kpe abɔdɔ wa. Amma ine òja a kù waa bi ku naa. 4 Nɔ í be amaace mmu gɔ òja má í ni, i koo í sɔ ine òja iyi ò kpe òja í ni ò tã sɔlu. Kete kombo òja do mɛemu ku ne ikpo gɔ òja ò kpa nɔ à ce icei fei nde à tã, a naa wa bi ku ce abɔdɔ. 5 Amma ine òja iyi à kpe òja a kù saaluɛ mɔm, ine fei í ne wãaɛ. Ine gɔ òja à ne iko nɔja, ine gɔ òja mɔ à ne sɔa nɔja. 6 Gɔgɔ òja à mu amaace òja à cã òja à kpa òja. 7 Nɔi idoi ilaaluu í kɔ nɔ í be soogee òja à koo à kpa woo kpa ine òja nɔ à dasi ilu nɔja ina. 8 Nɔi í sɔ amaaceɛ òja má í ni, to, ijei abɔdɔ í jla, amma ine òja iyi ò tako ò kpe òja a kù jɔd ijeu be má. 9 Na nɔja, i bɔ si tafa òja í kpe ine òja iyi à wa be fei wa òja. 10 Nɔ amaace òja à bɔ si tafa òja à tɔtɔ ine òja iyi à wa be fei wa, hai ine jiida do ine laalɔ òja, nɔ abɔdɔ í kɔ do amane.

11 Iyi ilaaluu í lɔ ile bi ku ce abɔdɔ, í cɔ ine òja iyi à naa ku jɛu, nɔ i ba wee, ine akã kù waa dasi jine abɔdɔ iyi í na òja. 12 Nɔi í beɛ í ni, kpaasi, beirei í ce í lɔ wa ihē í kù waa dasi jine abɔdɔ. Nɔ ineɛu kù ni ide kãma. 13 Nɔi ilaaluu í sɔ amaaceɛ òja í ni, i dɛ awɔe do iseɛ òja nɔ í soo í nyɔɔ angule si ilu kuku, tengi bii ine òja aa lesi awɔ si iri a kpata. 14 Nɔ Jesu í ni má, do iyi Ilaaɔ í kpe ine nkpo fei, ine iyi í cica kù kpɔ.

Fiai lempoo ku sã

(Cɔ Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

15 Waati beɛbe Farisi òja à koo à tɔtɔ à waa busi nje a ba a lea Jesu taai ide. 16 Nɔi à be mɔcɔ nɔja gɔ òja do ine Herodu gɔ òja bi tɛɛ. Iyi à to òja à ni, Mɛɛtu, à mà iyi í ya fɔ ntɔ, nɔ i waa kɔ ine òja si idei Ilaaɔ do ntɔ. Beɛbe mɔi í kù waa ce njoì ine gɔ, domi í ci ya cɔ ijui amane òja. 17 Na nɔja, sɔ wa bei ò ye. Í sɔa ka sãa ilaaluu Sezaa fiai lempoo? Ma ka maà sãa. 18 Wee Jesu í mà lasabu nɔja iyi à waa ce tã, òja í sɔ òja í ni, òje ilu muafiti òja, na mii í ce í waa leem taai ide òja. 19 I nyisim kpekele iyi í ya sãd lempoo wa òja. Nɔ à nyisie kpekele gɔ. 20 Nɔ Jesu í beɛ òja í ni, fotooi yooi í wa si kpekeleu ihē nɔ irii yooi à kɔ si. 21 Nɔ à ni, ti Sezaa. Nɔi Jesu í sɔ òja í ni, to, debei í sã Sezaa iyi í je tɛɛ òja, nɔ i sã Ilaaɔ mɔ iyi í je tɛɛ òja.

22 Iyi à gbɔ ideu beɛbe, òja à biti à jò à ne.

Idei kujti iku òja

(Cɔ Maaku 12:18-27; Luku 20:27-40)

23 Si aɔ akã Sadusi gɔ òja mɔ à naa bi Jesu má. Anjai à ya maa ni iku òja a kaa jla. Iyi à to wa bi Jesu òja à beɛ à ni, 24 Mɛɛtu, Moizi í ni bii ine gɔ í kù í jò abɔe nɔ kù bíò ama, ifɔɛ ku so jaaɔu ku ba ku bíá igbãe ama. 25 Wee si inɔ nwa ine mɛɛje gɔ òja à weɛ iyi à je amai baa akã. Igbã nɔja í so abo nɔ kù bíò ama nɔ í kù í jò ifɔɛ jaaɔu. 26 Beɛbe ine minjisiau mɔ í ce, do mɛetasiau, hee í koo í kãsiò

amanε meejesiaυ. ²⁷ Si anyii aηa fei nσ abou mσ í na í ku. ²⁸ To, ajσ iyi iku ηa aa na a jl, aboi yoo ηηai á je, si bei aηa fei à soo aboi.

²⁹ Amma Jesu í je ηηa í ni, ì waa rara ηai si na iyi í jò ì kù mà gbugbái Ilaaō ηa hee má je mii iyi kukoi idee wa fσ. ³⁰ Ntσ ntσ, si waati iyi iku ηa aa naa a jl, waati beebe inemokσ ηa do inaabo ηa a kaa so nje má, amma aa yei bei amaleka ηa. ³¹⁻³² Iyi í je ti ideí kujji iku ηa, à kσσ wo à ni, Ilaaō í ni ηηu Ilaaō, Lafēei Aburhamui, do ti Izaaki, do ti Zakabu. I kù cio ideu be ηa iyi Ilaaō í sσ ηei? Ilaaō kù je Lafēei iku ηa, Lafēei inε ηa iyi à weei.

³³ Nσ zamaa iyi í wa be fei í gbσ cioi ideε nσ ideu í tosi ηa.

Wooda iyi í re

(Cσ Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

³⁴ Nσi Farisi ηau à gbσ iyi Jesu í kāmia Sadusi ηau si ideu nσ à tσtσ má. ³⁵ Inε akā ηηa iyi wa je woo kσ inε ηa si woodau wa bi ku cσ laakai Jesu nσ í beε í ni, ³⁶ Mεetu, si wooda ηau fei, yoomai í re. ³⁷ Nσi Jesu í jεaa í ni, bi Aō Lafēε do idε fei do lasabue fei. ³⁸ Nηu bei í je wooda sinte, nηui í nσ í re ηa. ³⁹ Minjisia iyi í too wee. Bi inε mmu ηa bei ì bi araε. ⁴⁰ Wooda minji ηau bei à je icui ideí woodai Moizi do ti ideí walii ηa fei.

Davidi do inε iyi Ilaaō í cica

(Cσ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

⁴¹ Si bei Farisi ηau à tσtσ, ησi Jesu í bee ηa ideu ihē ⁴² í ni, beirei ì waa lasabu si ideí inε iyi Ilaaō í cica ηa. Tσkui yooi í je. Nσi à jεaa à ni, tσkui ilaalu Davidii. ⁴³ Nσ Jesu í bee ηa í ni, bii beebei, beirei í ce Davidi wa kpoo Lafēε waati iyi í fσ do gbugbái Hundi Ilaaō í ni,

⁴⁴ Aō Lafēε í sσ Lafēεm í ni,

Buba si awσ ηjem ihē

Hee n ce mbεεε ηa bi ku lesi isεε.

⁴⁵ Nσ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo Lafēεε, beirei á ce ku je tσkue má.

⁴⁶ Nσ baa inε akā ηηa kù yσkσ ku jεaa ide kāmā. Nσ hai waati beebeu inε gσ kù beεε ide gσ má.

23

Muafitii Farisi do woo kσ inε ηa si wooda ηa

(Cσ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

¹ Nσi Jesu í sσ zamaau do mσcεe ηau, ² í ni, woo kσ inε ηa si wooda ηau do Farisi ηau, aηai à sási agbei Moizi à waa sisi woodaε. ³ Na ηηu, i ya gbσ ide ηηa nσ í ce mii iyi à waa sσ ηe fei. Amma i maà ya ce kookoosu bei à waa ce, domi ide iyi à ya fσ a ci ya ceò ice. ⁴ À ya ði aso ku wo a maa kāa inε ηa, amma aηa taka ηηa a ci ya jesi a luu baa do amaawσ akā. ⁵ Kookoosu ηηa iyi à waa ce fei à waa cooi ku ba a ye ηaò. Beebei à ya ði ama tia iyi í la í re ti kpaasi ηa nσ a dasi jaba ηηa ikū sisσ iyi í re ti kpaasi ηa si itf do ilε*. ⁶ Nσ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku je jingau ηa do kitāi inε ngbo ηa ile bii à ya ce kutσtσ ηa. ⁷ À ya bi inε ηa a maa ce aηa fσ si bantuma do beεε nσ a maa kpe ηa lafēε. ⁸ Amma inε, i maà ya jò a kpe ηe lafēε, domi inε fei saa ηai, nσ Lafēε akā lege legei ì ne ηa. ⁹ Nσ i maà kpe inε kāmā Baaba si ilε ihē ηa, domi inε akāi í je Baa nηε. Nηui í wa lele. ¹⁰ Nσ i maà ya jò a kpe ηe ilaalu ηa domi ilaalu akā lege legei ì ne ηa, nηui í je inε iyi

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya ðu isεede ηa iyi à wa si tiaí ideí Ilaaōi à ya kσ si, nσ a ðu si ikpo ηηa walako si awσ.

Ilaaḍ í cicau. ¹¹ Ine iyi í je ine ngbo nne nñui í ne ku je woo ce ice nne. ¹² Ine iyi í so arae lele, aa kayeei, ine mō iyi í kaye arae aa soo lelei.

Jesu í ye taalei Farisi na do woo kō ine na si wooda na na muafiti na
(Cō Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

¹³ Jesu í nī, inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na, si na iyi í jò ì waa cīmboaa ine na kpāai bommai Ilaaḍ na. Inje taka nne, í kù jesi í lō na, nō ine na iyi à bi ku lō, ì waa ganji na na. [¹⁴ Inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na, si na iyi í jò ì ya maa ce kutōō sisō na ku ba ine na a ni inje inje jiida na. Nō wee mii iyi jaaḍ na à ne fei ì ya gbaa na. Na nōi í jò ijuukpā nne á la ku re.]

¹⁵ Inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na, si na iyi í jò ì waa dabii bii fei na, ì waa ne si tenku do si ile fei ì waa dede baa ine na iyi aa ba í kpaasi idō nna na. Nō bii ì ba na ì ya sinda lafēe na ku je ine iyi à ne a dasie ina iyi ci ya ku ku re baa inje taka nne ise gbeeji.

¹⁶ Inje fēeju na iyi ì waa mu goloí fēeju na, aa ye ijuukpā na. Ì ya maa ni na, bii ine í ceekpe do kpasēi Ilaaḍ kù je taale baa bii kù kōō. Amma bii í ceekpe do wurai kpasēu, tilasii ku kō ideu. ¹⁷ Inje fēeju nnyei na. Yoomai í la í re. Wurau? Mā kpasē iyi í jò wurau í je ti Ilaaḍ. ¹⁸ Nō ì waa ni má na, bii ine í ceekpe do bi kuwee kù je taale baa bii kù kōō, amma bii í ceekpe do inai kuwee, tilasii ku kō ideu. ¹⁹ Inje fēeju na. Yoomai í la í re. Inai kuwee? Mā bi kuwee iyi í jò inai kuwee í je ti Ilaaḍ. ²⁰ Na nñu, ine iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeḍ. ²¹ Ine mō iyi í ceekpe do kpasēi Ilaaḍ, hee do Ilaaḍ iyi í wa be feii í ceekpeḍ. ²² Ine mō iyi í nō í ceekpe do lele, hee do batai bommai Ilaaḍ do Ilaaḍ takae iyi wa buba bei í ceekpeḍ.

²³ Inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na, si na iyi í jò ì waa na Ilaaḍ hee do zakaai nyauí aye na, amma ì waa gbeje mii iyi í la í re si wooda na. Mii nauí í je idōōbii Ilaaḍ ku ce do arare ku nyisi do ilu naane ku je. Nñu nau bei í jò ì ce na, nō ì maà gbeje iyi í gbe nau. ²⁴ Inje fēeju na iyi ì waa mu goloí fēeju na. Ì waa coo inyi nne na kokoo na nō ì bei ì waa miò kpookpo na.

²⁵ Inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na si na iyi í jò anyii kōofu do ti jee na ì ya wīe na, amma hai si bine laalo do ilei ì baḍ mii ndii inōe na. ²⁶ Awō Farisi fēeju, wīe inōi jee titā, anyiu mō ku bei ku má.

²⁷ Inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na, si na iyi í jò ì ye na bei bale iyi à jōsi mii fūfū ku ba anyie ku sla, amma inōe kùkùí amane do konkombi wa kō si. ²⁸ Beebe moi inje taka nne, bii ine na à waa ye ne, inje ine jiida na, amma si idō nne muafiti do laabi wa kō.

²⁹ Inje woo kō ine na si wooda na do Farisi na, inje ilu muafiti na. Aa ye ijuukpā na, si na iyi í jò ì waa teese baleí walii nau, nō ì waa ce booda si ti ine dee dee nau mō má na. ³⁰ Nō ì waa ni na, bii í je si waatii bala nwa na à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii nau ku kpa. ³¹ Inje taka nne ì waa nyisi iyi inje tōkui ine na iyi à kpa walii nauí. ³² To, ì hanya ì tambō laalo iyi bala nne na à sintiu. ³³ Inje ine buu na bei njo wukuku. I kù ne bei aa ce ì saa ina iyi ci ya kuu na. ³⁴ Na nñu, ì de ití ì gbo, an be nne walii na wa do ilu bisi na do woo mà tia na. Si inō nna aa kpa gōgō na, nō ì kpakpa gōgō na mō si jji ku gaau, gōgō na mō nō ì te nna kpōtōō ile bii ì ya ce kutōō nne na, nō ì lele na si ilu na fei. ³⁵ Na nñu, ijuukpāi woo kpa ine dee dee nau fei á je si iri nne. Abellii í je ine dee dee sinte iyi ì kpa na. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpasēi Ilaaḍ do bi kuwee na, nñui í je

ine ankāanyi iyi i kpa ɲa. Ikui ine dee dee ɲau be fei, hai Abeli hee ku koo si Zakari, iɲei aa ye ijuukpāe ɲa. ³⁶ Ntɔ ntɔ, n̄ wa n s̄ɔ ɲei, ijuukpāi mii ɲau be fei si inei nnyi ɲau ihēi á baa ku je si.

Jesu do Zeruzalemu
(Cɔ Luku 13:34-35)

³⁷ Jesu í ni, iɲe inei Zeruzalemu ɲa, iɲe iyi í ya kpa walii ɲa nɔ í ta ama abei Ilaaɔ ɲa mɔ kuta í kpa ɲa ɲa. Ise feloi n̄ ya n bi n totɔɔ ɲe si abem bei ajee í ya totɔɔ amae ɲa si ikpae, amma í kù je ɲa. ³⁸ Wee nsei Ilaaɔ á fũ nɲe kpasɛ nɲe si awɔ. ³⁹ Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ɲei, hai nsei í kaa yem má ɲa í gbe hee ajo iyi aa ni ɲa, Ilaaɔ ku weea ine iyi wa naa do irii Lafɛɛ.

24

Jesu wa fɔ ideí kpasɛi Ilaaɔ ku lege
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

¹ N̄ɔi Jesu í fita hai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi wa ne ɲɔi mɔcɔe ɲa á koo á baa á nyisie bei á ma kpasɛi Ilaaɔu do ilee ɲa s̄aa s̄aa. ² N̄ɔi í s̄ɔ ɲa í ni, í waa ye mii ɲau be fei ɲa ya. Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ɲei, kuta baa akā kaa naa ku maa lesi nje be má, aa kekece mbe fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankāanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

³ Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. N̄ɔi mɔcɔe ɲa á bɔ bi tɛɛ aɲa duusɔɔ á beee á ni, s̄ɔ wa waati iyi mii n̄ɔu be á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyie wa do waatii ankāanyi.

⁴ Nɔ Jesu í je nɲa í ni, í ce laakai ɲa ine gɔ ku maà naa ku d̄i iju nɲe, ⁵ domi ine ɲa iyi aa na a maa naa akā akā a maa ni aɲai á je ine iyi Ilaaɔ í cicau aa kpɔ. Aa d̄i ijui ine nkɔ. ⁶ Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amee amee do j̄ij̄i ɲa. I maà j̄ɔ ku da zigí nɲe, domi í gbe mii ɲau be fei ku ce. Amma kù je waatii ankāanyiu be titā. ⁷ Dimi gɔ ɲa aa ya na a maa ja do dimi mmu ɲa. Ilaalu gɔ ɲa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ɲa. Nɔ ile á yaya si ilu gɔ ɲa, nɔ ari á ce. ⁸ Ine nɲu be fei á yei bei ara kuro sintei b̄aas̄i ku bei ku bí.

⁹ Si waati nɲu, aa dasi ɲe si awɔi ine ɲa a kp̄ɔ ɲe iju, aa kpa ɲe mɔm. Dimi fei á cé ɲei na irim. ¹⁰ Waati beɛbe, ine nkɔ á nyiò anyi, aa maa zamba nje nɔ a cé nje. ¹¹ Walii ibo nkɔ ɲai aa na a naa a maa wa inyii it̄i ine nkɔ. ¹² Laalɔ ku ce á k̄ɔsi hee ku j̄ɔ ine nkɔ kaa ne kubii kpaasi ɲa má. ¹³ Amma ine iyi í temua hee kɔe á ba faaba. ¹⁴ Aa waazo laabaau j̄idai bommai Ilaaɔu si andunya fei ku ba dimi fei ku gbɔɔ, andunya ku bei ku kpa iri.

Faajii mii laalɔ iyi wa riisi kpasɛi Ilaaɔ
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

¹⁵ Jesu í ni, walii Danieli í fɔ ideí mii laalɔ gɔ wo iyi á riisi kpasɛi Ilaaɔ. Nɲui aa ye ɲa í wa si inya iyi í je ti Ilaaɔ. Ine iyi wa cio ideí mii laalɔu, ku ce laakai ku gbɔɔ s̄aa s̄aa. ¹⁶ Waati beɛbe ine ɲa iyi á wa ilei Zudee a sa a bɔ iri kuta ɲa. ¹⁷ Nɔ ine iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so ino ilee. ¹⁸ Nɔ ine mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ koo so kumbɔe má. ¹⁹ Waati beɛbe wahalai b̄aas̄i ɲa do ayawo ɲa á caa mɔm. ²⁰ I ce kutɔɔ ɲa ku ba waatii kusau ku maà na ku je sukui t̄t̄u walakɔ ajo kusimi *. ²¹ Ntɔ ntɔ, waati beɛbe wahala nla n̄lai á naa iyi a kù ye dimie hai sintei andunya hee do nnyi, nɔ a kaa

* **24:20** sukui t̄t̄u sukui t̄t̄u ɲa sukui atei, nɔ bii gɔ ku bɔ í ya gaabu.

ka ye dimie má hee do ajo fei. ²² Bii Ilaaḍ kù jile si nḡu ku kaye kukpɔi ajou wo ine go kaa wee. Amma í kayeei na irii ine ḡa iyí í cicau.

²³ Waati beɛbe, bii ine ḡo í sḡ ḡe í ni, i cɔ ine iyi Ilaaḍ í cicau í wa ihē, walakɔ ine mmu ḡo ku ni, í wa ihḡ, i maà dasi lafēe naane ḡa. ²⁴ Ine ḡo ḡa aa na a naa akā akā a maa ni anjai á je ine iyi Ilaaḍ í cicau walakɔ a ni anjai á je walii ḡa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ḡa ku ba a dī hee do ijui ine ḡa iyi Ilaaḍ í cicau bii aa yɔkɔ. ²⁵ Na ḡoi í jḡ ñ wa n sḡ ḡe fei ndee do njuma.

²⁶ Na nḡu, bii à na à sḡ ḡe à ni, ine iyi Ilaaḍ í cicau í wa ḡbabua, i maà koo. Walakɔ bii à sḡ ḡe à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naane. ²⁷ Si bei kunḡoi ijí í ya má inya hai nunui daakɔ hee ku bḡ nunui ale anu akā, beɛbe moi kunaai amu Amai Amane á je. ²⁸ Tengi bii iku í wa, bei yembeeku ḡa à ya tɔtɔ.

Kunaai Amai Amane

(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

²⁹ Jesu í ni, si anyii wahalau ḡbakā, nunu á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ḡa aa cuku wa hai lele nɔ ḡbugbāi lele ḡa a yaya. ³⁰ Waati beɛbe nyindai Amai Amane á fita lelei Aḡ. Nɔ dimii andunya ḡa fei aa le awḡ si iri a maa kpata. Aa ye amu Amai Amane ñ wa n naa si kudui ijí do ḡbugbā nla nla do amboe. ³¹ Kāakāakí nla nla á dḡ anu nɔ n be amalekam ḡa wa si andunya gonta mēeu. Anjai aa tɔtɔ ine ḡa iyi ñ cica si andunya fei.

Mii iyi jli ndii figi wa kɔ wa si

(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

³² Jesu í ni, i cɔ mii iyi jli ndii figi wa kɔ ḡe si ḡa. Bii í na ì ye amaawɔe ḡa á sinti ku wu wua kpɔtɔ, ì ya mà iyi ate í maai wa mbe. ³³ Beɛbe moi, bii ì ye mii ḡau be fei wa ce, i mà ḡa iyi kubaai amu Amai Amane kaa kpe má, ajou í maai wa mɔm. ³⁴ Ntɔ ntɔ ñ wa n sḡ ḡe, kù je inei nsei ḡa feii aa ku ideu ku bei ku ce. ³⁵ Lele do ile fei á na ku tā, amma idem ḡa a kaa tā pai.

Ilaaḍ nḡu akā í mà ajou

(Cɔ Maaku 13:32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

³⁶ Jesu í sḡ ḡa má í ni, ine kāma kù mà waatiu hee má je ajo iyi mii ḡau á ce, baa amaleka ḡa iyi á wa lele, baa amu Amau, í ḡbe Ilaaḍ Baaba nḡu akā. ³⁷ Si bei í ce si waatii Noweeu, beɛbe moi á ce si waati iyi amu Amai Amane an nyi wa. ³⁸ Hee kukḡi inyi nlau ku maa naa, ine ḡa à waa je, à waa mɔ, à waa ce abɔdḡ ḡa, à waa mua ama nḡa ḡa makɔ hee í koo í to si ajo iyi Nowee í koo í lɔḡ akai inyiu. ³⁹ A kù waa lasabu do wahala dimi beɛbe hee í to kukḡi inyi nlau í je ḡa fei. Beɛbe moi á je si waati iyi amu Amai Amane an nyi wa. ⁴⁰ Si waati nḡu, amane minji á wa ike nɔ aa so ine akā a jḡ ine akā. ⁴¹ Inaabo minji á maa lɔlɔ, aa so ine akā a jḡ ine akā. ⁴² Na nḡu, i weeḡ sɔlu ḡa, domi í kù mà ajo iyi Lafēe nḡe á nyi wa. ⁴³ I ḡbḡ iyi ihē má ḡa. Bii ilu kpasē í mà idū zaka iyi ile á naa, á wɔ njoo nɔ ku ganjie ku lɔ kpasē. ⁴⁴ Na nḡu, inḡe mɔ, i weeḡ sɔlu ḡa, domi amu Amai Amane an nyi wa si waati iyi í kù waa tamaa ḡa.

Amaace jiida do amaace laal

(Cɔ Luku 12:41-48)

⁴⁵ Í sḡ ḡa má í ni, yooi í je amaace ilu naane iyi í ne laakai. Lafēei í je ine iyi ilu kpasē ḡo í kpe í so amaace kpaasie ḡa í daa si awḡ ku maa cɔ ḡa ku na ḡa ije si bei í jɔ. ⁴⁶ Ino dididi á je ti amaaceu bii lafēe í baa í naa í báa wa ce beɛbe. ⁴⁷ Ntɔ ntɔ, lafēeu á daa amaaceu mii ndee fei si awḡ. ⁴⁸ Amma bii í je amaace laalɔi, á lasabui ku ni, lafēem kaa baa rya má, ⁴⁹ nɔ ku dede ku maa cā amaace kpaasie ḡa nɔ ku maa je ku maa mɔ do woo mɔ atē ḡa ajo. ⁵⁰ Beɛbei, lafēeu á na ku baa si

aɔ̃o iyi kù waa cɔ kpāae, do si waati iyi kù waa tamaa, ⁵¹ nɔ á kpāa iju jiida jiida, nɔ nɔ̃u do ilu muafiti ɔ̃au fei wahala nɔ̃a á je inya akā. Tengɔ̃ bei á le awɔ̃ si iri ku maa kpataɔ̃.

25

Mɔ̃ndai mudɛɛ gɔ̃ ɔ̃a

¹ Jesu í ni, aɔ̃o iyi an naa n je bommam á yei bei faajii mudɛɛ mɛɛwa gɔ̃ ɔ̃a iyi à so fitila nɔ̃a ɔ̃a à bɔ̃ mɔ̃kɔ titɔ̃ ku ko. ² Si inɔ̃ nɔ̃a amanɛ miu í je ilu laakai, amanɛ miu mɔ̃ kù ne laakai. ³ Mudɛɛ miu hai ne laakai ɔ̃au à so fitila nɔ̃a ɔ̃a nɔ̃ a kù so ikpo kosía. ⁴ Amma ilu laakai ɔ̃au à so fitila nɔ̃a ɔ̃a do ikpo kosía. ⁵ Wee mɔ̃kɔ titɔ̃u kù to wa ríya. Si bei wa kpe, ɔ̃oi mudɛɛ mɛɛwa ɔ̃au à siiko à waa sí njoo.

⁶ Hee zakai laja ɔ̃oi à gbɔ̃ anu ku dɔ̃i inɛ ɔ̃a. À waa ni, mɔ̃kɔ titɔ̃u wee wa to wa, i dede ka kɔ̃o. ⁷ ɔ̃oi mudɛɛ mɛɛwa ɔ̃au à jí à waa teese fitila nɔ̃a ɔ̃a. ⁸ Hai ne laakai ɔ̃au à tɔ̃o inɛ ihɔ̃ ɔ̃au à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ɔ̃a à waa ku. ⁹ ɔ̃oi ilu laakai ɔ̃au à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ɔ̃e gbakā. ¹⁰ Iyi à bɔ̃ ikpou ku ra ɔ̃oi mɔ̃kɔ titɔ̃u í to wa. Inɛ ngu ɔ̃a iyi à ce sɔ̃olu jiida ɔ̃au à toosɛ à lɔ̃ bi ku ce abɔ̃dɔ̃u nɔ̃ à cimbo gambou. ¹¹ Si anyie ɔ̃oi woo bɔ̃ ikpo ku ra ɔ̃au mɔ̃ à to wa, à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, lafɛɛ, lafɛɛ, cí nwa gambo. ¹² Amma mɔ̃kɔ titɔ̃u í ni, ntɔ̃ nto, n kù mà ɔ̃e.

¹³ ɔ̃oi Jesu í ni má, to, na nɔ̃u, i maa cɔ kpāa ɔ̃a domi í kù mà aɔ̃o iyi an nyi wa ɔ̃a hee má je waatiu.

Mɔ̃ndai amaace mɛeta gɔ̃ ɔ̃a (Cɔ̃ Luku 19:11-27)

¹⁴ Jesu í sɔ̃ ɔ̃a má, í ni, bommai llaaɔ̃ í yei má bei faajii mɔ̃kɔ gɔ̃ iyi wa bi ku bɔ̃ ilu koo kpe be. Nɔ̃ í kpe amaaceɛ ɔ̃a í so amanie fei í da nɔ̃a si awɔ̃. ¹⁵ Í na inɛ akā fiaɔ̃ wura kpekele nla miu, inɛ akā mɔ̃ minji, inɛ mɛetasiau mɔ̃ akā, í na aɔ̃a feii si bei gbugbāi inɛ fei í to, í bei í neɛ. ¹⁶ ɔ̃oi gbakā amaace iyi à na fia kpekele miuu í so fiaɔ̃ wa ceɔ̃ sía, nɔ̃ í ba riba miu má. ¹⁷ Beɛbe mɔ̃i inɛ iyi à na minjiu mɔ̃, í ba riba minji má. ¹⁸ Amma inɛ iyi à na akāu í koo í tu isai í singa fiaɔ̃ lafɛɛu.

¹⁹ Si beɛbe aɔ̃o í koo wa baa ɔ̃oi lafɛɛi inɛ ɔ̃au í baa nɔ̃ í kpe ɔ̃a a na a sisia nɔ̃u bei à cea fiaɔ̃. ²⁰ Amaace iyi í na fia kpekele miuu í naaɔ̃ miu mmue wa má, nɔ̃ í sɔ̃o í ni, lafɛɛ, fia kpekele miu iyi í nam nɔ̃u n ceɔ̃ sía hee n̄ ba riba miu má. ²¹ ɔ̃oi lafɛɛɛ í sɔ̃o í ni, í sía, awɔ̃u amaace jiida ilu naaneɛ. Si mii keekeu ihɛ̃ n̄ ye iyi í je ilu naaneɛ, na nɔ̃u, an daae mii nla si awɔ̃. Naa wa ka je jingau. ²² Inɛ iyi í na kpekele minjiu mɔ̃ í naa í ni, lafɛɛ, fia kpekele minji iyi í nam nɔ̃u, n̄ ba riba minji ma. ²³ Nɔ̃ lafɛɛɛ í ni, í sía, awɔ̃u amaace jiida ilu naaneɛ. Si mii keekeu ihɛ̃ n̄ ye iyi í je ilu naaneɛ, na nɔ̃u, an daae mii nla si awɔ̃. Naa wa ka je jingau. ²⁴ Si anyii nɔ̃u ɔ̃oi amaace iyi í na kpekele akāu mɔ̃ í naa í ni, lafɛɛ, n̄ mà iyi awɔ̃u inɛ ku gaabui. Bii í kù gbɛ̃ bei í ya da, nɔ̃ tengɔ̃ bii í kù fā dimi, bei í ya mu. ²⁵ Njoi nɔ̃u dei í mum be, nɔ̃ n̄ koo n̄ si fiaɛu ilɛ. To, fiaɛ wee. ²⁶ ɔ̃oi lafɛɛɛu í sɔ̃o í ni, awɔ̃u amaace yaamɔ̃ ilu ikai, awɔ̃i í mà iyi n̄ ya n da baa bii n kù gbɛ̃, nɔ̃ bei n kù fā dimi n̄ ya n mui. ²⁷ To, iyi í mà beɛbe wo, aa na inɛ gɔ̃ fiam nɔ̃u, nɔ̃ í daa si inyi. Bii í ce beɛbe wo an ye ndom do ribae fei waati iyi n̄ baa. ²⁸ Si anyie ɔ̃oi í sɔ̃ amaace kpaasi ɔ̃au í ni, í gba fia kpekele akāu í na inɛ iyi í ne mɛɛwau, ²⁹ domi inɛ iyi í ne, nɔ̃u í ya kɔ̃ɔ̃a si ku ba iyi í ne ku kɔ̃ɔ̃si má. Amma inɛ iyi kù ne, baa keeke iyi í ne má à ya gbaai. ³⁰ Amaace nfeu mɔ̃, i soo í nyɔ̃ɔ̃ angule si ilu kuku tengɔ̃ bii inɛ ɔ̃a aa lesi awɔ̃ si iri a kpata.

Kiitii ankāanyi

³¹ Njoi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai Amane an naa do amboem do amaleka nau fei, an buba si batai bomma ilu amboem. ³² Dimii andunya fei á tótó si wajum, nɔ an fɛɛfɛ inɛ ɲa bei woo degbe í ya fɛɛfɛ angudā do iwo ɲa. ³³ An jile inɛ dee dee nau ikpa awɔ njem, inɛ laalo nau mɔ ikpa awɔ cangam. ³⁴ Waati beɛbe amu ilaaluu an sɔ inɛ ɲa iyi à wa awɔ njem n ni, i naa wa ɲa, inɛ iyi í ba kuweei Baam. I naa í buba si bomma iyi à ce nɲɛ sɔɔlue hai waati kusintii andunya. ³⁵ Bommau tu ɲei si na iyi í jò si waati iyi ari wa kpam, ì muum ije ñ je ɲa. Nɔ si waati iyi agbe wa kpam má, ì muum inyi ñ mɔ ɲa. Nɔ si waati iyi ñ je inɛ njoo ì gbam si kpasɛ nɲɛ ɲa. ³⁶ Nɔ si waati iyi ñ wɛɛ basɪ ì bii anyim ɲa. Nɔ iyi ñ wa n ce bɔɔ ì gbɔɔm ɲa. Nɔ si waati iyi ñ wa ile piisɔɔ ì ya naa ku cɔm ɲa. ³⁷ Waati nɲu, inɛ dee dee nau aa jɛɛm a ni, Lafɛɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ ije ì je wala agbe wa kpaɛ à naɛ inyi ì mɔ. ³⁸ Waati yoomai à yɛ ì je inɛ njoo à gbaɛ si kpāse nwa, walakɔ à yɛɛ basɪ nɔ à bii anyie. ³⁹ Mà waati yoomai à yɛ ì waa ce bɔɔ walakɔ ì wa ile piisɔɔ nɔ à naa ku cɔɛ. ⁴⁰ Amu ilaaluu an je ɲɲa n ni, ntɔ ntɔ, bii ì cea inɛ akāi inɛm ɲa iyi à kere à re ɲau ihɛ beɛbe ɲa, amui ì cea ɲa.

⁴¹ Si anyii nɲu, n bei n sɔ inɛi awɔ cangam nau mɔ n ni, i fa ara nɲɛ hai kəkɔm, inɛ iyi llaaɔ í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaɛ ɲa. ⁴² Aa lɔ si ina ɲai si na iyi í jò waati iyi ari wa kpam wo ì kù muum ije n je ɲa. Nɔ waati iyi agbe wa kpam ì kù muum inyi n mɔ ɲa. ⁴³ Waati iyi ñ je inɛ njoo ì kù gbam si kpasɛ nɲɛ ɲa. Nɔ si waati iyi ñ wɛɛ basɪ ì kù bii anyim ɲa. Iyi ñ wa n ce bɔɔ nɔ ñ wa ile piisɔɔ, ì ci ya naa ku cɔm ɲa mɔm. ⁴⁴ Anɲa mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ, walakɔ agbe, walakɔ ì je inɛ njoo, walakɔ basɪ, walakɔ si bɔɔ, walakɔ ile piisɔɔ nɔ a kù sobie. ⁴⁵ An je ɲɲa n ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲei, si bei ì kù cea inɛ akāi inɛ ɲa iyi à kere à re ɲau ihɛ beɛbe, amui ì kù cea ɲa. ⁴⁶ Na nɲu, aa yɛ ijuukpā ɲai si ina iyi ci ya ku. Amma inɛ dee dee nau aa lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tā.

26*Inɛ ngbo nau à waa busi nje a kpa Jesu**(Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zāa 11:45-53)*

¹ Iyi Jesu í fɔ ide nau fei í tā, ɲoi í sɔ mɔcɔɛ ɲa í ni, ² ì mà ɲa iyi ajo minjii í gbe ka jeò jingauu Iku ku kua. Nɔ waati beɛbeɛ aa dasi amu Amai Amane si awɔi inɛ ɲa a kpam si jli ku gaatu.

³ Waati iyi Jesu wa sɔ mɔcɔɛ ɲa ideu, inɛ ngboi woo weei llaaɔ nau do inɛ ngbo nau à tótó kabai Kaifu woo wee nlaɔ. ⁴ Bei ì waa busi nje beí aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpaɛ. ⁵ Amma à waa ni, kù sɪa ku je si ajo jingauu ku ba hoyaa hoyaa ku maà dede si zamaaɔ.

*Abo gɔ í fāsi irii Jesu tulare**(Cɔ Maaku 14:3-9; Zāa 12:1-8)*

⁶ Jesu í wa Betani kpasɛi Simɔɔ iyi í tako í ce bɔɔi dintɛu, ⁷ ɲoi abo gɔ í naa bi tɛɛ waati iyi ì waa je. Wa mu ama caka ku sɪa gɔ iyi í nɛ tulare ku nɛ fia gɔ, nɔ í fāsi tulareu si irii Jesu. ⁸ Iyi mɔcɔ ɲau à yɔɔ, ɲoi idɔ ɲɲa í kɔ à ni, na mii í ce abou í koo í ce asɔɔi tulareu ihɛ. ⁹ Aa ka taai wo fia nkpɔ nkpɔ ka kpɛa ilu are ɲa fiaɔ. ¹⁰ Iyi Jesu í gbɔ à waa fɔ beɛbe ɲoi í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa yɛ taalei abou ɲa. Mii jiidai í ceem be. ¹¹ Ntɔ ntɔ, ilu are ɲa aa maa wɛɛ do inɛ waati kāma fei, amma amu n kaa n maa n wɛɛ do inɛ hee do ajo fei. ¹² Abou í fāsi aram tulare

do njuma ku ceɔ sɔɔlui kusim. ¹³ Ntɔ ntɔ, tengi bii ine ɲa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ́ í ce a maa yeɔ gigie.

*Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)*

¹⁴ Nɔi Zudasi Isikarioti, ine akai mɔcɔ maateji ɲau, í bɔ bi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau, ¹⁵ í bee ɲa í ni, mii aa muum ɲa bii ñ da nɲe Jesu si awɔ. Nɔ á ka fia isɔ fufu ara kuntaa à naa. ¹⁶ Hai waati beɛbeɛi, Zudasi wa de kpaa béi á ce ku zambaɔ Jesu ku na ine ɲau.

*Jesu wa je ije jingau Iku ku kua do mɔcɔe ɲa
(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zaa 13:21-30)*

¹⁷ Si aɔ sintei jingau Pɛɛ hai ne lefeeu mɔcɔi Jesu ɲau à naa à beee à ni, iwoi í bi kaa ceɛe sɔɔlui jingau Iku ku kua. ¹⁸ Nɔi í je ɲa í ni, í bɔ inɔ ilu bi wãane kasa í sɔɔ í ni, amu Mɛɛtu ñ ni, waatim í to. Bi tɛɛi an je jingau Iku ku kua do mɔcɔm ɲa. ¹⁹ Nɔ mɔcɔ ɲau à ce beɛi Jesu í sɔ ɲa, à ce sɔɔlui jingau.

²⁰ Iyi ale í le Jesu do mɔcɔ maateji ɲau à waa je. ²¹ Waati iyi à waa je ɲoi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine aká nɲe á zambam. ²² Nɔi inɔi mɔcɔ ɲau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beee aká aká à waa ni, isa kù je amu ya Lafɛɛ. ²³ Nɔi Jesu í je ɲa í ni, ine iyi í gɔsi pɛɛ si inɔ jeɛ awaɔ aɔ, lafɛɛi á zambam. ²⁴ Amu Amaí Amanɛ an ku si beɛi kukoi ideɛi Ilaaɔ wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í je a kù buu mɔm wo. ²⁵ Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù je amu ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jeaa í ni, oo, awɔi aa coo.

*Ije iyi aa ka yeɔ gigii ikui Jesu
(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)*

²⁶ Waati iyi à waa je, ɲoi Jesu í so pɛɛ nɔ í saabu Ilaaɔ titá í beɛi í bububue í na mɔcɔe ɲau, í ni, iyi ihɛ́ í je aram, í gba í je ɲa. ²⁷⁻²⁸ Si anyii nɲu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛɛ í saabu Ilaaɔ nɔ í na ɲa í ni, iyi ihɛ́ í je nɲem. Nɲui í je nyindai akabuu iyi Ilaaɔ í dɛ́ do amanɛ ɲa. An nikãe na irii ine nkpɔ ku ba n kpa ideɛi dulum du ɲa. Inɲe fei, í mɔ ɲa. ²⁹ An sɔ ɲe, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ vɛɛ má í gbe hee aɔ iyi awaɛ ɲa fei aa ka mɔ vɛɛ titɔ si bommai Baam. ³⁰ Si anyie à kɔ iri ɲa nɔ á fita à bɔ iri kutai Olivieu.

*Piɛɛ á já ku ni nɲu ku mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zaa 13:36-38)*

³¹ Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔe ɲa í ni, idúuyi mɔm, inɲe fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaɔ í fɔ si kukoi ideɛe, beɛbeɛi á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ angudá ɲau a fangaa bii fei. ³² Amma an jl hai si bale nɔ n cua nɲe n bɔ ilɛi Galilee. ³³ Nɔi Piɛɛ í sɔɔ í ni, baa bii ine fei wa nyiò anyi na irie, amu n kaa n nyiò anyi pai. ³⁴ Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, ntɔ ntɔ, idúuyi mɔm, hee ajeɛ ku maa kɔ, aa já ise gbɛeta í ni í kù màm. ³⁵ Amma Piɛɛ í jeaa í ni, n kaa n kɔsie pai, baa bii í je an ku do awɔ aɔi. Nɔ mɔcɔ ɲau mɔ fei à fɔ beɛbeɛ.

*Jesu wa ce kutɔɔ Gesemaneɛ
(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)*

³⁶ Nɔi Jesu do mɔcɔe ɲa à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gesemaneɛ. Iyi à to be nɔ í sɔ ɲa í ni, í buba ihɛ́ titá ɲa n koo n ce kutɔɔ wa. ³⁷ Nɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedeɛ ɲau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ í naa sie hee arae fei í rɔ. ³⁸ Nɔi í sɔ ɲa í ni, inɔ kufɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ́, í bam njoo ku wɔ ɲa. ³⁹ Iyi í fɔ beɛbeɛ í tã, ɲoi í bɔ waju keeke í koo í seɛbata ile wa ce kutɔɔ í ni, Baam,

bii á ce, jò wahalau ihē ku jlim. Amma do nɲu fei, ku maà ti ku je ti idəəbim, jò idəəbie ku ce.

⁴⁰ Si anyie ɲoi í nyi wa bi məcə mɛɛta ɲau í ba ɲa à waa sí nɲoo. ɲoi í bee Píɛɛ í ni, debei, i kù yəkə í kù bam nɲoo ku wə baa lɛɛu akā ɲa? ⁴¹ I wə nɲoo nə í maa ce kutəə ɲa ku ba í maà dasi kulelei inɛ ɲa. Iɔi amane í bi, amma arae í kua gbugbāe.

⁴² Nə í jìd ɲa isɛ gbeejisia má í koo í ce kutəə í ni, Baam, bii í je wahalau ihē kaa jlim, bii í je kù nɛ beí á ce iyi n kù yəoi, jò idəəbie ku ce. ⁴³ Iyi í ce kutəə í tā ɲoi í nyi wa bi tu ɲa má nə í ba ɲa à waa sí nɲoo má, domi nɲoo wa kpa ɲa. ⁴⁴ Jesu í jò ɲa má, í koo í ce kutəə isɛ gbɛetasiaɛ si ide akāu. ⁴⁵ Nə í nyi wa bi tu ɲa má í sɔ ɲa í ni, ì sù í waa sími ɲai hee nsei? I cə, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Amaí Amanɛ a daa ilu dulum ɲa si awə. ⁴⁶ Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòd ɲa.

À mu Jesu

(Cə Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zāa 18:3-12)

⁴⁷ Iyi Jesu wa fə bɛɛbɛ gbakā, ɲoi Zudasi, inɛ akāi məcə maateɛji ɲau í to wa. Zamaa nla gə wa tooɛ wa à waa mu taakuba ɲa do golo ɲa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau í bɛ ɲa wa. ⁴⁸ Waati iyi Zudasi í dasi idə nɲu ku zamba Jesuu, í sɔ inɛ ɲau nyinda gə iyi nɲu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo n ya n baabae, Lafɛɛ mbɛ, í muu. ⁴⁹ Hai Zudasi í to wa gbakā, í sekeɛi si Jesu í ni, irei ì caale, Mɛɛtu. Nə í baabae. ⁵⁰ ɲoi Jesu í sɔ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.

Nə inɛ ɲau à to Jesu awə gbakā à muu. ⁵¹ ɲoi inɛ akāi məcə Jesu ɲau í yə taakubae í café itli amaacei woo wee nlaí Ilaaɔu í buu. ⁵² Amma Jesu í sɔ í ni, sindo taakubae si ankɔɔɛ. Inɛ iyi wa kpa inɛ do taakuba fei, taakubai á na ku kpa lafɛɛ mə. ⁵³ I kù mà iyi bii ñ bi an yəkə n təə Baam, nə gbakā ku sambaam amaleka dubu nkpə nkpə wa a naa a sobim? ⁵⁴ Amma bii ñ ce bɛɛbɛ, kukoi ideí Ilaaɔ iyi í ni mii ɲau ihē fei á bam nii kaa kɔ.

⁵⁵ ɲoi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu bɛ ɲa do taakuba do golo ɲa beí woo ce ile? Ñ ya n wa si inə nɲɛ ajə fei n maa n kə inɛ ɲa si cio kpasɛi Ilaaɔ, nə í kù mum ɲa. ⁵⁶ Amma nɲu ɲau bɛ fei í cei ku ba ide iyi walii ɲau à fə si tiáí ideí Ilaaɔ ku kɔ.

ɲoi məcə ɲau fei à jòd à sa.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti ɲa

(Cə Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zāa 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Inɛ ɲa iyi à mu Jesuu à bəde bi Kaifu woo wee nlaí Ilaaɔ. Tengi beí woo kə inɛ ɲa si woda ɲau do inɛ ngbo ɲau à tətə. ⁵⁸ Nə Píɛɛ í wa hee jijií wa too Jesu wa do anyi hee í bə inə bantumai kpasɛi woo wee nlaui. ɲoi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa ɲau na ku yeð beí ideu á kpað iri.

⁵⁹ Waati nɲu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do igbei woo kiiti ɲau fei à waa de a má Jesu ide iyi aa yeð taaleɛ ku ba a kpa. ⁶⁰ Amma a kù ba ide iyi aa yeð taaleɛ baa do iyi ilu sɛɛda ibo nkpə í naa í máa ide fei. Si anyii nɲu, amane minji gə ɲa à naa. ⁶¹ À ni, məkəu ihē í ni nɲu á yəkə ku lɛge kpasɛi Ilaaɔ nə si afei ajə mɛɛta nɲu ku ma mmue má.

⁶² ɲoi woo wee nlaí Ilaaɔu í dede í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gə? Ide mii inɛ ɲau ihē à waa yeð taaleɛ. ⁶³ Amma Jesu wa cokoe. ɲoi woo wee nlaui í sɔd í ni, do irii Ilaaɔ, fə bii awəu Amaí Ilaaɔ inɛ iyi Ilaaɔ í cicauí *. ⁶⁴ ɲoi Jesu í jɛaa í

* 26:63 do irii Ilaaɔ Do Gereki à ni, do irii Ilaaɔ iyi í weɛ.

15 Wee si jingauu Iku ku kua fei ilu ileu í ya jò inei piis̄s̄o akā iyi zamaa í bii.

16 Wee, waati beɛbe inɛ gò í wa ile piis̄s̄o be, à ya kpoo Barabaa, nò inɛ fei í màa.

17 Njoi í jò iyi zamaau í t̄t̄w̄, Pilati í bee ña í ni, yooi í bi n jò nɛɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. 18 Í f̄o beɛbei si na iyi í jò wa mà s̄aa s̄aa iyi na igui í jò à daa nɛɛ Jesu si aw̄o.

19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ñoi aboe í be sie inɛ gò wa í ni, màdasi ideí inɛ dee deeu be baa, domi id̄u, iyi ñ wa n s̄u, ñ ye wahala jiida jiida si ala na iriɛ.

20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaā ña do inɛ ngbo ñau à wasi ku mante zamaau à waa ni à s̄o Pilati ku nyaa ña Barabaa nò ku jò a kpa Jesu. 21 Nò Pilati í bee ña í ni, si amanɛ minji ñau be, yoo ñjai í bi n jò nɛɛ. Nò à ni, Barabaa. 22 Nò Pilati í ni, to, beirei an cea Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. Njoi ña fei à ni, kpakpae si j̄i ku gaau. 23 Njoi Pilati í bee ña í ni, laalo yoomai í bei í ce. Amma béi Pilati wa f̄o fei, beɛbe moi inɛ ñau à ya d̄o anu hee lele a ni, kpakpae si j̄i ku gaau. 24 Iyi Pilati í ye mii iyi nɛɛ wa ce fei ngbei, wakatau wa k̄s̄osi m̄om nii, ñoi í bu inyi í w̄o si wajui zamaau í nyisi iyi baai nɛɛ kù wa si ideu, í ni, njei m̄ok̄o dee deeu ih̄ɛ ku nik̄e kù yem, í je ideí irii nɛɛ. 25 Njoi inɛ ñau fei à je à ni, kunik̄ai n̄jeu ku je ideí irii awa do ama nwa ña. 26 Njoi Pilati í jò ña Barabaa, nò í jò à tea Jesu kp̄t̄w̄. Si anyii nɛɛ, nò í da ña si aw̄o a koo a kpakpae si j̄i.

Sooge ña à waa yaako Jesu

(C̄o Maaku 15:16-20; Z̄aa 19:2-3)

27 Si anyii nɛɛ njoi sooge ña à gb̄a Jesu à l̄òe kabai ilu ileu, nò à t̄t̄w̄ sooge ña iyi à gbe ñau fei be. 28 À b̄o nyaue ña nò à daa si ib̄o nkpa sis̄o gò. 29 Nò à ba fulai aḡu à lea si iri, nò à naa kpokpoo si aw̄o n̄je, à bei à gule si wajue à waa yaakoe à waa ni, f̄o ilaalui Zuifu ña. 30 Njoi à tu sie ant̄o nò à gba kpokpoo à c̄aa si iriɛ. 31 Iyi à yaakoe à t̄a, ñoi à b̄aa ib̄o nkpa à bei à daa si ib̄e à gb̄aa à waa b̄o ku kpakpae si j̄i ku gaau.

À kpakpa Jesu si j̄i ku gaau

(C̄o Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43; Z̄aa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai in̄o iluu ñoi à ko inei Sireni gò à ya kpoo Sim̄w̄. Njoi sooge ñau à tilasie à k̄aa j̄i ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu. 33 Nò à waa b̄o inya gò iyi à ya kpe Ḡoḡota, waato inya iyi í jò kokoi iri. Waati iyi à to be, 34 à na Jesu at̄ɛ v̄eɛ iyi à yogeɛ do alolo. Amma iyi í tieɛ kù bi nɛɛ ku m̄w̄o.

35 Njoi à kpakpae si j̄i ku gaau nò à ta kpa si j̄l̄nɛ ñau à ce ikp̄ɛ. 36 Nò à buba à waa degbee. 37 Si antai iriɛ do lele, à k̄o ide iyi wa f̄o taale iyi í ce à ni, inɛ ih̄e í je Jesu, Ilaalui Zuifu ña. 38 Njoi à kpakpa ile minji gò ña be má, inɛ ak̄a ikpa aw̄o n̄je, inɛ ak̄a m̄o ikpa aw̄o cangae.

39 Inɛ ña iyi à waa too do be à ya gbugb̄a irii a maa buu, 40 a maa ni, kù je aw̄o í ni aa lege kpas̄e Ilaā nò í maa má si afei aj̄o m̄eeta? To, bii aw̄o Amai Ilaāi, faaba araɛ be, k̄ita wa hai si antai j̄i ku gaau. 41 Beɛbei inɛ ngboi woo weei Ilaā ña do woo k̄o inɛ ña si wooda ña do inɛ ngbo ñau à ya maa yaakoe a maa ni, 42 í faaba inɛ gò ña amma í m̄onḡo ku faaba araɛ. Kù je í ni nɛɛ ilaalui inei Izireli ñai? To, ku kita wa hai si antai j̄i n̄u ku ba ka dasie naane. 43 Í dasi Ilaā naane nò í ni nɛɛ Amai Ilaāi. Debei, bii Ilaā í ne kubie nt̄o nt̄oi ku faabaɛ. 44 Beɛbe moi ile ña iyi à kpakpa do Jesu aj̄o à ya maa yaakoe.

Waati iyi Jesu í ku

(C̄o Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Z̄aa 19:28-30)

⁴⁵ Nɔi dasā nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í koo í to isɔ mɛetai ale. ⁴⁶ Nɔ si isɔ mɛetau Jesu í dɔ anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama sabatani, waato Ilaaɔ, Ilaaɔ, na mii í ce ì fūsīm awo. ⁴⁷ Nɔi inɛ gɔ nɔa iyi à wa beu à gbɔ ideu. Nɔ à ni, wa kpɛ Elii. ⁴⁸ Nɔi gbakā inɛ akā nɔa í sei í koo í dɔ kanya si golo gɔ í sasi inyiikā í bei í naa í toa Jesu ku cɔɔcɔɛ. ⁴⁹ Amma inɛ nɔa iyi à gbe nɔa à ni, jɔ tītā, ka cɔ bii Elii á na ku faabaɛ. ⁵⁰ Nɔ Jesu í dɔ anu má hee lele í bei í ku.

⁵¹ Asee, waati beɛbe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpasɛi Ilaaɔu í ga í kpɛ minji hai lele hee ku bɔ ilɛ, nɔ ilɛ í yaya hee kuta nɔa à la. ⁵²⁻⁵³ Bale nɔa à cɔ, nɔ woo dasi Ilaaɔ naane nkpɔ nɔa iyi à tako à ku wo à jɔ má, à fita hai inɔ bale. Si anyii kujti Jesu nɔ à bɔ Zeruzalemu ilu kumáú à tuse ara nɔa bi inɛ nkpɔ.

⁵⁴ Nɔi inɛ ngboi sooge nɔa do inɛ nɔa iyi à wa bi tɛɛ à waa degbe Jesuu à ye kuyayai ileu do mii nɔa iyi í ce fei nɔi nɔo nla nla í mu nɔa à waa ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu ihɛ Amai Ilaaɔi. ⁵⁵ Inaabo nkpɔ gɔ nɔa à wa be, à waa cɔ Jesu wa hai jliji. Á too Jesu wai hai Galilee a naa a gbɔa. ⁵⁶ Si inɔ nɔa Maari inɛi Madalau do Maari iyeyi Zaaki do Zozefu, do iyeyi amaɔ Zebedee nɔa, nɔa fei à wa be.

À dasi ikui Jesu bale

(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zāa 19:38-42)

⁵⁷ Iyi ale í le, nɔi mākɔ ilu fia gɔ í naa be. Á ya kpoo Zozefu, inɛi Arimateei. Wee nɔu mɔ mɔcɔi Jesui wa je. ⁵⁸ Nɔi í bɔ bi Pilati í tɔɔɛ ikui Jesu. Nɔ Pilati í yɔɔdaa í ni a naa. ⁵⁹ Zozefu í so ikuu í woo do acɔ fufu tītɔ gɔ. ⁶⁰ Nɔ í koo í suu si isai kuta gɔ iyi í jɔ à gbea nɔu takae wo, amma a kù dasi inɛ gɔ tītā. Si anyie nɔ í bimbili kuta nla gɔ í dɔ andei baleu í bei í nɛ. ⁶¹ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔu à wa be à waa buba kəkoi baleu.

Bale ku degbe

⁶² Iyi ajoi sɔɔlui kusimiu í kpa iri, nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ nɔa do Farisi nɔa à bɔ bi Pilati ajɔ *. ⁶³ Á ni, lafɛɛ, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fɔ si waati iyi í weɛ si andunya í ni si ajɔ mɛetasia nɔu á jɔ hai si bale má. ⁶⁴ Na nɔu, jɔ a maa degbe baleu hee ku to zakai ajɔ mɛeta, ku ba mɔcɔɛ nɔa a maà na a nya ikuu, a bei a koo a sɔ inɛ nɔa a ni, í jɔ hai si bale. Waati beɛbe iboi ankāanyiu ihɛ á na ku re baa ti takou má. ⁶⁵ Nɔi Pilati í sɔ nɔa í ni, í gbā sooge nɔa a koo a degbeɛ bei í bi nɔa. ⁶⁶ Nɔ nɔa nɔa fei à bɔ bi baleu. Á ce nyindai amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà cɔu. Nɔ à jile sooge nɔa be à waa degbeɛ.

28

Kujti Jesu hai si bale

(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zāa 20:1-10)

¹ Iyi ajoi kusimiu í lo, ajɔ amaazuma daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔ à bɔ baleu ku cɔ. ² Nɔi gbakā ilɛ kuyaya nla gɔ í dede nɔ amalekai Aɔ Lafɛɛ gɔ í kita wa hai lele í naa í tale kutau wa buba si. ³ Wajue wa daana bei kunɔi ijɔ nɔ nyau nɔa mɔ wa fūtta bei iwu tafa. ⁴ Nɔi nɔo í mu woo degbe nɔa hee à waa yaya nɔ à cuku ilɛ bei iku nɔa. ⁵ Nɔi amalekau í sɔ inaabo nɔa í ni, inɛ, í maà jɔ nɔo ku mu nɛ. N̄ mà iyi Jesu inɛ iyi à kpakpa si jli ku gaauu í waa de nɔa. ⁶ Kù wa ihɛ má, í jɔ hai si bale si bei í tako í fɔu. I naa í cɔ bii í tako wa sɔ wo, ⁷ nɔ í koo nɔa nɔa í koo í sɔ mɔcɔɛ nɔa í ni, í jɔ hai si bale. Á cua nɔe ikpa Galilee. Bei aa yɔ nɔa. Iyi n̄ nɛ an sɔ nɛ mbe.

* **27:62** iyi ajoi sɔɔlui kusimiu í kpa iri Bi Zuifu nɔa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛefai ale.

⁸ Nɔi à sinda rɔya rɔya hai bi baleu do njo. Nɔ baa do iyi à waa ce njo fei à ne inɔ didɔ nla nla má. Nɔi à sei à koo à sɔ mɔcɔe ɔa laabaauu. ⁹ Nɔi Jesu í kò ɔa í ni, í fɔɔ. Nɔi à sekee sie wa à naa à mu kutee à seebata si wajue. ¹⁰ Nɔ Jesu í sɔ ɔa í ni, í maà jò njo ku mu ɔe. I koo í sɔ kpaasim ɔa a bɔ Galilee, bei aa yem.

Idei woo degbe ɔa

¹¹ Waati iyi à wa si kpāa à waa neɔ, ine gɔ ɔa si woo degbe ɔau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɔa mii iyi í ceu fei. ¹² Nɔ ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɔau à ce kutɔtɔ do ine ngbo ɔau à busi nje nɔ à mua sooge ɔau fia nkpɔ gɔ, ¹³ à sɔ ɔa à ni, í sɔ ine ɔa í ni mɔcɔe ɔa à naa idũ laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi í waa sí njoo ɔa. ¹⁴ Bii ilu ileu í gbo ideu, à mà bei aa ka ce ku ba ku maà kpā ɔe iju. ¹⁵ Sooge ɔau à gba fiaɔ nɔ à ce bei à tɔ ɔau. Nɔi í jò ideu í fangaa si inɔi Zuifu ɔa hee do nnyi fei.

Ice iyi Jesu í jà mɔcɔe ɔa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zāa 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁶ Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nɔu nɔ mɔcɔ maatakā ɔau à koo à baa be si iri kuta bii í tako í sɔ ɔa wou. ¹⁷ Iyi à yɔɔ, ɔi à waa guleaa. Amma gɔgɔ ɔa à waa sika sika. ¹⁸ Nɔi Jesu í sekee si ɔa wa í ni, yiikoi lele do ti ile fei à nam nii. ¹⁹ Na nɔu, í koo si dimi fei, í ce ɔa mɔcɔm ɔa. Nɔ í dasi ɔa inyi do irii Baaba do ti Ama do ti Hundei Ilaaɔ. ²⁰ Nɔ ide ɔa iyi ñ sɔ ɔe fei, í kɔ ɔa si ide ɔau ku jirima ɔa. Nɔ an maa n wee do inɔe aɔ fei hee kɔi andunya

Laabaau jiiida iyi Maaku í kò si tiaë

WaaZoí Zāa woo dasi inyi

(Cò Matie 3:1-12; Luku 3:1-18; Zāa 1:19-28)

¹ Kusintii laabaau jiiidaí Jesu Kirisi Amai Ilaaḍ wee. ² Í sinti si bei Ezai walii í tako í kò si tiaë í ni,

Ilaaḍ í ni, cò, an be woo sisi idem wa si wajue, iyi á teeseë kpāaë.

³ Nḡui á dḵ anu si gbaúau ku ni,

I teese kpāai Lafēë ku te ḡa.

⁴ Bēēbei Zāa í naa si gbaúaa wa dasi inē ḡa iyi à koo bi tēē inyi. Wa waaZoá inē ḡa wa ni, i kpaasi idò ku ba Ilaaḍ ku kpa ideí kurara nḡe nò a dasi ḡe inyi. ⁵ Nò inē ḡa à naa bi tēē hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei. À ce tuubai dulum du ḡa nò à jò Zāa í dasi ḡa inyi idoi Zuudēeu.

⁶ Zāa wa dasi ibòí ntoi kpookpo, nò wa dī santikii bata. Ketengbo do nyikòí sakoi í je ijē. ⁷ Wa waaZoá zamaa wa ni, inē gò á naa si anyim iyi í nē gbugbā í rem. N kù to baa n bate n fū ikūí baataë si kutēē. ⁸ Amu ñ dasi ḡe inyi, amma nḡe Hundei Ilaaḍí á da nḡe si.

À dasi Jesu inyi nò Seetam í lēlē

(Cò Matie 3:13-4:11; Luku 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Waati bēēbe Jesu í dede wa hai Nazareti si ilei Galilee í naa bi Zāa. Iyi í to wa nò Zāa í dasi inyi si idoi Zuudēeu. ¹⁰ Waati iyi Jesu wa fita wa hai si inyiú gbakā ḡoi í ba lelei Aḵ í cī. Nò Hundei Ilaaḍ í de sie wa bei ankasiidi. ¹¹ Nò à gbò ide ku fò wa hai lele í ni, awò amam nii, ñ bie jiiida jiiida. Siei inò didòm fei í ya wa.

¹² Nḡoi gbakā, Hundeu í tale sie gbaúaa. ¹³ Bei í ce ajo ciiji nò Seetam wa lēlē ku ce laalò. Í wa be do inai sako ḡa nò amaleka ḡa à sobie.

Jesu í kpe sòkò mēē gò ḡa a tooë

(Cò Matie 4:12-22; Luku 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Si anyie ḡoi à dasi Zāa piisḵò. Nò waati bēēbe Jesu í bò ilei Galilee wa waaZo laabaau jiiida iyi wa naa hai bi Ilaaḍ. ¹⁵ Í ni, awaati í to iyi Ilaaḍ á na ku je bommaë. I kpaasi idò nḡe nò i dasi laabaau jiiidau naane ḡa.

¹⁶ Ajò nḡu gò Jesu wa too tenku sisi Galileeu. Nḡoi í ye Simḵò do ifòe Anderee, sòkò ḡa, à waa le taao si inò tenkuu. ¹⁷ Nḡoi Jesu í sḵ ḡa í ni, i toom wa ḡa nò n ce ḡe woo dēde inē ḡa iyi aa je ti Ilaaḍ. ¹⁸ Nḡoi gbakā à jò taao nḡa ḡa à waa tooë.

¹⁹ Nḡoi Jesu í nē í jī keeke nò í ye Zaaki do ifòe Zāa, amai Zebedee ḡa. Anḡa mò à wa si inò akòí inyi nḡa, à waa teese taao nḡa ḡa. ²⁰ Nḡoi gbakā í kpe ḡa. Nò à jò Zebedee baa nḡa si inòí akòí inyiú be do woo ce icēē ḡa, nò à waa tooë.

Jesu í lele inēi inòkò hai si inē gò

(Cò Luku 4:31-37)

²¹ Nḡoi Jesu do mḵcōe ḡa à bò Kaperanumu. Nò ajoí kusími Jesu í bò ile bii Zuifu ḡa à ya ce kutòḵu, wa kò inē ḡa si cioi idei Ilaaḍ. ²² Wa kò nḡa si cio do yiiko. Kù waa kò nḡa si bei woo kò inē ḡa si wooda ḡa. Nḡui í jò à biti.

²³ Wee inē gò í wa ile be, í nē inēi inòkò. Nò í dḵ anu hee lele í ni, ²⁴ mii í wa si gāmei awaë ḡa, Jesu, awò inēi Nazareti. Ì naa ku kpa wai? Ñ mà inē iyi í je. Awòí ì je Ine kumá iyi Ilaaḍ í be wa. ²⁵ Nḡoi Jesu í la sie í ni, coko, fita hai si inēeu be. ²⁶ Nḡoi inēi inòkòu í dḵ anu nla nla, í yayae do gbugbā nò í fita sie. ²⁷ Nò anḡa

fei à bitì ntò ntò hee à waa bee nje ide à waa ni, dimii mii iyi ihē. Ineεu wa kò wa si cio titò do yiiko. Wa jileε hee do inei inòoko ηa fei ide nò à waa jirimae. ²⁸ Njoi gbakā í nya iri si ilei Galilee fei.

Jesu í jò b̄ō nkp̄ó í ba iri
(Cò Matie 8:14-17; Luku 4:38-41)

²⁹ Njoi Jesu í fita hai ile bii Zuifu ηa à ya ce kutòtòu, nηu do Zaaki do Zāa nò à b̄ō kpasēi Simò do Anderee. ³⁰ Wee iyei aboi Simò wa sū domi wa ce ara gbāa. Iyi à to wa gbakā ηoi à koo à s̄s̄ Jesu à ni abou kù waa ne baani. ³¹ Njoi í sekee sie wa í mu aw̄ε í dedee. Be gbakā ara gbāau í nya nò abou í yaεe ηa.

³² Ale ajo nηu iyi inunu í lò ηoi ine ηa à naaa Jesu b̄ō ηa wa do ine ηa iyi à ne inei inòoko ηa fei. ³³ Nò inei ilu n̄au fei à naa à t̄t̄ò si ande koofau. ³⁴ Í jò ine nkp̄ó í ba iri si b̄ō ikā ikā ηa, nò í lele inei inòoko nkp̄ó nkp̄ó. Amma ci ya je inei inòoko ηau a f̄o ide domi à màa.

Jesu í dabii si ilei Galilee

³⁵ Daadaakou, hee inya ku maa má, Jesu í dede í fita hai kpasēu í b̄ō si ghabua ḡo, í koo í ce kutò b̄ε. ³⁶ Njoi Simò do kpasie ηa à wasi ku d̄ed̄ε. ³⁷ Iyi à na à ȳò, ηoi à s̄s̄ à ni, ine fei wa d̄ed̄ε. ³⁸ Njoi í je n̄ηa í ni, ka b̄o waju si ilu mmu ηa ku ba n waazo idei Ilaā b̄ε, domi na ηoi í jò ñ naa. ³⁹ Nò à koo à dabii si ilei Galilee fei. Í ya maa waazo ile bii Zuifu ηa à ya ce kutòtò ηau, nò í ya maa lele inei inòoko ηa.

Jesu í jò dint̄ε ḡo í ba iri
(Cò Matie 8:1-4; Luku 5:12-16)

⁴⁰ Njoi dint̄ε ḡo í naa bi Jesu í naa í gule si wajue, wa t̄òε wa ni, bii í bi, aa ȳkò í jò n ba iri nò n je ine iyi í má. ⁴¹ Njoi Jesu í ce araareε. Í ȳò aw̄ε í luu nò í ni, ñ bi. Ba iri nò í je ine kumá. ⁴² Be gbakā b̄ōi dint̄εu í nya sie nò í je ine iyi í má. ⁴³⁻⁴⁴ Njoi Jesu í s̄s̄o ide do gbugbā í ni, gb̄o. Maà s̄s̄ ine ḡo ideu ihē, amma koo nyisi arae bi woo weei Ilaās̄u. Nò í ce kuwee iyi Moizi í jileu. Kuwee b̄ei á nyisi ηa iyi í je ine iyi í má beb̄ei. Iyi í s̄s̄o beεbe í t̄ā nò í ni ku ne. ⁴⁵ Do nηu fei ineεu, iyi í ne, í koo í wasi ku sisi ideu bantumaa hee lele, nηui í jò Jesu kù ȳkò ku l̄o si in̄o ilu do gaaze má. I ya maa mu araei angule si ghabua ηa. Nò ine ηa a ya maa koo bi t̄ε b̄ε hai bii fei.

2

Jesu í jò w̄εεε ḡo í ba iri
(Cò Matie 9:1-8; Luku 5:17-26)

¹ Iyi í ce ajo minji má Jesu í nyi wa Kaperanumu. Njoi ine ηa à gb̄o iyi í wa kpasē ḡo b̄ε. ² Nò à t̄t̄ò b̄ε bututu hee andei ileu kaa ȳkò ku gba ηa. Njoi wa s̄s̄ ηa idei Ilaās̄. ³ Nò ine mee ḡo ηa m̄o à naa bi t̄ε à waa so w̄εεε ḡo wa. ⁴ Wee a kaa ba a to wa bi Jesu na irri zamaau. Njoi à gū antai ileu à lu antai sikifai tengi bii Jesu í wau. Njoi à to w̄εεεu do mak̄εε si bii wa s̄s̄ siu hai do ikpa and̄ε bii à luò sikifau. ⁵ Iyi Jesu í ye naanei ine ηau ηoi í s̄s̄ w̄εεεu í ni, baak̄òm, ñ kpa idei dulum d̄ε. ⁶ Wee woo kò ine ηa si wooda ḡo ηa à waa buba b̄ε à waa lasabu si id̄o ηa à waa ni, ⁷ b̄εirei ineεu í ce wa f̄o b̄εεb̄ε. Wa bu Ilaās̄. Yooi á ȳkò ku kpa idei dulum dii ine ḡo bii kù je Ilaās̄ nηu akā. ⁸ Jesu í mà gbakā si id̄oε mii iyi à waa lasabu, ηoi í s̄s̄ ηa í ni, na mii í ce ì waa ce dimii lasabuu b̄ε si id̄o n̄ηe ηa. ⁹ Yoomai í faala í re, ine ku s̄s̄ w̄εεε ku ni ñ kpa idei dulum d̄εε, walakò ku ni

ku dede ku so makεεε ku ne. ¹⁰ Amma n̄ bi i mà ña iyi amu Amai Amane n̄ ne gbugbā n̄ kpa ide i dulum dii ine ña si andunya.

Iyi í fò beεbe í tã ñoi í s̄ wεεgeu í ni, ¹¹ dede i so makεεε i b̄o kpasēε.

¹² Ñoi gbakā wεεgeu í dede í so makεεε í ne wa fita hai in̄o kpasēu. Fei ndεε í cei si wajui ine ña hee í mu aña fei bití. N̄o à saabu Ilaaḍ à waa ni aña a kù ye dimie aḷo kãma.

Jesu í kpe Levi

(C̄o Matie 9:9-13; Luku 5:27-32)

¹³ Ñoi Jesu í nyi it̄i tenkuu má. Ñoi zamaa fei í naa bi tεε. Wa cio n̄ña ide i Ilaaḍ. ¹⁴ Ñoi í gbe wa l̄o k̄ok̄oi ile bi ku gba fiai l̄empoo n̄o í ye Levi, amai Alifee wa buba bε. Ñoi í s̄o í ni, toom wa. N̄o Levi í dede í tooε.

¹⁵ Si anyie Jesu wa je kpasēi Levi. N̄o wee, woo gba fiai l̄empoo do ine laalo nk̄p̄o wa je do n̄ñu do m̄oc̄ε ña aḷo, si na iyi í ÷̄o aña nk̄p̄o nk̄p̄oi à waa tooε. ¹⁶ To, wee Farisi go ña à wa bε iyi à je woo k̄o ine ña si wooda. Iyi à ȳo wa je do woo gba fiai l̄empoo ña do ine laalo ñau n̄o à bee m̄oc̄ε ñau à ni, beirei í ce wa je n̄o wa m̄o do woo gba fiai l̄empoo ña do ine laalo ñau. ¹⁷ Iyi Jesu í gb̄o beεbe, ñoi í s̄o ña í ni, ilu baani ña a kù ne bukaatai ilu iw̄o bii kù je b̄o ña. Beεbe m̄oi n̄ kù naa ku kpe ine dee dee ña, amma ilu dulum ñai n̄ naa ku kpe.

Jesu wa f̄o ide i anu ku d̄i

(C̄o Matie 9:14-17; Luku 5:33-39)

¹⁸ Aḷo n̄ñu go m̄oc̄oi Z̄aa ña do ti Farisi ña à waa d̄i anu ñoi ine go n̄ña ña à naa à bee Jesu à ni, beirei í ce m̄oc̄oi Z̄aa do ti Farisi ña à ya d̄i anu, n̄o wee m̄oc̄ε ña a ci ya d̄i anu. ¹⁹ Ñoi Jesu í je n̄ña í ni, kpaasii mak̄o tit̄o ña aa ȳok̄o a d̄i anu waati iyi mak̄o tit̄o í wa in̄o n̄ña? N̄to n̄to, waati iyi mak̄o tit̄o í wa in̄o n̄ña fei, a kaa ȳok̄o a d̄i anu. ²⁰ Amma aḷo wa naa iyi aa nya mak̄o tit̄o hai si in̄o n̄ña. Waati beεbei aa d̄i anu.

²¹ N̄to n̄to, ine go kaa s̄o jaae ngbo do tit̄oε ku t̄ot̄oε. Bii í ce beεbe, tit̄o á ga jaae ngbou ku k̄os̄ii. ²² Beεbe m̄oi a ci ya dasi v̄εε tit̄o iyi wa gba si b̄oḡo bata ngbo ña. Bii í ce beεbe, b̄oḡo bata ngbo ñau aa gai, n̄o v̄εεu ku nikā. N̄o b̄oḡo ñau do v̄εεu fei ku ce nfe. Amma à ya dasi v̄εε tit̄o si b̄oḡo tit̄o ña.

Jesu wa f̄o ide i aḷoi kus̄mi

(C̄o Matie 12:1-8; Luku 6:1-5)

²³ Si aḷoi kus̄mi go Jesu do m̄oc̄ε ña à waa too k̄oi ile go. Si isεεne n̄ñau ñoi m̄oc̄ε ñau à w̄o amaaje iyi à gb̄ε si ileu à nunu iḷue si aw̄o à waa ño. ²⁴ Ñoi Farisi ñau à bee Jesu à ni, i kù waa ȳoḷi? Na mii í ce à waa ce mii iyi a kù ne kp̄aii ku ce si aḷoi kus̄mi. ²⁵ N̄o í je n̄ña í ni, i kù cio aḷo kãma ña mii iyi Davidi í ce si waati iyi í wa si wahala n̄o ari wa kpa n̄ñu do ine ña? ²⁶ Í l̄o kpasēi Ilaaḍ n̄o í je p̄εε iyi à jileε Ilaaḍ iyi à ganji ine fei ku je bii kù je woo weei Ilaaḍ ña aña akā. Amma Davidi í so p̄εεu n̄o í na do ine ña fei à je. Waati beεbe Abiatai wa je woo wee n̄l̄au. ²⁷ N̄o Jesu í s̄o ña má í ni, Ilaaḍ í jile aḷoi kus̄mii na aranf̄aanii amane ña. Kù je amane ñai aa na a je arui aḷoi kus̄miu. ²⁸ Na n̄ñu, i mà ña iyi amu Amai Amane n̄ je ine ngboi aḷoi kus̄mi.

3

Idei ine iyi aw̄o ak̄ae í ku

(C̄o Matie 12:9-14; Luku 6:6-11)

¹ Si anyii n̄ñu ñoi Jesu í b̄o ile bii Zuifu ña à ya ce kut̄ot̄oḷu má. Wee ine go í wa be, aw̄o ak̄ae í ku í gbe. ² N̄o ine ña iyi à wa be à k̄asi Jesu iḷu, à waa c̄o má à

jò inεεu ku ba iri si ajoi kuslmi. À waa cɔɔ domi à waa bi a ye taalei. ³ Nɔi Jesu í sɔ inε iyi awɔε í kuu í ni, dede í leekí si anini nɔa be. ⁴ Nɔ í bee inε nɔa í ni, si ajoi kuslmi, í sla amanε ku ce jiida de mà laala, ku faaba inε de, mà ku kpa. Nɔi nɔa fei à coko. ⁵ Nɔi Jesu wa cɔ nɔa fei do idɔɔkɔ, nɔ inɔε í fɔ ntɔ ntɔ domi í ye idɔ nɔa í le. Nɔi í sɔ inεεu í ni, te awɔε. Iyi í tɔɔ nɔ awɔu í baa dee dee. ⁶ Na nɔu, Farisi nɔa à fita hai ileu be. Nɔ à tɔtɔ do inei Herodu nɔa. À waa busi nje bei aa ce a kpaɔ Jesu.

Zamaa nla gɔ wa naa bi Jesu

⁷ Nɔi Jesu do mɔcɔε nɔa à fa ara nɔa à bɔ ikpa tenkui Galilee, nɔ zamaa nla gɔ wa toɔε wa hai ilei Galilee. ⁸ Nɔ inei Zeruzalemu nɔa do inei ilu mmu gɔ nɔa iyi à wa si ilei Zudee má, do inei ilei Idumee nɔa, do inei icei idoi Zuudεε nɔa, do inei ilekoi Tii do Sidɔɔ nɔa à gbɔ mii iyi wa ce nɔ à naa bi tεε nɔa nkɔ nkɔ. ⁹ Nɔi í ni mɔcɔ nɔa a jileε nɔu akɔi inyi na bii zamaa í na wa mantεε wa. ¹⁰ Ntɔi, si bei í jò inε nkɔ í ba iri, nɔu í jò bɔɔ nɔa fei à ya maa naa bi tεε a maa tale nje a ba a luu ku ba a ba iri. ¹¹ Nɔ bii inε nɔa iyi à ne inei inɔɔko nɔa à yɔɔ à ya na a gule si wajuei a dɔ anu a maa ni, awɔi í je Amai Ilaaɔ. ¹² Amma Jesu í ya sɔ inei inɔɔko nɔa ide do kugaabu ku ba a maà sɔ inε nɔa inε iyi nɔu í je.

Jesu í cica woo be maateji nɔa (Cɔ Matie 10:1-4; Luku 6:12-16)

¹³ Si anyii nɔu, Jesu í gɔ iri kuta gɔ, nɔi í kpe inε nɔa iyi í bi. Nɔ à naa bi tεε. ¹⁴ Nɔi í cica amanε maateji ku ba a ya maa wa bi tεε, nɔ ku be nɔa a koo a waaɔa inε nɔa. Nɔ í sɔ nɔa woo be nɔa. ¹⁵ Nɔ í mu nɔa gbugbã a leleɔ inei inɔɔko nɔa. ¹⁶ Amanε maateji nɔa iyi í cica weε. Sinte titã í cica Simɔɔ nɔ í sɔ Piεε, waatɔ kuta. ¹⁷ Si anyii nɔu, nɔi í cica Zaaki, do Zãa ifɔε, amai Zebedee nɔa, nɔ í sɔ nɔa Boanεzεε, waatɔ inε nɔa iyi à jɔ ibai ijɔ. ¹⁸ Si anyii nɔu í bei í cica Anderee, do Filipu, do Baatelemi, do Matie, do Tomaa, do Zaaki amai Alifee, do Tadee, do Simɔɔ inei igbei Zelɔtu *, ¹⁹ do Zudasi Isikarioti, inε iyi á na ku zambaεu.

Nyaanzei Jesu nɔa à waa bi a neɔε

²⁰ Nɔi Jesu do mɔcɔε nɔa à bɔ kpasε. Nɔ zamaa í tɔtɔ be hee a kù ba baa fayai ku je. ²¹ Nɔi nyaanzei Jesu nɔa à gbɔ mii iyi wa ce, nɔ à waa naa ku muu, domi à ni kù weε dee dee mai.

Jesu í ja inε nɔa iyi à máa ide (Cɔ Matie 12:22-32; Luku 11:14-23; 12:10)

²² Weε, woo kɔ inε nɔa si wooda gɔ nɔa à wa be iyi à naa hai Zeruzalemu. À ni, Beelizebu, waatɔ Seetam inε ngboi inei inɔɔko nɔa í wa sie. Nɔu í mua gbugbã wa leleɔ inei inɔɔko nɔa. ²³ Nɔi Jesu í kpe nɔa í bee nɔa ide do mɔnda í ni, beirei Seetam á ce ku lele araε. ²⁴ Bii inei bomma akã nɔa à waa jaɔ nje, bommau be kaa yɔkɔ ku bɔ waju má. ²⁵ Bii inei kpasε akã nɔa à waa jaɔ nje, kpasεu be kaa yɔkɔ ku bɔ waju má. ²⁶ Beεbe mɔi bii Seetam wa ja do araε, bommaε á kpɛi nɔ kaa bɔ waju má, á tái.

²⁷ Inε gɔ kaa yɔkɔ ku lɔ kpasεi inε iyi í ne gbugbã ku coo ile, bii kù je í tako í dɔ lafεε. Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.

²⁸ Ntɔ ntɔ an sɔ nε, alabu do dulum nɔa iyi amanε í ce fei, Ilaaɔ á yɔkɔ ku cea suuru ku kpa ideu. ²⁹ Amma inε iyi á bu Hundei Ilaaɔ, Ilaaɔ kaa kpa idei dulum

* 3:18 igbei Zelotu inei igbei Zelotu nɔa à waa jabu ku ba Zuifu nɔa a ne ara nɔa hai si awɔi inei Romu nɔa.

dii lafæe ajɔ kâma. Dulum dæeu á maa wææai hee do ajɔ fei. ³⁰ Jesu í sɔ̄ ɲa bææbei si na iyi í jò inɛ ɲa à waa ní í nɛ inɛi inɔ̄ko.

Idei iyei Jesu do ifæe ɲa

(Cɔ Matie 12:46-50; Luku 8:19-21)

³¹ Nɔ̄i iyei Jesu do ifæe ɲa à to wa à waa leekɪ waduude. Nɔ̄ à bɛ inɛ gɔ koo kpoo wa. ³² Wee zamaa í buba í kaakoɛ. Nɔ̄i à sɔ̄ à ní, cɔ, iyee do ifæe ɲa à wa waduude, à waa kpee. ³³ Nɔ̄i Jesu í jɛ ɲɲa í ní, yooi í jɛ iyem, nɔ̄ yoo ɲai à jɛ ifɔm ɲa. ³⁴ Nɔ̄ í cɔ inɛ ɲa iyi à buba à kaakoɛu nɔ̄ í ní, inɛi í jɛ iyem do ifɔm ɲa. ³⁵ Nɔ̄ í ní má, inɛ iyi wa ce idɔ̄bii Ilaaɔ̄ fei, lafæei í jɛ ifɔm, wala weclm wala iyem.

4

Mɔ̄ndai woo gbɛ

(Cɔ Matie 13:1-9; Luku 8:4-8)

¹ Nɔ̄i Jesu í lɔ̄si ku cioa inɛ ɲa ideí Ilaaɔ̄ má kəkoi tenkuu. Nɔ̄ zamaa nla gɔ í naa í tɔ̄tɔ̄ siɛ í kaakoɛ ɲɔ̄i í jò í gũ akoi inyiú í buba. Akoi inyiú í wa si tenkuu nɔ̄ zamaaú fei wa leekɪ itii tenkuu. ² Wa kɔ ɲa si mii nkɔ̄ do mɔ̄nda. Si bei wa kɔ ɲa si ciou í sɔ̄ ɲa í ní, ³ í sɔ̄fɪ í gbɔ mɔ̄nda gɔ ɲa. Mɔ̄kɔ gɔ í fita wa fá dimi. ⁴ Si bei wa fá dimiú, ɲɔ̄i gɔgɔ ɲa à cuku si kpāa, nɔ̄ yei ɲa à naa à jɔ̄. ⁵ Nɔ̄ gɔgɔ ɲa mɔ̄ à cuku si ile iyi í nɛ kuta, tengi bii sāa kù kpɔ. Nɔ̄ í fita bɛ gbakā, amma si bei sāa kù la bɛ, ɲɔ̄i í jò icāe kù ba ku mi lele. ⁶ Iyi inunu wa ce, ɲɔ̄i í joo nɔ̄ í gbɛ, domi icāe kù mi lele. ⁷ Gɔgɔ ɲa mɔ̄ à cuku si inɔ̄ agũ ɲa. Nɔ̄i agũ ɲau à dede siɛ à biie, nɔ̄ à ganjie ku bí. ⁸ Nɔ̄ gɔgɔ ɲa mɔ̄ à cuku si ile jiida. Nɔ̄i à fita à la, à bí jiida. Dimi gɔ ɲa à so kuntaa, gɔgɔ ɲa mɔ̄ kita, gɔgɔ ɲa mɔ̄ clɔ. ⁹ Iyi Jesu í kpa mɔ̄ndau í tā ɲɔ̄i í ní, inɛ iyi í nɛ ití iyi á gbɔ̄ɔ̄ ide, ku gbɔ.

Mii iyi í jò Jesu í ya maa kpa mɔ̄nda

(Cɔ Matie 13:10-17; Luku 8:9-10)

¹⁰ Waati iyi Jesu í kpaá zamaaú mɔ̄nda nkɔ̄ í tā ɲɔ̄i í jò inɛ ɲau à nɛ. Nɔ̄ inɛ ɲa iyi à gbɛ bi tɛɛ do mɔ̄cɔ maateji ɲau à waa beee yaasei mɔ̄nda ɲau. ¹¹ Nɔ̄i í jɛ ɲɲa í ní, inɛi Ilaaɔ̄ í jò í m̀a asiii bommaɛ ɲa. Amma inɛ ɲa iyi à gbɛ fei à waa gbɔ̄ ideu do mɔ̄ndai. ¹² N̄ ya n fɔ ɲɲa ide do mɔ̄ndai ku ba “Baa bii à cɔ ilu a maà ye.

Nɔ̄ baa bii à gbɔ̄ ide a kaa mà yaaseɛ.

Bii kù jɛ bæbɛ a na a sinda wa bi Ilaaɔ̄, nɔ̄ Ilaaɔ̄ ku kpa ideí dulum du ɲa.”

Yaasei mɔ̄ndai woo gbɛ

(Cɔ Matie 13:18-23; Luku 8:11-15)

¹³ Nɔ̄i Jesu í beɛ ɲa má í ní, debɛi í kù gbɔ yaasei mɔ̄ndau bɛ ɲa? Nɔ̄ beirei aa ce í gbɔ yaasei mɔ̄nda ɲa iyi à gbɛ fei. ¹⁴ Yaaseɛ weɛ. Mɔ̄kɔu, ideí Ilaaɔ̄i wa fá. ¹⁵ Inɛ gɔ ɲa à yei bei inya ɲa bii ideu í cuku si kpāau. Iyi à gbɔ̄ ideu gbakā Seetam í naa í nyaa hai si idɔ̄ ɲa. ¹⁶ Bɛɛbɛ mɔ̄i inɛ gɔ ɲa à yei bei inya ɲa bii ideu í cuku si ile iyi í nɛ kuta. Iyi à gbɔ̄ ideu gbakā à gbāai do inɔ̄ didɔ̄. ¹⁷ Amma a kù jò kù ce icā si idɔ̄ ɲa. Inɛ dimi bæbɛ ɲa a ci ya leekɪ ku kpe. Waati iyi ijuukpā do wahala gɔ í naa si ɲa na irii ideí Ilaaɔ̄ gbakā, à ya fūsi awoi. ¹⁸ Inɛ gɔ ɲa mɔ̄ à yei bei dimi ɲa iyi à cuku si inɔ̄ agũ ɲa. Anjai à jɛ inɛ ɲa iyi à gbɔ̄ ideí Ilaaɔ̄, ¹⁹ amma lasabu bututuú mii ɲa wa bitandi ɲa. Fia ku bi wa d̄i iju ɲa nɔ̄ à nɛ kɔ̄dɛi mii nkɔ̄. Mii ɲau bei wa ganji ideu ku ce ice si ɲa. ²⁰ Inɛ gɔ ɲa mɔ̄ à yei bei dimi ɲa iyi à cuku si ile nɛɛɛ. Iyi à gbɔ̄ ideí Ilaaɔ̄ à gbāa nɔ̄ wa so. Si inɔ̄ ɲa inɛ gɔ ɲa à so kuntaa, inɛ gɔ ɲa mɔ̄ kita, inɛ gɔ ɲa mɔ̄ clɔ.

*Mɔndaɪ fitila**(Cɔ Luku 8:16-18)*

²¹ Nɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, a ci ya má fitila a biie do caka walakɔ a dasi abe daayi. Amma si antai taabui à ya lesi. Mà kù je beɛbe. ²² Mii iyi wa manji fei á fita gbugbãa nɔ asiii ide gɔ mɔ kù weɛ iyi a kãa fɔɔ. ²³ Ine iyi í ne itl iyi á gbɔð ide, ku gbɔ.

²⁴ Nɔi í sɔ ɲa má í ni, i ce laakai ɲa do ide iyi ì gbɔ ɲa. Si gũa iyi ì wãað kpaasi nɲe ɲa, si bei Ilaað á wãað inɲe mɔ nɔ ku kɔɔsi má ku re beɛbe. ²⁵ N̄ wa n sɔ ɲei, ine iyi í ne, nɲui à ya na má, amma ine iyi kù ne, baa andi iyi í neu má à ya gbaai.

Mɔndaɪ kugbē iyi wa fita do arae

²⁶ Nɔi Jesu í fɔ má í ni, ide iyi aa ka wãð bommai Ilaað wee. Ine gɔ í fã dimi si ikoɛ. ²⁷ Si anyie, baa bii wa sũ walakɔ wa cɔ ilu, alɛð daakɔ, waati kãma fei dimiu i fita wa la. Kù mà baa bei wa ce. ²⁸ Ilɛ í ya jð amaaje ku fitai do arae. Í ya ce wuai titã, ku bei ku ce asl nɔ ku bí. ²⁹ Bii amaajeu í jla nɔ a muu do kɔɔma, domi waatii kumui í to.

*Mɔndaɪ dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi**(Cɔ Matie 13:31-32, 34; Luku 13:18-19)*

³⁰ Nɔi Jesu í fɔ má í ni, mii aa ka wãð bommai Ilaað. Do mɔnda yoomai aa ka sisið yaasee. ³¹ Í yei bei ngboi mutaadi iyi waati iyi à waa gbɔð, nɲui í kere í re ngboi mii ku gbē fei si ile. ³² Amma waati iyi à gbɔð à tã, nɲui í ya dede ku la ku re ama jli fei. Nɔ í ya ce amaawɔ nla nla hee yei ɲa a maa ce ante si amaawɛ ɲa, nɔ a wa si jjiɛ.

³³ Do mɔnda nkpɔ beɛbei Jesu í kɔ ine ɲa si cio, zaka bei à yɔkɔ à gbɔð. ³⁴ Ci ya sɔ ɲa ide hai ne mɔnda, amma bii í gbe nɲu do mɔcɛ ɲa í ya tuse ɲai fei.

*Jesu í leekl fufu si tenku**(Cɔ Matie 8:23-27; Luku 8:22-25)*

³⁵ Alɛ ajɔ nɲu, Jesu í sɔ mɔcɛ ɲa í ni, ka bɔ ice ihɔ. ³⁶ Iyi à jð zamaau í ne ɲai à lɔ akɔi inyi bii Jesu í tako í wau ku ba a kua ice ajɔ. Nɔ akɔ mmu gɔ ɲa mɔ à waa too ɲa má. ³⁷ Nɔi fufu nla gɔ í dede, í jð inyi wa lɔ inɔ akɔu hee í maaɔi ku kɔ. ³⁸ Amma Jesu wa sl njoo si anyii akɔu, í lesi irie si lɛfɛu gɔ. Nɔi à jũu à beɛɛ à ni, Mɛetu, kù jɛɛ ide kãma bii à waa bi ka ce nfe? ³⁹ Iyi Jesu í jli, ɲai í la si fufuu, nɔ í sɔ tenkuu í ni, í to beɛbe, i coko. Nɔ fufuu í leekl nɔ inyau í coko cau. ⁴⁰ Nɔi Jesu í bee mɔcɛ ɲa í ni, na mii í ce ì jð njo wa mu ɲe ɲa. Mii í ce í kù dasim naane ɲa. ⁴¹ Nɔi njo nla nla wa mu ɲa nɔ à sɔ nje à waa ni, ine dimi yoomai ihɛ, iyi fufu do inyi fei wa jirimae.

5*Jesu í jð ine gɔ iyi í ne inei inɔko í ba iri**(Cɔ Matie 8:28-34; Luku 8:26-39)*

¹ Nɔi à to icei tenkuu do ikpa ihɔ si ilei ilui Zerazee. ² Nɔ Jesu í kita wa hai si antai akɔi inyi. Nɔ gbakã ine gɔ iyi í ne inei inɔko í fita wa hai ikpa bi ku si iku ɲa wa koo wa *. ³ Bi ku si iku ɲai í je ideɛ. Nɔ wee í ne gbugbã hee í jð ine gɔ kaa yɔkɔ ku dũu, baa do seseɛ. ⁴ À ya daa si kpɛmkpɛm, nɔ a dɪ isɛɛ do seseɛ amma í ya da seseui nɔ ku ce kpɛmkpɛm nɔu. Wee, ine gɔ kù ne gbugbã iyi á yɔkɔ ku nɔ. ⁵ Waati kãma fei, dasã do idũ, si aninii iri kuta ɲa do bi ku si iku ɲai í ya wa ku maa dɔ anu, nɔ ku maa mɛɛ arae do kuta ɲa. ⁶ Iyi í ye Jesu wa hai jliɲi ɲai

* 5:2 bi ku si iku ɲa Si waati ɲa, si isai kuta ɲai à ya si iku ɲa.

í sei, í koo í gule si wajue. ⁷ Njoi í dō anu hee lele í ni, mii í wa aninii awae, Jesu, awo Amai Ilaad. Ilaad í re fei, nō ñ wa n tōde do irie, maà wahalam. ⁸ Í fō beebe si na iyi í jò Jesu í ni inei inoòkou kú fita sie. ⁹ Nō Jesu í beee í ni, irei irie. Njoi í jēaa í ni, irim nii Zamaa, domi à kpō. ¹⁰ Njoi í tō Jesu suuru ku maà nyō anja ikpa angule.

¹¹ Wee à yē kusōo gaa ña à waa je ikpa iri kutau be. ¹² Njoi inei inoòko ñau à tō Jesu à ni, jò kaa mu kusōo ñau ihō, ku ba ka maa wa be. ¹³ Nō Jesu í yōda ñja. Njoi à fita hai si ineeu à koo à mu kusōo ñau à tale si ña hai antai iri kutau à dasi inyi nō inyiui í je ña. Kukpō ñja í to dubu minji (2.000).

¹⁴ Woo degbe kusōo ñau à sa à koo à waa sisi laabaau ideu si ilu nlau do si ilēeko ña. Nō inē ña à fita à bō ku cō mii iyi í ceu. ¹⁵ Iyi à naa bi Jesu, à yē inē iyi í tako í nē inei inoòko bututuu í baa si laakae í dasi jñe ña wa buba. Njoi à biti, njo í mu ña jiiida. ¹⁶ Inē ña iyi ideu í ce iju ñja à waa sisia inē ña. ¹⁷ Nō inē ñau à tō Jesu ku fita hai ilei ilu ñja.

¹⁸ Waati iyi Jesu wa lō akoi inyiui, ñoi inē iyi í tako í nē inei inoòko ñau waa tōde í ni ku jò ñju ku tooe. ¹⁹ Amma Jesu í kō. Nō í sōo í ni, bō kpasēe bi inēe ña koo sō ña mii iyi Lafēe í ce, do yaase bei í ce araaree. ²⁰ Njoi inēeui í nē, í wasi ku sisia inei ilē iyi à ya kpe Ilu Mēewa ñau mii iyi Jesu í cea ñju fei. Njoi anja fei à biti jiiida jiiida. Nō Jesu mō í dede wa hai be.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu iboi Jesu

(Cō Matie 9:18-26; Luku 8:40-56)

²¹ Jesu í baa hai ice ikpa ihō do akoi inyiui. Í wa itñi tenkuu be nō zamaa nla gō í naa í tōtōo bi tee. ²² Njoi inē gō í naa bi tee. À ya kpoo Zairusi. Inē ngboi ile bii Zuifu ña à ya ce kutōtōo. Iyi í yē Jesu, ñoi í seebata si wajue. ²³ Njoi í tōde ku sobi ñju í ni, ama inaabom wa bi ku ku. Ñ wa n tōde, i naa í lesie awō, nō ku ba iri ku maa wēe baani. ²⁴ Njoi anjāo Jesu à waa nē. Nō zamaa nla gō wa tooe hee à waa mantee.

²⁵ Wee si inoi inē ñau inaabo gō í wa be iyi wa ce bōoi awō ku mu hai adō maateegi wa. ²⁶ Í wahala jiiida si awoi lokotoro nkpō hee andi fia iyi í nē fei í jōo, kù nō kù ce baa daama, amma bōdeu í teese wa kōsiii. ²⁷ Abou í gbō laabaaui Jesu wō, ñoi í jò í naa do anyie si inoi zamaau í lu jaae. ²⁸ Í ce beebēi domi í fō si idae í ni, baa bii jaaei ñ lu an ba iri. ²⁹ Njoi gbakā bōoi awō ku muēu í leeki. Njoi í gbō fufui baani si arae. ³⁰ Njoi Jesu í mō gbakā iyi gbugbā gō í fita hai si arai ñju nō í sinda wa cō zamaau nō í ni, yooi í lu jaaem. ³¹ Njoi mōcōe ña à sōo à ni, debei í kù waa yē zamaa iyi wa manteei, nō ñ waa ni yooi í lue?

³² Njoi Jesu í sinda í cō inē ñau ku ba ku yē inē iyi í ce beebēu. ³³ Njoi abou wa yaya do njo, domi í mō mii iyi ñju í ce. Njoi í naa í gule si wajue í sōo ntō si mii iyi í ba ñju fei. ³⁴ Nō Jesu í sōo í ni, abooyi, naanēeí í faabae. Koo wēe si laakae, í ba iri si bōdeu mbe.

³⁵ Si bei Jesu wa fō ideu, inē gō ña à naa hai kpasēi Zairusi inē ngbou, à sōo à ni, ama inaaboēu í ku. Maà wahala Mēetu má. ³⁶ Amma Jesu kù dasi ide ñju. Nō í sō Zairusi í ni, maà jò zigie ku da, awō de dasi naanē. ³⁷ Njoi í ni inē gō ku maà si ñju kpasēi Zairusi wa bii kù je Pīe do Zaaki, do Zāa ifoi Zaaki. ³⁸ Iyi à to nō Jesu í yē zamaa nla gō be à waa cā kpokpoo, à waa kpata à waa dō anu nla nla. ³⁹ Njoi í lō kpasēu í bee ña í ni, na mii í ce ñ waa dō anu beebē ña. Na mii í jò ñ waa kpata ña. Amau kù ku mēe, wa sí njooi. ⁴⁰ Nō à waa yaakoē. Njoi Jesu í jò anja fei à fita, í gbe baau do iyei amau do mōcō mēeta ña iyi à suu wau, ñoi à lō bii amau í wa. ⁴¹ Njoi Jesu í mu awoi amau í fō do feeē í ni, talita kumi, waato

ama inaabo, dede. Amui, ñ sɔɛ. ⁴² Nɔi gbakā ama inaabou í dede nɔ wa ne. Í ne zakai adɔ maateji. Iyi ine nau à yɔɔ nɔi à bití ntɔ ntɔ. ⁴³ Nɔi Jesu í sɔ nɔ í ní a ná ije ku je. Nɔ í sɔ nɔ má do kugaabu í ní a maà jò ine go ku gbɔ ideu.

6

Inei Nazareti na a kù dasi Jesu naane (Cɔ Matie 13:53-58; Luku 4:16-30)

¹ Nɔi Jesu í ne hai kpasɛi Zairusi be í bɔ ilu bii í je ama. Nɔ mɔcɔɛ nɔ à suu. ² Iyi ajɔi kuslmi í naa nɔi í lɔsi ku sisia ine nɔ ide ile bii Zuifu nɔ à ya ce kutɔtɔɔ. Nɔi ine nkpɔ nkpɔ í gbɔ ideu nɔ à bití à waa ní, hai iwoi nɔi í ba dimii lasabu jiidau be. Dimii bisí yoomai à mua nɔi. Beirei í ce wa ce dimii maamaake ihɛ. ³ Kù je woo gbe jii nɔi mbe ya, amai Maariu mee. Mà kù je igbāi Zaaki do Zozee, do Zudu do Simɔ mbe ba. Nɔ wefe nɔ a kù wa inɔ nwa ihɛ? To, lasabu nɔi nɔi bei wa ganji nɔ a dasiɔ naane. ⁴ Nɔi Jesu í sɔ nɔ í ní, kù ne bii walii ci ya ne beere bii kù je si ilei ideɛ do si inɔi ine nɔi nɔi do kpasɛi. ⁵⁻⁶ Nɔi Jesu í bití domi a kù dasiɔ naane. Beɛbei kù yɔkɔ kù ce maamaake be, bii kù je bɔɔ go nɔi iyí í lesi awɔ nɔ à ba iri.

Jesu í be mɔcɔ maateji nau minji minji (Cɔ Matie 10:5-15; Luku 9:1-6)

Si anyie, Jesu í ya maa dabii dabii si ileeko nau ku maa sisia ine nɔ idei Ilaaɔ. ⁷ Nɔi í kpe woo be maatejiɛ nau nɔ í be nɔi minji minji, í mu nɔi gbugbā a leleɔ inei inɔko nɔ. ⁸ Í sɔ nɔ í ní, i maà so nkāma si isene nɔi. I maà so ije hee má je bɔgo, hee má je fia, í gbe golo. ⁹ I dasi baata nɔi amma i maà kpele ibɔ minji. ¹⁰ Nɔi í sɔ nɔ má í ní, bii í to ilu bii í waa bɔ nɔ, i wa kpasɛ bii à dasi nɔi hee i koo i neɔ hai ilu be nɔ. ¹¹ Bii í je bii go nɔi ine nɔ a kù gba nɔi hee má je a gbɔ ide nɔi, i fita hai be nɔ, nɔ í gbugbā nɔi irurui baata nɔi nɔi ku ba ku je nɔi seeda iyí kiitii Ilaaɔ á naa si nɔ. ¹² Nɔ mɔcɔ nɔi à ne nɔ à waa waazoa ine nɔ à waa ní a kpaasi idɔ. ¹³ Nɔ à lele inei inɔko nkpɔ nkpɔ, nɔ à ya tontooa bɔɔ nkpɔ nkpɔ ikpo si iri. Nɔ à ba iri.

Idei ikui Zāa woo dasi inyi (Cɔ Matie 14:1-12; Luku 9:7-9)

¹⁴ Ilaalu Herodu í gbɔ baau Jesu, si na iyí í jò irie í fangaa bii fei. Nɔ ine go nɔ à nia Jesu, Zāa woo dasi inyiui í jì hai si bale. Na nɔi í jò í ne gbugbā wa ceɔ maamaake. ¹⁵ Ine go nɔi mɔ à waa nia Jesu, Elii walii nlaí takoui. Nɔ ine go nɔi mɔ à waa niaa, nɔi mɔ waliii bei ti tako nɔi.

¹⁶ Amma iyí Herodu í gbɔ ideu nɔi í ní, Zāa woo dasi inyiui. N̄ jò à bu irie wo. Debei nɔi í jì hai si bale. ¹⁷ Mii iyí í jò Herodu wa fo beɛbe wee. Hai tako Herodu takae í ní a mu Zāa a dūa a dasiɛ piisɔ na ku tūɔ idɔi Herodiasí. Wee Herodu í tako í so Herodiasí aboi Filipu, ifɔe. ¹⁸ Nɔi Zāa í sɔɔ í ní, kù sɔa í gba aboi ifɔe í dasi kpasɛi. ¹⁹ Na nɔi í jò Herodiasí wa mu Zāa do idɔkɔ. Wa bí ku kpa a amma kù ba kpāa ²⁰ si na iyí í jò Herodu í m̄ beɛɛi Zāa. Bii wa gbɔ ideɛ idɔe í ya dedei, amma do nɔi fei í ya bí nɔi ku gbɔ. Í m̄ iyí amanɛ dee deei nɔ kuwɛɛe kù ne taale kāmā. Na nɔi í jò í bii anyie.

²¹ Do nɔi fei, ajɔ nɔi go Herodiasí í ba kpāae. Ajɔ nɔi Herodu í nya jingau nla nla ku yeɔ gígii ajɔi kubie. Nɔi í kpe akawe nlae nɔ do ine ngboi soogee nɔ, do ine ngboi ilei Galilee nɔ fei. ²² Nɔi ama inaaboi Herodiasí í lɔ ileu wa jojo, nɔi í dɔa Herodu si do ine nɔi iyí í kpe wa nɔi fei. Nɔi Herodu í sɔ mudɛɛu í ní, tɔm mii iyí í bí fei, an muue. ²³ Nɔ í gbasi do mii fei í ní, mii iyí í tɔm fei,

an muue, baa bii í je bubui bommam nii. ²⁴ Njoi ama inaabou í koo í bee iyee í ni, mii í jò n tɔɔe. Njoi iyee í je í ni, tɔɔe irii Zāa woo dasi inyiu. ²⁵ Njoi gbakā ama inaabou í naa bi ilaaluu í sɔɔ í ni, ñ bi í muum irii Zāa woo dasi inyiu nsei nsei si perenti. ²⁶ Baa do iyi inoi ilaaluu í fɔ ntɔ ntɔ fei kù bi ku kɔɔ, si na iyi í jò í gbasi do mii fei si wajui ine njooe ñau. ²⁷ Njoi gbakā í be sooge go koo bù irii Zāa woo dasi inyiu wa. Njoi soogeu í koo í bu irii Zāa wa hai ile piisɔɔ. ²⁸ Nɔ í naab wa si perentiu í naa í na ama inaabou. Nɔ ama inaabou mɔ í koo í na iyee. ²⁹ Iyi mɔcɔi Zāa ña à gbɔ iyi í ku, ñoi à naa à soo à koo à suu.

Jesu í wò amane dubu miu (5.000)

(Cɔ Matie 14:13-21; Luku 9:10-17; Zāa 6:1-14)

³⁰ Nɔ woo be maateji ña iyi Jesu í tako í be ñau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ña iyi aña à ce fei do cio iyi à kɔ ine ña si fei. ³¹ Nɔ ine ña à wasi ku naa ku ne hee Jesu do mɔcɔe ña a kù ba fayai ku je. Na ñoi í jò í sɔ ña í ni, í jò ka nya ara nwa ka bɔ ikpa ghabua ku ba í sɔmi keeke ña. ³² Njoi à jò ine ñau be, nɔ à koo à lɔ akɔi inyiu à bɔ ikpa ghabuau. ³³ Amma ine nkpɔ í ye ña waati iyi à waa ne, nɔ à mà ña. Njoi à mà tengi bii à waa bɔu. Nɔ ine ña à sei wa do ise hai ilu ña fei à cua ña tengi bii à waa bɔu.

³⁴ Iyi Jesu í to wa ñoi í fita hai inɔ akɔu. Nɔ í ye zamaa nkpɔu. Njoi í ce araare ña, domi à yei bei angudā ña iyi a kù ne woo degbe. Njoi í losi ku kɔ ña si cio nkpɔ. ³⁵ Si bei ale wa le, ñoi mɔcɔe ña à naa bi tɛɛ à ni, inyau wee ghabuai, nɔ idū wa dū. ³⁶ Na ñju, da ine ñau a bɔ ileeko ña do inɔ ilu ña iyi à wa amee, ku ba a koo a ra mii iyi aaj je. ³⁷ Amma í sɔ ña í ni, inje taka ñje í na ña ije a je. Njoi à jɛaa à ni, í kù mà baa bii à so fiaí icei cukpa meejɔ, kaa to ka ra ña pɛe ka na ña a je. ³⁸ Njoi Jesu í bee ña í ni, pɛe feloi í ne ña. Í koo í cɔ wa. Iyi à koo à cɔ, ñoi à ni, pɛe miui à ne do cɛe minji.

³⁹ Nɔ Jesu í sɔ mɔcɔe ñau í ni a jò ine ñau a buba si fɔfɔ tūtūtu be ikā ikā. ⁴⁰ Njoi à buba ikā ikā, tuuba go ña amane cɔɔ, tuuba go ña mɔ amane ciitaa. ⁴¹ Njoi Jesu í so pɛe miuu do cɛe minjiu, nɔ í wu iju lele í saabu llaaɔ. Njoi í bububu pɛeu nɔ í na mɔcɔ ñau a kpɛa zamaau. Nɔ í kpɛ ña cɛe minjiu mɔ ine fei í ba. ⁴² Aña fei à je à yo. ⁴³ Njoi à kɔ pɛe do cɛe bubu iyi í gbeu kɔlɔ maateji í kɔ. ⁴⁴ Inemɔko ña iyi à je pɛeu à weei amane dubu miu (5.000) bakà inaabo do amu ña baasi.

Jesu wa ne si antai tenku

(Cɔ Matie 14:22-33; Zāa 6:15-21)

⁴⁵ Iyi à tã gbakā ñoi Jesu í jò mɔcɔe ñau à lɔ akɔi inyiu ku ba a takoe a kua ice ihã, ikpa Besaida. Iyi à waa ne nɔ í ni zamaau ku ne. ⁴⁶ Waati iyi í jò à ne ñoi í koo í gū iri kuta go ku ba ku ce kutɔɔ. ⁴⁷ Nɔ í wa be hee idū í koo í dū, nɔ akɔi inyiu í wa si aninii tenkuu do mɔcɔ ñau nɔ Jesu mɔ í wa ile ñju akā. ⁴⁸ Í ye mɔcɔe ñau à wa si wahalai ku wai akɔi inyiu, domi fufuu wa kò ña. Zakai ameejumá ñoi í maai si ña, wa ne si antai inyiu wa bi ku cua ña. ⁴⁹ Amma waati iyi à yɔɔ wa ne si antai tenkuu ñoi à tamaa bei zlii, ñoi à waa dɔ anu. ⁵⁰ Aña fei à yɔɔ ñoi njo wa mu ña. Njoi gbakā Jesu í ba ña ide ku fɔ í sɔ ña í ni, í sū laakai ñje ña. Amui Jesu, í maà ce njo ña.

⁵¹ Njoi í lɔ inɔ akɔu í ba ña be, nɔ fufuu í leekl. Njoi zigi ña fei í da à biti hee, ⁵² domi a kù gbɔ yaasei maamaakei pɛeu si na iyi í jò idɔ ña í le.

Jesu í jò bɔɔ ña à ba iri si ilei Genesareti

(Cɔ Matie 14:34-36)

⁵³ Iyi à kua tenkuu à tã n̄ɔi à to ilei Genesarɛti à koo à d̄i akɔ n̄ɔa bi ku leekɔ. ⁵⁴ Wee inɛ gɔ n̄ɔa à wa bɛ. Iyi Jesu do mɔcɔɛ n̄ɔa à fita hai si akɔu gbakã n̄ɔi inɛ n̄ɔau à mà Jesu. ⁵⁵ N̄ɔi aɔa fei à sei à waa naaɔ b̄ɔɔ n̄ɔa wa hai inɔ ilu n̄ɔa. À ya so n̄ɔa wai si s̄ɛ n̄ɔa a naaɔ n̄ɔa wa tengi bii à gbɔ í wau. ⁵⁶ Bii Jesu í to fei, hai ilɛko n̄ɔa do ilu n̄ɔa do iko bii inɛ n̄ɔa à waa s̄u fei, à ya maa naaɔ b̄ɔɔ n̄ɔa wai si bantumaa bii í wau. N̄ɔi à ya tɔɛ ku j̄ɔ aɔa a lu baa it̄i kumbooɛ. Nɔ inɛ n̄ɔa iyi à luu fei à ya ba irii.

7

Dedembai bala n̄ɔa (Cɔ Matie 15:1-9)

¹ N̄ɔi Farisi n̄ɔa do woo kɔ inɛ n̄ɔa si wooda gɔgɔ n̄ɔa à naa hai Zeruzalemɔ nɔ à tɔtɔ kɔkɔi Jesu. ² N̄ɔi à ye mɔcɔɛ gɔ n̄ɔa à waa je do awɔ riisi, waatɔ a kù wɔɔ si bei à ya ce si dedemba n̄ɔa.

³ Wee Farisi n̄ɔa do Zuifu n̄ɔa iyi à gbe fei, à waa too dedembai bala n̄ɔa n̄ɔa. Bii kù je à wɔɔ s̄aa s̄aa a ci ya je ngɔgɔ. ⁴ Bɛɛɛ m̄ɔi, bii à baa hai aja nɔ a kù wɔɔ a ci ya je. Mii nkpɔ nkpɔi à ya ce má iyi í je dedemba n̄ɔa. Mii n̄ɔau gɔgɔ n̄ɔa wee, kɔɔfu ku wiɛ do boonyi do cakai isɔ nkpɔ n̄ɔa.

⁵ To, si bei Farisi n̄ɔa do woo kɔ inɛ n̄ɔa si wooda n̄ɔau à ye mɔcɔ n̄ɔau à waa jeɔ awɔ riisi n̄ɔi í j̄ɔ à bee Jesu à ni, na mii í ce mɔcɔɛ n̄ɔa a kù waa too dedembai bala n̄ɔa n̄ɔa. Na mii í j̄ɔ à ya je do awɔ riisi. ⁶ Nɔ Jesu í je n̄ɔa í ni, in̄ɛ ilu muafiti n̄ɔa, hai tako Ezai í ce waliiei dee dee na iri n̄ɔe waati iyi í kɔ si tiaɛ í ni,

“Ilaaɔ í ni,
Inɛ n̄ɔau ih̄ɛ à waa ceem bɛɛrei do gɛɛ n̄ɔu akã.
Amma idɔ n̄ɔa í j̄lim.

⁷ Kutɔɔ iyi à waa ceem ngbei,

Domi woodai amanɛ n̄ɔi à waa kɔ inɛ n̄ɔa si nɔ à waa ni woodam nii.”

⁸ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ n̄ɔa má í ni, ì waa j̄ɔ woodai Ilaaɔ n̄ɔa nɔ ì waa too dedembai amanɛ n̄ɔa.

⁹ Do ntɔ í waa kpa woodai Ilaaɔ n̄ɔi ku ba i s̄asi dedemba n̄ɔe n̄ɔa. ¹⁰ Moizi í ni, “í jirima iyeɔ baa n̄ɔe n̄ɔa”. Nɔ í ni má, “inɛ iyi wa fɔ laalɔi iyeɔ baaɛ n̄ɔa, a kpa lafɛɛ.” ¹¹ Amma in̄ɛ, ì waa fɔ ide mmu. Í waa ni inɛ á yɔkɔ ku s̄ɔ iyeɔ baaɛ ku ni fia iyi n̄ɔu á sobi n̄ɔa do, ti Ilaaɔi. Fiaui ì waa kpe kɔɔb̄aa n̄ɔa. ¹² Nɔ bii inɛ í d̄ɔ bɛɛɛ, ì kaa náa kp̄aa ku sobiɔ iyeɔ baaɛ má n̄ɔa. ¹³ Bɛɛɛ, ì waa kpa idei Ilaaɔ n̄ɔa nɔ ì waa too dedemba iyi à j̄ɔ n̄ɔe n̄ɔa. Nɔ ì waa ce mii laalɔ nkpɔ má iyi í j̄ɔ dimi bɛɛɛ n̄ɔa.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi (Cɔ Matie 15:10-20)

¹⁴ N̄ɔi Jesu í kpe zamaau má bi tɛɛ n̄ɔi í s̄ɔ n̄ɔa í ni, in̄ɛ fei í sot̄i ì gbɔ yaasei idem n̄ɔa. ¹⁵ Nkãma kù weɛ iyi á lɔ do gɛɛi amanɛ ku dasiɛ riisi. Amma iyi á fita hai si idɔi amanɛ, n̄ɔui á dasiɛ riisi. [¹⁶ Inɛ iyi í nɛ it̄i iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.]

¹⁷ N̄ɔi Jesu í nya arɛ hai bi zamaau í koo í lɔ kpasɛ. Waati iyi í lɔ kpasɛu n̄ɔi mɔcɔɛ n̄ɔau à bɛɛɛ yaasei mɔndaɔ. ¹⁸ N̄ɔi í bee n̄ɔa í ni, ì kù nɛ bisi n̄ɔi? I kù mà n̄ɔa mii iyi á lɔ inɔi amanɛ hai waduude kaa dasiɛ riisi? ¹⁹ Kaa dasiɛ riisi, domi ije kaa lɔ si idɔi inɛ bii kù je si inɛ, nɔ ku yɔ ku bei ku fita. Jesu í fɔ bɛɛɛi ku ba ku s̄ɔ n̄ɔa iyi ije kãma kù je iw̄ɔ. ²⁰ Nɔ í ni má, mii iyi wa fita hai si idɔi amanɛi í ya dasiɛ riisi, ²¹ domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ do icu ku ko, do ile ku ce, do inɛ ku kpa, ²² do sakara, do kɔɔɛ, do inɔ ku kã, do takii, do daa iyi í lɔ zaka,

do igu, do funei ine ku nya, do faao, do ido ku le i ya fita. ²³ Mii laalo n̄au be fei hai si idoi amanei wa fita n̄o an̄ai à ya dasi ine riisi.

Abo dimi mmu ḡo í dasi Jesu naane

(C̄o Matie 15:21-28)

²⁴ Iyi Jesu í f̄o beεbe í t̄a n̄oi í dasi kp̄āa í b̄o ilεkoi Tii, n̄oi í l̄o kpas̄ε ḡo. Wee k̄u waa bi ine ḡo ku m̄a, amma kaa ȳok̄o ku man̄ji. ²⁵ Abo ḡo í wa be, ama inaaboε í ne inei in̄oako. Iyi í gb̄o Jesu í to wa be gbak̄a, n̄oi í naa í gulε si wajuε. ²⁶ Abou í bei í je dimi mmu. À buui Fenisi si il̄ei Siri. N̄oi wa t̄o Jesu ku lelea n̄ju inei in̄oakou hai si amaεu. ²⁷ Amma Jesu í s̄o í ni, j̄o amu n̄a a je a yo tit̄a, domi k̄u n̄a a gba ijei amu n̄a a na aja keeke n̄a. ²⁸ N̄oi abou í ni, nt̄oi Laf̄εε. Amma baa do n̄ju fei, aja keeke n̄au à ya wa abei taabu a maa je buubuui ijei amu n̄a iyi wa cuku wa. ²⁹ N̄oi Jesu í s̄o í ni, na ide iyi ì f̄ou be, ne. Inei in̄oakou í fita sie mbe. ³⁰ Iyi í nyi kpas̄εε n̄oi í koo í ba amau wa s̄u si daayi, inei in̄o ikou í fita sie t̄a.

Jesu í j̄o dekl̄ ḡo í ba iri

³¹ N̄oi Jesu í dede hai ilεkoi Tii í too do Sid̄o, í bei í b̄o tenkui Galilee si il̄e iyi à ya kpe Ilu Mεεwa n̄au. ³² Iyi í to, n̄oi ine ḡo n̄a à naaò dekl̄ ḡo wa, iyi ci ya ȳok̄o ku f̄o ide s̄āa s̄āa, n̄oi à t̄o Jesu ku lesie aw̄o. ³³ N̄oi Jesu í b̄oðe hee bii í j̄ið zamaau. N̄oi í dasi amaaw̄e si it̄i dekl̄u, n̄o í tu ant̄o, í j̄o si amεε. ³⁴ N̄o í wu iju lele í j̄ilε ido í f̄o do fee n̄ja í ni, efata, waato, c̄l. ³⁵ N̄oi gbak̄a it̄i mak̄ou í c̄l n̄o amεε í t̄e, n̄o í sinti ku f̄o ide dee dee. ³⁶ Jesu í s̄o n̄a í ni a maà s̄o ine ḡo, amma si bei wa s̄o n̄au, beεbe m̄oi an̄a m̄o à wasi ku s̄o ine n̄a. ³⁷ N̄oi ine n̄au à biti hee í caa à waa ni, mii iyi wa ce fei í slai. Í j̄o baa dekl̄ n̄a à waa gb̄o ide, ine n̄a iyi a ci ya ȳok̄o a f̄o ide wo à waa f̄o bebei.

8

Jesu í w̄o amanε dubu mεε (4.000)

(C̄o Matie 15:32-39)

¹ Iyi í ce aj̄o min̄ji n̄oi zamaa n̄a ḡo í t̄o t̄o bi t̄εε má. N̄o wee a k̄u ne mii iyi aa je. N̄oi Jesu í kpe m̄oc̄ε n̄au í s̄o n̄a í ni, ² araarei zamaau ih̄ε wa mum domi aj̄o m̄εeta n̄jai ih̄ε iyi à wa bi tom, n̄o s̄onda k̄āma k̄u gbe n̄ja má. ³ Bii ñ j̄o à neò ari aa koo a cuku kp̄āa, si bei idei ine ḡo n̄a í j̄l. ⁴ N̄oi m̄oc̄ε n̄au à beεε à ni, iwoi aa ka ba p̄εε si gbabuau ih̄ε iyi aa je a yoò. ⁵ N̄oi Jesu í bee n̄a í ni, p̄εε feloi ì ne n̄ja. N̄oi à ni, ara m̄εejei.

⁶ N̄oi Jesu í ni zamaau fei ku buba il̄e. N̄o í so p̄εε ara m̄εejeu í bei í saabu Ilaaò, n̄o í bububue í na m̄oc̄ε n̄au a kp̄ε n̄ja. N̄oi à kp̄εa zamaau. ⁷ Wee à ne c̄εε keeke ḡo n̄a be má. N̄oi Jesu í saabu Ilaaò má, í bei í ni a kp̄ε n̄ja, n̄o à kp̄ε n̄ja c̄εε n̄au má. ⁸ N̄o n̄ja fei à je à yo. N̄oi à naa à ko bubui p̄εε n̄a iyi í gb̄e k̄o m̄εeje. ⁹ J̄ai ine n̄au í to zakai n̄ja dubu mεε (4.000). N̄oi Jesu í bei í j̄o ine n̄au à ne. ¹⁰ N̄oi gbak̄a í koo í l̄o ak̄oi in̄yiu do m̄oc̄ε n̄a à b̄o ikpa Daamanuta.

Farisi n̄a à bi Jesu ku ce maamaake

(C̄o Matie 16:1-4)

¹¹ N̄oi Farisi ḡo n̄a à naa bi Jesu à wasi ku baa kak̄o ku ce. À c̄o laakaε, à t̄oε ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gb̄ugb̄aε hai bi Ilaaò wa naa. ¹² N̄oi Jesu í j̄ilε idoε í ni, na mii í ce inei n̄sei n̄au ih̄ε à waa t̄oεm n̄ ce maamaake. Nt̄o nt̄o, n̄ kaa n̄ nyisi n̄ε maamaake k̄āma ḡo. ¹³ N̄oi í j̄o n̄a í koo í l̄o ak̄ou do m̄oc̄ε n̄a a kua do ice ih̄ε.

*Lefeei Farisi na do ti inei Herodu na
(Cɔ Matie 16:5-12)*

¹⁴ Wee mɔcɔe nɔu à gbɛje ije ku so, pɛɛ akāi à ne si akou be. ¹⁵ Nɔi Jesu í sɔ na í ni, i ce laakai i nya ara nɛ hai bi lefee Farisi na do ti inei Herodu na. ¹⁶ Nɔi mɔcɔ nɔu à waa sɔ nɛ ide à waa ni, si na iyi í jò a kù ne ije í jò wa dɔ beɛbe. ¹⁷ Wee Jesu í mà iyi à waa fɔ nɔi í ni, na mií í ce í fɔ í waa ni na, si na iyi í jò a kù ne pɛɛi. Inɛ mɔ i kù mà na hee nsei? I kù gbɔ yaasei ideu nɔi? I kù ne bisi nɔi? Ido nɛ mɔ í lei? ¹⁸ Í jò í ne iju na mɛɛ, i ci ya ye ilu nɔi? I kù ne ití na ba. I ci ya gbɔ ide nɔi? I ci ya ye gigi nɔi? ¹⁹ Waati iyi ñ kpɛa amanɛ dubu miu pɛɛ ara miuu, pɛɛ kɔlɔ feloi búbù iyi í gbeu í ce. Nɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ maateejii. ²⁰ Nɔi Jesu í bee na má í ni, si waati iyi ñ bu pɛɛ ara mɛɛjeu ñ na amanɛ dubu mɛɛ nɔu, pɛɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ feloi ñ kóo na. Nɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ mɛɛjei. ²¹ Nɔi Jesu í sɔ na í ni, i kù gbɔ hee nsei nɔa?

Jesu í jò fɛɛju gɔ í ba iri Besaida

²² Nɔi à to ilu gɔ iyi à ya kpe Besaida, nɔ inɛ gɔ na à náaa Jesu fɛɛju gɔ wa, à tɔɔe ku luu. ²³ Nɔi í mu awɔi fɛɛjuu í bɔɔe alalai iluu. Nɔi í daa anto si ijuɛ í lesie awɔ í ni, ñ waa ye ngɔgɔ? ²⁴ Nɔi fɛɛjuu í cɔ ilu í ni, ñ wa n ye amanɛ na à waa ne, amma à yei bei jli na. ²⁵ Nɔi Jesu í lea awɔ si iju má. Iyi inɛɛu í cɔ ilu má nɔ í ba wee nɔu í ba iri, wa ye ilu wau wau. ²⁶ Nɔi Jesu í ni ku ne kpasɛɛ, amma ku maà too do inɔ ilu má.

*Piɛɛ í ni Jesu í je inɛ iyi Ilaaɔ í cica
(Cɔ Matie 16:13-20; Luku 9:18-21)*

²⁷ Nɔi Jesu do mɔcɔe na à ne ikpa ilu na iyi à wa kɔkoi Sezaree, si ilei Filipi. Nɔi si kpáau í bee mɔcɔe na í ni, yooi inɛ na à ya ni ñ je. ²⁸ Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ na à ya ni awɔu Zaa woo dasi inyii. Inɛ gɔ na mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ na mɔ à ya ni awɔu inɛ akāi walii nɔu. ²⁹ Nɔi Jesu í bee na í ni, inɛ mɔ ni, yooi í ni ñ je na. Nɔi Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Kirisii, inɛ iyi Ilaaɔ í cica. ³⁰ Nɔi Jesu í sɔ na do kugaabu í ni a maà sɔ inɛ gɔ.

*Jesu wa fɔ idei ikue do kujɛ
(Cɔ Matie 16:21-28; Luku 9:22-27)*

³¹ Nɔi Jesu í sinti ku sɔ mɔcɔe nɔu í ni nɔu Amai Amanɛ, í gbe nɔu ku ce wahala jiiida. Inɛ ngbo na do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ na do woo kɔ inɛ na si wooda na aa kɔsi nɔu a kpa nɔu, amma nɔu á jli hai si bale si ajɔ mɛɛtasia. ³² Í fɔ ideui sãa sãa, kù singae. Nɔi Piɛɛ í gbãa í bɔɔe kɔkɔle nɔ í ni ku maà fɔ beɛbe. ³³ Amma Jesu í sinda í cɔ mɔcɔe na, nɔ í la si Piɛɛ í ni, sekeɛ hai bi tom, Seetam, domi í kù waa ce lasabui Ilaaɔ, í gbe ti amanɛ na.

³⁴ Si anyie, í kpe zamaau do mɔcɔe na, í sɔ na í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbie nɔ ku so jli ku gaauɛ ku toom wa. ³⁵ Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbie, kaa ba. Amma inɛ iyi í nɔyɔ kuwɛɛɛ na irim do na laabaau jiidau, lafɛɛ á ba do ntɔ. ³⁶ Aranfaani yoomai amanɛ í ne bii í ba amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. ³⁷ Mà mií í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasið kuwɛɛɛ. ³⁸ Nɔ Jesu í ni má, inɛ nsei nɔu ilu dulum nɔi iyi à kù leekið Ilaaɔ nɔu aká. Na nɔu, inɛ iyi wa ce anyoi amu Amai Amanɛ, walakɔ wa ce anyoi idem si waju nɔu, amu mɔ an ce anyoi lafɛɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi wa an nyi wai do amboei Baam do amalekaɛ na ajɔ.

9

¹ Njoi Jesu í s̄s̄ ña má í ni, nt̄o nt̄o, ine ña iyi à wa ih̄e si nsei, ḡoḡo ñja ña aa ye bommai Ilaās̄ wa naa do gbugb̄a a bei a ku.

Arai Jesu í daana

(C̄o Matie 17:1-13; Luku 9:28-36)

² Si anyii āj̄o m̄eefa Jesu í kpe P̄īe do Zaaki do Z̄aa í nya ña ik̄a n̄o à koo à ḡũ iri kuta nla ḡo āña duus̄s̄o. Si bei à waa c̄o ñoi à ba arae í kpaasi. ³ Njoi jaee ña wa daana jiida í f̄ũta pai pai hee ine ḡo k̄u w̄ee si andunya ih̄e iyi á ȳok̄o ku f̄o ac̄e ku f̄ũta b̄ēēe má. ⁴ Si anyie ñoi Elii do Moizi à faata wa à waa baa ide ku f̄o. ⁵ N̄o P̄īe í s̄s̄ Jesu í ni, M̄ēetu, á s̄la ka maa wa ih̄e. J̄o ka ce ilei ac̄o m̄eeta, ak̄a titee, ak̄a m̄o ti Moizi, ak̄a m̄o ti Elii. ⁶ Wa f̄o b̄ēēēe si na iyi í j̄o ñjo í mu ña hee í j̄o k̄u mà baa bei á ni. ⁷ Njoi buk̄o ḡo í naa í bii ña, n̄o hai si buk̄ōu à ḡb̄o ide ku f̄o ḡo í ni, ine ih̄e í je amam, ñ buu jiida jiida. I ya ḡb̄o idee ña. ⁸ Njoi gbak̄a m̄oc̄e ñau à c̄o bii fei, n̄o a k̄u ye ine ḡo bii k̄u je Jesu ñju ak̄a do āña taka ñja.

⁹ Njoi à waa kita wa hai iri kutau n̄o Jesu í s̄s̄ ña í ni a maà s̄s̄ ine ḡo mii iyi à ye hee ñju Am̄ai Aman̄e koo ku n̄o ku j̄i hai si bale má. ¹⁰ N̄o à jirima ide iyi í s̄s̄ ñau amma à waa bee nje ide à waa ni, yoomai í je ine ku ku n̄o ku j̄i má. ¹¹ N̄o à bee Jesu à ni, na mii í ce woo k̄o ine ña si wooda ñau à ni Elii á tako Kirisi ku naa. ¹² Njoi í je ñja í ni, nt̄oi Elii á tako ku naa ku teese mii fei s̄aa s̄aa. Amma kukoi idei Ilaās̄ í ni má, ine ña aa kp̄a Am̄ai Aman̄e iju jiida n̄o a dondae, mà iboi. ¹³ Amma ñ wa n̄ s̄s̄ ñe iyi Elii í naa t̄a, n̄o ine ña à wahalae bei à bi, si bei kukoi idei Ilaās̄ wa f̄o.

Jesu í faaba ama ḡo iyi í ne inei in̄ōko

(C̄o Matie 17:14-21; Luku 9:37-43a)

¹⁴ Waati iyi Jesu do m̄oc̄o m̄eeta ñau à waa to wa k̄ok̄oi m̄oc̄o bubu ñau, ñoi à ye zamaa nla nla ḡo í kaako ña, do woo k̄o ine ña si wooda ḡo ña iyi à waa ba ña kak̄o ku ce. ¹⁵ Iyi ine ñau à ye Jesu gbak̄a à biti n̄o à sei à koo à coo f̄o. ¹⁶ Njoi Jesu í bee m̄oc̄e ña í ni, kak̄oi mii í waa ce in̄ēo ña. ¹⁷ Njoi si in̄ō zamaa ine ak̄a í j̄eaa í ni, M̄ēetu, ñ naae ama in̄em̄ok̄om wa si na iyi í j̄o í ne inei in̄ōko iyi í j̄o ci ya f̄o ide. ¹⁸ Waati iyi í dede sie fei í ya kekēe ilei n̄o gelee ku ce ant̄o foko ku maa ño inyi n̄o ku kas̄am. Wee ñ t̄o m̄oc̄e ña a leleaa, amma a k̄u ȳok̄o. ¹⁹ Njoi Jesu í s̄s̄ ña í ni, in̄e hai dasi naane ña, hee waati yoomai an maa n wa in̄o ñje. Ma hee waati yoomai an maa n temuāo ñe. I naam amau wa ih̄e ña. ²⁰ N̄o à naae wa. Iyi amau í ye Jesu gbak̄a, ñoi inei in̄ōkou í yayae do gbugb̄a, n̄o amau í cuku ile wa bimbili í ce ant̄o foko si gelee. ²¹ N̄o Jesu í bee baae í ni, hai waati yoomai inei in̄ōkou ih̄e í muu. Njoi baaú í j̄eaa í ni, hai waati iyi í w̄ee keekei. ²² N̄o inei in̄ōkou í ne d̄ōn̄ēēi ku dasie in̄o inai walako in̄o inyi ku ba ku kpa. Amma, bii aa ȳok̄o í ce nḡoḡo, ce araae nwa, í sobi wa. ²³ Njoi Jesu í s̄s̄o í ni, í ni bii an ȳok̄o w̄o. Ine iyi í dasi naane á ȳok̄o ku ce fei nd̄e. ²⁴ Njoi gbak̄a baai amau í d̄s̄ anu nla ḡo í ni, ñ dasi naane. Sobim ku ba n̄ maà n sika si naane ku dasim.

²⁵ Iyi Jesu í ye akp̄oi ine ñau wa k̄ōsi à sei à waa naa bi ti ñju ñoi í lasi inei in̄ōkou í ni, aw̄o iyi í ya dasi ine dekl̄i ku m̄onḡo ide ku f̄o, amui ñ ni, fita si amau n̄o í maà nyi wa sie má. ²⁶ Njoi inei in̄ōkou í d̄s̄ anu n̄o í yaya amau do gbugb̄a í bei í fita. Njoi amau í kas̄am hee ine nkp̄o í ni í kui. ²⁷ Amma Jesu í mu aw̄e í dede n̄o amau í leekl̄i.

²⁸ Si anyie Jesu í l̄o kpās̄ē ḡo, ñju do m̄oc̄e ña āña duus̄s̄o. Njoi m̄oc̄e ñau à beee à ni, na mii í ce aw̄a a k̄u ȳok̄o a k̄u lele inei in̄ōkou. ²⁹ Njoi Jesu í je ñja í ni, do kut̄o ñju ak̄ai aa ȳok̄o í nyāo dimii inei in̄ōkou be ña.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikue do kujle má
(Cɔ Matie 17:22-23; Luku 9:43b-45)

³⁰ Si anyie, Jesu do mɔcɔe ŋa à ne hai be nɔ à koo à dabii dabii si ilei Galilee. Wee Jesu kù bi ine ŋa a mà bii nŋu í wa, ³¹ domi wa kɔ mɔcɔe ŋau si cio nɔ í sɔ ŋa í ni, aa mu amu Amai Amane a daa ine ŋa si awɔ. Aa kɔam, amma si gjo meetasia an j̄l hai si bale má. ³² Amma mɔcɔe ŋau a kù gbɔ yaasei ideu, nɔ à waa ce njoì ku beee.

Yooi í je ine ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Luku 9:46-48)

³³ Njoi à to wa Kaperanumu. Waati iyi à to kpasɛ njoì Jesu í bee mɔcɔe ŋa í ni, kakɔoi mii ì waa ce wa si kpāau be ŋa. ³⁴ Njoi à coko, domi hai kpāa à waa ce kakɔo wai aŋa duusɔɔ a ba a mà ine iyi í je ine ngbo. ³⁵ Njoi Jesu í buba, nɔ í kpe amanɛ maateejì ŋau í sɔ ŋa í ni, ine iyi wa bi nŋu ku je ine sinte, lafɛi á je inei ankāanyii ine fei nɔ ku je woo ce icei ine fei. ³⁶ Njoi í so ama keeke gɔ í leekle si anini nŋa, nɔ í so amau si ikpae, í bei í sɔ ŋa í ni, ³⁷ ine iyi í gba ama keeke bei ine ihɛ na irim, amui í gba. Ine mɔ iyi í gbam, kù je amu akāi í gba, ine iyi í bem wai í gba.

Ine iyi kù je mbɛɛ nwa ine nwai
(Cɔ Luku 9:49-50)

³⁸ Njoi Zāa í sɔɔ í ni, Mɛetu, à ye ine gɔ iyi í ya maa lele inei inɔko ŋa do irie, nɔ à kɔa domi kù waa tooe kù je ine nwa. ³⁹ Amma Jesu í jeaa í ni, i maà kɔa ŋa. Ine gɔ kaa yɔkɔ ku ce maamaake do irim nɔ bii í tekeɛ gbakā ku fɔ laalɔm má. ⁴⁰ Do ntɔ, ine iyi kù je mbɛɛ nwa ine nwai. ⁴¹ Ntɔ ntɔ, ine iyi í mu nŋe inyì ku mɔ na irim, si na iyi í j̄ɔ ì je titom ŋa, lafɛɛ kaa kua ribae pai.

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-9; Luku 17:1-2)

⁴² Njoi Jesu í sɔ ŋa má í ni, ine iyi í dasi ine akāi ama keeke ŋa iyi à dasim naaneu ihɛ kurara, í tia a dfa lafɛɛ alɔ gɔ si kɔɔe, nɔ a sɔsie si tenku. ⁴³ Bii í je awɔ akāei wa dasie kurara, buu. Á tia í lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tā do awɔ akā do iyi aa ne awɔ minji fei nɔ í lɔ si inyai wahala si ina iyi ci ya ku. [⁴⁴ Tengi be kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.] ⁴⁵ Bii í je kute akāei wa dasie kurara, buu. Á tia í lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tā do kute akā do iyi aa ne kute minji fei nɔ í lɔ si inyai wahala. [⁴⁶ Tengi be kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.] ⁴⁷ Nɔ bii í je iju akāei wa dasie kurara, nyaa. Á tia í lɔ si bommai Ilaaɔ do iju akā do iyi aa ne iju minji fei nɔ í lɔ si inyai wahala. ⁴⁸ Tengi be kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.

⁴⁹ Ntɔ ntɔ si bei à ya fāsi ŋa fei imu, beɛbe mɔi ine fei à ye ijuukpā iyi í ye bei ina ku cɔ laakae.

⁵⁰ Imu mii nceei, amma bii didɔi imu í ku, mii aa dasi í j̄ɔ ku dɔ má ŋa. ⁵¹ Inɛ fei í sɛa í ye bei imu ŋa, i maa gbɔ si nje ŋa.

10

Jesu wa fɔ idei nje ku koi abo do mɔkɔ
(Cɔ Matie 19:1-12; Luku 16:18)

¹ Njoi Jesu í ne hai be í bɔ ilei Zudee. Si anyie nɔ í kua í bɔ ikpa icei idoi Zuudɛɛ. Njoi zamaa gɔ í tɔtɔ kɔkɔe má, njoì í lɔsi ku kɔ nŋa si cioi ideì Ilaaɔ si bei í ne dɔɔnɛei ku ce.

² Nɔi Farisi gɔ ɔa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ, nɔ à beɛɛ bii í je amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ. ³ Nɔi Jesu í je nɔa í ni, si ideu bɛ, wooda yoomai Moizi í kɔ nɔje wo. ⁴ Nɔi à ni, Moizi í ni, bii ì waa kɔsi aboɛ aa ceaɛ tiaɛ nɔje ku kɔ í bei í kɔsiɛ. ⁵ Nɔi Jesu í sɔ ɔa í ni, na idɔ ku le nɔje í jɔ Moizi í kɔ nɔje bɛbɛɛ. ⁶ Amma hai sinte, waati iyi Ilaaɔ í taka andunya, í ce inɛmɔkɔi do inaabo. ⁷ Na nɔju, mɔkɔ á jɔ iyeɔ baɛ nɔ nɔju do aboɛ a maa wɛɛ ⁸ nɔ aɔa minji fei a baa a je ara akã. Si bɛɛbɛ a kù je aɔa minji má, ara akã dei à je. ⁹ Na nɔju, amanɛ ku nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ í tɔtɔɔ.

¹⁰ Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔi à bɔ kpasɛ nɔ mɔcɛɛ nɔju à waa beɛɛ ide si ide akãu má. ¹¹ Nɔi Jesu í sɔ ɔa í ni, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ dulum nii í ce bi abo sinteu si na iyi í jɔ í ce sakara. ¹² Bɛɛbɛ mɔi bii inaabo í kɔ mɔkɛɛ nɔ í so mɔkɔ titɔ í ce sakarai.

Jesu í weea ama keeke ɔa

(Cɔ Matie 19:13-15; Luku 18:15-17)

¹³ Nɔi inɛ ɔa à gbã ama keeke ɔa à naaa Jesu wa ku lu ɔa. Amma mɔcɛɛ nɔju à waa lasi inɛ ɔa iyi à naaɔ ɔa wa. ¹⁴ Iyi Jesu í ye mii iyi à waa ceu, nɔi idɔɛ í kɔ, í sɔ ɔa í ni, í jɔ amu ɔa a naa bi tom, í maà ganji ɔa. Dɔmi Ilaaɔ í je ilaalui inɛ ɔa iyi à jɔ ɔa. ¹⁵ Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sãa Ilaaɔ iri ile bei ama keeke, Ilaaɔ kaa je ilaalui lafɛɛ pai. ¹⁶ Nɔi í so amu ɔa si ikpɛɛ í lesi aɔa fei awɔ, nɔ í wee nɔa.

Idei ilu fia gɔ

(Cɔ Matie 19:16-30; Luku 18:18-30)

¹⁷ Nɔi Jesu í dasi kpãa. Iyi wa nɛ, nɔi inɛ gɔ í sei wa í naa í gule si wajue í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ nɛɛɛ, mii an ce n baɔ kuwɛɛ hai tã. ¹⁸ Nɔi Jesu í beɛɛ í ni, na mii í ce ì waa kpem inɛ nɛɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í je nɛɛɛ bii kù je Ilaaɔ nɔju akã. ¹⁹ Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce ile, maà jea inɛ gɔ sɛɛda ibo, maà takii inɛ gɔ, jirima iyeɔ baɛɛ. ²⁰ Nɔ inɛɛu í ni, Mɛɛtu, ñ wa n jirima iyi bɛ fei tã hai keekem. ²¹ Nɔi Jesu í cɔ inɛɛu do kubi nɔ í ni, í gbɛɛ mii akã. Koo í ta mii iyi ì nɛ fei nɔ í kpɛã ilu are ɔa fiaɔ. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aɔ. Si anyiɛ nɔ í naa í toom. ²² Ide iyi Jesu í fɔu kù dɔa inɛɛu si. Nɔ si bei í je ilu amani nla nla nɔi í sinda wa nɛ do inɔ ku fɔ.

²³ Nɔi Jesu í cɔ inɛ ɔa iyi à kaakoɛu nɔ í sɔ mɔcɛɛ ɔa í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jesi Ilaaɔ ku je ilaalue. ²⁴ Nɔi mɔcɔ nɔju à biti do ide iyi Jesu í fɔu. Nɔ Jesu í ni má, kpaasim ɔa, á gaabu hee ku caa inɛ ku jesi Ilaaɔ ku je ilaalue. ²⁵ Í faalaa kpookpo ku lɔ si iwɔi abɛɛ do iyi ilu amani á jesi Ilaaɔ ku je ilaalue. ²⁶ Nɔi mɔcɛɛ nɔju à biti hee í caa nɔ à bee nɔje à waa ni, bii bɛɛbei nɔ yooi á ba faaba. ²⁷ Nɔi Jesu í cɔ ɔa tii, nɔ í ni, bi amanɛ ɔai kaa ce, amma bi Ilaaɔ á ce, domi Ilaaɔ ci ya mɔngɔ ngɔgɔ.

²⁸ Nɔi Píɛɛ í sɔɔ í ni, wee, à jɔ mii fei tã à waa tooɛ. ²⁹ Nɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ kpasɛɛ wa, walakɔ igbãɛ ɔa walakɔ ifɔɛ ɔa walakɔ wecɛɛ ɔa, walakɔ iyeɔ baɛɛ, walakɔ amaaɛ ɔa, walakɔ ikɔɛ ɔa na irim do na laabaau jiidau, ³⁰ baa hai si andunyau ihɛ á ba mii ɔa bɛ fei ikɔ cɛɔ. Á ba kpasɛɛ ɔa, do igbã do ifɔ ɔa do wecɛɛ ɔa, do iye ɔa, do amu ɔa, do ikɔ ɔa, nɔ si antaɛ á ba wahala mɔ má. Nɔ ala á ba kuwɛɛ iyi ci ya tã. ³¹ Amma inɛ ɔa iyi à je inɛi waju ɔa si nsei, nkɔ nɔa á na ku je inɛi anyi ɔa nɔ inɛi anyi ɔa mɔ aa na a je inɛi waju ɔa.

Jesu wa fɔ ideɛ ikue do kujɛ isɛ gbɛɛtasia

(Cɔ Matie 20:17-19; Luku 18:31-34)

³² Nɔ Jesu do mɔcɔe ɲa à dasi kpāa má, ɲɲu takae wa cua ɲɲa. À waa bɔ Zeruzalemu. Nɔi ɲɔi í mu mɔcɔe ɲau nɔ ine mmu ɲa iyi à waa too anyi ɲɲau, zigi ɲɲa í da. Nɔi Jesu í nya mɔcɔ maateeeji ɲau ikā í lɔsi ku sɔ ɲa mii iyi á na ku ba ɲɲu. ³³ Í ni, wee à waa bɔ Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amai Amane a dasim awɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa. Aa ye taalem a ni a kpam. Si anyie nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ɲa, ³⁴ aa yaakom nɔ a tusim antɔ, aa teem kpɔtɔɔ, nɔ a kpam. Nɔ si ajo mɛetasia an jl má hai si bale.

*Kutɔɔi Zaaki do Zāa
(Cɔ Matie 20:20-28)*

³⁵ Nɔi Zaaki do Zāa, amai Zebedee ɲa, à bɔ bi Jesu à sɔɔ à ni, Mɛetu, à waa bi i ce nwa mii iyi à waa tɔɔe. ³⁶ Nɔ í bee ɲa í ni, mii í bi n ce nɲe ɲa. ³⁷ Nɔi à jɛaa à ni, waati iyi aa na í jɛ bomma do amboe, jɔ ka buba ine akā awɔ nɲee, ine akā mɔ awɔ cangae. ³⁸ Nɔ Jesu í ni, i kù mà mii iyi í waa tɔɔm ɲa mɔm. Aa yɔkɔ í temuad ijuukpā iyi an ye ɲa? Zaka bei ine ɲa aa kpām iju á caa. Aa jesi aa ce nɲe dimie ɲa? ³⁹ Nɔ à ni aɲa aa yɔkɔ. Nɔ í sɔ ɲa má í ni, ntɔi, aa ye ijuukpā iyi an ye ɲa. Zaka bei ine ɲa aa kpām iju, beɛbei aa cea iɲe mɔ. ⁴⁰ Amma kù jɛ amui an cica ine ɲa iyi aa buba canga do nɲem. Bi ku bubau be, ine ɲa iyi à cea sɔɔɔue, aɲai aa buba si.

⁴¹ Nɔi mɔcɔ mɛewa ɲau à gbɔ ideu nɔ idɔ ɲɲa í kɔɔ Zaaki do Zāa. ⁴² Nɔi Jesu í kpe ɲa í ni, iɲe mɔ í mà ɲa si andunyau ihē ilaalu ɲa à ya maa taa ine ɲɲa ɲa gbugbāi. Nɔ ine ngbo ɲa mɔ a maa nyisi yiiko ɲɲa. ⁴³ Amma bi tu ɲe kaa ce beɛbe. Ine nɲe iyi wa bi ɲɲu ku jɛ ine ngbo, ɲɲui á jɛ woo ce nɲe ice. ⁴⁴ Beɛbe mɔi ine iyi wa bi ɲɲu ku jɛ woo cua nɲe, ɲɲui á jɛ arui ine fei. ⁴⁵ Beɛbe mɔi baa amu Amai Amane n kù naa ine ɲa a ceem ice, amma amui an ce ɲɲa ice, nɔ n na kuweem n yaɔ ine nkɔɔ hai si dulum.

*Jesu í jɔ fɛɛju gɔ iyi à ya kpe Baatimee í ye ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Luku 18:35-43)*

⁴⁶ Si isɛɛɛɛu Jesu do mɔcɔe ɲa à to Zeriko nɔ à waa fita hai be. Waati iyi à waa fitau zamaa nla gɔ wa too ɲa. Wee fɛɛju woo bara gɔ iyi à ya kpe Baatimee, amai Timee, wa buba itl kpāa wa bara. ⁴⁷ Iyi í gbɔ à ni Jesu inei Nazaretuii wa lɔ, ɲɔi í wasi ku dɔ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce araarem. ⁴⁸ Nɔ ine nkɔɔ wa la sie à waa ni ku coko. Amma béi à waa ni ku cokou, beɛbe mɔi í ya dɔ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce araarem. ⁴⁹ Nɔi Jesu í leeki í ni a kpoo wa. Nɔ à kpe fɛɛju wa à sɔɔ à ni, maà jɔ inɔe ku fɔ, dede wa. Jesu wa kpee. ⁵⁰ Nɔi fɛɛjuu í nyo kumboo é dede gbakā í koo bi Jesu. ⁵¹ Nɔ Jesu í beee í ni, mii í bi n ceɛe. Nɔi fɛɛjuu í jɛaa í ni, Mɛetu, n̄ bi n ye ilui. ⁵² Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, koo. Naanɛe í faabaɛ.

Nɔi gbakā í yɔkɔ í ye ilu, nɔ í too Jesu si isɛɛɛɛu.

11

*Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalemu
(Cɔ Matie 21:1-11; Luku 19:28-40; Zāa 12:12-19)*

¹ Jesu do mɔcɔe ɲa à maai Zeruzalemu wa. À wa tengii Betifaze do Betani, nɔ à to Geetei Olivie ɲau. Nɔi Jesu í be mɔcɔ minjie gɔ ɲa, ² í sɔ ɲa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nɲe u be. Bii í lɔ iluu gbakā ɲa aa ye ama gbankɛle gɔ wa so be iyi ine gɔ kù gɔu titá. I fūu nɔ í naam wa ihē ɲa. ³ Bii ine gɔ í bee ɲe í ni, na mii í ce í waa fūu ɲa, i ni Lafɛi í ne bukaatae nɔ á sindo wa ihē nsei.

⁴ Iyi Jesu í fɔ beɛbe í tā ɲɔi ine ɲau à koo. Nɔ à ba ama gbankɛleu wa so si andei ile gɔ itl kpāa, ɲɔi à fūu wa. ⁵ Nɔ si inɔi ine ɲa iyi à wa beu ine gɔ ɲa à bee ɲa à

ni, mii ì waa ce be ña. Beirei í ce ì waa fũ ama gbankɛɛɛ ɲa. ⁶ Ƴɔi à je ɲa si bei Jesu í fɔu wo. Nɔ ine ɲau à jò à nɛɔ. ⁷ Ƴɔi à naaa Jesu ama gbankɛɛɛ wa. Nɔ à té si ibɔ ɲa ɲa Jesu í bei í gũ antaé í buba si. ⁸ Ƴɔi ine nkɔɔ gɔ ɲa à te jaæ ɲa ɲa si kpãa, ine gɔ ɲa mɔ à da wua ɲa wa hai iko ɲa à waa tɔɔ si kpãau. ⁹ Ine ɲa iyi à waa cua Jesu do ine ɲa iyi à waa tooe fei à wasi ku dɔ anu à waa ni, à waa saabue. Aɔ Lafɛɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do irie *. ¹⁰ Ilaaɔ ku weea bomma iyi wa naa. Ku weea bommai Davidi, bala nwa. Ka saabu Ilaaɔ hee lele.

¹¹ Ƴɔi Jesu í to Zeruzalemu, í koo í lɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Ƴɔi í cɔ mii fei í kaakoɛ. Iyi í ye idũ wa dũ ɲɔi í bɔ Betani do mɔcɔ maateji ɲau.

Jesu í ceekpe jli ndii figi

(Cɔ Matie 21:18-19)

¹² Iju kumáɛ Jesu do mɔcɔɛ ɲa à waa ne hai Betani ku ba a bɔ Zeruzalemu má. Ƴɔi ari wa kpa Jesu. ¹³ Nɔ í hɔnne jli ndii figi gɔ do wuaɛ ɲa. Ƴɔi wa bɔ ku cɔ mɔ à ba sie iso. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ɲai fei domi kù je waatii kusoi figi. ¹⁴ Ƴɔi í sɔ jli nɔu í ni, ine gɔ kaa je isoɛ má ajo kãma.

Nɔ mɔcɔɛ ɲau à gbɔ ideu.

Jesu í wa bantumai kpasɛi Ilaaɔ

(Cɔ Matie 21:12-17; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

¹⁵ Waati iyi à to Zeruzalemu Jesu í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta iwɔ ɲa do woo ra iwo ɲa iyi à wa be. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ɲa do kitai woo ta ankasiidi ɲa. ¹⁶ Kù je ine kãma ku so aso gɔ si inɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ be. ¹⁷ Ƴɔi í sinti ku kɔ ine ɲau si cio í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ í ni ilei nɲu ile bi ku tɔɔi ine feii á je. Amma inɛ wee ì coo bi ku tɔtɔi ile ɲa.

¹⁸ Iyi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau à gbɔ ideu be, ɲɔi à waa de kpãa iyi aa kpaɔ Jesu, domi à waa ce nɲoɛ si na iyi í jò zamaau fei í biti do saabu cioɛ.

¹⁹ Iyi ale í le ɲɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲa à fita hai inɔ iluu.

Idei Jesu do jli ngbe

(Cɔ Matie 21:20-22)

²⁰ Ƴɔi à waa lɔ daako, nɔ à ye jli ndii figi í gbɛ hee do icãɛ ɲa fei. ²¹ Wee Pieɛ wa ye gigii mii ɲa iyi í tako í ceu, ɲɔi í sɔ Jesu í ni, Mɛɛtu, cɔ jli iyi ì ceekpeu í gbɛ. ²² Ƴɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲa í ni, í dasi Ilaaɔ naane ɲa. ²³ Ntɔ ntɔ, bii ine gɔ í sɔ iri kutau ihɛ í ni, dede hai be í koo í dasi tenku nɔ kù waa sika sika si idɔɛ, bii í dasi naane, beɛbe mai á ce. ²⁴ Na iyi ihɛi n̄ wa n sɔ ɲɛ, mii iyi ì waa tɔɔ si kutɔɔ nɲɛ fei, í dasi naane iyi ì baa tã ɲa nɔ beɛbe mai á ce nɲɛ. ²⁵ Waati iyi ì dede ì leekì ì waa bi í ce kutɔɔ ɲa, bii ì ne ide gɔ do ine gɔ ɲa í kpa idei kurara iyi í wa si gãmei inɛɔ ɲa titã ku ba Baa nɲɛ mɔ iyi í wa lele ku kpa idei dulum du ɲɛ. [²⁶ Amma bii inɛ taka nɲɛ í kù waa kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nɲɛ, Baa nɲɛ mɔ iyi í wa lele kaa kpe idei kurara nɲɛ.]

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa

(Cɔ Matie 21:23-27; Luku 20:1-8)

²⁷ Ƴɔi à nyi à bɔ Zeruzalemu má. Iyi Jesu wa dabii si bantumai kpasɛi Ilaaɔ ɲɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲau do ine ngbo ɲau à naa bi tɛɛ, ²⁸ à beɛɛ à ni, mii ɲa iyi ì waa ceu ihɛ, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooɔ. Do yiikoi yooi í waa cooɔ. ²⁹ Ƴɔi Jesu í je ɲa í ni, amu mɔ an bee ɲɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ɲa, an sɔ ɲɛ ine iyi í nam yiiko n̄ wa n ceɔ mii ɲau ihɛ. ³⁰ Hai

* **11:9** à waa saabue do feei gereki hozanaí à ya ni.

iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasiò iné ña inyi. Hai bi Ilaaḗ de, ma hai bi amané ña. I jεεm ña. ³¹ Nò à busi ñje à waa ni, beirei aa ka jεaa. Nsei nḡḡ, bii à jεaa à ni hai bi Ilaaḗ, á bee wa beirei í ce a kù dasi Zāa naane. ³² Bii à nḡ à ni hai bi amané ñai, to. Wee à fḡ beεbei si na iyi í jḡ à waa ce nḡoi zamaau, domi zamaau fei í jesi iyi Zāa waliii kam kam. ³³ Nḡoi í jḡ à jεa Jesu à ni, a kù mà. Nḡ Jesu mḡ í sḡ ña í ni, to, debei amu mḡ, n kaa n sḡ ñje yiikoi iné iyi ñ wa n ceò mii ñau ihē.

12

Mḡndai gaanḡma laab ḡa

(Cḡ Matie 21:33-46; Luku 20:9-19)

¹ Si anyii ñḡu, Jesu í losi ku sḡ ña ide do mḡnda. Í ni, iné gḡ í ce ikoe, í lḡ si jḡi ndii rezēé ña nḡ í ce kaa í kaakoεḡ. Nḡ í ce bi ku fḡ inyii isoe. Nḡ í cā tafa bii ku degbe ikou. Nḡoi í so gaanḡma ña í dasi ña si ikou a maa logooε, í bei í bḡ ilu koo kpe be. ² Waati iyi jḡi nḡu í so í to ku ka ñoi í be woo ce icε gḡ bi gaanḡma ñau koo gba iyi í je ti ñḡu wa. ³ Nḡoi à muu à cāa nḡ à lelee í ne awḡ ngbe. ⁴ Nḡ ilu ikou í be woo ce icε mmu má bi tu ña. Nḡoi à bu ñḡu mḡ nḡ à cāa si irie. ⁵ Nḡoi í be amané mēetasia nḡ à cāa à kpa. Beεbei à cea iné nkḡḡ má. Á cā iné gḡ ña nḡ à kpa iné gḡ ña mḡ. ⁶ Nsei í gbe ama abíi ilu iléu iyi í bi jḡida jḡida. Nḡui í be do ankāanyi í ni, aa jirima amam. ⁷ Amma waati iyi amaεu wa to, woo ce icε ñau à fḡ aḡa duusḡḡ à waa ni, i cḡ iné iyi á na ku je tubuu. Ka kpa nḡ tubuu ku baa ku je tu wa. ⁸ Nḡoi à muu à kpa nḡ à soo à koo à nḡḡ do alalai kaau.

⁹ Nḡoi Jesu í ni, to, bebei beirei ilu ikou takae á ce ñḡa. Á koo ku kpa ñai nḡ ku de iné mmu ña ku dasi ña ikou. ¹⁰ To, i kù cio kukḡi idei Ilaaḡu ña tengi bii í ni, Kuta iyi woo ma ña à kḡsiu Nḡui í baa í je kuta sintei icui ileu.

¹¹ Aḡ Lafēi í cḡḡ, nḡ í mu wa biti.

¹² Iyi Jesu í fḡ beεbe í tā ñoi iné ngboi Zuifu ñau à waa de Jesu ku mu, domi à mà na irii aḡai í kpa mḡndau. Amma si bei à waa ce nḡoi zamaau, ñoi í jḡ à jḡḡ à ne.

Fiai lempoo ku sḡ

(Cḡ Matie 22:15-22; Luku 20:20-26)

¹³ Nḡoi iné ngboi Zuifu ñau à be Farisi gḡ ña do inéi Herodu gḡ ña bi Jesu a koo a lea taai ide. ¹⁴ Iyi à to bi tēε nḡ à sḡḡ à ni, Mēetu, à mà iyi í ya fḡ ntḡ. Beεbe moi í kù waa ce nḡoi iné gḡ, domi í ci ya cḡ ijui amané ña, amma ì waa kḡ iné ña si idei Ilaaḡ do ntḡ. Í sḡa ka sḡa ilaalu Sezaa fiai lempoo? Mà ka maḡ sḡa. ¹⁵ Amma Jesu í mà muafiti ñḡa, nḡoi ni, beirei í ce ì waa leem taai ide ña. I naam kpekele akā wa n cḡ ña. ¹⁶ Nḡoi à naa akā wa. Nḡ Jesu í bee ña í ni, fotooi yooi í wa si kpekeleu ihē nḡ irii yooi à kḡ si. Nḡoi à jεaa à ni, ti Sezaai. ¹⁷ Nḡoi Jesu í sḡ ña í ni, to, í sḡa Sezaa iyi í je tēε ña. Nḡoi í sḡa Ilaaḡ mḡ iyi í je tēε ña. Nḡoi iné ña à biti ntḡ ntḡ do yaase bei í foḡ ide.

Idei kujḡi iku ña

(Cḡ Matie 22:23-33; Luku 20:27-40)

¹⁸ Nḡoi Sadusi gḡ ña à naa bi Jesu. Aḡai à ya maa ni iku ña a kaa jḡ. Iyi à to wa bi Jesu ñoi à beεe à ni, ¹⁹ Mēetu, tako wo Moizi í kḡ nwa í ni, bii iné gḡ í ku í jḡ aboe, nḡ ñḡu do aboeu a kù ne ama, ifḡe ku so jaaḡu ku ba ku bíá igbāε ama. ²⁰ Wee, iné mēεje gḡ ña à wēε iyi à je amai baa akā. Igbā ñḡa í so abo nḡoi í ku, ñḡu do aboe a kù ne ama. ²¹ Nḡoi iné minjisiau í so jaaḡu nḡ ñḡu mḡoi í ku, kù ba ama. Nḡoi iné mēetasiau mḡoi í ce beεbe má. ²² Nḡoi aḡa mēεje iyi à so abou fei à kù, baa iné akā

nɲa kù ba ama. Si anyi nɲa, ɲoi abou mɔ í na í ku. ²³ To, aɲo iyi iku ɲa aa na a ɲl, aboi yoo nɲai á je, si bei aɲa mɛɛjeu fei à soo aboi. ²⁴ Nɲoi Jesu í je nɲa í ni, í waa rara ɲai si na iyi í jò í kù mà gbugbāi Ilaaɔ ɲa hee ma je mii iyi kukoi idee wa fɔ. ²⁵ Nto nto, si waati iyi iku ɲa aa na a ɲl, waati beɛbe inemokɔ do inaabo ɲa a kaa so nɲe má, amma aa yei bei amaleka ɲa. ²⁶ Iyi í je ti ideí kujlɪ iku ɲa, Moizi í kɔ si tiaɛ tengi bii wa fɔ ideí ama ɲli nɔu. Tengi bei Ilaaɔ í sɔɔ ide go. Í ni nɲu Aɔ Lafɛi Aburhamui, do ti Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio ideu be ɲa? ²⁷ Bii Ilaaɔ í ni nɲu í je Lafɛi inɛ go ɲa iyi à kù, iyi be wa nyisi iyi inɛ ɲau à wɛɛ baa bii à ku. Nto nto, Ilaaɔ kù je Lafɛi iku ɲa, Lafɛi inɛ ɲa iyi à wɛɛi. Debei í kù ye iyi í wa si kurara nla nla ɲa?

Wooda iyi í re

(Cɔ Matie 22:34-40; Luku 10:25-28)

²⁸ Nɲoi inɛ akāi woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau í gbɔ à waa ce kakɔɔu. Í ye iyi Jesu í jea Sadusi ɲau í ce nɛɛɛ. Nɲoi í bɔ bi Jesu í beɛɛ í ni, si wooda ɲau fei yoomai í re. ²⁹ Nɲoi Jesu í jeaa í ni, wooda iyi í reu wee. I de itl í gbɔ, inɛ inɛi Izireli ɲa. Ilaaɔ Lafɛɛ nwa, nɲu akāi í je Lafɛɛ. ³⁰ Bi Aɔ Lafɛɛ do idɔɛ fei, do lasabuɛ fei, do gbugbāɛ fei. ³¹ Minjisiau wee. Bi inɛ mmu ɲa bei í bi araɛ. Wooda go kù wɛɛ iyi í re beɛbe má. ³² Nɲoi woo kɔ inɛ ɲa si woodau í sɔɔ Jesu í ni, í sla Mɛɛtu. Ide iyi í fɔu ntɔi. Ilaaɔ akāi í wɛɛ, nɔ Lafɛɛ go kù wɛɛ má bii kù je nɲu akāu. ³³ Amanɛ ku bi Ilaaɔ do idɔɛ fei, do lasabuɛ fei, do gbugbāɛ fei, nɔ ku bi inɛ ɲa bei í bi araɛ, inɛ nɲu bei í sla í re kuwee iyi à ya jo si ina fei sāa sāa do kuwee ɲa iyi à gbe fei. ³⁴ Iyi Jesu í ye í je do lasabu jiiɔa, ɲoi í sɔɔ í ni, í gbe keeke í jesi Ilaaɔ ku je ilaaluɛ.

Si anyii nɲu, inɛ kāma kù je ku bee Jesu ide go má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ í cica

(Cɔ Matie 22:41-46; Luku 20:41-44)

³⁵ Si anyii nɲu, Jesu í wasi ku kɔa inɛ ɲa si cio inɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ nɔ í bee ɲa í ni, beirei í ce woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau à ni inɛ iyi Ilaaɔ í cicau tɔkui ilaalu Davidii. ³⁶ Davidi takɛ í fɔ do gbugbāi Hundei Ilaaɔ í ni, Aɔ Lafɛɛ í sɔ Lafɛɛm í ni, Buba si awɔ nɲem, Hee n ce mbɛɛɛ ɲa bi ku lesi isɛɛ.

³⁷ Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi takɛ wa kpoo Lafɛɛ, beirei á ce ku je tɔkuɛ má.

I mu ara nɲɛ do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa

(Cɔ Matie 23:1-36; Luku 20:45-47)

Nɔ zamaa nkpɔ go wa gbɔ ideí Jesu do inɔ didɔ. ³⁸ Wa sɔ ɲa si cioɛu wa ni, í mu ara nɲɛ do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau, aɲa iyi à ya bi a maa dabi do jaba ɲau nɔ à bi inɛ ɲa a ya ce aɲa fɔɔ do jirima si bantuma. ³⁹ À ci ya bi kaa kitāi inɛ ngbo ɲa ile bi ku ce kutɔtɔɔ, do inya sinte bi ku ce jingau ɲa. ⁴⁰ À ya takii jaaɔ ɲa a gba mii ndu ɲa ɲa fei, nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku ba a ye ɲa nɲu akā. Na ɲoi í jò ijuukpā ɲa á la ku caa.

Ideí fia iyi abo jaaɔ go í dasi

(Cɔ Luku 21:1-4)

⁴¹ Nɲoi Jesu í koo í buba kɔkoi kpakoi kɔletiu wa cɔ bei inɛ ɲa à waa dasi fia. Ilu fia go ɲa à dasi fia nkpɔ. ⁴² Nɲoi jaaɔ ilu are go mɔ í naa, ɲoi í dasi kpekele keeke minji go ɲa iyi kù re baa dala. ⁴³ Nɲoi Jesu í kpe mɔcɛɛ ɲau í sɔ ɲa í ni, nto nto, jaaɔ ilu areu í dasi fia si kpakoi kɔletiu ihɛ í re inɛ fei, ⁴⁴ domi aɲa fei, iyi í lesi

antai fia nŋa ŋai á dasi, amma abou baa do iyi í je ilu are, í dasii andi iyi í ne fei, nkāma kù gbea iyi á maa wεεð má.

13

Jesu wa fɔ idei kpasēi Ilaaḍ ku lege

(Cɔ Matie 24:1-2; Luku 21:5-6)

¹ Nŋi Jesu wa fita wa hai bantumai kpasēi Ilaaḍ nɔ mɔcɔ akāe gɔ í ni, Mεεtu, cɔ bei kpasēi Ilaaḍu ihē í la nɔ á maa do kuta kusla ŋa. ² Nŋi Jesu í ni, í waa ye ile nla ŋau ihē? Kuta baa akā kaa na ku maa lesi nje be má, aa kεkεε mbe fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankāanyi

(Cɔ Matie 24:3-14; Luku 21:7-19)

³ Nŋi Jesu í koo í buba si iri kutai Olivieu wa cɔ ikpa kpasēi Ilaaḍ. Nŋi Pieε do Zaaki do Zāa do Anderee á wa bi Jesu aŋa nŋa. Nŋi á beεε á ni, ⁴ sɔ wa waatii iyi mii nɔu be á ce. Nyinda yoomai aa ka ye ka ba ka mà iyi waatiu í to.

⁵ Nŋi Jesu í je nŋa í ni, í ce laakai ŋa ine gɔ ku mað na ku ði iju nŋe, ⁶ domi ine ŋa iyi aa na a maa naa akā akā a maa ni aŋai á je ine iyi Ilaaḍ í cicau aa kpɔ. Aa ði iju ine nkpɔ. ⁷ Bii í gbɔ ibai igū amee amee ŋa do baaui igū ŋa hee jliji í mað jò idɔ nŋe ku dede, domi í gbe mii ŋau be fei ku cei. Amma kù nɔ kù je waatii ankāanyiu be titā. ⁸ Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ile á yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce. Nŋu be á yei bei ara kuro sintei bāasí ku bei ku bí.

⁹ Amma inε taka nŋe í ce laakai. Aa na a mu nε a koo a na woo kiiti ŋa, nɔ a te nŋe kpɔtɔɔ ile bi kutɔtɔɔ ŋa. Nɔ aa bɔð nε bi ilaalu ŋa do bi ilu ile ŋa na irim ku ba í je nŋa sεεda ŋa. ¹⁰ Amma í gbe a waazoa ine ŋa laabaau jiidai Ilaaḍ si dimi fei waatii ankāanyiu ku bei ku to wa. ¹¹ Waatii iyi á mu nε á waa bɔ ku na woo ce kiiti ŋau, í mað ti í biti do ide iyi aa fɔ ŋa, amma bii awaatiu í to í fɔ ide iyi í naa nŋe si idɔ. Nɔ ide ŋa iyi aa fɔ ŋa kaa je ide nŋe, Hundei Ilaaḍi á fɔɔ. ¹² Inε gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walako igbā nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Beεbe mɔi baa ŋa aa maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. ¹³ Inε fei á cé ŋei na irim. Amma ine iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba.

Faajii ide laalɔ iyi í ya beje mii ŋa

(Cɔ Matie 24:15-28; Luku 21:20-24)

¹⁴ Nɔ Jesu í ni má, aa ye mii laalɔ iyi wa beje mii ŋa tengi bii kù jɔ ku wa ŋa. Inε iyi wa cio idei mii laalɔu ku ce laakai ku gbɔɔ sāa sāa. Waati beεbe ine ŋa iyi á wa ilei Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋau. ¹⁵ Nɔ ine iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku mað bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ilee. ¹⁶ Nɔ ine mɔ iyi í wa iko ku mað nyi kpasē koo so kumbooε má. ¹⁷ Waatii beεbe wahalai bāasí ŋa do ayawo ŋa á caa mɔm. ¹⁸ I ce kutɔɔ ŋa ku ba ide sāmii be ku mað je si sukui tūtū. ¹⁹ Ntɔ ntɔ, aɔɔ nŋu wahala nla nlaí á naa iyi á kù ye dimie hai sinte waatii iyi Ilaaḍ í taka andunya hee ku baa nsei. Nɔ a kaa ka ye dimie má hee do aɔɔ fei. ²⁰ Nɔ bii Aḍ Lafēε kù jile si nŋu ku kaye kukpɔi aɔɔu wo ine gɔ kaa wεε má. Amma í kayee na irii ine ŋa iyi í cicau.

²¹ Waati beεbe bii ine gɔ í sɔ ŋe í ni, í cɔ, ine iyi Ilaaḍ í cicau í wa ihē, walako ine mmu gɔ ku ni í wa ihɔ, í mað dasi lafēε naane. ²² Inε gɔ ŋa aa na a naa akā akā a maa ni aŋai á je ine iyi Ilaaḍ í cicau walako a ni aŋai á je walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ŋa ku ba á ði ðe do ijui ine ŋa iyi Ilaaḍ í cicau bii aa yɔkɔ. ²³ To, inε, í máa ce laakai ŋa. Na ŋoi í ce ñ wa n sɔ ŋe fei ndεε do nɔjuma.

*Kunaai Amai Amane**(Cɔ Matie 24:29-31; Luku 21:25-28)*

²⁴ Amma si ajɔ nɔɔ si anyii wahalau, inunu á kuku inya, cukpa mɔ kaa má inya má, ²⁵ andaiya ɔa aa cuku wa hai lele, nɔ gbugbái lele ɔa a yaya. ²⁶ Waati beɛbe ine ɔa aa ye amu Amai Amane, n̄ wa n naa si kudúii ijí do gbugbá nla gɔ do amboe. ²⁷ Si anyii nɔɔ, an be amaleka ɔa wa si andunya gonta mɛɛu. Anjai aa bɔ bii fei a tɔtɔ ine ɔa iyi n̄ cicau. Aa tɔtɔ ɔa si andunyau fei.

*Yaase iyi j̄ti ndii figi wa nyisi**(Cɔ Matie 24:32-35; Luku 21:29-33)*

²⁸ Jesu í ni, i cɔ mii iyi j̄ti ndii figi wa kɔ ɔe si ɔa. Bii ì na ì ye amaawɔe ɔa á sinti ku wu wua kpɔtɔ ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbe. ²⁹ Beɛbe mɔi, bii ì ye mii ɔau be fei wa ce, i mà ɔa iyi kubaai amu Amai Amane kaa kpe má, ajɔu í maai wa mɔm. ³⁰ Ntɔ ntɔ, n̄ wa n s̄ ɔei, kù je inei nsei ɔa feii aa ku ideu ku bei ku ce. ³¹ Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ɔa kaa tã pai.

*Ilaaɔ nɔɔ akãí í mà ajɔ iyi mii ɔau á ce**(Cɔ Matie 24:36-44)*

³² Jesu í s̄ ɔa má í ni, ine kãma kù mà waatiu hee ma je ajɔ iyi mii ɔau á ce, baa amaleka ɔa iyi á wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ Baaba nɔɔ akã. ³³ I ce laakai ɔa, i ya maa cɔ kpãa nɔ ì ya ce kutɔ ɔa si na iyi í j̄ ì kù mà waati iyi ajɔu á to wa ɔa. ³⁴ Á yei bei ine iyi wa bɔ ilu nɔ ì j̄ ì woo ce iceɛ ɔa kpasɛɛ í na ine fei iceɛ, nɔ í s̄ woo degbe ande koofau ku maa cɔ kpasɛu. ³⁵ Si na iyi í j̄ ì kù mà ɔa ma alei ilu kpasɛu á na ku to wa walako idũ laja, walako waatii kukoi jeɛ, walako daadaako, na nɔɔ, i máa cɔ kpãa ɔa, ³⁶ ku ba ku maà naa ku ba ɔe ì waa sí nɔɔ ɔa, nɔ ku maà naa ku boe ɔe. ³⁷ Ide iyi n̄ wa n s̄ ɔeu ihɛ, nɔɔ mɔi n̄ wa n s̄ ine fei. I máa cɔ kpãa ɔa.

14*Inɛ ngbo ɔa à waa busi nje a kpa Jesu**(Cɔ Matie 26:1-5; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)*

¹ Si afei ajɔ minji jingauu Iku ku kua do ti Pɛɛ hai ne lefee á to wa. Nɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɔa do woo kɔ ine ɔa si wooda ɔau à waa de kpãa bei aa ce a mu Jesu do bisi a kpa. ² Amma à waa ni, kù s̄la ku je si ajɔi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

*Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare**(Cɔ Matie 26:6-13; Zãa 12:1-8)*

³ Jesu í wa Betani kpasɛi Simɔɔ iyi í tako í ce b̄ɔi dintɛu, ɔa abo gɔ í lɔ wa bi tɛɛ waati iyi á waa je. Wa mu ama caka ku s̄la gɔ iyi á ce do abatii, iyi í ne tulare ku ne fia iyi á ce do ikpoi naadi. Tulareu í bei í caada. Nɔi í lɛge ama cakau nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu. ⁴ Nɔ ine gɔ ɔa à wa be. Á s̄ ne do idɔkɔ à waa ni, na mii í ce abou ihɛ í koo í ce as̄ɔi tulareu ihɛ. ⁵ Aa ka taai wo zakai fia icei ad̄ akã nɔ ka mua ilu are ɔa. Nɔi à waa la si abou do kugaabu. ⁶ Amma Jesu í ni, ì j̄ abou. Na mii í ce ì waa ye taalee ɔa. Mii jiidai í ceem be. ⁷ Ntɔ ntɔ, ilu are ɔa aa maa wɛɛ do inɛ waati kãma fei, nɔ waati iyi ì bi fei aa yɔkɔ í ce nɔ jiidai ɔa, amma amu n kaa n na n wɛɛ do inɛ hee do ajɔ fei. ⁸ Abou í ce andi gbugbãe iyi á yɔkɔ mbe, í fãsi aram tulare do njuuma béi à ya fãsi arai iku ɔa a bei a si ɔa. ⁹ Ntɔ ntɔ, tengi bii ine ɔa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunya fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ í ce a maa yeɔ gigie.

Zudasi á fita anyii Jesu

(Cɔ Matie 26:14-16; Luku 22:3-6)

¹⁰ Nɔi Zudasi Isikarioti, ine akai maco maateji nau, í bɔ bi ine ngboi woo weei Ilaad nau í ni nɔu á da nɔa Jesu si awɔ. ¹¹ Iyi à gbɔ ideu, nɔi inɔ nɔa í dɔ nɔ à ni nɔa aa muaa fia. Nɔi Zudasi wa de kpaa béi á ce ku zambaɔ Jesu ku na ine nau.

Jesu wa je jingauí Iku ku kua do macɔe na

(Cɔ Matie 26:17-25; Luku 22:7-14, 21-23; Zaa 13:21-30)

¹² Si ajo sintei jingauí Pɛɛ hai ne lefeeu, si waati iyi ine na à ya saka angudai jingauí Iku ku kua a ceɔ kuwee, nɔi macɔi Jesu nau à beee à ni, iwoi í bi kaa ceee ijei jingauu. ¹³ Nɔi í be amanɛ minji si inɔi macɔe nau í sɔ na í ni, í bɔ inɔ ilu, aa ye makɔ go wa so inyí jɔlɔ. I tooɛ. ¹⁴ Makɔu á koo ku lɔ kpasɛ go. Kpasɛ bii á lu, í koo í sɔ ilu kpasɛu í ni na, Meetu í ni ka beee ile bii nɔu á je jingauí Iku ku kua do macɔi nɔu na. ¹⁵ Makɔu á bɔɔ nɛ si antai ile ku kpeke go nɔ á nyisi nɛ ilaawa nla go iyi à ce saɔlui fei ndee tá. Bei aa ce nwa saɔlui jingauu na. ¹⁶ Nɔi macɔ nau à dasi kpaa à nɛ. Iyi à to inɔ iluu nɔ à ye ideu í ce bei Jesu í sɔ nau, nɔi à ce ijei jingauu be.

¹⁷ Iyi ale í le, nɔi Jesu í to wa do macɔ maateji nau. ¹⁸ Waati iyi à waa je nɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine aká nɔe iyi awɔɔ à waa je, nɔu á zambam. ¹⁹ Nɔi inɔi nɔa fei í fɔ, nɔ à wasi ku beee aká aká à waa ni, isa kù je amu ya. ²⁰ Nɔi Jesu í je nɔa í ni, si inɔi inɛ maatejiu, ine aká nɔe á gúsi pɛɛ si inɔ jeɛ awɔɔ ajo. Lafɛi á zambam. ²¹ Do ntɔ amu Amai Amanɛ an ku si bei kukoí ideí Ilaad wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpá nla nla. Á tiaa ineɛu bii í je a kù búu mɔm wo.

Ije iyi aa ka yeɔ gigii ikui Jesu

(Cɔ Matie 26:26-30; Luku 22:14-20; Kor. 1, 11:23-25)

²² Waati iyi à waa je, nɔi Jesu í so pɛɛ í saabu Ilaad titá í bei í bububue í na macɔe nau í ni, í gba na. Iyi ihɛi í je aram. ²³ Nɔi í so kɔɔfu má si bii à dasi vɛɛ í saabu Ilaad nɔ í na na nɔa nɔa fei à mɔ. ²⁴ Nɔi í sɔ na í ni, iyi ihɛi í je nɔem. Nɔu í je nyindai akabuu iyi Ilaad í dí do amanɛ na. An nikáe na irii dulum dii ine nkpo. ²⁵ Ntɔ ntɔ, n kaa n mɔ atɛ vɛɛ má í gbe hee ajo iyi an mɔ vɛɛ titɔ si andunya titáí Ilaad. ²⁶ Si anyie à kɔ iri na nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivie na.

Jesu wa fɔ iyi Pieɛ á ja ku ni kù mà nɔu

(Cɔ Matie 26:31-35; Luku 22:31-34; Zaa 13:36-38)

²⁷ Nɔi Jesu í sɔ macɔe na í ni, inɛ fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaad í fɔ si kukoí idee, beebéi á ce. Í ni nɔu á kpa woo degbeu nɔ angudá nau a fangaa bii fei. ²⁸ Amma an jl hai si bale nɔ n cua nɔe n bɔ ilei Galilee. ²⁹ Nɔi Pieɛ í sɔó í ni, baa bii ine fei wa nyiò anyi na irie, amu n kaa n nyiò anyi pai. ³⁰ Nɔi Jesu í sɔó í ni, ntɔ ntɔ, nnyi, idúuyi mɔm, hee ajee ku maa kɔ ise gbéeji, aa já ise gbéeta í ni í kù mà. ³¹ Amma béi Jesu wa fɔ, beebɛ mɔi Pieɛ í ya fɔ hee lele ku ni, n kaa n kɔsie pai, baa bii í je an ku do awɔ ajoí. Nɔi nɔa fei à fɔ beebɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gesemanee

(Cɔ Matie 26:36-46; Luku 22:39-46)

³² Nɔi Jesu do macɔe na à bɔ inya go iyi à ya kpe Gesemanee. Iyi à to be nɔ í sɔ na í ni, í buba ihɛ titá na n koo n ce kutɔɔ wa. ³³ Nɔi í gbá Pieɛ do Zaaki do Zaa à bɔ waju. Nɔ njo í muu hee arae fei í rɔ. ³⁴ Nɔi í sɔ na í ni, inɔ ku fɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ, í wɔ njoo na. ³⁵ Iyi í fɔ beebɛ í tá nɔi í bɔ waju keeke í koo í seɛbata ile wa ce kutɔɔ, bii á ce, wahalau ku jlɔ nɔu. ³⁶ Wa

ni, Baam, aa yəkō i ce mii fei. Jò wahalau ihē ku jlim. Amma do nju fei, ku maà ti ku je ti idəəbim, jò idəəbie ku ce.

³⁷ Si anyie n̄oi í nyi wa bi məcō m̄eeta n̄au í ba n̄a à waa sí njoo. N̄oi í bee Piεε í ni, Siməə, ì waa sí njooi? Debei, i kù yəkō i kù wā njoo baa l̄εu akā? ³⁸ I wo njoo n̄o i maa ce kutəə n̄a ku ba i maà dasi kulelei in̄e n̄a. Idoi aman̄e í bi, amma araε í kua gbugbāε. ³⁹ N̄oi í nyi má í koo í ce kutəə si ide akāu. ⁴⁰ Iyi í nyi wa bi tu n̄a má, n̄o í ba n̄a à waa sí njoo má, domi njoo wa kpa n̄a. Iyi í j̄i n̄a n̄o a kù mà bei aa s̄əə má.

⁴¹ N̄oi í nyi í koo í ce kutəə má n̄o í baa bi tu n̄a is̄e gb̄eetasiaε í bee n̄a í ni, ì s̄ú ì waa sími n̄ai hee n̄sei? Í to b̄eεb̄e. Wee, awaatiu í to t̄ā, iyi aa mu amu Amai Aman̄e, á daa ilu dulum n̄a si aw̄ə. ⁴² Wee, in̄e iyi á zambam wa to wa. I dede ka k̄əə n̄a.

À mu Jesu

(Cə Matie 26:47-56; Luku 22:47-53; Zāa 18:3-12)

⁴³ Iyi Jesu wa f̄ə b̄eεb̄e, gbakā n̄oi Zudasi, in̄e akāi məcō maateeeji n̄au, í to wa. Zamaa nla ḡə wa tooε wa á waa mu taakuba n̄a do golo n̄a. In̄e ngboi woo weei Ilaađ n̄au do woo k̄ə in̄e n̄a si wooda n̄a do in̄e ngbo n̄au ì be n̄a wa. ⁴⁴ Waati iyi Zudasi í dasi id̄ə n̄ju ku zamba Jesuu, í s̄ə in̄e n̄au nyinda ḡə iyi n̄ju á ce. Í ni, in̄e iyi an koo n̄ ya n̄ baabaε, laf̄εε m̄b̄e. I muu ðim ðim i n̄εε n̄a. ⁴⁵ Hai Zudasi í to wa gbakā, í sek̄εε si Jesu í ni, M̄εetu. N̄oi í baabaε. ⁴⁶ N̄oi in̄e n̄au à to Jesu aw̄ə à muu. ⁴⁷ N̄oi in̄e akāi məcō n̄au í ȳə taakubaε í cafe it̄i amaacei woo wee n̄lai Ilaađ̄u í buu. ⁴⁸ N̄oi Jesu í bee n̄a í ni, amui ì naa ku mu n̄a do taakuba do golo n̄a bei woo ce ile? ⁴⁹ N̄ ya n̄ wa si in̄ə n̄je āj̄ə fei n̄ maa n̄ k̄ə in̄e n̄a si cio kpas̄ēi Ilaađ, n̄o i kù mum n̄a. Amma n̄ju n̄au be fei í ce ku ba kuk̄oi idei Ilaađ̄ ku k̄ə. ⁵⁰ N̄oi məcō n̄au fei à j̄əə à sa.

⁵¹ N̄oi ama awaas̄ū ḡə m̄ə wa too Jesu, wa kpaka ac̄ə. N̄oi in̄e ḡə wa ðe ku muu, ⁵² amma í sa bas̄i í j̄ə ac̄ə.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti n̄a

(Cə Matie 26:57-68; Luku 22:54-44, 63-71; Zāa 18:13-14, 19-24)

⁵³ N̄oi à b̄əə Jesu bi woo wee n̄lai Ilaađ̄u. Tenḡi bei in̄e ngboi woo wee n̄au do in̄e ngbo n̄au do woo k̄ə in̄e n̄a si wooda n̄au à t̄ət̄ə. ⁵⁴ N̄o Piεε í wa hee j̄lij̄i wa too Jesu wa do anyi hee í b̄ə in̄ə bantumai kpas̄ēi woo wee n̄lau. N̄oi í buba be do woo degbe do ān̄e koofa n̄au, wa nyia k̄ək̄əi ina.

⁵⁵ Waati n̄ju in̄e ngboi woo wee n̄a do igbei woo kiiti n̄au fei à waa ðe ide ḡə iyi aa yeə taalei Jesu a ba a kpaa. Amma a kù ba. ⁵⁶ In̄e nk̄ə í wasi ku máa ide, amma ide n̄ja kù waa so n̄je. ⁵⁷ N̄oi in̄e ḡə n̄a à dede à máa ide à ni, ⁵⁸ à gb̄ə iyi í ni n̄ju á l̄εge kpas̄ēi Ilaađ̄u n̄o si afei āj̄ə m̄eeta n̄ju á be ku ma mm̄ue iyi kaa je do aw̄əi aman̄e. ⁵⁹ Amma baa si b̄e, ide n̄ja kù so n̄je. ⁶⁰ N̄oi woo wee n̄lau í dede í leek̄i si wajui ān̄a fei, n̄o í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide ḡə? Ide mii in̄e n̄au ih̄ē à waa yeə taaleε. ⁶¹ Amma Jesu wa cok̄əε, kù f̄ə ide ḡə. N̄oi woo wee n̄lau í beε má í ni, aw̄əi ì je in̄e iyi Ilaađ̄ í cica, Amai Ilaađ̄? ⁶² N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, oo, amui. N̄o aa ye n̄a amu Amai Aman̄e ñ wa n̄ buba si aw̄ə n̄jei Ilaađ̄ ilu gbugbā fei. N̄o āj̄ə akā aa na i yem n̄a ñ wa n̄ naa si kud̄ūi īj̄i má. ⁶³ N̄oi woo wee n̄lau í ga ib̄əε ku nyisiò idəək̄əε. N̄o í ni, a kù waa ðe siε ilu s̄εda k̄āma má. ⁶⁴ Ì gb̄ə bei wa bu Ilaađ̄ n̄a. Beirei ì ye a cea m̄ək̄əu n̄a. N̄oi ān̄a fei à ye taaleε à ni a kpaa.

⁶⁵ Nɔi inɛ ɔɔ ɲa à wasi ku tusi Jesu antɔ gbakā nɔ à bii ijuɛ à bei à waa daa kutu à beɛɛ à waa ni, awɔ walii, sɔ wa inɛ iyi í cāɛ. Nɔi sooge ɲau à mu Jesu à wasi ku sambalɛ.

Piɛɛ í jã í ni nɲu kù mà Jesu

(Cɔ Matie 26:69-75; Luku 22:56-62; Zāa 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Waati iyi Piɛɛ í wa bantumai kpasɛu, ɲɔi inɛ akāi ama inaabo woo ce icei woo wee nɔi Ilaaɔu í naa be. ⁶⁷ Iyi í ye Piɛɛ wa nyia, ɲɔi í cɔɔ sɛɛ í ni, awɔ mɔ, ì tako í weɛ do Jesu inɛi Nazaretii. ⁶⁸ Amma í jã í ni, n kù màa fɔ, n kù gbɔ ide iyi ì waa fɔ. Nɔi í fita í bɔ ikpa andɛ kabau. Waati beɛbei jɛɛ wa kɔ. ⁶⁹ Nɔi ama inaabo woo ce iceu í yɔɔ be má, ɲɔi í wasi ku sɔ inɛ ɲa iyi à wa beu wa ni, inɛɛu ihɛ inɛ akā nɲai. ⁷⁰ Nɔi Piɛɛ í jã má. Iyi í kpɛ keeke, ɲɔi inɛ ɲa iyi à wa beu à sɔ Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ, awɔu inɛ akā nɲai, domi awɔ mɔ inɛi Galilei. ⁷¹ Nɔi Piɛɛ í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔ iyi ì waa fãau be ɲa. ⁷² Be gbakā ajɛɛ í kɔ isɛ gbɛɛjisiaɛ. Nɔi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ isɛ gbɛɛji aa jã isɛ gbɛɛta í ni ì kù mà. Nɔi Piɛɛ í lasi ku kpata.

15

À bɔɔ Jesu si wajui Pilati

(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Luku 23:1-5; Zāa 18:28-38)

¹ Nɔi daadaako inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do inɛ ngbo ɲau do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau do inɛ ɲa iyi à gbe si igbei woo kiiti ɲau fei à tɔtɔ à wūa ideu ajɔ. Nɔ à dī Jesu à koo à daa Pilati si awɔ. ² Nɔi Pilati í beɛɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ɲa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bei ì fɔ. ³ Nɔi inɛ ngboi woo wee ɲau à má Jesu ide ikā ikā fei. ⁴ Nɔi Pilati í beɛɛ má í ni, ì kù waa fɔ ide ɔɔ? ì kù gbɔ bei à waa niɛ? ⁵ Amma Jesu kù jɛ ide kāma má hee biti í mu Pilati.

À ye taalei Jesu a ba a kpaa

(Cɔ Matie 27:15-26; Luku 23:13-25; Zāa 18:39-19:16)

⁶ Wee si jingau iku ku kua fei Pilati í ya jò inɛi piisɔ akā iyi zamaa í bii. ⁷ Wee inɛ ɔɔ í wa ìle piisɔ be do kpaasie ɲa si na iyi í jò à kpa inɛ ɔɔ si waatii ide ku kɔ nɲa. Iriei Barabasi. ⁸ Nɔi zamaa í bɔ bi Pilati à waa tɔɛ ku cea aɲa bei í ya ce nɲa adɔ fei si jingauu. ⁹ Nɔi Pilati í bee ɲa í ni, ì bi n jò nɲɛ ilaalui Zuifu ɲau ɲa? ¹⁰ Í fɔ beɛbei si na iyi í jò wa mà sãa sãa iyi na igui í jò inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à daa nɲu Jesu si awɔ. ¹¹ Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à wasi ku mante zamaa à ni a sɔ Pilati ku nya nɲa Barabasi. ¹² Nɔi Pilati í bee ɲa má í ni, to, beirei ì bi n cea inɛ iyi ì ya maa kpe ilaalui Zuifu ɲau. ¹³ Nɔi à dɔ anu à ni, kpakpɛ si jɛi ku gaau. ¹⁴ Nɔi Pilati í bee ɲa í ni, laalo yoomai í bei í ce. Amma béi Pilati wa fɔ fei, beɛbe moi inɛ ɲau à ya dɔ anu hee lele a ni, kpakpɛ si jɛi ku gaau. ¹⁵ Si na iyi í jò Pilati í bi ku ce iyi á dɔa zamaa si, nɲui í jò í nya nɲa Barabasi nɔ í mu Jesu í jò à teaa kpɔtɔ. Si anyie, nɔ í daa sooge ɲa si awɔ a koo a kpakpɛ si jɛi ku gaau.

Sooge ɲa à waa yaako Jesu

(Cɔ Matie 27:27-31; Zāa 19:2-3)

¹⁶ Nɔi sooge ɲau à gbã Jesu à bɔɔɛ kabai ilaaluu, nɔ à tɔtɔ sooge ɲa iyi à gbe ɲau fei be. ¹⁷ Nɔi à daa Jesu si ibɔ nkpa sisɔ ɔɔ, nɔ à ba fulai agū à daa si irie. ¹⁸ Nɔi à yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ɲa. ¹⁹ Nɔi à ya maa cāa kpokpoo si irie, a maa tusie antɔ, nɔ à waa gulea à waa sɛɛbata si wajue. ²⁰ Iyi à yaakoɛ à tā, ɲɔi à

nyaa ibo nkpau à bei à daa si ibo, nò à bode waduude à koo à kpakpae si jli ku gaau.

À kpakpa Jesu si jli ku gaau

(Cò Matie 27:32-44; Luku 23:26-43; Zaa 19:17-27)

²¹ Wee inei Sireni gò iyi à ya kpe Simo wa baa hai iko, nò í to wa be. Baai Alesandu do Rufusui. Iyi í to wa nò sooge nau à muu do gbugbà à kaa jli ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu. ²² Nòí à bòò n̄ju do Jesu si inya gò iyi à ya kpe Gəgəta, waato inya iyi í jò kokoi iri. ²³ Nò à ná Jesu atē v̄ee iyi à yoge do iwò iyi à ya kpe miru, amma í kò ku m̄o. ²⁴ Nòí à kpakpae si jli n̄u. Si anyie sooge nau à ta kpasasi j̄inee na a ba a ye iyi in̄e fei á ba. B̄eebei à ce ikp̄ei jaee nau. ²⁵ Daako zakai bei iso m̄eesai à kpakpae si jli n̄u. ²⁶ Nòí à kò kurarae si jli gò à masi jli bii à kpakpaeu, à ni ilaalui Zuifu na. ²⁷ Nòí à kpakpa ile minji gò na be má, in̄e akā ikpa awò n̄je, in̄e akā m̄o ikpa awò cangae. [²⁸ B̄eebei kukoi idei Ilaađ í k̄ó iyi í ni, à dooa si in̄e laalo na.]

²⁹ Woo l̄o na à ya maa gugb̄a iri a buu a maa ni, ahā, kù je awoi ì ni aa lege kpas̄ei Ilaađu nò í maa ma si afei ajo m̄eta? ³⁰ To, faaba arae be, kita hai si antai jli ku gaau. ³¹ B̄eebe m̄oi in̄e ngboi woo weei Ilaađ nau do woo kò in̄e na si wooda nau à waa yaakoe. À s̄ò n̄je à waa ni, í faaba in̄e gò na amma kaa yoko ku faaba arae. ³² B̄eebei, n̄ju Kirisi ilaalui Izireliu ku kita wa hai si jli n̄u ku ba ka yoo, nò ka dasie naane. B̄eebe m̄oi, in̄e na iyi à kpakpa do Jesu ajo à ya maa yaakoe.

Waati iyi Jesu í ku

(Cò Matie 27:45-56; Luku 23:44-49; Zaa 19:28-30)

³³ Nòí dasa nkpau ilu í kuku si ile fei hee í koo í to iso m̄etai ale. ³⁴ Nòí si iso m̄etau Jesu í d̄ó anu hee lele í ni, Eloi, Eloi, lama sabatani, waato Ilaađ, Ilaađ, na mii í ce ì f̄usim awò. ³⁵ Nòí in̄e gò na iyi à wa beu à gbò ideu. Nò à ni, í gbò, wa kpe Elii. ³⁶ Nòí in̄e akā n̄ja í sei í koo í d̄i kanya si golo gò í s̄osi inyiikā í bei í naa í toa Jesu ku c̄ooc̄o, nò í ni, ka leek̄i, ka cò ma Elii á naa ku kitae hai si jli ku gaau. ³⁷ Nòí Jesu í d̄ó anu hee lele í bei í ku.

³⁸ Asee, waati b̄eebe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpas̄ei Ilaađu í ga í kp̄e minji hai lele hee ku b̄o ile. ³⁹ In̄e ngboi sooge na iyi í wa wajui Jesu í ye yaase bei í ce í bei í ku, nò í ni, ntò ntò, in̄e ih̄e Amai Ilaađi.

⁴⁰ Nòí inaabo gò na m̄o à wa be à waa cò ilu wa hai j̄ij̄i. Si in̄o n̄ja Maari in̄e Madalau í wa be do Salomee do Maari, iyei Zozee do Zaaiki iyi í je ama awaastu.

⁴¹ Wee hai tako, waati iyi Jesu í wa ilei Galilee, an̄ai à tooe à ya maa cea ice. Nò inaabo nkp̄o gò na m̄o à wa be, iyi an̄ađ na à si Jesu wa iyi wa naa Zeruzalemu.

À dasi ikui Jesu bale

(Cò Matie 27:57-61; Luku 23:50-56; Zaa 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Iyi ale í le, n̄oi Zozefu in̄e Arimateeu í naa be. Í bei í je ilu b̄eebe si in̄o Zuifu woo kiiti nau, nò wa cò kp̄aa iyi Ilaađ á na ku je bomma. Wee ajo s̄olui j̄ingau. Iju kum̄ae ajo kus̄mii á je. Na n̄oi í j̄ò Zozefu í b̄o bi Pilati do w̄oko ku t̄oe ikui Jesu. ⁴⁴ Nòí Pilati í biti do iyi í gbò à ni í kú tā. Nòí í kpe in̄e ngboi sooge nau í b̄eebe ma Jesu í kú í kpe. ⁴⁵ Iyi in̄e ngboi sooge nau í sisia yaase bei Jesu í kuò, n̄oi í jesi Zozefu koo so ikuu. ⁴⁶ Nòí Zozefu í koo í ra cò fufu, nò í nya ikui Jesu wa hai si jli ku gaau, í woo do ac̄u. Nò í suu si isai kuta gò iyi à gbe wo. Si anyie í bimbili kuta nla gò í d̄iò andei baleu. ⁴⁷ Nòí Maari in̄e Madalau do Maari iyei Zozee à ye bii à waa dasi ikui Jesuu.

16

Kujti Jesu hai si bale

(Cɔ Matie 28:1-8; Luku 24:1-12; Zāa 20:1-10)

¹Iyi ajoyi kušimi í lo, nɔi Maari inei Madalau do Salomee do Maari iyei Zaaki, à ra tularé iyi aa koo a fási ikui Jesu. ²Nɔi ajoyi amaazuma daadaakɔu abo nɔu à bɔ bi baleu, ³nɔi à waa beɛ nje si kpāau à waa ni, yooi á tale nwa kutau hai si andei baleu ya. ⁴À waa fɔ beɛbei si na iyi í jò kutau í la í caa. Amma iyi à cɔ waju à ye kutau í bimbili. ⁵Nɔi à lo inɔ baleu nɔ à ye awaasɔ gɔ wa bubu do awɔ nje be, wa dasi jaba fufu, nɔ njo í mu nɔa jiida jiida. ⁶Nɔi í sɔ nɔa í ni, i maà jò njo ku mu nje. N m̀à iyi Jesu, inei Nazaretui l̀ waa dede nɔa, iyi à kpakpa si jli ku gaauu. Í jli hai si bale, kù wa ihẽ má. I cɔ tengi bii à dasiɛ wo. ⁷Amma i koo beɛbei i koo í sɔ m̀acɛ nɔu do Píe takae i ni, á cua nne ku bɔ ilei Galilee. Bei aa koo i yɔɔ nɔa si bei í sɔ nje wo.

⁸Nɔi à fita wa à sa hai bi baleu do kuyaya domi njo í mu nɔa ntɔ ntɔ. A kù nɔa a kù sɔ inɛ gɔ ideu na irii njo iyi í mu nɔu.

Jesu í tusea Maari inei Madalau arae

(Cɔ Matie 28:9-10; Zāa 20:11-18)

[⁹Iyi Jesu í jli hai si bale ajoyi amaazuma daadaakɔu, bi Maari inei Madalau í tako í nyisi arae. Maariui Jesu í tako í lelea inei inɔɔko mɛɛje wo. ¹⁰Nɔi abou í koo í sɔ kpaasie nɔa laabaauu. Anjai à waa too Jesu wo nɔ à wɛɛɔ inɔ kufɔ à wasi ku kpata. ¹¹Iyi í ni Jesu í jli má, nɔu í yɔɔ, a kù dasie naane.

Jesu í tusea m̀acɔ minji gɔ nɔa arae

(Cɔ Luku 24:13-35)

¹²Si anyii nɔu, nɔi Jesu í tuse arae bi m̀acɔ minjie gɔ nɔa iyi à waa ne si kpāa, à waa bɔ ilɛɛko. Amma í kpaasi arae si kuye nɔa. ¹³Nɔi inɛ nɔu à baa inɔ ilu nɔ à koo à sɔ inɛ bubu nɔu, amma kpaasi nɔu a kù dasi anɔa m̀acɔ naane má.

Jesu í tusea m̀acɔ maatakā nɔu arae

(Cɔ Matie 28:16-20; Luku 24:36-49; Zāa 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁴Si anyie Jesu í koo í tuse arae bi m̀acɔ maatakā nɔu bii à waa je. Nɔi í gbagba si nɔa na naane hai dasi nɔa do idɔ kule nɔa, si na iyi í jò a kù jesi idei inɛ nɔa iyi à yɔɔ í jli hai si baleu. ¹⁵Nɔi í sɔ nɔa í ni, i bɔ si andunya fei, nɔ i waazɔa inɛ baa yooma fei laabaau jiida nɔa. ¹⁶Inɛ iyi í dasi naane nɔ í jò à dasie inyi á ba faaba, amma inɛ iyi kù dasi naane, Ilaaɔ á ye taaleɛ ku kpāa iju. ¹⁷I cɔ maamaake gɔ nɔa iyi woo dasim naane nɔa ce. Aa lele inei inɔɔko nɔa do irim, nɔa aɔ fe ide do fee nɔa iyi í kù waa gɔ nɔa. ¹⁸Aa mu njo nɔa do awɔ, nɔ baa bii à m̀acɔ kɔɔtɛ gɔ kaa ce nɔa ide kāma. Aa lesi bɔɔ nɔa awɔ nɔa a ba iri.

Jesu í nyi bi Ilaaɔ má

(Cɔ Luku 24:50-53; IWB 1:9-11)

¹⁹Iyi Lafɛɛ Jesu í sɔ nɔa ideu í tā, nɔi à soo lele í koo í bubu si awɔ njei Ilaaɔ. ²⁰Nɔi m̀acɔ nɔa à koo à waa waazɔa inɛ nɔa bii fei. Nɔ Lafɛɛ wa sobi nɔa si icɛu, í jò à ya maa ce maamaake nɔa ku ba inɛ nɔa a m̀acɔ iyi ide nɔa í je ntɔ.]

Laabaau jiiida iyi Luku í kò

Ide Sintε

¹⁻⁴ Baakòom Teofilu, ilu beere nla, ñ wa n ceε fòo.

Í síaam si n kòε tiau ihε wa n sðε dee dee mii iyi í ce si anini nwa. Inε ña iyi à yò hai sinte, nò à baa à je woo ce icei ideu, aña à sò wa. Iyi inε ña à gbòò, inε nkpò nkpò í ce kookaai ku ba a kòò dee dee. Nò í síaam si amu mò n kòε wa ku ba í mà kam kam iyi ide ña iyi à kòε siu ntòí, domi ñ wúa ideu fei hai sinteε.

Amaleka gò wa fò idei kubí Zaa woo dasi inyí

⁵ Si waati iyi Herodu í je ilaalui Zudee, woo weei Ilaaó gò í wa be à ya kpoo Zakari. Si wuai woo weei Ilaaó ña iyi í je ti Abiai í wa. Aboei à ya kpe Elizabeti. Si dimii Aròò iyi í je woo wee nla sintei Ilaaóui í wa. ⁶ Aña minji fei à je dee dee si wajui Ilaaó nò à waa jirima woodai Lafεε do ideε fei mam mam. ⁷ Amma a kù ne ama domi Elizabeti gbendai, nò aña minji fei à gbo tā.

⁸ Ajo nñu gò, Zakari wa ce icei kuweeε si wajui Ilaaó domi si wuaei kuweeu í to si. ⁹ Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà inε iyi á ló si kpaséi Ilaaó koo jo tulare. Nòí ajo nñu be, kpasau í so Zakari, ñòí í jò í ló inò ileu koo jo tulareu. ¹⁰ Nò zamaau fei wa ce kutòò waduude si waati iyi wa jo tulareu. ¹¹ Nòí amalekai Ilaaó gò í naa siε, wa leekí si awò ñjei bi ku jo tulareu. ¹² Iyi Zakari í yò ñòí zigie í da, nò njo í muu hee í caa. ¹³ Amma amalekau í sòò í ni, maà jò njo ku muε, Zakari. Ilaaó í gbò kutòòε. Elizabeti aboe á bíε ama inεmòkò nò í sòò Zaa. ¹⁴ Aa ne inò didò nla nla nò inε nkpò á weε do inò didò na kubie, ¹⁵ si na iyi í jò inε nlai á je si wajui Aó Lafεε. Kaa mò vεε, hee má je atε kulele mmu gò. Nò á kòò Hundiε Ilaaó hai inòí iyee. ¹⁶ Á jò inε Izireli nkpò ku kpaasi idò nò a nyi wa bi Aó Lafεε ñña. ¹⁷ Nñui á cuaa Ilaaó nò ku ye bei Elii walii nlai takou. Gbugbāε mò á yei bei ti Elii. Á jò baa do ama ñña ña a gbòsi nje, nò á jò hai gbò ide ña mò a ce lasabu bei inε dee dee ña.

¹⁸ Amma Zakari í sò amalekau í ni, amu wee ñ gbo tā nò abom mò í ce inε ngbo. To, beirei an ce n mà iyi ideu á ce. ¹⁹ Nòí amalekau í jεaa í ni, amui Gabieli. Amui ñ ya n wa bi Ilaaó n maa n ceaa ice. Nñui í bem wa n na n bæ ide ku fò nò n sisie laabaau jiidau ihε. ²⁰ Amma í kù dasi idem nòu naane baa do iyi á na ku ce bii waatiε í to. Na nñu, aa deki, í kaa yòkò í fò ide má í gbe ajo iyi ideu í cei.

²¹ Wee inε ña à waa degbe Zakari, nò à biti do iyi wa kpe inò kpaséi Ilaaó be. ²² Iyi í fita wa, kù yòkò ku ba ña ide ku fò má, ñòí à mà iyi í ce kuyε gòí si inò ileu be. Wa ba ña ide ku fò do awò ku nyisi iyi ntòí, amma kù yòkò ku fò ide do gele.

²³ Si anyii kuyeu, Zakari í mòsi iceε má hee í koo í to ajo iyi iceε í kpa iri inò kpasé be. Nòí í nyi ideε. ²⁴ Si anyie, Elizabeti aboe í ba así, nò wa singa arae zakai cukpa miu, í ni ^{*}, ²⁵ cò mii iyi Ilaaó í ceem. Í còm do iju jiiida nò í nyaam anyò si wajui amanε ña.

Amaleka wa fò idei kubí Jesu

²⁶ Iyi asii Elizabeti í ba cukpa mεεfa, ñòí Ilaaó í be amaleka Gabieli Nazareti si ilei Galilee. ²⁷ Í bòòí bi mudεε gò iyi kù mà mòkò, amma à mua awaasú gò iyi à

* **1:24** wa singa arae Ara ku singaεu kù je na anyò. Á yòkò ku je wa bi ku maa weε nñu akā ku ba ku saabu Ilaaó.

ya kpe Zozefu, si dimii ilaalu Davidi. Irii mudëeui í je Maari. ²⁸ Amalekau í lo bi tee í são í ni, ñ wa n ceε fão, awã iyi Ilaaã í cea didã. Aã Lafëε í weε do awã.

²⁹ Njoi Maari í biti do ideu nã wa bee aræ ide wa ni, yoomai í je yaasei fãu ihε. ³⁰ Njoi amalekau í são í ni, maã jò njo ku muε Maari. Ilaaã í ceε didã. ³¹ Aa ba así í bí ama inεmãkã nã í são Jesu. ³² Á na ku je inε nla. Amai Ilaaã aa ya kpoo, nju iyi kù ne saa. Aã Lafëε á coo ilaalu, á náa bommai Davidi balæ. ³³ Njui á je bomma si dimii Zakãbu do ajo fei. Bommaε kaε ne kão †. ³⁴ Njoi Maari í bee amalekau í ni, beirei á ce ku ce, si bei n kù mà màkã.

³⁵ Njoi amalekau í jeaa í ni, Hundei Ilaaã í naa siε, nã gbugbãε ku biie bei jiji. Njui í jò aa kpe ama kumá iyi aa na í biu Amai Ilaaã. ³⁶ Elizabeti nyaanzeεu mã iyi á ya maa kpe gbendau, do si agboεu fei, í ne asli ama inεmãkã. Í weε si cukpa mεεfasiaε nsei. ³⁷ Maari, jò í mà iyi nkãma kù weε iyi Ilaaã í môngo.

³⁸ Njoi Maari í ni, amu woo ce icei Aã Lafëei. Fei ndεε ku ceem bei ì sãm nou. Njoi amalekau í ne.

Maari í bã Elizabeti ku cã

³⁹ Si anyii nju, njoi Maari í dede do saasa í dasi kpãa wa ne ikpa geete ña, í bõ ilu gõ si ilei Zudee. ⁴⁰ Iyi í to be ñoi í lo kpasëi Zakari nã í ce Elizabeti fão. ⁴¹ Waati iyi Elizabeti í gbã fãoi Maariu, njoi amau í yaga si inãε, nã Elizabeti í kão Hundei Ilaaã. ⁴² Nã í dã anu hee lele í ni, Ilaaã í weε í re inaabo fei, nã kuweeu á sã si ama iyi aa na í bíu. ⁴³ Yooi ñ je hee iyei Lafëεm í naa bi tom. ⁴⁴ Waati iyi ñ gbã fãεu be, ama iyi í wa inam í yaga do inã didã. ⁴⁵ Ilu inã didã awã iyi í dasi naane iyi mii iyi Ilaaã í sãε á na ku ce.

Iri ku kãi Maari

⁴⁶ Nã Maari í ni,

Idom wa saabu Aã Lafëε.

⁴⁷ Nã ñ weεð inã didã na irii Ilaaã Woo faabam,

⁴⁸ Si na iyi í jò í kãsim iju jiidæ, amu woo ce iceε iyi n kù je ngãgõ.

Nã hai nsei inei andunya ña fei aa maa ni amuu ilu inã didã,

⁴⁹ Domi Ilaaã, ilu gbugbã fei í ceem mii nla nla.

Iriε í má.

⁵⁰ Í ya ce araare inε ña iyi à waa jirimæ hee do ajo fei.

⁵¹ Í ce iceε gbugbã ña do gbugbã awæ

Nã í fangaa inε ña iyi lasabui idõ ñja í ne faao.

⁵² Í keke ilaalu ña si batai bomma ñja ña,

Nã í so ilu are ña lele.

⁵³ Í jò inε ña iyi ari wa kpa à je mii jiiida ña à yo,

Amma í lele ilu fia ña awã ngbe.

⁵⁴⁻⁵⁵ Í sobi inei Izireli woo ce iceε ña,

Í ce araare ñja hee do ajo fei

Bei í tako í sã Aburahamu do tãkue ña

Aña iyi à je bala nwa ña.

⁵⁶ Iri iyi Maari í kãu mbe. Si anyie nã í buba bi Elizabeti be zakai cukpa mεεta, í bei í nyi ideε.

Kubí Zãa woo dasi inyi

† 1:33 Zakãbu Zakãbui à ya kpe Izireli má. Bii à ni á je bomma si dimii Zakãbu, si dimii inei Izireli ña feii à waa fãa.

⁵⁷ Awaati í to bii Elizabethi á bí amae, nò í bí ama ineməkə. ⁵⁸ Kpaasie ɲa do nyaanzee ɲa à gbɔ iyi Aḏ Lafḗe í ce araaree ntɔ ntɔ, nò aɲaḏ ɲa à wɛɛḏ inɔ didḏ aɲɔ. ⁵⁹ Si aɲɔ mɛɛjɔsia à naa ku dasi amau bango, nò à waa bi à kpoo Zakari, irii baæu. ⁶⁰ Amma iyee í so ide í ni, aawo, Zāai aa kpoo. ⁶¹ Nɔi à sḡo à ni, si nyaanzee inɛ kāma kù nɛ dimii iriu bɛ.

⁶² Nɔ à bɛɛ baæ do awɔ ku ba a mà bei í bi a kpe amau. ⁶³ Nɔi Zakari í tḡo mii gɔ si bii á kɔ si, nò í kɔ í ni, Zāai í je irie. Nò aɲa fei à biti. ⁶⁴ Nɔi gbakā Zakari í yəkɔ í fɔ ide do gɛɛɛ, nò í lɔsi ide ku fɔ wa saabuḏ Ilaaḏ. ⁶⁵ Nɔi nɔi í mu hee do inɛ ɲa iyi à wa amɛɛ amɛɛ fei. Nò si ilɛkoi geetei Zudee ɲa fei inɛ ɲa à wasi ku ce faajii ideu. ⁶⁶ Inɛ ɲa iyi à gbɔ ideu fei à ya maa muui si idḡ ɲa nò a maa ni, debei, beirei amau ihḗ á na ku je.

Mii ɲa iyi í ceu ihḗ fei wa nyisi iyi gbugbāi Ilaaḏ í wɛɛ do nɲu.

Iri ku kāi Zakari

⁶⁷ Nɔi Zakari baai amau í kḡḡ Hundei Ilaaḏ, nò í ce walii í ni,
⁶⁸ Saabui í je ti Ilaaḏ Lafḗe inɛi Izireli ɲa
 Si na iyi í jḡ í naa bi inɛɛ ɲa í na í ya ɲa.
⁶⁹ Nò í naa nwa Woo faaba ilu gbugbā wa si nyaanzei ilaalu Davidi amaacɛɛu,
⁷⁰ Si bei í jḡ walii kumáɛ ɲau à fɔ wo hai ku kpe.
⁷¹ Nɲui á faaba wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ɲa,
 Do hai bi inɛ ɲa iyi à cé wa fei.
⁷² Bɛɛbei í nyisi bala nwa ɲa araareɛ,
 Nò wa yeḡ gígii akabuu kumáɛ.
⁷³ Akabuuui í je kuwā iyi í cea Aburahamu bala nwa,
⁷⁴ Í ni nɲu á nya wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ɲa,
 Nò nɲu ku jḡ ka cea nɲu icɛ do wḡkɔ.
⁷⁵ Nò icɛ iyi aa ka ceau ku je do idḡ kumá nò ka je dee dee si wajue do aɲɔ fei si
 kuwɛɛ nwa.
⁷⁶ Nò awḡ amam, aa kpee waliii Ilaaḏ, nɲu iyi kù nɛ saa,
 Domi aa cuaa Lafḗe í maa teesea kpāa,
⁷⁷ Nò aa jḡ inɛɛ ɲa a mà iyi aɲa aa ba faaba waati iyi Ilaaḏ á nya dulum du ɲa.
⁷⁸ Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaḏ Lafḗe nwa í lá si wa.
 Na saabui araareɛui í jḡ inya kumá í naa si wa hai lele bei nunui daakɔ,
⁷⁹ Ku ba ku má inya si inɛ ɲa iyi à waa buba si ilu kuku do si jji iku
 Ku maa nɛḡ awa fei si kpāai laakai akā.
⁸⁰ Iri iyi Zakari í kḡu mbe. Si anyii nɲu amau wa la, nò bisie wa kḡosi nò í koo
 í wa gɔɔɔ hee í koo í tḡḡ aɲɔ iyi í nyisi araɛ bantuma si wajui inɛi Izireli ɲa.

2

Kubú Jesu

(Cɔ Matie 1:18-25)

¹ Waati bɛɛbɛ, ilaalu nɛi Romu iyi à ya kpe Ogusitu í na wooda í ni a ce inɛ ɲa kuka si ilɛɛ fei. ² Kuka sɛntɛ ihḗ à cooi si waati iyi Kiriniusi wa je ilu ilɛ si ilɛi Siri. ³ Nò inɛ fei í nɛ si iluɛ koo na irie a kḡo si tia.

⁴ Nɔi Zozɛfu mḡ í nɛ hai Nazaretɛi si ilɛi Galilee, í bḡ ilɛi Zudee si ilui Davidi iyi à ya kpe Betelehemu, domi nɲu mḡ nyaanzei Davidii wa je. ⁵ Í bḡ ku na irie, nɲu do Maari aboɛ iyi í nɛ asl^{*}. ⁶ Si waati iyi à wa bɛ, aɲɔ í na í to bii á bí amae.

* **2:5** Maari aboɛ à ni Maari í je aboɛ si na iyi í jḡ aɲaḡi à wɛɛ, amma aɲaḡi a kù tḡḡ sɛɛ hee í koo í biḡ Jesu.

7 Nɔ́ í b́í ama sintee, ama inemáko. Í biie do aco nɔ́ í tɔ́ si bi ku jei angudá ña, si na iyi í jò inya kù wée bii iné njoo ña aa sɔ́.

Amaleka gɔ́ ña à naa bi woo degbe ña

8 Woo degbe gɔ́ ña à wa inɔ́ sako be, à waa degbe angudá ña idá. 9 Nɔ́i amalekai Aḥ Lafēe gɔ́ í faata si ña wa, nɔ́ inya kumá nla gɔ́ í kaako ña. Inya kumá amboei Lafēeui. Nɔ́i njo í mu ña jiiida. 10 Amma amalekai í sɔ́ ña í ni, í maá jò njo ku mu ñe. Laabaau jiidai ñ naa ku sisi nje, iyi á jea iné fei inɔ́ didɔ́ nla nla. 11 Laabaau wee. Nnyi, si ilui Davidi, à b́í nje Woo faaba. Nñui í je Lafēe, iné iyi Ilaaḥ í cicau. 12 Yaase beí aa máau ña wee. Aa ye ama kpɔ́tɔ́ gɔ́ be à biie do aco, wa sù si bi ku jei angudá ña.

13 Iyi í fɔ́ bebe í tã ñoi gbaká amaleka mmu gɔ́ ña à naa bi tee aña nkɔ́ nkɔ́ nɔ́ à saabu Ilaaḥ à waa ní, 14 ka jò irii Ilaaḥ ku ne amboe hee lele. Nɔ́ laakai ku sù ku wa si ile si iné ña iyi Ilaaḥ í bi.

Woo degbe ñau à bɔ́ Betlehemu

15 Nɔ́i amaleka ñau à jò ña à nyi lele. Si anyii nñu, woo degbe ñau à sabuu nje à waa ní, debei, ka bɔ́ Betlehemu, kaa cɔ́ mii iyi í ce, iyi Aḥ Lafēe í jò à mà.

16 Nɔ́ à ce saasa à sei à koo. Nɔ́i à to nɔ́ à ye Maari do Zozefu, do ama kpɔ́tɔ́ bii wa sù si bi ku jei angudá ña. 17 Iyi à yɔ́, à waa sisi mii iyi amalekai í sɔ́ ña si gāmei amau. 18 Nɔ́ iné ña iyi à gbɔ́ ideí woo degbe ñau fei ideu í ya mu ña bitii. 19 Amma Maari nje wa mu fei ndee si idɔ́e, nɔ́ wa lasabu si do laakai. 20 Nɔ́i woo degbe ñau à sinda à waa ne. Nɔ́ à waa nyisi amboei Ilaaḥ, à waa saabu na irii mii iyi à gbɔ́ do iyi à ye fei, domi fei ndee í cei si beí amalekai í sisi nje.

À bɔ́ Jesu kpasēi Ilaaḥ

21 Si ajo meejsia ñai à sɔ́ Jesu, iri iyi amalekai í ni a kpoo hai waati iyi iyee kù ne aslu. Ajo nñu be mɔ́i aa dasie bango.

22-23 Mii iyi Moizi í kɔ́ si woodae wee. Í ni, ama inemáko iyi à b́í sinte fei aa nyaa ikáí ku je ti Aḥ Lafēe. Na ñoi í jò iyi waati í to si bii aa ce kuwee Maari ku beí ku má si ayawo iyi í ceu Zozefu do Maari à so amau à bɔ́ Zeruzalemu ku ba a nyisi Aḥ Lafēe 24 nɔ́ a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji wala do ankasiidi minjii à ya cooḥ si beí à kɔ́ si woodai Aḥ Lafēe.

25 Wee mɔ́ko gɔ́ í wa Zeruzalemu be à ya kpoo Simeḥ. Mɔ́kɔ́ í je iné dee dee nɔ́ í mà beereí Ilaaḥ. Wa degbe iné iyi á na ku tú idai iné Izireli ña nɔ́ Hundei Ilaaḥ í wée do nñu. 26 Hundei Ilaaḥu í sɔ́ wo í ni á ye iné iyi Aḥ Lafēe í cicau ku beí ku ku. 27 Nɔ́i Hundeu í tale sie kpasēi Ilaaḥ ku bɔ́. Iyi iyeḥ baai Jesu ña à lɔ́de be ku ba a cea beí wooda í fɔ́, 28 ñoi Simeḥ í gbaa í muu si awɔ́e í saabu Ilaaḥ wa ní,

29 Lafēe, nsei jò amu woo ce icee n jò andunya do laakai ku sù si beí ì sɔ́m wo,

30 Domi ijum í ye faaba,

31 Iyi í ce sɔ́lue si wajui dimi fei.

32 Nñui í je inya kumá iyi á nyisi dimi mmu ña kpāae.

Nɔ́ nñui í je amboei iné ña, iné Izireli ña.

Walii iyi Simeḥ í ce

33 Ide iyi Simeḥ wa fɔ́ si gāmei amau í mu iyeḥ baae fei biti. 34 Simeḥ í wee nje nɔ́ í sɔ́ Maari iyei Jesu í ni, Ilaaḥ í cica amau ihēi ku keke iné nkɔ́ nɔ́ ku dede iné nkɔ́ mɔ́ si inai iné Izireli ña. Nñui Ilaaḥ í be wa ku je beí nyinda, amma iné ña aa kɔ́ sie. 35 Nɔ́ lasabui idai iné nkɔ́ kú fita gbugbāa. Awɔ́ takae, inɔ́ ku fɔ́ á gūe ajo aká si idɔ́e beí taakuba.

Ana walii inaabo

³⁶ Inaabo walii gə mə í wa be à ya kpoo Ana, amai Fanueli si dimii Azee ɲa. Abou í gbo ntə ntə. Í ce muau zakai adɔ meeje məkəe kù bei kù na kù wee, ³⁷ nɔ í buba jaad adɔ nkɔ nkɔ. Nsei abou í ne adɔ cine do mee, nɔ ci ya fita hai bantumai kpasɛi Ilaad. Dasə do idu fei, í ya maa cea Ilaad icei do anu kudɔ do kutə. ³⁸ Waati beɛbe ɲɲu mə í sekee si ɲa wa, wa saabu Ilaad, nɔ í ləsi idei amau ku sisia ine ɲa iyi à waa degbe ine iyi á na ku faaba inei Zeruzalemu ɲa fei.

³⁹ Waati iyi iyeò baai Jesu ɲa à tã mii ɲa iyi woodai Aɔ Lafɛe í ni a ceu fei, ɲɔi à nyi Nazareti ilu ɲɲa si ilei Galilee. ⁴⁰ Nɔ amau wa la, gbugbæ wa kɔɔsi nɔ í kɔɔ bisi. Nɔ didɔi Ilaad í weea.

Jesu í bɔ kpasɛi Ilaad si waati iyi í ne adɔ maateaji

⁴¹ Adɔ fei iyeò baai Jesu ɲa à ya bɔ jingau iku ku kuai Zeruzalemu. ⁴² Si waati iyi Jesu í ne adɔ maateaji ɲɔi à bɔ jingau si bei à ne dɔɔne. ⁴³ Iyi jingau í tã à waa ne, ɲɔi Jesu í gbe Zeruzalemu be, amma baæ ɲa a kù mà. ⁴⁴ A waa tamaa bei í wa si inɔ ɲɲai. Wee à nei zakai ajɔ akã, ɲɔi à dedee si inoi nyaanze ɲɲa ɲa do kpaasi ɲɲa ɲa. ⁴⁵ Amma a kù yoo, nɔ à sinda à nyi ikpa Zeruzalemu à waa dedee. ⁴⁶ Si ajɔ meetasia ɲɔi à yoo bantumai kpasɛi Ilaad. Wa buba si aninii woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa, wa gbo ide ɲɲa nɔ wa bee ɲa ide. ⁴⁷ Ine ɲa iyi à waa gbo ide fei à bitio bisie do si bei wa je ɲɲa ide. ⁴⁸ Iyi baæ ɲau à yoo be, ɲɔi aɲa mə à biti, nɔ iye í ni, amam, na mii í ce ì ce nwa beɛbe. Amu do baæ wee, à wasi ku dedee do inɔ ku fɔ nla nla. ⁴⁹ ɲɔi í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa dedeem ɲa. I kù mà ɲa iyi wuai Baam nii n ne n ce? ⁵⁰ Amma ide iyi wa sɔ ɲau a kù gbo yaasee.

⁵¹ ɲɔi í too ɲa à ne Nazareti nɔ wa gbo ide ɲɲa. Wee iyeu wa mu ide ɲau ihɛ fei si idæ. ⁵² Jesu í lá wa koo nɔ bisie mə wa kɔɔsi nɔ wa dɔa Ilaad si hee do amanɛ ɲa fei.

3

Waazoi Zaa woo dasi inyi

(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zaa 1:19-28)

¹ Iyi ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe Tibee í ce adɔ maatu si bommae, waati beɛbe Ponsu Pilatii wa je ilu ilei Zudee, nɔ Herodu mə wa je ine ngbo si ilei Galilee, nɔ Filipu ifæu mə wa je ine ngbo si ilei Iture do Takoniti, nɔ Lisania mə wa je ine ngbo si ilei Abileni. ² Ani do Kaifu ɲa mə à waa je woo wee nlai Ilaad. Waati beɛbe Ilaad í sɔ Zaa amai Zakari ide si gɔɔba. ³ Nɔ Zaa í bɔ si ilu ɲa iyi à wa kəkoi idoi Zuudɛe fei wa waazo ɲɲa wa ni, i kpaasi idɔ ku ba Ilaad ku kpa ide i dulum du ɲe nɔ a dasi ɲe inyi. ⁴ Beɛbe ide iyi walii Ezai í kɔ si tiaeu í ce. Í ni, Imui ine gɔ wa dɔ anu si gɔɔba wa ni, I teese kpāai Lafɛe ku te ɲa.

⁵ Nɔ aa dɔ lɔma ɲau fei.

Nɔ geete do iri kuta fei á munga anu,

Nɔ kpāa ku ka ɲa fei aa te,

Kpāa iyi í sãmi fei á sla.

⁶ Ine fei á ye beí Ilaad wa faaba wa.

⁷ Zamaa nkɔ nkɔi wa koo bi Zaa ku dasi ɲa inyi. Nɔ í sɔ ɲa í ni, inɛ ine buu ɲa bei njo wukuku, yooi í sɔ ɲe í ni i saa idɔkɔi kiitii Ilaad iyi á na ku naau. ⁸ Na ɲɲu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ɲa, nɔ í maɔ tamaa mà aa ba faaba ɲa si na iyi í jò ì ya maa ni inɛ ì je dimii Aburahamu ɲa. N wa n sɔ ɲe, Ilaad

á yákw ku so kuta ŋau ihē ku ce ŋa dimii Aburahamu ŋa. ⁹ Wee dagba wa kā si jli tā mām a daò icuē. Na nŋu, jli iyi kù waa so iso jiiɗa fei aa daa a dasi ina.

¹⁰ Ŋoi zamaau í beee wa ni, debei, beirei aa ka ce. ¹¹ Nò í je ŋa í ni, ine iyi í ne ibò minji ku so akā ku mua kpaasie iyi kù ne, nò ine mò iyi í ne ije ku kpõ do kpaasie. ¹² Woo gba fiai lɛmpoo gò ŋa mò à naa a dasi aŋa mò inyi, ŋoi à beee à ni, Mɛetu, beirei aa ka ce. ¹³ Ŋoi í sò ŋa í ni, í maà gba ku lò zaka bei à da nŋe. ¹⁴ Ŋoi sooge gò ŋa mò à beee à ni, awa mò ni, beirei aa ka ce. Nò í sò ŋa í ni, í maà ya gba fiai ine gò do gbugbā ŋa, nò í maà ya má ine gò ide, nò í maà ya donda iyi a waa sã nŋe.

¹⁵ Ine ŋau à waa cò kpāi ine iyi Ilaaɗ í cicau nò à waa lasabu si idò ŋa m̀ Zāa í je ine eu. ¹⁶ Nò Zāa í sò aŋa fei í ni, inyii amu ǹ wa ǹ dasi ŋe, amma ine gò wa naa iyi í rem do gbugbā. Ǹ kù to ǹ fū baa ikūi baatae. Nŋui á da nŋe si Hundi Ilaaɗ do ina. ¹⁷ Wa mu kaale ku fe bilee si awa, nò ku kpā bileu bii à kpkpoe, nò ku ko yoyou ku dasi aka, sakou m̀ ku dasi ina iyi ci ya ku.

¹⁸ Do faaji nkpò gò ŋa m̀i Zāa wa ceàò ine ŋa waazoi laabaau jiidau.

¹⁹ Amma hai tako ilaalu Herodu í so Heriodiasi, aboi ifòe, í je aboe, ŋoi Zāa í gbagba sie na ideu do na daa laalò ŋa iyi í ce fei wo. ²⁰ Si antai laalò ŋa iyi Herodu wa ce, do ankāanyi í na í jò à mu Zāa à dasie piisò má.

Inyi ku dasii Jesu

(Cò Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)

²¹ Zāa í wasi ine nkpò nkpò ku dasi inyi si waati iyi a kù dasie piisò, ŋoi Jesu m̀ í naa bi tɛe, nò í dasi Jesu m̀ inyi. Ŋoi Jesu wa ce kutò nò lelei Aɗ í ci, ²² nò Hundi Ilaaɗ í de sie wa hai lele do ara gò bei ankasiidi. Nò à gbò ide ku fò gò wa hai lele í ni, awou amam nii, ǹ bie jiiɗa jiiɗa. Siei inò didòm fei í ya wa.

Balai Jesu ŋa

(Cò Matie 1:1-17)

²³ Jesu í to adò kuntaa í bei í sinti icee. Ine ŋa à ya maa còoi bei amai Zozefu * . Balai Zozefu † ŋa wee ²⁴ Heli do Matati do Levi do Meliki do Zanai Zozefu, ²⁵ do Matatia do Amòsu do Naumu do Esili do Nagai, ²⁶ do Maatu do Matatia do Semeni do Zozeki do Zoda, ²⁷ do Zoanani do Reza do Zorobabeli do Salateli do Neri, ²⁸ do Meliki do Adi do Kosamu do Elimadamu do Ee, ²⁹ do Zozue do Eliezee do Zorimu do Matati do Levi, ³⁰ do Simeɗ do Zuda do Zozefu do Zonamui do Eliakimu, ³¹ do Melea do Mena do Matata do Natāa do Davidi, ³² do Izai do Obedi do Boazi do Salumò do Nasò, ³³ do Aminadabu do Adimi do Aani do Esiromu do Perazi do Zuda, ³⁴ do Zakòbu do Izaaki do Aburahamu do Tera do Nakò, ³⁵ do Seruku do Ragau do Faleki do Ebee do Sala, ³⁶ do Kainamu do Aafasadi do Semu do Nowee do Lameki, ³⁷ do Matusala do Enòku do Zeredi do Maleleli do Kainamu, ³⁸ do Enasi do Seti do Adamu do Ilaaɗ.

4

Seetam í lɛle Jesu

(Cò Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

¹ Jesu í kòò Hundi Ilaaɗ nò í baa hai idoi Zuudɛe. Nò Hundeu í bòde si gbabua. ² Nò Seetam í lɛle be zakai ajo ciiji. Nò si ajo be fei kù je nkāma. Iyi baai nŋu í lò, ŋoi ari wa kpa. ³ Nò Seetam í sò í ni, bii awou Amai Ilaaɗi do ntò, jò kutau

* **3:23** à ya maa còoi bei amai Zozefu Nto nto Zozefu kù tətə sɛe do Maari à bei à bí Jesu. Ilaaɗi í je baee.

† **3:23** balai Zozefu Tengii ihē idei balai Maarii à waa fò. Bii à ni balai Zozefu, na iyi aŋaò Maari à so njei.

ihē ku kpòd pēe. ⁴ Nò Jesu í jεaa í ni, kukòì ideì Ilaađ í ni, amanε ci ya wεε na ije nηu akā.

⁵ Nò Seetam í bòde hee antai iri kuta gò, í nyisìe bommai andunya fei si iju kāmεε. ⁶ Nò í s̄ò í ni, ambòei bomma ηau fei an muue nò an j̄ò í ne yiiko si ηa. Inε iyi ñ bi, lafēi an mua, si na iyi í j̄ò à nam nii. ⁷ Na nηu, bii ì naa ì gule si wajum, fei ndεε á je tεε. ⁸ Nò Jesu í jεaa í ni, kukòì ideì Ilaađ í ni, Ađ Lafēεi aa gulea, nò nηu akāi aa tào.

⁹ Nò Seetam í gbāa í bòde Zeruzalemu nò í gūde hee si antai ile lelei kpasēi Ilaađ nò í s̄ò í ni, bii awou amai Ilaađi, fo í dinga ile, ¹⁰ domi kukòì ideì Ilaađ í ni, Ilaađ á na amalekaε ηa wooda na iriε a maa degbeε, ¹¹ nò a maa muε si awò ku ba í mađ ti i koose si kuta. ¹² Njoi Jesu í jεaa í ni, kukòì ideì Ilaađ í ni, mađ ti i sii Ađ Lafēεε. ¹³ Iyi Seetam í leleε si bisie ηau be fei í tã, ηoi í j̄ò titã í ne hee waati mmu gò má.

Jesu í sinti icεε Galilee

(Cò Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

¹⁴ Nò Jesu í nyi ikpa ilei Galilee do gbugbāi Hundei Ilaađ, nò iriε í fangaa si ilεu fei. ¹⁵ Wa kò ηa si cioi ideì Ilaađ ile bii Zuifu ηa à ya ce kutòtòu nηa ηa, nò inε fei wa saabue.

À kòsi Jesu Nazareti be

(Cò Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

¹⁶ Nò Jesu í bò Nazareti ilu bii í je amau. Njoi si ajoi kuslmi í bò ile bii Zuifu ηa à ya ce kutòtòu si bei í ne dònnεε. Njoi í dede ku cio tia. ¹⁷ Njoi à náa tia iyi Ezai waliuu í kò. Si bei wa fūu ηoi í kã si kukò gò iyi wa ni,

¹⁸ Hundei Ađ Lafēε í wa sim.

Í cicaam n sisiaò ilu are ηa laabaau jiidau.

Í bεm n koo n s̄ò inεi piis̄ò ηa n ni aa j̄ò ηa a ne

Nò n s̄ò fεεju ηa n ni aa ye ilu má,

Nò n j̄ò inε ηa iyi inε ηa à waa taa gbugbā a ne ara nηa.

¹⁹ Nò n sisia inε ηa n ni awaatii didōi Lafēε í to wa.

²⁰ Njoi Jesu í ka tiauu má í sindoa woo ce icεu nò í buba. Njoi inε ηa iyi à tòtòu be fei à kāsie iju. ²¹ Njoi í sinti idee ku s̄ò ηa í ni, nnyii kukòì ideì Ilaađ iyi ì gbò nseiηa ηa í kò.

²² Njoi nηa fei à waa jεaa sεeda jiidau, nò biti í mu ηa do ide didō iyi wa fita hai si gεleεu. À ni, kù je amai Zozεfuu mbε ya. ²³ Nò Jesu í s̄ò ηa í ni, kù ne sika aa kpaam m̄ndau ihē í ni ηa, awò lokotoro, faaba araε. Ce ilue ihē mii ηa iyi à gbò ì ce Kaperanumu fei. ²⁴ Amma an s̄ò ηe, waliu kãma kù wεε iyi í ya ne bεεε si ilu nηu takεε. ²⁵ Í mà s̄aa s̄aa ηa iyi ari nla gò í ce si ilεu fei si waatii Elii waliu nlaui. Íj̄i kù rò si afei ad̄ mεeta do cukpa mεefa, ma irei. Waati bεεε inaabo jaad̄ nkpoi í wa si ilei Izireli. ²⁶ Do nηu fei, Ilaađ kù be Elii waliu nlaui bi kãma nηa bii kù je bi j̄aađ gò í wa Sareputa si ilei Sidō * . ²⁷ Nò dintε nkpo m̄oi í wεε wo si ilei Izireli si waatii Elizée waliuu. Do nηu fei, kù j̄ò gogò nηa gò ku ba iri, bii kù je Naama inεi ilei Siriu.

²⁸ Iyi Jesu í fò bεεε í tã njoi idoi inε ηa iyi à wa ile bii à ya ce kutòtòu be fei í kò. ²⁹ Njoi à dede à leleε hai inò iluu à bòde hee si antai iri kuta si bii à ma ilu nηa ku ba a taleε wa ile. ³⁰ Amma í lò anini nηa be í nεε.

* **4:26** Sareputa si ilei Sidō Sareputa do Sidō fei irii ilu ηai, amma bii à waa fò ideì ilu ηa iyi à wa kòkò Sidō, si ilei Sidōi à ya ni à wa.

*Jesu í lele inei inoókoi ine gó**(Cò Maaku 1:21-18)*

³¹ Nò Jesu í bò Kapèranumu, ilui Galilee gó nò wa kò ine ña si cioi ideí Ilaaḥ si ajoy kusími. ³² Wa kò ña si cio do yiiko. Nñui í jò ideu í tosi ña. ³³ Wee məkò gó í wa ile bii Zuifu ña à ya ce kutótòu be í ne inei inoókò, ñoi í dḥ anu hee lele í ni, ³⁴ mii í wa si gāmei awae ña awò Jesu inei Nazareti. Í naa ku kpa wai? Ñ mà ine iyi í je. Awò í je ine kumá iyi Ilaaḥ í be wa. ³⁵ Njoi Jesu í la sie í ni, coko, fita hai si məkòu. Njoi inei inoókòu í ta məkòu ile si anini ñña, nò í fita sie, kù mee. ³⁶ Njoi aña fei à bití, à bee nje aña duusḥ à waa ni, ide dimi yoomai ihē. Məkòu wee wa sḥ inei inoókò ña ide do yiiko do gbugbā nò à waa fita. ³⁷ Njoi irie í fangaa si ilekoi iluu fei.

*Jesu í jò bḥo nkpo í ba iri**(Cò Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)*

³⁸ Njoi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kutótòu, nò í bò kpasēi Simḥ. Wee iyei aboi Simḥu wa ce bḥoi ara gbāa ntḥ ntḥ. Njoi à tḥe ku jò ku ba iri. ³⁹ Njoi í komba si abou í la si ara gbāau nò í nya. Nò abou í dede gbaká í yaae ña.

⁴⁰ Alei ajoy nñu iyi inunu í lḥ, ñoi ine ña iyi ine ñña ña à waa ce bḥo dimi ikā ikā fei à wasi ku naaḥ ña wa bi tē. Nò í lesi aña fei awò í jò à ba iri. ⁴¹ Inei inoókò ña mḥ à fita hai si ine nkpo, à dḥo anu à waa ni, awò í je Amai Ilaaḥ. Amma Jesu í la si ña nò wa ganji ña ide ku fḥ domi à mà iyi nñuu ine iyi Ilaaḥ í cicai.

*Jesu wa waazo ilei Zudee**(Cò Maaku 1:35-39)*

⁴² Iyi iju í má ñoi Jesu í fita hai inḥ ilu í bḥo gbabua. Njoi zamaa nkpo nkpo gó wa dede. Iyi à to bi tē ñoi à tḥe suuru ku maà ne ku jò aña. ⁴³ Amma í sḥ ña í ni, kù ne bei an ce iyi n kù waazo laabaau jiidai bommai Ilaaḥ si ilu mmu ña má, domi na nñui à bēm wa. ⁴⁴ Iyi í fḥ bebe í tā nò í koo í dabii wa ce waazo ile bii Zuifu ña à ya ce kutótḥ ña ilei Zudee.

5*Jesu wa kpe mḥo sinte ña**(Cò Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)*

¹ Ajoy nñu gó Jesu wa leekí kəkoi tenku iyi à ya kpe Genesareti, nò zamaa nla gó wa mantē ku ba a gbḥo ideí Ilaaḥ. ² Nò í ye akoi inyi minji itli tenkuu be. Amma sḥko ñau à fita à waa wīe taao ñña ña. ³ Nò Jesu í lḥ inḥ akoi inyi akā. Akoi inyi iyi í lḥ siu ine nñu ti Simḥoi. Nò í kpe Simḥó í tḥe í ni ku na ku sekeḥò akou hai itli inyi keeke. Njoi í buba si inḥ akou, wa kò zamaa si cio.

⁴ Iyi í fḥ idee í tā nò í sḥ Simḥó í ni, bḥò akou si bua, nò í le taao nje ña si inyi i mu cē ña. ⁵ Njoi Simḥó í sḥó í ni, Mēetu, à ce ice do idū fei a kù mu ngḥgḥ. Amma si bei awò í fḥ, an dasi taao ñau inḥ inyi.

⁶ Njoi à dasi taao ñña ñau inḥ inyi. Iyi à dasi ñoi à mu cē bututu hee taao ñña ñau à waa bi a ga. ⁷ Nò à kpe kpaasi ñña ña iyi à wa si akò minjisiau do awò a naa a sobi ña. Iyi aña mḥ à naa nò akò minjiu fei í kḥ do cē hee wa bi ku mi.

⁸ Iyi Simḥó Pīe í ye mii nḥu í ce bebe ñoi í koo í gule si wajui Jesu í ni, Lafē, tekeḥ hai bi tom, domi amuu ilu dulum nii. ⁹ Í fḥ bebei si na iyi í jò njo í muu, ñnu do kpaasi ñau fei na cē nkpo nkpo iyi à muu. ¹⁰ Bebe moi njo í mu kpaasi minjie ña, Zaaki do Zāa amai Zebedee ñau. Amma Jesu í sḥ Simḥó í ni, maà jò njo ku muē. Bebei ine ña iyi aa toom ñai aa ya maa dede. ¹¹ Njoi à bḥò akoi inyi i ice nò à jò fei nde à waa too Jesu.

Jesu í jò dintɛ gɔ í ba iri

(Cɔ Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

¹² Si anyii nɔɔ Jesu í wa si ilu gɔ bɛ, nɔ mɔkɔ gɔ í naa bi tɛɛ. Mɔkɔu wa ce bɔɔi dintɛ jiiida. Iyi í yɛ Jesu nɔi í naa í sɛɛbata si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni, Lafɛɛ, bii í bi, aa yɔkɔ í jò n ba iri n je inɛ iyi í má. ¹³ Nɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, n bi. Ba iri nɔ í je inɛ kumá. Bɛ gbaká bɔɔi dintɛu í nya. ¹⁴ Nɔi Jesu í sɔɔ í ni ku maà sɔ inɛ káma ideu bɛ, amma koo nyisi arɛ bi woo weei Ilaaɔu. Nɔ í ni ku ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bei á nyisi inɛ nja iyi í je inɛ iyi í má bɛbɛi. ¹⁵ Do nɔɔ fei, iriɛ í fangaa wa kɔɔsi, nɔ zamaa nkɔɔ nkɔɔ í ya maa tɔtɔɔ bi tɛɛ ku ba a gbɔ ideɛ nɔ ku ba a ba iri si bɔɔ nɔa nɔa. ¹⁶ Amma Jesu í ya bɔ gbabuai nɔɔ aká koo ce kutɔɔ.

Jesu í jò wɛɛgɛ gɔ í ba iri

(Cɔ Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

¹⁷ Ajɔ nɔɔ gɔ Jesu wa kɔ inɛ nja si cio. Wee Farisi do woo kɔ inɛ nja si wooda gɔ nja à waa buba bɛ. À naai hai Zeruzalemu do hai ilu nja iyi à wa ilei Zudee do ilei Galilee fei. Nɔ inɛ nja à waa yɛ gbugbái Lafɛɛ Jesu waati iyi í jò bɔɔ nja à waa ba iriu. ¹⁸ Nɔi inɛ gɔ nja mɔ à naa bɛ à waa so wɛɛgɛ gɔ wa si makɛɛ. Nɔ à waa dɛdɛ bei aa ce a lɔɔɛ ile a koo a jilɔɔ si wajuɛ Jesu. ¹⁹ Amma a kù ba do bii aa lɔɔɛ na irii zamaau, nɔi à koo à gù antai ileu, à luu nɔ à kitaɛɛ do makɛɛu si aninii zamaau si wajuɛ Jesu. ²⁰ Iyi Jesu í yɛ naane nɔa nɔi í sɔ wɛɛgɛu í ni, mɔkɔɔyi, n kpa ideɛ dulum dɛɛ. ²¹ Woo kɔ inɛ nja si wooda do Farisi nja à wasi ku bee ara nɔa ide à waa ni, yooi inɛɛu ihɛ í je iyi wa bu Ilaaɔ. Yooi á yɔkɔ ku kpa ideɛ dulum dii inɛ gɔ bii kù je Ilaaɔ nɔa aká. ²² Amma Jesu í má lasabui idɔ nɔa, nɔi í bee nja í ni, na mii í jò í waa ce dimii lasabu bɛɛbɛ si idɔ nɔa nɔa. ²³ Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ inɛ gɔ ku ni n kpa ideɛ dulum dɛɛ, walako ku ni ku dede ku nɛ. ²⁴ Amma n bi í má nja iyi amu Amaí Amanɛ n nɛ gbugbá n kpa ideɛ dulum dii inɛ nja si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tá nɔi í sɔ wɛɛgɛu í ni, dede í so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ. ²⁵ Nɔi gbaká wɛɛgɛu í dede si waju nɔa, í so makɛɛ iyi wa sù siu, nɔ wa nɛ kpasɛ wa saabuɔ Ilaaɔ. ²⁶ Nɔi nɔa fei à biti à waa saabu Ilaaɔ. Njo í bei wa mu nja à waa ni, à yɛ mii maamaake nnyi.

Jesu í kpe Levi

(Cɔ Matie 9:9-13; Maaku 2:13-17)

²⁷ Si anyii nɔɔ, Jesu í fita wa nɛ si inɔ ilu. Nɔ í yɛ woo gba fiaɛ lɛmpoo gɔ à ya kɔoo Levi, wa buba ile bi ku ce icɛɛ, nɔ Jesu í sɔɔ í ni, toom wa. ²⁸ Nɔi Levi í dede, í jò mii ndɛɛ fei í tooɛ.

²⁹ Si anyiɛ, í cea Jesu jingau nla gɔ si kpasɛɛ. Woo gba fiaɛ lɛmpoo bututu do inɛ gɔ nja mɔ à waa ba nja ku je. ³⁰ Wee Farisi gɔ nja à wa bɛ do Farisi mmu gɔ nja iyi à je woo kɔ inɛ nja si wooda nja. Anjai à waa gbagba si mɔcɔi Jesu nɔa à waa ni, na mii í ce í je í waa mɔ nja do woo gba fiaɛ lɛmpoo do inɛ laaɔ nja. ³¹ Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ nɔi í je nɔa í ni, ilu baani nja a kù nɛ bukaataɛ ilu iwɔ bii kù je bɔɔ nja. ³² Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee dee nja, amma ilu dulum nɔi n naa ku kpe a kpaasi idɔ nɔa.

Jesu wa fɔ ideɛ anu ku dɛ

(Cɔ Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

³³ Nɔi inɛ nɔa à bee Jesu má à ni, beirei í ce mɔcɔi Zāa woo dasi inyi do ti Farisi nja à ya dɛ anu a maa ceɔ kutɔɔ, nɔ wee mɔcɔɛ nja a ci ya dɛ anu. À ya maa jei nɔ a maa mɔ. ³⁴ Nɔi Jesu í bee nja í ni, aa yɔkɔ í jò kpaasii mɔkɔ titɔ nja à dɛ

anu si waati iyi mako titou í wa ino nja? ³⁵ Amma ajo wa naa iyi aa nya mako titou hai si ino nja. Waati bebei aa dí anu. ³⁶ Njoi í kpa nja monda go í ni, a ci ya ga ibo titó a soó ibo ngbo. Bii í ce bebei, í beje ibo titou mbe no jaæ titou á weei ikā kaa ce si ibo ngbou. ³⁷ Ine go ci ya no kú dasi véé titó iyi wa gba si bogo bata ngbo nja. Bii í ce bebei, vééu á jò bogo nja ku ga, vééu ku níká no bogo nja ku beje. ³⁸ Amma á ya dasi véé titó si bogo titó nja. ³⁹ No ine go kú wee iyi á mo véé nwo no ku bi véé titó má, domi á ni nwou í cea nju.

6

Jesu wa fo idei ajoi kusimi

(Cò Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

¹ Si ajoi kusimi go Jesu wa too kooi ile go, njoí mæcæe nja à wò amaaje iyi à gbè si ileu à nunu ijue si awò à waa nje. ² Njoi Farisi go nja à bee nja à ni, na mii í jò ì waa ce mii iyi a kú ne kpāai ku ce si ajoi kusimi. ³ Njoi Jesu í bee nja í ni, i kú cio mii iyi Davidi í ce, nju do inee nja, si waati iyi ari wa kpa nja? ⁴ Í lo kpaæi Ilaaó no í so pæe iyi à jileá Ilaaó í je, nju do inee nja. Wee à ganji ine fei ku je pæeu be bii kú je woo weei Ilaaó nja anja akā. ⁵ No Jesu í sò nja má í ni, amu Amai Amane, amui ñ je ine ngboi ajoi kusimi.

Ine iyi awò akāe í ku

(Cò Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

⁶ Si ajoi kusimi mmu go, Jesu í lo ile bii Zuifu nja à ya ce kutotou no í wasi ku cea ine nja cioi idei Ilaaó. Wee mako go í wa be, awò njeé í ku í gbe. ⁷ Woo ko ine nja si wooda do Farisi nja à kási Jesu iju, à waa cò má á jò ineu ku ba iri si ajoi kusimi. À waa cò domi à waa bi a ye taalei. ⁸ Amma Jesu í mà lasabu nja, njoí í sò mako iyi awæe í kuu í ni, dede í leekí si anini nja be. No í dede í leekí. ⁹ No Jesu í ni, ñ wa n bee njei, si ajoi kusimi, í sfa amané ku ce jiida de mà laalo, ku faaba amané de, mà ku kpaa. ¹⁰ Njoi í cò anja fei í kaako nja, no í sò makou í ni, te awæe. Iyi í te awou njoí í baa dee dee. ¹¹ Njoi idò nja í kò, no à waa busi nje bei aa cea Jesu.

Jesu í cica woo be maateeki nja

(Cò Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

¹² Waati bebei Jesu í koo í gū iri kuta go ku ce kutó. No idū fei í wasi ku ce kutó. ¹³ Iyi iju í má í totó mæcæe nja no í cica amané maateeki si ino nja, í sò nja woo be nja. ¹⁴ Iri nja wee, Simó iyi í sò Piee, do Anderee ifæ, do Zaaki do Zāa do Filipu do Baatelemi ¹⁵ do Matie do Tomaa do Zaaki amai Alifee, do Simó inei igbei Zelotu *, ¹⁶ do Zudasi amai Zaaki, do Zudasi Isikarioti iyi á na ku zambæu.

Didò do ijuukpā

(Cò Matie 4:23-25; 5:1-12)

¹⁷ Waati iyi Jesu í cica woo be maateeki nja í tā njoí anjò nja à kita wa à waa leekí si ile ku munga anu go. Tengi bei mæcò nkpæe nja à wa do zamaa nla go. Ine nja à naai hai ilei Zudee fei do Zeruzalemu ilu nlae, do hai Tii do Sidò, ilu nja iyi à wa ikpa bi inyi dūdū. ¹⁸ À naa bi tæi ku ba a gbo idee no a ba iri si bōo nja. Ine nja iyi inei inooko nja à sinda iri nja à ba iri. ¹⁹ Njoi ine nja fei à waa de ku luu, domi gbugbā nla nla í ya fita sie no ku jò anja fei a ba iri.

²⁰ Njoi Jesu í cò mæcæe nja í ni,

* **6:15** igbei Zelotu inei igbei Zelotu nja à waa jabu ku ba Zuifu nja a ne ara nja hai si awoi inei Romu nja.

Ilu ino dido nai inje ilu are na, domi injei i je inei bommai Ilaad na.

²¹ Ilu ino dido nai inje iyi ari wa kpa si nsei domi Ilaad a jo i yo na.

Ilu ino dido nai inje iyi i waa kpata si nsei, domi aa na i nyaanyi na.

²² Inje ilu ino dido nai bii ine na a ce ne, no a lele ne hai ino nna, no a waa bu ne, no a waa so ne iri laalo na irii amu Ama Amane. ²³ Ajo nnu, i jo ino nne ku do, i fo i dingaa do ino dido, domi riba iyi a jile nne lelei Ad i la. Ine nau be, beebi mai bala nna na a cea walii nau wo.

²⁴ Amma ino kufoi a je ti inje ilu fia na, domi i ba ino nne i tu ta na.

²⁵ Ino kufoi a je ti inje iyi i wa si ayo si nsei, domi ari a na ku kpa ne.

Ino kufoi a je ti inje iyi i waa nyaanyi si nsei, domi aa na i kpata i maa ca kpokpo na.

²⁶ Inje ilu ino kufoi nai bii ine fei wa saabu ne domi beebi bala nne na a cea walii ilu ibo nau wo.

I bi mbee nne na

(Co Matie 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Amma inje iyi i softi i waa gbo idem na, n wa n so nei, i ya bi mbee nne na, no ine na iyi a ce ne i ya ce nna jiiida na. ²⁸ I weea ine na iyi a waa ce ikpe ne, no i ya cea ine na iyi a waa ce nne laalo kutoo na. ²⁹ Bii ine go i sambalae, toa kekele akae ma. Ine iyi i gba ibo kumbooe, ma a ti i ko ku so danzigie ma. ³⁰ Bii ine go i tae mii go, muaa. Bii ine go i so mii ndee goi, ma a ti i beee ma. ³¹ Dimi iyi i bi ine na a ce nne, inje mo i ce nna dimi nnu.

³² Bii ine na iyi a bi ne ana akai inje mo i bi na, saabu yoomai i ne na. Baa woo ce laalo na taka nna a ya bi kpaasi nna na. ³³ Bii ine na iyi a waa ce nne jiiida, anai inje mo i waa saa gbese, saabu yoomai i ne na. Baa woo ce laalo na taka nna a ya ce beebi. ³⁴ Bii i waa wea ine na ngogo na iyi i jo i waa tamaa aa na a sa nne, to, saabu yoomai i ne na. Baa woo ce laalo na taka nna a ya wea nne no a sa.

³⁵ Amma i bi mbee nne na, i ce nna jiiida na, i ya we nna i ma a ca kpaai ku sa na. Bii i waa ce beebi na, riba nne a la no aa je ama Ilaad na, nnu iyi ku ne saa, domi nnu takae wa nyisi amane gudulu na do amane laalo na didoe. ³⁶ I jo i ne araarei ine na bei Baa nne mo i ne.

Ma a kiiti kpaasi

(Co Matie 7:1-5)

³⁷ Jesu i so na ma i ni, i ma a ya kiiti ine na, no Ilaad mo kaa kiiti ne. I ma a ya ye taalei ine na no Ilaad mo kaa ye taale nne. I ya kpa idei kurarai nje na no Ilaad mo a kpa idei kurarai inje mo. ³⁸ I ya mua nje na no Ilaad mo a mu nne. Si gaa nla nla i ce nne amua. A yagae ku kitigbae ku ko hee andee, no ku cuu nne si bogo. Nto nto gaa iyi i waa kpaasi na, nnu Ilaad mo a wa nne do.

³⁹ No i kpa nna monda go i ni, feeju a yoko ku mua feeju akpa? Bii feeju na a waa mua nje akpa ana minji fei a kaa dasi isa? ⁴⁰ Woo koko ice ci ya re ine ngboe. Amma ine fei, waati iyi i ma mii iyi ine ngboe i nyisie, nnu mo i ya yei bei ine ngbou.

⁴¹ Na mii i ce i waa ye fofoe keeke iyi i wa si ijui kpaasi no i ku ye jli ite iyi i wa si titee. ⁴² Beirei aa ce i ni, kpaasi, jo n nyae fofo si ijue, no awo i ku waa ye jli ite iyi i wa si titee. Awo ilu muafitii, jo i tako i nya jli ite iyi i wa si ijue titi ku ba i ye ilu saa saa, i bei i nya fofo iyi i wa si ijui kpaasi.

A ya ma jlii hai si isoe

(Co Matie 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Njoi Jesu í s̄n̄ ña má í ni, j̄li jiida kaa so iso laal̄o. B̄eɛb̄e m̄oi j̄li laal̄o kaa so iso jiida. ⁴⁴ Nt̄o nt̄o j̄li fei hai si isoei à ya màa. A ci ya ka figi si agū, b̄eɛb̄e m̄oi a ci ya ka rez̄e si agū fufū, mà irei. ⁴⁵ Amane jiida í ya nya jiida wai hai si mii jiida iyi wa singa si id̄e. Amane laal̄o m̄o í ya nya laal̄o wai hai si mii laal̄o iyi wa singa si id̄e, domi mii iyi wa k̄s̄ si id̄oi amane, n̄ñui gelee í ya f̄o.

Woo ma ile minji ḡo ña

(C̄o Matie 7:24-27)

⁴⁶ N̄o Jesu í s̄n̄ ña má í ni, na mii í ce í ya maa kpem Laf̄e, Laf̄e, n̄o í ci ya ceo ide iyi n̄ s̄n̄ ñe ice ña. ⁴⁷ Ine iyi í naa bi tom fei n̄o wa gb̄o idem n̄o wa jirimaɛ, an nyisi ñe ine iyi laf̄e í j̄o. ⁴⁸ Í j̄o m̄ok̄o ḡo iyi wa ma ile. M̄ok̄ou í tu isa tit̄a í j̄l̄ hee í koo í k̄asi kuta í bei í n̄yo icui ileu. Si anyie ñoi ij̄l̄ í na í r̄o n̄o ido í k̄s̄ wa nik̄a, wa c̄a ileu, amma k̄u ȳok̄o ku kekeɛ domi kumae í s̄la. ⁴⁹ Amma ine iyi í gb̄o idem n̄o k̄u waa jirimaɛ, í yei bei m̄ok̄o ḡo iyi í ma ile n̄o k̄u n̄yo icue do kuta. N̄oi ido í na í k̄s̄ í nik̄a wa c̄a ileu n̄o gbak̄a í cuku í lege fei.

7

Jesu í j̄ò amaacei sooge ine ngbo ḡo í ba iri

(C̄o Matie 8:5-13)

¹ Iyi Jesu í s̄n̄ ña ideu fei í t̄a, ñoi í b̄o Kaperanumu. ² Wee ine ngboi sooge ḡo í wa b̄e. Soogeu í n̄e amaaceɛ, n̄o í buui jiida jiida. Amaaceui wa ce b̄s̄o hee wa bi ku ku. ³ N̄oi soogeu í gb̄o baauí Jesu, n̄o í b̄e ine ngboi Zuifu ḡo ña bi t̄eɛ a koo a t̄oɛe ku na ku faaba amaacei n̄ñu. ⁴ N̄oi ine ñau à koo. Iyi à to bi Jesu, ñoi à t̄oɛe suuru nt̄o nt̄o à ni m̄ok̄ou í to í sobie ⁵ domi í bi dimi nwa. N̄ñui í n̄o í ma nwa ile bii à ya ka ce kut̄ot̄oɛu b̄e.

⁶ N̄o añaò Jesu ña à dasi kp̄aa à waa n̄e. Iyi à maai kpas̄e ñoi soogeu í b̄e kpas̄ie ḡo ña a koo a s̄o a ni, Laf̄e, soogeu ñe í ni í maà taabi araɛ, domi n̄ñu k̄u to í l̄o wa kpas̄ei n̄ñu. ⁷ Na n̄ñui í ce m̄om í ȳoɛ iyi n̄ñu k̄u to n̄ñu ku naa bi t̄eɛ do araɛ. Amma í ni í f̄o ide n̄ñu ak̄a wa, amaacei n̄ñu á ba iri. ⁸ N̄o í ni baa n̄ñu takai n̄ñu, ideí ine ngboi n̄ñu ñai n̄ñu wa gb̄o, n̄o n̄ñu ma í n̄e sooge ña iyi wa gb̄a. Bii n̄ñu í s̄n̄ ine ak̄a n̄ñu í ni ku b̄o ih̄s̄, í ya kooi. Bii n̄ñu í n̄o í kpe ine ḡo n̄ñu í ya naai. N̄o bii n̄ñu í s̄n̄ amaacei n̄ñu ḡo n̄ñu í ni ku ce iyi ih̄e í ya cooi.

⁹ Iyi Jesu í gb̄o ideu í biti, n̄o í sinda í s̄n̄ zamaa iyi wa tooɛu í ni, n̄ wa n̄ s̄n̄ ñe, baa si in̄oi ineí Izireli ña fei n̄ k̄u ye ine iyi í ȳok̄o í dasim naane nla nla bei ineɛu ih̄e. ¹⁰ Iyi Jesu í f̄o b̄eɛb̄e í t̄a ñoi ama abe ñau à nyi kpas̄e, n̄o à ba amaaceu í ba baani.

Jesu í j̄l̄ amai jaað ḡo iyi í ku

¹¹ Si anyie ñoi Jesu í b̄o ilu ḡo iyi à ya kpe Nayini. M̄oc̄e ña do zamaa nla ḡo wa tooɛ. ¹² Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í ye à so ikui ama awaas̄u ḡo à waa b̄o ku suu. Ama awaas̄u n̄ñu ak̄ai iyee í bí n̄o iyeu jaaði. Ineí in̄o ilu nk̄p̄o nk̄p̄oi wa too fitii abou. ¹³ Iyi Laf̄e í ye abou ñoi araare í muu, n̄o í s̄s̄o í ni, maà kpata. ¹⁴ N̄oi í sekeɛ si ña í lu kpakoi ikuu n̄o ine ña iyi à waa soou à leek̄í. N̄o Jesu í ni, aw̄o awaas̄u, n̄ wa n̄ s̄s̄e, dede. ¹⁵ N̄o awaas̄u iyi í k̄úu í dede í buba wa f̄o ide. N̄o Jesu í sindoa iyee. ¹⁶ N̄oi n̄jo í mu aña fei, n̄o à saabu Ilaað à waa ni, walii ilu gbugb̄ai í naa si wa. N̄o à wa ni má, Ilaað í naa bi ine ña ku ba ku sobi ña.

¹⁷ N̄oi ideu í fangaa si ilei Zudee do si ileekoɛ ña fei.

Ine ña iyi Z̄aa woo dasi inyí í b̄e

(C̄o Matie 11:2-19)

18 Nɔi mɔcɔi Zāa ŋa à koo à baa ile piisɔɔ bɛ à sisiaa mii ŋau bɛ fei. Nɔ í kpe amanɛ minji si inɔ ŋɛ, 19 í bɛ ŋa bi Lafɛɛ a beɛɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ. 20 Iyi à to wa bi Jesu, ŋɔi à sɔɔ à ni, Zāa woo dasi inyiu ì bɛ wa ka naa ka beɛɛ ka ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.

21 Wee si waati nɔu bɛi, Jesu í jò bɔɔ nkɔɔ do kɔɔ ŋa à waa ba iri, nɔ wa lele inɛi inɔko ŋa hai si inɛ gɔ ŋa, nɔ í jò fɛɛju nkɔɔ í yɛ ilu má. 22 Nɔ í jɛa ama abɛ ŋau í ni, i koo i sisia Zāa mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa. Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee, dinte ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekl ŋa à waa gbɔ ide, iku ŋa à jɛ, nɔ à waa waazɔa ilu are ŋa laabaau jiidau. 23 Ilu inɔ didɔi inɛ iyi kaa nyidɔ anyi si naanɛ ku dasiɛ na irim.

24 Iyi ama abɛi Zāa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau idei Zāa í ni, mii ì bɔ ku cɔ gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo. 25 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔko iyi wa dasi jaɛɛ jiidau? Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi jaɛɛ fia nkɔɔ nɔ à wa si inɔi amani nla nla, aŋai à ya wa kabai ilaalu ŋa. 26 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii. 27 Zāai kukɔi idei Ilaaɔ wa fāa tengi bii í ni, Ilaaɔ í ni,

Wee, ñ bɛ woo sisi idem wa si wajue iyi á teeseɛ kpāaɛ.

28 An sɔ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí fei, kāma ŋa kù wɛɛ iyi í re Zāa. Amma do nɔu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ í roo.

29 Nɔ Jesu í ni má, inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Zāa fei hee do woo gba fiaɪ lɛmpoo ŋa fei à jò Zāa í dasi ŋa inyi nɔ nɔu bɛ wa nyisi iyi à mà iyi Ilaaɔ í jɛ dee dee.

30 Amma Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa a kù jɛ Zāa ku dasi ŋa inyi. Bɛɛbɛ mɔi à kɔsi mii iyi Ilaaɔ í dasi idɔ ku ce nɔu.

31 Nɔi Jesu í ni, yooi an wɔɔ inɛi nɛi ŋau ihɛ. Yooi à jɔ. 32 À jɔ amu ŋa iyi à waa buba bantuma, à sɔ nɛjɛ à waa ni, à fā nɛjɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kɔ nɛjɛ irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa. 33 Ñ ni bɛɛbɛ si na iyi í jò waati iyi Zāa woo dasi inyi í naa, í ya dɪ anu, ci ya mɔ vɛɛ, nɔ ì ni ì nɛ inɛi inɔko ŋa. 34 Nɔ iyi amu Amaɪ Amaɪ nɔ naa, ñ ya n jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ ì ni ŋa ñ bi ije nɔ ñ jɛ woo mɔ atɛ nɔ ñ jɛ kpaasii woo gba fiaɪ lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa. 35 Do nɔu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa ce.

Jesu wa jɛ kpasɛi Farisi gɔ

36 Farisi gɔ í kpe Jesu ku jɛ bi tɛɛ aɔ nɔu gɔ. Nɔ Jesu í lɔ ileɛ í buba wa jɛ.

37 Wee, abo à ta icu gɔ í wa si iluu bɛ. Iyi í gbɔ à ni Jesu wa jɛ kpasɛi Farisiu, ŋɔi í naaɔ tulare wa si ama caka ku sɪa gɔ iyi à ce do abatii. 38 Abou í naa í wai do anyii Jesu bi isɛɛ ŋa. Wa kpata nɔ cikāajue ŋa wa tontoo si isɛɛ hee í cɔɔ, nɔ wa gbāa do ntoɪ iriɛ ŋa, wa cɔɔcɔɔɛ, í fā siɛ tulareu. 39 Farisi iyi í kpe Jesu ku jɛu, iyi í yɔɔ, ŋɔi í fɔ si idɔɛ í ni, mɔkɔu ihɛ, bii waliii, á mà dimii inaabo iyi wa luu ihɛ domi woo ta icui. 40 Nɔ Jesu í ni, Simɔɔ, ñ nɛ ide gɔ iyi an sɔɛ. Nɔ í ni, fɔ, Mɛɛtu.

41 Nɔi Jesu í ni, mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi amanɛ minji wa mu gbeseɛ. Inɛ akā wa mu kpekele cɪɔ miu, inɛ akā mɔ ciitaa. 42 Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa sāaɔ, nɔ í cea aɔa minji fei suuru. To, si aɔa minjiu, yoo nɔaɪ á bi mɔkɔu ku re. 43 Nɔ Simɔɔ í jɛaa í ni, ñ tamaa inɛ iyi gbeseɛ í reui. Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, ntɔi ì fɔ.

44 Iyi í ni bɛɛbɛ í tā, ŋɔi í sinda si inaabou nɔ í sɔ Simɔɔ í ni, ì yɛ abou ihɛ? Iyi ñ lɔ wa kpasɛɛ í kù muum inyi n wɛɛ kutɛm, amma abou ihɛ í cɔ kutɛm do cikāajue ŋa, nɔ í gbāa do ntoɪ iriɛ ŋa. 45 I kù cem fɔɔ do kucɔɔcɔɔ amma abou ihɛ, hai waati iyi ñ lɔ wa, kù jò kutɛm ku cɔɔcɔɔ. 46 Nɔ í kù josi irim ikpo, amma

about ihē, í fāsi isem tulare. ⁴⁷ Na ŋɔi í jò ñ wa n sɔɛ kubi nlai about ihē wa nyisi iyi Ilaaɔ́ í kpa ideí dulum deɛ, baa do iyi í kpɔ fei. Amma inɛ iyi à cea suuru keeke, kubie mɔ keekei. ⁴⁸ Ŋɔi í sɔ about í ni, à kpa ideí dulum deɛ. ⁴⁹ Inɛ ŋa iyi à waa je aŋaɔ ŋau, à bee nje ide à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihē iyi á yɔkɔ ku kpa ideí dulum dii amanɛ ŋa. ⁵⁰ Nɔ Jesu í sɔ about í ni, naanɛɛi í faabaɛ. Koo ne do laakai ku sũ.

8

Inaabo ŋa iyi à waa too Jesu

¹ Si anyii ŋju, Jesu í dabii dabii si wangaa ŋa do si ilɛko ŋa, wa waazo wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ́. Nɔ mɔcɔ maateeki ŋau à suu ² do inaabo nkɔɔ go ŋa. Si inoi inaabo ŋau, gɔgɔ ŋa à waa ce bɔɔ wo, gɔgɔ ŋa mɔ à ne inɛi inɔko ŋa wo, nɔ Jesu í jò aŋa fei à ba iri. Inaabo ŋau wee. Maari iyi à ya kpe inɛi Madala, ŋjui Jesu í lelea inɛi inɔko mɛɛje ŋau, ³ do Zoana aboi Cuza, woo mu amanii ilaalu Herodu, do Suzani do inaabo nkɔɔ go ŋa ma. Abo ŋau à waa sobi ŋa do amani nŋa.

Mɔndai woo gbɛ

(Cɔ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

⁴ Hai ilu fei inɛ ŋa à wasi ku naa bi Jesu. Si bei zamaa í tɔtɔ ŋɔi í kpa nŋa mɔnda.

⁵ Si mɔndau í ni, mɔkɔ go í fita wa fā dimi. Si bei wa fā dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpāa, nɔ inɛ ŋa à nè si nɔ yei ŋa à jɔɔ. ⁶ Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í ne kuta. Iyi í fita gbakā, í gbɛi, domi mandi kù wa si. ⁷ Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau do dimi jiidau à fita ajɔ, ŋɔi agũ ŋau à dede à la à bii dimi jiidau. ⁸ Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiidau, nɔ à fita à la à so iso cɔ cɔ.

Iyi Jesu í fɔ beɛɛɛ í tā, nɔ í la hee lele í ni, inɛ iyi í ne itl iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.

Mii í jò Jesu í ya maa kpa mɔnda

(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

⁹ Nɔ mɔcɛ ŋa à beɛɛ yaasei mɔndau. ¹⁰ Ŋɔi í je nŋa í ni, inɛi Ilaaɔ́ í jò ñ mà asiii bommaɛ, amma inɛ ŋa iyi à gbɛ à waa sɔ ŋai do mɔnda ŋa ku ba

Baa bii à waa cɔ a maà yɔɔ.

Nɔ bii à waa gbɔ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ

(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

¹¹ Yaasei mɔndau wee. Dimiu, ideí Ilaaɔ́i. ¹² Inɛ go ŋa à yei bei kpāa tengi bii dimiu í cuku. Aŋai à gbɔ ideu, amma Seetam í naa í nyaa hai si idɔ nŋa ku ba a maà dasi naanɛ a ba faaba. ¹³ Inɛ go ŋa mɔ à yei bei ilɛ kuta. Aŋai à gbɔ ideu nɔ à gbaa do inɔ didɔ. Amma a kù jò kù ce icá si idɔ nŋa. Naanɛ ku dasi nŋa í kpe keeke amma iyi wahala í naa, à nyiɔ anyi. ¹⁴ Inɛ go ŋa mɔ à yei bei inya iyi í ne agũ ŋau. Aŋai à gbɔ ideu, amma si bei à waa ne, inɔ ku fɔ do amani do didi andunya ŋai à bii ideu à kpaa, nɔ iso nŋa ŋa kù jla. ¹⁵ Inɛ go ŋa mɔ à yei bei ilɛ jiidau. Aŋai à gbɔ ideu nɔ à jilɔɔ si idɔ jiidau hai ne muafiti, nɔ à waa temua hee wa so iso.

Mɔndai fitila

(Cɔ Maaku 4:21-25)

¹⁶ Ŋɔi Jesu í sɔ ŋa ma í ni, inɛ go ci ya ma fitila ku biiɛ do caka, walakɔ ku dasi abɛ daai. Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa fei a ye inya kumá. ¹⁷ Si beɛɛɛ mii iyi wa manji fei á boli, nɔ mii iyi à ce si asii fei á na ku fita gbugbāa.

¹⁸ Na n̄ɲu, i ce laakai ɲa do yaase bei ì waa gbòð ide ɲa, domi in̄e iyi í n̄e, n̄ɲui à ya k̄òò si. In̄e m̄o iyi kù n̄e, andi iyi wa tamaa siu má à ya gbaai.

Iyei Jesu do ifɔe ɲa

(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

¹⁹ Iyei Jesu do ifɔe ɲa à naa bi t̄e, amma a kù ba a kù to sīe na zamaau. ²⁰ Nò in̄e ɲa à s̄ò à ni, iyee do ifɔe ɲa à waa leek̄i waduude à waa bi ku ye. ²¹ Amma í je n̄ɲa í ni, in̄e ɲa iyi à waa gbò idei Ilaās n̄ò à waa jirimae, aɲai à je iyem walako ifom ɲa.

Jesu í leek̄i fufu si tenku

(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

²² Aɲò n̄ɲu gò Jesu í lò akòì in̄yi n̄ɲu do m̄oc̄e ɲa, n̄ò í s̄ò ɲa í ni, ka kua tenkuu ka b̄ò ice ikpa ih̄ò. Nò à n̄e. ²³ Si bei à waa n̄eu, Jesu í s̄í n̄joo. N̄òì fufu nla gò í dede si tenkuu, n̄ò in̄yi wa k̄ò ak̄ou. À wa si mbirisi. ²⁴ N̄òì à sekēe si Jesu à j̄uu à ni, M̄eetu, M̄eetu, à waa b̄ò nfe ku ce.

N̄òì Jesu í j̄l n̄ò í la si fufuu do kuc̄ai in̄yiu. Nò à d̄è à coko s̄òm s̄òm. ²⁵ Nò í bee m̄oc̄e ɲa í ni, hee iwoi naane iyi ì dasim í wa.

Nò n̄jò í mu ɲa à bitì, à bee n̄je à waa ni, dimii aman̄e yoomai ih̄è, iyi wa ba fufu do in̄yi ide ku f̄ò n̄ò à waa gbò ide.

Jesu í j̄ò in̄e gò iyi í n̄e in̄ei in̄òoko í ba iri

(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

²⁶ Nò Jesu do m̄oc̄e ɲau à to ice ikpa ih̄ò, si il̄ei in̄ei Zerazee ɲa iyi í wa do wajui il̄ei Galilee. ²⁷⁻²⁹ N̄òì à fita hai in̄òì akòì in̄yiu. Iyi à kita il̄e n̄òì Jesu í ye m̄òk̄ò gò wa naa ku k̄òo. M̄òk̄ou in̄ei ilu bei. Wee í bei í n̄e in̄ei in̄òoko ɲa. Waati k̄ama fei à ya maa dede sīi. N̄òì in̄e ɲa à ya d̄uu do sesēe n̄ò à d̄l is̄ēu do is̄ò ku ba a n̄òò. Amma í ya da kud̄i ɲau fei n̄ò in̄ei in̄òok̄oe ɲau à b̄òðe hee si ḡabua ɲa. Hai kukp̄e baš̄li í ya maa wee, ci ya buba k̄pas̄è. Bi ku si iku ɲai í ya wa.

Iyi m̄òk̄ou í ye Jesu n̄òì í koo si wajūe í d̄s̄ anu hee lele wa ni, m̄ii í wa anin̄ii awae, Jesu aw̄ò Am̄ai Ilaās. Ilaās í re fei n̄ò n̄ wa n̄ t̄òeì, maà wahalam. Wa d̄s̄ b̄ēebei si na iyi í j̄ò Jesu í ni in̄ei in̄òoko ɲau a fita sīe. ³⁰ Nò Jesu í beee í ni, irei irie. Nò í j̄eaa í ni, Zamaa. Í ni b̄ēebei si na iyi í j̄ò in̄ei in̄òoko n̄kp̄ò n̄kp̄òì í n̄e. ³¹ Nò in̄ei in̄òok̄oe ɲau à waa t̄ò Jesu suuru nt̄ò nt̄ò ku maà dasi aɲa si isa nla hai n̄e k̄òou.

³² Wee, kuus̄ò gaa nla gò ɲa à wa be à waa je si iri kuta gò. Nò in̄ei in̄òoko ɲau à t̄ò Jesu ku j̄ò aɲa a koo a mu kuus̄ò ɲau ku ba aɲa a maa wa be. Nò í ȳòda n̄ɲa. ³³ Nò in̄ei in̄òoko ɲau à fita hai si m̄òk̄ou, à koo à mu kuus̄ò ɲau. Nò kuus̄ò gaa ɲau à sei hai antai iri kuta à dasi tenku n̄ò in̄yiu í je ɲa.

³⁴ N̄òì woo degbe kuus̄ò ɲau à ye m̄ii iyi í ce, n̄ò à sa à koo à waa sisi laabaau īdeu si ilu n̄l̄au do si il̄eeko ɲa. ³⁵ Nò in̄e ɲa à fita à b̄ò ku c̄ò m̄ii iyi í ceu. Iyi à to bi Jesu, n̄òì à ye m̄òk̄ò iyi in̄ei in̄òoko ɲa à fita sīe. M̄òk̄ou í ba si laakae má, n̄ò wa buba k̄òk̄òì Jesu í dasi j̄ine ɲa. N̄òì n̄jò í mu ɲa. ³⁶ In̄e ɲa iyi ideu í ce iju ɲa à waa sisi in̄e ɲa bei in̄ēu í ce í ba iri. ³⁷ N̄òì in̄ei il̄e Zerazee ɲa fei à t̄ò Jesu suuru à ni ku n̄e hai be, domi n̄jò í mu ɲa nt̄ò nt̄ò. Nò Jesu í lò akòì in̄yiu wa bi ku n̄e. ³⁸ N̄òì m̄òk̄ò iyi in̄ei in̄òoko ɲa à fita sīe wa t̄ò Jesu ku j̄ò n̄ɲu ku tōe. Amma Jesu í ni ku sinda ku ³⁹ nyi idēe, koo sisi m̄ii iyi Ilaās í cea fei. Nò in̄ēu í n̄e í koo í wasi ku sisi m̄ii iyi Jesu í cea n̄ɲu fei si iluu fei.

Ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ib̄òì Jesu

(Cɔ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)

⁴⁰ Iyi Jesu í baa hai ilei Zerazee nɔ zamaa í wasi ku coo fɔɔ, domi aŋa fei à waa degbeeí. ⁴¹ Nɔi inɛ ɔɔ í naa bi tɛɛ. Lafɛɛi à ya kpe Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajue nɔ í tɔɔɛ ku naa kpasɛi nɔ. ⁴² Wa tɔɔ Jesu ku naa kpasɛi si na iyi í jò ama inaabo akā lege legee iyi í nɛ adɔ maateegi, wa bi ku ku. Nɔi Jesu wa koo.

Iyi wa koo, nɔ zamaa nla nla wa mantee. ⁴³ Wee abo ɔɔ mɔ í wa be iyi wa ce bɔɔi awo ku mu hai adɔ maateegi. Nɔ í je fiaɛ fei bi lokotoro ŋa, nɔ kama nɔa kù yɔkò kù faabaɛ. ⁴⁴ Nɔi í sekɛɛ si Jesu do anyi í koo í lu itli ibɔɛ. Be gbakā bɔɔu í tā. ⁴⁵ Nɔ Jesu í bee í ni, yooi í lum. Nɔi aŋa fei à waa jã, ŋɔi Píɛɛ í ni, Mɛɛtu, zamaaui í kaakoɛ wa mantee. ⁴⁶ Amma Jesu í ni, n̄ mà iyi inɛ ɔɔ í lum kam kam si na iyi í jò gbugbām í ce icɛ. ⁴⁷ Iyi abou í yɛ iyi Jesu í mà iyi inɛ ɔɔ í luu, ŋɔi í koo í gule si wajue do kuyaya. Nɔ í fɔ si wajui zamaaui mii iyi í ce í jò nɔu í lu Jesu, do bei nɔu í ba iri anu akā. ⁴⁸ Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, abooyi, naanɛi í faabaɛ, koo nɛ do laakai ku sù.

⁴⁹ Si bei Jesu wa fɔ ideu ŋɔi inɛ ɔɔ í naa hai kpasɛi Zairusi inɛ ngbou í sɔɔ í ni, ama inaaboɛu kù weɛ, maà bitandi Mɛɛtu má. ⁵⁰ Iyi Jesu í gbɔ ideu nɔ í sɔ Zairusi í ni, maà jò zigie ku da, awo de dasi naanɛ, á ba iri. ⁵¹⁻⁵³ Nɔi à dasi kpāa má à waa koo. Iyi í to kpasɛ be, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à waa cā kpokpo na irii amau. Nɔ Jesu í ni, í maà kpata ŋa, kù ku, wa sɔ nɔi. Nɔi à waa yaakoɛ domi à mà iyi í kui. Nɔi Jesu kù je inɛ ɔɔ ku lo kpasɛu do nɔu aɔɔ bii kù je Píɛɛ do Zāa do Zaaki do iyeɔ baai amau. ⁵⁴ Iyi í to bi ama inaabou ŋɔi í mu awoɛ nɔ í fɔ ide hee lele í ni, ama mudɛɛ, dede. ⁵⁵ Nɔ hundee í baa má, nɔ í dede tengi be gbakā. Nɔ Jesu í sɔ ŋa í ni a na amau ije. ⁵⁶ Nɔ nyaanzeɛ ŋau à bitɔ n̄tɔ n̄tɔ, amma Jesu í sɔ ŋa í ni a maà sɔ inɛ ɔɔ mii iyi í ce.

9

Jesu í be mɔcɔ maateegi ŋau

(Cɔ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

¹ Jesu í kpe mɔcɔ maateegi ŋau í tɔtɔɔ ŋa í mu nɔa gbugbã do yiiko a leleò inɛi inɔkko ŋa fei nɔ a jò bɔɔ ŋa a ba iri. ² Nɔi í be ŋa a koo a waazo ideí bommai Ilaaɔ nɔ a jò bɔɔ ŋa a ba iri. ³ Nɔ í sɔ ŋa í ni, í maà so nkāma si isɛɛnɛ nɔuɛu, baa golo hee má je bɔɔɔ, wala ije, wala fia, nɔ í maà so baa ibɔ minjisia. ⁴ Kpasɛ bii í sɔ ŋa, í ya wa be hee í koo í fita hai ilu be ŋa. ⁵ Ilu bii à kɔ ku gba ŋɛ, í fita hai ilu be ŋa nɔ í gbugbã ŋa irurui baata nɔu ŋa ku je nɔa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ á naa si ŋa. ⁶ Mɔcɔ ŋau à dede à dabii si ilɛko ŋau, à waa sisiò laabaau jiidau nɔ à wasi ku jò bɔɔ ŋa à waa ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede

(Cɔ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

⁷ Wee Herodu ilu ilɛu, í gbɔ mii iyi Jesu wa ce fei, nɔ laakaie í dede. Kù mà baa bei á lasabu má si na iyi í jò inɛ ɔɔ ŋa à waa ni Zāai í jl hai si bale, ⁸ inɛ ɔɔ ŋa mɔ à ni Elii walii nlatui í naa má, nɔ inɛ ɔɔ ŋa mɔ à ni inɛ akāi waliiii tako ŋau í jl hai si bale má. ⁹ Nɔ Herodu í ni, n̄ jò à bu irii Zāa. Debei, inɛ ihɛ iyi n̄ ya maa n gbɔ baaue iyi wa ce dimii mii ŋau be, yooi. Nɔi wa de ku yɔɔ.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)

(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zāa 6:1-14)

¹⁰ Nɔ mɔcɔ maateegi ŋa iyi Jesu í tako í be ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à ce fei. Nɔ Jesu í gbã ŋa ikā í bɔɔ ŋa ikpa kɔkɔi ilu ɔɔ iyi à ya kpe Besaida.

11 Nɔi ine ɲa à gbɔ ikpa bii à wa nɔ zamaa nkpɔ go í hãmɛɛ ɲa be. Nɔ Jesu í gba ɲa wa sɔ ɲa ideí bommai Ilaaɔ, nɔ í jò ine ɲa iyi a kù waa ne baani à ba iri.

12 Iyi inunu wa lɔ ɲoi woo be maateeji ɲau à sekee sie à sɔɔ à ni, jò ine ɲau à ne inɔ ilu walakɔ ilɛko ɲa à de bii aa sù do mii iyi aa je, domi si gbabuai à wa ihɛ. 13 Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, inɛ taka nɲɛ í na ɲa ije a je mɛɛ. Amma à ni, pɛɛ iyi à ne kù re ara miu do cɛɛ minji. Mà ì bi awa taka nwa kaa ra ije iyi ine fei á jei. 14 Wee si inɔi ine ɲau inɛmɔkɔ ɲa à to zakai amane dubu miu (5.000). Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲau í ni, i jò à buba wua ikã ikã amane ciitaa ciitaa. 15 Nɔ à ce bɛɛɛɛ à jò aɲa fei à buba. 16 Nɔi Jesu í so pɛɛ miu do cɛɛ minjiu nɔ í wu iju lele í saabu Ilaaɔ nɔ í bububuɛ í na mɔcɔɛ ɲau a kpɛa zamaau. 17 Nɔ aɲa fei à je à yo. Nɔ à ko iyi à je í gbeu, nɔ í kɔ kɔlɔ maateeji.

Piɛɛ í ni Jesu í je ine iyi Ilaaɔ í cica
(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)

18 Ajɔ nɲu go Jesu do mɔcɔɛ ɲa à nya ara ɲa ikã nɔ wa ce kutɔɔ. Nɔ í bee ɲa í ni, yooi ine ɲa à ya ni ñ je. 19 Nɔ à jɛaa à ni, ine go ɲa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii. Inɛ go ɲa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlaí takoui. Inɛ go ɲa mɔ à ya ni awɔu ine akãí waliii tako ɲau í jì wa hai si bale. 20 Nɔi í bee ɲa í ni, inɛ mɔ ni, yooi í ni ñ je ɲa. Nɔi Piɛɛ í ni, awoi í je ine iyi Ilaaɔ í cica.

Jesu wa fɔ ideí ikue do kujɛ
(Cɔ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9E1)

21 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲau do kugaabu í ni a maà na a sɔ ine go. 22 Í sɔ ɲa má í ni, amu Amai Amanɛ, kù ne bei á ce iyi n kù ye ijuukpã ntɔ ntɔ. Inɛ ngbo ɲa do ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa aa kɔsim a kpam, amma an jì hai si bale si ajɔ mɛɛtasia. 23 Nɔ í sɔ aɲa fei í ni, ine iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbie nɔ ku so jìi ku gaauɛ ku toom wa. 24 Nɔ ine iyi wa bi ku ba kuwɛɛɛ do idɔɔbie kaa baa. Amma ine iyi í nɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛɛí á baa do ntɔ. 25 Aranfaani yoomai amane í ne bii í ba amanii andunya fei, nɔ í kua kuwɛɛɛ. 26 Nɔ í ni má, ine iyi wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi idem, amu mɔ an ce anyɔi lafɛɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do amalekaɛ ɲa ajɔ. 27 Ntɔ ntɔ, ine ɲa iyi à wa ihɛ si nseí, gɔgɔ ɲa ɲa aa ye bommai Ilaaɔ wa naa a bei a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)

28 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, iyi í ce zakai ajɔ mɛɛjɔ ɲoi í kpe Piɛɛ do Zãa do Zaaki à koo à gù antai iri kuta nla go ku ba ku ce kutɔɔ. 29 Iyi wa ce kutɔɔ ɲoi wajue í kpaasi dimi ikã, nɔ jaɛɛ í fúuta pai pai. 30-31 Nɔi gbakã Moizi do Elii à faata wa do amboe à waa baa ide ku fɔ. À waa fɔ ideí ikue iyi á kù Zeruzalemu ku jòɔ andunyau ihɛ. 32 Wee Piɛɛ do kpaasie ɲa à waa siiko ntɔ ntɔ, amma iyi iju ɲa í má à ye amboei Jesu nɔ à ye amane minji ɲa iyi à waa leelkí bi tɛɛu. 33 Waati iyi ine ɲau à waa jò Jesu, Piɛɛ í sɔɔ í ni, Mɛɛtu, á sɛa ka maa wa ihɛ. Jò ka ce ilei aco mɛɛta, akã titeɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. Í ni bɛɛbei si na iyi í jò kù mà mii iyi wa fɔ.

34 Si bei wa fɔ ideu, bukɔɔ í naa í bii ɲa. Iyi mɔcɔ ɲau à ye bukɔɔu wa bii ɲa ɲoi njo í mu ɲa. 35 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ go hai si bukɔɔu í ni, ine ihɛí í je Amam. Nɲui ñ cica. I ya gbɔ ideɛ ɲa. 36 Si anyii ide ku fɔu, Jesu nɲu akãí à ye be. Nɔi si waatiu be mɔcɔ ɲau a coko a kù sɔ ine kãma mii iyi à ye.

Jesu í faaba ama gó iyi í ne inei inǎoko

(Cǎ Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)

³⁷ Iju kumáe iyi à kita wa hai antai iri kutau, zamaa nla gó í naa í ko Jesu. ³⁸ Nǎi si inǎi zamaau mǎkǎ gó í dǎ anu hee lele í ni, Mǎetu, cǎ ama inemǎkǎ akǎu ihǎi ñ ne. Ñ wa n tǎe i faabae ³⁹ domi inei inǎoko gó í ya dede siei. Nǎ waati iyi í dede fei, anu akǎ amau í ya dǎ anui. Nǎ inei inǎokou í ya gbugbǎe jiida, nǎ amau í ya maa ce antǎ foko ku maa mee arae, nǎ kufitae í ya gaabu. ⁴⁰ Ñ tǎo mǎcǎe ña a lelea, amma à mǎngǎ. ⁴¹ Nǎi Jesu í ni, inǎ inǎe laalo hai dasi naane ña, hee waati yoomai an wa inǎ nǎe. Mǎ hee waati yoomai an maa temuad ñe. Nǎi í sǎ mǎkǎu í ni, naad amaeu wa ihǎ. ⁴² Nǎ wa naae wa. Iyi í tǎe wa kǎkǎi Jesu ñǎi inei inǎokou í kekee ile í gbugbǎe jiida. Amma Jesu í fǎ si inei inǎokou ide do gbugbǎ ñǎi í fita nǎ amau í ba iri. Nǎ Jesu í sindoa baee. ⁴³ Inǎe ña iyi à wa be fei à bití do bei gbugbǎi Ilaad í la í to.

Jesu í nyi wa fǎ idei ikuǎ do kujǎ má

(Cǎ Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Si bei anǎ fei à weǎ bitíu bebe do mii iyi Jesu wa ce fei, ñǎi Jesu í sǎ mǎcǎe ña í ni, ⁴⁴ inǎe, i de ití í gbo ide iyi ñ wa n sǎ ñeu ihǎ sǎa sǎa ña. Aa mu amu Amai Amane a daa inǎe ña si awǎ. ⁴⁵ Amma mǎcǎe ñau a kǎ gbo yaasei ideu, domi ideu kǎ má ñǎa titǎ, ñǎui í jǎ a kǎ gbo yaasee. Nǎ wee à waa ce ñǎoi yaasei ideu ku bee Jesu má.

Yooi í je inǎe ngbo

(Cǎ Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

⁴⁶ Ajǎ ñǎu gó mǎcǎe ñau à waa ce kǎkǎ ku ba a mà inǎe iyi í re si inǎ ñǎa. ⁴⁷ Wee Jesu í mà lasabui idǎ ñǎa, ñǎi í so ama keeke gó í leekǎe kǎkǎe, ⁴⁸ nǎ í sǎ ña í ni, inǎe iyi í gba amau ihǎ na irim, amu takam nii í gba. Inǎe mǎ iyi í nǎ í gbam, inǎe iyi í bem wai í gba. Inǎe iyi í kere í re si inǎ ñǎe, ñǎui í re inǎe fei.

Inǎe iyi kǎ je mbǎe ñǎe inǎe ñǎei

(Cǎ Maaku 9:38-40)

⁴⁹ Nǎi Zǎa í ni, Mǎetu, à ye inǎe gó í ya maa lele inei inǎoko ña do irie, nǎ à ganjie, domi kǎ wa inǎ nwa, kǎ waa tooe. ⁵⁰ Nǎi Jesu í sǎo í ni, i maà ganjia ña, domi inǎe iyi kǎ je mbǎe ñǎe, inǎe ñǎei.

Inǎe ña à kǎ ku gba Jesu si ilui Samari gó

⁵¹ Wee waati í maai wa si bii Jesu á jǎ andunya ku nyi lele má, ñǎi í dasi idǎ mam mam ñǎu ku bǎ Zeruzalem. ⁵² Nǎ í be inǎe gó ña a cuaa ku ba a koo a cea sǎolui bi ku sǎ. Nǎi inǎe ña iyi í be ñau à to ilui Samari gó, ⁵³ amma inǎe ilu be ña a kǎ je ku gbaa si na iyi í jǎ Zeruzalemuui wa bǎ. ⁵⁴ Iyi Zaaki do Zǎa à gbo beebe, ñǎi à beee à ni, Lafǎe, í bi ka jǎ ina ku kita si ña wa hai lele ku kpa ña? ⁵⁵ Amma Jesu í sinda í la si ña do gbugbǎ. [Í ni, i kǎ mà iyi í waa fǎ ña mǎm. ⁵⁶ Amu Amai Amane n kǎ naa ku kpa amanǎe ña, bii kǎ je n faaba ña.]

Nǎ à bǎ ilu mmu gó má.

Inǎe ña iyi à bi Jesu ku too

(Cǎ Matie 8:19-22)

⁵⁷ Si bei à waa ñe ñǎi inǎe gó í naa í sǎ Jesu í ni, an tooe bii í waa bǎ fei. ⁵⁸ Nǎi Jesu í sǎo í ni, inǎ ña à ñe kolo ña, nǎ baa yei ña mǎ à ñe bi ku sǎ. Amma amu Amai Amane n kǎ ñe bii an koo n sǎ n sími. ⁵⁹ Nǎ í sǎ inǎe mmu gó í ni, toom wa. Amma inǎe u í ni, jǎ n koo n si baam wa titǎ. ⁶⁰ Nǎi Jesu í sǎo í ni, jǎ iku ña a si iku ñǎa ña, amma awǎ, koo sisi laabaau jiidai bommai Ilaad bii fei. ⁶¹ Nǎ inǎe gó

í sḡo má í ni, an tooe Lafēe, amma jò n koo n tḡo inem ḡa sukudḡ titá. ⁶² Nḡ Jesu í sḡo í ni, ine iyi í lesi awḡe si kaakoi keḡe nḡ í sinda í cḡo anyi, kù jḡḡo bommai Ilaaḡ.

10

Jesu í be amane kitaḡ fēewa

¹ Si anyii nḡu, Lafēe í cica amane kitaḡ fēewa mmu má, í be ḡa minji minji a cuaa si ilu ḡa fei do bii nḡu takae á ne ku bḡo fei. ² Nḡ í sḡo ḡa í ni, amaje iyi í to ku da í kpḡo, amma woo da ḡau a kù kpḡo. Na nḡu, í tḡo ilu ikou ku be ine ḡa iyi aa ce iceu wa. ³ I dasi kpāa ḡa, n wa n be ḡei beí ama angudā ḡa si inḡi mēemu kugaabu ḡa. ⁴ I maḡ so taalili hee má je bḡḡo, walakḡ baata, nḡo í maḡ ya leekí kpāa í maḡ ce ine ḡḡo fḡo ḡa. ⁵ Kpasē bii í lḡo ḡa í tako í sḡo ḡa ḡa í ni, Ilaaḡ ku mu nḡe laakai ku sḡu. ⁶ Bii ilu laakai ku sḡu ḡḡo í wa be, laakai ku sḡu nḡe á to sie. Bii kù wēe mḡi á nyi wa si ḡei. ⁷ Kpasē bii à ḡba ḡe, kpasē beí aa maa wa ḡa, sonda do inyi iyi à na ḡe fei í ya ḡba í je ḡa, domi ine kaa máa ce ice iyi kù waa je. I maḡ ya lḡo kpasē do kpasē ḡa. ⁸ Ilu iyi í lḡo fei ḡa bii à ḡba ḡe, ije iyi à na ḡe í ya je ḡa. ⁹ I sḡo inei ilu ḡau í ni, bommai Ilaaḡ í maai si ḡe. Nḡ bḡo ḡa iyi à wa be í jḡo a ba iri ḡa. ¹⁰ Amma ilu bii í lḡo nḡo a kù ḡba ḡe, í bḡo bantumai iluu nḡo í ni, ¹¹ wee à waa ḡbugbā nḡe hee do irūrūi ilu nḡe iyi í wa si kute nwa. Do nḡu fei, í maḡ ḡa iyi bommai Ilaaḡ í maai wa. ¹² Nḡ Jesu í ni má, an sḡo ḡe iyi si aḡḡi kiituu, ijuukpāi inei Sodomu ḡa ilu nlai takou, a tia do ti inei ilu ḡau.

Inei ilu ḡa iyi à kḡo ku dasi Jesu naane

(Cḡo Matie 11:20-24)

¹³ Nḡ Jesu í ni má, inḡo kufḡo nla nlai á je tu ḡe, inḡe inei Korazēe ḡa. Inḡe mḡo inei Besaida ḡa inḡo kufḡo nla nlai á je tu ḡe. Maamaake ḡa iyi à ce si ilu nḡe ḡau ihē, bii í je si ilui Tii do Sidḡḡi à coo wo, bii í wa inei ilu ḡau aa dī saaki a kpataḡ na irii dulum du ḡa nḡo a kpaasi idḡo hai ku kpe. ¹⁴ Na ḡḡo í jḡo n wa n sḡo ḡe iyi si aḡḡi kiituu ijuukpāi inei Tii do Sidḡḡo ḡa á tia tu ḡe. ¹⁵ Inḡe mḡo, inei Kaperanumu ḡa, í waa tamaa ḡa aa so ḡe hee lelei? Aawo, aa keke ḡei hee bi ku wai iku ḡa.

¹⁶ Nḡ í sḡo mḡḡe ḡa í ni, ine iyi í ḡbḡo ide nḡe, idem nii í ḡbḡo. Ine mḡo iyi í kḡo si ḡe, amui í kḡo si. Ine mḡo iyi í nḡo í kḡo sim, ine iyi í be m wai í kḡo si.

Kubaaí mḡḡo kitaḡ fēewa ḡau

¹⁷ Mḡḡo kitaḡ fēewa ḡa iyi Jesu í be ḡau à baa do inḡo didḡo nḡo à ni, Lafēe, hee do inei inḡo ḡa fei à ya jirima wa na iriēu. ¹⁸ Nḡ Jesu í sḡo ḡa í ni, n ye Seetam wa cuku wa hai lele beí kunḡḡo ijl. ¹⁹ Ntḡo ntḡo n mu nḡe yiiko í teeseḡo nḡo ḡa do cencee ḡa hee do ḡbugbā iyi Seetam mbēēu í ne fei, nḡo nkāma kaa yḡḡo ku mēe ḡe. ²⁰ Do nḡu fei, í maḡ jḡḡo inḡo nḡe ku dḡo na iyi í jḡḡo inei inḡo ḡau à waa jirima ḡe, amma í jḡḡo inḡo nḡe ku dḡo si na iyi í jḡḡo à kḡo iri nḡe lelei Aḡ.

Inei Jesu í dḡo

(Cḡo Matie 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Si waati akāu, inḡo Jesu í dḡo jiida jiida do ḡbugbāi Hundei Ilaaḡ nḡo í ni, Baaba, awḡo iyi í je Lafēe lele do ilē, n wa n saabue do iyi í singaa ilu bisi do woo má ḡa mii ḡau ihē nḡo í nyisi amu ḡa. Í sḡa Baaba, si na iyi í jḡḡo bebeí í bi.

²² Baam nii í daam mii fei si awḡo. Ine kāma kù má amau bii kù je Baau. Nḡo ine kāma kù má Baau bii kù je amu Amau do ine ḡa iyi n bi n nyisi ḡa.

²³ Nḡḡo Jesu í sinda si mḡḡe ḡau í sḡo ḡa í ni, ilu inḡo didḡo inei iyi ijue wa ye mii iyi í waa ye ḡa. ²⁴ Ntḡo ntḡo an sḡo ḡe, walii do amanlu nkḡḡo à bi aḡa a ye mii ḡa iyi í waa ye ḡa, a kù nḡo a kù yḡḡo. Á bi aḡa a ḡbḡo iyi í waa ḡbḡo ḡa, a kù nḡo a kù ḡbḡḡo.

Mɔndai ine jiidai Samari gɔ

²⁵ Ajo nɔɔ gɔ woo kɔ ine ɔa si wooda gɔ í dede ku cã idɔi Jesu nɔ í ni, Mɛɛtu, beirei an ce n baɔ kuwɛɛ hai tã. ²⁶ Nɔi Jesu í beee í ni, mii à kɔ si woodau. Ide mii í ya cio si. ²⁷ Nɔi í je í ni, bi Aɔ Lafɛɛɛ do idɔe fei, do gbugbãe fei, do lasabue fei, nɔ í bi ine mmu ɔa bei í bi araɛ. ²⁸ Nɔi Jesu í ni, ide iyi í je í sɔa. Ce beɛbe, aa ba kuwɛɛ.

²⁹ Amma mɔkɔu wa bi ku na araɛ ntɔ, nɔ í beee í ni, yooi í je ine mmu. ³⁰ Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, mɔkɔ gɔ í kita wa hai Zeruzalemu wa bɔ Zeriko, ɔi í koo í dasi awoi ile ɔa. Ile ɔau à coo ile à cãa, nɔ à ne à jɔɔ be wa kasãm. ³¹ Wee, woo weei Ilaaɔ gɔ wa too kpãau wa. Iyi í ye mɔkɔu, ɔi í gbe í lo. ³² Beɛbe mɔi ine gɔ si dimii Levi í to inyau. Iyi í yɔɔ nɔ í gbe í lo. ³³ Amma inei Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í to be ɔi í ye mɔkɔu nɔ araare í muu. ³⁴ Nɔ í sekee sie í jɔaa ikpo do atɛ vɛɛ si agbei kumɛɛ ɔau nɔ í dũu. Si anyie nɔ í lesie si gbankɛlei nɔu takae í bɔɔɔe bi ku sɔi ine njoo ɔa nɔ í gbɔaa. ³⁵ Iju kumáe, nɔ í so fiaí icei ajo minji, í na ine ngboi bi ku sɔi ine njoo ɔau, nɔ í ni, gbɔa ineɛu ihɛ. Iyi í je í lesi na iriɛ, an sãae waati iyi an baa. ³⁶ Nɔi Jesu í ni, si amane mɛɛta ɔau be, yoo nɔi à tamaa í je kpaasii ine iyi í dasi awoi ile ɔau. ³⁷ Nɔi ineɛu í ni, ine iyi í ce araareɛu. Nɔi Jesu í ni, debɛi, awɔ mɔ, koo ce beɛbe.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

³⁸ Ajo nɔɔ gɔ Jesu do mɔcɔe ɔau à waa ne nɔ à to ilu gɔ. Wee inaabo gɔ í wa ilu be, à ya kpoɔ Maata. Nɔi í gba ɔa si kpasɛɛ. ³⁹ Abou í ne ifɔe gɔ iyi à ya kpe Maari. Ifɔu wa bubai kɔkɔi Lafɛɛ wa gbɔ ideɛ. ⁴⁰ Amma Maata nɔu í wasi ku mante araɛ do caka ku teke. Nɔi í naa í ni, Lafɛɛ, kù jeɛ si ide kãma iyi ifɔm í jɔɔm iceu amu akã? I kaa jɔ ku naa ku sobim? ⁴¹ Nɔi Lafɛɛ í jɛaa í ni, Maata, Maata, ì waa mante araɛ ì waa weewea na mii nkɔ. ⁴² Amma bukaatai mii akãí amane í ne. Nɔi Maari nje í cica be, nɔ ine kãma kaa gbɔa sie má.

11

Idei kutɔɔ

(Cɔ Matie 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ajo nɔɔ gɔ Jesu wa ce kutɔɔ bii gɔ. Iyi í tã ɔi mɔcɔ akãe í ni, Lafɛɛ, kɔ wa si bei aa ka ya ce kutɔɔ, bei Zãa í kɔ mɔcɔe ɔa si. ² Nɔi Jesu í sɔ ɔa í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ɔa í ya ni,

Baaba, jɔ ine fei ku mà iyi awoi ì je ine kumá.

Naa je bommae.

³ Mu nwa ijei ajo fei nwa.

⁴ Kpa ideí dulum du wa, domi awa mɔ à ya ka kpa ideí kurara iyi ine ɔa à ce nwa.

Maà ti í jɔ ka dasi kulele.

⁵ Nɔ í sɔ ɔa má í ni, á yɔkɔ ku je nsei ine gɔ nɔe í ba ine njoo idũ laja. Bii kù ne ije iyi á naa, á bɔ bi kpaasieí ku ni, wɛɛm pɛɛ mɛɛta wa, ⁶ domi kpaasim gɔ í naa bi tom hai ilu gɔ. Nɔ wee, n kù ne ngɔgɔ iyi an naa. ⁷ Kpaasieu á yɔkɔ ku jɛaa hai inɔ ile ku ni, maà mantem, amu ñ sɔkɔ tã, amu do amam ɔa fei à waa sũ. N kaa n yɔkɔ n dede n nae pɛɛ. ⁸ Ñ wa n sɔ ɔeí, baa bii kù bi ku dede ku náa si na iyi í jɔ í je kpaasie, á yɔkɔ ku dede ku naa bukaatai mii iyi í bi fei si na iyi í jɔ wa manteɛ. ⁹ Na nɔu, ñ wa n sɔ ɔeí, í ya tɔɔ ɔa, aa mu nɔe. I ya dede ɔa aa ba ɔa. I ya cã gambo ɔa, aa cɔ nɔe. ¹⁰ Ntɔ ntɔ, ine iyi wa tɔɔ fei, Ilaaɔ á muua. Ine mɔ iyi wa dede, Ilaaɔ á jɔ ku ba. Ine mɔ iyi í nɔ wa cã gambo, Ilaaɔ á cɔaa. ¹¹ Yooi í wa si inɔ nɔe ihɛ iyi [bii amae í tɔɔe pɛɛ á so kuta ku naa. Walakɔ] bii í tɔɔe cɛɛ ku so

njo ku naa. ¹² Walakò bii í tõe njei ajee á naa cencee? Aawo, kaa ce. ¹³ Ine iyi í ya ce laalò ña í mà mii jiida ku na ama nne ña, mà irei. To, Ilaaḍ Baa nne iyi í wa lele kaa ce ku re zaka beebe? Kaa so Hundee ku na ine ña iyi á waa tõe?

Jesu í jea ine ña iyi á máa ide

(Cò Matie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

¹⁴ Si anyii nju, à naa Jesu məkò gò wa. Məkou í ne inei inəkò gò iyi í jò í deki. Nò Jesu í lele inei inəkò. Iyi í fita ñoi məkou í lósi ide ku fò, nò zamaa fei í biti. ¹⁵ Amma ine gò ña à ni, ine ngboi inei inəkò ña iyi á ya kpe Beelizebui í mua Jesu gbugbā wa leleò inei inəkò ña. ¹⁶ Nò ine gò ña mò à waa bi a cā idòe a cò. Nò à sò à ni ku ce maamaake ku nyisi iyi yiikoe wa naai hai lele. ¹⁷ Si bei Jesu í mà lasabu ña ñoi í ni, bomma iyi inee ña à waa ja aña duusò, bommau á na ku kpaò bomma nò kpasèe ña ku cuku. ¹⁸ Beebe mòi bii Seetam wa ja do arae, beirei bommae á ce ku bò waju. N ni beebi si na iyi í jò ì waa ni do gbugbāi Beelizebui ñ wa n leleò inei inəkò ña. ¹⁹ Bii do gbugbāi Beelizebuui ñ wa n leleò inei inəkò ña, to, do gbugbāi yooi məcò nne ña mò à waa leleò ña. Na ñoi í ce aña taka ña aa nyisi iyi í rara ña. ²⁰ Amma bii do gbugbāi Ilaaḍi ñ wa n leleò inei inəkò ña, nju be wa nyisi iyi Ilaaḍi í sinti ku je bommae si anini nne.

²¹ Bii ilu gbugbā jiida gò í ne jñei igū nò wa degbe kpasèe, amanie á weei si laakai. ²² Amma bii ilu gbugbā gò mòi iyi í roo í naa í jò igū, nje á kò jñei igū iyi wa naaneui fei nò ku ce ikpèi amanu mò.

²³ Ine iyi kù je tom, mbeem nii. Ine iyi kù waa bam ku tətò, wa fangaai.

Kunyii inei inəkò wa má

(Cò Matie 12:43-45)

²⁴ Njoi Jesu í kpa ña møndau ihè í ni, bii inei inəkò í fita si ine, í ya maa dabii si gbaa ñai ku maa de bi ku sími. Bii í kua, ñoi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ñ fita wai. ²⁵ Waati iyi í nyi nò í ba ineeu í ye bei ile ngbe iyi á kpà à teesee sãa sãa, ²⁶ á koo ku dede kpaasi laalò ña iyi à roo wa má bei aña meeje, a na a ló si ineeu a maa wa be. Waati beebe kuweei takoi ineeu á tia baa ti ankãanyie má.

Inò didò ntò

²⁷ Waati iyi Jesu wa fò beebe, abo gò í dò anu hai inò zamaau í ni, ilu inò didò ine iyi í so asíe, nò ì mòmò amœ. ²⁸ Njoi Jesu í jeaa í ni, í tia í ni ilu inò didò ñai ine ña iyi á waa gbò idei Ilaaḍ, nò à waa ceò ice.

Ine ña à bi maamaake

(Cò Matie 12:38-42)

²⁹ Si bei zamaau wa kòosi ñoi Jesu í ni, inei nsei ña ine laalò ñai. À waa tõe maamaake, amma maamaake gò kù wee iyi aa nyisi ña, bii kù je ti faajii walli Zonasi. ³⁰ Si bei Zonasi í je nyinda bi inei Ninivu ña, beebe mòi amu Amai Amane an je nyinda bi inei nsei ña. ³¹ Si ajoi kiituu inaabo ilaalui ilei Seba á dede si inei nsei ña ku ye taale ña, si na iyi í jò hai jñji í dede í naa ku gbò idei bisii Salomò ilaalu nla. Nò wee nsei, amu iyi ñ wa n sò ñe ideu ihè ñ re Salomò. ³² Si ajoi kiituu inei Ninivu ña aa dede si inei nsei ña a ye taale ña, si na iyi í jò à kpaasi idò ña na waazoi Zonasi. Nò wee nsei, amu iyi ñ wa n sò ñe ideu ihè ñ re Zonasi.

Inya kumái ara

(Cò Matie 5:15; 6:22-23)

³³ Ine go ci ya má fitila ku singae, [walakò ku biie do caka,] amma à ya jilòoi bi ku lesi fitila ku ba ine ña iyi à waa lò wa a maa ye inya kumá. ³⁴ Ijué í je fitilai arae. Bii ijué wa ne baani, arae fei í wa si inya kumái. Amma bii kù waa ne baani, arae mò fei í wa si ilu kuku. ³⁵ Na nñu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í wa si araeu ku maà ce ilu kuku. ³⁶ Bii arae fei wa ne inya kumá, nò baa ikò akàe go kù wa si ilu kuku, fei ndeé á maa máí bei waati iyi fitila í má sie inya.

Jesu í ye taalei Farisi ña do woo kò ine ña si wooda ña

(Cò Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

³⁷ Iyi Jesu í fò ideu í tã, ñoi Farisi go í kpoo ku je kpasëe. Nò í koo í bubà kpasëi Farisiu, añaò à waa je. ³⁸ Ñoi Farisiu í còó í biti do iyi kù wòó í bei wa je. ³⁹ Amma Lafëé í sòó í ni, inje Farisi ña, í ye ñai bei ine ña iyi à ya wíe anyii kòofu do jee ña nò a jò inæ riisi. Inò hai sía do takiii wa kò nñe. ⁴⁰ Inje hai ne yaase ña, ine iyi í taka anyii ara, lafëé si í ce inæ mò? ⁴¹ Í sía í na ilu are ña mii iyi í wa si inò jee do kòofu, nò mii fei á má nñe.

⁴² Amma ijuukpái á je tu ñe, inje Farisi ña, si na iyi í jò ì ya na Ilaaò hee do zakaai aye ña fei. Do nñu fei, í kù waa ce jiida nò í kù waa nyisi kubii Ilaaò ña. Iyi bei í jò í ya ce nò í maà gbeje iyi í gbe ña.

⁴³ Ijuukpái á je tu ñe, inje Farisi ña, si na iyi í jò ì si ile bi ku ce kutòò ña kitái ine ngbo ñai í ya bi ña, nò ì ya bi á ce ñe fò do beere nla nla si bantuma ña. ⁴⁴ Aa ye ijuukpā ña domi ì yei bei bale ña iyi ine go kù waa ye. Si antai ñjai à waa ne a kù nò a kù mà *.

⁴⁵ Ñoi woo kò ine ña si wooda go í sòó í ni, Meetu, bii ì waa fò beebe, awa moi ì waa bu.

⁴⁶ Ñoi Jesu í jëaa í ni, ijuukpái á je tu ñe, inje woo kò ine ña si wooda ña mò, domi ì waa kãa ine ña aso ku gaabu ku so ña, nò inje taka nñe í ci ya lesi baa amaawò nñe. ⁴⁷ Aa ye ijuukpā ña, si na iyi í jò walii ña iyi bala nñe ña à kpa wo, inje ì waa teese bale nñe ña. ⁴⁸ Í waa nyisi ña iyi ì jesi mii iyi bala nñe ñau à ce, si na iyi í jò ñjai à kpa walii ñau, nò inje ì waa teese bale nñe ña. ⁴⁹ Ñoi í jò Ilaaò í fò si bisie í ni, an be walii ña do woo be ña si anini ña. Aa kpa ine go ña nò a kpā ine go ña mò iju. ⁵⁰ Na nñu, ijuukpái woo kpa walii ñau fei hai sintei andunya si iri nñe í je. ⁵¹ Inje aa ye ijuukpái kukpai Abeli hee ku koo si do Zakari iyi à kpa si afei bi ku weeu do kpasëi Ilaaò. Ntò ntò, ñ wa n sò ñe, ijuukpái mii ñau be fei si inei nsei ñau ihëi á baa ku je si.

⁵² Ijuukpái á je tu ñe, inje woo kò ine ña si wooda ñau, domi í kù bi ntòí ideí Ilaaò ku mà ña, nò ine ña iyi à bi ku màe inje ì waa ganji ña.

⁵³ Iyi Jesu í fò beebe í tã ñoi í fita hai be. Ñoi idoi woo kò ine ña si wooda do Farisi ñau í kò nò à wasi ku mantee do ide ku bee si gāmei ide nkpò, ⁵⁴ à waa leaò taai ide ku ba a muu si ide go.

12

I ce laakai ara nñe ña do ilu muafiti ña

(Cò Matie 10:26-27)

¹ Waati iyi Jesu wa fò beebe zamaa í tótòò dubu nkpò nkpò hee à waa teese nje. Ñoi Jesu í sò maccæ ña si wajui wamaa í ni, í ce laakai ara nñe ña do lefeeí Farisi ña iyi í je muafiti. ² Ngogo kù wée iyi wa manji iyi kaa fita gbugbāa, nò asii kama

* **11:44** si antai ñjai à waa ne a kù mà Bi Zuifu ña, bale ku nè si taale nla ñai domi bii ì ne si bale í ye bei í so riisi mbe.

kù wεε iyi a kaa na a mà. ³ Njoi í ce ide iyi í fò si ilu kuku fei ña aa na a gbɔɔ si inya kumá, gundu iyi ì nò í nya inò ile ña aa cā kεεεδεε si antai ile lele ña.

Inε iyi í jò í ce njo

(Cɔ Matie 10:28-31)

⁴ Inε iyi í je kpaasim ña, injei ñ wa n sɔ, i maà ce njoi inε ña iyi aa kpa ara nñe, nò si anyii nñu a kaa yɔkɔ a ce ngɔɔ má. ⁵ An sɔ ñe inε iyi í jò í ya ce njoε ña. I ce njoi inε iyi í ne yiiko ku kpa inε nò ku dasie si ina iyi ci ya ku má. Ntò ntò ñ wa n sɔ ñe, lafɛi í jò í ce njoε ña.

⁶ A ci ya ta ama yei ara miu sùu minji ba. Do nñu fei, Ilaaɔ ci ya gbεje baa aká ñña. ⁷ Inε mɔ, hee do ntoi iri nñe ña fei Ilaaɔ í mà jia nñña. Na nñu, i maà ce njoi ngɔɔ, domi beεε nñe í re yei hee bii ijl.

Inε iyi í gba Jesu walakɔ í kɔsiε

(Cɔ Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ñ wa n sɔ ñei, inε iyi í fò si wajui amanε ña í ni nñu í gbam, amu mɔ Amaí Amanε an gba lafɛε si wajui amalekai Ilaaɔ ña. ⁹ Amma inε iyi í kɔsim si wajui amanε ña, amu mɔ an kɔsi lafɛε si wajui amalekai Ilaaɔ ña.

¹⁰ Inε iyi wa fò laalɔi amu Amaí Amanε, Ilaaɔ á yɔkɔ ku kpa ideí dulum δεε. Amma inε iyi wa fò laalɔi Hundei Ilaaɔ kaa ba a kpa ideí dulum ndεε pai.

¹¹ Bii à bɔɔ ñe ile bii à ya ce kutɔtɔ ña ku ba inε ngbo ña do ilu yiiko ña a kiiti ñe, i maà ti í ce njo do bei aa ce í kɔɔ ara nñe do ide iyi aa fò ña. ¹² I maà ce njo ña domi waati beεbe Hundei Ilaaɔí á sɔ ñe iyi í jò í fò ña.

Mɔndai ilu fia hai ne yaase

¹³ Si inɔ zamaau ñai inε ɔɔ í sɔ Jesu í ni, Meetu, sɔ igbām ku jò ka kpɛ tubu nwa.

¹⁴ Njoi Jesu í jεaa í ni, mɔkɔyi, yooi í cem woo kiiti nñe wala woo kpɛ tubu nñe.

¹⁵ Nò í sɔ ña í ni, i ya ce laakai ña ntò ntò do kɔδεε fei, domi amanii amanε si í je icui kuwεεε, baa bii beirei amanu í la í to.

¹⁶ Nò í kpa ñña mɔnda ɔɔ í ni, ikoi mɔkɔ ilu fia ɔɔ í ce ije jiida jiida. ¹⁷ Njoi mɔkɔu í lasabu í ni, beirei an ce. Wee n kù ne bii an dasi ijeu. ¹⁸ Njoi í ni, ñ mà bei an ce. An lege akam ñauí, nò n ma mmue ña iyi à la à re. Nò n kosi bileem fei be do ijem ña iyi à gbe. ¹⁹ Nò n fò si idɔm n ni, ñ ne amani nla nla iyi ñ wa n singa ti adɔ nkpɔ nkpɔ. An sɔmii nò n maa n je n maa n mɔ nò n maa n wεεɔ inò didɔ. ²⁰ Amma Ilaaɔ í sɔɔ í ni, awɔu nnyei, idũuyi mɔm aa nya hundee. Sɔɔlui mii ña iyi ì ceu be, ti yooi á je.

²¹ Njoi Jesu í ni, beεbe moi á je bi inε iyi wa koa araε amani nò bi Ilaaɔ kù ne nkāma.

Dasi Ilaaɔ naane

(Cɔ Matie 6:24-34)

²² Iyi Jesu í fò beεbe í tā ñoi í sɔ mɔcɔε ña í ni, na ñoi í jò ñ wa n sɔ ñe ñ ni, i maà ya maa weewea do mii iyi aa je í maa wεεɔ ña, walakɔ do jɔnε iyi aa dasi ña. ²³ Kuwεei amanε í re ije, ara mɔ í re jɔnε. ²⁴ I ce laakai kungbā ña í cɔ. A kù waa gbɛ hee a da ngɔɔ, a kù nò a kù ne suu. Ilaaɔ í nò wa wo ña. Beεε nñe kù re yei ña hee bii í jl? ²⁵ Yooi si inɔ nñe na kuweewεε á yɔkɔ ku kɔɔsi kusoi adɔε baa keeke. ²⁶ To, bii í kaa yɔkɔ í ce mii keekeu be ña, na mii í ce ì waa weewea do iyi í gbe ña. ²⁷ I cɔ bei wua ña à ya da koko mεε. A kù waa ce ice a ci ya nò a wɔ acɔ. Do nñu fei, ñ wa n sɔ ñei, baa Salomɔɔ ilaalu nlaɔ, do amboe nla nlaε fei kù ne jɔnε iyi boodaε í to kokoi jɔi ñau be baa aká. ²⁸ Fɔfɔ í wεei nnyi do kusɔε amma ala aa dasie ina. To, bii Ilaaɔ í mua fɔfɔ ña iyi aa na a dasi ina booda ku sla beεbe, kaa yɔkɔ ku mu nñe nyau ku re fɔfɔ ñau be de. I kù ye naane nñei kù

la? ²⁹ I maà ya de mii iyi aa je ña walakò mii iyi aa mò i maà weeweàò ña. ³⁰ Hai mà ideì Ilaaḍ ñai à ya maa kpataa mii ñau be fei, amma Baa nñe i mà iyi i ne bukaatai mii ñau be fei ña. ³¹ Na nñu, i hanya i de bei aa ce i jò bommai Ilaaḍ ku bò waju tità ña. Iyi í gbe bei fei Ilaaḍi á kḵò nñe si.

Amanii lele

(Cò Matie 6:19-21)

³² Nò Jesu wa ba mḵcæe ñau ide ku fḵ má í ni, inñe gaa keekem, i maà ti i ce njo ña, domi á dḵa Baa nñe si ku jḵ i je amaalu ña si andunya titḵe. ³³ I ta mii iyi i ne ña nò i mua ilu are ña fiau. I cea ara nñe taalili iyi kaa gbo ikpa lele si bii aa dasi amani nñe iyi kaa tā. Tenḵi be ile kaa to si, nò tḵtḵ ña mḵ a kaa beje. ³⁴ Nto nto, bii amani nñe í wa, bei laakai nñe mḵ í ya wa.

Woo ce ice ña iyi à waa cḵ kpāa

³⁵ I ce sḵolu i dḵi kpaka nò i jḵ fitila nñe ku maa má ña. ³⁶ I jḵ i ye bei inñe ña iyi à waa degbe kubaai lafḵe ñña wa hai bi ku ce abḵdḵ, ku ba bii í to wa í cā gambo gbakā a cḵaa. ³⁷ Woo ce ice ilu inḵ didḵ ñai, inñe ña iyi lafḵe á na ku ba à cḵ kpāa à waa degbe ku toe wa. Nto nto n wa n sḵ ñe, nñu takae á dḵi gbankili nò ku jḵ a buba nò ku na ku kpḵ ñña ije. ³⁸ Ilu inḵ didḵ ñai bii í baa í na í ba ña si beebē, baa bii í to wa lajai, wala kukḵ sintei aje. ³⁹ I jḵ i mà sāa sāa ña iyi bii ilu kpasḵ í mà waati iyi ile á lo wa, á dede ku wḵ njo, kaa jḵ ile ku lege gamboe. ⁴⁰ Inñe mḵ, i ce sḵolu ña domi amu Amañ Amane, an naai si waati iyi i kḵ waa lasabu ña.

Amaace jiida do amaace laab

(Cò Matie 24:45-51)

⁴¹ Nḵoi Pñe í ni, Lafḵe, awai i kpaa mḵndau ihē? Mà inñe fei. ⁴² Nḵoi Lafḵe í je í ni, yooí í je amaace ilu naane iyi í ne laakai. Lafḵei í je inñe iyi ilu kpasḵ gḵ í kpe nò í so amaace kpaasie ña í daa si awḵ ku maa cḵ ña ku na ña ije si bei í jḵ. ⁴³ Inḵ didḵi á je ti amaaceu bii lafḵe í bāa í na í baa wa ce beebē. ⁴⁴ Nto nto, lafḵeu á daa amaaceu mii ndeē fei si awḵ. ⁴⁵ Amma bii í je amaace laabḵi, á lasabui ku ni, lafḵem kaa baa ñya má, nò ku dede ku maa cā inaabo do inemḵkḵ woo ce ice ña iyi à gbeu, nò ku maa je ku maa mḵ atḵ ku maa kpaa. ⁴⁶ Beebei lafḵeu á na ku baa si aḵo iyi kḵ waa cḵ kpāae, do si waati iyi kḵ waa tamaa, nò á kpāa iju jiida jiida bei à ya cea amaace laab ña.

⁴⁷ Woo ce ice iyi í mà mii iyi lafḵe ē í bi, nò kḵ coo, goloē á la. ⁴⁸ Amma inñe iyi kḵ mà, nò í ce kookoosu iyi í jḵ a cāa, goloē kaa la. Inñe iyi à na mii nkḵḵ, aa beee mii nkḵḵ. Inñe mḵ iyi à daa mii nkḵḵ si awḵ, nñui aa bee ku re.

Jesu í naaḵ nje ku fḵefe wa

(Cò Matie 10:34-36)

⁴⁹ Nò Jesu í sḵ ña má í ni, inai nñ naa ku fā si andunya, nò nñ bei nñ bi ku je í jo tā. ⁵⁰ Nò inyi ku dasi gḵ í wee kḵ ne bei á ce iyi n kḵ coo. Inyi ku dasiu nñui í je wahala iyi an ye n bei n ku. Nò laakaim kaa je akā í gbe hee bii í ce. ⁵¹ Í tamaa bei laakai ku sḵi nñ naa nñe wa si andunya ña? Aawo, n wa n sḵ ñei, nje ku fḵefe nñ naaḵ wa. ⁵² Nto nto, hai nsei bii amane miu í wa kpasḵ akā aa kpḵ ikā ikā. Tḵḵsi akā kaa wee ñña, amane meeta ñau a kaa gbḵ si nje do inñ minji ñau. ⁵³ Baa do ama a kaa gbḵ si nje. Iye do ama inaaboē a kaa gbḵ si nje. Anau do abou a kaa gbḵ si nje.

Nyindai waati ku mà

(Cò Matie 16:2-3)

⁵⁴ Njoi í sō zamaau má í ni, bii ì yē kudūi ijī wa dede hai nunui aḷe ḡa ì ya fō ḡai gbakā í ni, ijī á naa. Bēēbe mōi í ya nō ku ce. ⁵⁵ Bii ì nō ì yē fufu wa ce wa hai ikpa awo cangai kpāai inunu ḡa, ì ya ni, inya gbāa á ce. Nō bēēbe mōi í ya nō ku ce * ⁵⁶ Inḡe ilu muafiti ḡa, ì mà yaasei nyindai lele do ilē ḡa. Bēirei í ce ì kù mà yaasei waatiu ihē ḡa.

Taale ku teese

(Cō Matie 5:25-26)

⁵⁷ Bēirei í ce ì ci ya lasabu si ara nḡe ì mà iyi í je dee dee ḡa. ⁵⁸ Bii inē ḡo wa bōḷe bi ku ce kiiti na idei gbese ḡo, ce kookai hai kpāa awo do lafēe ì gbō si nḡe ḡa ku ba ku maà dasiē si awoi woo kiiti. Bii kù je bēēbe, woo kiitiu á dasiē si awoi woo degbe piisō, nō woo degbe piisōu mō ku dasiē ile piisō. ⁵⁹ N̄ wa n sō ḡei, bii à dasiē piisō, bii ì kù sā gbeseē fei, ì kaa fita. Baa tanga kaa gaizia si.

13

Bii ì kù kpaasi idō aa ku

¹ Waati bēēbe, inē ḡo ḡa iyi à wa be à waa sisia Jesu mii iyi í ba inēi Galilee ḡo ḡa, inē ḡa iyi Pilati í jò à kpa nō nḡe nḡa ì yōḡe do nḡei mēmu ḡa iyi à waa ceāḷ Ilaaḷ kuwee. ² Amma Jesu í sō ḡa í ni, inḡe ì waa tamaa dulum dii inēi Galilee ḡau be í re ti inēi Galilee ḡa iyi à gbēi? Ì waa tamaa dulum du ḡai í jò à kpa ḡa bēēbe ḡa? ³ Aawo. Bēēbe mōi n̄ wa n sō ḡe, inḡe taka nḡe, bii ì kù sinda idō ḡa, inḡe fei aa kui bei aḡa mō. ⁴ Ì waa ye gigii amanē maatū do mēeta ḡa iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau ḡa? Debei, ì waa tamaa kurara nḡai í re ti inēi Zeruzalemu ḡa iyi à gbē fei ḡa? ⁵ Aawo, n̄ wa n sō ḡei, inḡe taka nḡe, bii ì kù kpaasi idō ḡa, inḡe fei aa kui bei aḡa mō.

Mōndai jti iyi ci ya so

⁶ Njoi í kpa nḡa mōndau ihē má í ni, mākō ḡo í lō jli ndii figi si kaae. Waati iyi jli nōu í la nḡi mākōu í bō isoe ku ka, nō kù ba. ⁷ Njoi í sō woo ce icee í ni, adō mēeta wai ihē bēbei iyi bii ì naa isoi jli nōu ihē ku ka n ci ya n ba. Daa ì nyōi. Na mii í ce á maa gba nwa inya ngbe. ⁸ Njoi woo ce iceu í sōo í ni, lafēe, jō adōyi titā ka cō. An tu fitie n kaakoē, nō n daa si taasi. ⁹ Á yōkō ku je adō ḡo á so. Bii kù so ì bei ì daa.

Jesu í jò abo ḡo í ba iri si aḷoi kustmi

¹⁰ Si aḷoi kustmi ḡo, Jesu wa kō inē ḡa si cioi idei Ilaaḷ ile ḡo bii Zuifu ḡa à ya ce kutōtō. ¹¹ Wee abo ḡo mō ì wa be iyi inēi inōkō í jò ì ce bōo bei zakai adō maatū do mēeta. Í ya maa batei, ci ya yōkō ku tē arae baa keeke. ¹² Iyi Jesu í yōo nḡi í kpoo í ni, abooyi, í ba iri mbē. ¹³ Nō ì le sie awo. Njoi gbakā ì tē arae nō ì lōsi Ilaaḷ ku saabu. ¹⁴ Amma idōi inē ngboi ile bii à ya ce kutōtōu ì kō si na iyi í jò Jesu í jò inē ḡo í ba iri si aḷoi kustmi, nō ì sō zamaau ì ni, aḷo mēefai ì wēe iyi aa yōkō ì ce ice ḡa. I naa wa waati bēēbe ku ba ì ba iri ḡa, ku maà ti ku je si aḷoi kustmi. ¹⁵ Njoi Lafēe í jēaa ì ni, inḡe ilu muafiti ḡai, inḡe fei ì ci ya fū ketē nḡe ḡa do gbankēle nḡe ḡa a koo a mō inyì si aḷoi kustmi? ¹⁶ Abou ihē mō dimii Aburhamui. Nō wee Seetam wa dūu hai zakai adō maatū do mēeta. Kù s̄la a fūu si aḷoi kustmi? ¹⁷ Waati iyi wa fō ideu bē, anyō wa mu mbēēe ḡau fei, nō zamaau ì wēe do ino didō na maamaake ḡa iyi wa ce fei.

* **12:55** Si ilei Izireli, hai do ikpa nunui alei ijī í ya naa, domi do ikpa bei tenku nlau í wa. Bēēbe mōi inya gbāa í ya naai hai ikpa awo cangai kpāai inunu.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi

(Cɔ Matie 13:31-32; Maaku 4:31-32)

¹⁸ Nɔi Jesu í ni má, mii bommai Ilaaɔ í jɔ. Mii an wāa do. ¹⁹ Í yei bei ngboi mutaadi iyi inɛ ɔɔ í so í gbɛ si ilɛɛ. Nɔ í fita í ce j̄ji hee yei ɔɔ à ya maa ce ante si amaawɛ ɔɔ.

Mɔndai lefee

(Cɔ Matie 13:33)

²⁰ Nɔi í ni má, mii an nyi n wāɔ bommai Ilaaɔ má. ²¹ Bommai Ilaaɔ í yei bei lefee iyi abo ɔɔ í so í dasi iyaf̄ui p̄ɛɛ ɔɔ mɛeta nɔ fei ndɛɛ í dede í kpante.

Andɛ iyi kù c̄l

(Cɔ Matie 7:13-14, 21-23)

²² Jesu wa too si ilu nla ɔɔ do ilɛɛko ɔɔ wa kɔ inɛ ɔɔ si cioi ideɔ Ilaaɔ wa nɛɔ ikpa Zeruzalemu. ²³ Si isɛɛnɛu ɔɔ inɛ ɔɔ í naa bi tɛɛ nɔ í beɛɛ í ni, Lafɛɛ, inɛ ɔɔ iyi aa ba faaba a kaa kpɔ? Nɔi í je í ni, ²⁴ i ce kookaai i lɔ do andɛ iyi kù c̄lu ɔɔ. N̄ wa n s̄ɔ ɔɔ, inɛ nkpoi á maa de kpāa iyi aa lɔɔ a kaa nɔ a yɔkɔ.

²⁵ Waati iyi amu ilu kpasɛ̄ n̄ dede n̄ c̄lɔmbo koofau inɛ aa wa waduude, i maa cā gambo ɔɔ i maa ni, Lafɛɛ, c̄l nwa. Nɔ an je nɔ n̄ ni, n kù mà hai bii í naa ɔɔ. ²⁶ Waati beɛbeɛ aa ni ɔɔ, à je à mɔ si wajue, ì nɔ í kɔ wa si cioi ideɔ Ilaaɔ si bantumai ilu nwa ɔɔ. ²⁷ Nɔ an s̄ɔ ɔɔ n̄ ni, n kù mà hai bii í naa ɔɔ. I fa ara nɔ hai bi tom, inɛ fei woo ce laalɔ ɔɔ. ²⁸ Ajɔ wa naa iyi aa ye Aburhamu do Izaaki do Zakɔbu do walii ɔɔ fei si andunya tit̄si Ilaaɔ nɔ inɛ i ba wee à nɔ ɔɔ waduude. Tengi bei aa so awɔ i le si iri i kpata ɔɔ. ²⁹ Nɔ inɛ ɔɔ ɔɔ aa naa hai nunui daakɔ do hai nunui de do hai nunu gaa cingaa minjiu nɔ aa buba a je si andunya tit̄si Ilaaɔ. ³⁰ Waati beɛbeɛ inɛi anyi ɔɔ ɔɔ aa na a je woo cua ɔɔ, woo cua ɔɔ ɔɔ mɔ a na a je inɛi anyi ɔɔ.

Jesu í kpata na Zeruzalemu

(Cɔ Matie 23:37-39)

³¹ Waati n̄ju, Farisi ɔɔ ɔɔ à naa à s̄ɔ Jesu à ni, koo, fita hai ih̄ɛ domi Herodu wa bi ku kpāi. ³² Nɔi í je n̄ja í ni, i koo i s̄ɔ Herodu, ilu bisi laalɔ be i ni, wee, nnyí do ala n̄ wa n lele inɛi in̄ɔko ɔɔ nɔ n̄ j̄ɔ inɛ ɔɔ à waa ba iri, nɔ si ajɔ mɛetasia an koo n tambɔ icɛm. ³³ Amma kù nɛ bei an ce iyi n kù ce isɛɛnɛm nnyí do ala do ala akā, domi a kaa kpa walii kāma bii ɔɔ bii kù je Zeruzalemu.

³⁴ Inɛ inɛi Zeruzalemu ɔɔ, inɛ iyi ì ya kpa walii ɔɔ, nɔ i ta ama abei Ilaaɔ ɔɔ mɔ kuta i kpa ɔɔ ɔɔ, ise feloi ì ya n bi n tɔtɔ ɔɔ si abem bei ajɛɛ í ya tɔtɔ amaɛ ɔɔ si ikpāɛ, amma i kù je ɔɔ. ³⁵ Wee nsei Ilaaɔ á fū nɔ nɛ kpasɛ̄ n̄je si awɔ. Amma an s̄ɔ ɔɔ, hai nsei i kaa yem má ɔɔ í gbe hee ajɔ iyi aa ni ɔɔ, Ilaaɔ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛɛ.

14

Jesu í j̄ɔ b̄ɔɔ ɔɔ í ba iri

¹ Si ajɔi kus̄lmi ɔɔ Jesu í bɔ ku je kpasɛ̄i inɛ ngboi Farisi ɔɔ ɔɔ. Wee inɛ ɔɔ ɔɔ mɔ à wa be, à waa cɔɔ do laakai. ² M̄kɔ ɔɔ í wa be, wa leek̄i wajui Jesu. M̄kɔu wa ce b̄ɔi ara ku wu. ³ Nɔi Jesu í bee woo kɔ inɛ ɔɔ si wooda do Farisi ɔɔ í ni, wooda í weɛ a j̄ɔ inɛ ɔɔ ku ba iri si ajɔi kus̄lmi? Mà kù weɛ. ⁴ Nɔi à coko. Nɔ í le si awɔɛ si b̄ɔu í j̄ɔ inɛu í ba iri nɔ í ni ku nɛ. ⁵ Nɔ í bee ɔɔ í ni, yoo nɔ, bii amaɛ walakɔ bii ketɛɛ í dasi lɔɔ, kaa nyaa gbakā baa bii ajɔi kus̄lmii. ⁶ Nɔi a kù yɔkɔ a kù jeaa ideu.

Tengi bii í jò i buba bii à kpee ku je

⁷ Iyi Jesu í ce laakai í ye iné ña iyi à kpe ku je ñau à wasi ku cica kitāi waju ña iyi à ñe beere ñau nò í sō ña í ni, ⁸ bii à kpee bi ku ce abòdò, maà buba si kitāi waju ilu beere ñau. Á yòkò ku je à kpe iné gò iyi í ree do beere. ⁹ Nò iné iyi í kpe iné feiu á na ku ni, dede í mua màkòu ihē kitāu be. Waati beebi aa dede do anyò í koo í buba si kitāi anyi ihò. ¹⁰ Amma bii à kpee ku je, koo buba si kitāi anyi ku ba bii iné iyi í kpeu í to wa ku ni, baakòom, dede í naa wa waju. Waati beebi aa je ilu beere nla si wajui iné ña iyi iné ña í waa buba ñau fei. ¹¹ Ntò ntò iné iyi í so arae lele à ya kayei. Iné mò iyi í kaye arae à ya soo lelei.

¹² Nò Jesu í sō iné iyi í kpoo ku jeu mò í ni, bii ì waa kpe iné ña ku je walakò jingau, maà ti í kpe kpaasie ña, walakò igbāe do ifòe ña, walakò nyaanzee ña, walakò kpaasi ilu fiae ña, ku ba aña mò a maà kpee a sà gbese. ¹³ Amma bii ì waa kpe iné ña ku je, kpe ilu are ña, do weege ña, do ilu kute akā ña do feeju ña. ¹⁴ Bii ì ce beebi aa je ilu inò didò si na iyi í jò iné nñu ñau a kaa ba ngògò iyi aa sàeò gbese. Ilaaòí á sàe gbese si waati iyi iné dee dee ña aa jí hai si bale.

Mòndai ije nla

(Cò Matie 22:1-10)

¹⁵ Iyi à gbò ideu, ñò iné akāi iné ña iyi añaò ña à waa jeu í sō Jesu í ni, debei ilu inò didò iné iyi á je si andunya titòí Ilaaò. ¹⁶ Njòí Jesu í kpa nña mònda í ni, màkò gò í ce ije nla nla nò í kpe iné nkpò. ¹⁷ Iyi awaatii kujeu í to ñòí í be woo ce icee koo sò iné ña iyi í kpeu ku ni, i naa wa ña, domi sònda fei í jla tā. ¹⁸ Amma aña fei à losi gaafara ku tào. Iné sinue í ni, ñ ra iko, tilasi, í gbe n koo n cò. Ñ wa n tõe ku ceem suuru. ¹⁹ Iné mmu mò í ni, ñ ra ketè ku logoo ñai kòò miu, nò ñ wa n bi n dī ñja n ceò ice n cò. Ñ wa n tõe ku ceem suuru. ²⁰ Nò iné mmu gò mò í ni má, nsei ñ so abo. Na ñòí í jò n kaa n ba n naa.

²¹ Njòí woo ce icèu í sinda í koo í sò lafèee gaafara iyi iné ñau fei à tào. Njòí idòí lafèeu í kò, nò í sò woo ce icèu í ni, koo í bò si bantuma ña nsei nsei do si kpāai inò iluu, kpeem ilu are ña wa do weege ña do feeju ña do ilu kute akā ña. ²² Njòí woo ce icèu í koo. Iyi í baa nò í ni, lafèe, iyi ì dasim nòu ñ coo tā. Wee inya í gbe má. ²³ Njòí lafèeu í sò má í ni, bò si kpāai ilèeko ña do kpāai iko ña, jò iné ña a lo wa baa do tilasi, kpasēm de ku kò. ²⁴ Ntò ntò, an sò ñe, iné ña iyi ñ tako ñ kpeu baa iné akā nña kaa tie ijeu ihē má.

Mii amané á ce ku bei ku je mōcòí Jesu

(Cò Matie 10:37-38)

²⁵ Ajò nñu gò Jesu wa ñe nò zamaa nla nla gò wa tooe. Njòí Jesu í sinda í sò ña í ni, ²⁶ iné iyi í naa bi tom nò kù cé baae do iyee do aboe do amae ña do igbāe ña do ifòe ña do wefe ña do kuweei nñu takae kaa yòkò kù je mōcòm *. ²⁷ Iné iyi kù jesi nñu ku so jíi ku gaue ku toom do wa kaa yòkò ku je mōcòm.

²⁸ Bii iné gò nñe í bi ku ma ile á buba ku ce dooa titā ku cò mà fiaí nñu á to ku kpaò irie. ²⁹ Bii kù je beebi, nò í ce icui ileu, í bei í na í mòngò ku mae, iné ña iyi à yò fei aa nyaanyie, ³⁰ a ni, màkòu ihē í sinti ku ma nò wee í mòngò kù kpa irie.

³¹ Beebi mòí ilaalu ña mò à ya ce a bei a bò igù. Bii ilaalu gò í ñe sooge dubu mēewa, nò í ye ilaalu mmu gò wa naa sie igù do sooge dubu kñfia, á dedei gbakā ku ce igù? Aawo, á bubai titā ku lasabu ku cò mà nñu á yòkò ku kāmiae. ³² Bii

* **14:26** nò kù cé baae Tengí ihē Jesu wa nyisi iyi í s̄la ku bi nñu ku re iné ña iyi à gbe fei nò ka maà jò iné gò ku ganji wa si kpāai naane ku dasi. Kù je í ni ka cé baa nwa ña ntò ntò.

í yε nηu kaa nɔɔ, á bε ine ηai bi ilaalu iyi ih̄su hai waati iyi kù to wa titá ku ba aηaɔ a gbɔsi nje nɔ laakai ku sũ ku wa anini nηa.

³³ Na ηoi í ce awɔ iyi i kù jò mii iyi i ne fei, i kaa yɔkɔ í je mɔcɔm.

Imu iyi í ku

(Cɔ Matie 5:13; Maaku 9:50)

³⁴ Nɔ Jesu í ni má, imu mii nceɛi, amma bii didɔi imu í ku, mii aa dasi a jò ku dɔ má. ³⁵ Kaa ce bukaata káma má nɔ baa bii ikoi kaa ce taasi. Á ya dikāɛi waduude.

Ine iyi í ne itl̄ iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.

15

Mɔndai angudá iyi í nyɔ à tasieɔ

(Cɔ Matie 18:12-14)

¹ Woo gba fiaɪ lɛmpo ηa do ine laalɔ ηa fei à naa bi Jesu ku ba a gbɔ idee. ² Nɔi Farisi do woo kɔ ine ηa si wooda ηa à ləsi ku gbagba à waa ni, mɔkɔu wa gba ine laalɔ ηa nɔ aηaɔ ηa à tɔtɔ à waa je.

³ Nɔi Jesu í kpa nηa mɔnda gɔ í ni, ⁴ Bii ine gɔ nηe í ne angudá cɔɔ iyi wa degbe si gbabua nɔ akā í nyɔ sie, lafɛɛ á jò cineɔ fɛɛwa do mɛɛsá iyi í gbeu si gbabua bei koo dɛdɛ akā iyi í nyɔu wa hee koo yɔɔ, mà irei. ⁵ Hai í nɔ í yɔɔ gbakā á muu ku le sie kɔngɔ wai do inɔ didɔ. ⁶ Bii í baa kpasɛ á kpe kpaasie ηa do ine ηa iyi à waa má kɔkɔɛ ku sɔ ηa ku ni, i bam inɔ didɔ ku kpɛ, domi angudám iyi í nyɔu n̄ yɔɔ wa. ⁷ Nɔi Jesu í ni, beɛbe moi n̄ wa n sɔ ηe, inɔ didɔi inei lele ηa á la na ilu dulum akā iyi í kpaasi idɔ ku re ine dee dee cɔɔ faká kù wa si iyi a kù ne bukaatai idɔ ku kpaasi.

Fia iyi í nyɔu à yɔɔ má

⁸ Nɔ Jesu í kpa nηa mɔnda mmue má í ni, bii inaabo gɔ í ne kpekele mɛɛwa nɔ akāɛ í nyɔ, á má fitilai nɔ ku kpā ileu ku dɛdɛɛ do laakai hee koo yɔɔu. ⁹ Bii í yɔɔ á kpe kpaasie ηa do ine ηa iyi à waa má kɔkɔɛ nɔ ku ni, I bam inɔ didɔ ku kpɛ, domi fiam iyi í nyɔu n̄ yɔɔ. ¹⁰ Beɛbe moi n̄ wa n sɔ ηe, amalekai Ilaaɔ ηa à ya weɛɔ inɔ didɔ na ilu dulum akā iyi í kpaasi idɔ.

Ama iyi í nyɔu à yɔɔ má

¹¹ Jesu í ni má, mɔkɔ gɔ í ne ama inɛmɔkɔ minji. ¹² Nɔi ifɔu í sɔ baau í ni, baam, kpɛ amaniu nɔ i nam iyi í je titom. Nɔ baau í ce nηa ikpɛi amaniɛu. ¹³ Iyi í ce aɔɔ minji, ifɔu í ta mii iyi í ne fei nɔ í so fiaɪ í neɔ hee ile jl̄ijl̄ gɔ. Bei í koo í ce kuwɛɛɛ si daa laalɔ í kpaɔ irii amaniɛu fei. ¹⁴ Waati iyi í je fei ndɛɛ í kpa irie, ari nla gɔ í bei í naa si ileu nɔ í lɔ si are. ¹⁵ Nɔi í bɔ bi inei ile be gɔ nɔ lafɛɛ í koo í dasie icei kusɔɔ ηa ku degbe. ¹⁶ Tengi bei í bi ku wo araɛ do ijei kusɔɔ ηau amma ine káma kù muaa. ¹⁷ Iyi laakae í na í baa nɔ í ni, ama icei baam ηa fei à ne ije wa kɔ nηai, nɔ amu wee n̄ wa n ku do ari ih̄. ¹⁸ An dede n nyi bi baam n sɔɔ n ni, baam, n̄ ce dulum bi Ilaaɔ do bi tɛɛ. ¹⁹ Na nηu, n kù to a kpem amaɛ má. Ceem bei amaacɛɛ. ²⁰ Nɔi í dede wa nyi ikpa bi baɛu.

Hai waati iyi wa jl̄, ηi baɛɛ í h̄nnɛɛ nɔ araare fei í muu. Í sei í koo í yaa do inɔ didɔ nɔ í coo fɔɔ do kubi. ²¹ Nɔi amau í ni, baaba, n̄ ce dulum bi Ilaaɔ do bi tɛɛ. Na nηu, n ku tò a kpem amaɛ má. ²² Amma baɛu í sɔ woo ce iceɛ ηa í ni, i naaɔ ibɔ kumboo wa r̄ya r̄ya iyi í s̄la, i daa si ηa. Nɔ i naa leɛawɔ do baata ku dasi. ²³ I naaɔ kete kombo saasaabo iyi í la í reu be wa, nɔ i kpaɛ ηa. Ka je ka ce

jingau do ino didō, ²⁴ domi amam iyi í ye bei í ku wo, í baa si andunya má. Í nyo wo nō à yōō má. Njoi à wa si ino didō.

²⁵ Wee waati beɛbe igbāu í wa iko. Iyi wa baa í maai kpasē wa njoi wa gbō anui gāgā nō inɛ ɲa à waa jojo. ²⁶ Njoi í kpe woo ce ice gō í beɛɛ í ni, mii í ce. ²⁷ Njoi woo ce iceu í sōō í ni, ifɛɛ í baa, nō baa nɲɛ í kpa ketɛ saasaabō iyi í nɛ ikpo si na iyi í jō í yōō baani. ²⁸ Njoi igbāu í damōó í kō ku lō kpasē. Njoi baau í fita wa í naa ku lɛlɛɛ. ²⁹ Amma í sō baau í ni, cō hai adō nkpo nkpo iyi n̄ wa n ceɛ ice wa. Nō n kù donda ideɛ kāma, nō baa ama iwo í kù muum n ceō jingau do ino didō amu do kpaasim ɲa. ³⁰ Amma iyi amaɛ í baa, nɲu iyi í koo í je amanie do inaabo sakara ɲa, nō na iriei í kpa ketɛ saasaabōu ihɛ. ³¹ Njoi baau í ni, awō amam nii, awaɛ à wɛɛ do ajo fei, nō mii iyi n̄ nɛ fei í je tɛɛ. ³² Amma í s̄la ka je jingau do ino didō nla nla si na iyi í jō ifɛu ihɛ í ye bei í kui wo nō í baa si andunya má. Í nyo wo nō à yōō má.

16

Amaace ilu bisi

¹ Njoi Jesu í sō mōcōɛ ɲa í ni, mōkō ilu fia gōi í wɛɛ. Mōkōu í nɛ amaace gō nō í so amanii kpasɛɛ fei í daa si awō. Iyi í ce ajo minji njoi inɛ ɲa à koo à kōmōto amaaceu bi lafɛɛ à ni, wa beje amanieu fei. ² Njoi lafɛɛ í kpoó í beɛɛ í ni, irei n̄ wa n gbō inɛ ɲa à wasi ku sō irie da. I kaa yōkō í je amaacem má. Koo so tiai iceɛ wa si bii í ya ce dooi fiam, i naa í nyisim. ³ Njoi amaaceu wa bee arae ide wa ni, beirei an ce, si bei lafɛɛm wa nyam hai si icei kpasɛɛ. Wee n kù nɛ gbugbā iyi an yōkō n logooō, nō wee anyō kaa jō n bara. ⁴ N̄ m̄a bei an ce ku ba inɛ ɲa a gbam si kpasē nɲa waati iyi aa nyam hai si icem. ⁵ Njoi í kpe ilu gbesei lafɛɛ ɲau fei. Nō aɲa fei à koo bi tɛɛ akā akā. Njoi í beɛ inɛ sinte iyi í to bi tɛɛu í ni, gbesei lafɛɛm fɛloi í waa mu. ⁶ Njoi í je í ni, ikpo iyi á kō boonyi c̄lō. Njoi í sōó í ni, so tiaɛ í buba r̄ya r̄ya nō í kō ciitaa. ⁷ Njoi í beɛ inɛ gō má í ni, awō mō, fɛloi í waa mu. Njoi í sōó í ni, iya saaki c̄lō. Njoi í sō nɲu mō í ni, so tiaɛ í kō cine. ⁸ Njoi lafɛɛi amaace hai nɛ naaneu í gbō ideu nō í saabue si na iyi í jō í yōō iyi í nɛ bisi ntō ntō. Njoi Jesu í ni, inɛi andunya ɲa à nɛ bisi aɲa duusōó si kuwɛɛ nɲa à re inɛi inya kumá ɲau.

⁹ Njoi Jesu í sō ɲa í ni, i ya de kpaasi ɲa do amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ɲɛ a gba ɲɛ si andunya titōi Ilaaō. ¹⁰ Inɛ iyi í nɛ naane si mii keeke á nɛ naane si mii nla. Inɛ iyi wa ce laalo si mii keeke á ce laalo si mii nla. ¹¹ Na nɲu, bii í kù nɛ naane si amanii andunya ɲa, yooi á da nɲɛ si amani ntō si awō. ¹² Bii í kù nɛ naane si mii ndii inɛ gō, yooi á na ɲɛ iyi í je tu ɲɛ.

¹³ Amaace kāma kaa yōkō ku cea lafɛɛ minji ice ajo. Ntō ntō á cé inɛ akā nō ku bi inɛ akā, walako ku jirima inɛ akā nō ku donda inɛ akā. I kaa yōkō í too Ilaaō do fia ajo ɲa.

Ide ikā ikā ɲa iyi Jesu í f̄o

(Cō Matie 11:12-13; 5:32-32; Maaku 10:11-12)

¹⁴ Wee Farisi ɲa fia ku bi ɲa í caa. Iyi à gbō ide ɲa iyi Jesu í f̄ou fei njoi à waa yaakoɛ. ¹⁵ Nō Jesu í sō ɲa í ni, inɛ í waa de í je inɛ dee dee ɲa si wajui amanɛ ɲa, amma Ilaaō í m̄a idō nɲɛ. N̄ wa n sō ɲɛi, mii iyi amanɛ ɲa à waa cō mii j̄iida, bi Ilaaō mii s̄amii.

¹⁶ Wooda do idei walii ɲau fei à wɛɛ hee do waatii Zāa. Hai waati beɛbe à waa sisi laabaau j̄iidai bommai Ilaaō nō inɛ fei wa ce kookaai ku ba ku lō do gbugbā. ¹⁷ Wooda baa wasali í gaabu ku beje í re lele do ilɛ ku kpa iri m̄om.

¹⁸ Ine iyi í kási aboε nɔ í so mmuε í ce sakarai. Ine iyi í so abo iyi məkəε í kási í ce sakarai.

Ilu fia do Lazaa

¹⁹ Nɔi Jesu í kpa nɔa mɔndau ihē í ni, məkɔ ilu amani gɔ í wεε. Məkɔu í ya maa dasi ibɔ caada ilu iju ku sɔa gɔ. Kpasεε ajɔ fei jingau. ²⁰ Ilu are gɔ mɔ í wεε, í ya maa sɔi andε koofai ilu fia, à ya kpoo Lazaa. Konkoli wa kɔ si araε fei. ²¹ Nɔ aja nɔ à ya naa a maa fa konkolie nɔu. Məkɔu í bi ku wo araε baa do hubui sɔndai ilu fia iyi í ya gbε, amma ci ya baa.

²² Nɔi məkɔu í na í ku nɔ amaleka nɔ à soo à bɔɔε bi Aburhamu. Nɔ ilu fia mɔ í na í ku à suu. ²³ Nɔ í koo wa ye ijuukpā bi ku wai iku nɔ, nɔ í wu iju lele, nɔi í hɔnnε Lazaa kəkɔi Aburhamu. ²⁴ Nɔi í dɔ anu í ni, baaba Aburhamu, ce araarem. Be Lazaa wa ku sɔsi amaawɔε si inyi ku na ku tū amem, domi n wa n ye ijuukpā nla nla si amei inau ihē. ²⁵ Nɔi Aburhamu í ni, amam, ye gigi iyi í ba mii jiidε tā hai andunya, nɔ Lazaa mɔ í ye wahala. Wee ihē nsei inɔε í tū nɔ awɔ mɔ í waa ye ijuukpā. ²⁶ Nɔ si antaie, isa nla goi í fεεfe wa ku ba inε nɔa iyi à bi a kua a bɔ bi tu nɔ be a maà yəkɔ. Bεεbe mɔi inε gɔ kaa yəkɔ ku naa ihē hai be. ²⁷ Nɔi ilu amaniu í ni, debei, n wa n tɔɔei baaba, be Lazaa kpasēi baam, ²⁸ koo sɔ ifɔ miu nɔa iyi n nε beu ku ni a ce laakai ku ba a maà na a naa si inya ku gaabuu ihē. ²⁹ Amma Aburhamu í ni, à nε tia iyi Moizi do walii nɔ à kɔ wou tā, aa yəkɔ a gbɔ ide nɔa. ³⁰ Nɔ í ni, aawo, baaba Aburhamu. Amma bii hai bi iku nɔa inε gɔ í koo bi tu nɔ, aa kpaasi idɔ nɔa. ³¹ Nɔi Aburhamu í sɔɔ í ni, bii a kù gbɔ ti Moizi do ti walii nɔu, baa bii inε gɔ í jɔ hai bi iku nɔa ihē í koo be a kaa dasi naane.

17

Idei dulum

(Cɔ Matie 18:6-7, 21-22; Maaku 9:42)

¹ Jesu í sɔ mɔcɔε nɔa í ni, kù nε bei á ce iyi kulele iyi á dasi amanε laalo kù waa ce, amma ijuukpāi á je ti inε iyi í naaɔ wa. ² Á tia a dɔa lafεε alɔ si kɔɔ a sɔsie ino tenku do iyi á lele ama akā ku dasie dulum. ³ I ya ce laakai nɔe nɔ.

Bii kpaasie gɔ í na í ce dulum, sɔɔ ide do laakai í nyisie taaleε. Bii í kpaasi idɔ, kpa idei kuraraε. ⁴ Baa bii isε gbεεjei wa raraε si ajɔ akā, nɔ isε gbεεjeu fei wa ce tuubai dulum dεε, awɔ mɔ kpa idei dulum dεε.

Naane ku dasi

⁵ Woo be nɔu à sɔ Lafεε à ni, kɔɔsi naane ku dasi nwa. ⁶ Nɔi Lafεε í ni, baa bii naane ku dasi nɔe í mungau ijui iyaku, aa yəkɔ í sɔ jɔi nɔu ihē í ni ku wu hai be, koo lɔ araε si tenku, á nɔ ku ceɔ ide nɔe icε.

Icε iyi aru í nε ku ce

⁷ Jesu í ni má, inε kāma nɔe bii í nε aru iyi wa logoo walakɔ wa degbea kete nɔ, bii í baa kpasε kaa sɔɔ ku ni, naa wa nsei í buba í je. ⁸ Amma á sɔɔi ku ni, ceem sɔɔlui ije, kpaasi jaε nɔ, í naam ije wa hee n je n mɔ. Si anyie, awɔ mɔ aa je nɔ í mɔ. ⁹ Amma kaa saabu aruu si na iyi í jɔ í ce bei í sɔɔ. ¹⁰ Bεεbe mɔi bii inɔ taka nɔe í ce mii iyi à dasi nɔe fei í sɔa í ni nɔ, à je amaace nɔa iyi a kù nε saabu. Iyi à dasi wa ku ce nɔu akāi à ce.

Jesu í jɔ dinte mεewa í ba iri

¹¹ Si waati iyi Jesu wa bɔ ikpa ilui Zeruzalemu, í too si afei ilei Galilee do ilei Samari. ¹² Nɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi ku lɔ inɔ iluu, nɔi dinte mεewa gɔ nɔ

à koo à kòo amma à leekd à jliē keeke. ¹³ Njoi à dō anu hee lele à ni, Jesu, Mēetu, ce araare nwa.

¹⁴ Iyi í yē ŋa ŋoi í ni, i koo í nyisi ara nŋe bi woo weei Ilaaḍ ŋa. Njoi à waa koo. Si bei à waa ŋeu, ŋoi à ba iri. ¹⁵ Iyi ine akā ŋŋa í yē ŋŋu í ba iri, ŋoi í sinda wa baa wa saabuḍ Ilaaḍ hee lele. ¹⁶ Waati iyi í to wa bi Jesu nō í sēebata si wajue wa saabue. Wee makōu inei Samarii. ¹⁷ Njoi Jesu í ni, amanē mēewa si ñ jò í ba iri ba. To, iwoi amanē mēesā iyi à gbe ŋau à wa. ¹⁸ Ise mmuu ihē ŋŋu akāi í sinda wa ku saabu Ilaaḍ?

¹⁹ Njoi í sō makōu í ni, dede i nē, naanē ku dasiei í faabaē.

Kunaai bommai Ilaaḍ

(Cō Matie 24:23-28, 37-41)

²⁰ Njoi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, ajo yoomai Ilaaḍ á na ku je bommaē. Njoi í je ŋŋa í ni, Ilaaḍ kaa je bommaē do yaase bei ine ŋa aa yō. ²¹ Ine gō kaa fō ku ni, Ilaaḍ í je bommaē ikpa ihē, walakō ikpa ihō. Aawo, domi wee Ilaaḍ í je bommaē tā si idoi ine ŋa *.

²² Nō í sō mōcō ŋau í ni, awaati wa naa iyi amu Amai Amanē an nyi wa do amboem. Hee ajōu ku maa to wa awaati wa naa iyi aa bi í yem ŋa baa ajo akā, amma í kaa yem ŋa. ²³ Ine gō ŋa aa sō ŋe a ni, í wa ihē walakō í wa ihō. I maà sei í koo ŋa. ²⁴ Ñ wa n sō ŋei, bei kurjoi ijī í ya daana hai lele anu akā koo kā ilēu be, bēēbe mōi kubaai amu Amai Amanē á yē. ²⁵ Amma sinte titā kù ne bei an ce iyi n kù yē ijuukpā ntō ntō nō inei nsei ŋau ihē aa kōsim. ²⁶ Mii iyi í ce si waatii Nowee, bēēbe mōi á ce si waati iyi amu Amai Amanē an nyi wa. ²⁷ Ine ŋa à je à waa mō, à waa ce abōdō ŋa, à ya maa mua ama ŋŋa ŋa makō hee í koo í to ajo iyi Nowee í lō akōi inyiu. Nō ijī nlaui í naa í je aŋa fei. ²⁸ Á nyi ku cei má bei waatii Lōtuu. Ine ŋa à je à waa mō, à ra à waa ta, à waa gbē, nō à waa ma ile. ²⁹ Amma si ajo iyi Lōtu í fita hai Sodomu, ina do fainwita wa rō wai hai lele nō aŋa fei à ce nfe. ³⁰ Nō bēēbe mōi á yē ajo iyi amu Amai Amanē an faata wa.

³¹ Si ajo ŋŋu, ine iyi í wa antai ile sikifa nō nyaue ŋa í wa inō ile, kaa ba ku lō ku soo má. Ine mō iyi í wa iko kaa ba ku baa ide má. ³² I yē gīgii aboi Lōtu. ³³ Ine iyi í bi ku je andunya do idōobie á na ku kuae. Amma ine iyi í kōsi kuwēēē á bāa ntō ntō. ³⁴ An sō ŋe si idū ajo ŋŋu, amanē minji á maa sū si daayi akā, aa so ine akā a jō ine akā. ³⁵ Inaabo minji á maa lōlō aa so ine akā a jō ine akā. [³⁶ Inemōkō minji á wa iko, aa so ine akā a jō ine akā.]

³⁷ Njoi mōcō ŋau à bee à ni, ikpa iwoi ideu bē á ce ya Lafēē. Njoi í je ŋŋa do mōndau ihē í ni, bii iku wa sū, tengi bei yembeeku ŋa à ya tōtō.

18

Mōndai jaaḍ do woo kiiti gō

¹ Jesu í kpa ŋŋa mōndau ihē ku nyisi ŋa iyi í sīa a maa ce kutō waati kāma fei, gbēēji ku maà wa si. ² Í ni, woo kiiti gō í wa si ilu nla gō, kù waa ce njoi Ilaaḍ, kù nō kù waa jirima ine kāma. ³ Wee si ilu akāu jaaḍ gō mō í wa be. Í ya naa ajōd ajo bi tēē ku sōo ku ni, kiitim, amu do mbēem. ⁴ Njoi í kō hee í kpe. Amma si anyie í lasabu si idōē í ni, baa bii n kù wa n ce njoi Ilaaḍ, nō n kù wa n jirima ine gō, ⁵ do ŋŋu fei, si na iyi í jō jaaḍu ihē í ya maa bitandim, an ceaa kiitiu ŋŋu do mbēēē, ku ba ku maà bitandim má.

* **17:21** Ilaaḍ í je bommaē tā si idoi ine ŋa Si tia nwo gō ŋa à ya nii Ilaaḍ í je bommaē tā si anini nŋe. Iyi be mō ntōi, si na iyi í jō Jesu ilaaluu í wa anini ŋŋa.

⁶ Njoi Lafēe í ni, to, i gbò bei woo kiiti laalòu í fò be ña de. ⁷ Ilaaḍ kaa bei ku ce ku re zaka beebe? Ine ña iyi í cica, kaa kiiti ña bii à waa dḥ sie anu dasā do idū? Iyi í re mòm, kaa kpɛ ku bei ku gbò ñña. ⁸ N̄ wa n sḥ ñei, á ce ñña kiitii gbāa gbāa. Amma waati iyi amu Amaí Amanɛ an nyi wa má an na n ba naane ku dasi si ilɛu ihɛ?

Kutḍi Farisi do woo gba fiai lempoo gɔ

⁹ Jesu í kpa monda gɔ má na irii ine gɔ ña iyi à waa cɔ ara ñña ine dee dee, nɔ à waa ca ine gɔ ña. ¹⁰ Í ni, amane minji gɔ ña à bɔ ku tḥ kpasɛi Ilaaḍ, ine akā Farisii, ine akā mɔ woo gba fiai lempooi. ¹¹ Farisiu í leekí wa cea arae kutḥo wa ni, Ilaaḍ, ñ̄ saabue do iyi n kù ye bei ine ña iyi à gbe, iyi à je woo taki ine ña, do woo ce laalò ña, do woo ce sakara ña, do woo gba fiai lempoo ña bei məkəu ihɛ. ¹² Si azuma akā fei ñ̄ ya n dī anu ajò minji, nɔ mii iyi ñ̄ ba fei ñ̄ ya n nya zagaaci si bei í jò. ¹³ Woo gba fiai lempoou mɔ í leekí í mu arae ikā, kù yəkɔ kù wu iju lele, í le awḥ si iri í ni, Ilaaḍ, ce araarem amu ilu dulum. ¹⁴ Jesu í ni, ñ̄ wa n sḥ ñei, hai be inɛɛu ihɛ í baa í je dee dee si wajui Ilaaḍ í nyiḍ ideɛ. Amma Farisiu kù je dee dee, domi ine iyi í so arae lele aa kaye lafɛi, ine mɔ iyi í kaye arae aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpḥḥo ña

(Cɔ Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

¹⁵ Si anyii ññu, ine ña à gbā ama kpḥḥo ña à naaa Jesu wa ku lesi ña awḥ. Iyi mɔcɛe ñau à yḥo beebe ñoi à wa gbagba si ña. ¹⁶ Amma Jesu í ni a naa ññu amu ñau wa. Nɔ í sḥ mɔcɛe ñau í ni, í jò amu ñau a naa bi tom, í maḍ ganji ña, domi Ilaaḍ í je ilaalui ine ña iyi à jò ña. ¹⁷ Ntḥ ntḥ, ine iyi kù waa sṯa Ilaaḍ iri ile bei ama keeke, Ilaaḍ kaa je ilaalue pai.

Idei ilu fia gɔ

(Cɔ Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

¹⁸ Inɛ ngboi Zuifu gɔ í naa bi Jesu í beee í ni, Mɛɛtu, awḥ ine nɔcɛɛ, mii an ce n baḍ kuwɛɛ hai tā. ¹⁹ Njoi Jesu í beee í ni, na mii í ce ì waa kpem ine nɔcɛɛ. Ine gɔ kù wɛɛ iyi í je nɔcɛɛ bii kù je Ilaaḍ ññu akā. ²⁰ Ì mà sāa sāa mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, maḍ ce sakara, maḍ kpa ine, maḍ ce ile, maḍ jea ine gɔ sɛɛda ibo, jirima iyeḍ baacɛ. ²¹ Njoi inɛɛu í ni, ñ̄ wa n jirima mii ñau be fei tā hai keekem. ²² Iyi Jesu í gbò beebe, ñoi í sḥo í ni, í gbee mii akā. Koo í ta mii iyi ñ̄ ne fei nɔ í kpɛa ilu are ña fiau. Bii ñ̄ ce beebe aa ba amani jiida lelei Aḍ. Si anyie nɔ í naa í toom. ²³ Iyi məkəu í gbò beebe ñoi inḍe í fò ntḥ ntḥ, domi ilu amani nla nlaí. ²⁴ Iyi Jesu í cḥo ñoi í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jesi Ilaaḍ ku je ilaalue. ²⁵ Á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abee do iyi ilu amani á jesi Ilaaḍ ku je ilaalue. ²⁶ Njoi ine ña iyi à waa de sie itṯu à ni, bii beebɛi nɔ yooi á ba faaba. ²⁷ Nɔ Jesu í sḥ ña í ni, mii iyi amane í mɔngḥ, Ilaaḍ kaa mɔngḥɛ.

²⁸ Njoi Piɛɛ í ni, wee à jḍ mii iyi à ne fei tā, à waa tooɛ. ²⁹ Nɔ Jesu í ni, ntḥ ntḥ, ine iyi í jḍ kpasɛɛ fei, walakḥ aboɛ, wala igbā do ifɛɛ ña, wala iyeḍ baacɛ, wala amae ña, na irii bommai Ilaaḍ, ³⁰ á ba ku kpḥ ku re si nsei, nɔ si antae má á ba kuwɛɛ hai tā ala.

Jesu wa fḥo ideí ikue do kujɛ isɛ gbɛɛtasia

(Cɔ Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

³¹ Jesu í kpe mɔcɔ maateɛji ñau bi tɛɛ, nɔ í sḥ ña í ni, wee à waa bḥ Zeruzalɛmu. Bei, ide iyi walii ñau a kḥ na irii amu Amaí Amanɛu fei á ce. ³² Aa mum a daa dimi mmu ña si awḥ a yaakoom, nɔ a kpām iju a tu sim antḥ. ³³ Aa weem kpḥḥo,

si anyie nɔ aa kpam, amma si aɔ mɛɛtasia an ʒi hai si bale. ³⁴ Amma mɔcɔ ɲau a kù mà nkāma si ideu. Ideu í manji ɲja a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í jò fɛɛju gɔ í yɛ ilu

(Cɔ Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

³⁵ Si isɛɛɛɛu Jesu í maai Zeriko. Wee fɛɛju gɔ wa buba ití kpāa wa bara. ³⁶ Iyi í gbɔ ibai zamaa iyi wa lɔ, ɲɔi í bee mii í ce. ³⁷ Nɔi à sɔɔ à ni, Jesu inɛi Nazaretíui wa lɔ. ³⁸ Nɔi í wasi ku dɔ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce araarem. ³⁹ Inɛ ɲa iyi à waa cua ɲau à la sɛ à ni ku coko. Amma bei à waa ni ku cokou, bɛɛɛ mɔi í ya dɔ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce araarem. ⁴⁰ Nɔi Jesu í leekí í ni a naaɛ wa. Iyi fɛɛjuu í to wa ɲɔi Jesu í beɛɛ í ni, ⁴¹ mii í bi n ceɛɛ. Nɔi í ni, Lafɛɛ, n bi n yɛ ilui. ⁴² Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, yɛ ilu. Naanɛɛ í faabaɛ. ⁴³ Nɔi gbakā í yɛ ilu, nɔ wa too Jesu í wasi Ilaaɔ ku saabu. Iyi zamaau í yɔɔ, ɲɔi aɲa fei à wasi Ilaaɔ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

¹ Jesu í to inɔ ilu Zeriko, nɔ wa lɔ. ² Wee mɔkɔ ilu fia gɔ í wa be à ya kpoo Zakee, wa je inɛ ngboi woo gba fiaí lempoo ɲa. ³ Nɔ wa de ɲɲu ku yɛ Jesu, amma kù ba kù yɔɔ na zamaau, domi ɲɲu amanɛ kandaai. ⁴ Nɔi í sei í bɔ waju í koo í gù ʒi ndii sikomɔɔ gɔ ku ba ku yɔɔ, domi í mà iyi do bei á lɔɔ. ⁵ Iyi Jesu í to tengi bii í wau, ɲɔi í wu iju lele í sɔɔ í ni, Zakee, kita wa ɲya ɲya, domi kpasɛi an sɔ nnyi. ⁶ Nɔ Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa do inɔ didá. ⁷ Iyi inɛ ɲa à yɔɔ, ɲɔi aɲa fei à gbagba à waa ni, í koo í sɔ kpasɛi ilu dulum. ⁸ Amma Zakee í dede í leekí si wajuí Lafɛɛ í ni, bubui amanim an na ilu are ɲa. Nɔ inɛ ɲa iyi n takii ɲa n gba mii ndu ɲa, an sindo ɲja bɛɛɛ má tuuba mɛɛ. ⁹ Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, nnyi inɛi kpasɛ ɲau ihɛ à ba faaba, domi awo mɔ tɔkui Aburahamui. ¹⁰ Amu Amaí Amanɛ n naa ku dede inɛ ɲa iyi à nyɔi n faaba ɲa.

Mɔndaí iye iwo

(Cɔ Matie 25:14-30)

¹¹ Si bei inɛ ɲa à waa de si ideu ití, nɔ í kpa mɔnda gɔ má. Inɛ ɲau à waa tamaa bei bii í to Zeruzalemu á je bommai gbakā, nɔ wee waati bɛɛɛɛ í maai Zeruzalemu. Na ɲɔi í jò í kpa ɲja mɔndaui ihɛ ku ba ku nyisi iyi ɲɲu kaa je bommau gbāa gbāa. ¹² Í ni, mɔkɔ amai amanlu goi í bɔ bomma ku je hee ile ʒiɲi gɔ si anyie nɔ ku baa ideɛ. ¹³ Hee ku maa ne ɲɔi í kpe amaaceɛ ɲa aɲa mɛɛwa, nɔ í na aɲa fei kpekɛɛi wura gɔ nɔ í ni, i ceɔ fiaui ihɛ sɛa hee n maa n baa. Iyi í fɔ bɛɛɛ í tā nɔ í nɛ. ¹⁴ Amma inɛi ilɛɛ ɲa à cɔo nɔ à be inɛ ɲa si anyie à ni aɲa a kù bi ku je bomma si ilei aɲa.

¹⁵ Waati iyi í je bommau í baa si ilɛɛ, ɲɔi í kpe amaace ɲa iyi í na fiaui wo bi tɛɛ ku ba ku yɛ bei fiaí inɛ fei í bíaa. ¹⁶ Inɛ sinteu í naa í ni, Lafɛɛ, kpekɛɛɛ iyi í nam nɔu n ceɔ sɛa hee n ba riba mɛɛwa. ¹⁷ Nɔi í sɔɔ í ni, í sɛa, awo amaace ʒiɲi. Si bei í je ilu naanɛ si mii keekeu ihɛ, an jò í je ilaalu si ilu mɛɛwa. ¹⁸ Inɛ minjisiau mɔ í naa í ni, Lafɛɛ, kpekɛɛɛ iyi í nam nɔu n ceɔ sɛa hee n ba riba miu. ¹⁹ Nɔ í sɔɔ í ni, awo mɔ, an ceɛ ilaalu si ilu miu. ²⁰ Nɔ inɛ mmu í naa má í ni, Lafɛɛ, fiaɛ wee. Nɔ wooi si mango ²¹ domi n wa n ce njoɛ si na iyi í jò í je inɛ ku gaabu. Mii iyi í kù jile ɲɲui í ya maa de ku so, baa bii í kù gbɛ í ya maa dai. ²² Nɔi ilaalu í sɔɔ í ni, awo amaace yaamu, an kiitiei hai si ideɛ iyi í fɔ. Awoi í mà iyi n je inɛ ku gaabu, n ya n so mii iyi n kù jile, nɔ n da mii iyi n kù gbɛ. ²³ To, na mii í ce í kù ni í wɛa inɛ ɲa fiam nɔu í da ɲja si inyi ku ba n ba ndom do riba waati iyi n

baa. ²⁴ Njoi í sō ine ŋa iyi à wa beu í ni a gba fiaw a na ilu meeawau. ²⁵ Njoi à sōo à ni, Lafēe, ine nju í ne meeawā tā.

²⁶ Njoi í ni, n wa n sō ŋei, ine iyi í ne, lafēei aa kōoa si. Ine mō iyi kù ne, baa andi keeke iyi í neu mam aa gbaai. ²⁷ Si anyie nō í ni, i koo i naam mbeem ŋau wa ihē, aŋa iyi a kù bi n je bommau, nō i kpa ŋa si wajum.

Jesu wa b ino ilu Zeruzalemu

(Co Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Zāa 12:12-19)

²⁸ Iyi Jesu í fō beebe í tā, ŋoi í mu kpāa í cuaa zamaau wa bō ikpa Zeruzalemu. ²⁹ Si iseneɛɛu í maai ilui Betifafe do Betani, kōkoi geetei Olivie. Njoi í be mōcō minjie gō ŋa ³⁰ í sō ŋa í ni, i bō ilu iyi í wa waju njuɛ be. Bii í to be ŋa aa ye ama gbankele gō wa so be iyi ine gō kù gūu titā. I fūu í naam wa ihē ŋa. ³¹ Nō bii ine gō í bee ŋe í ni, na mii í ce í waa fūu ŋa, i ni, Lafēei í ne bukaatae.

³² Ine ŋa iyi Jesu í beu à koo à ba mii ŋau fei í ce si bei í sō ŋau. ³³ Si waati iyi à waa fūu, ilu gbankele ŋau à ni, beirei í ce í waa fūu ŋa. ³⁴ Njoi à ni, Lafēei í ne bukaatae. ³⁵ Njoi à naaa Jesu ama gbankeleu wa. Nō à te si ibō ŋa ŋa Jesu í bei í gū antae í buba si. ³⁶ Iyi í sinti ku ne, ŋoi ine ŋa à wasi ku te ibō ŋa ŋa si kpāau. ³⁷ Iyi í maai Zeruzalemu tengi bii kpāai geetei Olivie í sinti ku dasi lōma, ŋoi mōcōe ŋau fei à waa dō anu à lōsi Ilaaō ku saabu do ino didō na irii maamaake ŋa iyi à yeu fei. ³⁸ À wasi ku ni, Ilaaō ku weea ilaalu iyi wa naa do irii Lafēe. Ilaaō ku jō laakai ku sū ku wa lele nō ku nyisi amboe.

³⁹ Hai si ino zamaau Farisi gō ŋa à sō Jesu à ni, Mɛetu, sō mōcōe ŋau a coko. ⁴⁰ Njoi Jesu í ni, n wa n sō ŋe, baa bii ine ihē ŋa à coko, kuta ŋa aa dō anu.

Jesu í kpataa inei Zeruzalemu ŋa

⁴¹ Si bei Jesu í maai Zeruzalemu, ŋoi í ye iluu nō wa kpataa inee ŋa í ni, ⁴² n bi wo í mà ŋa mii iyi á mu nje laakai ku sū, baa nnyi. Amma nsei í manji nje. ⁴³ Awaati wa naa si ŋe iyi mbɛe nje ŋa aa bu ilu nje koe, aa bii si ŋe a mante ŋe canga do nje. ⁴⁴ Aa lege ilu nje do inje inee ŋa iyi í wa inōe ŋa. A kaa jō kuta baa akā ku le si nje ajo nju. Bebebe á ce si na iyi í jō Ilaaō í naa bi tu ŋe nō í kù mà ŋa.

Jesu í wa bantumai kpasēi Ilaaō

(Co Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Zāa 2:13-22)

⁴⁵ Waati iyi à to Zeruzalemu Jesu í bō bantumai kpasēi Ilaaō. Nō í lōsi ku lele woo ta iwò ŋa. ⁴⁶ Í sō ŋa í ni, à kōo à ni, Ilaaō í ni ilei nju ile bi ku tōoi á je. Amma inje wee ì coo bi ku tōtōoi ile ŋa.

⁴⁷ Jesu í ya maa kōa ine ŋa si cioi idei Ilaaō ajo fei kpasēi Ilaaō be. Njoi ine ngboi woo weei Ilaaō ŋa do woo kō ine ŋa si wooda ŋa do ilu irii inei Zuifu ŋa à waa bi a kpaa. ⁴⁸ Amma a kù mà beirei aa ce, domi ine feii í ya maa de si idee itf do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa

(Co Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

¹ Ajo nju gō si bei Jesu wa kō zamaau si cio bantumai kpasēi Ilaaō wa sisi laabaau jiidau, ŋoi ine ngboi woo weei Ilaaō ŋa do woo kō ine ŋa si wooda ŋa do ine ngbo ŋa à faata wa. ² Nō à ni, sō wa, yiiko yoomai í waa ceō mii ŋau ihē, mà yooi í nae kpāae. ³ Njoi í sō ŋa í ni, amu mō, an bee ŋe ide gō. I sōm ŋa, ⁴ hai iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasiō ine ŋa inyi. Hai bi Ilaaō de, mà hai bi amanɛ ŋa. ⁵ Njoi à waa busi nje à waa ni, beirei aa ka jeaa. Nsei nōo, bii à jeaa à ni hai bi

Ilaaḥi, á bee wa beirei í ce a kù dasi Zāa naane. ⁶ Bii à nò à ni hai bi amane njai, ine nja aa na a ta wa kuta domi ine fei í dasi naane iyi Zāa waliii. ⁷ Njoi à je à ni, a kù mà hai iwoi í ba yiikoe. ⁸ Nò Jesu í sō nja í ni, amu mō, n kaa n sō nje yiikoi ine iyi n̄ wa n ceò mii njan ihē.

*Mɔndai gaanɔɔma laalo nja
(Cɔ Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)*

⁹ Si anyie nò í kpaa ine nja mɔndau ihē í ni, ine gɔ í ce ikoe nò í lɔ si jli ndii rezēe nò í ce kaa í kaakoed. Njoi í so gaanɔɔma nja í dasi nja si ikou a maa logooe, í bei í bɔ ilu koo kpe be. ¹⁰ Waati iyi jli nou í so í to ku ka, njai í be woo ce ice gɔ bi gaanɔɔma njan koo gba iyi í je ti nju wa. Nò gaanɔɔma njan à cā à lelee í ne awɔ ngbe. ¹¹ Nò ilu ikou í be woo ce ice mmu má. Nò à cā nju mō, à buu yaka yaka, à sindae awɔ ngbe. ¹² Nò í be amane meetasia wa má, nò à mee nju mō à bei à lelee. ¹³ Njoi ilu ikou í ni, beirei an ce. An be ama akām iyi n̄ bi jiidai. Aa yōkɔ a jirimae. ¹⁴ Amma iyi gaanɔɔma njan à yɔɔ, njai à busi nje à waa ni, i cɔ ine iyi á na ku je tubuu. Ka kpaa ku ba ilu ku je tu wa. ¹⁵ Njoi à muu à fitae hai inɔ karau nò à kpaa.

Njoi Jesu í ni, to, nsei, beirei ilu ikou takae á ce nja. ¹⁶ Á koo ku kpa njai, nò ku de ine mmu nja ku dasi nja si ikou. Iyi à gbɔ ideu, njai à ni, Ilaaḥi ku maà ce beebē. ¹⁷ Amma Jesu í cɔ nja, nò í ni, bii beebē, yoomai í je yaasei kukou ihē si bei í ni, Kuta iyi woo ma nja à kɔsiu, Njui í baa í je kuta sintei icui ileu.

¹⁸ Nò ine iyi í cuku si kutau fei, á cei. Ine iyi í nò í bata mō á lələi nekō nekō.

*Fiai lempoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)*

¹⁹ Iyi ine ngboi woo weei Ilaaḥi nja do woo kɔ ine nja si wooda njan à gbɔ ideu gba kã njai à waa de bei aa ce a mu Jesu. Amma à waa ce njai zamaau. Á waa bi a muu domi à mà iyi na irii anjai í kpa mɔndau. ²⁰ Njui í jò si fei nde à ya maa ce laakae. Njoi à be sie woo zamba gɔ nja iyi à ye bei ine jiiida nja a koo a cɔ laakae. Á be njai ku ba a leaa taai ide nò a ba kpāa a muu a daa ilu ileu si awoi nju iyi í ne gbugbã. ²¹ Ine njan à sō ide à ni, Meeu, à mà iyi idee do cio iyi í waa kɔ ine nja siu, fei nde dee deei. I ci ya na ine gɔ ntɔ na kubi, ì waa nyisi ine nja kpai Ilaaḥi si ntɔe. ²² Á sã ka sãa ilaalu Sezaa fiai lempoo? Mà ka maà sãa. ²³ Amma Jesu í mà muafiti nja, nò í ni, ²⁴ í nyisim kpekele akã wa n cɔ. Fotooi yooi í wa si kpekeleu ihē nò irii yooi à kɔ si. Njoi à ni, ti Sezaa. ²⁵ Njoi Jesu í sō nja í ni, to, í sã Sezaa iyi í je tē nja. Nò í sã Ilaaḥi mō iyi í je tē nja. ²⁶ Njoi à mɔngɔ ku too awɔ do idee nja iyi wa fɔ si wajui zamaau. Njoi à biti do ide nja iyi í jeò, nò à coko nja.

*Idei kujti iku nja
(Cɔ Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)*

²⁷ Si ajɔ akāu Sadusi gɔ nja mō à naa bi Jesu. Anjai à ya maa ni iku nja a kaa jli. Iyi à to bi tē njai à beee à ni, ²⁸ Meeu, ide iyi Moizi í kɔ nwa wee. Í ni bii ine gɔ í ku í jò aboe, nò nju do aboe a kù ne ama, ifae ku so jaaḥu ku ba ku bía igbāe ama. ²⁹ Wee ine meeje gɔ nja à wee iyi à je amai baa akã. Igbã nja í so abo nò í ku, kù ne ama do abou baa akã. ³⁰ Njoi ine minjisiau do meetasiau à so jaaḥu. ³¹ Nò beebē í ce si gāmei nja meejeu fei, nò à ku. Kāma nja kù ba ama do abou. ³² Nò si anyie abou mō í na í ku. ³³ Tɔ, ajɔ iyi iku nja aa na a jli, aboi yoo njai á je, si bei nja meejeu fei à soo aboi.

³⁴ Njoi Jesu í je nna í ni, si andunyau ihē inemokò do inaabo ña à ya so nje. ³⁵ Amma ine ña iyi Ilaaḍ í jò à jì hai si bale à ba kuwēei ala, abo do məkò ña a kaa ya so nje má. ³⁶ Aa yei bei amaleka ña, a kaa ku má. Aa je amai Ilaaḍ ña si na iyi í jò à jì hai si bale. ³⁷ Si waati iyi Moizi í ye ama jìi iyi í mu ina nò kù waa jou, nju takae í fò mam mam iyi iku ña aa jì. Waati nju í kpe Ilaaḍ Lafēi Aburhamu do Izaaki do Zakòbu. ³⁸ Ntò ntò, Ilaaḍ kù je Lafēi iku ña, ti ilu hunde ñai, domi bi tē, ine fei ilu hundei. ³⁹ Njoi woo kò ine ña si wooda ñau, gògò ña à gba ide à ni, ide iyi í fòu bē Mēetu, dee deei. ⁴⁰ Si anyie a kù je a kù beee ide gò má.

Davidi do ine iyi Ilaaḍ í cica

(Cò Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

⁴¹ Nò Jesu í bee ña í ni, beirei aa ce a ni ine iyi Ilaaḍ í cicau tókui ilaalu Davidii. ⁴² Davidi takae í fò si tiai iri ku kōe í ni, Aḍ Lafēe í sḵ Lafēm í ni, Buba awo njem, ⁴³ Hee n ce mbēēē ña bi ku lesi isēē titā. ⁴⁴ To, bii Davidi takae wa kpoo Lafēe, beirei á ce ku je tókue má.

I mu ara nñe do woo kò ine ña si wooda ña

(Cò Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Si bei ine fei wa de si Jesu itl, ñoi í sḵ mōcōe ña í ni, ⁴⁶ i mu ara nñe do woo kò ine ña si wooda ñau, aña iyi à ya bi a maa dabii do ibò kumboo, nò à bi a ya ce aña fō do jirima nla nla si bantuma. A ci ya bi kaa kitāi ine ngbo ña ile bi kutōtō do inya sinte bi ku ce jingau ña. ⁴⁷ À ya takii jaaḍ ña a gba mii ndu ña ña fei, nò à ya maa ce kutō sisō ku ba a ye ña nju akā. Na ñoi í jò ijuukpā ña à la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaḍ gò í dasi

(Cò Maaku 12:41-44)

¹ Iyi Jesu í fò bēēbe í tā ñoi í wu iju wa cò bei ilu fia ña à waa dasi fia si kpakoi kōletiu. ² Nò í ye abo jaaḍ ilu are gò mō í sōsi kpekele keeke minji gò. ³ Njoi í ni, ntò ntò, jaaḍ ilu areu ihē í dasi fia í re ine ña iyi à gbe fei. ⁴ Ine ña iyi à gbe ñau fei, iyi í lesi antai fia ña ñai à dasi, amma abou, baa do iyi í je ilu are, andi iyi í nē feii í dasi be, nkāma kù gbea iyi á maa wēēḍ má.

Jesu wa fò idei kpasēi Ilaaḍ ku lege

(Cò Matie 24:1-2; Maaku 13:1-2)

⁵ Ajo nju gò ine gò ña à fò à waa ni kpasēi Ilaaḍu í sla do kutae ña fei do amua ña iyi à na Ilaaḍ à ceāḍ booda. Iyi Jesu í gbo bēēbe ñoi í ni, ⁶ mii ñau bē iyi í waa ye fei ña ajo akā á kpa iri. Kuta baa akā kaa na ku maa lesi nje bē má, aa kekeē mbē fei.

Wahala iyi à naa si waatii ankānyu

(Cò Matie 24:3-14; Maaku 13:3-13)

⁷ Njoi à beee à ni, Mēetu, waati yoomai ine nju á to wa. Nyinda yoomai aa ka tako ka ye.

⁸ Njoi Jesu í sḵ ña í ni, i ce laakai ña i maà jò ine gò ku dī iju nñe, domi ine ña iyi aa na a maa naa akā akā a maa ni añai à je ine iyi Ilaaḍ í cicau aa kpò. Nò aa nyi a sḵ ñe má a ni, waatii í maai wa mbē. Amma í maà too ña ña. ⁹ Bii í gbo à waa fò laabaau igū ña do ija ña, i maà jò zigi nñe ku da, domi nju ñau bei á tako ku to wa. Amma kù je waatii ankānyu bē titā. ¹⁰ Njoi í sḵ ña má í ni, dimi gò ña aa

ya na a maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. ¹¹ Iɛ á yaya bii gɔ ŋa nla nla, nɔ si ilɛ gɔ ŋa mɔ ari á ce do bɔɔ laalɔ ŋa iyi á kpa inɛ nkpɔ. Aa na i yɛ maamaake laalɔ ŋa do nyinda nla nla ikpa lele hee zigi nɛɛ ku da.

¹² Amma hee nɛɛ ŋau bɛ fei ku maa ce aa mu nɛ a kpá nɛ iju. Aa dasi nɛ awɔi woo kiiti ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa, aa dasi nɛ piisɔɔ, nɔ a bɔɔ nɛ bi amanlu ŋa do bi ilu ile ŋa na irim. ¹³ Nɛɛ ŋau bɛi á mu nɛɛ kpáa i jɛɔ sɛɛdam ŋa. ¹⁴ Na nɛɛ, i jile idɔ nɛɛ i maà ya biti do ide iyi aa fɔ i nyaɔ ara nɛɛ ŋa. ¹⁵ I maà biti ŋa domi an mu nɛɛ ide do bisi iyi mbɛɛ nɛɛ ŋa káma nɛɛ a kaa yɔkɔ a já nɛ hee má jɛ a kɔ. ¹⁶ Baa iyeɔ baa nɛɛ ŋa do igbá nɛɛ ŋa do ifɔ nɛɛ ŋa do nyaanze nɛɛ ŋa do kpaasi nɛɛ ŋa, aa zamba nɛ nɔ a jɔ a kpa inɛ nkpɔ si inɔ nɛɛ. ¹⁷ Inɛ fei á cé ŋei na irim. ¹⁸ Amma baa ntoi iri aká nɛɛ kaa da ku nyɔ. ¹⁹ I temua ŋa, aa ba faabai hunde nɛɛ.

Jesu wa fɔ ide i iri ku kpa i Zeruzalemu

(Cɔ Matie 24:15-21; Maaku 13:14-19)

²⁰ Aɔ iyi i yɛ woo ja igú ŋa à to wa Zeruzalemu à buu koe, i mà ŋa iyi iri kukpae í maai wa mbɛ. ²¹ Waati bɛɛɛ inɛ ŋa iyi à wa ilei Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋau. Inɛ ŋa mɔ iyi à wa inɔ ilu Zeruzalemu takae a sa a fita, inɛ ŋa mɔ iyi à wa iko ku sù a maà bɔ inɔ ilu má. ²² Ntɔ ntɔ, waatiu á jɛ waati iyi Ilaaɔ á kpá inɛ ŋa iju ku sá gbese ku ba mii iyi à fɔ si kukɔi ideɛ ku ká. ²³ Waati bɛɛɛ wahalai baasi ŋa do ayawo ŋa á caa. Inɔ ku fɔ nla nla á wa si ileu si na iyi i jɔ Ilaaɔ á sá idɔkɔɛ si inɛ ŋau. ²⁴ Aa maa kpa ŋa do taakuba, nɔ a mu ŋa aru si ilɛ fei. Dimi mmu ŋa aa tɛɛɛ Zeruzalemuu hee waatiu koo kpáɔ iri.

Kunaai Amai Amanɛ

(Cɔ Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

²⁵ Aa yɛ nyinda si inunu do si cukpa do si andaiya ŋa. Nɔ si ilɛ ibai tenku do kucái inyi á jɔ dimi ŋa a biti hee a kaa mà baa bɛi aa ce. ²⁶ Baa nɔ alála á jɔ inɛ ŋa a kasám na mii ŋa iyi á na ku ce si andunyau ihɛ, domi gbugbái lele ŋa aa maa yayai. ²⁷ Waati bɛɛɛi aa yɛ amu Amai Amanɛ n̄ faata wa si kudú iji do gbugbá nla nla do amboe. ²⁸ Bii iyi bɛ ŋa à sinti ku ce, i leekí i mu ara nɛɛ ŋa, domi faaba nɛɛ i maai wa.

Yaase iyi jli ndii figi wa nyisi

(Cɔ Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)

²⁹ Nɔ Jesu í kpa nɛɛ mɔnda gɔ í ni, i cɔ jli ndii figi do jli ŋa iyi à gbe fei. ³⁰ Bii i yɛ í sinti ku ru wua ŋa, inɛ taka nɛɛ i ya mà ŋa iyi ate í maai wai. ³¹ Bɛɛɛ mɔi bii inɛ mɔ i yɛ mii ŋau bɛ wa ce, i mà ŋa iyi bommai Ilaaɔi í maai wa. ³² Ntɔ ntɔ n̄ wa n sɔ nɛ, inɛi nsei ŋa, kú jɛ aɔa feii aa ku ideu ihɛ ku bɛi ku ce. ³³ Lele do ile fei á na ku tá amma idem ŋa a kaa tá pai.

I ce laakai ara nɛɛ ŋa

³⁴ I ce laakai ara nɛɛ ŋa ku ba i maà na i jɛ hai ne laakai ŋa na atɛ ku mɔ do ije ku bi do lasabii mii ndii andunya ŋa. Bii kú jɛ bɛɛɛ aɔu á na ku boe ŋei bɛi cekúm, ³⁵ domi á na ku ba inɛ ŋa iyi à wa si andunyau ihɛ fei. ³⁶ Na nɛɛ, i cɔ kpáa i maa ceɔ kutɔɔ ŋa waati káma fei ku ba i ba gbugbá i gbá si mii iyi wa naa fei ŋa, nɔ i yɔkɔ i leekí si wajui amu Amai Amanɛ ŋa.

³⁷ Aɔ fei Jesu í ya kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛi Ilaaɔ, ale nɔ koo sù geetei Olivie. ³⁸ Bii iju í má inɛ fei í ya naa kpasɛi Ilaaɔ bɛ ku gbɔɔ ideɛ iyi wa fɔ.

22

Ine ngbo na à waa busi nje a kpa Jesu

(Cɔ Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Zaa 11:45-53)

¹ Jìngauì Pɛɛ hai nɛ lefee iyi à ya kpe jìngauì Iku ku kuau í maai wa. ² Ine ngboì woo weei Ilaaɔ na do woo kò ine na si wooda naa à waa de kpaa bei aa ce a kpaɔ Jesu, amma à waa ce njoì zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu

(Cɔ Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

³ Njòì Seetam í lɔ idòì Zudasi iyi à ya kpe Isikarioti. Wee ine akai mɔcɔ maateejì njaui. ⁴ Zudasi í koo í dɛ anu tɔsì do ine ngboì woo weei Ilaaɔ na do ine ngboì woo degbe kpasɛì Ilaaɔ na do yaase bei á ce ku da nna Jesu si awɔ. ⁵ Njòì inɔ nna í dɔ nɔ à nì nna aa mua fia. ⁶ Nɔ Zudasi í jesi, nɔ wa de kpaa bei á ce ku da nna Jesu si awɔ, zamaau ku maà ti ku mà.

Jesu í ce sɔɔlui jìngau

(Cɔ Matie 26:17-25; Maaku 14:12-21; Zaa 13:21-30)

⁷ Njòì ajòì jìngauì Pɛɛ hai nɛ lefeeu í to wa si bii á ya kpa angudai jìngauì Iku ku kua a ceò kuweeu. ⁸ Njòì Jesu í bɛ Pɛɛ do Zaa í nì, i koo í ce sɔɔlui jìngauì Iku ku kua ka jɔɔ na. ⁹ Njòì à beee à nì, iwoi ò bi kaa ce sɔɔluu. ¹⁰ Njòì í sɔ na í nì, bii ò lɔ inɔ iluu na aa ye mɔkɔ gɔ wa so inyi jɔlɔ. I tooɛ. Mɔkɔ á koo ku lɔ kpasɛ gɔ. Kpasɛ bii á lɔ ¹¹ i koo í sɔ ilu kpasɛu í nì na, Mɛetu í nì ka beee ile bii nna á je jìngauì Iku ku kua do mɔcòì nna na. ¹² Mɔkɔ á bɔɔ nɛ si antai ile kukpeke gɔ nɔ á nyisi nɛ ilaawa nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã. Bei aa ce nwa sɔɔlui jìngauu na. ¹³ Iyi à nɛ nɔ à koo à ba mii nna fei í cei dee dee si bei í sɔ nna, nɔ à ce sɔɔlui jìngauu.

Ije iyi aa ka yeò gigì ikui Jesu

(Cɔ Matie 26:26-30; Maaku 14:22-26; IWB 11:23-25)

¹⁴ Iyi waatiu í to, Jesu do mɔcɔe nna à bɔ tengi bii á ce sɔɔluu, nɔ à buba à waa je. ¹⁵ Njòì Jesu í sɔ na í nì, ò bi ntɔ ntɔ n ce jìngauì Iku ku kua ihɛi awae na n bei n ye ijuukpam nɔu. ¹⁶ Nɔ ntɔ ntɔ ò wa n sɔ nɛi, n kaa n je jìngau ihɛ má bii kù je si andunya titòì Ilaaɔ. ¹⁷ Iyi í fɔ beɛbe í tã, njoì í so kɔɔfu í saabu Ilaaɔ nɔ í sɔ mɔcɔe na í nì, i gba vɛɛ iyi í wa si kɔɔfuu ihɛ i mɔ nɛ fei. ¹⁸ Amma ò wa n sɔ nɛi, hai nsei amu n kaa n mɔ vɛɛ má hee andunya titòì Ilaaɔ koo too wa. ¹⁹ Si anyii nna, nɔ í so pɛɛ nɔ í saabu Ilaaɔ titã í bei í bububue, nɔ í na na í nì, iyi ihɛi í je aram [iyi ò na na iri nɛ]. I ya coo na i maa yeò gigim. ²⁰ Iyi à je à tã njoì í so kɔɔfu má í na na í nì, kɔɔfuu ihɛi í je nyindai akabuu titòì iyi Ilaaɔ í dɛ do njem iyi á nikã na iri nɛ si ikum.]

²¹ Amma í cò ine iyi á zambam nɔu wee í wa ihɛ, awɔe do tom nii í wa si inɔ jɛ ihɛ ajɔ. ²² Amu Amai Amanɛ an ku si bei Ilaaɔ í jilɔ. Amma ijuukpai ine iyi á zambam nɔu á la. ²³ Njòì à sinti ku bee nje à waa nì, yooi á yɔkɔ ku ce dimie si inɔ nwa.

Yooi í je ine ngbo

²⁴ Njòì kakɔɔ í dede si aninii mɔcɔ nna, à waa bee nje ine iyi á je ine ngbo si inɔ nna. ²⁵ Njòì Jesu í sɔ na í nì, amanlui andunya na à ya ba maa taa ine na amanlu ku jeì, nɔ ine ngbo na iyi á waa nyisi gbugbã nna á ya bi a kpe nna woo ce jiiida na. ²⁶ Amma nɛe í maà ye beɛbe nɛ. I jò ine iyi í la í re si inɔ nɛe ku baa ku je keeke nɛe, nɔ ine iyi í je ine ngbo kù je amaaɛ nɛe. ²⁷ Ine iyi í buba wa je si antai taabu do ine iyi wa naaò ijɛu wa, yoo nna í re. Kù je ine iyi wa jɛui? To, amu wee ò wa inɔ nɛe bei ine iyi wa naaò ijɛu wa.

28 Injei ì temua do amu si wahalam n̄au n̄a. 29 Na n̄ju, si bei Baaba í jileem bommau, beɛbe m̄oi amu m̄o ñ wa n̄ jile n̄je 30 ku ba i je n̄o i m̄o do amu si bommam n̄a, n̄o i buba si batai amanlu n̄a i kiitiò dimi maateejii Izireli n̄au.

Jesu wa f̄o iyi Pieɛ á j̄a ku ni kù mà n̄ju

(C̄o Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Z̄aa 13:36-38)

31 N̄joi Jesu í ni, Sim̄o, Sim̄o, Seetam í t̄o kp̄aa ku ba ku f̄eɛ bei iya. 32 Amma amu ñ ce kut̄o na irie ku ba naane ku dasie kù maà gaizia. N̄o awo, waati iyi aa kpaasi id̄o má, mua kpaasie n̄a m̄o gbugb̄a. 33 N̄joi Pieɛ í ni, Laf̄e, ñ t̄a s̄oalu awae ka b̄o piis̄o, bii iku m̄oi ka ku ajo. 34 N̄joi Jesu í ni, Pieɛ, ñ wa n̄ s̄oɛi, id̄uyi mom, hee aj̄eɛ ku maa k̄o aa j̄a ise gb̄eeta i ni i kù m̄am.

Taalili do b̄oḡo do taakuba

35 Si anyii n̄ju n̄joi Jesu í bee n̄a í ni, si waati iyi ñ be n̄e hai mu taalili do b̄oḡo do baata ì kua nḡoḡo n̄a? N̄joi à je à ni, aawo, a kù kua nk̄ama. 36 N̄joi í ni, to, n̄sei, kù je beɛbe má. Ine iyi í ne taalili ku soo, beɛbe m̄oi ine iyi í ne b̄oḡo ku soo. Ine m̄o iyi kù ne taakuba, ku ta ib̄eɛ ku raò. 37 Si anyii n̄ju má, í s̄o n̄a í ni, ideu ih̄e iyi à k̄o na irim n̄ou á ceɛ, si bei à ni, à dooaɛ si woo ce laal̄o n̄a. Kù n̄o kù ne bei á ce iyi kù ce beɛbe. 38 N̄joi m̄oɛo n̄au à ni, Laf̄e, taakuba minji go wee. N̄o í ni, ka j̄o ide n̄ju be.

Jesu wa ce kut̄o si iri kutai Olivie

(C̄o Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í f̄o beɛbe í t̄a n̄o í fita hai in̄o iluu í b̄o iri kutai Olivie si bei í ne d̄oɛne. N̄o m̄oɛo n̄a à waa tooe. 40 Iyi à to inyau, n̄joi í s̄o n̄a í ni, i ce kut̄o n̄a ku ba i maà d̄asi kulelei ine n̄a. 41 Si anyii n̄ju n̄o í sekeɛ í j̄o n̄a zakai kuj̄li kutai awo n̄o í gule be wa ce kut̄o 42 wa ni, Baaba, bii í bi, aa j̄o wahalau ih̄e ku j̄lim. Amma ku maà ti ku je ti id̄oɛbim, j̄o id̄oɛbie ku ce. [43 N̄joi amaleka go í naa sie wa hai lele í naa í muaa gbugb̄a. 44 Si in̄o ku f̄o n̄la n̄lau wa ce kut̄oɛi do gbugb̄a, n̄o í da koko hee wa tontoo ile. Koko iyi í dau í yei bei n̄je.]

45 Iyi í ce kut̄oɛi í t̄a n̄joi í dede í b̄o bi m̄oɛo n̄au n̄o í koo í ba à waa s̄i njoo do in̄o ku f̄o. 46 N̄o í bee n̄a í ni, na mii í ce ì waa s̄i njoo n̄a. I dede í ce kut̄o n̄a ku ba i maà dasi kulelei ine n̄a.

À mu Jesu

(C̄o Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Z̄aa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa f̄o beɛbe gbak̄a n̄joi Zudasi ine ak̄ai m̄oɛo maateejii n̄au í to wa do zamaa go. Iyi í to wa í na wa baaba Jesu. 48 N̄joi Jesu í ni, Zudasi, do dimii f̄o be ih̄e aa zambaò amu Amai Amane?

49 Ine n̄a iyi à waa too Jesuu, iyi à ye mii iyi wa ce, n̄joi à bee Jesu à ni, Laf̄e, ka da n̄a do taakubau? 50 N̄joi ine ak̄a n̄na í cafe it̄i n̄jei amaaceɛi woo wee n̄lai Ilaaòu í buu. 51 Amma Jesu í ni, i leek̄i, i j̄o beɛbe. N̄o í lu it̄i m̄oɛo n̄o í ba iri.

52 Si anyii n̄ju Jesu í bee ine ngboi woo weei Ilaaò n̄a do ine ngboi woo degbe kpas̄eɛi Ilaaò n̄au do ine ngbo n̄a iyi à naa sieu í ni, amui ì naa ku mu n̄a do taakuba do golo n̄a bei woo ce ile? 53 Aj̄o fei ñ ya n̄ wa si in̄o n̄je n̄ maa n̄ k̄o ine n̄a si cio kpas̄eɛi Ilaaò, n̄o í kù mum n̄a. Amma waatiu ih̄e í je tu n̄e do gbugb̄ai ilu kuku.

Pieɛ í j̄a í ni n̄ju kù mà Jesu

(C̄o Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Z̄aa 18:12-18, 25-27)

54 Iyi ine n̄au à mu Jesu, n̄joi à b̄oɛe kpas̄eɛi woo wee n̄lai Ilaaòu. N̄o Pieɛ í wa hee j̄lij̄i wa too n̄a wa do anyi. 55 N̄joi ine n̄a à ko ina si aninii bantumai kpas̄eɛu

à waa buba be. Nò Piεε mò í koo í buba bi tu ηa be. ⁵⁶ N̄oi inaabo woo ce ice gò í yòò wa buba kòkòí inau nò í kāsie iju í ni, inεeu ihē mò í tako í wa bi Jesu wo. ⁵⁷ Amma í jà í ni, abooyi, n kù m̄aa. ⁵⁸ Iyi í ce sāa má n̄oi inε gò í yòò nò í ni, awò mò inε akāi inε ηai. Amma Piεε í ni, m̄okòoyi, n kù je inε ηηa. ⁵⁹ Si anyii η̄ju zakai λεeu akā má, n̄oi inε gò í fò do gbugbā í ni, ntò ntò, m̄okòu ihē mò í ya wa bi Jesu wo domi η̄ju mò inεi Galileei. ⁶⁰ Amma Piεε í ni, awòu be, n kù m̄a bei í waa bi í fò.

Si bei wa fò ideu gbakā n̄oi ajεε wa kò. ⁶¹ Nò Jesu í sinda í cò Piεε. N̄oi Piεε í ye gigii ide iyi Lafēε í s̄òu wo í ni, nnyi hee ajεε ku maa kò aa jà ise gbεeta í ni í kù m̄am. ⁶² N̄oi í fita waduude í koo wa kpata do inò ku fò.

Ine ηa à yaako Jesu

(Cò Matie 26:67-68; Maaku 15:65)

⁶³ Ine ηa iyi à mu Jesuu à waa buu nò à wasi ku cāa. ⁶⁴ À bii wajue à bei à beee à waa ni, ce walii. Yooi í cāε. ⁶⁵ Nò à buu dimii arabu ikā ikā fei.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti ηa

(Cò Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zāa 18:19-24)

⁶⁶ Iyi iju í má n̄oi igbei inε ngboi Zuifu ηau à t̄òt̄ò nò inε ngboi woo weei Ilaaō ηau do woo kò inε ηa si wooda ηau à b̄òò Jesu bi igbei woo kiiti ηηa. ⁶⁷ Nò à beee à ni, s̄ò wa bii awòu inε iyi Ilaaō í cicaui. N̄oi Jesu í je ηηa í ni, baa bii ñ s̄ò ηε í kaa dasi naane ηa. ⁶⁸ Nò bii ñ bee ηε ide gò í kaa jεem ηa. ⁶⁹ Amma hai nsei amu Amai Amanε an bubai si awò n̄ei Ilaaō ilu gbugbā. ⁷⁰ N̄oi aηa fei à ni, debei, awòu Amai Ilaaōi? N̄oi í je ηηa í ni, oo, amu Amai Ilaaōi si bei í fòu ηa. ⁷¹ N̄oi à ni, s̄εeda yoomai à waa degbe má. Awa taka nwa à gb̄òò t̄ā hai si geλεε.

23

À b̄òò Jesu bi Pilati

(Cò Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zāa 18:28-38)

¹ Nò aηa fei à dede à b̄òò Jesu bi Pilati. ² N̄oi à l̄osi dulum ku m̄aa à ni, à ba inεeu ihē í wasi ku kò inε ηa si bisi bei aa ce a je ile nwa igũ nò wa ganji a sāa ilaalú n̄lai Romu fiai lempoo. Si anyii η̄ju má í ya maa kpe arae amanlu, nò í ni η̄juu inε iyi Ilaaō í cicaui. ³ Nò Pilati í beee í ni, awòí ì je ilaalui Zuifu ηa? Nò Jesu í jεaa í ni, oo, si bei í fò. ⁴ Nò Pilati í s̄ò inε ngboi woo weei Ilaaō ηau do zamaau í ni, n kù ye taale k̄ama si m̄okòu ihē. ⁵ Amma à la do gbugbā à waa ni, í ya maa kosi inε ηa ijai do ciòε iyi í ya maa ce ηηa. Hai ilei Galileei í sintie nò í b̄ò si ilei Zudee fei í bei í to wa ihē ma nsei.

À b̄òò Jesu si wajui Herodu

⁶ Iyi Pilati í gb̄ò bεεbe, n̄oi í bee í ni, kù je m̄okòu inεi Galileei ba. ⁷ Nò í gb̄ò à ni Jesu wa naai hai si ilei bommai Herodu. N̄oi í ni a b̄òòε bi Herodu. Wee waati bεεbe Herodu mò í wa Zeruzalemu. ⁸ N̄oi à b̄òò Jesu bi tεε. Iyi Herodu í ye Jesu n̄oi in̄εé í d̄s̄ ntò ntò, si na iyi í j̄ò hai ku kp̄ei wa de ku yòò, na irii laabaauε iyi í gb̄ò à ya maa f̄ou. N̄oi í bi ku cea η̄ju maamaake gò. ⁹ N̄oi í bee Jesu ide nk̄p̄ò nk̄p̄ò amma Jesu kù jεaa ide k̄ama. ¹⁰ Wee inε ngboi woo weei Ilaaō ηa do woo kò inε ηa si wooda ηau à wa be, à waa m̄aa dulum do gbugbā. ¹¹ N̄oi Herodu í j̄ò à daa si ib̄ò ku sla gò nò η̄ju do soogee ηa à waa yaakòε nò à wasi ku buu. Si anyii η̄ju nò í j̄ò à nyiòε bi Pilati má. ¹² Herodu do Pilati wee mbεε ηai wo, amma ājò η̄ju bei à d̄s̄.

À ye taalei Jesu a ba a kpaá

(Cɔ Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zāa 18:39-19:16)

¹³ Pilati í kpe inɛ ngboi woo weei Ilaaḥ ɲa do inɛ ngbo ɲa do zamaa nkɔ má í tɔtɔ ɲa. ¹⁴ Nɔ í sɔ ɲa í ni, ì naam məkəu ihɛ wa ɲa, ì ni wa kɔ inɛ ɲa si bisi bei aa ce a jɛð ilɛ nwa igũ do ilɛ. Nɔ wee ñ beɛɛ ideu si waju nɲɛ ihɛ, amma n kù kù yɛ si məkəu ide kāmá iyi ì waa yɛð taaleɛ ɲa. ¹⁵ Nɔ Herodu mɔ kù yɛ siɛ taale kāmá. Na ɲɔi í ce í jò à nyiðɛ wa ihɛ. Məkəu kù ce kurara kāmá iyi í to a kpaá. ¹⁶ Na nɲu, an jò a tɛaa kpɔtɔɔ nɔ n jò ku nɛɛ. [¹⁷ Wee si jingau iku ku kua fei tilasi Pilati í ya jò inɛi piisḥo akāi.]

¹⁸ ɲɔi aɲa fei à dḥ anu hee lele à waa ni, kpa inɛ ihɛ nɔ í jò nwa Barabasi. ¹⁹ Wee à mu Barabasi à dasiɛ piisḥo wo na kosi iyi í ce si ino ilu nɔ í nyi í kpa inɛ gɔ má.

²⁰ ɲɔi Pilati í beɛ ɲa ide má si na iyi í jò í dasi idɔ nɲu ku jò Jesu. ²¹ ɲɔi à dedeð hoyá hoyá à wasi ku ni, kpakpae si jli ku gaau.

²² ɲɔi Pilati í beɛ ɲa isɛ gbɛɛtasiaɛ í ni, laalɔ yoomai í bei í ce. Amu n kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi í to iku. Na nɲu, an jò a tɛaa kpɔtɔɔi nɔ n jò ku nɛ. ²³ Amma bei Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ moi inɛ ɲau à ya dḥ anu hee lele a maa ni, kpakpae si jli ku gaau. ɲɔi anu ku dḥ nɲau í kāmiaɛ. ²⁴ Nɔ Pilati í dasi idɔ nɲu ku ce bei à biu. ²⁵ Nɔ í jò ɲɔi inɛ iyi à biu, inɛ iyi à dasi piisḥo na kosi do inɛ ku kpau, nɔ í da ɲɲa Jesu si awɔ a ceaɛ bei à bi.

À kpakpa Jesu si jli ku gaau

(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zāa 19:17-27)

²⁶ ɲɔi inɛ ɲau à gbā Jesu à waa nɛðɛ. Waati iyi à waa nɛðɛu, ɲɔi à kɔ məkɔ gɔ iyi à ya kpe Simḥo, inɛi Sireni. Məkəu wa baai hai ikɔɛ. ɲɔi à muu à kāa jli ku gaau ku tood Jesu.

²⁷ Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ. Si ino ɲɲa inaabo gɔ ɲa à wa bɛ à kpata à waa cā kpokpo na iriɛ. ²⁸ Iyi Jesu í sinda í cɔ ɲa ɲɔi í ni, inɛ inaaboi Zeruzalemu ɲa, ì mað kpata na irim, amma ì kpata na iri nɲɛ do na irii ama nɲɛ ɲa. ²⁹ Ntɔ ntɔ ñ wa n sḥ ɲɛi, aɲɔ wa naa iyi inɛ ɲa aa ni, ilu ino didḥi gbenda ɲa do inaabo ɲa iyi a kù bí, do inaabo ɲa iyi ama kù mɔmɔ si amɔ ɲɲa. ³⁰ Waati bɛɛbei aa maa sḥ iri kuta ɲa a ni, ì cuku ì bata wa wa ɲa. Nɔ aa sḥ geete ɲa a ni, ì bii wa wa ɲa. ³¹ Ntɔ ntɔ, ñ wa n sḥ ɲɛ, bii inɛ ɲa à waa cea jli tūtū dimi bɛ ihɛ, beirei aa na a cea jli ngbɛ.

³² Waati iyi à waa nɛð Jesu à kooð woo ce laalɔ minji gɔ ɲa mɔ iyi aa kpa ɲa do nɲu aɲɔ. ³³ ɲɔi à to inya iyi à ya kpe kokoi iriu. Bei à kpakpa Jesu si jli ku gaau. Bɛ moi à kpakpa woo ce laalɔ minji ɲau, inɛ akā ikpa awɔ nɲɛɛ, inɛ akā mɔ ikpa awɔ cangae. ³⁴ Nɔ Jesu í ni, Baaba, kpa idei dulum du ɲa, domi a kù mɔ mii iyi à waa ce.

Si anyiɛ sooge ɲau à ta kpaɛ si jli nɛɛ ɲa a ba a ye iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbei à ceð ikpɛi jli nɛɛ ɲau. ³⁵ ɲɔi zamaau í wa bɛ wa cɔɔ. Nɔ inɛ ngbo ɲau à yaakɔɛ à waa ni, ì faaba inɛ gɔ ɲa. To, kù faaba araɛ bɛ bii nɲui í je inɛ iyi Ilaaḥ í cicau. ³⁶ ɲɔi sooge ɲa mɔ à sekɛɛ siɛ aɲa mɔ à koo à waa yaakɔɛ nɔ à naa inyi ikā ku mɔ. ³⁷ Nɔ à sḥ à ni, bii awai í je ilaalui Zuifu ɲa, awɔ takae faaba araɛ. ³⁸ Si dee deei antai iriɛ à kɔɔ à ni, inɛ ihɛi í je ilaalui Zuifu ɲa.

³⁹ Inɛ akāi woo ce laalɔ ɲa iyi à kpakpa si jli nɔu wa sḥ Jesu ide nfe wa ni, kù je awai ì je inɛ iyi Ilaaḥ í cicau ba.

To, faaba araɛ nɔ ì faaba awa mɔ. ⁴⁰ Amma inɛ akāu mɔ í jeaa í ni, ì kù waa ce nɲoi Ilaaḥ, baa awɔ iyi inɛð fei ì waa ye ijuukpā akā? ⁴¹ Bii awai à waa kpā iju bɛɛbɛ, dee deei, domi à waa sḥ nwa gbesei mii iyi à ce. Amma nɲɛ kù ce laalɔ

kāma. ⁴² N̄oi í sinda í s̄s Jesu í ni, waati iyi aa koo í je bommae n̄o í nyi wa si andunya má, ye gigim. ⁴³ N̄o Jesu í jeaa í ni, nt̄o nt̄o, ñ wa n s̄sei, nnyi m̄om aa wee do amu lelei Ās.

Waati iyi Jesu í ku

(C̄o Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Z̄aa 19:28-30)

⁴⁴ N̄oi zakai das̄a nkpau ilu í kuku si andunyau fei hee í koo í to is̄o m̄eetai ale. ⁴⁵ Waati iyi ilu kukuu í ce n̄oi ridooi kpas̄ei Ilaāsu í ga í kp̄e minji. ⁴⁶ N̄o Jesu í la do gbugb̄a í ni, Baaba, ñ daae hundem si aw̄o. Iyi í f̄o beεbe n̄o í ku. ⁴⁷ Iyi ine ngboi sooge n̄au í ye mii iyi í ceu, n̄oi í saabu Ilaās í ni, nt̄o nt̄o ineεu ih̄e k̄u ne taale k̄ama.

⁴⁸ N̄o ine ña m̄o iyi à naa ku c̄o mii iyi á na ku ceu fei à ȳōo n̄o à sinda à ne do in̄o ku f̄o nla nla. ⁴⁹ Ine ña iyi à mà Jesu fei do inaabo ña iyi à tooe wa hai ilei Galileeu, à leekl hee j̄ijl à waa c̄o mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu bale

(C̄o Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Z̄aa 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ M̄ok̄o ḡo iyi à ya kpe Zozefu, inei Arimatee ilu ak̄ai Zuifu n̄au í naa be. M̄ok̄ou ine dee dee, wa ce jiida, n̄o í weε̄o kp̄aa ku c̄o iyi Ilaās á na ku je bommae. Í wa si igbei woo kiiti ña, amma k̄u jesi ide n̄ña iyi à jile a cea Jesu wo. ⁵² M̄ok̄ou í b̄o bi Pilati í koo í t̄ōo ikui Jesu. ⁵³ N̄oi í kitae wa hai si antai j̄li ku gaauu n̄o í biie do āc̄o fufu tit̄s̄ ḡo í bei í koo í suu. Í suui si isai kuta ḡo iyi à gbe wo n̄o a k̄u si ine ḡo be tit̄a. ⁵⁴ Wee āj̄oi s̄ōl̄ui kus̄m̄ii, iyi hai aleu āj̄oi kus̄m̄iu á sinti.

⁵⁵ N̄oi inaabo ña iyi à too Jesu wa hai ilei Galileeu à too Zozefu n̄o à ye baleu do beí à si Jesu fei. ⁵⁶ N̄oi à sinda à b̄o ide à koo à ce s̄ōl̄ui ikpo ku d̄s̄ in̄unu do tulare ña wa.

Si āj̄oi kus̄m̄iu n̄o à s̄imi si bei wooda í f̄o.

24

Kujti Jesu hai si bale

(C̄o Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Z̄aa 20:1-10)

¹ Āj̄o ama azuma daadaak̄ou inaabo ñau à b̄o bi baleu à waa mu ikpo n̄ña ña do tulare jiida iyi à ce s̄ōl̄ueu. ² N̄oi à ba kutau í bimbili hai andei baleu. ³ N̄oi à l̄o in̄o baleu amma a k̄u ye ikui Jesu be. ⁴ Si bei à waa leekl do bitiu n̄oi amane minji ḡo ña à naa si ña à waa dasi jaae ku daana ḡo ña. ⁵ N̄oi inaabo ñau à waa ce n̄jo n̄o à k̄omba iri n̄ña ile, n̄o ine ñau à s̄s ña à ni, na mii í ce ì waa dede ilu hunde bi ku wai iku ña. ⁶ K̄u wa ih̄e má, n̄je í j̄l hai si bale. I ye gigii ide iyi í s̄s ñe si waati iyi í wa Galilee ña. ⁷ Í ni k̄u ne bei á ce iyi a k̄u mu n̄ñu Am̄ai Am̄ane a k̄u dasi n̄ñu si awoi ilu dulum ña. Í ni aa k̄pakpa n̄ñu si j̄li ku gaauu, amma n̄ñu á j̄l má si āj̄o m̄eetasia.

⁸ N̄oi inaabo ñau à ye gigii idei Jesuu. ⁹ N̄oi à sinda à ne hai bi baleu. N̄o bei mii ñau í ce fei à koo à sisia m̄oc̄o maatak̄a ñau do ine ña iyi à gbeu fei. ¹⁰ Maari inei Madala do Zoana do Maari iyei Zaaki do inaabo ḡo ña má, āñai à koo à s̄s woo be ñau ideu. ¹¹ Amma ideu wa je n̄ñai bei ara, a k̄u dasi idei inaabo ñau naane. [¹² Do n̄ñu fei P̄iee í dede í sei í b̄o bi baleu. Iyi í to í bate í c̄o in̄o baleu, amma āc̄o iyi à woo dou n̄ñu ak̄ai í ye wa timbi ile, n̄o í sinda í nyi k̄pas̄e do biti.]

Jesu í tusea m̄oc̄o minji ḡo ña arae

(C̄o Maaku 16:12-13)

¹³ Si ajo akāu mōcō minji gō ŋa à waa bō ilu gō iyi à ya kpe Emayusi. Zakai kilo maatakāi í j̄lō Zeruzalemu. ¹⁴ À waa nya faajii mii ŋa iyi í ceu fei à waa neò. ¹⁵ Iyi à wasi ku nya faajii ideu, ŋoi Jesu takæ í sekεε si ŋa aŋaò ŋa à waa ne ajo. ¹⁶ À yōo amma ngōgō í ganji ŋa a màa. ¹⁷ Nō í bee ŋa í ni, ide yoomai í fō ì waa neò beεbe ŋa. Nōi à leekí à beje waju do inō ku fō. ¹⁸ Inε akā iyi à ya kpe Keleopa í ni, bii kù je awō akā baa si, yooi í wa si Zeruzalemu iyi kù mà mii iyi í ce si ajo gbeejiu ihē. ¹⁹ Nōi í bee ŋa í ni, mii í ce.

Nōi à ni, idei Jesu inei Nazaretiu ni. Mōkōu walii ilu gbugbāi si icε do si ide ku fō si wajui Ilaaò do si wajui amane ŋa fei. ²⁰ Nōi inε ngboi woo weei Ilaaò ŋa do inε ngbo nwa ŋa à daa inε ŋa si awō à yε taaleε à kpakpæ si j̄li à kpa. ²¹ À waa tamaa ŋjui á faaba inei Izireli ŋa wo, amma ajo mēεtaei ihē iyi ideu í ce wa tā. ²² Si anyii ŋjui, inaabo gō ŋa si inō nwa à naa à gidi wa do ideu má. Inaabo ŋau à dede daadaako à bō bi baleu. ²³ Iyi à to nō a kù yε ikui Jesuu be. Nōi à naa à sō wa à ni amaleka ŋa à naa si aŋa nō à sō aŋa à ni í j̄l má. ²⁴ Nōi inε gō ŋa hai si inō nwa à bō bi baleu nō à koo à ba mii ŋau í cei dee dee si bei inaabo ŋau à sō wau, amma a kù yε ŋjui takæ.

²⁵ Nōi Jesu í sō ŋa í ni, inε hai ne bisi ŋai, i ci ya dasi ide iyi walii ŋa à fō fei naane gbāa gbāa ŋa. ²⁶ Kù ne bei á ce iyi inε iyi Ilaaò í cicau kù yε ijuukpā, inε ŋa a bei a yε amboeε. ²⁷ Nōi í sisi ŋjui ide iyi à fō si kukōi idei Ilaaò fei si gāmei ŋjui takæ. Í sintiei hai si tiai Moizi do ti walii ŋau fei.

²⁸ Waati iyi à maai si ilu bii à waa bōu, ŋoi Jesu takæ í ce bei inε iyi wa bō waju. ²⁹ Nōi à mante manteε à ni ku gbe bi aŋa domi ale í lε tā nō inunu wa lō. Nōi í sinda wa í naa í gbe bi tu ŋa be. ³⁰ Nōi aŋaò ŋa à waa je. Waati iyi à waa j̄eu ŋoi í so p̄εu í ce si kutōó í bei í bububue nō í na ŋa. ³¹ Waati beεbei iju ŋjui í c̄l bei nō à màa. Amma tengi be má gbakā à kuaε. ³² Nō à sō nje à waa ni, baa si waati iyi wa sō wa idei kukōi Ilaaòu hai si kpāau wa inō nwa kù tū de.

³³ Nō aŋa mō à dede gbakā à ne ikpa Zeruzalemu. Iyi à to be à koo à ba mōcō maatakā ŋau à waa tōtō do inε gō ŋa. ³⁴ Nōi inε ŋa iyi à tōtō ŋau à waa sō amane minji ŋau mō à ni, Lafεε í j̄li hai si bale ntō ntō, nō í nyisi aræ bi Simō. ³⁵ Nō amane minji ŋau mō à sisi ŋjui mii iyi í ba aŋa si kpāa do bei aŋa à mà Jesu si waati iyi wa bu p̄εu.

Jesu í tusea mōcō maatakā ŋau aræ

(Cō Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zāa 20:19-23; IWB 1:6-8)

³⁶ Iyi à wasi ideu ku fō beεbe, ŋoi ŋjui takæ í faata wa si anini ŋjui [nō í ni, Ilaaò ku mu nje laakai ku sē.] ³⁷ Nōi njo í mu ŋa, zigi ŋjui í da. À tamaa bei Zlii. ³⁸ Nōi í bee ŋa í ni, mii í ce í waa biti ŋa. Na mii í ce dimii lasabuu ihē í wa si idō nje. ³⁹ I cō awōm do isem ŋa. Amui, i lum í cō ŋa. Zlii ci ya ne ara do kùkù si bei ì waa yem ŋau ihē ŋa. [⁴⁰ Iyi í fō beεbe í tā nō í nyisi ŋa awōε do isεε ŋa.] ⁴¹ Nōi inō didō ŋjui í j̄l a kù dasi naane gbāa gbāa nō à wa si biti nla nla, ŋoi í j̄l í bee ŋa í ni, i kù ne mii ku je gō ihē ŋa? ⁴² Nōi à nya c̄εε ku banda akā à naa. ⁴³ Nō í gba í ŋō si waju ŋjui. ⁴⁴ Nōi í ye ŋa gigi í ni, ide ŋa iyi ì sō ŋjui mbe si waati iyi ñ wa inō nje wo. Ñ tako ñ sō ŋjui wo ñ ni mii ŋa iyi à kō na irim si tiai woodai Moiziu do si ti walii ŋau do si iri ku kōi Davidi ŋau kù ne bei á ce iyi kù ce.

⁴⁵ Nōi í mu ŋjui laakai jiida ku ba a gbō yaasei kukōi idei Ilaaòu. ⁴⁶ Nō í sō ŋa í ni, beεbei à kō à ni amu iyi Ilaaò í cicau an yε ijuukpā. Aa kpam, amma an j̄l hai si bale si ajo mēεtasia. ⁴⁷ Nō aa waazo do irim si dimi fei, aa sintii hai Zeruzalemu. Aa waazo a kpe inε ŋa a kpaasi idō nō Ilaaò ku kpa idei dulum du ŋa. ⁴⁸ Inei aa

je seɛdai ide ηau be fei ηa. ⁴⁹ Nɔ an samba nηe mii iyi Baam í wã ηe dou wa. Amma si iluu ihɛi aa maa wa ηa hee gbugbãi Ilaaɔ ku naa si ηe wa.

Jesu í nyi kɔkɔi Ilaaɔ má

(Cɔ Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)

⁵⁰ Nɔi Jesu í gbã mɔcɔe ηau í fitaɔ ηa hai inɔ iluu. Nɔ í boɔ ηa hee ikpa Betani, nɔ í wu awɔ lele í wee nηa. ⁵¹ Waati iyi wa wee nηau, ηɔi í sekɛɛ hai bi tu ηa [nɔ í so arɛe í ne lele.] ⁵² Anja mɔ [iyi à gule à tɔɔe ηɔi] à nyi ikpa Zeruzalemu do inɔ didɔ nla nla. ⁵³ Nɔ kpasɛi Ilaaɔ bei à ya maa wa waati kãma fei a maa saabu Ilaaɔ.

Laabaau jiiida iyi Zāa í kō

Inya kumá do idei kuwεε

¹ Hee a maa taka andunya ine gō í wεε à ya kpoo Ide. Ideu í wεεi do Ilaaḏ. Ideu takae Ilaaḏi. ² Ideu nje í wεεi hai sinte do Ilaaḏ. ³ Nḥui í taka mii baa yooma fei, nō nkāma kù wεε iyi kù je nḥui í takae. ⁴ Nḥu takaei í je irii kuwεεu, nō kuwεεu í máa ine ḥa inya. ⁵ Inya kumáú í mái do si ilu kuku fei, nō ilu kuku kù yōkō kù kāmiae*.

⁶⁻⁷ Mōkō gō í wεε iyi à ya kpe Zāa. Nḥui Ilaaḏ í be wa ku naa ku jea ine ḥa seḗdai inya kumáú, nō ine fei ku dasiò inya kumáú naane do saabue. ⁸ Zāa takae kù je inya kumáú, amma à bōḡ wai ku je seḗdai inya kumáú. ⁹ Inya kumáú nḥu akāi í je inya kumá nto iyi í naa si andunya ku ba ku jò ine fei ku ye ilu.

¹⁰ Ine iyi í je Ideu í wa si andunya wo. Do saabuei Ilaaḏ í takāò andunya. Do nḥu fei, inei andunya ḥa a kù màa. ¹¹ Bi ineḗ ḥai í naa nō ineḗ ḥau à kōsiε. ¹² Amma ine ḥa iyi à gbaa nō à dasie naane í mu nḥa kpāa a jeḡ amai Ilaaḏ ḥa. ¹³ A kù je amai Ilaaḏ ḥa do yaase bei à ya ce a bíò amu ḥa si andunya. Kù je do idōbii amanε ḥa, ti Ilaaḏi.

¹⁴ Ideui í baa í je amanε. Í kōḡ didḡ nō beεbe mōi í kōḡ nto, nō í ba wa kuwεε. À ye amboεε, à cōḡ do laakai, dimii amboε iyi Ilaaḏ Baaba í na Ama akāεu. ¹⁵ Zāa í jea ine ḥa seḗdāε, í la í ni nḥu mbe ine iyi nḥu í fō ideεu nḥu í ní à na ku naa si anyii nḥuu, amma í re nḥu domi í wεε hai waati iyi a kù bí nḥu.

¹⁶ Si amani nlaεu awa fei à ba andi baa nwa, nō à ba didḡ si antai didḡu. ¹⁷ Hai bi Moizii Ilaaḏ í na wa wooda, amma didḡ do nto í naai hai bi Jesu Kirisi. ¹⁸ Ine kāma kù ye Ilaaḏ Baaba oḗ kāma. Ama akāε iyi í wa bi tεεu nḥu takae Ilaaḏi. Nḥui í jò à màa.

Idei Zāa woo dasi inyi

(Cō Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

¹⁹ Aḗ nḥu gō ine ngboi Zuifu ḥa iyi à wa Zeruzalemu à be si Zāa woo weei Ilaaḏ ḥa do inei Levi ḥa a koo a beεε a ni, awōi yoo. ²⁰ Nḡi Zāa í je nḥa í fō si bantuma í ni, n kù je ine iyi Ilaaḏ í cica. ²¹ Nḡi à beεε à ni, debei, awōi yoo. Awōi Elii walii nlai takou? Nō í ni, aawo. N kù je Elii. Nō à beεε má à ni, awōi í je walii iyi á na ku naau? Nō í ni, aawo. ²² Nḡi à beεε má à ni, debei, awōi yoo. Sḡ wa ku ba ka ba iyi aa kaa sisia ine ḥa iyi à be wa wa. Beirei awō takae ì waa nia araε.

²³ Nḡi Zāa í so ide iyi walii Ezai í tako í fōu í je nḥa do í ni, Amui ñ je ine iyi wa dḡ anu si gbaɓua wa ni, I teese kpāai Lafēε kù te ḥa.

²⁴ Wee ine ḥa iyi à be wa ḥau, Farisi ḥai. ²⁵ Nḡi à bee Zāa à ni, ì ni í kù je ine iyi Ilaaḏ í cica, í kù je Elii, í kù nō í kù je walii iyi á na ku naau. To, na mii í jò í ya maa dasi ine ḥa inyi. ²⁶ Nḡi Zāa í je nḥa í ni, amu inyii ñ wa n dasi ine ḥa, amma ine iyi á na ku naau í wa anini nḥe nō í kù màa ḥa. ²⁷ Nḥui á naa si anyim. Nō n kù tosi n fū baa ikūi baataε. ²⁸ Ide ḥau ihē fei Betanii í ce. Betaniu do ikpa nunui daakōi idoi Zuudēεi í wa. Tengii bei Zāa wa dasi ine ḥa inyi.

Jesui í je angudāi Ilaaḏ

* 1:5 kù yōkō ku kāmiae Tia nwo gō ḥa à ni kù gbaa.

²⁹ Iju kumáe ɲoi Zāa í ye Jesu wa naa sie, ɲoi í sō ine ɲa í ni, i cō ɲa. Ine ihēi í je angudāi Ilaaḍ iyi á nya dulum dii inei andunya ɲa ku neḍ. ³⁰ Ideei n̄ tako n̄ fō wo n̄ ni ine gō wa naa si anyim iyi í rem, domi n̄je í wee hai waati iyi a kù bí amu. ³¹ Amu takam n̄ kù mà mà n̄ɲui á ni á na ku naau wo, amma amu n̄ naa ku dasi ɲe inyii ku ba ɲe inei Izireli ɲa í màa ɲa.

³² ɲoi Zāa í sō ɲa má í ni, ɲe Hundeí Ilaaḍ wa kita sie wa hai lele. Hundeu í yei bei ankasidi. ³³ Amu mō n̄ kù mà mà n̄ɲui á ni á na ku naau wo. Amma Ilaaḍi í b̄em wa n̄ naa n̄ dasi ine ɲa inyi. Nō n̄ɲui í sōm mii iyi á j̄ò n̄ màa. Í ni an ye ine gō iyi Hundeí n̄ɲu á kita ku de sie wa nō ku maa wa b̄e. N̄ɲui á daa ine ɲa si Hundeí n̄ɲu. ³⁴ N̄ yōḥ, nō n̄ wa n̄ jea ine ɲa seeda iyi n̄ɲui í je Amai Ilaaḍ.

M̄cō sintei Jesu ɲa

³⁵ Iju kumáe Zāa í wa b̄e má, wa leekl̄ do m̄cō minjie gō ɲa. ³⁶ ɲoi á ye Jesu wa lo nō Zāa í ni, i cō ɲa. Ine ihēi í je angudāi Ilaaḍ.

³⁷ Iyi m̄cō ɲau á gb̄o ideu ɲoi á too Jesu. ³⁸ ɲoi Jesu í sinda í ba á waa too n̄ɲu wa, nō í bee ɲa í ni, mii í waa de ɲa. ɲoi á ni do fee n̄ɲa, Rabi, waatō m̄etu. ɲoi á bee á ni, iwoi í je kpas̄e. ³⁹ ɲoi í je n̄ɲa í ni, i naa í cō ɲa. Nō á tooe á koo á cō bii í wa nō á hoe b̄e. Ideu ihēi í cei ale zakai iso m̄e.

⁴⁰ Ine akāi aman̄e minji ɲa iyi á gb̄o ideí Zāa nō á too Jesuu, n̄ɲui í je Anderee, ifoi Simō Pīe. ⁴¹ Iyi í sek̄e hai bi Jesu gbakā í koo í kpe Simō igbāe nō í sōo í ni, á ye ine iyi Ilaaḍ í cicau. ⁴² ɲoi í b̄oḍ Simō bi Jesu. Iyi Jesu í cōo nō í ni, n̄ mà iyi awoi í je Simō amai Zāa, amma Sefasii aa ya kpee b̄eb̄eí. (Iriu b̄e do Pīe fei, yaaseeí í je kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Natanieli

⁴³ Iju kumáe Jesu í dasi ido n̄ɲu ku b̄o ilei Galilee. Iyi í to b̄e ɲoi í ko Filipu nō í sōo í ni, toom wa. ⁴⁴ Wee Filipu inei B̄esaidai. Anderee do Pīe ɲa mō inei ilu b̄e ɲai. ⁴⁵ ɲoi Filipu í koo í d̄ede Natanieli í sōo í ni, á ye ine iyi Moizi í kō idee si tiai woodau nō walli ɲau mō á fō idee. In̄eu n̄ɲui í je Jesu inei Nazareti amai Zozefu. ⁴⁶ ɲoi Natanieli í beee í ni, ine j̄iida gō á yōkō ku fita hai Nazareti mb̄e? ɲoi Filipu í ni, naa í koo í cō.

⁴⁷ ɲoi á waa koo. Iyi Jesu í ye Natanieli wa naa bi t̄e ɲoi í ni, i cō ɲa, amai Izireli takaeí wa naa b̄e, kù ne taki k̄ama si id̄e. ⁴⁸ ɲoi Natanieli í beee í ni, hai iwoi ì mà̄m. ɲoi Jesu í ni, baa hee Filipu koo maa kpee wa n̄ ye icui j̄li ndii figiu ih̄s. ⁴⁹ ɲoi Natanieli í ni, M̄etu, awōu Amai Ilaaḍi, awōu Ilaalui Izirelii. ⁵⁰ ɲoi Jesu í jeaa í ni, ì dasim naane t̄a si na iyi í j̄ò n̄ ni n̄ ye ab̄e j̄li ndii figiu ih̄s? Aa ye ngōgō iyi í la í re iyi b̄e.

⁵¹ Nō í ni má, ntō ntō n̄ wa n̄ sō ɲe, aa na í ye lelei Aḍ í c̄i ɲa nō amalekai Ilaaḍ ɲa aa gū á maa kita si amu Amai Aman̄e.

2

Ab̄oḍ iyi á ce Kana

¹ Si ajō m̄etasiāe ɲoi á waa ce ab̄oḍ gō Kana ilei Galilee. Nō iyei Jesu í wa b̄e. ² Nō á kpe Jesu do m̄cōe ɲa mō bi ku ce ab̄oḍu. ³ ɲoi at̄e v̄e ɲa í na í t̄a nō iyei Jesu í koo í sōo í ni, aɲa a kù ne v̄e má. ⁴ Nō Jesu í jeaa í ni, yaayi, awō si aa sōm mii iyi an ce. Waatim kù to tit̄a. ⁵ ɲoi iyeu í sō woo ce ice ɲau í ni, i ce bei í sō ɲe fei.

⁶ Wee tenji bii á waa ce ab̄oḍu boonyi m̄efa gō ɲa iyi á ce do kuta á wa b̄e, si bei Zuifu ɲau á ya kp̄a si inyii awala n̄ɲa. Boonyi akā fei á yōkō ku gba inyi zakai j̄oḥ j̄onka m̄e wala m̄efa. ⁷ Nō Jesu í sō woo ce ice ɲau í ni, i kp̄a inyi í

cuusi boonyi ŋau ku kō ŋa. Nō à kpā à cuusi hee fei ndεε í kō. ⁸ Nōi gbakā Jesu í ni a bu a koo a na ine ngboi abōdōu, nō à bu à waa bō ku náa. ⁹ Amma hee a maa náa, í kpaasi v̄εε tā. Nōi ine ngbou í tiεε. (Kù mà hai bii í naa, amma ine ŋa iyi à kpā inyiu wa ŋu ŋa à mà.) Iyi í tiεε nō í kpe mākō titōu, ¹⁰ í sōó í ni, atē iyi í dō ku mōi à ya tako a naaō wa, bii ine ŋa à mō hee à yo a bei a na ŋa iyi kù dō sāa sāau. Amma awō, didōui í singa hee í to nsei.

¹¹ Iyi bei í je maamaake sinte iyi Jesu í ce. Kana bei í coo si ilei Galilee. Do yaase bεεbei í nyisiō amboεe nō mōcōε ŋa à dasiε naane.

¹² Si anyii n̄ju nō í bō Kaperanumu, n̄ju do iyee do ifεε ŋa do mōcōε ŋa, amma a kù kpe bε.

Jesu í wa bantumai kpasēi Ilaaō

(Cō Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

¹³ Jिंगauí Zuifu ŋa iyi à ya ni jिंगauí Iku ku kuaui í maai wa. Nōi Jesu í bō Zeruzalemu. ¹⁴ Waati iyi í to bε, í bō bantumai kpasēi Ilaaō nō í ba woo ta ketε do angudā do ankasiidi ŋa si bantumai kpasēu do ine ŋa iyi à buba à waa kpaasi fia. ¹⁵ Nōi í ce kolongbai ikū nō í leleō aŋa fei hai bε, hee do angudā do ketε ŋau fei. Nō í fuka taabui woo kpaasi fia ŋau í nikā fia ŋa. ¹⁶ Nō í sōó woo ta ankasiidi ŋau í ni, í fitaō mii ŋau bε hai ihē. I maà sinda kpasēi Baam ajà ŋε. ¹⁷ Iyi mōcōε ŋau à gbō bεεbε nōi à ye gígii kukōi idei Ilaaō iyi í ni, ñ ne himma si ícei ileeu hee wa bi ku kpaam.

¹⁸ Nōi Zuifu ŋau à beεε à ni, maamaake yoomai aa yōkō í ce nwa ku ba ka mà iyi í ne kpāai bεεbε ku ce. ¹⁹ Nōi Jesu í je ŋa í ni, í lege ileu ihē ŋa nō si afei ajō mεeta an dedee má. ²⁰ Nōi Zuifu ŋau à sōó à ni, adō ciiji do mεεfai à ce à bei à maō ileu ihē. Beirei aa ce í dedee si afei ajō mεeta.

²¹ Amma idei ile iyi Jesu wa fōu, araei wa fāa. ²² Na n̄ju, waati iyi Jesu í j̄l hai si bale, mōcōε ŋa à ye gígí iyi í fō ide bεεbε wo. Nō à dasi kukōi idei Ilaaō naane do ide ŋa iyi Jesu í tako í sō ŋau.

Jesu í mà idōi ine fei

²³ Si bei Jesu í wa Zeruzalemu si waatii jिंगauí Iku ku kuaui, ine ŋa à ye maamaake ŋa iyi í ya maa ce nō ine nkpō í dasiε naane. ²⁴ Amma Jesu kù na ŋa ara domi í mà idōi ine fei. ²⁵ Kù bee hee a sisia n̄ju daai amanε domi n̄ju takae í mà mii iyi í wa si idōi amanε fei sāa sāa.

3

Jesu do Nikodemu

¹⁻² Idū ajō n̄ju gō mākō gō í bō bi Jesu à ya kpoo Nikodemu. Mākōu Farisii, nō wa je ine ngboi Zuifu gō ŋa. Iyi í to bi Jesu nōi í ni, Mεεtu, à mà iyi Ilaaōi í bεε wa í naa í kō nwa si cio. À mà bεεbei si na iyi í jō ine gō kù wεε iyi á yōkō ku ce maamaake ŋa iyi ò ya maa ce bii kù je Ilaaōi í wεε do lafēε. ³ Nōi Jesu í jεaa í ni, ntō ntō ñ wa n s̄sēi, nō a kù bí ine isε gbεejisia kaa yōkō ku ye andunya titōi Ilaaō. ⁴ Amma Nikodemu í beεε í ni, ine iyi í la tā, beirei aa ce a búu má. Á nyi inōi iyee a bei a buu isε gbεejisia máí?

⁵ Nōi Jesu í jεaa í ni, ntō ntō, bii kù je inyí do Hundei Ilaaōi í bi ine gō, lafēε kaa yōkō ku lō andunya titōi Ilaaō. ⁶ Amanε amanēi í ya bí, Hundei Ilaaō mō hundei í ya bí. ⁷ Ñ s̄sē ñ ni, í gbe a bí ine isε gbεejisia. Amma maà jō ideu ku muε biti. ⁸ Fufu í ya maa cei do bii í bi, nō ò ya maa gbō ibae, mà irei. Amma í kaa mà hai bii wa naa hee má je bii wa bō. Bεεbε mōi í ye do ine iyi Hundei Ilaaō í bí fei.

⁹ Njoi Nikodemu í beee í ni, beirei á ce ku ce. ¹⁰ Njoi Jesu í jεaa í ni, awoi ì waa kò inei Izireli ña si cio nò í kù mà yaasei ideu be? ¹¹ Ntò ntò ñ wa n s5ε, ide iyi à màì à waa fò, nò à waa je seedaí mii iyi à ye. Amma do nñu fei, í ci ya jesi seeda nwa ña. ¹² Ñ wa n s5 ñε ide iyi wa ce si andunya nò í kù dasi naane ña. To, bii beεbeí, nò beirei aa ce í dasi naane ña bii n s5 ñε mii ña iyi wa ce lelei A5. ¹³ Inε gò kù wεε iyi í bò lelei A5 bii kù je amu Amai Amanε, amu iyi ñ kita wa hai lelei A5.

¹⁴ Si bei Moizi í kòa njo si jii í wuu lele si gbaau, beεbe moi amu Amai Amanε kù ne bei á ce iyi a kù wu aram lele, ¹⁵ ku ba inε iyi í dasim naane fei ku ba kuwεε hai tā. ¹⁶ Ilaa5 í bi inei andunya ña jiida jiida hee í na ña Ama akāε ku ba inε iyi í dasie naane fei ku maà ce nfe, amma kù ne kuwεε iyi ci ya tā. ¹⁷ Ilaa5 kù be Amaε wa si andunya ku ba ku yeò taalei inei andunya ña, amma í bòò wai ku ba inei andunya ña a ba faaba na saabuε.

¹⁸ Inε iyi í dasie naane, Ilaa5 kaa ye taaleε, amma inε iyi kù dasie naane í ye taalei lafēε tā, si na iyi í jò kù dasi ama akāε naane. ¹⁹ Í ye taalei inε dimi beεbe ñai si na iyi í jò inya kumá í naa si andunya, amma inε ña à bi ilu kuku í re inya kumáú. Á bi ilu kukuui si na iyi í jò kuce ñña kù sía. ²⁰ Ntò ntò, inε iyi wa ce laalò fei í ya cé inya kumái. Ci ya naa si inya kumáú ku ba mii iyi wa ce ku maà fita gbugbāa. ²¹ Amma inε iyi wa too kpāai ntò í ya ce icεε ñai do idòobii Ilaa5. Na ñoi í jò á naa si inya kumá ku ba a ye mii iyi nñu wa ce ti idòobii Ilaa5í.

Jesu do Zāa

²² Si anyii nñu, Jesu do mòcòε ña à bò ilei Zudee. Añað ña à ce be ajo minji, nò Jesu í dasi inε ña inyi. ²³ Zāa mò wa dasi inε ña inyi ilui Enòò, kòkòí Salimu, domi inyi í kpò be. Inε ña à wasi ku koo siε nò wa dasi ña inyi. ²⁴ Waati beεbe a kù dasi Zāa piis5ò titā.

²⁵ Njoi mòcòí Zāa ña do Zuifu gò à waa ce kakò si buki iyi amanε á ce ku bei ku má. ²⁶ Njoi à bò bi Zāa à ni, Mεεtu, ajòε ì je seedaí mòkò iyi inεò ì wa icei idoi Zuudēu, mà irei. Wee nsei nñu mò wa dasi inε ña inyi, nò inε fei wa bò bi tεε. Kù jεε si ide kāma?

²⁷ Njoi Zāa í s5 ña í ni, inε gò kaa yòkò ku ba ngògò bii kù je Ilaa5í í muaa. ²⁸ Inε taka nñε ì je seēdam iyi ñ ni n kù je inε iyi Ilaa5 í cica, amma à bεm wai ku ba n cuaa wa. ²⁹ Inε iyi í nε abo tit5 nñui í je mòkò tit5, mà irei. Amma kpaasii mòkò tit5u, inε nñu á leeki ku maa gbò. Nñu mò í ya ne inò did5 ntò ntò waati iyi í gbò imui mòkò tit5u. Na ñoi í jò nsei amu takam ñ ne inò did5 nla nla. ³⁰ Kù ne bei á ce iyi beεrei Jesu kù kòsì, nò tom kù ne bei á ce iyi kù kaye.

Inε iyi wa naa hai lelei A5

³¹ Nò Zāa í ni má, inε iyi í naa hai lele nñui í re inε fei. Inε iyi í je ti andunya, inei andunyai, ideí andunyai í ya maa fò. Inε iyi í naa hai lele nñui í re inε fei. ³² Wa je seedaí mii iyi í ye do iyi í gbò. Amma inε kāma kù waa jesi seēdaε. ³³ Inε iyi í jesi seēdaε, í jesi iyi Ilaa5 í je ilu ntò. ³⁴ Inε iyi Ilaa5 í be wa ideí Ilaa5í wa fò, domi Ilaa5 í muaa Hundεε do inò akā. ³⁵ Ilaa5 Baaba í bi Amaε nò í daa mii fei si awò. ³⁶ Inε iyi í dasi amau naane fei í ne kuwεε hai tā. Inε mò iyi í kò ku dasie naane kaa ba kuwεεu, amma idòokòí Ilaa5 í wa si irii lafēε.

4

Jesu do inaaboi Samari gò

¹⁻³ Farisi ña à gbò iyi Jesu wa ba mòcò ña wa dasi ña inyi wa re Zāa. Amma kù je Jesu takaeí wa dasi inε ña inyi, mòcòε ñai à waa coo. Ajò nñu gò Jesu í gbò

iyi à waa fò beɛbe, ɲoi í ne hai Zudee be wa bɔ ilei Galilee. ⁴ Wee ku bei ku to be tilasii ku too do ilei Samari.

⁵ Ɗoi í to si ilui Samari gɔ iyi à ya kpe Sikaa, kəkɔi iko iyi Zakɔbu í mua Zozefu amaeu. ⁶ Bei lɔgoi Zakɔbuu í wa. Jesu í to bei zakai dasã. Ɗoi í koo í buba si itii lɔgɔu si na iyi í jò í gbɛɛji do isɛɛɛu.

⁷ Ɗoi inaaboí Samari gɔ í naa inyi ku kpã. Ɗoi Jesu í ni, muum inyi n mɔ. ⁸ Wee mɔcɔɛ ɲa à bɔ inɔ ilu ije ku ra wa. ⁹ Ɗoi abou í sɔ Jesu í ni, awɔ Zuifu, beirei í ce ì waa tɔɔm inyi ku mɔ, amu inaaboí Samari. Abou í ni beɛbei si na iyi í jò Zuifu ɲa do inɛi Samari ɲa a ci ya ce nje fɔɔ. ¹⁰ Ɗoi Jesu í jeaa í ni, bii í mà amuai Ilaaɔ wo, nɔ bii ì mà inɛ inyi wa tɔɔɛ inyi ku mɔ, aa tɔɔm nii wo nɔ n muɛ inyii kuwɛɛ.

¹¹ Ɗoi abou í sɔɔ í ni, məkɔɔyi, i kù ne gooka. Wee lɔgɔu í jì isa. Beirei aa ce í ba inyii kuwɛɛu. ¹² Zakɔbu, bala nwai í tu nwa lɔgɔu ihɛ. Nɔ ɲɲu do amae ɲa do mɛɛmuɛ ɲa fei ihɛi à ya mɔ. Mà awɔ ì waa tamaa í re Zakɔbu bala nwaui. ¹³ Ɗoi Jesu í jeaa í ni, inɛ iyi í ya mɔ inyii lɔgɔu ihɛ fei, aɓɓɛ á kpaa má. ¹⁴ Amma inɛ iyi an mua inyi ku mɔ, aɓɓɛ kaa kpa lafɛɛ má, domi inyi iyi an mua lafɛɛ á maa sɔi bei inyii isɔ nɔ á na inɛ kuwɛɛ hai tā. ¹⁵ Ɗoi abou í ni, məkɔɔyi, ñ bi í muum dimii inyii be ku ba aɓɓɛ ku maà kpam má nɔ n maà n naa inyi ku kpã ihɛ má.

¹⁶ Ɗoi Jesu í sɔɔ í ni, koo kpe məkɔɛ wa í naa wa ihɛ ɲa. ¹⁷ Ɗoi abou í jea Jesu í ni, n kù ne məkɔ. Ɗoi Jesu mɔ í ni, ntɔi ì fɔ iyi ì ni í kù ne məkɔ, ¹⁸ domi məkɔ miui ì tako ì ne. Nɔ wee məkɔ iyi ì ne si nsei kù je məkɔɛ. Inɛ ɲɲu ntɔi ì fɔ.

¹⁹ Ɗoi abou í ni, məkɔɔyi, ñ ye iyi awɔu waliiii. ²⁰ To, awa inɛi Samari ɲa, bala nwa ɲa si geeteu ihɔi à ya gule a tɔɔ Ilaaɔ wo, amma inɛ Zuifu ɲa, ì ni í gbe Zeruzalemui inɛ ku ya gule ku tɔɔɛ. ²¹ Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, abooyi, dasi idem iyi an sɔɛ naane. Awaati wa naa iyi a kaa gule a tɔɔ Ilaaɔ Baaba si antai geeteu ihɔ hee má je Zeruzalemui. ²² Inɛ inɛi Samari ɲa, ì waa gulea Ilaaɔ, amma í kù màa ɲa. Awa Zuifu ɲa à màa à bei à waa guleaɔ, domi idei faaba wa naai hai bi Zuifu ɲa. ²³ Amma awaati gɔ á na ku naa, nɔ í to wa tā mɔm de, iyi Hundeí Ilaaɔ á jò inɛ ɲa a maa gule a tɔɔ Ilaaɔ Baaba do ntɔ. Woo guleaa do yaase beɛbe ɲai í bi. Inɛ be ɲai à je woo guleaa Ilaaɔ ntɔ ntɔ. ²⁴ Ilaaɔi í je Hunde, nɔ kù ne bei aa ce iyi a kù guleaa si Hunde do si ntɔ. ²⁵ Ɗoi abou í sɔɔ í ni, ñ mà inɛ iyi Ilaaɔ í cica á na ku naa. Bii í naa ɲɲui á sisi nwa fei ndɛɛ. ²⁶ Ɗoi Jesu í ni, amui ihɛ, amu iyi ñ wa n baɛ ide ku fɔ.

²⁷ Waati beɛbe mɔcɔi Jesu ɲau à to wa. Ɗoi ideu í mu ɲa biti ntɔ ntɔ do iyi à ye wa ba inaabo ide ku fɔ. Do ɲɲu fei, kãma ɲɲa gɔ kù bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee Jesu a kù ni, mii í ce ì waa ba abou ide ku fɔ.

²⁸ Ɗoi abou í jile bɔɔdoɛ be í nyi inɔ ilu í koo í sɔ inɛ ɲa í ni, ²⁹ í naa í koo í cɔ inɛ gɔ iyi í sɔm mii iyi ñ tako ñ ce fei. Mà inɛ iyi Ilaaɔ í cicaui mbe ya. ³⁰ Nɔ inɛ ɲa à fita wa hai inɔ iluu à waa bɔ bi Jesu.

³¹ Waati beɛbe mɔcɔɛ ɲa à wasi ku mantɛɛ à waa ni, Mɛɛtu, je titã. ³² Amma í sɔ ɲa í ni, ñ ne dimii ije gɔ iyi í kù mà ɲa. ³³ Ɗoi mɔcɔ ɲau à bee nje à waa ni, mà inɛ gɔ í naa ije wai de.

³⁴ Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, ijɛm ɲɲui í je n ce idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi í dasim. ³⁵ Inɛ ì waa ni í gbe cukpa mɛɛ a bei a da iya. Amma amu ñ wa n sɔ ɲɛ, í cɔ iko ɲau, mii ku gbɛ ɲau fei í jla í to ku da. ³⁶ Inɛ iyi wa da í wasi fiaɛ ku gba tā, nɔ amaajɛ iyi wa tɔtɔu ti kuwɛɛ hai tāi. Si beɛbe woo gbɛ do woo da à ne inɔ didɔ aɓɔ. ³⁷ À ya kpa mɔnda gɔ a ni, inɛ gɔ wa gbɛ nɔ inɛ mmu gɔ wa da. Mɔndaui ntɔi wa fɔ. ³⁸ N be ɲei í koo í da si iko bii í kù logoo ɲa. Inɛ gɔ ɲai à ce icɛ be, wee nsei inɛi ì naa ì waa da mii iyi à gbɛu ɲa.

³⁹ Inei Samari nkpo nkpoi í dasi Jesu naane si ino iluu be si na iyi í jò abou í tako í sō ña í ni Jesu í sō ññu mii iyi ññu í ce wo fei. ⁴⁰ Na ññu, inei Samari ñau à koo à ba Jesu à tōe suuru ku gbe bi ti aña. Nò í ce be ajo minji. ⁴¹ Ine nkpoi í dasi naane má waati iyi à gbò ideí Jesu, ⁴² ñjò à sō abou à ni, kù je na ide iyi í fòu ññu akāi í jò à dasi Jesu naane má, amma si na iyi í jò awa taka nwa à gbò ideeí nò à mà iyi do ntò ññui í je Woo faabai andunya.

Jesu í jò amai akawe nla gò í ba iri

⁴³ Iyi Jesu í ce ajo minji be ñjò í ne í bò ikpa ilei Galilee, ⁴⁴ domi ññu takae í fò wo í ni, walii ci ya ne beere si ilue. ⁴⁵ Iyi í to Galilee ñjò ine ñau à gbaa do ino did5. Tako wo à bò jingau Zeruzalemu nò à ye mii iyi í ce be fei. Na ñjò í jò à gbaa do ino did5.

⁴⁶ Nò í nyi í bò Kana si ilei Galilee má, tengi bii í tako í jò inyi í kpaasi v̄ēu. Wee akaweí ilaalu gò í wa Kaperanumu, amae kù waa ne baani. ⁴⁷ Ñjò í gbò iyi Jesu í ne hai ilei Zudee í naa ilei Galilee. Ñjò í dede hai Kaperanumu í bò bi tee í koo í tōe suuru ku na ku faaba amai ññu iyi wa bi ku ku. ⁴⁸ Ñjò Jesu í jeaa í ni, ñe í ci ya dasi naane ajo kama ña bii kù je í ye nyinda do maamaake gò ña sisi. ⁴⁹ Ñjò akaweú í ni, mākōyi, ñ wa n tōe suuru í naa wa bi tom hee amau ku maa ku. ⁵⁰ Ñjò Jesu í sōó í ni, koo í ne, amae á w̄ēe.

Nò ineú í dasi ideí Jesuu naane nò í ne. ⁵¹ Iyi í dasi kpāai idee wa ne ñjò í ko woo ce ic̄ēe ña à waa naa. Ñjò à sōó à ni, amae í ba iri. ⁵² Ñjò í bee ña si waati yoomai í ba iri. Ñjò à ni, ana isò akāi b̄ōu í nya. ⁵³ Ñjò baai amau í ye gigi iyi waatiu bei Jesu í sōó ideu dee dee í ni, amae á w̄ēe. Nò ññu do inei kpas̄ēe ña fei à dasi Jesu naane.

⁵⁴ Ise gbeejisiai ih̄ē bebei iyi Jesu í dede hai ilei Zudee í naa ilei Galilee nò si kunāēu fei í ce maamaakei. Iyi ih̄ē í je maamaake minjisia.

5

Jesu í jò w̄ēge gò í ba iri

¹ Si anyie ñjò jingau gò í to wa. Jingauí Zuifu ñai. Nò Jesu í bò Zeruzalemu. ² Wee Zeruzalemu be, bi ku l̄ò ino iluu í kp̄o. Ande akāi à ya kpe Andei angudā ña. K̄k̄oi andeu bei fatama nla gò í wa. Nò à ma si ile iyi í ne ande miu. Do feei Eb̄ē Betizadai à ya kpoo. ³ Si andei ile ñauí b̄ō nkpo í ya na ku maa sū, f̄ēeju ña do woo sukute do w̄ēge ña. [Bei à ya sū a maa degbe kuyayai inyiu, ⁴ domi ajo gò ña amalekai Ilaaō í ya kita wa ku l̄ò si fatamau nò ku f̄o inyiu. Bii inyiu í f̄o b̄ō iyi í tako í dasi be dimii b̄ō iyi í ne fei í ya ba irii.] ⁵ Wee ine gò í wa be, b̄ōu ad̄o kuntaa do m̄ējoi í ce sie. ⁶ Iyi Jesu í ȳo wa sū be í bei í mà iyi í kpe be ñjò í beee í ni, ì bi í ba iri? ⁷ Ñjò b̄ōu í jeaa í ni, mākōyi, n kù ne ine iyi á dasim si inyiu waati iyi í f̄o. Hee n maa n kookaai n maa n dasi inyiu, ine gò í ya takom nii.

⁸ Ñjò Jesu í sōó í ni, dede í ka s̄ēe, í neò. ⁹ Ñjò gbakā ineú í ba iri nò í ka s̄ēe í dasi kpāa wa ne.

Wee ajoi kuslmii. ¹⁰ Ñjò ine ngboi Zuifu ñau à sō ine iyi í ba iriu à ni, ajoí kuslmii nnyi. Wooda nwa í ganji í so s̄ēe. ¹¹ Ñjò í sō ña í ni, ine iyi í jò n ba irii í ni n so s̄ēe n ne. ¹² Ñjò à beee à ni, yooi í s̄ēe í ni í so s̄ēe í ne. ¹³ Amma ine iyi í ba iriu kù mà laf̄ēe si na iyi í jò zamaa í wa be nò Jesu í dasi ino ñña.

¹⁴ Iyi í ce sāa ñjò Jesu í ȳo bantumai kpas̄ēi Ilaaō nò í sōó í ni, wee í ba iri bebei. To, maà ce dulum má ku ba laalò iyi í re bēēe ku maà bāēe má. ¹⁵ Ñjò ineú í nyi bi ine ngbo ñau í sō ña í ni Jesu í jò ññu í ba iri. ¹⁶ Ñjò í jò ine ñau à waa kpā

Jesu iju si na iyi í jò í ce dimii mii nõu be si ajoi kuslmi. ¹⁷ Amma Jesu í sõ ña í ni, Baam í ya maa ce icei waati kãma fei, beεbe moi amu takam ñ wa n ce.

¹⁸ Na irii ideu bei Zuifu ña à teese à waa de Jesu ku kpa, kù je si na iyi í jò í jò ineεu í ba iri si ajoi kuslmi nñu akã, amma si na iyi í jò wa wã araei do Ilaaõ má, wa ni Ilaaõ í je baai nñu.

Yiikoi Amai Ilaaõ

¹⁹ Nõi Jesu í sõ ña í ni, ntõ ntõ ñ wa n sõ ñei, amu Ama, n kaa n yõkõ n ce ngõgõ do aram bii kù je mii iyi ñ ye Baam wa ce. Mii iyi Baaba wa ce fei, nñui amu mõ Ama ñ wa n ce. ²⁰ Baaba í bi amu Amae nõ í nyisim mii iyi nñu takae wa ce fei. Á nyisim ice iyi í re be ihẽ má mòm ku ba inje fei í biti ña. ²¹ Ntõ ntõ, si bei Ilaaõ Baaba í ya jì iku ña nõ ku ce ña ilu hunde, beεbe moi amu Amaeu an mua ine ña iyi ñ bi kuwεe. ²² Ilaaõ Baaba takae ci ya kiiti ine gõ, amma í so kiitiu fei í daa amu Amae si awõ, ²³ ku ba ine fei ku saalu amu Amau si bei à waa saalu Ilaaõ Baaba. Ine iyi kù saalu amu Amau, Baaba iyi í bem wai kù saalu.

²⁴ Ntõ ntõ ñ wa n sõ ñei, ine iyi wa gbõ idem nõ í dasi ine iyi í bem wa naane, lafẽe í ne kuwεe hai tã. Kaa naa bi ku ce kiiti má, amma í kua iku í lõsi kuwεei. ²⁵ Ntõ ntõ, awaati wa naa nõ wee í to wa tã, iyi iku ña aa gbõ imui amu Amai Ilaaõ nõ si inõ nña ine ña iyi à gbõ imum fei aa ne kuwεe*. ²⁶ Si bei Baaba takae í je irii kuwεe, beεbe moi í jò amu Amae ñ je. ²⁷ Nõ í muum kpãa n kiitiõ ine ña, si na iyi í jò ñ je Amai Amane. ²⁸ Na nñu, i maà biti ña, domi waati wa naa iyi iku ña fei aa gbõ imum, ²⁹ nõ aa fita wa hai si bale. Ine ña iyi à ce jiidae aa jì si kuwεe hai tã. Ine ña mõi iyi à ce laalõ aa jì nõ a kiiti ña.

Mii ña iyi wa nyisi iyi Jesu í ne yiiko

³⁰ Jesu í ni, n kaa n yõkõ n ce ngõgõ do aram. Si bei Ilaaõ í sõm si beεbei an ceõ kiitiu, nõ kiitim í je dee dee domi n kù wa n de idõõbim ku ce, bii kù je idõõbii ine iyi í bem wa. ³¹ Bii amu takam nii ñ wa n jea aram seeda wo, seedam kù je ntõ. ³² Amma ine gõ í weε iyi wa jea ine ña seedam nõ ñ mà iyi seeda iyi wa je nña na irim nõu ntõ. Lafẽe í je Zãa woo dasi inyi. ³³ Inje í be sie ine ña, nõ ide iyi í fõ si gãmem nõu ntõ. ³⁴ Kù je ñ wa n de amane ku jεem seeda, amu de ñ wa n fõ beεbei ku ba í ba faaba ña. ³⁵ Zãau be í yei bei fitila iyi à má ku má inya. Nõ waati keeke gõ í jesi í weεõ inõ didõ si inya kumãeu ña. ³⁶ Amma seeda gõ í weε iyi í la í re ti Zãa. Seedau í je ice iyi ñ wa n ce. Aõ Baabai í daam si awõ, nñu moi wa jea ine ña seedam nõ wa nyisi iyi Ilaaõ Baabai í bem wa. ³⁷ Ilaaõ Baaba takaei wa jea ine ña seedam. Amma inje í kù gbõ ide ku fœ baa ajõ akã ña hee má je í yõõ do iju ña. ³⁸ Idee kù ba bi ku buba si ñe, domi í kù dasi amu iyi í be wau naane ña. ³⁹ Inje í ya maa cio kukõ idei Ilaaõ si na iyi í jò ñ waa tamaa aa ba sie kuwεe hai tã ña. Nõ wee kukõ ñau be fei wa jea ine ña seedam. ⁴⁰ Amma do nñu fei í kõ ku naa bi tom ku ba í ba kuwεe ña.

⁴¹ N kù wa n de saabu bi amane ña. ⁴² Amma ñ mà ñe. Ñ mà iyi í kù ne kubii Ilaaõ si idõ nñe ña. ⁴³ Do irii Baam nii ñ naa, nõ í kù gban ña. Amma bii ine gõ nje í naa do irii arai nñu takae, lafẽe aa gba ña. ⁴⁴ Bii beεbei beirei aa ce í dasim naane ña, inje iyi í ya maa de saabui nje ña inje duusõ nõ í kù waa de saabu iyi wa naa hai bi Ilaaõ ña, nñu iyi kù ne saa. ⁴⁵ I maà tamaa mà amui an ye taale nñe bi Ilaaõ Baaba. Moizi, nñu iyi í waa naane ñau, nñui á ye taale nñe. ⁴⁶ Bii í dasi Moizi naane ntõ ntõ ña wo, aa dasi amu mõi naane ña, domi idem nii Moizi í kõ. ⁴⁷ Amma í kù dasi ideε naane ña. To, beirei aa ce í dasi idem naane ña.

* 5:25 iku ña Kù je ine ña iyi à ku ntõ ntõ ñai wa fãa. Amma ine ña iyi dulum du ña í jò à je bei iku ñai wa fãa.

6

*Jesu í wò amane dubu miu (5.000)**(Cò Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)*

1-4 Si anyii n̄ju, jingauí Zuifu ña iyi à ya kpe Iku ku kuaú í maai wa. Waati beɛbeí Jesu í kua icei tenkuí Galilee. Tenkuuí à ya nyi a kpe Tiberia má. N̄joi zamaa n̄kpò wa tooɛ, domi à ye maamaake ña iyi í ya maa ce ku maa faabòò b̄s̄ò ña. N̄joi Jesu í ḡú geete ḡo í buba do m̄ac̄e ña ājò. ⁵ Iyi í c̄o ilu n̄o í ye zamaa n̄la ḡoi wa naa bi t̄ɛɛ. N̄joi í beɛ Filipu í ni, iwoi aa ka ba ije iyi aa ka ra in̄e ñau ih̄e a j̄e. ⁶ Í f̄o beɛbeí ku c̄òò laakai Filipu domi í mà beí n̄ju á ce t̄a.

⁷ N̄joi Filipu í j̄eaa í ni, baa fiaí iceí ājò c̄lò minji kaa to ka ra n̄ja ije, iyi āja fei aa ba kekee kekee. ⁸ N̄joi in̄e ak̄ai m̄ac̄o ñau iyi à ya kpe Anderee, if̄oi Sim̄o Piɛɛ í ni, ⁹ ama awaas̄u ḡo í wa ih̄é í ne p̄ɛɛ ara miu do c̄ɛɛ keeke minji. Amma n̄ju be kaa cea zamaa n̄lau ih̄e nk̄ama.

¹⁰ N̄joi Jesu í ni, í j̄ò āja fei a buba. Wee in̄yau í ne f̄of̄o n̄kpò n̄kpò. N̄joi āja fei à buba. Si in̄o n̄ja kukp̄oi in̄em̄ak̄o ñau í to dubu miu (5.000). ¹¹ N̄joi Jesu í so p̄ɛɛ ñau í saabu Ilaās̄, ñoi í j̄ò à kp̄ɛa in̄e ña iyi à waa bubau. Beɛbe m̄oi í ce do c̄ɛɛ ñau. N̄o à j̄e beí à bi. ¹² Iyi āja fei à j̄e à yo, ñoi Jesu í s̄ò m̄ac̄e ña í ni, í ko ije iyi í gbeu ña ku ba ḡoḡo ku maà ce nfe. ¹³ N̄o à ko ije iyi í gbeu. Si p̄ɛɛ ara miu iyi Jesu í gba í bububu í kp̄ɛa in̄e ña à j̄e, k̄olò maateejii í gbe.

¹⁴ Iyi in̄e ñau à ye maamaake iyi Jesu í ceu ñoi à ni, do nt̄o, n̄juí í j̄e walii iyi á na ku naa si andunyau. ¹⁵ N̄joi in̄e ñau à waa bi a muu do gbugb̄a a coo ilaalu. Amma si beí Jesu í mà si ña ñoi í nya araɛ n̄ju ak̄á í nyi iri kutau ma.

*Jesu wa ne si antai tenku**(Cò Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)*

¹⁶ Iyi āl̄e í le ñoi m̄ac̄oi Jesu ñau à b̄o it̄fi tenkuu. ¹⁷ N̄joi à l̄o ak̄oi in̄yi ku ba a kua a b̄o Kaperanumu. N̄o à dasi kp̄aa à waa ne. N̄joi id̄ú í d̄ú n̄o wee Jesu k̄u to si ña. ¹⁸ N̄joi fufu n̄la ḡo wa ce n̄o in̄yiu wa yaya. ¹⁹ Iyi à ne zakai kilo m̄eɛfa ñoi à h̄ãnn̄e Jesu wa ne si antai in̄yiu wa naa bi tu ña, ñoi zigi n̄ja í da. ²⁰ Amma Jesu í s̄ò ña í ni, amui, í maà j̄ò n̄jo ku mu ñe. ²¹ N̄joi à waa bi n̄ju m̄o ku l̄o in̄o ak̄oi in̄yiu amma wee gbak̄á à to bii à waa b̄ou.

Zamaau wa de Jesu

²² Iju kumáe in̄e ña iyi à wa icei tenkuu be, à ye gigi iyi ak̄o ak̄ai í wa be wo. À n̄o à mà iyi Jesu k̄u l̄o ak̄oi in̄yiu do m̄ac̄e ña ājò, āja duus̄ò n̄jai à ne. ²³ Waati beɛbe, ak̄oi in̄yi ḡo ña m̄o à naa hai Tiberia n̄o à to in̄yau. Tengi beí Laf̄ɛɛ Jesu í tako í saabu Ilaās̄ í beí í na ña p̄ɛɛ à j̄e. ²⁴ Iyi zamaau í ye Jesu do m̄ac̄e ña k̄ama n̄ja k̄u wa be, ñoi āja m̄o à l̄o ak̄oi in̄yi ñau à b̄o ku dede ña ikpa Kaperanumu.

Jesui í j̄e ijei kuw̄eɛ

²⁵ N̄joi in̄e ñau à kua icei tenkuu do ikpa ih̄ò à koo à ba Jesu be n̄o à ni, M̄eɛtu, waati yoomai í to wa ih̄é. ²⁶ N̄joi Jesu í j̄e n̄ja í ni, nt̄o nt̄o, í waa dedem ñai si na iyi í j̄ò í ba p̄ɛɛ í j̄e í yo ña, k̄u j̄e na iyi í j̄ò í ye ñ ce maamaake ḡo ña. ²⁷ I maà ti í ce iceí ije iyi í ya s̄ami n̄ju ak̄á, amma í ce iceí ije iyi á j̄ò í ba kuw̄eɛ hai t̄a ña. N̄o ije n̄ju amu Amaí Amanei an mu ñje, domi amui Ilaās̄ Baaba í na yiik̄oe n̄o í j̄ò in̄e ña à waa ȳoo.

²⁸ N̄joi à beɛe à ni, mii aa ka ce ka ceò ice iyi Ilaās̄ í bi. ²⁹ N̄joi Jesu í j̄e n̄ja í ni, ice iyi Ilaās̄ í bi si ñei í j̄e í dasi amu woo beɛ naane ña.

³⁰ N̄joi à beɛe à ni, maamaake yoomai aa ce ka ȳoo ku ba ka dasiɛ naane. Mà ice yoomai aa ce. ³¹ N̄o à ni má, bala nwa ña à j̄e ije ḡo iyi à ya kpe mana si gbaa.

À kɔ̀ò à ni í na ŋa ije wa hai lelei A5. ³² Nɔ̀i Jesu í je ŋɔ̀a í ni, ntɔ̀ ntɔ̀ n̄ wa n s̄s̄ ŋei, kù je Moizii í mu nɔ̀e ijeu wa hai lele, amma Baam nii í mu nɔ̀e ije iyi í je ntɔ̀u wa hai lele. ³³ Nɔ̀ ije iyi Ilaaɔ̀ í ya mua inɛ, nɔ̀ui í je inɛ iyi í kita wa hai lele iyi á jò amanɛ ku ba kuwɛɛ hai tā. ³⁴ Nɔ̀i à s̄s̄ à ni, mɔ̀kɔ̀ɔ̀yi, mu nwa dimii ijeu bɛ do ajo fei.

³⁵ Nɔ̀i Jesu í s̄s̄ ŋa í ni, amui n̄ je ijei kuwɛɛ. Inɛ iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛɛ má pai, nɔ̀ inɛ iyi í dasim naane, agbɛ kaa kpaá má pai. ³⁶ N̄ tako n̄ s̄s̄ ŋe wo n̄ ni, í waa yem ŋa, amma í kù dasi naane ŋa. ³⁷ Inɛ ŋa iyi Baaba í nam fei aa naa bi tom, nɔ̀ inɛ iyi í naa bi tom baa bii beirei n̄ kaa n̄ nyɔ̀ angule. ³⁸ N̄ kita wai hai lelei A5 n̄ na n̄ ceò idɔ̀ɔ̀bii inɛ iyi í bɛm wa, kù je idɔ̀ɔ̀bii amu takam. ³⁹ Idɔ̀ɔ̀bii inɛ iyi í bɛm wa wee. Inɛ ŋa iyi í nam, n̄ maà n̄ jò baa inɛ akā ŋa ku ce nfe amma n̄ jl aɔ̀a fei hai si bale si ajoyi ankāanyi. ⁴⁰ Idɔ̀ɔ̀bii Baam nii í je inɛ iyi í ye amu Ama nɔ̀ í dasim naane fei ku nɛ kuwɛɛ hai tā, an nɔ̀ n̄ jl lafɛɛ hai si bale si ajoyi ankāanyi.

⁴¹ Nɔ̀i Zuifu ŋau à waa gbagba sie na iyi í jò í ni nɔ̀ui í je ije iyi í kita wa hai lelei A5. ⁴² Nɔ̀i à ni, í jò Jesu amai Zozefuu mbɛ mɛɛ. Á mà iyeò baaɛ. Beirei í ce í ni nɔ̀ui í naai hai lele.

⁴³ Nɔ̀i Jesu í s̄s̄ ŋa í ni, í maà ti í maà gbagba na irim beɛbɛ ŋa. ⁴⁴ Inɛ gɔ̀ kaa yɔ̀kɔ̀ ku naa bi tom bii kù je Baaba iyi í bɛm wai í fa lafɛɛ wa. Nɔ̀ inɛ nɔ̀ui an jò ku jl hai si bale si ajoyi ankāanyiu. ⁴⁵ Inɛ akāi walii ŋau í kɔ̀ í ni, Ilaaɔ̀ takaaí á na ku kɔ̀ inɛ fei si cio. Nɔ̀ beɛbɛ inɛ iyi í gbɔ̀ ideɛ Baaba fei nɔ̀ í jirima cioɛ lafɛɛ á naa bi tom. ⁴⁶ Inɛ kāma kù ye Ilaaɔ̀ Baaba do iju, í gbɛ amu iyi n̄ naa hai bi tɛɛu. ⁴⁷ Ntɔ̀ ntɔ̀, inɛ iyi í dasim naane fei í nɛ kuwɛɛ hai tā. ⁴⁸ Amui n̄ je ijei kuwɛɛ. ⁴⁹ Bala nɔ̀e ŋa à je mana si gbaa amma kù ganji a ku. ⁵⁰ Amma amu ije gɔ̀i n̄ wa n̄ fāa iyi í naa hai lele, iyi bii amanɛ í je kaa ku. ⁵¹ Amui n̄ je ijei kuwɛɛ. Hai lelei n̄ kita wa. Nɔ̀ inɛ iyi í ba ijeu í je fei í nɛ kuwɛɛ hai tā. Ijeui í je aram. An náai ku ba inɛ ŋa a maa wɛɛò.

⁵² Iyi Jesu í fɔ̀ beɛbɛ nɔ̀i Zuifu ŋa à ce si kakɔ̀ jiiida à waa ni, beirei nɔ̀ui á ce ku na wa injai aɔ̀aɛ ka nɔ̀.

⁵³ Nɔ̀i Jesu í s̄s̄ ŋa má í ni, ntɔ̀ ntɔ̀ n̄ wa n̄ s̄s̄ ŋei, bii í kù nɔ̀ injai arai amu Amai Amanɛ walako í kù mɔ̀ njem í kù nɛ kuwɛɛ ŋa. ⁵⁴ Inɛ iyi í nɔ̀ injai aram nɔ̀ í mɔ̀ njem í nɛ kuwɛɛ hai tā, nɔ̀ an j̄tu hai si bale si ajoyi ankāanyiu, ⁵⁵ domi injai aram nii í je ije alala nɔ̀ njem mɔ̀i í je inyi alala. ⁵⁶ Inɛ iyi í nɔ̀ injai aram nɔ̀ í mɔ̀ njem awaò aa ka nɛ anu akā ka maa wɛɛò. ⁵⁷ Baabai í bɛm wa. Nɔ̀ui í nɛ kuwɛɛ nɔ̀ na iriɛi amu mɔ̀ n̄ wɛɛ. Beɛbɛ mɔ̀i inɛ iyi í nɔ̀m, lafɛɛ í nɛ kuwɛɛ na irim. ⁵⁸ Ije iyi í kita wa hai lelei n̄ wa n̄ fāa. Inɛ nɔ̀ui kù je beɛi ije iyi bala nɔ̀e ŋa à je nɔ̀ kù ganji á kuu. Inɛ iyi wa je dimii ijeu ihɛ á maa wɛɛi hee do ajoyi fei.

⁵⁹ Ideu beɛi Jesu í kɔ̀ inɛ ŋa si ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔ̀ɔ̀ Kaperanumu.

Ideɛ kuwɛɛ hai tā

⁶⁰ Iyi mɔ̀cɔ̀i Jesu ŋau à gbɔ̀ ideu nɔ̀i nkpɔ̀ ŋa í ni, ideu ihɛ í lele. Yooi á nɔ̀.

⁶¹ Nɔ̀ Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na ideu, nɔ̀i í bee ŋa í ni, ideui í je nɔ̀e bi ku koosɛɛ? ⁶² Debeɛi, beirei aa ni ŋa bii í ye amu Amai Amanɛ n̄ wa n̄ bɔ̀ lele ŋa bii í tako n̄ wa wo. ⁶³ Hundiɛ í ya mua inɛ kuwɛɛ, gbugbāi amanɛ kù je nkāma. Nɔ̀ ide iyi n̄ s̄s̄ ŋe wee hundiɛ, nɔ̀ nɔ̀ui í je kuwɛɛ. ⁶⁴ Amma si inɔ̀ nɔ̀e inɛ gɔ̀ ŋa a kù dasi naane. Jesu í fɔ̀ beɛbɛi si na iyi í jò í mà hai sintee inɛ ŋa iyi á kaa dasi nɔ̀ui naane do inɛ iyi á na ku zamba nɔ̀ui. ⁶⁵ Nɔ̀ í ni má, na iyi ihɛi í jò n̄ s̄s̄ ŋe wo n̄ ni inɛ gɔ̀ kù wɛɛ iyi á naa bi tom bii kù je Ilaaɔ̀ Baabai í jò lafɛɛ í naa.

⁶⁶ N̄oi hai waati beɛbe m̄oɔ nkp̄e ɲau à fa ara ɲja do anyi a ci ya tooɛ má.
⁶⁷ Na ɲoi í j̄ò Jesu í bee m̄oɔ maateejie ɲau í ni, iɲe m̄o ni, i kù waa ne ɲai?
⁶⁸ N̄oi Sim̄o Piɛɛ í j̄eaa í ni, Laf̄ɛ, bi yooi aa ka b̄o má. Aw̄oi ì ne ideí kuwɛɛ hai tá.
⁶⁹ Awa à dasi naane n̄o à mà kam kam iyi aw̄oi ì je Ine Kumá iyi í naa hai bi Ilaāɔ.
⁷⁰ N̄oi Jesu í bee ɲa í ni, kù je amui ñ cica iɲe maateejii ba. Do ɲɲu fei ine ak̄a ɲɲe í je ineí Seetam.
⁷¹ Waat̄o ideí Zudasi amai Sim̄o Isikariotii wa f̄aa, si na iyi í j̄ò baa do iyi í wa si in̄oi m̄oɔ maateejii ɲau fei, ɲɲui á zambae.

7

If̄oi Jesu ɲa a kù dasie naane

¹ Si anyii ɲɲu, Jesu wa dabii si ilei Galilee. Kù bi ku b̄o ikpa ilei Zudee domi Zuifu ɲau à waa de ku kpa. ² N̄o wee jingauí Zuifu ɲa iyi à ya kpe jingauí llei aɔ í maai wa. ³ N̄oi if̄oi Jesu ɲa à s̄o à ni, ne hai ih̄e í b̄o Zudee ku ba m̄oɔɛ ɲa iyi à wa ikpa be a ye ice iyi ì waa ce, ⁴ domi bii amane í bi a mà ɲɲu bantumaa kaa máa ce nḡoɔ si asii. Bii ì waa ce dimii ice beɛbe, í gbe í nyisi ine ɲa arae. ⁵ À waa f̄o beɛbeí sí na iyi í j̄ò baa aɲa taka ɲja a kù dasie naane. ⁶ N̄oi Jesu í s̄o ɲa í ni, waatim kù to wa tit̄a, amma iɲe waatii fei í sla ɲɲeí. ⁷ Inei andunya ɲa a kaa ȳk̄o a cé ɲe, amma à cé amu domi ñ ya n ni kookoosu ɲja kù sla. ⁸ Ine í b̄o jingauu, amma amu n kù wa n koo tit̄a, si na iyi í j̄ò waatim kù to wa. ⁹ Iyi í s̄o ɲa ideu í tá n̄o í gbe ilei Galilee be.

Jesu í b̄o jingau

¹⁰ Iyi if̄oi Jesu ɲa à b̄o jingauu ɲoi ɲɲu m̄o í dede í koo do asii, kù bi a ȳo si bantumaa. ¹¹ N̄oi Zuifu ɲau à wasi ku dedeɛ si waatii jingauu à waa ni, iwoi í wa.

¹² N̄oi si zamaau ine ɲa à wasi ku f̄o ideɛ do gundu. Ine ḡo ɲa à waa ni, ine j̄iidai. N̄o ine ḡo ɲa m̄o à waa ni, iboi, wa d̄i ijuí ine ɲai. ¹³ Amma k̄ama ɲja ci ya f̄o ideɛ do w̄oɔk̄o domi à waa ce n̄oi ine nḡbo ɲau.

¹⁴ Iyi ine ɲa à je jingauu à to anini ɲoi Jesu í koo í lo bantumai kpas̄eí Ilaāɔ be wa k̄o ine ɲa si cio. ¹⁵ N̄oi Zuifu ɲau à bití n̄o à wasi ku ni, beireí ine iyi kù b̄o cio í ce í mà kuk̄oi ideí Ilaāɔ be ih̄e.

¹⁶ N̄oi Jesu í je ɲja í ni, ciom kù je hai si id̄om nii wa fita wa. Hai bi Ilaāɔi wa naa, ɲɲu iyi í b̄em wa. ¹⁷ Ine iyi í bi ɲɲu ku ce id̄oɔbii Ilaāɔ, laf̄ɛ á mà bii ciom hai bi Ilaāɔi wa naa, walak̄o bii í je ti amu takam nii. ¹⁸ Ine iyi wa f̄o ide do yiikoi irii arae beereí ɲɲu takaei wa de. Amma ine iyi wa de beereí ine iyi í b̄o wa, laf̄ɛ n̄oi í ya f̄o, ibo k̄ama ci ya wa sie. ¹⁹ Moizii í na ɲe wooda, mà irei. Amma do ɲɲu fei, k̄ama ɲɲe kù waa jirimaa woodau. To, na mii í ce ì waa de ku kpam ɲa. ²⁰ N̄oi zamaau í j̄eaa í ni, ì ne ineí in̄oɔk̄oi ba. Yooi wa de ku kpaɛ.

²¹ Jesu í je ɲja í ni, maamaake ak̄ai ñ ce si aɲoi kus̄lmi n̄o iɲe fei í bití. ²² Amma í lasabu ɲa. Moizii í na ɲe woodai bango ku dasi. ɲɲui í j̄ò baa bii í je aɲoi kus̄lmii ì ya maa dasi ama ɲɲe ɲa bango ɲa. N̄o m̄om ideí bango ku dasii kù je hai bi Moizii wa naa, hai bi bala ɲɲe ɲai. ²³ Debei, bii ì waa dasi ama ɲɲe ɲa bango si aɲoi kus̄lmiu ku ba í maà beje woodai Moizi ɲa, na mii í ce ì ya maa mum do id̄oɔk̄o ɲa waati iyi ñ faaba ine ḡo mam mam si aɲoi kus̄lmiu. ²⁴ I maà ya kiiti nḡoɔ si bei ì waa ȳo do iju ɲɲu ak̄a ɲa, amma i ce kiitiu dee dee ɲa.

Jesui í je ine iyi Ilaāɔ í cicau?

²⁵ N̄oi ineí Zeruzalemu ḡo ɲa, iyi à ḡbo Jesu í f̄o beɛbe à waa ni, kù je ineɛu ih̄eí à waa de ku kpau ya. ²⁶ N̄o wee wa f̄o ide si bantumaa n̄o ine ḡo kù ni ide ḡo m̄eɛ. Mà ine nḡbo nwa ɲa à mà bebei iyi ɲɲui í je ine iyi Ilaāɔ í cicau do nt̄o de.

27 Amma bii í je ine iyi Ilaaḍ í cicau wa naa ine gō kaa mà hai bii á naaḍ wa, nō wee awa à mà hai bii ineeu ihē í naa.

28 Si bei Jesu wa kō ḡa si cio bantumai kpasēi Ilaaḍ be í la wa ni, ì waa tamaa bei ì màḡ ḡai, ì nō ì mà hai bii ñ wa n naa ḡa. Do ḡḡu fei, n kù naa do yiikoi aram, amma ilu ntoi iyi iḡe í kù mà, ḡḡui í bēḡ wa. 29 Amu ñ màa, domi hai bi tēi ñ wa n naa, ḡḡu mōi í nō í bēḡ wa.

30 ḡōi à waa de ku muu, amma ine gō kù lesie awo domi waatie kù to wa titā.

31 Si zamaau ine nkḡō í dasie naane ḡōi à ni, bii ine ihē kù je ine iyi Ilaaḍ í cicau, ine mmu iyi á na kù naa á yōkō ku ce maamaake ḡa ku re bei ineeu ihē wa ce?

À be woo degbe kpasēi Ilaaḍ ḡa a koo a mu Jesu

32 Farisi ḡau à gḡō bei ine ḡau à waa fō idei Jesu do gundu. Na ḡḡu, ine ḡḡoi woo weei Ilaaḍ ḡa do Farisi ḡa à be woo degbe kpasēi Ilaaḍ ḡa a koo a muu wa.

33 ḡōi Jesu í sḡ ḡa í ni, waati keekei í gbe iyi an wee do iḡe. Si anyie an nyi bi ine iyi í bēḡ wa. 34 Aa na i maa deḡeem ḡa amma i kaa yeḡ ḡa, domi i kaa yōkō í bō bii an wa ḡa.

35 ḡōi Zuifu ḡau à bee ḡe ide à waa ni, iwoi á bō iyi a kaa ka yōḡ. Mà bi ine nwa ḡa iyi à fangaa si ilei dimi mmu ḡau í bō ya. Á koo kō dimi mmu ḡau si cioi? 36 Yoomai í je yaasei ide iyi í fōu be si bei í ni aa ka de ḡḡu amma a kaa ka ye ḡḡu, domi bii ḡḡu á wa a kaa ka yōkō ka bō be.

Inyii kuwee

37 Aḡōi ankānyii jingau í ya ne beere ku re. Aḡō ḡḡuu, ḡōi Jesu í dede í leeki wa fō ide hee lele wa ni, ine iyi agbe wa kpa ku naa ku mō inyi bi tom. 38 Ine iyi í dasim naane fei inyii kuwee á cā si idōi lafēe. Beēbei kukoi idei Ilaaḍ í ni.

39 Wee idei Hundei Ilaaḍi Jesu wa fāa. Ine iyi í dasi Jesu naane fei á ba Hundeu. Amma waati iyi wa fō beēbeu Ilaaḍ kù na Hundee titā si na iyi í jō Jesu kù nyisi amboeē waati beēbe.

Ine ḡa à waa kpē ḡe na irii Jesu

40 Ine gō ḡa si inōi zamaau, iyi à gḡō ideu ḡōi à ni, ineeu ihē walii nlaui ntō ntō.

41 Ine gō ḡa mō à ni, ine iyi Ilaaḍ í cicau. Amma ine gō ḡa à ni, beirei ine iyi Ilaaḍ í cicau á ce ku naa hai ilei Galilee. 42 Kukoi idei Ilaaḍ kù ni ine iyi Ilaaḍ í cicau á fita wai hai si dimii Davidi? Hai Betelehemu ilui Davidi takae si á naa? 43 Nō ine ḡau à waa kpē ḡe na irie. 44 Ine gō ḡa à bi a muu, amma ine kāmā kù lesie awo.

Naane hai dasii ine ḡḡoi Zuifu ḡa

45 ḡōi woo degbe kpasēi Ilaaḍ ḡau à nyi bi ine ḡḡoi woo weei Ilaaḍ ḡa do Farisi ḡau. ḡōi à bee ḡa à ni, na mii í ce í kù mu Jesuu wa ḡa. 46 ḡōi woo degbe kpasēi Ilaaḍ ḡau à je à ni, ine kāmā kù wee iyi í fō ide bei ineeu be. 47 ḡōi Farisi ḡau à bee ḡa à waa ni, to, iḡe mō ì jō ineeu í dī iju ḡḡe ḡa ya. 48 Ì gḡō bii ine ḡḡo gō walakō Farisi ḡau baa ine akā ḡa í dasie naane ḡai? 49 Amma zamaau kù mà woodai Moizi. Ilaaḍ kù ceekpe ḡa.

50 Amma si inōi Farisi ḡau ine gō í wa be à ya kpoo Nikodemu. ḡḡui í bō bi Jesu idūu wo. Iyi í gḡō à waa fō beēbe ḡōi í bee ḡa í ni, 51 wooda nwa í yōḡda nwa ka ye taalei amanē hai a kù gḡō idee nō a kù mà mii iyi í ce? 52 ḡōi à beēe à ni, asee awo takae mō inei Galileei? Cō si kukoi idei Ilaaḍ sāa sāa, i kaa ye walii gō iyi í fita wa hai Galilee. [53 Nō ine fei í ne kpasēe.

8

Inaabo iyi í ce sakara

¹ Njoi Jesu í bɔ geete iyi í ya kpe Olivie. ² Amma iju kumáe daadaakɔ í sinda í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ nɔ ine fei wa bɔ bi tɛɛ, nɔ í buba í lɔsi cio ku kɔ ɲa si. ³ Njoi woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa à naaɔ inaabo gɔ wa bi tɛɛ iyi à muu si sakara ku ce. Njoi à leekɛ si aninii zamaau. ⁴ Nɔ à sɔ Jesu à ni, Mɛɛtu, à mu abou ihɛi si sakara ku ce. ⁵ Wee Moizi í fɔ si woodaɛ í ni dimii inaabo bɛ ihɛ ka taa kuta ka kpa. To, awɔ mɔ, beirei í yɔɔ.

⁶ À fɔ bɛɛbei ku ba a cɔ laakae nɔ a ye taaleɛ. Amma Jesu í kɔmba iri ile wa kɔ si ile do amaawɔ. ⁷ Njoi à beɛɛ à mantee nɔ í dede í tɛ í sɔ ɲa í ni, ine iyi kù ce dulum si inɔ nɲe ku tako ku ta abou kuta.

⁸ Nɔ í kɔmba má wa kɔ si ile. ⁹ Iyi à gbɔ bɛɛbe ɲoi à fita akā akā hai ine ngbo ɲau hee ku bɔ si inei ankāanyi ɲau. Í gbe Jesu nɲu akā do abou si wajue. ¹⁰ Njoi Jesu í dede í tɛ má nɔ í beɛɛ í ni, abooyi, iwɔi à wa. Ine gɔ kù gbe ihɛ iyi wa ye taaleɛ má? ¹¹ Njoi abou í ni, mɔkɔoyi, baa akā ɲɲa kù wa ihɛ má. Jesu í ni, amu takam mɔ n kaa n ye taaleɛ. Nɛɛ, amma maà ce dulum má.]

Jesui í je inya kumái andunya

¹² Si anyii nɲu, Jesu í ba ine ɲa ide ku fɔ má í ni, amui n je inya kumái andunya. Ine iyi wa toom á ne inya kumái iyi á jò ine ku ba kuwɛɛ, kaa maa ne si ilu kuku. ¹³ Njoi Farisi ɲau à sɔɔ à ni, nsei í waa jea araɛ sɛɛda. Sɛɛdaɛ kù je nto.

¹⁴ Njoi Jesu í je ɲɲa í ni, baa bii n wa n jea aram sɛɛda, ide ɲa iyi n wa n fɔu fei ntɔi, domi n mà hai bii n naa n nɔ n mà bii n wa n bɔ. Amma inɛ í kù mà hai bii n naa hee má je bii n wa n bɔ. ¹⁵ Inɛ í ya maa ce kiiti ɲai bei amanɛ ɲa à ya ce, amu n ci ya n kiiti ine kama. ¹⁶ Amma baa bii í je n wa n kiiti ine ɲa, kiitim í sɛa domi amu akā si an kiiti ɲa, Baaba iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu. ¹⁷ À kɔɔ si tiaí wooda nɲɛ à ni sɛɛdaí amanɛ minjii í je ntɔ. ¹⁸ N wa n jea aram sɛɛda nɔ Baaba, iyi í bɛm wa, nɲu mɔ wa jea ine ɲa sɛɛdam.

¹⁹ Njoi à beɛɛ à ni, iwɔi Baaeu í wa. Njoi Jesu í je ɲɲa í ni, í kù mà amu takam ɲa mɔm hee má je Baam. Bii í je í màm ɲa wo aa mà Baam nɔu ɲa.

²⁰ Ideu bɛi Jesu í fɔ waati iyi wa kɔ ine ɲa si cio bantumai kpasɛi Ilaaɔ bii à ya jile fiaí kɔletiu. Nɔ ine gɔ kù lesie awɔ si na iyi í jò waatie kù to wa titá.

A kaa yɔkɔ a bɔ bii Jesu wa bɔ

²¹ Njoi Jesu í sɔ ɲa má í ni, an ne nɔ aa na í dedɛɛm ɲa, amma aa ku ɲai si dulum du ɲɛ. Í kaa yɔkɔ í bɔ bii n wa n bɔ ɲa. ²² Si bɛi í ni bii nɲu wa bɔ a kaa yɔkɔ a bɔ bɛ nɲui í jò Zuifu ɲau à bɛɛ nɲɛ à waa ni, debɛi á kpa araɛi? ²³ Nɔ Jesu í ni, hai ile ihɛi inɛ í naa ɲa, amma amu hai lelei n naa. Inɛ inei andunya ɲai, amma amu n kù je inei andunya. ²⁴ Na ɲoi í ce n ni aa ku si dulum du ɲɛ ɲa. Ntɔ ntɔ, bii í kù dasi naane ɲa iyi amui n je ine iyi Ilaaɔ í cicau aa ku si dulum du ɲɛ ɲai. ²⁵ Njoi à beɛɛ à ni, awɔi yoo. Njoi Jesu í je ɲɲa í ni, n sɔ ɲɛ tā hai sintee. ²⁶ Ide iyi n ne ku fɔ na iri nɲɛ n yeɔ taale ɲɛ í kpa. Amma ine iyi í bɛm wa ilu ntɔi, nɔ ide iyi n gbɔ hai bi tɛɛ, nɲui n wa n sisia ine ɲa titá.

²⁷ Amma waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbe a kù mà hee mà idei Ilaaɔ Baabai wa sɔ ɲa. ²⁸ Njoi Jesu í ni, aɔo iyi aa so Amai Amanɛ í kɔaɛ lele ɲa, aɔo nɲui aa mà ɲa iyi amui n je ine iyi Ilaaɔ í cica. Nɔ aɔo nɲui aa mà ɲa má iyi n kù wa n ce ngɔgɔ do aram. Ide iyi Baaba í sɔm nɲu akāi n wa n sɔ inɛ mɔ. ²⁹ Nɲu iyi í bɛm wa í wɛɛ

do amu. Kù jòm amu akā domi waati kāma fei iyi á dōa sii ñ ya n ce. ³⁰ Iyi Jesu í fō bēēbe ine nkpoi í dasie naane.

Aru ŋa do ine ŋa iyi à ne ara ŋa

³¹ Nɔi Jesu í sō Zuifu ŋa iyi à dasie naane í ni, bii í waa jirima idem ŋa ì je mɔɔm ŋai ntɔ ntɔ. ³² Aa mà ntɔ ŋa nɔ ntɔu á jò ì ne ara ŋe.

³³ Nɔi à jɛaa à ni, awau tɔkui Aburahamu ŋai a kù nɔ a kù je arui ine gɔ ajo kāma. Beirei í ce ì waa sō wa ì ni aa ka ne ara nwa. ³⁴ Nɔi Jesu í je ŋa í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sō ŋei, ine iyi í ya ce dulum fei arui dulum nii í je. ³⁵ Aru ci ya nɔ ku wa kpasēi lafēe do ajo fei, ama à bīei í ya wa be do ajo fei. ³⁶ Na ŋoi í ce, bii amu Amai Ilaaō ñ jò ì ne arae, aa ne araei ntɔ ntɔ. ³⁷ Ñ mà iyi iŋeu tɔkui Aburahamu ŋai. Amma ì waa de ku kɔam ŋa si na iyi í jò ì ci ya jò idem ku buba si idɔ ŋe. ³⁸ Mii iyi ñ ye bi Baam ŋui ñ wa n sō ŋe, bēēbei iŋe mɔ ì waa ce mii iyi baa ŋe í sō ŋe.

³⁹ Nɔi à jɛaa à ni, Aburahamui í je baa nwa. Nɔi Jesu í je ŋa í ni, bii í je iŋeu amai Aburahamu ŋai ntɔ ntɔ, mii iyi Aburahamu í ce ŋui aa ya ce ŋa wo. ⁴⁰ Amma wee nsei í ya maa de ku kɔam ŋai, amu iyi ñ wa n sō ŋe ide ntɔ iyi ñ gbɔ hai bi Ilaaō. Aburahamu kù nɔ kù ce dimie ajo kāma. ⁴¹ Do ŋu fei, ñ wa n sō ŋei, kookoosu ŋa iyi baa ŋe í ya ce ŋui iŋe mɔ ì waa ce.

Nɔi à jɛaa à ni, awa a kù je seege ŋa. Ilaaō ŋu akāi í je baa nwa. ⁴² Nɔi Jesu í sō ŋa í ni, bii í je Ilaaōi í je baa ŋe aa bim ŋa, domi hai bi Ilaaōi ñ fita wa ñ naa ihē. N kù naa do aram, ŋui í bɛm wa. ⁴³ Na mii í ce í ci ya gbɔ yaasei idem ŋa. I ci ya gbɔ yaasee ŋai si na iyi í jò ì kaa yɔkɔ ŋa. ⁴⁴ Seetam nii í je baa ŋe, nɔ ñ waa bi í ce idɔbii baa ŋe. Hai sinte woo kpa inei. Kù waa leekɔ si kpāai ntɔ domi ntɔ kù wa siē. Bii wa sɔ ibo, í ya maa fɔi bei ŋu takae í ye domi ilu iboi, nɔ baai ilu ibo feii. ⁴⁵ Amma si na iyi í jò amu ñ ya n sō ŋe ntɔ, ŋui í jò ì kù waa dasim naane ŋa. ⁴⁶ Yoo ŋei á yɔkɔ ku ni ŋu í ye ñ ce dulum. Kù wēē. Debei, na mii í ce í ci ya dasim naane ŋa bii ñ wa n sō ŋe ntɔ. ⁴⁷ Ine iyi í je ti Ilaaō ŋui í ya gbɔ ide Ilaaō. Si bei iŋe í kù je tēe ŋa ŋui í jò ì ci ya gbɔ ide ŋa.

Jesu do Aburahamu

⁴⁸ Nɔi Zuifu ŋau à sō Jesu à ni, debei awa à ne ntɔ si bei à ni awɔu inei Samarii, nɔ ñ ne inei inɔko. ⁴⁹ Nɔi Jesu í je ŋa í ni, n kù ne inei inɔko. Baam nii ñ wa n saalu, amma iŋe í kù waa saalum ŋa. ⁵⁰ N kù wa n de bēērei aram. Ine goi wa dede bēērem, ŋui í nɔ í je woo kiiti. ⁵¹ Ntɔ ntɔ ñ wa n sō ŋei, ine iyi wa jirima idem lafēe kaa ku pai.

⁵² Nɔi Zuifu ŋau à sō à ni, bēēbei à mà iyi ntɔ ntɔ ì ne inei inɔkoi, domi Aburahamu í ku nɔ walii ŋau mɔ à ku, nɔ awɔ ñ ni ine iyi wa jirima idee kaa ku pai. ⁵³ Bala nwa Aburahamu í ku. Mà ñ tamaa awɔ ñ la ñ rooi? Nɔ walii ŋau mɔ à ku. To, yooi awɔ ñ waa tamaa í je.

⁵⁴ Nɔi Jesu í je ŋa í ni, bii amui ñ wa n de bēērei aram, bēēre ngbei. Ine iyi wa de bēērem ŋui í je Baam, ine iyi iŋe ñ ni í je Aō Lafēe ŋe. ⁵⁵ Do ŋu fei, í kù màa ŋa, amma amu ñ màa. Bii ñ ni n kù màa, ñ je ilu iboi bei iŋe mɔ. Amma amu ñ màa nɔ ñ wa n jirima idee. ⁵⁶ Aburahamu, bala ŋe, í wēē ñ didɔ nla si bei á na ku ye kunaam. Í nɔ í yɔ. Iyi í yɔ nɔ inɔe í dō. ⁵⁷ Nɔi Zuifu ŋau à sō à ni, í kù to adō ciitaa titā, nɔ beirei í ce ì ye Aburahamu. ⁵⁸ Nɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sō ŋe, ñ wēē mɔm wo hai waati iyi a kù bí Aburahamu. ⁵⁹ Nɔi à tasi kuta à waa bi a taa, amma Jesu í manji í fita hai kpasēi Ilaaōu í ne.

9

Jesu í jò inε gò iyi à bí fεεju í yε ilu

¹ Iyi Jesu wa ne ηoi í yε inε gò iyi à bí fεεju. ² Nò m̀c̀c̀e ηa à beεε à ni, Mεεtu, na mii í ce à bí inεεu ihε fεεju. Na irii dulum dεei de, mà na irii dulum dii iyeò baεε ηai.

³ Ǹoi Jesu í je nηa í ni, k̀u je na iyi í j̀ò í ce dulum, k̀u ǹo k̀u je na iyi í j̀ò iyeò baεε ηa à ce dulum. Í fεεjuε dei ku ba a ye yaase bei Ilaađ wa ce ice sie. ⁴ Dasā k̀u ne bei aa ka ce iyi a k̀u ce icei inε iyi í bem wa. Idũ í maai wa si bii inε gò kaa ỳk̀o ku ce ice. ⁵ Waati iyi ñ wa si andunya fei amui ñ je inya kumái andunya. ⁶ Iyi Jesu í f̀o bεεbe í t̄a ηoi í tu antò í takie do s̄aa í daa fεεjuu si ijue. ⁷ Ǹoi í s̄o í ni, koo wεεju si inyii fatamai Siloe. (Yaasei iriu bei í je ku bε.) Ǹoi fεεjuu í koo í wεεju ǹo í baa wa ye ilu bεbei.

⁸ Kpaasie ηa do inε ηa iyi à ỳoó í ya maa bara wo à ni, k̀u je m̀k̀o iyi í ya buba ku maa barau mbe ya. ⁹ Inε gò ηa à ni, nηui. Inε gò ηa m̀o à ni, k̀u je nηu, à j̀o njei. Ǹoi inεεu takae í ni, amu mbe. ¹⁰ Ǹoi inε ηau à beεε à ni, beirei í ce ijue í c̄i. ¹¹ Ǹoi í s̄o ηa í ni, inε iyi à ya kpe Jesuu bei í tu anto si s̄aa í sisaam si iju ǹo í s̄m í ni n b̀o fatamai Siloe n koo n wεεju. Ǹoi iyi ñ koo ñ wεεju gbakā ñ ye ilu. ¹² Ǹo à beεε à ni, iwoi inεεu í wa. Ǹo í ni, n k̀u mà.

Farisi ηa à waa bee fεεju iyi í ba iriu ide

¹³⁻¹⁴ Wee í ko ajoi kus̄mii Jesu í taki s̄aa do antò í j̀ò inεεu í yεò iluu. Ǹoi à gbā inεεu à b̀oðe bi Farisi ηau. ¹⁵ Ǹoi Farisi ηau m̀o à beεε bei í ce í yεò ilu. Ǹo í je nηa í ni, Jesui í daam s̄aa si iju í ni n koo n wεεju. Iyi ñ wεεju ǹo ñ ye ilu.

¹⁶ Ǹoi Farisi ηau g̀g̀o ηa à ni, inε iyi í ce iceu be k̀u naa hai bi Ilaađ, domi k̀u waa jirima ajoi kus̄mii. Amma inε g̀o ηa m̀o à ni, beirei ilu dulum á ce ku ỳk̀o ku ce dimii maamaakeu ihε. Ǹo kak̄oó í l̀osi anini nηa.

¹⁷ Ǹoi à bee fεεjuu má à ni, si kuyei aẁo takae ni, beirei ì ỳoó, aẁo iyi í j̀ò ì ye ilu. Ǹo í ni, waliii.

¹⁸ Amma inε ngbo ηau a k̀u dasi naane iyi inεεu í je fεεju wo í bei wa yeò ilu nsei. Ǹoi à koo à bee iyeò baεε ηa ¹⁹ à ni, ama nηeui ihε? Ǹo ntò ntò do fεεjuu ì buu be ηa? Ǹo beirei í ce wa ye ilu nsei.

²⁰ Ǹoi baεε ηau à ni, à mà iyi ama nwai ǹo do fεεju m̀o à búu. ²¹ Amma a k̀u mà bei í ce wa ye ilu si nsei, a k̀u ǹo a k̀u mà inε iyi í c̄aa ijue. Nηu takae í la, i beεε, á s̄o ηe do arae. ²² À f̀o bεεbei si na iyi í j̀ò à waa ce njo inε ngboi Zuifu ηau. À waa ce njo nηai si na iyi í j̀ò à ce anu akā t̄a à ni inε iyi í jesi iyi Jesu í je inε iyi Ilaađ í cica a kaa je laf̄ε ku naa ile bii à ya ce kut̄oó nηa má. ²³ Ǹoi í ce à ni nηu takae í la, a beεε.

²⁴ Ǹoi Farisi ηau à kpe inεεu má à s̄o à ni, f̀o ntò na Ilaađ. Awa à mà iyi inεεu ilu dulum nii. ²⁵ Ǹoi í je nηa í ni, amu de n k̀u mà dulum ku jei nje. Ñ je fεεju wo amma nsei ñ wa n ye ilu. Andi iyi ñ mà mbe. ²⁶ Ǹoi à beεε à ni, beirei do beirei í ceεε. Beirei í ce í c̄i ijue. ²⁷ Ǹo í ni, ñ s̄o ηe t̄a, i k̀u gb̀o bei ñ f̀o ηai. Beirei í ce ì waa bi ì gb̀o má ηa. Mà inε m̀o ì waa bi ì je m̀c̀c̀e ηai de.

²⁸ Ǹoi à buu à ni, awoi ì je m̀c̀c̀e be mεε. Awau m̀c̀oi Moizi ηai. ²⁹ Awa à mà iyi Ilaađ í ba Moizi ide ku f̀o wo, amma inεεu be awa a k̀u mà hai bii í naa.

³⁰ Ǹoi inεεu í ni, to, ide nηeu bei í bitim iyi i k̀u mà hai bii í naa ηa. Do nηu fei, njei í j̀ò ñ ye ilu. ³¹ Awa de à mà iyi Ilaađ ci ya gb̀o idei ilu dulum ηa, í gbe inε ηa iyi à waa jirimaε ǹo à waa ce id̄oobie, idei laf̄ε ηai í ya gb̀o. ³² Aj̀o k̄ama

ine go kù gbò bii à òl ijui ine iyi à bí do féeju. ³³ Bii kù je hai bi Ilaaḡi ineeu be í naa kaa yòkò ku ce nkàma.

³⁴ Nḡi à sḡò à ni, si dulum nii à bíe mam mam. Í tamaa awḡi aa kò nwa si cio? Nḡi à ganjje ku naa ile bii à ya ce kutòtò nḡa ḡa.

Hai dasi Jesu naane ḡa à yei bei féeju ḡa

³⁵ Iyi Jesu í gbò à lele ineeu ḡoi í koo í yḡò í beee í ni, i dasi Amaí Amane naane? ³⁶ Nḡi ineeu í ni, məkḡyi, yooi í je Amaí Amane ku ba n dasie naane. ³⁷ Nḡi Jesu í ni, amu iyi í waa yeu ihē mbe, amui ñ wa n baē ide ku fò. ³⁸ Nḡò í ni, ñ dasie naane Lafēe. Nḡi í gule si wajue.

³⁹ Nḡi Jesu í ni, na irii kiitii ñ naa si andunya ku ba féeju ḡa a ye ilu, nḡo ine ḡa mḡo iyi à waa ye ilu a féeju. ⁴⁰ Nḡi Farisi go ḡa iyi à wa beu à gbò ideu ḡoi à beee à ni, awa mḡo féeju ḡai? ⁴¹ Nḡi Jesu í sḡo ḡa í ni, bii í je féeju ḡa, i kù ne taale ḡa. Amma si bei í ya wee si inje í waa ye ilu ḡa, nḡui í jḡò í wa si dulum hee nsei ḡa.

10

Mḡndai angudā ḡa do woo degbe

¹ Jesu í ni, ntḡo ntḡo ñ wa n sḡo ḡei, ine iyi í lḡo aroi angudā ḡa nḡo kù lḡo hai andeē, bii í koo í gū idí í bei í lḡò, lafēe ile bata ngbai. ² Amma ine iyi wa lḡo hai do andeí aroi angudā ḡau, lafēeí í je woo degbe angudā ḡau. ³ Woo degbe arou í ya cḡaai, nḡo angudā ḡau à ya gbò imue. Nḡo ku kpe angudāe ḡa do iri nḡa akā akā ku fitaḡ ḡa waduude. ⁴ Waati iyi í fitaḡ aḡa fei waduude nḡo ku cua nḡa a maa tooe domi à mḡo imue. ⁵ A kaa je a too ine nḡoo go, amma aa sa ku jḡi hai bi tēe domi a kù mḡo imue.

⁶ Jesu í kpa nḡa mḡndau be amma a kù gbò yaasee.

Jesu í je woo degbe jiiida

⁷ Nḡi Jesu í sḡo ḡa má í ni, ñ wa n sḡo ḡei, amui ñ je andeí aroi angudā ḡau. ⁸ Baai amu baasi ine ḡa iyi à cuam wa fei ile bata ngba ḡai, amma angudā ḡau a kù gbò ide nḡa. ⁹ Amui ñ je ande. Ine iyi í lḡo wa do bi tom fei á ba faaba. Á lḡo, á nḡo ku fita, nḡo á ba bi ku je. ¹⁰ Ile nḡe cí ya naa kaa ku ce ile nḡo ku kpa nḡo ku beje. Amma amu ñ naai ku ba ine ḡa a ba kuwēe nḡo a nḡo jiiida jiiida.

¹¹ Amui ñ je woo degbe jiiida. Woo degbe jiiida í ya jesi nḡu ku kui na irii angudāe ḡa. ¹² Amma woo ce gaanḡma kù je woo degbe. Si bei angudā ḡau a kù je titēe, bii í hḡnne muusu nla wa naa á jḡo angudā ḡau ku sa, nḡo muusu nla ku mu angudā ḡau nḡo iyi à gbe ḡau a fangaa. ¹³ Á sai domi na fiaí wa ce ice, kaa ne araareí angudā ḡau. ¹⁴⁻¹⁵ Amui ñ je woo degbe jiiida. Si bei Baam í mḡm nḡo amu mḡo ñ mḡa, beebe moi ñ mḡo angudām ḡa nḡo aḡa mḡo à mḡm, nḡo ñ jesi n ku na iri nḡa. ¹⁶ Nḡo ñ ne angudā go ḡa má iyi a kù wa si arou ihē. Kù ne bei an ce iyi n kù naaḡ ḡa wa. Aa nḡo a gbò imum nḡo aḡaḡ ti tako ḡau fei a je gaa akā, woo degbe mḡo akā.

¹⁷ Baaba í bim si na iyi í jḡò ñ jesi n ku. An ku nḡo an jḡi má. ¹⁸ Ine kāmā kaa yòkò ku nḡa hundem. Amma amu takam nii an nyaa. Ñ ne yiiko iyi an na hundem, nḡo ñ ne yiiko iyi an gbaaḡ má. Bebeí Baam í dasim ku ce.

¹⁹ Iyi í fḡo beebe, ḡoi Zuifu ḡau à nyi à kpē má na irii ideu. ²⁰ Ine go ḡa à ni, í ne ineí inḡokoi. Sūmui. Na mii í ce í waa gbò idee ḡa mḡm. ²¹ Nḡo ine go ḡa mḡo à ni, ine iyi í ne ineí inḡoko cí ya fḡo ide be ihē. Ine iyi í ne ineí inḡoko á yòkò ku cḡi ijui féeju ḡa?

Zuifu ḡau à kḡsi Jesu

²² Waati í to iyi aa ce jingau gɔ Zeruzalemu iyi à ya ni Kpasēi Ilaaḡ ku teese. Waati bεεbe sukui tūtūi. ²³ Nɔ Jesu í wa bantumai kpasēu wa ne ikpa akāi ileu iyi aa ya kpe bantumai Salomḡ. ²⁴ Nɔi Zuifu ŋau à kaakoε à beεε à n̄i, hee waati yoomai aa jò sika iyi à wεεḡ do kpa iri. Bii awɔi í je ine iyi Ilaaḡ í cicau ntɔ n̄to, s̄s wa s̄aa s̄aa.

²⁵ Nɔi Jesu í je ŋja í ni, n̄ s̄ɔ ŋε t̄a, amma i kù dasim naane ŋa. Ice iyi n̄ wa n ce ŋɔi wa jea ine ŋa seεdam. N̄ wa n cooi do irii Baam. ²⁶ Amma i ci ya dasim naane ŋa domi i kù wa si inɔi angudām ŋa. ²⁷ Angudām ŋa à ya gbɔ ide ku fɔm. N̄ mà ŋa nɔ à ya maa toom. ²⁸ Nɔ n̄ mu ŋja kuwεε hai t̄a, a kaa ku ajo k̄ama, nɔ ine gɔ m̄ kaa yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔm pai. ²⁹ Baam nii í muum nɔ í la í re ine fei. Inε gɔ kù wεε iyi á yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔi Baam. ³⁰ Nɔ amu do Baam fei akāi.

³¹ Iyi Zuifu ŋau à gbɔ bεεbe ŋɔi à tasi kuta à waa bi a taa má. ³² Nɔi Jesu í s̄ɔ ŋa í ni, do gbugb̄ai Baam n̄ ce ice j̄iida nkpɔ si waju n̄je. Na ice yoomai í waa bi í tam kuta ŋa. ³³ Nɔi Zuifu ŋau à j̄εaa à n̄i, a kù waa bi ka tae kuta na ice j̄iida ŋau, amma si na iyi í j̄ò í waa bu Ilaaḡ, domi awɔu aman̄e nɔ í waa bi í ce arae Ilaaḡ.

³⁴ Nɔi Jesu í ni, à kɔ ide gɔ si t̄iai wooda n̄je. Ideu wa fɔ idei aman̄e ŋa, í ni, in̄je aman̄e ŋa, in̄je m̄o Ilaaḡ. ³⁵ Nɔ Jesu í s̄ɔ ŋa má í ni, à mà iyi kukoi idei Ilaaḡ ntɔi wa fɔ do ajo fei. To, si ideu ih̄ε Ilaaḡ takae wa kpe ine ŋa iyi à gbɔ ideεu Ilaaḡ, ma irei. ³⁶ Bii bεεbei, beirei í ce í ni n̄ wa n bu Ilaaḡ ŋa si na iyi í j̄ò n̄ ni amuu Amai Ilaaḡ. Nɔ amu takam m̄o Baabai í cicam nɔ í bεm wa si andunya. ³⁷ Bii n̄ kù wa n ce icei Baam i maà dasim naane ŋa. ³⁸ Amma bii n̄ wa n coo, baa bii i kù dasim naane ŋa, i dasi icem naane ku ba i mà s̄aa s̄aa ŋa iyi Baaba í wa sim nɔ amu m̄o n̄ wa si Baaba.

³⁹ Iyi à gbɔ bεεbe ŋɔi à waa de kp̄aa má a ba a muu, amma Jesu í gb̄a si ŋa, ⁴⁰ nɔ í nyi icei idoi Zuud̄εε má bii Z̄aa í tako í dasi ine ŋa inyiu. Tengi bei í koo í wa, ⁴¹ nɔ ine nkpɔ í b̄o bi tεε. Nɔi ine ŋa à n̄i, Z̄aa kù ce maamaake k̄ama, amma ide iyi í fɔ si ḡamei inεεu ih̄ε fei ntɔi. ⁴² Nɔ ine nkpɔ nkpɔ í dasie naane tengi bε.

11

Ikui Lazaa

¹ M̄akɔ gɔ iyi à ya kpe Lazaa kù waa ne baani. Betanii í je ilue, nɔ ilui Maari do Maata m̄am bε. ² Lazaa u wec̄i ŋjai. Maariui í je inaabo iyi á na ku f̄asi tulare si isei Jesu nɔ ku gb̄aa do ntɔi irie. ³ Nɔi wec̄i minjii Lazaa ŋau à samba si Jesu anu à n̄i, Laf̄εε, kpaasi j̄iidae kù waa ne baani.

⁴ Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, b̄ɔɔu kaa kpaa, amma na irii b̄ɔɔu ine ŋa aa ye amboei Ilaaḡ do ti amu iyi n̄ je Amaε.

⁵ Wee Jesu í bi Maata do if̄εe do wec̄i ŋja Lazaa. ⁶ Baa do iyi í gbɔ baani hai nei Lazaa, í ce ajo minji má ilu bii í wau. ⁷ Si anyie nɔ í s̄ɔ m̄ac̄εε ŋa í ni, ka nyi ilei Zudee má. ⁸ Nɔi m̄ac̄εε ŋa à n̄i, M̄εetu, si ajo minjiu ih̄ε bei à bi a tae kuta, nɔ í waa bi í nyi bε má? ⁹ Nɔi Jesu í bee ŋa í ni, ajo ak̄a l̄εeu feloi í ne. Kù je maateeji ba. Bii ine gɔ wa ne das̄a kaa koose domi wa ye inya kumái andunya. ¹⁰ Amma ine iyi wa ne id̄u á koose domi inya kumá kù weεa.

¹¹ Bεεbei Jesu í s̄ɔ ŋa. Nɔ í fɔ má í ni, kpaasi n̄wa Lazaa wa s̄l̄ njooi m̄εε, amma an̄ koo n̄ j̄u. ¹² Nɔi m̄ac̄εε ŋau à s̄ɔ à n̄i, Laf̄εε, bii í je wa s̄l̄ njooi í s̄fa. Á ba iri. ¹³ Wee ikui Lazaaí Jesu í f̄aa, amma aŋa à tamaa bei idei njoo alalai í f̄aa. ¹⁴ Na ŋɔi í j̄ò Jesu í s̄ɔ ŋa do yaaseε í ni, Lazaa kù wεε. ¹⁵ Amma na iri n̄jei n̄ wεεḡ inɔ did̄s̄ si na iyi í j̄ò n̄ kù wa bε hee n̄ j̄ò ku ba iri. Bebei ŋju bε á j̄ò í dasim naane

ɲa. I ne ka bɔ bi tɛɛ. ¹⁶ Ɗɔi Tomaa iyi à ya kpe Sikàu í sɔ mɔcɔ kpaasie ɲa í ni, to, í jò ka koo ka ku do Mɛɛtu ajɔ.

Jesui í je kujli iku ɲa nɔ ɲɲui í je kuwɛɛ

¹⁷ Ɗɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲau à bɔ Betani bɛ. Iyi à to, à koo à ba à si Lazaa tã hee í ce ajɔ mɛɛ. ¹⁸ Wee kujli Betani do Zeruzalɛmu kù re kilo mɛɛta. ¹⁹ Nɔ hai Zeruzalɛmu bɛ Zuifu nkɔɔ ɔɔ ɲa mɔ à naa bi Maata do Maari à naa ku ce ɲa fɔɔ si bei wecl ɲɲa kù wɛɛ.

²⁰ Ɗɔi Maata í gbɔ Jesu wa naa, ɲɔi í bɔ ku koɛ. Amma Maari wa bubu kpasɛ. ²¹ Ɗɔi Maata í sɔ Jesu í ni, Lafɛɛ, bii í je í wa ihɛ wo weclm kaa ku. ²² Amma n mà baa nsei mii iyi aa tɔɔ Ilaaɔ fei á muue. ²³ Ɗɔi Jesu í sɔɔ í ni, weclɛ á jì wa má. ²⁴ Ɗɔi Maata í ni, ntɔi, n mà iyi ajɔi ankãanyi iku ɲa aa jì hai si bale. Nɲu mɔ á jì ajɔ ɲɲu bɛ.

²⁵ Ɗɔi Jesu í sɔɔ í ni, amui n je kujli iku ɲa nɔ n je kuwɛɛ. Ine iyi í dasim naane á maa wɛɛi baa bii í ku. ²⁶ Nɔ ine iyi í wɛɛ nɔ í dasim naane kaa ku ajɔ kãma. Ì dasi ideu bɛ naane? ²⁷ Nɔ Maata í jɛaa í ni, oo Lafɛɛ, n dasi naane iyi awɔi í je Kirisi, Amai Ilaaɔ, iyi à ni á na ku naa si andunya.

Jesu wa kpata

²⁸ Iyi Maata í fɔ bɛɛɛbɛ í tã ɲɔi í koo í kpe Maari ifɔɛ wa í sɔɔ do gundu í ni, Mɛɛtu í to wa, wa kpeɛ. ²⁹ Iyi Maari í gbɔ bɛɛɛɛ ɲɔi í dede do saasa í bɔ bi tɛɛ. ³⁰ Wee Jesu kù lɔ wa inɔ ilu titã, amma í wa tengi bii Maata í kòou. ³¹ Zuifu ɲa iyi à bɔ Maari ku ce fɔɔ kpasɛɛ, à ye í dede í fita do saasa. Ɗɔi à tooɛ. À tamaa wa bɔ ku kpata bi baleui.

³² Ɗɔi Maari í to bii Jesu í wau. Iyi í yɔɔ ɲɔi í sɛɛbata si wajue í sɔɔ í ni, Lafɛɛ, bii í wa ihɛ wo weclm kaa ku. ³³ Iyi Jesu í ye wa kpata nɔ Zuifu ɲa mɔ iyi à tooɛ wau à waa kpata, ideu í fɔ inɔɛ jiida jiida hee wa yaya. ³⁴ Ɗɔi í bee ɲa í ni, iwoi í suu ɲa. Nɔ à sɔɔ à ni, Lafɛɛ, naa cɔ. ³⁵ Ɗɔi Jesu í kpata. ³⁶ Nɲui í jò Zuifu ɲau à ni, i cɔ zaka bei í buu. ³⁷ Amma ɔɔɔɔ ɲa à ni, inɛɛu ihɛ í jò fɛɛju ɲa à ye ilu. Kaa yɔkɔ ku ganji Lazaa ku maà ku wɔ?

Kujli Lazaa hai si bale

³⁸ Ɗɔi inɔ ku fɔu í jò Jesu í yaya má, nɔ í bɔ bi baleu. Wee baleu si lɔɔmai iri kuta ɔɔi í wa nɔ à dɪ andɛɛ do kuta nla ɔɔ má. ³⁹ Ɗɔi Jesu í ni, i tale kutau hai bɛ ɲa. Amma Maata wecli ine iyi í kuu í sɔɔ í ni, Lafɛɛ, bii í wa í sãmi wa nu tã domi hai waati iyi à dasie bale í to ajɔ mɛɛ wa nnyi. ⁴⁰ Ɗɔi Jesu í beɛɛ í ni, i jò n sɔɛ n ni bii í dasim naane aa ye amboei Ilaaɔ mɛɛ.

⁴¹ Si anyie ɲɔi à tale kutau hai bɛ. Nɔ Jesu í wu iju lele í ni, Baam, n wa n saabuɛ si na iyi í jò í gbɔ kutɔɔm. ⁴² Amu takam n mà iyi waati kãma fei í ya maa gbɔ idem, amma n fɔ bɛɛɛɛi na ine ɲa iyi à waa leekl ihɛ ku ba a dasi naane iyi awɔi í bɛm wa. ⁴³ Iyi í fɔ bɛɛɛɛ í tã ɲɔi í la hee lele í ni, Lazaa, fita wa hai bɛ. ⁴⁴ Ɗɔi í fita wa hai inɔ baleu do acɔ iyi à woɔ awɔɛ ɲa do isɛɛ ɲa do irie. Ɗɔi Jesu í ni, í fũu í jò ku ne ɲa.

Inɛ ɲa à waa busi nje a ba a kpa Jesu

⁴⁵ Ɗɔi Zuifu ɲa iyi à naa bi Maariu, nkɔɔ ɲɲa í dasi Jesu naane iyi à ye mii iyi í ce. ⁴⁶ Amma ɔɔɔɔ ɲa à nyi à koo à sɔ Farisi ɲau mii iyi Jesu í ce. ⁴⁷ Ɗɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do Farisi ɲau à tɔtɔ ine ngboi woo ce kiiti ɲau mɔ à bee nje à waa ni, bɛirei aa ka ce. Inɛɛu wee í wasi maamaake nkɔɔ nkɔɔ ku ce. ⁴⁸ Bii à jò wa ce bɛɛɛɛ wa koo ine fei á na ku dasie naane. Nɔ inei Romu ɲa aa naa a lɛɛɛ kpasɛi Ilaaɔ, nɔ a ko dimi nwa.

⁴⁹ Amma Kaifu iyi í jé woo wee nla si adõ nñu be, í wa inõ nña, nõ í sõ ña í ni, í kù mà nkãma ña. ⁵⁰ I kù mà ña iyi aranfãani nwai inε akã ku ku si agbei dimi nwa ña? Si bæεbe dimi nwau fei kaa ce nfe má. ⁵¹ Wee, ide iyi í fõu be, kù jé hai si lasabui nñu takæi wa naa. Amma si na iyi í jò í jé woo wee nla si adõ nñu, na ñoi í jò í ce walii Jesu ku ku si agbei dimii Zuifu ña. ⁵² Kù nõ kù jé si agbei aña akãí á ku, amma á ku ku ba kù jò amai Ilaaõ ña iyi à wa bii fei a jε akã.

⁵³ Nñoi í jò hai ajõ nñu à waa busi nje a ba a kpa Jesu. ⁵⁴ Na ñoi í jò Jesu ci ya maa dabii si inõ Zuifu ñau má si bantuma, amma í nε hai be í bõ ile iyi í wa kòkòí gbabua gõ si ilu gõ iyi à ya kpe Efaraimu. Nñu do mɔcɔε ña à koo à buba ilu be.

⁵⁵ Wee jingauí Zuifu ña iyi à ya kpe Iku ku kua í maai wa. Nõ hai ilεkõ ña inε nkɔ́ í bõ kuwee ku ce Zeruzalemu ku ba a má hee jingauu ku maà to wa. ⁵⁶ Nñoi à waa dεdε Jesu, nõ à leekí bantumai kpasëi Ilaaõ à bee nje à waa ni, beirei í waa lasabu ña. Ma kù waa naa jingauí ya. ⁵⁷ Wee inε ngboi woo weei Ilaaõ ña do Farisi ña à na wooda à ni bii inε gõ í mà bii Jesu í wa ku sõ aña a koo a muu.

12

Maari í fãsi tulare si isei Jesu

(Cɔ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

¹ Si ajõ mεefa iyi í gbe jingauí Iku ku kua ku bei ku to wa, ñoi Jesu í bõ Betani. Bei Lazaa inε iyi Jesu í jì hai si balεu í wa. ² Ilu bei à cea Jesu ije wa jε. Maata wa gbõ ñña nõ Lazaa í wa si inõ nña. ³ Wee Maari í nε tularei fia nkɔ́ gõ iyi à ce do ikpoi naadi alala, zakai bubui kilo. Nñoi í koo í soo í naa í fãsi isei Jesu, nõ í gbãa do ntoí irie. Nñoi inunui tulareu í gba kpasëu fei.

⁴ Nñoi inε akãí mɔcõí Jesu ñau iyi à ya kpe Zudasí Isikarioti inε iyi á zambaεu í ni, ⁵ fiaí tulareu ihē á yòkõ ku to fiaí icéí adõ akã. Na mii í jò à kù taa ka kpëa ilu are ña fia. ⁶ Iyi wa fõ bæεbe kù jé wa ce araarei ilu are ñau fa, amma si na iyi í jò í jé ile dei. Nñui í ya maa mu bõgõí fia nñau, nõ í ya maa ce ilei fia iyi à ya dasiu. ⁷ Amma Jesu í ni, jò abou si laakæ. Amui í jileu ku ba ku fãsim a bei a sim. ⁸ Waati kãma fei aa nε ilu are ña si inõ nñε, amma amu í kaa nem do ajõ fei ña.

À waa dε kpãa a kpa Lazaa

⁹ Zuifu nkɔ́ í gbõ iyi Jesu í wa Betani, nõ à bõ be. Kù jé na Jesu nñu akã, amma à waa bi à yε Lazaa iyi Jesu í jì hai si balεu. ¹⁰ Amma inε ngboi woo weei Ilaaõ ñau à waa busi nje a ba a kpa Lazaa mɔ, ¹¹ domi na iriei Zuifu nkɔ́ gõ ña à fita hai bi tu ña à dasi Jesu naane.

Jesu wa lɔ inõ ilu Jeruzalemu

(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40)

¹² Tju kumãe ñoi zamaa iyi í naa jingauu í gbõ iyi Jesu wa naa Zeruzalemu.

¹³ Nñoi à so wuai kpakpa à waa bõ ku koe. À dõ anu hee lele à waa ni, à waa saabue. Aã Lafëε ku weε, awõ iyi í waa naa do irie. Ilaaõ ku weε, awõ Ilaalui Izireli *. ¹⁴ Jesu wee í ba ama gbankele gõ wa gũ. Bεεbei í ce si bei kukõí ideí Ilaaõ wa fõ í ni,

¹⁵ I maà ce njo, inje inei Siõõ ña.

I cõ ilaalu nñε í gũ ama gbankele, wa naa.

* 12:13 à waa saabue Do feei gereki hozanai à ya ni.

16 Ide ɲau be mɔcɔi Jesu ɲau a kù gbɔ yaasee waati beɛbe, amma waati iyi í nyi lelei Aɔ do ambooe, à ye gigi iyi mii ɲau fei à kɔɔ si kukɔi idei Ilaaɔ na irie, à nɔ à cea fei ndeɛ.

17 Ine ɲa iyi à wa be do Jesu aɔ waati iyi í kpe Lazaa í jũu hai si balɛu, aɲa fei à waa sisia ine ɲa mii iyi Jesu í ce. 18 Nɔi í jò zamaau fei í bɔ ku koɛ beɛbe domi à gbɔ baau maamaake iyi í ceu. 19 Na nɲu, Farisi ɲau à fɔ aɲa duusɔ à waa ni, í kù ye à mɔngɔ ineɛu ihɛi mam mam? Wee inei andunya ɲa fei à waa tooɛ.

Gereki gɔ ɲa à waa de Jesu

20 Wee Gereki gɔ ɲa à wa si inɔi ine ɲa iyi à naa Zeruzalemu Ilaaɔ ku gulea waatii jingauu. 21 Nɔi à bɔ bi Filipu inei Besaida si ilei Galileeu, à ni, mɔkɔɔyi, à waa bi Jesu ku ye.

22 Nɔi Filipu í koo í sɔ Anderee, nɔ Anderee do Filipu à koo à sɔ Jesu. 23 Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, awaati í to mbe bei bii ine ɲa aa ye amboei amu Amai Amanɛ. 24 Ntɔ ntɔ n wa n sɔ ɲei, bii ijui iya kù cuku si ile kù ku, nɲu akai á maa weɛ. 25 Ine iyi í ku á bi iju nkɔ nkɔ. 25 Ine iyi í bi kuweɛ á na ku kuɛ. Ine mɔ iyi kù saalu kuweɛ ngɔgɔ, sɔɔlui kuweɛ hai tai lafɛɛ wa ce. 26 Ine iyi í weɛ na irim ku toom wa. Nɔ bii n wa, bei lafɛɛ mɔ á wa. Bii ine gɔ í weɛ na irim, Baam á cea lafɛɛ beɛɛɛ.

Jesu wa fɔ ide ikuɛ

27 Nɔi Jesu í ni, nsei inɔm í fɔ jiida jiida. N kù mà baa beirei an fɔ. Mà n tɔɔ Baaba ku nyam si wahala iyi á bam nsei ihɛi ya. Aawo, n kaa n ce beɛbe domi na nɲui í jò n naa. 28 Baaba, jò irie ku ne beɛɛɛ. Iyi Jesu í fɔ beɛbe ɲoi à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, n jò í ne beɛɛɛ tã nɔ an jò ku kɔɔsi má. 29 Iyi ine ɲa iyi à wa beu à gbɔ ide ku fɔu, ɲoi à ni, kulai ijli. Nɔi ine gɔ ɲa mɔ à ni, amaleka gɔi wa baa ide ku fɔ.

30 Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, kù je na irim nii à gbɔ ide ku fɔu be, amma na iri nɲei. 31 Nsei aɔ í to wa mbe si bii Ilaaɔ á kiiti inei andunya ɲa. Bebei aa lele Seetam ilaalui andunyau. 32 Waati iyi aa som hai ile a kɔam lele, waati beɛbei an fa ine fei wa bi tom. 33 Si ideu be Jesu wa sisi yaase bei nɲu á kui. 34 Nɔi zamaau í sɔ í ni, à gbɔ si tiai wooda nwa iyi ine iyi Ilaaɔ í cicau á maa weɛi hee do aɔ fei. Beirei í ce ì waa ni kù ne bei á ce iyi a kù so Amai Amanɛ hai ile a kɔae lele. Yooi í je Amai Amanɛu.

35 Nɔi Jesu í sɔ ɲa í ni, í gbe keeke iyi inya kumá kaa wa anini nɲe má. Í sɛa i ya maa ne si waati iyi ì ne inya kumá ɲa ku ba ilu kuku ku maà na ku boe ɲe, domi ine iyi wa ne si ilu kuku ci ya mà bii wa bɔ. 36 Na nɲu, i dasi inya kumá naane waati iyi ì nɔ ɲa ku ba i je amai inya kumá ɲa.

Zuifu ɲa à kù dasi Jesu naane

Iyi Jesu í fɔ beɛbe í tã ɲoi í dede hai inɔ nɲa í ne í koo í manji. 37 Baa do iyi í ce maamaake nkɔ fei si waju nɲa a kù dasie naane. 38 Beɛbei ide iyi walii Ezai í fou í ce. Í ni,

Lafɛɛ, yooi í dasi waazo nwa naane.

Mà bi yooi Lafɛɛ í nyisi gbugbãɛ.

39-40 Walii Ezai í fɔ má í ni,

Ilaaɔ í feeju ɲa,

Ku ba a maà ye ilu.

Nɔ í jò idɔ ɲa í le

Ku ba a maà mà do bisi ɲa.

Í ce beɛbei ku ba a maà na a kpaasi idɔ nɔ nɲu ku jò a ba iri.

Njoi í jò a kù yòkò a kù dasi naane. ⁴¹ Ezai í fò beɛbei si na iyi í jò í ye amboei Jesu nò í fò ide na irie.

⁴² Do nju fei, baa ine ngboi Zuifu njau nkpró í dasi Jesu naane. Amma si bei à waa ce njoi Farisi njau a kù jesi si bantumá ku ba a maà na a ganji njale bii à ya ce kutótò njau ku bò má. ⁴³ A kù waa bi a lele njale hai bei si na iyi í jò saabui amanɛ njale à bi í re ti Ilaaɔ.

Idei Jesui á ye taalei ine njale

⁴⁴ Njoi Jesu í fò ide hee lele í ni, ine iyi í dasim naane, kù je amu akáí í dasi naane, í dasi ine iyi í bem wa nò naaneí. ⁴⁵ Beɛbe mòi ine iyi í yem í ye ine iyi í bem wai. ⁴⁶ Amui n̄ je inya kumá, n̄ n̄ naai si andunya ku ba ine iyi í dasim naane fei ku maà wa si ilu kuku má. ⁴⁷ Ine iyi í gbo idem nò kù waa saaluɛ, kù je amui an ye taalei lafɛɛ. Amu n̄ naai n̄ na n̄ faaba inei andunya njale, n̄ kù naa ku ye taale njale. ⁴⁸ Ine iyi í kòsim nò kù gba idem, í ne mii iyi á ye taalei lafɛɛí. Ide njale iyi n̄ fò, njui á ye taalei lafɛɛ si ajoi ankãnyiu. ⁴⁹ Ideui á ye taale si na iyi í jò n̄ kù wa n̄ fò ide do yiikoi aram, amma Ilaaɔ Baaba takaei í sòm ide njale iyi an fò. Njui í nò í bem wa. ⁵⁰ N̄ mà iyi ide njale iyi í sòm njau kuwɛɛ hai tãí á je kòkò njale. Njoi í jò ide iyi n̄ wa n̄ fò, n̄ wa n̄ fòí bei Baaba í sòm.

13

Jesu í wíe ísɛi m̀ɔcɛ njale

¹ Ajo iyi bii iju í má á je jingauí Iku ku kuaú í to. Nò Jesu í mà iyi waatii njui í to m̀be njui ku ne hai andunya njui ku bò bi Baai njui. Hai sinte hee ku baa nsei í ne kubii ine njale, nò kubi njale iyi í neú í b̀oí hee k̀o.

² Njoi Jesu do m̀ɔcɛ njale à waa je ajo. Wee Seetam í tale si Zudasi Isikarioti amai Sim̀oú ku zambae tã. ³ Jesu takae í mà iyi Ilaaɔ Baaba í daa njui mii fei si awò, í nò í mà iyi njui í naai hai bi Ilaaɔ nò njui wa nyi be má. ⁴ Njoi í dede hai bi ku j̄u í b̀ kumbooɛ í j̄ilò, nò í so aco go í d̄l si kpakae. ⁵ Njoi í bu inyi si j̄e wa wíeò kutei m̀ɔcɛ njale na nò wa gbãa do aco iyi í d̄l si kpakaeu. ⁶ Iyi í to si Sim̀oú Píeɛ njoi Píeɛ í beɛɛ í ni, Lafɛɛ, awòí aa wíe kutem? ⁷ Nò Jesu í j̄eaa í ni, í kù mà mii iyi n̄ wa n̄ ce nsei, amma bii í k̀òsi aa na í mà. ⁸ Njoi Píeɛ í ni, aawo, awò si aa wíem kutem pai. Njoi Jesu í s̀o í ni, bii n̄ kù wíe kutɛɛ í kaa je inem má. ⁹ Njoi Sim̀oú Píeɛ í ni, debei Lafɛɛ, kù je kutem njui akáí aa wíe m̀eɛ, wíe awòm do irim fei. ¹⁰ Njoi Jesu í s̀o í ni, ine iyi í wé tã kù ne bukaatai ku wé má í gbe ísɛɛ njale ku ba ku má mam mam. Inje í má, amma kù je inje fei. ¹¹ Wee Jesu í mà ine iyi á zamba njui tã, njoi í jò í ni kù je njale feii á má.

¹² Iyi í wíe kute njale njale í tã, njoi í so kumbooɛ í dasi, nò í nyi agbɛɛ má í bei í beɛ njale í ni, í mà yaasei ice iyi n̄ ce nj̄e u be njale? ¹³ Í ya maa kpem M̀eetu do Lafɛɛ njale. Ntoí ì waa fò njale, domi beɛbei ì je. ¹⁴ To, bii amu iyi n̄ je Lafɛɛ do M̀eetu njale ì wíe kute njale njale, í sla inje m̀o í ya wíe kutei nje njale. ¹⁵ Yaase j̄idai ì nyisi njale be ku ba inje m̀o í ya cea nje bei ì ce njale. ¹⁶ Nto nto ì wa n̄ s̄ njale, woo ce ice ci ya la ku re ine ngboe. Beɛbe m̀oí ine iyi à be ci ya la ku re ine iyi í b̀o. ¹⁷ Nsei wee ì mà yaasei iyi ih̄ njale. Bii ì waa coo njale, aa ne ino did̀ njale.

¹⁸ Hai je inje feii ì wa n̄ fãa. N̄ mà ine njale iyi ì cicai. Amma kù ne bei á ce iyi kukòí ideí Ilaaɔ kù k̄. Kukòu í ni, ine iyi wa bam ku je ajo, njui í sinda í je m̀beem. ¹⁹ Hai nsei ì wa n̄ s̄ njale hee ide njale ku maa ce ku ba bii í na í ce í dasi naane njale iyi amui ì je ine iyi ì ni ì j̄e. ²⁰ Nto nto ì wa n̄ s̄ njale, ine iyi í gba ine iyi ì be, amui í gba. Nò ine iyi í gbam, ine iyi í bem wai í gba.

Jesu wa fə iyi Zudasi á zamba nju

(Cə Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

²¹ Iyi Jesu í fə bəeβe í tā, ηəi inəe í fə kaa kaa. Nəi í sə ηa sāa sāa í ni, ntə ntə an sə ηe, inə akā ηηei á zambam. ²² Nəi məcə ηau à waa cə nje domi a kù mà inə iyi wa fāa. ²³ Wee inə akā ηηa, inə iyi Jesu í bi jiiida jiiidau, wa gbesi gendei Jesu. ²⁴ Nəi Siməo Píeé í ceaa nyinda do awə ku bee Jesu yooi wa fāa. ²⁵ Nəi məcə iyi wa gbesi gendei Jesuu í beee í ni, Lafēe, yooi í waa fāa. ²⁶ Nəi Jesu í jēaa í ni, an bu kili nə n gusi ayē, inə iyi n̄ na, lafēi. Nəi í bu kiliu í na Zudasi amai Siməo Isikarioti. ²⁷ Hai waati iyi Zudasi í gba kiliu gbakā Seetam í lə siei. Nəi Jesu í sōo í ni, mii iyi aa ce, coo do njuma.

²⁸ Amma si inə ηηa inə gə kù mà mii iyi í jə́ í sōo bəeβe. ²⁹ Si bei Zudasii wa mu bəgəi fia ηηau, ηəi í jə́ inə gə ηa à tamaa Jesu í ni koo ra ngəgə wa iyi aηa aa jəd jingatui walakə wa sōo ku mua ilu are ηa fia. ³⁰ Iyi Zudasi í gba cilii í mi gbakā ηəi í fita. Wee í ko idú í dū.

Wooda titə

³¹ Iyi Zudasi í fita ηəi Jesu í ni, bəbeii inə ηa aa ye amboei amu Amai Amanē, nə aa ye ti Ilaaə mə na irim. ³² Si bei inə ηa aa ye amboei Ilaaə na irim, ηηu takae á jə́ a ye ti amu mə. Á coo məi kaa kpe. ³³ Inje baakəəm ηa, waati keekei í gbe iyi an wēe do inje, nə si anyie aa na i maa dēdēem ηa. Amma ide iyi n̄ sə Zuifu ηau ηηui n̄ wa n sə inje mə bē nsei. I kaa yəkə í bə bii n̄ wa n bə ηa. ³⁴ Wooda titə iyi n̄ wa n jile ηηe wee, i ya bi nje ηa. Si bei n̄ bi ηe, inje mə i ya bi nje ηa. ³⁵ Bii í bi nje ηa, inə fei á mà iyi í je məcəm ηa.

Jesu wa fə iyi Píeé á jə́ ku ni ηηu kù mà

³⁶ Nəi Siməo Píeé í bee Jesu í ni, iwoi í waa bə Lafēe. Nəi Jesu í jēaa í ni, bii n̄ wa n bə í kaa yəkə í toom nsei, amma bii í kəəsi aa toom wa bē. ³⁷ Nəi Píeé í beee í ni, Lafēe, beirei í ce n kaa n yəkə n tooe nsei. N̄ tā səulu n na kuwēem na irie. ³⁸ Nəi Jesu í jēaa í ni, í tā səulu í na kuwēee na irim do ntə? Ntə ntə n̄ wa n sēi, hee ajeē ku maa kə aa jə́ ise gbēeta í ni í kù màm.

14

Jesui í je kpāa iyi wa bə bi Baaba

¹ Nəi Jesu í sə məcəe ηa í ni, í maà ya wēe do inə ku fə ηa. I dasi Ilaaə naane nə í dasim naane ηa. ² Bi ku wa í kpə kpasēi Baam. Nə wee n̄ wa n koo bē n koo n ce nηe səului bi ku wa. Bii kù je ntə, n kaa n sə ηe. ³ Bii n̄ koo n̄ ce nηe bi ku wa n̄ tā an nyi wa má, n naa n gbā ηe n bəð ηe bi tom ku ba inje mə i wa bii n̄ wa. ⁴ Bii n̄ wa n bə í mà kpāau ηa.

⁵ Nəi Tomaa í ni, Lafēe, a kù mà baa bii í waa bə məm. Beirei aa ka ce ka mà kpāau. ⁶ Nəi Jesu í jēaa í ni, amui n̄ je kpāa, do ntə, do kuwēe. Inə kāma kaa bə bi Ilaaə Baaba bii kù je hai do bi tom. ⁷ Bii í màm ηa, aa mà Baam ηa. Nə hai nsei í màa ηa í nə í yəo ηa.

⁸ Nəi Filipu í ni, Lafēe, nyisi wa Baaba, ηηu bē á to wa. ⁹ Nəi Jesu í jēaa í ni, Filipu, hai kukpei n̄ wa inə nηe ihē nə í kù màm? Inə iyi í yem í ye Ilaaə Baabai. To, na mii í ce í waa ni, nyisi wa Ilaaə Baaba má. ¹⁰ I kù dasi naane iyi n̄ wa si Ilaaə Baaba, nə Ilaaə Baaba mə í wa sim ni? Ide iyi n̄ wa n sə ηe, n kù wa n fəo do yiikoí amu takam. Amma Baaba í wa sim nə ηηui wa ce icēe. ¹¹ I dasim naane ηa iyi n̄ wa si Baaba nə Baaba mə í wa sim. Walakə í dasi naane ηa baa na icēu takae iyi í waa ye ηa. ¹² Ntə ntə n̄ wa n sə ηei, inə iyi í dasim naane, lafēe

mə́ á ce ice iyi ñ wa n ce, nə́ á ce ku la ku re beebe məm, domi wee ñ wa n bə́ bi Baaba. ¹³ Nə́ mii iyi aa tə́e do irim ŋa fei an coo ku ba amu Amau n nyisið amboei Baaba. ¹⁴ Bii ì tə́e ngə́gə́ do irim aa ba ŋa.

Jesu í ce kuwā nju ku be Hundei Ilaaḍ wa

¹⁵ Nə́ Jesu í ni má, bii ì bim ŋa aa jirima mii iyi ñ ni í ce ŋa. ¹⁶ Nə́ an tə́o Ilaaḍ Baaba ku mu nŋe Woo mua gbugbā mmue wa, iyi á maa wee do inŋe hee do aḗo fei. ¹⁷ Woo mua gbugbāu Hundei Ilaaḍi, nŋui á jò inŋe ŋa a mà ntə́u. Inei andunya ŋa a kaa yə́kə́ a gbaa si na iyi í jò a kù waa yə́o, beebe məi a kù màa. Amma inŋe ì màa ŋa, domi í wee do inŋe, á nə́ ku wa si idə́ nŋe.

¹⁸ N kaa n jò ŋe kə́yə́. An na n nyi wa bi tu ŋe má. ¹⁹ Í gbe keeke nsei iyi inei andunya ŋa a kaa yem má, amma inŋe aa yem ŋa si na iyi í jò ñ wee, nə́ inŋe mə́ aa wee ŋa. ²⁰ Waati iyi aḗu í to wa aa mà ŋa iyi ñ wa si Baam nə́ inŋe mə́ ì wa sim ŋa nə́ amu mə́ ñ wa sí ŋe.

²¹ Ine iyi í mà woodam nə́ wa jirimaə, lafə́ei í bim. Ine iyi í bim, Baam á bi nŋu mə́, nə́ amu takam an bi lafə́e, nə́ an nyisiə aram.

²² Zudasi gə́ í wa be, amma kù je Zudasi Isikariəti. Nŋui í beee í ni, Lafə́e, beirei aa ce í nyisi wa arae nə́ i kaa nyisi inei andunya ŋa. ²³ Nŋoi Jesu í jə́aa í ni, inŋe iyi í bim fei á gə́o idem, nə́ Baam á bi lafə́e nə́ amu do Baam nou fei aa ka na ka ce bi ku wa si idə́i lafə́e. ²⁴ Ine iyi kù bim, lafə́e kaa jirima idem pai. Nə́ ide iyi ì waa gə́o ŋau ihə́ ŋa, kù je idei amu takam, amma idei Baabai. Nŋui í bəm wa.

²⁵ Ide ŋau ihə́ fei ñ wa n sə́ ŋei hai waati iyi ñ wa inə́ nŋe ihə́. ²⁶ Amma Hundei Ilaaḍ, Woo mua gbugbāu, á maa kə́ ŋe si mii fei, nə́ ku maa ye ŋe gigii ide ŋa iyi ñ tako ñ sə́ ŋe fei. Nŋui Baaba á be nŋe wa do irim nou.

²⁷ Laakai ku sūi ñ wa n jò nŋe. Bei amu takam ñ weeð laakai ku sū, beebe məi an jò inŋe mə́ í weeð laakai ku sū. Nə́ laakai ku sū iyi an mu nŋeu kaa je bei ti andunya. Na nŋu, í maad weeð inə́ ku fə́ ŋa, nə́ í maad jò zigi nŋe ku da. ²⁸ Í gə́o ŋa iyi ñ sə́ ŋe ñ ni ñ wa n koo amma an nyi wa bi tu ŋe má. Bii ì bim ŋa aa wee do inə́ didə́ ŋa do iyi ñ wa n bə́ bi Baaba, domi nŋui í rem. ²⁹ Na nŋoi í ce ñ wa n sə́ ŋe hai nsei hee ide ŋau ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce í dasim naane ŋa. ³⁰ N kaa n ba n sə́ ŋe ide nkə́o má si na iyi í jò Seetam ilaalui andunyau wa naa, amma kù ne gbugbā kāma sim. ³¹ To, í dede ka ne ku ba inei andunya ŋa a mà iyi ñ bi Baaba nə́ ñ wa n ce fei ndeə́ si bei Baaba í nam woodaə.

15

Jesui í je icui jli ndii rezə́e

¹ Si anyii nŋu nə́ Jesu í sə́ ŋa má í ni, amui ñ je icui jli ndii rezə́e nə́ Baam mə́i í je woo loḡooə. ² Amaawom ŋa iyi a ci ya so fei, nŋui í ya da ŋa ku nyə́ ŋa. Amaawə́ ŋa iyi á waa so mə́ í ya kə́ta ŋai ku ba kuso nŋa ku kə́əsi. ³ Inŋe í má tã do saabui ide iyi ñ sə́ ŋe. ⁴ Í jò í má sim ŋa, nə́ amu mə́ an má sí ŋe. Si bei amaawə́ kaa yə́kə́ ku so iso do arae bii kù je wa má si icui jli, beebe mə́i inŋe taka nŋe í kaa yə́kə́ í so bii í kù waa má sim ŋa.

⁵ Amui ñ je icui jli ndii rezə́e, inŋe mə́i ì je amaawə́e ŋa. Ine iyi wa má sim nə́ amu mə́ ñ wa n má sí lafə́e, á so iso nkə́o. Amma bii kù je do amu í kaa yə́kə́ í ce ngə́gə́ ŋa. ⁶ Ine iyi kù waa má sim aa nyaai a nyə́o bei á ya nyə́o amaawə́i jli ŋa. Si anyiə, bii á gbe nə́ a tətə́o ŋa a dasi ŋa ina a jo. ⁷ Bii ì waa má sim ŋa nə́ idem í wa sí ŋe í tə́o mii iyi ì bi fei ŋa aa ba ŋa. ⁸ Iso nkə́o ku so nŋei á jò irii Baam ku ne amboe. Beebe mə́i aa nyisið inŋe ŋa iyi inŋe mə́cəm ŋai. ⁹ N bi ŋei bei Baam

mò í bim. I jò í wa si kubim ña. ¹⁰ Bii ì waa jirima woodam ña, bæbe moi aa wa si kubim ña, bei amu mò ñ jirima woodai Baam nò ñ wa si kubie.

¹¹ Ñ sò ñe ine nñu bei ku ba inò didòm ku wa si ñe nò inò didò ñe ku kò. ¹² Wooda iyi ñ na ñe wee, i ya bi ñe ña bei ñ bi ñe. ¹³ Kubi nla gò kù wée iyi í re ine ku ku si agbei kpaasie ña. ¹⁴ Bii ì waa ce iyi ñ dasi ñe í je kpaasim ñai. ¹⁵ N kaa n kpe ñe aru má, domi aru ci ya mà mii iyi lafèèe wa ce. Amma ñ wa n kpe ñe kpaasi ña si na iyi í jò mii iyi ñ gbò hai bi Baam fei, nñui ñ sò ñe be. ¹⁶ Kù je ñeí í cicaam, amma amui ñ cica ñe. Nò ñ nya ñe ikā ku ba i ya so iso iyi á kpe ña. Si bæbe mii iyi aa tò Baaba do irim ña fei á mu ñe. ¹⁷ Iyi ñ wa n dasi ñe nñui í je i ya bi ñe ña.

Inei andunya ña à cé Jesu do ine ña

¹⁸ Bii inei andunya ña à cé ñe, i mà ña iyi amui à tako à cé. ¹⁹ Bii í je ti andunya ña, tilasi inei andunya ña aa bi ñeí, domi tu ñai í je ña. Amma amu ñ cica ñeí ñ nya ñe hai si andunya, nò i kù je ti andunya má ña. Nñui í jò inei andunya ña à cé ñe. ²⁰ Nò í ye gigí ide iyi ñ sò ñe ñ ni woo ce ice ci ya la ku re lafèèe. Bæbeí si bei à wahalam aa wahala ñe mò. Bii í je à jirima idem, bæbe moi aa jirima ide ñe. ²¹ Amma mii ñau be fei aa ce ñeí na irim si na iyi í jò a kù mà ine iyi í bém wa. ²² Bii n kù naa n kù sò ña ide wo, dulum kaa wa si iri ña. Amma nsei a kù ne bei aa ce a ni aña a kù mà mà dulum nii. ²³ Ine iyi í cém í cé Baam moi. ²⁴ Ine kama kù ce mii iyi ñ ce si anini ña. Bii n kù ce mii ñau be wo, dulum du ña kaa wa si iri ña. Amma wee nsei à ye fei ndeè nò do nñu fei à cé amu do Baam. ²⁵ Iyi be í cei ku ba ide iyi à kò si tiai wooda ña ku kò iyi í ni, à cém nò a kù mà iriò iseè.

²⁶ Amma an be ñe Hundi Ilaaš wa, nñui á jò ine ña a mà ntòu. Nñui í je Woo mua gbugbāu, nò hai bi Ilaaš Baabai á naa. Bii í to wa nñui á je ñe seèdam. ²⁷ Nò ñe mò aa jea ine ña seèdam ña, si na iyi í jò awaèe ñai à wée hai waati iyi ñ sinti icem.

16

¹ Ide ñau ihē fei ñ sò ñeí ku ba i maà koose ña si naane ku dasi ñe. ² Aa na a ganji ñe ile bii à ya ce kutòtò ña ku bò. Nò awaati wa naa iyi ine ña aa kpa ine gò ñe ña, nò aa maa tamaa bei Ilaaši aña à waa cea ice. ³ Aa ya maa ce bæbeí si na iyi í jò a kù mà màm hee má je Baaba. ⁴ N wa n sò ñe ide ñau ihēí ku ba bii awaatiu í to wa í ye gigí ña iyi ñ tako ñ sò ñe tā.

Icei Hundi Ilaaš

Ñoi Jesu í sò ña má í ni, n kù sò ñe ide ñau ihē hai sinte domi awae ñai à wée. ⁵ Wee nsei ñ wa n bò bi ine iyi í bém wa, nò baa ine akā ñe kù beem iwoi ñ wa n bò. ⁶ Amma ideu ihē iyi ñ sò ñe nñui í fò inò ñe kaa kaa, ma irei. ⁷ Do nñu fei, ntòí ñ wa n sò ñe, bii ñ koo aranfāani ñeí. Aranfāani ñeí, domi bii ñ koo an be ñe Woo mua gbugbāu wa, amma bii n kù koo kaa naa bi tu ñe. ⁸ Waati iyi á to wa nñui á nyisi inei andunya ña iyi à je ilu dulum ña, nò ku jò ine ña a mà mii iyi í je dee dee, nò ku jò a mà iyi Ilaaš á kiiti ine ña. ⁹ Á nyisi ña iyi à je ilu dulum ña si na iyi í jò a kù dasim naane. ¹⁰ Á jò á mà mii iyi í je dee dee si na iyi í jò ñ wa n bò bi Baaba nò i kaa yem má ña. ¹¹ Nò á jò a mà iyi Ilaaš á kiiti ine ña domi í kiiti Seetam ilaalui andunya tā mòm.

¹² Ñ ne mii nkpò iyi an sò ñe má amma ideu í re ñe titā. ¹³ Waati iyi Hundi ntò á to wa, nñui á jò í mà ntòu fei ña. Kaa fò ide do yiikoi nñu takæ, ide ña iyi í gbò do iyi à na ku cei á sò ñe. ¹⁴ Nñui á jò irim ku ne amboe, domi idem nii á

gbɔ ku sisi nɛɛ. ¹⁵ Mii iyi Baaba í nɛ fei, tom nii. Nɔi í ce ñ ni Hundei Ilaaɔu á gbɔ idem ku sisi nɛɛ.

Inɔ ku fɔ á na ku je inɔ didɔ

¹⁶ Jesu í sɔ ɲa í ni, bii í kɔɔsi keeke í kaa yem má ɲa, nɔ bii í ce sãa má aa yem ɲa. ¹⁷ Nɔi mɔcɔɛ ɔɔ ɲa à bee nɛɛ à waa ni, yoomai í je yaasei ideu bɛ. Í ni bii í kɔɔsi keeke a kaa ka ye nɲu nɔ bii í ce sãa má aa ka ye nɲu. Yoomai í je yaasee. Í ni nɲu wa bɔ bi Baai nɲu. Yoomai í je yaasei iyi bɛ mɔ má. ¹⁸ To, yoomai í je yaasei bii í kɔɔsi keeke. A kù mà ide mii wa fɔ.

¹⁹ Wee Jesu í mà iyi à waa bi a bee nɲu ideu. Nɔi í ni, to, ñ sɔ ɲɛ ñ ni bii í kɔɔsi keeke í kaa yem má ɲa, nɔ bii í ce sãa má aa yem ɲa, mà irei. Ideu bei ì waa bee ɲa? ²⁰ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛ, aa kɔɔta í weewea ɲa, amma á dɔa inɛi andunya ɲa si. Aa wɛɛ do inɔ kufɔ ɲa, amma inɔ kufɔ ɲɛ á na ku kɔɔsi inɔ didɔ. ²¹ Bii inaabo í gule wa bi ku bí, í ya nɛ inɔ ku fɔ si na iyi í jò waati ara kurɔi í to wa. Amma bii í bí amau í ya gbɛje ara kurɔi domi inɔ didɔɛ í ya la do iyi í bí ama si andunya. ²² Bɛɛbei inɛ mɔ ì wɛɛɔ inɔ kufɔ si nɛi ɲa. Amma an na n ye ɲɛ má, aa wɛɛɔ inɔ didɔ ɲa, nɔ inɛ ɔɔ kaa yɔkɔ ku nya inɔ didɔ nɲɛu.

²³ Bii awaatiu í to wa, í kaa beem nkãma ɲa. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛi, mii iyi aa tɔɔ Ilaaɔ Baaba do irim ɲa fei á mu nɲɛ. ²⁴ Hee nɛi í kù tɔɔ ngɔɔ do irim ɲa. Í tɔɔ, aa ba ɲa ku ba inɔ didɔ ɲɛ ku kɔ.

Jesu í kãmia andunya

²⁵ Nɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, ide ɲau ihɛ fei nɛi do mɔndai ñ sɔ ɲɛ. Amma awaati wa naa, iyi n kaa n sɔ ɲɛ ide do mɔnda má. Ide iyi í je idei Baaba an sɔ ɲɛi sãa sãa do yaasee. ²⁶ Bii waatiu í to wa, aa tɔɔ Baaba do irim ɲa. N kaa n sɔ ɲɛ n ni an tɔɔɛ na iri ɲɛ má, ²⁷ domi Baaba takɛ í bi ɲɛ. Í bi ɲɛ si na iyi í jò inɛ mɔ ì bim, nɔ ì dasi naane ɲa iyi hai bi tɛi ñ naa. ²⁸ Ntɔi, hai bi Baabai ñ fita wa ñ naa andunya. Nɛi ñ wa n jò andunya ñ wa n bɔ bi Baam.

²⁹ Nɔi mɔcɔɛ ɲa à sɔɔ à ni, to, bebei ì waa fɔ ide do yaase si na iyi í jò mɔnda kù wa si. ³⁰ Nɛi à mà iyi í mà fei ndɛɛ, nɔ ì mà lasabui idɔ nwa baa bii a kù beɛɛ ide ɔɔ. Nɔi í jò à dasi naane iyi hai bi Ilaaɔi ì naa.

³¹ Nɔi Jesu í je ɲɲa í ni, debei ì dasi naane bebei ɲa? ³² I ce laakai ɲa. Awaati wa naa nɔ í to wa tã mɔm de, iyi inɛ ɲa aa jò inɛ fei í fangaa í jò amu akã í bɔ kɔɔsɛ ɲa. Do nɲu fei n kù je amu akã, domi Baaba í wɛɛ do amu. ³³ Ide ɲau ihɛ ñ wa n sɔ ɲɛi ku ba í nɛ laakai ku sù na anu akã iyi awaɛ ɲa à nɛ. Si andunyau ihɛ aa ye ijuukpã ɲa, amma í maà mɔngɔ temua ɲa, domi ñ kãmia andunya tã.

17

Jesu í ce kutɔ na irii mɔcɔɛ ɲa

¹ Iyi Jesu í fɔ bɛɛɛ í tã, ɲɔi í wu iju lele í ni, Baaba, awaati í to. Jò irii amu Amaɛ ku nɛ amboe ku ba amu mɔ n jò titeɛ ku nɛ amboe, ² nɔ inɛ ɲa iyi ì nam fei n mu ɲɲa kuwɛɛ hai tã si bei ì muum yiiko si inɛ fei. ³ Kuwɛɛ hai tãui í je inɛ ɲa a màɛ, awɔ Ilaaɔ akã ilu ntɔu, nɔ a màɛ, amu Jesu Kirisi iyi í bɛ wau. ⁴ Ñ jò irie í nɛ amboe si ileu ihɛ, nɔ ice ɲa iyi í dasim ku ceu fei ñ coo. ⁵ Baaba, nɛi ñ wa n tɔɛi, jò n nɛ amboe bi tɛɛ bei ñ tako ñ nɛ wo hee a maa taka andunya.

⁶ Inɛ ɲa iyi ì cica hai si andunya ì nam, ñ jò à màɛ. Tɛi à je wo, nɔ ì so ɲa ì nam. À nɔ à waa jirima idee. ⁷ Nɛi à mà mii iyi ì nam fei, hai bi tɛi í naa, ⁸ domi ide ɲa iyi ì sɔm nɲui amu mɔ ñ sɔ ɲa, nɔ à gba ideu. À mà iyi ntɔ ntɔ hai bi tɛi ñ naa nɔ à dasi naane iyi awɔi ì bem wa.

⁹ Ñ wa n tɔɔe na iri nja. Kù je na irii inei andunya ñai ñ wa n tɔɔe, amma na ine ña iyi ò nam ñai, domi añai à je tɛɛ. ¹⁰ Mii iyi ñ ne fei tɛɛi, nɔ mii iyi awɔ mɔ ò ne fei tom nii, nɔ irim í ne amboe na iri nja. ¹¹ Nsei ñ wa n nyi wa bi tɛɛ. Bii í kɔasi keeke n kaa n maa n wa si andunya má, añai aa maa wa si andunya. Baaba kumá, degbe ña do gbugbái irie iyi ò nam, ku ba a je aká si bei awae à je aká. ¹² Waati iyi ñ wɛɛ do aña ñ degbe ña do gbugbái irie, iri iyi ò nam nɔ. Ñ degbe ña nɔ si inɔ nja baa ine aká kù ce nfe, bii kù je amai nfeu baasi. Bɛɛbei kukoi ideɛ í kɔ. ¹³ Nsei ñ wa n nyi wa bi tɛɛ. Ide ñau ihɛ si andunya ihɛi ñ wa n fɔɔ, ku ba aña mɔ a kɔɔ inɔ didɔ na irim. ¹⁴ Ñ na ña ideɛ, nɔ inei andunya ña à cé ña si na iyi í jò a kù je ti andunya, si bei amu mɔ n kù je ti andunya. ¹⁵ N kù wa n tɔɔe í nya ña hai si andunya, amma ñ wa n tɔɔe í degbe ña ku ba Seetam ine laalɔu ku maà nɔ ña. ¹⁶ A kù je ti andunya si bei amu mɔ n kù je ti andunya. ¹⁷ Ideɛi í je nto. Jò ideu ku nya ña iká a je titeɛ. ¹⁸ Ñ be ñai si andunya si bei awɔ mɔ ò ò bɛm si andunya. ¹⁹ Na iri nja ñ ò so aram ñ nae ku ba aña mɔ a je titeɛ mam mam.

²⁰ Kù je aña akái ñ wa n cea kutɔɔ, amma do ine ña mɔ iyi aa na a dasim naane na saabui ide nja. ²¹ Ñ wa n tɔɔe aña fei a je aká. Si bei awɔ Baaba ò wa sim, nɔ amu mɔ ñ wa siɛ, jò a je aká si wa ku ba inei andunya ña a dasi naane iyi awɔi ò bɛm wa. ²² Amboeɛ iyi í jò ine ña à ye sim, nɔ nɔ ñ jò à waa ye si aña mɔ ku ba aña mɔ a je aká bei awae à je aká. ²³ Jò ñ wa si ña nɔ awɔ mɔ ò wa sim ku ba a je aká mam mam, nɔ inei andunya ña a mà iyi awɔi ò bɛm wa nɔ ò bi ñai bei í bim.

²⁴ Baaba, ñ bi ine ña iyi í nam a maa wa bi tom bii an wa, ku ba a ye amboem, amboe iyi í muum. Í muum amboeui si na iyi í jò ò bim hai waati iyi a kù taka andunya. ²⁵ Baaba awɔ iyi í je dee dee, baa do iyi inei andunya ña a kù màɛ, amu ñ màɛ, nɔ ine ihɛ ña mɔ à mà iyi awɔi ò bɛm wa. ²⁶ Ñ jò à màɛ, nɔ an kɔɔ nja si kumàɛ má ku ba kubi iyi ò bim ku wa si ña, nɔ amu mɔ n wa si ña.

18

À mu Jesu

(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53)

¹ Iyi Jesu í ce kutɔɔɛ í tã, ñoi í fita, nɔ do mɔcɔɛ ña à bɔ lambo go iyi í wa icei ido iyi à ya kpe Sedorɔ. Ñoi í lɔ be, nɔ do mɔcɔɛ ña. ² Wee Zudasi ine iyi á zambaeu mɔ í mà inya, domi aña ña à ya koo be ise fɛfelo. ³ Ñoi í jò Zudasi í bɔ be do sooge ña do woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ña iyi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ña do Farisi ñau à be wau. À waa mu jine iɔ ña do fitila ña do ina jugula ña. ⁴ Jesu í bei wa mà mii ña iyi á ba nɔ fei. Iyi à to wa ñoi í sekeɛ si ña í bee ña í ni, yooi ò waa de ña. ⁵ Ñoi à jeaa à ni, Jesu inei Nazaretiui à waa dede. Ñoi Jesu í ni, amui ihɛ mɛɛ.

Wee Zudasi ine iyi á zambaeu, wa leeki be aña ña aña. ⁶ Iyi Jesu í je ña í ni, amui ihɛ, ñoi aña fei à sekeɛ do anyi à koo à cuku ile. ⁷ Ñoi Jesu í bee ña má í ni, yooi ò waa de ña. Ñoi à ni, Jesu inei Nazaretiui à waa dede. ⁸ Nɔ Jesu í ni, ñ sɔ ñe tá ñ ni amui ihɛ. To, bii amui ò waa dede ña í jò ine ña iyi à gbeu a ne.

⁹ Bɛɛbei ide iyi í tako í fɔu í kɔ iyi í ni, Baaba, ine ña iyi ò nam fei baa ine aká ña kù ce nfe. ¹⁰ Wee Simɔ Pɛɛ í ne taakuba. Ñoi í yoo í cafeò ifi njei woo ce icei woo wee ñai Ilaaɔ. Irii woo ce iceui Malikusu. ¹¹ Amma Jesu í sɔ Pɛɛ í ni, sindo taakubae si ankɔɔɛ. Í waa tamaa n kaa n temuad ijuukpá iyi Baaba í jileem nii?

À bɔ̀ Jesu si wajui Ani

¹² Nɔi sooge ɲa do ine ngbo ɲɲa do Zuifu woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ɲau à mu Jesu à dũu. ¹³ Nɔ à tako à bɔ̀de bi Ani titã. Wee Aniu wa je baai aboi Kaifu, iyi í je woo wee nlai Ilaaɔ si aɔs ɲɲu. ¹⁴ Nɔ Kaifu í sɔ Zuifu kpaasie ɲau ideu ihẽ wo í ni, aranfaani nwai ine akã ku ku si agbei dimi nwa.

Piɛe í jã í ni ɲɲu kù je mɔ̀cɔi Jesu

(Cɔ Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

¹⁵ Waati iyi à mu Jesu à waa neɛ ɲɔi Simɔ̀ Piɛe do mɔ̀cɔ mmu gɔ à waa tooe. Wee woo wee nlai Ilaaɔu í mà mɔ̀cɔ ine ɲɲu, ɲɔi í jò mɔ̀cɔu í ba í too Jesu í lɔ̀ bantumai kpasɛi woo wee nlau. ¹⁶ Amma Piɛe í gbe waduude ande koofa be. Nɔ mɔ̀cɔ iyi woo wee nlau í màu, í fita wa í naa í ba mudɛɛ iyi wa degbe koofau ide ku fɔ, nɔ í jò Piɛe í lɔ. ¹⁷ Nɔ mudɛɛu í bee Piɛe í ni, kù je awo mɔ̀ ine akã mɔ̀cɔi mɔ̀kɔui ya. Nɔi Piɛe í ni, aawo, kù je amu.

¹⁸ Si bei tũtũ wa ceu, ɲɔi woo ce ice ɲa do woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ɲau à leekl kɔkɔi ina nyenyɛ à waa nyia. Nɔ Piɛe mɔ̀ í koo wa nyia bi tu ɲa be ajɔ.

Woo wee nlau í bee Jesu ide

(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

¹⁹ Nɔi woo wee nlai Ilaaɔu í bee Jesu idei mɔ̀cɔe ɲa do yaasei cio iyi wa kɔ si. ²⁰ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, ideu si bantumai n sɔ ine fei. N ya n kɔ ine ɲa si ciom nii ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ɲa do si kpasɛi Ilaaɔ, bii Zuifu ɲa fei à ya tɔtɔɔ. N kù fɔ ide kãma si asii. ²¹ Na mii í ce ì waa beem ide. Ine ɲa iyi à gbɔ idem, bee aɲa taka ɲa iyi n sɔ ɲa, aɲai aa mà mii iyi n fɔ.

²² Iyi Jesu í fɔ beɛbe, ɲɔi ine akã woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ɲau í sambalae í ni, woo wee nlau ì waa jɛaa ide nfe nfe beɛbe? ²³ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ide laalɔi n fɔ, fɔɔ ine fei ku gbɔ. Amma bii í je ide jũida mɔ̀i n fɔ, na mii í ce ì waa sambalam.

²⁴ Nɔ Ani í jò à dũu à bɔ̀de bi Kaifu, woo wee nlau.

Piɛe í jã má í ni ɲɲu ku mà Jesu

(Cɔ Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

²⁵ Waati iyi Simɔ̀ Piɛe í wa be wa nyia inau ɲɔi à beɛe à ni, kù je awo mɔ̀ ine akã mɔ̀cɔi mɔ̀kɔui ya. Nɔi Piɛe í jã í ni, aawo, kù je amu. ²⁶ Wee woo ce ice akã woo wee nlai Ilaaɔu í wa be. Wa je nyaanzei ine iyi Piɛe í bu itfeu. Iyi í ye Piɛe ɲɔi í beɛe í ni, n kù yeɛ ineɔ lambo bei? ²⁷ Amma Piɛe í jã má í ni, aawo. Gbakã ɲɔi ajɛɛ wa kɔ.

À bɔ̀ Jesu si wajui Pilati

(Cɔ Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

²⁸ Hai bi Kaifu be, ine ngboi Zuifu ɲau à bɔ̀ Jesu bi ku kiitii ilu ileu bii Pilati í wa. Wee daadaakɔi. Aɲa taka ɲa a kù lɔ ile bi ku ce kiitii ku ba aɲa a maã na a je ilu riisi ɲa. A kù bi a je ilu riisi domi à waa bi a ba a je ijei jingauu Iku ku kuau. ²⁹ Nɲui í jò Pilati í fita wa í naa í ba ɲa í bee ɲa í ni, taale yoomai ì ye si mɔ̀kɔu ɲa. ³⁰ Nɔi à ni, bii kù ce laalɔ, a kaa ka dae si awo. ³¹ Nɔi Pilati í sɔ ɲa í ni, inɛ taka ɲɲe i kooe i koo i kiiti do wooda ɲɲe. Amma à ni, inɛ inei Romu ɲa í kù na wa kpãa iyi aa ka kpaɔ amanɛ ɲa.

³² Beɛbei idei Jesu í ce ku nyisiɔ dimii iku iyi á ku. ³³ Nɔi Pilati í lɔ ile bi ku ce kiitii má í kpe Jesu í beɛe í ni, awoi ì je ilaalui Zuifu ɲa? ³⁴ Nɔi Jesu í ni, ine gɔi í sɛe beɛbe de, mà ì nɔ ì waa beei. ³⁵ Amma Pilati í ni, amuu Zuifui n bei n mà? Dimie ɲa do ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲai à muɛ à daam si awo. Mii ì ce. ³⁶ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, bommam kù je ti andunya. Bii í je ti andunyai, woo ce

icem ɲa aa ja, a kaa je a mum a na ine ngboi Zuifu ɲau. Amma bommam kù je ti andunya ihē. ³⁷ Ɗɔi Pilati í beee í ni, debēi, awɔu ilaalui? Ɗɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi í fɔ bɛɛbɛ. Ɗ naai si andunya, à bím nii n je sɛɛdai ntɔ. Ine iyi í je ti ntɔ fei á gbɔ idem. ³⁸ Nɔ Pilati í beee í ni, dimii mii mɔm nii à ya kpe ntɔ.

À ye taalei Jesu a ba a kpaɛ

(Cɔ Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide ɲau ɲɔi Pilati í fita má í bɔ bi Zuifu ɲau. Í sɔ ɲa í ni, amu n kù ye taale káma si mɔkɔu. ³⁹ Amma si bei à ne dɔɔnɛɛ, an jò nɲɛ inei piisɔ aká si jingau iku ku kua. Í bi n jò nɲɛ ilaalui Zuifu ɲau? ⁴⁰ Ɗɔi aɲa fei à wasi ku dɔ anu do gbugbá à waa ni aɲa a kù bi mɔkɔu bɛ. À waa ni Barabasii aɲa à bi. Wee Barabasiu í ya ce ilei.

19

¹ Ɗɔi Pilati í jò à cā Jesu do kpɔtɔ. ² Ɗɔi sooge ɲa à ba fulai agū à daa Jesu si iriɛ, nɔ à daa si kumboo nkpa gɔ má à waa yaakoɛɔ. ³ Ɗɔi à ya sɛkɛɛ siɛ wa à naa a maa ɔ00 fɔ a maa ni, fɔ ilaalui Zuifu ɲa. Nɔ a maa sambalae.

⁴ Ɗɔi Pilati í fita wa ma í sɔ zamaau í ni, wee an fitað nɲɛ mɔkɔu wa ku ba í mà ɲa iyi n kù ye siɛ kurara gɔ. ⁵ Ɗɔi í fitað Jesu wa do fulai agū do kumboo nkpaɛ. Ɗɔi Pilati í sɔ ɲa í ni, mɔkɔu wee. ⁶ Iyi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ɲau à yɔɔ ɲɔi à wasi ku la à waa ni, kpakpaɛ si jli. Ɗɔi Pilati í sɔ ɲa í ni, inɛ taka nɲɛ, í gba í kpakpaɛ si jli ku gaau. Amma amu n kù ye siɛ taale gɔ. ⁷ Ɗɔi Zuifu ɲau à sɔ à ni aɲa à ne wooda gɔ, nɔ si woodai aɲau í gbe de a kpaai domi wa ni nɲuu amai Ilaaɔi.

⁸ Iyi Pilati í gbɔ ideu, nɲo í muu má hee í caa. ⁹ Ɗɔi í bɔɔ Jesu bi ku ce kiituu má í koo í beee í ni, hai iwoi í waa naa ntɔ ntɔ. Amma Jesu kù jɛaa mɔm. ¹⁰ Ɗɔi Pilati í beee í ni, baa amu takam í kaa bam ide ku fɔ? I kù mà iyi n nɛ kpāa n jòɛ, nɔ n nɛ kpāa má n kpakpaɛ si jli ku gaau? ¹¹ Ɗɔi Jesu í jɛaa í ni, í kaa ne gbugbá káma sim, bii kù je Ilaaɔi í nae wa. Nɲui í jò ine iyi í dasim si awɔɛ, dulum dɛɛ í re baa tɛɛ. ¹² Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ɲɔi wa ce kookaai ku ba ku jòɔ. Amma Zuifu ɲau à dɔ anu à waa ni, bii í jò mɔkɔu bɛ, í kù je kpaasii ilaaluu nɲai Romu má. Ine iyi í ce arɛɛ ilaaluu fei mbɛɛi ilaaluu nɲai Romuui í baa í je.

¹³ Iyi Pilati í gbɔ ideu, ɲɔi í jò à fitað Jesu nɔ í buba si kitai woo kiituu iyi í wa inya bii à ya kpe Tintim ndii kuta. Amma do fee Ebɛɛ, Gabatai à ya kpe inyau. ¹⁴ Wee à wa si ajɔ iyi bii iju í má á je ajɔi kusími. Ajɔi kusímiu alei á sinti, nɔ ine ɲa à wasi ku ce sɔɔlui jingau iku ku kuau. Nɔ waati bɛɛbɛ zakai dasai. Ɗɔi Pilati í sɔ Zuifu ɲau í ni, ilaaluu nɲɛ wee. ¹⁵ Amma à wasi ku dɔ anu à waa ni, kpaɛ. Kpakpaɛ si jli ku gaau. Ɗɔi Pilati í beɛ ɲa í ni, beirei í ce í bi n kpakpa ilaaluu nɲɛ si jli ku gaau. Ɗɔi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à jɛaa à ni, a kù ne ilaaluu mmu gɔ bii kù je ilaaluu nɲai Romu. ¹⁶ Ɗɔi Pilati í da nɲa Jesu si awɔ ku ba a kpakpaɛ si jli ku gaau.

À kpakpa Jesu si jli ku gaau

(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

Nɔ à mu Jesu à nɛɔ. ¹⁷ Nɔ à káa Jesu jli ku gaauu í so í fitað hai inɔ ilu í bɔɔ hee inya iyi à ya kpe inyai kokoi iri. Do feei Ebɛɛ, Gɔɔgotai à ya kpe inyau. ¹⁸ Bei à kpakpaɛ si jli ku gaauu. Nɔ à kpakpa inɛmɔkɔ minji gɔ ɲa bɛ má, ine aká do awɔ cangae, ine aká mɔ do awɔ nɲɛ nɔ Jesu í wa anini nɲa.

19 Njoi Pilati í jò à kò ide gò si jli gò à masi antai jli ku gaauu. Kukòu í ni, Jesu inei Nazareti, ilaalui Zuifu ña. 20 Zuifu nkpò í ka kukòu domi inyau kù jìò inò ilu. Nò à kòò do feei Ebeé do Latéé do Gerekí. 21 Njoi iné ngboi woo weei Ilaaḍ ñau à sḥ Pilati à ni, maà ti i kò i ni, ilaalui Zuifu ña, amma kò i ni, í ni nju í je Ilaalui Zuifu ña. 22 Njoi Pilati í ni, iyi ñ kò tã ñ kòoi.

23 Iyi sooge ñau à kpakpa Jesu à tã ñoi à so jaaee ña à kpḥò ikò mæe, sooge fei í so ikò akā akā. Nò à so ibò sisæu má. Ibòu kù ne agbei ku sò domi à wḥoi hai lele hee ku bò ile. Iyi à so ibòu 24 ñoi à ni, ka maà ga ibòu, amma ka ta si kpasa ka cò ti iné iyi á je. Nò beebèi à ce. Beebèi kukòi idei Ilaaḍ í kḥ tengi bii í ni, aña duusḥò à kpḥ jaaem ña. Nò à ta si ibò nlam kpasa.

25 Wee iyei Jesu do ifòi iyee, do Maari aboi Kopa, do Maari inei Madala, à waa leekḥ bi jli ku gaui Jesu. 26 Njoi Jesu í ye iyee be, do mḥcò iyi í biu à waa leekḥ kòkòi nje, nò í sḥ iyee í ni, abooyi, iné ihēi í baa í je beí amaæ. 27 Njoi í sḥ mḥcòu í ni, abou ihē beí iyeei í baa í je. Hai ajò nñui mḥcòu í gbāa í bḥḍe kpasḥe wa woo.

Waati iyi Jesu í ku

(Cò Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

28 Si anyii nñu, si bei Jesu í mà iyi bebei fei ndee í kpa iri mbe, ñoi í ni, agbe wa kpm. Í fò beebèi ku ba kukòi idei Ilaaḍ ku kḥ. 29 Wee caka gò í wa be í ne atḥ kukā bam bam. Njoi à dī kanya si amaawoi jli gò à sḥoi atḥ kukāu à waa too si gelei Jesu. 30 Iyi Jesu í tie atḥ kukāu ñoi í ni, ñ kpa irii icem nii mbe. Nò í kamba irie í ku.

À gū Jesu kaka si kpakpaa cingæ

31 Si bei à wa si sḥolui ajò kuslmiu, Zuifu ñau a kù waa bi ajòu ku to wa ku ba iku ñau si jli ñau be, domi ajòu ajò nla gò. Nñui í jò à koo à tḥ Pilati ku jò à ce kutei iné ña iyi à kpakpa ñau, nò a nya ña hai be. 32 Na ñoi í ce sooge ñau à ce kutei iné sinteu do iné minjisiau, aña iyi à kpakpa do Jesu ajòu. 33 Amma waati iyi à to bi Jesu, à ba í ku tã, nò a kù ce kutee má. 34 Amma iné akāi sooge ñau í gū kpakpaa cingæ do kaka, ñoi gbakā nje do inyi wa jo wa. 35 Amu Zāa ñ ye iyi be fei, nò ñ wa n jea iné ña seædaæ, seædam nòu ntò. Ñ mà kam kam iyi ntò ñ wa n fò, nò ñ wa n fò ku ba inje mḥ í dasi naane ña. 36 A kù ce kutee ña nò iyi be í cei ku ba kukòi idei Ilaaḍ ku kḥ iyi í ni, baa kùkù akāe kaa lege. 37 Nò kukòi idei Ilaaḍ í ni má, aa cò iné iyi aña taka ña à gūu.

À dasi ikui Jesu bale

(Cò Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56)

38 Si anyii nñu, Zozefu inei Arimateeu í koo í tḥ Pilati ku jò nñu ku nya ikui Jesu. Wee Zozefu mḥ mḥcòi Jesui, amma si asiii, domi wa ce njoii iné ngboi Zuifu ña. Nò Pilati í jeaa si. Na ñoi í jò Zozefu í koo í nya ikui Jesuu. 39 Nikodemu iyi í bḥ bi Jesu idḥ gò wo, í si Zozefu. Nò wa mu tulare dimi ikā ikā minji, akā mirui à ya kpoo, akā mḥ aloe. Kuwoe í to zakai kilo kuntaa. 40 Iné minji ñau à sò ikui Jesu à woo do jaae fufḥ gò ña nò à fāsi tulareu. Si dḥnei Zuifu ña beebèi à ya ce bii à waa si iku. 41 Lambo gò í wa tengi bii à kpakpa Jesu si jli nòu. Si inò lambou à gbe isai kuta gò be kù kpe titā, nò a kù si iné gò si be. 42 Bei à koo à si Jesu si na iyi í jò tengi be kù jli, nò à bi a suu gbāa gbāa hee ajòi kuslmiu ku maa to wa.

20

*Bale ngbe**(Cɔ Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)*

¹ Ajo amaazuma daadaako waati iyi iju kù má sãa sãa, ɲɔi Maari inei Madalau í bɔ bi baleu. Nɔ í ba wee à tale kutau hai andɛ baleu. ² Ɖɔi í sei í bɔ bi Simɔ Piɛɛ do bi mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau, í sɔ ɲa í ni, à nya ikui Lafɛɛ hai inɔ bale nɔ a kù mà bii à dasi.

³ Ɖɔi Piɛɛ do mɔcɔu à fita à bɔ bi baleu. ⁴ Anja minji fei à sei ajo, amma mɔcɔu í sei í cua Piɛɛ, ɲɲui í tako í to bi baleu. ⁵ Nɔ í bate í nante si baleu, nɔ í ye jaɛ ɲau wa jile, amma kù lɔ. ⁶ Ɖɔi Simɔ Piɛɛ wa baa do anyi. Iyi í to wa nɔ í lɔ inɔ baleu. Nɔ í ye jaɛ ɲau wa jile, ⁷ do mango iyi à tako à dɔ̀ò iriɛu. Amma mangou kù waa jile inya akã do jaɛ ɲau, wa woi ikpa akã. ⁸ Ɖɔi mɔcɔ iyi í tako í to bi baleu, ɲɲu mɔ í lɔ. Iyi í ye mii ɲau nɔ í dasi naane. ⁹ Mɔcɔ ɲau a kù tako a kù gbɔ yaasei kukɔi idei Ilaaɔ wo iyi í ni kù ne bei á ce iyi Jesu kù jì hai si bale. ¹⁰ Ɖɔi mɔcɔ ɲau à sinda à bɔ kpasɛ.

*Jesu í tusea Maari inei Madalau arɛ**(Cɔ Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)*

¹¹ Amma Maari wa leekì waduude kɔkɔi baleu wa kpata. Si bei wa kpatau ɲɔi í bate í nante inɔ baleu. ¹² Nɔ í ye amaleka minji gɔ ɲa à waa dasi nyau fufu à waa bubu tenɲi bii ikui Jesu wa sũ wo, inɛ akã ikpa iri, inɛ akã mɔ ikpa kutɛ. ¹³ Nɔ à beɛ à ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Ɖɔi í je ɲɲa í ni, à so ikui Lafɛɛm hai ihɛi nɔ n kù mà bii à dasi.

¹⁴ Iyi í fɔ beɛbe í tã, ɲɔi í sinda nɔ í ye Jesu wa leekì be. Amma kù mà mà Jesui. ¹⁵ Ɖɔi Jesu í beɛ í ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Yooi ì waa de. Ɖɔi Maari í tamaa bei woo degbe lamboui. Ɖɔi í sɔ́o í ni, mɔkɔoyi, bii awɔi ì soo, sãm bii ì jilɔ n koo n soo. ¹⁶ Ɖɔi Jesu í ni, Maari. Ɖɔi Maari í sinda sie í sɔ́o do feei Ebeɛ í ni, Rabuni, waatɔ Mɛtu.

¹⁷ Ɖɔi Jesu í sɔ́o í ni, jòm, maà lum, domi n kù bɔ lele bi Baam titã. Amma bɔ bi mɔcɔm ɲa, sɔ́ ɲa í ni ñ wa n bɔ bi Ilaaɔ. Ɖɲui í je baam, nɔ í je baai inɛ mɔ.

¹⁸ Ɖɔi Maari inei Madalau í koo í sɔ́ mɔcɔ ɲau í ni ɲɲu í ye Lafɛɛ. Nɔ wa sisi ɲɲa ide iyi Jesu í sɔ́o.

*Jesu í tusea mɔcɔɛ ɲa arɛ**(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49)*

¹⁹ Ajo amaazumau iyi ale í le ɲɔi mɔcɔ ɲau à tɔ̀tɔ̀ si ile gɔ nɔ à sɔkɔ gambou domi à waa ce nɲoi inɛ ngbɔi Zuifu ɲau. Ɖɔi Jesu í faata wa í leekì si anini ɲɲa. Nɔ í sɔ́ ɲa í ni, laakai ku sũ ku weɛ ɲɲɛ.

²⁰ Iyi í sɔ́ ɲa beɛbe í tã ɲɔi í nyisi ɲa awɔɛ ɲa do kpakpaa cingaeu. Nɔ inɔi mɔcɔ ɲau í dɔ́o iyi à ye Lafɛɛ. ²¹ Ɖɔi Jesu í sɔ́ ɲa má í ni, laakai ku sũ ku weɛ ɲɲɛ. Si bei Baaba í bem wa, beɛbe mɔi amu mɔ ñ be ɲɛ.

²² Iyi í fɔ beɛbe í tã ɲɔi í fufu ɲa í ni, i gba Hundei Ilaaɔ ɲa. ²³ Inɛ iyi ì kpa idei dulum deɛ ɲa, Ilaaɔ mɔ á kpaai. Inɛ mɔ iyi ì ni dulum ndɛɛ í je idei iriɛ ɲa, lafɛɛ á maa weɛò ndɛi.

Jesu do Tomaa

²⁴ Wee Tomaa inɛ akã mɔcɔ maateɛji ɲa iyi à ya kpe Sikàu kù wa inɔ ɲɲa si waati iyi Jesu í naa si ɲau. ²⁵ Ɖɔi mɔcɔ ɲa iyi à gbɛu à sɔ́o à ni, à ye Lafɛɛ. Amma Tomaa í sɔ́ ɲa í ni, nɔ n kù ye agbɛi ponti ɲau si awɔɛ ɲa nɔ n kù dasi amaawɔm si agbɛi pontiu nɔ n kù dasi awɔm si dalai jujui kpakpaa cingaeu n kaa n dasi naane pai.

²⁶ Zakai azuma akā má à tótòó má si inò ile. Tomaa í wa inò n̄ja. Nò à c̄imbo gambo n̄ja. Amma Jesu í faata si anini n̄ja wa má nò í ni, laakai ku sū ku w̄ee n̄je. ²⁷ Nò í s̄s̄ Tomaa í ni, c̄o aw̄om n̄ja nò i dasi amaaw̄ee si b̄e. Naað aw̄ee wa má í luò cinḡaam. J̄ò sika sikau b̄e, dasi naane. ²⁸ N̄joi Tomaa í j̄eaa í ni, aw̄oi ì j̄e Ās̄ Laf̄ēem. ²⁹ N̄joi Jesu í s̄s̄o í ni, deb̄ei ì dasi naane si na iyi í j̄ò ì yem, ma irei. Ilu inò did̄ò n̄jai in̄e n̄ja iyi a kù yem nò do n̄ju fei à dasi naane.

Mii iyi í j̄ò à k̄o t̄iau ih̄ē

³⁰ Maamaake nk̄p̄oi Jesu í ce má si wajui m̄oc̄ee n̄ja iyi a kù k̄o si t̄iau ih̄ē. ³¹ Amma ide iyi ih̄ē n̄jai à k̄o ku ba i dasi naane n̄ja iyi Jesu í j̄e Kirisi Amai Ilaað ku ba naane iyi ì dasīe n̄jau ku j̄ò i ba kuw̄ee hai t̄a n̄ja.

21

Jesu í tusea m̄oc̄o meeje ḡo n̄ja arae

¹ Si anyii n̄ju, Jesu í nyisi arae bi m̄oc̄ee ḡo n̄ja má k̄ok̄oi tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do yaase bei í nyisiò arae wee. ² Sim̄oo Piee do Tomaa iyi à ya kpe Sik̄au do Natanieli in̄ei Kana si ilei Galilee do amai Zebedee n̄ja do m̄oc̄o min̄ji mmu ḡo n̄ja má, ar̄ja fei à wa in̄ya akā b̄e. ³ N̄joi Sim̄oo Piee í s̄s̄o n̄ja í ni, ñ wa n b̄o c̄oc̄o. Nò à ni, aa ka sīe.

Nò à fita gbakā à l̄o akoi in̄yi ḡo id̄u à n̄e. Amma id̄u aj̄o n̄ju a kù mu nk̄ama. ⁴ Iyi iju wa b̄o ku má, n̄joi à ȳe Jesu wa leek̄i it̄i tenkuu b̄e, amma a kù mà mà n̄ju. ⁵ N̄joi Jesu í bee n̄ja í ni, in̄je aw̄aas̄u n̄jau b̄e, i kù mu nk̄ama n̄ja de. N̄joi à ni, aawo. ⁶ N̄joi í s̄s̄o n̄ja í ni, i dasi taao n̄je in̄o in̄yi do ikpa aw̄o n̄jei akoi in̄yiu, aa mu c̄ēe n̄ja. Nò à s̄o taao n̄ja in̄o in̄yi nò à mu c̄ēe hee à m̄onḡo ku faa wa. ⁷ M̄oc̄o iyi Jesu í bi j̄iidau í s̄s̄o Piee í ni, Laf̄ēe mbe.

Iyi Sim̄oo Piee í gb̄o iyi Laf̄ēei, n̄joi í dasi ib̄ee domi bas̄li í w̄ee wo. Nò í dasi in̄yiu wa b̄o bi t̄ēe. ⁸ Amma m̄oc̄o n̄ja iyi à gb̄eu à to wa ice do akoi in̄yiu, à waa fa taao n̄ja iyi í k̄s̄ do c̄ēe. Kuj̄l n̄ja do ice kù re m̄eetu c̄l̄o. ⁹ Iyi à kita wa ile nò à ȳe ina nyenȳe ḡo b̄e c̄ēe wa banda si, nò p̄ēe wa j̄ile b̄e. ¹⁰ N̄joi Jesu í s̄s̄o n̄ja í ni, i naað c̄ēe ḡo n̄ja iyi í mu wa n̄sei n̄ja.

¹¹ Nò Sim̄oo Piee í koo í l̄o akoi in̄yiu nò í fa taao wa ile. Taao í k̄s̄ do c̄ēe nla n̄ja. Kukp̄o n̄ja í to c̄l̄o do ciitaa do m̄eeta. Do iyi í kp̄o b̄eebe fei taao kù ga. ¹² N̄joi Jesu í s̄s̄o n̄ja í ni, i naa í nya s̄onda n̄ja. Nò baa m̄oc̄o akā kù j̄e ku beee ku ni, aw̄oi yoo, domi à mà iyi Laf̄ēei. ¹³ N̄joi Jesu í koo í so p̄ēe do c̄ēe í na n̄ja.

¹⁴ Ise gb̄eetasiaei mbe bei iyi Jesu í nyisi m̄oc̄ee n̄ja arae hai waati iyi í j̄l hai si bale.

Jesu do Piee

¹⁵ Iyi à nya s̄onda à t̄a n̄joi Jesu í bee Sim̄oo Piee í ni, Sim̄oo amai Zāa, ì bim í re in̄e ih̄ò n̄ja? Nò Piee í j̄eaa í ni, oo Laf̄ēe. Ì mà iyi ñ bie. N̄joi Jesu í s̄s̄o í ni, gb̄oa ama angud̄am n̄ja. ¹⁶ Nò í beee má ise gb̄eejisia í ni, Sim̄oo amai Zāa, ì bim? Nò Piee í j̄eaa í ni, oo Laf̄ēe. Ì mà iyi ñ bie. N̄joi Jesu í s̄s̄o í ni, gb̄a angud̄am n̄ja. ¹⁷ Nò í sisi í beee má ise gb̄eetasia í ni, Sim̄oo amai Zāa, ì bim? Nò in̄oi Piee í f̄o do si bei í beee ise gb̄eetasia í ni, ì bim? N̄joi Piee í j̄eaa í ni, Laf̄ēe, ì mà fei nd̄ee, ì mà kam kam iyi ñ bie. Nò Jesu í s̄s̄o í ni, to, gb̄a angud̄am n̄ja. ¹⁸ Nt̄o nt̄o ñ wa n s̄ēi, waati iyi ì w̄ee aw̄aas̄u ì ya ð̄la arae wondo nò ì b̄o b̄ii ì bi. Amma b̄ii ì naa ì gbo, aa t̄e ikp̄aei nò in̄e ḡo ku ð̄e nò ku b̄òðe b̄ii ì kù bi. ¹⁹ Do ideu bei Jesu í f̄o yaase bei Piee á na ku ku nyisiò amboei Ilaað. Iyi í f̄o b̄eebe í t̄a nò í s̄s̄o í ni, toom wa.

Jesu do m̄c̄o iyi í bi j̄ida

²⁰ N̄oi Pīēe í sinda, n̄o í ye m̄c̄o iyi Jesu í bi j̄ida wa naa do anyi n̄a. M̄c̄o n̄ui í tako í gbesi gend̄ei Jesu waati iyi à waa je í beee í ni, Laf̄ēe, yooi á zambaeu.

²¹ Iyi Pīēe í ye m̄c̄o n̄oi í bee Jesu í ni, Laf̄ēe, m̄k̄ou ih̄ē m̄o ni, beirei ti n̄ju m̄o á ye. ²² N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, baa bii ñ bi n̄ j̄ò ku maa w̄ēe hee n̄ koo n̄ nyiò wa mái, iwoi í ye. Aw̄o de, toom wa. ²³ N̄oi laabaqui ideu í fangaa si in̄oi woo dasi Jesu naane n̄au à be ni m̄c̄o kaa ku. Amma Jesu k̄u ni kaa ku, n̄ju de í ni, baa bii ñ bi n̄ j̄ò ku maa w̄ēe hee n̄ koo n̄ nyiò wa mái, iwoi í ye.

²⁴ M̄c̄o iyi Jesu wa f̄āau amu Z̄āai. N̄o amu takam nii ñ wa n̄ je s̄ēdai ide n̄au, amu iyi n̄ k̄o t̄iau ih̄ē, à n̄o à mà iyi s̄ēdam í je nt̄o.

Iri kukpai t̄iau

²⁵ Mii nk̄p̄o nk̄p̄o í w̄ēe má iyi Jesu í ce. Bii í je à k̄o fei nd̄ēe ak̄ā ak̄ā, n̄ k̄u tamaa mà andunyau ih̄ē á to ine n̄a a ba bii aa j̄ile t̄ia n̄a iyi aa k̄o n̄au fei.

Icɛi Woo Bɛ Nja

À cea Woo bɛ nja kuwāi Hundei Ilaaḥ

¹ Baakɔm, Teofili,

Si tia sintem n̄ kɔ mii iyi Jesu í ce do cio iyi í ya maa kɔa inɛ n̄a si fei hai sintee, ² hee í koo í to ajɔ iyi Ilaaḥ í soo lele. Hee ku maa nɛ, inɛ n̄a iyi í cica wo à jɛ woo bɛ nja, í ba n̄a ide ku fɔ do gbugbāi Hundei Ilaaḥ í s̄s̄ n̄a beɪ aa ce. ³ Si anyii ikue í nyisi n̄a araɛ si afei ajɔ ciiji ise fɛɛfɛlo ku jɛ n̄a sɛɛda iyi kù nɛ sika sika iyi n̄ju í wɛɛ. À yɔɔ nɔ í ce n̄ja faajii bommai Ilaaḥ. ⁴ Ajɔ n̄ju gɔ, si beɪ Jesu do mɔcɔɛ n̄a à wa inya akā í s̄s̄ n̄a í ni, í maà tekl hai Zeruzalemu n̄a, amma í degbe amua iyi Ilaaḥ Baaba í wāɔ n̄ju, amua iyi n̄ tako n̄ s̄s̄ n̄e ideu. ⁵ Zāa n̄ju, inyii í dasi jɛ wo, amma si ajɔ minjiu ihɛ aa da n̄jɛ si Hundei Ilaaḥ.

Jesu í nyi lelei Aḥ

⁶ N̄ɔi woo bɛ nja iyi aḥaḍ Jesu n̄a à wa inya akāu à beɛɛ à ni, Lafɛɛ, bebeii aa teese í jile bommai Izireli? ⁷ N̄ɔi Jesu í jɛ n̄ja í ni, kù jɛ baa n̄jɛ í mà ajɔu walakɔ í mà yaase beɪ mii n̄ju bɛ á na ku ce n̄a. Ilaaḥ Baaba í jile iyi bɛ n̄a do yiikoe. ⁸ Amma aa ba gbugbā n̄a waati iyi Hundei Ilaaḥ á naa si n̄e. Aa jɛa inɛ n̄a sɛɛdam n̄a si ilui Zeruzalemu, do si ilei Zudee fei, do si ilei Samari hee ku bɔ do kɔɔi andunya fei. ⁹ Iyi Jesu í fɔ ideu í tā, n̄ɔi à waa cɔɔ nɔ à ba wee Ilaaḥ í soo ikpa lele nɔ kudūi ij̄i gɔ í j̄ɔ à kù yɔɔ má.

¹⁰ Waati iyi à waa cɔɔ wa nɛ ikpa lelei Aḥ, n̄ɔi gbakā à yɛ woo dasi ibɔ fufu minji gɔ n̄a bɛ à waa leekl kɔkɔ n̄ja. ¹¹ N̄ɔi inɛ n̄ju à ni, in̄e inɛ Galilee n̄a, na mii í ce ì leekl ì waa cɔ lele n̄a. Jesuu bɛ iyi Ilaaḥ í so ikpa lele hai bi tu n̄ju á nyi wa má do yaase beɪ ì yɔɔ í nɛɔ leleu n̄a.

Nsūi Zudasi

¹² Iyi inɛ n̄ju à fɔ beɛbɛ à tā, n̄ɔi woo bɛ nja à sinda wa hai iri kutai Olivie bii à wau à nyi wa Zeruzalemu. Iri kutau í wa kɔkɔi iluu zakai kilo akā. ¹³ Iyi à to Zeruzalemu n̄ɔi à gū lelei ile ku kpeke bii à ya maa wau. An̄a iyi à tɔtɔɔ bɛu wee, Piɛɛ do Zāa, do Zaaki, do Anderee, do Filipu, do Tomaa, do Baatelemi, do Matie, do Zaaki amai Alifee, do Simɔɔ iyi í ya jabua ilɛɛ do Zudu amai Zaaki. ¹⁴ Do anu akāi inɛ n̄ju fei à ya tɔtɔɔ a maa ce kutɔɔ do himma, an̄a do ifɔi Jesu n̄a do Maari iyee do inaabo gɔ n̄a má.

¹⁵ Ajɔ n̄ju gɔ woo dasi Jesu naane n̄ju à tɔtɔɔ má. Kukpɔ n̄ja í to zakai amane cifa. N̄ɔi Piɛɛ í dede í leekl si anini n̄ja í ni, ¹⁶ in̄e kpaasim n̄a, Hundei Ilaaḥi í j̄ɔ Davidi í fɔ idei Zudasi wo, n̄ju iyi í cuaa inɛ n̄a iyi à mu Jesuu, nɔ ideu kù nɛ beɪ á ce iyi kù ce. ¹⁷ Zudasiiu í tako í jɛ inɛ akā nwa wo, n̄ju mɔ í ya dasi icɛ nwa awo.

¹⁸ Fia iyi í ba na laalo iyi í ceu í raɔ iko gɔ. N̄ɔi í cuku, irie í tako í to ilɛ nɔ inɛɛ í la, ifūɛ fei í fita. ¹⁹ N̄ɔi inɛ n̄a iyi à wa Zeruzalemu fei à gbɔ ideu. Na n̄ɔi í j̄ɔ do fee n̄ja à waa kpe ikou Akedama, waatɔ Ikoi njɛ.

²⁰ Ideɛ iyi à kɔ si tia iri kukɔu wee.

A j̄ɔ ideu ku kpɔɔ bomma.
Inɛ gɔ ku maà buba bɛ má.
Nɔ à kɔɔ má à ni,
A j̄ɔ inɛ gɔ ku jɛ nsūɛ si icɛu.

21-22 Debei, ka dasi ine gɔ si inɔ nwa ku je nsũ Zudasiu. Nɔ í gbe lafɛe ku je ine iyi í ye kujli Lafɛe Jesu hai si bale bei awa mɔ. Nɔ lafɛe ku je ine akãi ine ɲa iyi à ba wa kuwɛɛ ajɔ si waati kãma fei iyi Jesu í wɛɛ do awa si andunyau ihɛ, hai waati iyi Zãa í dasie inyi hee í koo í bɔ lele. ²³ Nɔi à cica amanɛ minji gɔ ɲa, irii ine akãi Zozefu iyi à ɲa kpe Baasaba, walako Zusitu, ine minjisiau mɔ Matiasi. ²⁴ Nɔi à ce kutɔɔ à ni, Lafɛe, awɔ iyi í mà idai ine fei, nyisi wa ine iyi í cica. Si inai mɔcɔ minjie ɲau ihɛ ²⁵ nyisi wa ine iyi í bi ku je nsũ Zudasi si icei woo be ɲau, ice iyi Zudasi í jɔ nɔ í koo í lɔ tengi bii í jɔ à dasie. ²⁶ Nɔi à ta ɲɲa kɲasa. Nɔ kɲasau í so Matiasi. Nɔi à dasie si inai woo be maatakã ɲau.

2

Kunaai Hundei Ilaaɔ

¹ Iyi ajɔi Pantekotu í to, ɲoi woo dasi Jesu naane ɲau fei à tɔtɔɔ inya akã. ² Gbakã ɲoi à gbɔ iba gɔ í naa hai lele, í jɔ bei fufu nla, nɔ si inɔ ileu fei ine ɲa à gbɔ ibau. ³ Si anyie ɲoi à ye ngɔgɔ bei amei ina í na í lesi irii aɲa fei akã akã. ⁴ Nɔi aɲa iyi à wa be fei à kɔɔ Hundei Ilaaɔ nɔ à waa fɔ fee mmu gɔ ɲa, si bei Hundei Ilaaɔ í mu ɲɲa aɲa fei ikã ikã.

⁵ Wee waati beɛbe Zuifu gɔ ɲa iyi à mà beɛrei Ilaaɔ à naa hai ile fei à wa Zeruzalemu. ⁶ Iyi à gbɔ ibau, ɲoi zamaa nkɲɔ nkɲɔ í sei í koo í tɔtɔɔ be nɔ à biti jiiida jiiida si na iyi í jɔ à gbɔ woo dasi Jesu naane ɲau à waa fɔ feei aɲa ikã ikã. ⁷ Nɔi í mu ɲa biti hee í caa, nɔ à bee nje à waa ni, ine ɲa iyi à waa fɔ ideu be, n jɔ aɲa fei inei Galilee ɲai mɛɛ. ⁸ Nɔ beirei í ce awa fei à gbɔ à waa fɔ ide do fee nwa ikã ikã. ⁹ Si inɔ nwa ine gɔ ɲa à naai hai ilei Paati do hai Mɛdi do Elami, do hai ilei Mezopotami do Zudee do Kapadosi do Pontu do hai ilei Azii. ¹⁰ Ine gɔ ɲa mɔ hai ilei Firizii à naa do Panfili do Ezibiti do hai ikpa Libi iyi í wa kãkãi Sireni. Ine gɔ ɲa mɔ à naa hai Romu. ¹¹ Ine gɔ ɲa Zuifu ɲai à bí ɲa, ine gɔ ɲa mɔ à waa too kucei Zuifu ɲa. Ine gɔ ɲa à naa hai ilei Kereti do hai Arabi. Do ɲɲu fei, awa fei à gbɔ à waa fɔ fee nwa ɲa ikã ikã à waa sisiɔ mii nla ɲa iyi Ilaaɔ í ce. ¹² Nɔi aɲa fei à biti hee a kù mà bei aa lasabu nɔ à bee nje à waa ni, yoomai í je yaasei mii nɔu ihɛ. ¹³ Amma ine gɔ ɲa à yaako ɲa à waa ni, ine ɲau à mɔ atɛi hee í caa.

Waazo iyi Pieɛ í ce

¹⁴ Nɔi Pieɛ í dede do woo be maatakã ɲau ajɔ nɔ wa la hee lele í sɔ zamaau wa ni, iɲe Zuifu ɲa do iɲe mɔ iyi í wa Zeruzalemu fei, í sotí í gbɔ ɲa. ¹⁵ N̄ bi í mà ɲa iyi ine ɲau ihɛ a kù mɔ atɛ si bei í waa tamaa ɲau be, domi à wɛɛ si daadaako, baa isɔ mɛɛsã kù lɔ titã. ¹⁶ Amma iyi í waa ye daakɔyiu ihɛ ɲa, iyi walii Zoeli í fɔu mbe iyi í ni,

¹⁷ Ilaaɔ í ni, si ajɔi ankãanyi ɲau an daa ine fei si Hundem.

Ama inɛmãkɔ do ama inaabo ɲɲe ɲa aa ce walii.

Awaasũ ɲɲe ɲa aa ya maa ce kuyɛ ɲa,

Nɔ mãkɔ ngbo ɲɲe ɲa mɔ Ilaaɔ á ba ɲa ide ku fɔ si ala.

¹⁸ Waati beɛbe, an dasi Hundem si inɛmãkɔ do inaabo woo ce icɛm ɲa, Nɔ aa ce walii.

¹⁹ An nyisi mii maamaake ɲa ikpa lelei Aɔ,

Nɔ an jɔ ine ɲa a ye mii maamaake ɲa má si ile.

Ine ɲa aa ye njè do ina do cuai ina.

²⁰ Inunu á kuku inya

Nɔ cukpa ku kpã bei njè.

Si anyii ɲɲui ajɔi Lafɛe á to wa, ajɔ nla ilu amboeu.

21 Amma ine nja iyi à waa kpe A5 Lafēe fei aa ba faaba.

22 Ine inei Izireli nja, i sotl i gbə ideu nja. Ilaa5 í jò ì mà yikoi Jesu inei Nazaretiu nja na maamaake do nyinda nja iyi í jò Jesu í ce si anini nje, si bei inje taka nje ì mà nja. 23 Jesuu, Ilaa5 takaei í lasabu hai sinte í jilə si a daa ine nja si awə. Nə injei ì daa ilu dulum nja si awə ì jò à kpakpae si jli ku gaau à kpa nja. 24 Amma Ilaa5 í jūu hai si bale, í nyaai hai si wahalai iku domi iku kù ne gbugbā kāma sie hee ku geēe be. 25 Idei Davidi í kō í ni,

N̄ wa n ye A5 Lafēe ajo fei,

Domi í wa awə njem ku ba n maà n yaya.

26 Na n̄oi í jò idəm wa d̄s, nə n̄ wa n fə ide do inə did̄s.

Nə baa bii í je an ku n̄ ne kpāa ku cə,

27 Domi awə Ilaa5 í kaa jò hundem bi ku wai iku nja.

Beēbe m̄oi í kaa jò arai Ine Kumáe ku s̄ami.

28 Ì nyisim kpāa iyi wa bəəm si kuwēe.

An wēe do awə si inə did̄s.

29 Si anyii n̄ju n̄ Piēe í ni má, inje kpaasim nja, n̄ wa n s̄e n̄e n̄o kù ne sika kāma, Davidi bala nwa í ku n̄o à suu. Balee m̄oi í wa si anini nwa ih̄e hee do nnyi fei, mà irei. 30 Amma si bei í je walii, í mà iyi Ilaa5 í cea n̄ju kuwāi ide go do kugbasi í ni t̄akue go á na ku buba si kitāi bommae. 31 Davidi í mà mii iyi á na ku ce. Na n̄oi í jò ide iyi í fə, iyi í ni Ilaa5 kaa jò hundee bi ku wai iku nja n̄o arae kaa s̄ami, idei kujli ine iyi Ilaa5 í cicaui wa fāa. 32 Jesuu iyi n̄ wa n fə idee, Ilaa5 í jūu hai si bale nə awa fei à je seēda. 33 Ilaa5 Baaba í soo lele nə í muaa Hundee iyi í wāaò wo. Nə n̄ju m̄o í mua awa m̄o Hundee. N̄jui ì waa ye nə ì waa gbə nja be. 34 Davidi takae kù bə lelei A5 amma í ni,

A5 Lafēe í s̄s Lafēem í ni,

Buba awə njem,

35 Hee n ce mbēēe nja

Bi ku lesi isēe.

36 Na n̄oi í jò í s̄ta inje inei Izireli nja fei í mà iyi ih̄e nja s̄aa s̄aa. Jesu iyi ì kpakpa si jli n̄ou be nja, n̄jui A5 í ce Lafēe do Kirisi.

37 Iyi ine n̄au à gbə beēbe n̄oi ideu í to si nja nt̄o nt̄o, nə à bee Piēe do woo be iyi à gbe n̄au à ni, inje kpaasi nwa nja, beirei aa ka ce. 38 N̄oi Piēe í s̄s nja í ni, inje fei í kpaasi id̄o nje í jò à dasi nje inyi do irii Jesu Kirisi ku ba Ilaa5 ku kpa idei dulum du n̄e, nə aa ba amuai Ilaa5 ma nja iyi í je Hundee. 39 Beēbeí á ce si na iyi í jò Ilaa5 í ce n̄je kuwāe, inje do ama n̄je nja do ine nja iyi à wa hee jliji fei, ine nja iyi A5 Lafēe nwa á kpe fei.

40 Do ide ikā ikā nk̄pə nk̄p̄oi Piēe í je n̄ja do seēda nə í mu n̄ja gbugbā í ni, í nya ara n̄je ikā hai bi ine laal̄oi n̄sei n̄au ih̄e ku ba í ba faaba nja. 41 N̄oi à dasi ine nja iyi à gba idei Piēe inyi. Ajo n̄ju zaka bei amane dubu m̄eta í k̄ōsi si inoi woo dasi Jesu naane n̄au. 42 Nə à ya gbə cio iyi woo be n̄au à ya maa k̄o nja siu fei, nə à ya maa wēe do anu akā, à ya maa je ije iyi aa yeò gigii ikui Jesu, nə à ya maa ce kut̄ə ajo.

Kuwēeí ine nja iyi à dasi Jesu naane

43 N̄oi ideu í to si ine fei, nə Ilaa5 í jò woo be n̄au à wasi maamaake nk̄pə nk̄p̄o ku ce. 44 Woo dasi Jesu naane n̄au fei à ce anu akā nə mii iyi à ne fei ti anja feii í je. 45 Waati iyi ine go í ne bukaatai nḡəgo fei à ya ta iko n̄ja n̄ai do mii ndu nja nja nə a na lafēe fiaw zaka bei í ne bukaatae. 46 Ajo fei à ya t̄ət̄əi si bantumai kpasēi Ilaa5. Á ya t̄ət̄ə a maa jei si inə kpasē n̄ja nja do inə did̄s. Muafiti ci ya wa si. 47 Á

ya maa saabu Ilaaḍ nɔ inɛ fei í mà bɛɛɛ nɛja. Ajo fei inɛ ɛja à ya dasi naane nɔ a ba faaba. Bɛɛbei Lafɛɛ Jesu í ya maa kɔsi kukpɔi woo dasiɛ naane ɛja waati kama fei.

3

Wɛɛge gɔ í ba iri

¹ Nɔi aɛ ajo nɛju gɔ zakai isɔ mɛɛta Pɛɛ do Zāa à waa bɔ kutɔɔ bantumai kpasɛi Ilaaḍ. ² Nɔi à yɛ mɔkɔ gɔ bɛ iyi à bí do wɛɛge. Ajo fei à ya na a jilɔɔi andɛi bantumai kpasɛi Ilaaḍ iyi à ya kpe andɛ Ku slau, ku maa bara waati iyi inɛ ɛja à waa lɔ. ³ Iyi í yɛ Pɛɛ do Zāa à waa lɔ bantumai kpasɛu nɔi í tɔɔ ɛja a mua nɛju ngɔgɔ. ⁴ Nɔi Pɛɛ do Zāa à kɔsiɛ iju, nɔ Pɛɛ í ni, cɔ wa. ⁵ Nɔi í cɔ ɛja do laakai domi wa tamaa ngɔgɔ si ɛja. ⁶ Amma Pɛɛ í sɔsɔ í ni, n kù nɛ fia hee má jɛ wurɔ, amma iyi ñ nɛ an muuɛ. Do irii Jesu Kirisi inɛi Nazaretiu, dede i nɛ. ⁷ Nɔi í mu awɔ nɛi mɔkɔu í dedeɛ. Bɛ gbaká, isɛi inɛɛu do ikɔi isɛɛ ɛja í ce gbugbá. ⁸ Nɔi í fo í dinga wa nɛ. Nɔi aɛaɔ ɛja fei à lɔ bantumai kpasɛi Ilaaḍ ajɔ, nɔi í fo í dinga wa nɛ wa saabuɔ Ilaaḍ. ⁹ Nɔi inɛ fei í yɛ wa nɛ wa saabuɔ Ilaaḍ. ¹⁰ Si bei à mà iyi nɛju í ya tako ku maa buba andɛ kuslɔi bantumai kpasɛi Ilaaḍ ku maa barau, nɔi biti í mu aɛja fei nɔ ideu í to si ɛja.

Waazo iyi Pɛɛ í ce

¹¹ Nɔi mɔkɔ iyi í ba iriu kù jɛ kù nɛ hai bi Pɛɛ do Zāa. Aɛaɔ ɛja à wa ikpa akáí kpasɛi Ilaaḍ iyi à ya kpe bantumai Salomɔɔ. Nɔ inɛ ɛja iyi ideu í mu ɛja bitiu à sei à bɔ bi tu ɛja. ¹² Iyi Pɛɛ í yɛ ɛja nɔi í sɔ ɛja í ni, inɛ inɛi Izireli ɛja, bɛirei í ce ì biti ì waa cɔ wa bɛɛɛ ɛja. Ì tamaa bei gbugbá nwai walakɔ daa jiida nwai í jɔ mɔkɔu wa nɛ ɛja? ¹³ Aburhamu do Izaaki do Zakɔbu aɛja iyi à jɛ bala nwa ɛja, Aḍ Lafɛɛ nɛja í jɔ Jesu woo ce icɛɛ í nɛ amboe. Inɛi ì muu ì na inɛ ngbo ɛja nɔ ì kɔsiɛ ɛja si wajui Pilati, baa do iyi Pilati wa bi ku jɔɔ wo. ¹⁴ Amma inɛi ì kɔsiɛ, nɛju iyi í jɛ Inɛ Kumá do Inɛ Dee deeu nɔ ì tɔɔ Pilati ku jɔ nɛje woo kpa inɛu si agbɛɛ ɛja. ¹⁵ Si bɛɛɛ ì kpa inɛ iyi í jɛ irii kuwɛɛu ɛja. Amma Ilaaḍ í jɔu hai si bale, nɔ awa à yɔɔ. ¹⁶ Jesuu do naane iyi mɔkɔu ihɛ í dasiɛ nɛju í jɔ í ba gbugbá. Mɔkɔ iyi ì waa yɛ nɔ ì mà ɛja ihɛ, naane iyi í dasi Jesuu í jɔ í ba iri mam mam si wajui inɛ fei.

¹⁷ Nsei kpaasim ɛja, ñ mà mii iyi ì cea Jesuu ɛja, ì cooi si ngɔgɔ hai mà ɛja, bɛɛɛɛ do inɛ ngbo nɛje ɛja fei. ¹⁸ Ilaaḍ í jɔ walii ɛja fei à tako à fɔ ideɛ wo. Nɔ bɛɛɛɛ mɔi bei à fɔu fei í kɔ. Ide iyi à fɔu nɛju í jɛ à ni, kù nɛ bei á ce iyi inɛ iyi Ilaaḍ í cicau kù yɛ ijuukpá. ¹⁹ Na nɛju, ì kpaasi idɔ nɛje í sinda si Ilaaḍ ɛja ku ba ku kpa idei dulum du nɛje. ²⁰ Nɔ Ilaaḍ ku mu nɛje kuslmi jiida, nɔ ku bɛ Kirisi iyi í cicau wa ku jɛ tu nɛje, nɛju iyi í jɛ Jesuu. ²¹ Tilasii Jesu Kirisi ku maa wa lele hee awaati koo toɔ mii fei ku jɛ titɔ si bei Ilaaḍ í jɔ walii kumáɛ ɛja à tako à fɔ wo. ²² Moizi, inɛ aká nɛja, í ni, Aḍ Lafɛɛ nɛje á jɔ walii gɔ ku fita hai si anini nɛje iyi á yɛ bei amu. Nɔ á sla í gbo mii iyi á sɔ nɛje fei. ²³ Inɛ iyi kù waa too si idei waliu fei aa nyaa hai si inɔi zamaai Ilaaḍi a kpa. ²⁴ Bɛɛɛɛ mɔi Samuɛli do walii ɛja iyi à naa si anyie, aɛja fei à tako à fɔ idei mii ɛja iyi wa ce nsei ihɛ. ²⁵ Mii iyi walii ɛja à ni Ilaaḍ á ceu, inɛi wa cea. Nɛju í jɛ akabuɔ iyi Ilaaḍ í dɔ do bala nɛje ɛja si waati iyi í sɔ Aburhamu í ni, hai si dimieɛ an jɔ inɛi andunya fei ku ba kuwee. ²⁶ Bɛɛɛɛ Ilaaḍ í jɔ woo ce icɛɛ í fita hai bi tu nɛje nɔ í bɔɔ wai ku ba ku wee nɛje ku ba inɛ fei ì sinda ì jɔ laalɔ ku ce nɛje.

4

Piɛ do Zāa à wa bi igbei woo kiiti nja

¹ Si waati iyi Piɛ do Zāa à waa sɔ zamaau ideu beɛbe, nɔi woo weei Ilaaɔ nja do ine ngboi ine nja iyi à ya maa degbe kpasɛi Ilaaɔu do Sadusi nja à sekeɛ si nja wa. ² Ido nja í kɔ si na iyi í jò mɔcɔ minji nja à waa kɔ ine nja si cio à waa sɔ nja iyi Jesu í jì hai si bale, waato iku nja aa yɔkɔ a nyi wa si kuweɛ má. ³ Nɔi à mu nja à cɔmbo nja si ile piisɔ hee iju kumá domi ale í le tã. ⁴ Do nju fei, ine nkɔ iyi í gbɔ ideu í dasi naane. Nɔ kukɔ nja í kɔɔsi hee í to zakai amanɛ dubu miu.

⁵ Iju kumáɛ nɔi ine ngboi Zuifu nja do ine ngbo bubu nja do woo kɔ ine nja si wooda nja à tɔtɔ Zeruzalemu. ⁶ Nɔi à tɔtɔ aɔa do woo wee nlaui iyi à ya kpe Ani, do Kaifu do Zāa do Alesandu do ine nja iyi à gbe si nyaanzei woo wee nlaui fei. ⁷ Nɔi à nya Piɛ do Zāa wa hai ile piisɔɔu à naa à leekl nja si waju nja nɔ à lɔsi ku bee nja à waa ni, do gbugbāi yooi, mà do irii yooi ì ceò mii nɔu be nja.

⁸ Nɔi Piɛ í kɔɔ Hundei Ilaaɔ nɔ í sɔ nja í ni, inɛ Ilaalu do ine ngbo nja, ⁹ í waa bee wa idei icɛ jiida nja iyi à cea weɛgeu ihɛ do bei í ce í baò iri. ¹⁰ Na nju, í sɔa inɛ fei do ine Izireli nja fei í mà nja, mɔkɔ iyi wa leekl si waju njeu be, í ba irii do saabui irii Jesu Kirisi inei Nazareti, ine iyi ì kpakpa si antai jìi ku gaauu nja nɔ Ilaaɔ í jũu hai si bale. ¹¹ Jesui kukɔu wa fāa iyi í ni, Kuta iyi woo ma nja à cau,

Njui í baa í je kuta sintei icui ile.

¹² Woo faaba gɔ kù weɛ má bii kù je nju akā, domi Ilaaɔ kù na irii ine gɔ má si andunya iyi aa ka kpe ka baò faaba.

¹³ Iyi ine nja à gbɔ ideu nɔi à biti domi à ye wɔkɔi Piɛ do Zāa nɔ à mà gbakā iyi tãka nja iyi à kù ce baa cio. Nɔi à mà iyi aɔai à weɛ wo do Jesu. ¹⁴ Amma si bei à ye mɔkɔ iyi í ba iriu wa leekl do Piɛ do Zāa, njui í jò a kù ba ide gɔ iyi aa ni má. ¹⁵ Nɔi à ni a fita hai ile kiitiu. Iyi à fita, ine nja iyi à gbe beu à waa busi nje aɔa duusɔ. ¹⁶ Nɔi à waa ni, beirei aa ka cea mɔkɔ nja ihɛ. Wee inei Zeruzalemu nja fei à mà iyi à ce maamaake nla nla gɔ, nɔ a kaa ka yɔkɔ ka jã. ¹⁷ Amma ka ganji nja ku ba ideu ku maà fangaa si ine nja iyi à gbe má, ka kò nja do ijuukpā ku ba a maà sɔ ine kama ide do irii Jesu má. ¹⁸ Nɔi à kpe nja má nɔ à kò nja a fɔ ide do irii Jesu má hee má je a kò ine nja si cioi ideɛ.

¹⁹ Amma Piɛ do Zāa à sɔ nja à ni, i bee ara nje ide bii á je dee dee si wajui Ilaaɔ ka gbɔ ide nje nɔ ka jò ti Ilaaɔ. ²⁰ Awa de a kaa ka yɔkɔ ka coko do mii iyi à ye do iyi à gbɔ. ²¹ Nɔi à gbagba si nja má ntɔ ntɔ à bei à jò nja. A kù ba yaase bei aa ce a fa itl nja si na iyi í jò ine fei wa saabu Ilaaɔ do mii iyi í ceu, ²² domi mɔkɔ iyi à faaba do maamaakeu, adɔɛ í re baa ciiji.

Woo dasi Jesu naane nja à waa tɔ wɔkɔ

²³ Nɔi Piɛ do Zāa à nyi bi kpaasi nja nja si waati iyi woo kiiti nja à jò nja. Nɔ à koo à sisi nja ide iyi ine ngbo nja do ine ngboi woo weei Ilaaɔ nja à sɔ nja. ²⁴ Iyi à gbɔ ideu nɔi aɔa fei à tɔ Ilaaɔ do anu akā à ni, Aɔ Lafɛ, awɔi ì taka lele do ile do tenku do mii iyi í wa si fei. ²⁵ Hundei í jò bala nwa Davidi woo ce icɛɛ í fɔ wo í ni,

Na mii í ce idɔi inei dimi mmu nja í kɔ.

Na mii í ce ine nja à waa ce anu tɔɔsi a ba a cea Ilaaɔ laalo, nɔ wee mii gɔi iyi kaa yɔkɔ ku ce mɔm.

²⁶ Amanlui andunya nja do ilu iri nja à dede nɔ à tɔtɔ

Ku ba a ce igũ do Ilaaɔ do ine iyi í cica.

²⁷ Ilaaḥ Baaba, ide iyi Davidi í fəu be ntəi, domi Herodu do Pənsu Pilati à ce anu akā. À tətəə do dimi mmu ŋa do inei Izireli ŋa si iluu ihē à ye taalei Jesu woo ce ice kumáe iyi i cica i nya ikāu. ²⁸ Bəebei à ce, nə nŋu be í jò mii iyi i jile fei hai tako do iyi í je idəəbie í kḥ. ²⁹ Na nŋu nsei, Lafē, ce laakaii ide ku fə ŋa nə i jə awa woo ce icēe ŋau ka sisi ideu do wəəkə nla nla. ³⁰ Nyisi gbugbāe ku ba maamaake ŋa ku ce nə inē ŋa a ba iri do saabui irii Jesu woo ce ice kumáeu.

³¹ Iyi à ce kutəəu à tǎ ŋəi inya bii à tətəəu í yaya. Njəi ŋa fei à kḥ Hundei Ilaaḥ nə à wasi ku waaəo idei Ilaaḥ bəbei do wəəkə.

Mii iyi woo dasi Jesu naane ŋau à ne ti ŋa fei

³² Akpəi woo dasi Jesu naane ŋau í kḥəsi nə ŋa fei à ne anu akā. Ine gə ci ya ni mii iyi nŋu í ne ti nŋu akāi amma mii iyi à ne fei ti ŋa fei. ³³ Do gbugbā nla nla woo be ŋau à waa sisiə kujli Lafē Jesu hai si bale, nə didḥ nla nla Ilaaḥ í wa si ŋa fei. ³⁴ Ine gə kù je are si inə ŋa, domi ajə minji do ajə minji fei inē ŋa iyi à ne iko do kpasē ŋa fei à ya taai nə a naaḥ fiau wa, ³⁵ a naa a na woo be ŋau, nə a ce ikpēe si bei bukaatai inē fei í to.

³⁶ Bəebei Jozefu, inei Levi gə iyi à bí Sipu, í ce. Nŋui woo be ŋau à ya kpe Baanabasi, waatə woo mua inē gbugbā. ³⁷ Í ta ikoe gə í naaḥ fiau wa í naa í na woo be ŋau.

5

Idei Ananiasi do Safira

¹ Amma məkə gə í wee iyi à ya kpe Ananiasi, aboe mə à ya kpoo Safira. Məkəu í ta ikoe gə, ² nə í jile ikə akāi fiau ndee, iyi í gbeu mə í koo í na woo be ŋau. Nə wee aboe í weəə kumásie. ³ Iyi í na ŋa fiau ŋəi Piee í beee í ni, Ananiasi, beirei í ce í jə Seetam í lə si idəe hee í waa səa Hundei Ilaaḥ ibo nə í jə bubui fiai ikou ndee. ⁴ Iko iyi í tau awə si í nəə ba. Iyi í taa í tǎ, fiau kù je titēe? To, na mii í jə í ce dimii lasabuu ihē. Kù je amanə ŋai í səa ibo, Ilaaḥi í səa. ⁵ Iyi Ananiasi í gbə ideu gbakā ŋəi í cuku tengi be í ku. Njəi inē ŋa iyi à gbə ideu fei njo í mu ŋa hee í caa. ⁶ Njəi awaasū ŋa à naa à wo ikuu do aəə à koo à suu.

⁷ Si anyii isə məeta má, ŋəi aboe mə í lə wa. Wee kù mà mii iyi í ce məkəi nŋu titə. ⁸ Njəi Piee í beee í ni, fia iyi məkəe í naaḥ wau ihē, bəebei í ta iko nŋeu ŋa? Njəi Safira í jəaa í ni, bəe mbə. ⁹ Njəi Piee í beee í ni, beirei í ce inje minji fei í ce anu akā í cə laakaii Hundei Aḥ Lafē bəebe ŋa. Cə, inē ŋa iyi à si məkəe à wa ande koofa be, aa si awə mə. ¹⁰ Be gbakā ŋəi abou mə í cuku si wajui Piee be í ku. Njəi awaasū ŋau à lə be à koo à ba í ku, ŋəi à soo wa à naa à suu kəkəi məkəe. ¹¹ Njəi njo í mu inei igbei Jesu ŋau ntə ntə do inē ŋa iyi à gbə ideu fei.

Maamaake nkpə

¹² Njəi woo be ŋau à jə maamaake do nyinda nkpə í wasi ku ce si wajui inē ŋa. Nə woo dasi Jesu naane ŋau à ya tətəə bantumai Salomə. ¹³ Ine kāmā kù bi ku lə inə ŋa do muafiti domi à waa ce njo, amma do nŋu fei à waa saabu ŋa ntə ntə. ¹⁴ Amma kukpəi inē ŋa iyi à dasi Lafē Jesu naane ntə ntə í kḥəsi wa koo, hai ineməkə do inaabo ŋa. ¹⁵ Njəi inē ŋa à wasi ku naaḥ bḥə ŋa wa si kpāa ŋa. À ya naa a jile ŋai si daayí ŋa do si sēe ŋa ku ba bii Piee wa lə ayəe ku bii inē gə ŋa si inə ŋa. ¹⁶ Njəi inē nkpə í wasi ku naaḥ bḥə ŋa wa do inē ŋa iyi à ne inei inəəko ŋa hai ilēekoi Zeruzalemu ŋa, ŋa fei à nə à ba iri.

À kpā woo be ŋau iju

17 Amma woo wee nlai Ilaaḏu do ine ḡa iyi à wa si igbei Saduse ḡa iyi à wa bi tɛɛu fei à dedeḡ igu si gāmei woo be ḡau. 18 Nḡi à mu ḡa gbakā à dasi ḡa piisḡo. 19 Nḡi idūu amalekai Aḡ Lafɛi í naa í cɪ gamboi ile piisḡou í nya ḡa nḡ í sḡ ḡa í ni, 20 í bḡ bantumai kpasɛi Ilaaḡ í koo í leekɪ be ḡa nḡ í sisia ine ḡa idei kuwɛɛu fei. 21 Nḡ woo be ḡau à gbḡ ideu. Amɛɛjuma gbakā nḡi à bḡ bantumai kpasɛi Ilaaḡ be à wasi ku kḡ ine ḡa si cio.

Wee waati bɛɛbe woo wee nlai Ilaaḏu do ineḡ ḡau à tḡtḡo nḡ à kpe igbei woo kiiti ḡau do ine ngboi Izireli ḡa fei, à bei à bɛ woo degbe kpasɛi Ilaaḡ ḡau a koo a kpe woo be ḡau wa hai ile piisḡo. 22 Amma iyi à to a kù ye woo be ḡau ile piisḡo be. Nḡ à nyi bi ine ngbo ḡau má 23 à ni, iyi à to be à ba ile piisḡou wa cɪmbo dim dim nḡ à ba woo degbe ḡau à waa leekɪ andɛ be. Amma iyi à cɪ gambo ḡau a kù ye ine kāma ile be. 24 Iyi ine ngboi woo degbe kpasɛi Ilaaḏu do ine ngboi woo wee ḡau à gbḡ ideu, nḡi à biti a kù mà bei ideu á kpa iri. 25 Nḡi ine gḡ í naa í sḡ ḡa í ni, í gbḡ ḡa, ine ḡa iyi ì dasi piisḡo ḡau à wa bantumai kpasɛi Ilaaḡ à waa kḡ ine ḡa si cio. 26 Nḡi ine ngboi woo degbe kpasɛi Ilaaḏu, nḡu do ineḡ ḡa à koo à gbā ḡa à naaḡ ḡa wa bi ine ngbo ḡau. Amma kù je do gbugbā domi à waa ce nḡoi zamaaḡ a maa na a ta ḡa kuta.

27 Iyi à naaḡ ḡa wa à leekɪ ḡa si wajui igbei woo kiiti ḡau nḡ woo wee nlai Ilaaḏu í sḡ ḡa 28 í ni, à kḡ nḡe mam mam à ni í maḡ ya ce waazo do irii mākou má ḡa. Amma wee, í ce waazo nḡe í waa koo ḡa hee í kḡ inei Zeruzalemu ḡa fei si cio nḡe nḡ ì waa bi í dasi wa taalei ikui mākou ḡa. 29 Nḡi Pieḡ do woo be kpaasie ḡau à je à ni, tilasi idei Ilaaḡi aa ka jirima, kù je ti amanɛ ḡa. 30 Aḡ Lafɛi bala nwa ḡai í jɪ Jesuu hai si bale, ine iyi ì kpaakpa si jɪ í kpaḡ ḡau. 31 Nḡi Ilaaḡ í soo lele í jɪlḡo awḡ nḡe ku je ilaalu do Woo faaba nḡ ku muaḡ inei Izireli ḡa kpāa a kpaasi idḡ nḡa ku ba ku kpa idei dulum du ḡa. 32 Awai à je seɛdai mii ḡau be, awa do Hundei Ilaaḡ iyi Ilaaḡ í mua ine ḡa iyi à waa jirimɛ.

33 Iyi à gbḡ ideu nḡi idḡ nḡa í kḡ hee à waa de a kpa ḡa. 34 Amma ine akā nḡa iyi à ya kpe Gamalie í dede í leekɪ si aninii woo kiiti ḡau í ni a nya woo be ḡau wa titā. Gamaliɛu Farisii wa je do woo kḡ ine ḡa si wooda, nḡ í ne bɛɛɛɛ nḡo nḡo bi ine fei. 35 Nḡi í sḡ ine ḡau í ni, inḡ inei Izireli ḡa, í laakai ḡa do mii iyi í waa bi í cea ine ḡau. 36 Kù kpe mḡm titā iyi mākḡ gḡ í naa ihɛ à ya kpoo Tedasi nḡ í ya maa so arɛ lele bei ine nla gḡ nḡ amanɛ bei cɪḡ mɛɛ wa tooɛ. Amma à kpaḡ, nḡ mḡcɛɛ ḡau fei à fangaa, nḡ à gbɛje ideɛ. 37 Si anyie, waati iyi à na à waa ce kuka, nḡi mākḡ gḡ mḡ í naa à ya kpoo Zudasi inei Galilee. Nḡu mḡ í jḡ ine nkḡḡ nkḡḡ wa tooɛ. Amma à kpa nḡu mḡ nḡ ine ḡa iyi à waa tooɛu fei à fangaa. 38 Na nḡu, bii í je aa gbḡ idem ḡa, í jḡ ine ḡau be a ne ḡa. Bii í je ideu do icɛ ḡa iyi à waa ceu hai bi amanɛ ḡai wa naa, á na ku kpa iri. 39 Amma bii kuce nḡau hai bi Ilaaḡi wa naa, í kaa yḡkḡ í kāmia ḡa ḡa. Í ce laakai í maḡ ti í na í maa ba Ilaaḡ ku ḡa ḡa.

40 Nḡ à gbḡ ideɛ. Nḡi à kpe woo be ḡau à cā ḡa do kpḡḡḡ à ni a maḡ fḡ ide do irii Jesu má à bei à jḡ ḡa. 41 Nḡi woo be ḡau à ne hai bi igbei woo kiiti ḡau do inḡ didḡ nla nla si na iyi í jḡ Ilaaḡ í ka ḡa si ine ḡa iyi à to a maa yaako ḡa na irii Jesu. 42 Ajḡ fei si bantumai kpasɛi Ilaaḡ do si inḡ kpasɛ ḡa à ya maa ce waazoi laabaḡu jiidau nḡ a maa kḡ ine ḡa si cio waati kāma fei a maa ni Jesui í je ine iyi Ilaaḡ í cicau.

6

À cica amanɛ mɛɛje ku sobi woo be ḡa

1 Waati bɛɛbe kukḡḡi ine ḡa iyi à waa too kpāai Jesuu wa kḡosi. Nḡi Zuifu ḡa iyi à ya fḡ Gerekiu à waa gbagba si Zuifu alala ḡau domi si ije iyi à ya maa kpēa

jaaḥ nja waati kâma fei à ya maa gbɛje jaaḥ nja nja. ² Njoi woo be maateejii nja à tɔtɔ inɛ nja iyi à waa too kpâai Jesu nja fei à ni, kù sɛa ka jò ide i Ilaaḥ ku waaazo ka maa ce ide ije nja. ³ Na nju, ije kpaasi nwa nja, i cica amanɛ mɛɛje si ino nje, inɛ nja iyi à waa je nja sɛɛda jüda, iyi à kḥḥ Hundi Ilaaḥ do bisi, nɔ ka kâa nja icɛu. ⁴ Amma awa taka nwa aa ka maa ce kutɔ nɔ ka maa waaazo ide i Ilaaḥ waati kâma fei. ⁵ Inɛ nja fei à jesi ideu. Njoi à cica Etieni iyi í kḥḥ Hundi Ilaaḥ nɔ naanɛ í la. Si anyii nju nɔ à cica Filipu, do Pokɔ, do Nikaḥ, do Timɔ, do Pamenasi, do Nikola inɛi Antiási iyi í too kucei Zuifu nja wo í bei í na í dasi Jesu naanɛu. ⁶ Njoi à bɔḥ nja bi woo be nja. Nɔ woo be nja à ce kutɔ à le nja awɔ si iri ku ba a sintiò icɛ.

⁷ Bɛɛbɛ mɔi ide i Ilaaḥ í fangaa wa koo nɔ kukpoi inɛ nja iyi à waa too kpâai Jesu í kḥḥsi wa koo si ilu Zeruzalɛmu, nɔ woo weei Ilaaḥ nkpɔ í dasi naanɛ.

À mu Etieni

⁸ Wee Etieni í nɛ gbugbã ntɔ ntɔ nɔ Ilaaḥ í ceaa didḥ nɔ í ce maamaake do nyinda nla gɔ nja si aninii inɛ nja. ⁹ Amma inɛ gɔ nja à ba Etieni kakɔ ku ce. Inɛ nja gɔgɔ nja hai ilei Silisii à naa do hai ilei Azii, gɔgɔ nja mɔ inɛi Sireni nja do Alesandiri, anja à je inɛi igbei Zuifu gɔ nja iyi à ya kpe aru nja iyi à jò. ¹⁰ Amma a kù nɔḥ domi wa fɔ ide i do bisi do gbugbã Hundi Ilaaḥ. ¹¹ Njoi à mua mɔkɔ gɔ nja fia si asii ku ba a máa ide. Nɔ inɛ nja iyi à muaa fia nja à sɔ inɛ nja à ni à gbɔ inɛɛu ihɛ wa fɔ laalɔi Moizi do Ilaaḥ. ¹² Bɛɛbɛi à dedeḥ idɔkḥi inɛ nja, do inɛ ngbo nja do woo kɔ inɛ nja si wooda nja. À sɛkɛɛ si Etieni nɔ à muu à bɔḥ si wajui igbei woo kiiti nja. ¹³ Si anyie nja à naaḥ mɔkɔ gɔ nja wa iyi à naa à máa ide à ni, inɛɛu ihɛ waati kâma fei í ya maa fɔ laalɔi kpasɛi Ilaaḥ do woodai Moizi. ¹⁴ À gbɔ iyi í fɔ í ni Jesu inɛi Nazaretu á lege kpasɛu ihɛ nɔ ku kpaasi dedemba nja iyi Moizi í sɔ wa fei. ¹⁵ Inɛ nja iyi à wa si igbeu fei à kâsi Etieni iju nja à yɛ wajue wa daana bei wajui amaleka.

7

WaaZOi Etieni

¹ Njoi woo wee nla i Ilaaḥu í bee Etieni í ni, ideu ntɔi? ² Njoi Etieni í jɛaa í ni, ije baam nja do kpaasim nja, i gbɔ iyi nɛ wa n fɔ. Waati iyi Aburahamu bala nwa í wa ilei Mesopotami, Ilaaḥ ilu amboe í naa bi tɛɛ. Waati bɛɛbɛ, kù bɔ Harãa titã. ³ Njoi Ilaaḥ í sɔḥ í ni, jò ilei ideɛ do nyaanzɛ nja nɔ í bɔ ile bii an nyisie. ⁴ Njoi Aburahamu í fita hai ilei inɛi Kaladeɛ nja nɔ í koo í buba Harãa. Hai bɛ, si anyii ikui baɛɛu nja Ilaaḥ í jò í naa ile bii í wa nsei nja ihɛ. ⁵ Waati bɛɛbɛ kù muaa bii kâma si ileu, baa bii á lesi kute titã. Amma do iyi Aburahamu kù bí fei Ilaaḥ í ceaa kuwã í ni nju á muaa ileu nɔ ku je ti nju do amaɛ nja. ⁶ Njoi Ilaaḥ í sɔ Aburahamu má í ni, tɔkue nja aa wa si ile mmu gɔ, bei aa mu nja a je aru a wahala nja zakai adḥ cɔ mɛɛ. ⁷ Ilaaḥ í nɔ í ni, amui an kiiti dimi iyi à mu nja aruu. Si anyii nju tɔkue nja aa fita hai ile bɛ a baa ileu ihɛ bii aa tɔm. ⁸ Waati bɛɛbɛ Ilaaḥ í na Aburahamu woodai bango ku dasi ku je sɛɛdai akabuue. Si anyie nja Aburahamu í na í bí Izaaki nɔ í dasie bango si ajɔ mɛɛjɔsiae. Bɛɛbɛi Izaaki mɔ í cea Zakɔbu, nɔ Zakɔbu mɔ í cea ama maateejie nja bɛɛbɛ, anja iyi à je balai dimi maateejii Zuifu nja.

⁹ Amaí Zakɔbu nja à waa ba Zozɛfu ifɔ nja igu ku ce nɔ à muu à taa inɛ nja iyi à waa bɔ ilei Ezibiti. Amma Ilaaḥ í wa anyie, ¹⁰ nja í nyaa hai si wahalɛ fei. Í muaa bisi nɔ í jò í nɛ bɛɛɛ bi Faraḥ ilaalui Ezibitiu. Njoi Faraḥ í coo minjisiaɛ si ileu nɔ í jò í je inɛ ngboi kpasɛɛ má. ¹¹ Njoi ari í naa si ilei Ezibiti do si ilei Kanaḥ

fei, í kpā inɛ nɔ iju ntɔ ntɔ. Bala nwa nɔ a kù ba baa mii iyi aa je. ¹² Nɔi Zakɔbu í gbɔ iyi ije í wa ilei Ezibiti, nɔ í bɛ amae nɔ bɛ gbakā akā, anɔ iyi á je bala nwa nɔ. ¹³ Iyi á koo bɛ isɛ gbeejisia nɔi Zozefu í tuse arae bi igbāe nɔ do ífɛ, nɔ Faraɔ mɔ í tɔtɔ í mào nɔ. ¹⁴ Nɔi Zozefu í sɔ nɔ í ni á koo á kpe Zakɔbu baai nɔ wɔ do nyaanzee nɔ fei. Wee inɛ nɔ wɛɛi amanɛ kitaɔ fɛwɔ do miu. ¹⁵ Bɛɛɛi Zakɔbu í bɔɔ Ezibiti. Bei í ku, bɛ mɔi bala nwa nɔ á ku. ¹⁶ Nɔ á so iku nɔ á bɔɔ Sikemu á koo á si nɔ si bale iyi Aburahamu í tako í ra bi amai Hemɔ nɔ.

¹⁷ Ide iyi Ilaaɔ í wāɔ Aburahamu, iyi waatii kuceɛ í maai wa inɛ nwa nɔ á kpɔ á waa kɔsi si ilei Ezibiti. ¹⁸ Si anyii adɔ nkɔ nkɔ inɛ mmu gɔ í naa í je bomma, inɛ nɔ kù mɔ Zozefu. ¹⁹ Nɔi í dɔ iju inɛ nwa nɔ nɔ í ce nɔ laalɔ, nɔ í nyi í tilasi nɔ mɔ á nɔ ama kpɔtɔ nɔ nɔ á ku. ²⁰ Waati bɛɛɛi á bi Moizi. Ama kpɔtɔ iyi í sɔ hee í caa. Nɔi á wɔ bɛ si kpasɛi baae zakai cukpa mɛɛta. ²¹ Iyi á koo á jilɔ, nɔi ama inaaboi Faraɔ í so ndɛɛ í muu bei amai nɔ takae. ²² Nɔi á kɔa Moizi si bisii inɛ Ezibiti nɔ fei nɔ í baa í je ilu gbugbā si ide ku fɔ do si kuceɛ.

²³ Iyi Moizi í to adɔ ciiji, nɔi í dasi idɔ nɔ koo cɔ inɛ Izireli nɔ dimie nɔ. ²⁴ Nɔi í ye inɛ Ezibiti gɔ wa kpā inɛ akā nɔ iju, nɔi í bɔ inɛ ku faaba nɔ í cā inɛ Ezibiti í kpa. ²⁵ Í tamaa bei inɛ nɔ nɔ mɔ iyi Ilaaɔ í bɛ nɔ wai nɔ ku na ku faaba nɔ, amma á kù mɔ. ²⁶ Iju kumae nɔi Moizi í ye inɛ Izireli minji gɔ nɔ iyi á waa ja. Nɔi wa bi ku la nɔ, nɔ í ni, kpaasim nɔ, inɛ iyi í je nyaanze akā nɔ, na mii í ce í waa wahala nje bɛɛɛ nɔ. ²⁷ Nɔi inɛ iyi wa wahala kpaasieu í tale Moizi í ni, yooi í ce inɛ ngbo í na í kiiti nwa. ²⁸ I bi í kpa amu mɔ bei í kpa inɛ Ezibiti anai? ²⁹ Iyi Moizi í gbɔ ideu nɔi í sa í ne ilei Madiāa í koo wa je inɛ njoo bɛ. Bei í so abo nɔ í bí ama inɛ mɔ minji.

³⁰ Si anyii adɔ ciiji nɔi aju nɔ amaleka gɔ í naa bi tɛ si gbaa kɔkɔi geetei Sinai. Amaleka í naa si ama waa tɔtɔ gɔ iyi í ce bei wa jo. ³¹ Iyi Moizi í yɔ nɔi í biti. Nɔ í sekeɛ sie í bɔ ku cɔ, nɔi í gbɔ ide ku fɔi Aɔ Lafɛɛ wa ni, ³² amui n je Ilaaɔ, Lafɛɛi Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu, balaɛ nɔ. Nɔi Moizi í yaya do njo, kù waa bi inɔ ku cɔ mɔ. ³³ Nɔi Aɔ Lafɛɛ í sɔo í ni, bɔ baataɛ bɛ, domi inɔa bii í waa leeku bɛ inɔ kumai. ³⁴ Wee n ye wahalai inɛ nɔ iyi á wa ilei Ezibiti. N gbɔ kukpata nɔ, nɔ n kita wa n naa n faaba nɔ. To, nsei, naa wa, n bɛɛ Ezibiti.

³⁵ Moiziu, iyi inɛ Izireli nɔ á kɔsi wo nɔ á nia, yooi í ce inɛ ngbo woo kiiti, nɔi Ilaaɔ í bɛ ku je inɛ ngbo woo faaba nɔ do sobii amaleka iyi í naa bi tɛ si ama wau. ³⁶ Moiziu nɔi í nya inɛ Izireli nɔ hai ilei Ezibiti nɔ í ce nyinda nɔ do maamaake nɔ si ileu do si Tenku Nkpau do si gbaa zakai adɔ ciiji. ³⁷ Moizi takae í nyi í sɔ inɛ Izireli nɔ mɔ í ni, Ilaaɔ á bɛ si nɔ walii wa bei amu, iyi á je inɛ akā nɔ. ³⁸ Moizii í tako í wa bii inɛ Izireli nɔ á tɔtɔ si gbaa. Nɔi í wa afei bala nwa nɔ do amaleka iyi í baa ide ku fɔ si geetei Sinai. Nɔ hai bi tɛɛi í gba idei kuwɛɛ í na wa.

³⁹ Amma bala nwa nɔ a kù waa bi idee ku gbɔ. Á kɔsie á waa bi á nyi ikpa ilei Ezibiti ma. ⁴⁰ Nɔi í jɔ á sɔ Arɔɔ á ni, ce nwa iwɛ iyi á cua nwa si kpāa domi Moiziu iyi í nya wa wa hai ilei Ezibiti á kù mɔ mii iyi í coo. ⁴¹ Nɔi á ce iwɛ gɔ iyi í jo ama ketɛ, nɔ inɔ nɔ í dɔ na icei awɔ nɔ á cea kuwɛ. ⁴² Na nɔ, Ilaaɔ í fa arae hai bi tu nɔ nɔ í jɔ á waa tɔo inunu do cukpa do andaiya nɔ. Ide nɔi á kɔ si tiai walii nɔ á ni, Ilaaɔ í ni, Inɛ inɛ Izireli nɔ, kù je amui í cea dimii kuwɛ ikā ikā Adɔ ciiji si gbaa ihɛ nɔ.

⁴³ Amma iwē ɲa iyi ɲe taka ɲɲe ì ce ɲai ì cea kuwee ɲa. Plei acɔi iwē Mòlòkui ì ya maa so ɲa do andaiyai iwē Refāa. Na ɲai ì jò an jò a mu ɲe a nɛð ɲe hee ilei Babilòni.

⁴⁴ Nò Etieni ì ni má, bala nwa ɲau à ne ilei acɔ si gbaau, ɲɲui wa nyisi iyi Ilaaḡ ì wɛɛ do aɲa. Moizi ì cooi bei Ilaaḡ ì nyisie ì ni ku coou. ⁴⁵ Plei acɔu, bala nwa ɲa iyi ì naa si anyii ine sinte ɲau, aɲa do Zozue woo cua ɲa à soo à nɛð wa ìleu ihē. Ìleu Ilaaḡ ì lele dimi ɲa iyi ì tako à wa si wo. Nò ilei acɔu ì wa ihē hee waatii ilaalu Davidi. ⁴⁶ Si bei Davidi ì ba didḡi Ilaaḡ, ɲɲui ì jò ì tɔɔe ku jò ɲɲu ku maa ile tengi bii tɔkui Zakòbu ɲa aa ya guleaa *.

⁴⁷ Amma Salomɔi ì maa ileu. ⁴⁸ Amma Ilaaḡ kù ne saa. Ci ya wa si ile iyi amanɛ ɲa à ma. Bɛɛbei walii gò ì tako ì fò wo ì ni,

⁴⁹ Ilaaḡ ì ni, lelei ì je kitāi bommam,

Nò ìle ì je bi ku lesi isem.

Debei, dimii ile yoomai aa yòkò ì maam ɲa.

Mà iwoi inya ì wa bii an ya n sɪmi.

⁵⁰ Kù je amui ì ce fei ndɛɛ?

⁵¹ Nò Etieni ì ni má, ɲe ine ku gaabu ɲai, idò ɲɲe do itɪ ɲɲe fei ì le. Ì ya maa kòsi Hundei Ilaaḡ ɲai waati kàma fei. Ìne mɔ ì waa ce bei bala ɲɲe ɲa à tako à ce wo. ⁵² Walii yooma ɲai bala ɲɲe ɲa a kù kpā iju. À kpa hee do ine ɲa iyi ì fò kunaai Ìne Dee deeu, ine iyi ɲe taka ɲɲe ì zambae si nsei ì kpa ɲau. ⁵³ Ìne iyi do saabui amaleka ɲau Ilaaḡ, ì na ɲe woodae, ì kù too si woodau ɲa.

Etieni ì ku

⁵⁴ Iyi ine ɲau à gbò ideu ɲai idò ɲɲa ì kḡ si Etieni hee à waa ɲò amaawò ɲɲa ɲa. ⁵⁵ Amma Etieni ì kḡḡ Hundei Ilaaḡ nò ì cò lele, ɲai ì ye amboei Ilaaḡ nò ì ye Jesu mɔ wa leekɪ do ikpa awò ɲɛɛ. ⁵⁶ Nò ì ni, ì gbò ɲa, ì ye lele ì cɪ nò Amai Amanɛ wa leekɪ do ikpa awò ɲɛi Ilaaḡ. ⁵⁷ Amma à ðɪ itɪ ɲɲa à bei ì dḡ anu nla nla nò à sei ajò à koo à wo sie. ⁵⁸ Nò ì faa hai inò ìlu à koo à nyòò ku ba a taa kuta a kpa. Nò ìne ɲa iyi ì tako à má ideu à bò kumboo ɲɲa ɲa à jò awaasū gò bɛ à ya kpoo Sòlu. ⁵⁹ Si bei ì waa ta Etieni kutau ɲai Etieni ì ce kutò ì ni, Lafɛɛ Jesu, gba hundem. ⁶⁰ Nò ì cuku ì gule wa dḡ anu hee lele wa ni, Lafɛɛ, mà mu ɲa do dulum nòu ihē. Iyi ì fò bɛɛɛ ì tã ɲai ì ku.

8

¹ Nò waatii kukpai Etieniu Sòlu mɔ ì jesi.

Sòlu ì kpā inɛi igbei Jesu ɲa iju

Hai ajò ɲɲu bei ì sinti ku kpā inɛi igbei Jesu ɲa iyi ì wa Zeruzalem u iju. Bii kù je woo be ɲau baasi, woo dasi Jesu naane ɲau fei à fangaai si ilei Zudee do si ilei Samari. ² Nò ìne gò ɲa iyi ì mà bɛɛɛɛ Ilaaḡ à si Etieni do kukpata.

³ Amma Sòlu ì wasi inɛi igbei Jesu ɲa ku kpā iju. Ì ya lo kpasɛ do kpasɛ ɲai ku maa mu inemàkò do inaabo ɲa do gbugbā koo dasi ɲa piisḡ.

Filipu wa sisi laabaau jiidu si ilei Samari

⁴ Ìne ɲa iyi ì fangaau à koo à waa waazo laabaau jiidau bii fei. ⁵ Filipu ì bò ìlu nlaì Samari nò wa cea inɛi ìlu be ɲa faajii ìne iyi Ilaaḡ ì cicau. ⁶⁻⁷ Nò ì ce maamaake ɲa. Ì lele inɛi inòòko ɲa hai si ìne nkɲò nò à fita do anu ku dḡ nla nla, nò ì jò wɛɛge nkɲò do ìlu kutɛ akà ɲa à ba iri. Iyi ìne ɲa à waa gbò waazòeu nò à

* **7:46** ku maa ile, tengi bii tɔkui Zakòbu ɲa aa ya guleaa À kòoi si tia nwo gò ɲa à ni, ku maa ile, ɲɲu iyi ì je Ilaaḡ Lafɛɛi Zakòbu.

ye maamaake n̄au, n̄oi aŋa fei à teese à de itl̄ jiida. ⁸ N̄o inei ilu n̄au à w̄eɛð ino did̄5 nla nla.

⁹ Wee m̄ok̄o ḡo m̄o í wa si iluu be, à ya kpoo Sim̄o. Í ya maa ce dobu dobu í j̄ò inei ilu n̄au fei à bit̄i n̄o í ce araε inε nla. ¹⁰ Hai ama keeke do inε ngbo fei à ya gb̄o ideε nt̄o nt̄o n̄o à ya maa ni, inεεu ih̄ēi í je inε iyi à ya kpe gbugb̄u n̄lai Ilaās. ¹¹ À ya maa gb̄o ideεi domi hai kukpe dobu dobuε n̄au í ya maa mu n̄a bit̄ii. ¹² Amma iyi inε n̄au à dasi naane si laabaau jiida iyi Filipu wa f̄o si ḡamei bommai Ilaās do si ḡamei Jesu Kirisiu, n̄oi à dasi n̄a inyi hai inεm̄ok̄o do inaabo fei. ¹³ Sim̄o takae í dasi Jesu naane n̄o à dasiε inyi. Í ya maa too Filipu bii fei n̄o í bit̄i nt̄o nt̄o iyi í ye maamaake nla n̄a iyi wa ce.

¹⁴ Woo be n̄au à gb̄o iyi inei Samari n̄au à gba idei Ilaās. N̄oi à be si n̄a Piεε do Z̄aa hai Zeruzalemu be. ¹⁵ Iyi à to n̄oi à ce n̄n̄a kut̄o ku ba a ba Hundei Ilaās.

¹⁶ À ce beεbei si na iyi í j̄ò Hundei Ilaās k̄u kita si k̄ama n̄n̄a wa tit̄a, aŋa de à ce inyi ku dasi n̄n̄ai do irii Laf̄εε Jesu n̄n̄u ak̄a. ¹⁷ N̄oi Piεε do Z̄aa à le n̄n̄a aw̄o si iri, n̄o à ba Hundei Ilaās.

¹⁸ Iyi Sim̄o í ye woo dasi Jesu naane n̄au à ba Hundei Ilaās waati iyi woo be n̄au à le n̄n̄a aw̄o si iriu, n̄oi wa bi ku mu n̄n̄a fia. ¹⁹ Í ni a mua n̄n̄u gbugb̄au be ku ba inε iyi n̄n̄u á lea aw̄o si iri fei ku ba Hundei Ilaās. ²⁰ Amma Piεε í s̄o í ni, aw̄o do fiaε fei aa ce nfe, domi ì tamaa bei aa ȳok̄o í ra amuai Ilaās do fia. ²¹ I k̄u ne kp̄ai nḡoḡo ih̄ē domi id̄εε k̄u je dee dee si wajui Ilaās. ²² Na n̄n̄u, sinda id̄εε hai si laab̄o ku ceε, n̄o í t̄o Ilaās ku ceε suurui lasabu laab̄o ku ceε bii á ce. ²³ N̄ wa n f̄o beεbei si na iyi í j̄ò ñ ye daae í ro n̄o dulum í d̄iε.

²⁴ N̄oi Sim̄o í je n̄n̄a í ni, in̄ε taka n̄n̄e i ceem kut̄o bi Laf̄εε ku ba ide n̄a iyi í s̄m n̄au be k̄amaε ku māa bam.

²⁵ Waati iyi à ce waazo à sisia inε n̄a yaasei idei Ilaās à t̄a n̄oi à sinda à waa nyi Zeruzalemu. Iyi à waa ne, n̄oi à wasi ku sisi laabaau jiidau si ilu nk̄p̄oi Samari má.

Idei Filipu do akawe n̄lai Etiopi ḡo

²⁶ N̄oi amalekai Laf̄εε ḡo í ba Filipu ide ku f̄o í ni, dede i b̄o ikpa aw̄o cangai kp̄ai inunu, too kp̄aa iyi í wa hai Zeruzalemu ku b̄o Gaza. Kp̄aa n̄n̄ui í b̄o ikpa ḡbabuau be. ²⁷ N̄oi Filipu í dede í ne. Si kp̄au, n̄oi í ye inei Etiopi ḡo. Inεεu akawe n̄la n̄lai. N̄n̄ui í ya maa mu amanii inaabo ilaalui Etiopi. Í naa Zeruzalemui Ilaās ku gulea, ²⁸ n̄oi í sinda wa b̄o ikpa ideε má. Wa buba si saretii ac̄l wa cio tia iyi walii Ezai í k̄o. ²⁹ N̄oi Hundei Ilaās í s̄o Filipu í ni ku b̄o k̄ok̄oi saretii. ³⁰ N̄oi Filipu í sei í b̄o bi saretii, n̄o í gb̄o inei Etiopiu wa cio si tia walii Ezai. N̄o í beεε í ni, ide iyi í waa ciou be ì waa gb̄o bei wa f̄o mbe? ³¹ N̄oi inεεu í j̄eaa í ni, beirei an ce n gb̄o bii k̄u je inε ḡoi í tuseεm. N̄oi í t̄o Filipu ku ḡu wa si saretii ku buba bi n̄n̄u. N̄o Filipu í ḡu. ³² Ide iyi m̄ok̄ou wa cio si kuk̄oi idei Ilaās wee.

À kooðε bei angud̄a iyi aa saka.

Bei ama angud̄a í ya maa koko waati iyi à waa bu nt̄oε,

Beεbe m̄oi n̄n̄u m̄o k̄u la gele.

³³ À kayee n̄o à k̄o ku kiitiε dee dee.

Si bei à kpa irii kuwεεε, k̄u wa si il̄eu ih̄ē má,

Yooi á f̄o idei inei anyie n̄a má.

³⁴ N̄oi akaweu í s̄o Filipu í ni, ñ wa n t̄oε i s̄m inε iyi waliu wa f̄aa. N̄n̄u takaei wa f̄aa araε de. Mà inε ḡoi wa f̄aa. ³⁵ N̄oi Filipu í so ide í sinti do ide i waliu í sisiaāo laabaau jiidai Jesu. ³⁶ Si bei à waa ne si kp̄au n̄oi à to ido ḡo

iyi í ne inyi. Njoi akaweu í ni, cə inyi ihē. To, mii á ganjim n ce inyi ku dasim má. [³⁷ Njoi Filipu í sđo í ni, bii ì dasi Jesu naane do idəe fei aa yəkə i ce inyi ku dasie mεε. Nə akaweu í je í ni, ñ dasi naane iyi Jesu Kirisi Amai Ilaađi.] ³⁸ Njoi í ni a leekl saretiu. Iyi à leekle nə nju do Filipu á kita anja minji nja si inyiu, nə Filipu í dasie inyi. ³⁹ Iyi à fita hai si inə inyiu, njoi Hundi Ađ Lafēe í neđ Filipu. Nə akaweu kù yəə má, amma í dasi kpāa wa ne do inə didđ. ⁴⁰ Njoi Filipu í ba nju í wa ilu gə iyi à ya kpe Azotu, nə í ce waazoi laabaau jiida be do ilu nja iyi à wa si kpāau fei hee í tođ Sezaree.

9

Idə ku kpaasii Səlu (Cə IWB 22:6-16; 26:12-18)

¹ Waati beεbe Səlu í ya maa kpā inε nja iyi à waa too kpāai Jesu nja iju nə wa bi ku kpa nja məm nii. Na njoi í jə í bə bi woo wee nlai Ilaađu, ² í təε ku cea nju tia nja. Tia njaui á koo ku na inε ngboi ile bi ku ce kutətəə nja iyi à wa Damasi. Do saabui tia njaui á bađ gbugbā iyi á koo ku muđ inε nja iyi à waa too kpāai Jesu, bii ineməkai wala bii inaaboi, ku ba ku yəkə ku đí nja ku bəđ nja Zeruzalemu. Iyi í gba tia nja nə í dasi kpāa wa ne.

³ Si bei Səlu wa ne í maai Damasi, njoi anu akā inya kuma gə í naa sie wa hai lele. ⁴ Njoi í cuku ile nə í gbo imui inε gə í ni, Səlu, Səlu, na mii í ce ì waa kpām iju. ⁵ Njoi Səlu í bee í ni, Lafēe, awoi yoo. Njoi Lafēe í jeaa í ni, amui Jesu iyi í waa kpā ijuu. ⁶ Dede í bə inə iluu, bei aa sε mii iyi aa ce. ⁷ Waati beεbe inε nja iyi à waa ne do Səlu à leekl à coko səm səm, à gbo ide ku fəu amma a kù ye inε kāma. ⁸ Njoi Səlu í dede hai ile í cí ijue amma kù ye ilu. Njoi à mu awəε à bəde Damasi. ⁹ Í fεju zakai ajə mεeta, kù je kù mə.

¹⁰ Wee məcəi Jesu gə í wa Damasi be à ya kpoo Ananiasi. Njoi Lafēe Jesu í naa sie si kuyε í kpoo í ni, Ananiasi. Nə í je í ni, Amu wee Lafēe. ¹¹ Njoi Lafēe í sđo í ni, dede í koo í mu kpāa iyi à ya kpe Kpāa Kutεu í bə idei Zudasi. Bii ì to be bee məkə gə iyi à ya kpe Səlu inεi Tarusiu. Wa ce kutəə, ¹² nə í ce kuyε í ye məkə gə iyi à ya kpe Ananiasi í lə wa nə í lesi nju awə ku ba nju ku ye ilu má. ¹³ Amma Ananiasi í ni, Lafēe, inε nkpoi í səm laabaau məkəu be do laalə nja iyi í cea inε nja Zeruzalemu fei. ¹⁴ Nə à gbo iyi inε ngboi woo wee nja í naa gbugbā ku mu inε nja iyi à waa ce kutəə do irie ihē fei. ¹⁵ Amma Lafēe í sđo í ni, koo, domi ñ cica inεeu bei ku je woo ce icem ku fə laabaau irim bi dimi mmu nja do bi ilaalu nja nja do bi inεi Izireli nja. ¹⁶ An nə n nyisie bei nju mə á ye ijuukpā na irim.

¹⁷ Njoi Ananiasi í dede í koo. Iyi í to, njoi í lesi Səlu awə í ni, Səlu kpaasim, Jesu Lafēe, nju iyi í naa sie si kpāau si waati iyi í waa naa, njuu í bεm wa ku ba í ye ilu má nə í kəđ Hundi Ilaađ. ¹⁸ Be gbakā ngəgə í cuku wa hai si ijui Səlu í ye bei kpakai cēε, nə í ye ilu má. Njoi í dede nə à dasie inyi. ¹⁹ Si anyie njoi í je sənda nə gbugbāε í baa má.

Səlu wa ce waazo Damasi

Nə Səlu í ce ajə minji Damasi be do inε nja iyi à waa too kpāai Jesu. ²⁰ Gbakā í bə ile bii Zuifu nja à ya ce kutətəə nja wa waazo wa fə iyi Jesu Amai Ilaađi. ²¹ Inε nja iyi à waa gbo ideeu fei à biti à bee nje à waa ni, kù je məkəu iyi í ya maa wahala inε nja iyi à waa ce kutəə do irii Jesu Zeruzalemuu mbe ye. Kù je njuu wa naa ihē wo ku na ku mu inε nja ku đí nja koo na inε ngboi woo weei Ilaađ nja?

²² Amma gbugbāi Sōlu í ya maa kōsisi, nō Zuifu ŋa iyi à wa Damasiu a kù mà bei aa jēaa waati iyi wa sō ŋa kam kam iyi Jesui í jē inē iyi Ilaaḱ í cicau.

²³ Zakai ajō minji má ŋoi Zuifu ŋau à waa busi nje à ba a kpa Sōlu. ²⁴ Amma inē gō í koo í sisia Sōlu ide iyi inē ŋau à d̄fu. Inē ŋau à ya maa degbe iluui hee do ande koofa ŋau fei dasā do idū ku ba a kpa. ²⁵ Amma idū gō mōcōi Sōlu ŋa à jō í lō inō kōlō à bei à koo à kitae hai do antai bindii iluu.

Sōlu í wa Zeruzalemu

²⁶ Ŋoi Sōlu í bō Zeruzalemu. Iyi í to be í bi ku tōtō do inē ŋa iyi à waa too kpāai Jesuu, amma aŋa fei à waa ce njoē si na iyi í jō a kù mà mà n̄tō n̄tō wa too kpāai Jesui. ²⁷ Ŋoi Baanabasi í bōde bi woo be ŋau nō í sō ŋa bei Sōlu í yē Lafēe si kpāa, do bei Lafēe í baa ide ku fō. Nō í sō ŋa bei Sōlu í ce waazo Damasi do irii Jesu do wōkō. ²⁸ Hai waati bēēbei Sōlu wa dabii si ilui Zeruzalemu do woo be ŋau wa waazo do irii Lafēe Jesu do wōkō. ²⁹ Nō í ce kakō do Zuifu ŋa iyi à waa fō Gerekui, amma aŋa mō à waa de kpāa bei aa ce a kpa. ³⁰ Iyi kpaasi woo dasi Jesu naane ŋau à gbō, ŋoi à bōde Sezaree nō à jō í nē Tarusi.

³¹ Inei igbei Jesu ŋa iyi à wa ilei Zudee do ilei Galilee do ilei Samari fei à wēēdo laakai ku sū, à waa jirima Ilaaḱ, à mua nje gbugbā nō akpō ŋŋa í kōsi wa koo do sobii Hundeí Ilaaḱ.

Iri ku bai Enee

³² Piēe mō wa dabii bii fei. Nō í bō bi inei Jesu ŋa iyi à wa Lida. ³³ Bei í yē wēēge gō à ya kpoo Enee, kù dede hai bi ku sūe hai zakai adō mēējō. ³⁴ Ŋoi Piēe í sōo í ni, Enee dede, Jesu Kiriisí í jō í ba iri, ka sēēē. Gbakā ŋoi í dede. ³⁵ Ŋoi inē ŋa iyi à wa Lidau fei do inei ilēkoi Sarō ŋa à yōo nō à dasi Lafēe Jesu naane.

Dōkasi í ku nō í nyi wa si andunya má

³⁶ Wee si ilui Zopee inaabo woo dasi Jesu naane gō í wa be à ya kpoo Tabita. Ŋŋui à ya kpe Dōkasi má do feei Gerekí, waato kabua. Í nē daa jjiida nō í ya maa sobi ilu are ŋa. ³⁷ Ŋoi ajō ŋŋu gō í na í ce bōo í ku. Iyi à wē ikue ŋoi à koo à jilōo ile lele. ³⁸ Inē ŋa iyi à waa too kpāai Jesu iyi à wa Zopee à gbō iyi Piēe í wa Lida kōkōi Zopee be. Ŋoi à be siē inē minji à ni a koo a sōo ku naa wa bi aŋa nsei nsei. ³⁹ Ŋoi Piēe í dede í too ŋa wa. Iyi í to be, ŋoi à bōde lelei ileu. Ŋoi jaaḱ ŋa fei à naa à kaakoe à waa kpataḱ nō à waa nyisiē ibō do jaē ŋa iyi Dōkasi í ce waati iyi í wēē aŋaḱ ŋa. ⁴⁰ Ŋoi Piēe í nya aŋa fei hai ilaawa í bei í gule wa ce kutō. Í sinda si ikuu í ni, Tabita dede. Ŋoi í cī ijuē. Iyi í yē Piēe nō í dede í buba. ⁴¹ Ŋoi Piēe í mu awoē í dede. Nō í kpe jaaḱ ŋau do inei Jesu ŋa iyi à gbe í nyisi ŋa Dōkasi iyi í jī má. ⁴² Ŋoi laabaauu í fangaa si ilui Zopee fei, nō inē nkpō í dasi Lafēe Jesu naane. ⁴³ Nō Piēe í ce ajō minji Zopee be bi anā gō iyi à ya kpe Simō.

10

Piēe do Kōnēi

¹ Inē gō í wa Sezaree, à ya kpoo Kōnēi. Ŋŋui wa jē inē ŋgboi wuai sooge gō ŋa iyi à ya kpe Inei Itali ŋa. ² Mōkōu wa too Ilaaḱ nō í ya maa jirimae n̄tō n̄tō, ŋŋu do nyaanzeē ŋa fei. Í ya maa ce kutō waati kāma fei, í ya nō ku sobi ilu arei Zuifu ŋa n̄tō n̄tō. ³ Ŋoi ajō akā zakai isō mēeta í ce kuye. Í yē amalekai Ilaaḱ dee dee. Amalekau í lō siē wa, ŋoi í kpoo í ni, Kōnēi. ⁴ Ŋoi í cō amalekau í kāsie iju ŋoi njo í muu nō í beēe í ni, Lafēe, mii í ce. Ŋoi amalekau í jēaa í ni, Ilaaḱ í gbō kutōē, nō kù gbeje yaase bei í sobi ilu are ŋau. ⁵ Nsei, be inē gō ŋa Zopee a koo a kpe Simō iyi à ya kpe Piēu wa. ⁶ Inē njooi, í wa kpasēi anā gō iyi à ya

kpe Simɔɔ. Kpasɛɛ í wa kəkoi tenku. ⁷ Iyi amalekau í baa ide ku fɔ í tã í ne, nɔi Kɔɔnei í kpe ine minji gɔ na si inɔi woo ce icee nau. Nɔ si inɔi sooge na iyi à ya wa kəkœu í kpe ine akã gɔ má iyi í mà beerei Ilaaɔ. ⁸ Nɔi í sisi nna ide iyi í ce fei, í bei í be na Zopee.

⁹ Iju kumáe zakai dasã à wa si kpãau nɔ à maai si iluu. Waati beɛbe í ko Píɛɛ í gũ antai ile sikifa wa ce kutɔɔ. ¹⁰ Nɔi ari í na wa kpaá, nɔ wa bi ku je. Waati iyi à waa tekea caka nɔi í ce kuyɛ. ¹¹ Í yɛ lelei Aɔ í cí nɔ aɔɔ nla gɔ iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa kita wa ile. ¹² Inɛɛ bei dimii inja kute mɛɛ fei í wa si do iyi wa cá ile do dimii yei fei. ¹³ Nɔi Píɛɛ í gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, Píɛɛ dede, kpa í nɔ. ¹⁴ Amma Píɛɛ í jɛaa í ni, jã, Lafɛɛ. Ajo kãma n kù nɔ inja iyi í je iwɔ hee mà je iyi í riisi. ¹⁵ Nɔ ide ku fɔu í ni má, mii iyi Ilaaɔ í ni í má maà ti í kosi. ¹⁶ Beɛbe í ce hee ise gbɛeta. Nɔ gbakã aɔu í nyi lele.

¹⁷ Nɔi Píɛɛ wa bee arae yoomai í je yaasei kuyɛ. Waati beɛbe ine na iyi Kɔɔnei í be nau à to Zopee be. Nɔi à bee kpasɛi Simɔɔ nɔ à nyisi na. Waati iyi Píɛɛ í wasi ku lasabu si ideu nɔi à to wa ande koofa be. ¹⁸ Nɔi à kpe inei kpasɛi nau à bee na mà ine njoo gɔ í wa be iyi à ya kpe Simɔɔ Píɛɛ. ¹⁹ Si bei Píɛɛ í wasi ku lasabu si idei kuyɛɛu nɔi Hundei Ilaaɔ í sɔɔ í ni, wee amanɛ mɛeta gɔ na à waa dedɛɛ. ²⁰ Dede í kita í koo í ba na. Nɔ inɛɔ na í ne. Maà leekí leekí, domi amui ñ be na wa. ²¹ Nɔi Píɛɛ í kita í koo í ba na í ni, ine iyi ì waa de nau amui ihɛ mɛɛ. Mii ì bi na. ²² Nɔ à ni, Kɔɔnei, ine ngboi sooge naui wa dedɛɛ. Ine dee deei, í ya maa jirima Ilaaɔ nɔ Zuifu na fei à ya maa fɔ jiida ku jɛɛ. Amalekai Ilaaɔ gɔ í sɔɔ í ni ku kpeɛ bi tɛɛ ku ba ku gbɔ ide iyi aa sɔɔ. ²³ Idũu nɔi Píɛɛ í dasi ine nau kpasɛi í ce nna yaaɛ.

Iju kumáe í dasiɔ na kpãa, nɔ kpaasi woo dasi Jesu naanei Zopee gɔ na à suu. ²⁴ Iju kumá mmue nɔi à to Sezaree. Wee hee a maa to wa Kɔɔnei í tɔtɔ nyaanzee na do kpaasi jiidaɛ na à waa degbe na. ²⁵ Iyi Píɛɛ wa bi ku lɔ inɔ kpasɛu nɔi Kɔɔnei í bɔ ku koɛ í koo í sɛɛbata si wajue. ²⁶ Amma Píɛɛ í dedeɛ í ni, dede, domi amu mɔ amanɛi bei awɔ. ²⁷ Nɔi wa ba Kɔɔnei ide ku fɔ hee í koo í lɔɔ inɔ ile, nɔ í yɛ ine nkɔɔ í tɔtɔ be. ²⁸ Nɔ í sɔ na í ni, inje taka nje í mà na iyi woodai awa Zuifu na í kɔ nwa ka tɔtɔ do inje dimi mmu na, wala ka bɔ kpasɛ nje. Amma Ilaaɔ í sɔm í ni kù sɛa n kpe ine gɔ ilu riisi hee má je n kosiɛ. ²⁹ Nnɔi í jɔ iyi ì kpem na n kù kɔ. Nsei, ñ bi í sɔm na mii í ce ì kpem wa na.

³⁰ Nɔi Kɔɔnei í ni, í to ajo mɛɛ wa ihɛ nnyi iyi zakai isɔ mɛeta be ihɛi ñ wa kpasɛm ihɛ ñ wa n ce kutɔɔ. Nɔi ine gɔ í naa bi tom, wa dasi ibɔi jaɛ ku daana gɔ. ³¹ Nɔ í sɔm í ni, Kɔɔnei, Ilaaɔ í gbɔ kutɔɔɛ nɔ kù gbɛje jiida ku ceɛ do bei í ya maa sobi ilu are na. ³² Na nɔu, be ine gɔ na Zopee a koo a kpe Simɔɔ Píɛɛ wa. Ine njooi wa je. Í wa kpasɛi anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasɛɛ í wa kəkoi tenku. ³³ Iyi amalekau í fɔ beɛbe, nɔi ñ be sie ine nau be wa gbakã, ñ nɔ í je í naa. Iyi be í sɛa. Nsei awa fei à wa si wajui Ilaaɔ ihɛ à waa de ití si ide iyi Lafɛɛ í sɔɛ fei í sɔ wa.

Waazo iyi Píɛɛ í ce kpasɛi Kɔɔnei

³⁴ Nɔi Píɛɛ í so ide í ni, ñ mà beɛbe iyi Ilaaɔ kù waa cɔ ine kãma dimi mmu. ³⁵ Ine iyi í ya maa jirima Ilaaɔ fei nɔ wa ce iyi í sɛa dee dee, Ilaaɔ í ya gba lafɛɛi si dimi iyi í je fei. ³⁶ Í mà laabaau jiida iyi Ilaaɔ í jɔ à waazoa inei Izireli na à ni ine na aa ba laakai ku sũ do saabui Jesu Kirisi nɔu iyi í je Lafɛɛi ine fei. ³⁷ Í nɔ ì mà na mii iyi í sinti si ilei Galilee í bei í ce si ilei Zudee fei waati iyi Zãa í sisi idei inyi ku dasi iyi í ya maa ceu í tã. ³⁸ Í mà bei Ilaaɔ í mua Jesu inei Nazaretu

Hundeε ηα do bei í muaa gbugbā. Nō í dabii si ílεu fei wa ce jiiida nō í jò ine ηα iyi à wa si awoi Seetam fei à ba iri. Í ya maa ce beεbei si na iyi í jò Ilaaō í wεε do nηu. ³⁹ Awai à waa jεa ine ηα seεdai mii iyi í ce ilei Zuifu ηα do ilui Zeruzalemu fei. Nō à kpakpae si jli à kpaα. ⁴⁰ Amma si ajō mεεtasia Ilaaō í jūu hai si bale nō í jò í tusea ine gō ηα araε. ⁴¹ Kù nō kù je ine feii í yōo bii kù je awa iyi à je seεda iyi Ilaaō í cica hai tako, awa iyi à je nō à mō do nηu si anyii kujje hai si bale. ⁴² Nō í dasi wa ka maa waazoa ine ηα, nō ka jεa ine ηα seεda iyi nηui Ilaaō í cica ku kiiti ilu hunde do iku ηα. ⁴³ Beεbe mōi walii ηα fei à fō ideε à ni ine iyi í dasie naane fei Ilaaō á kpa idei dulum ndii lafεε na saabui iriε.

Dimi mmu ηau mō à ba Hundei Ilaaō

⁴⁴ Waati iyi Pieε wa fō ide má, ηoi Hundei Ilaaō í naa si ine ηα iyi à waa gbō ideu fei. ⁴⁵ Zuifu woo dasi Jesu naane ηα iyi à si Pieε beu, à bití do iyi Ilaaō í mua dimi mmu ηα mō Hundee, ⁴⁶ domi à gbō ine ηau à waa fō ide do fee ηα iyi à kù waa gbō à waa sisiō bei kulai Ilaaō í to. ⁴⁷ Nōi Pieε í ni, si bei ine ηau ihē à ba Hundei Ilaaō bei awa mō, yooi á yōkō ku ganji ηα a dasi ηα inyi. ⁴⁸ Nōi í ni a dasi ηα inyi do irii Jesu Kirisi.

Nōi Kōonei ηα à tōεε à ni ku buba bi aηa be ku ce ajō minji.

11

Pieε í sisia inei igbei Jesu ηα iyi à wa Zeruzalemu idei Kōonei ηα

¹ Woo be ηα do kpaasi woo dasi Jesu naane ηα iyi à wa ilei Zudee à gbō iyi hai je Zuifu ηα mō à gba idei Ilaaō. ² Nōi Pieε í baa Zeruzalemu nō Zuifu woo dasi Jesu naane ηau à ye taale, ³ à ni à lō kpasēi ine ηα iyi à kù ce bango nō aηāō ηα à je. ⁴ Nōi Pieε í sisi nηa ideu hai sinteε bei í ce fei.

⁵ Í sō ηα í ni, waati iyi n̄ wa Zopee n̄ wa n̄ ce kutōō ajō nηu gō, ηoi n̄ ce kuyε. N̄ ye acō nla gō iyi à waa mu gonta mεεε wa kita wa hai lelei Aō í naa í leekl̄ kōkōm. ⁶ Iyi n̄ wa n̄ cōō do laakai, ηoi si inōε n̄ ye inai sako ilu kute mεε ηα do in̄a ku cā ile ηα do yei ηα. ⁷ Nōi n̄ gbō ide ku fō gō í sōm í ni, Pieε dede, kpa í ηō. ⁸ Amma n̄ ni, jām Lafεε. Ajō kāma in̄a iyi í je iwō hee má je iyi í riisi kù lō gelem. ⁹ Nō ide ku fōu í sōm má hai lele í ni mii iyi Ilaaō í ni í má, n̄ maà n̄ kōsi. ¹⁰ Beεbei í ce ise gbεeta í bei í nyi lele.

¹¹ Wee hai Sezareε à be sim amane mεeta gō ηα wa. Be gbakā ine ηau à to wa ande koofai kpasē bii n̄ wau. ¹² Nōi Hundei Ilaaō í ni n̄ too ηα n̄ maà n̄ leekl̄ leekl̄. Nō kpaasi mεefam ηau ihē à sim Sezareε be nō à lō kpasēi Kōonei ajō. ¹³ Nō Kōonei í sō wa bei nηu í ye amaleka si kpasēi nηu wa leekl̄ nō í ni, be ine gō ηα Zopee a koo a kpe Simōō Pieε wa. ¹⁴ Nηui á sōε bei awō do nyaanzeε ηα fei aa ce í baō faaba ηα. ¹⁵ Nōi n̄ koo. Iyi n̄ sinti ku waazo, ηoi Hundei Ilaaō í naa si ηα wa bei í naa si awa mō tako wo. ¹⁶ Nōi n̄ ye gigii ide iyi Lafεε í fōu iyi í ni, Zāa í dasi ine ηα inyi, amma Hundei Ilaaōi an da nηε si. ¹⁷ Beεbe mōi Ilaaō í ce nηa amua bei í mu nwa wo waati iyi à dasi Lafεε Jesu Kirisi naane. Na nηu, beirei amu an ce n̄ ganjiō mii iyi Ilaaō í ce. ¹⁸ Iyi ine ηau à gbō ideu, ηoi idō nηa í tū, nō à saabu Ilaaō à waa ni, debēi, Ilaaō í mua hee do dimi mmu ηα mō kpāa a kpaasiō idō nηa a baō kuwεε hai tā.

Igbei inei Jesu ηα iyi í wa Antiōsi

¹⁹ Wee woo dasi Jesu naane ηα iyi à fangaa bii fei na ijuukpā iyi í naa si waati iyi à kpa Etieniu, gōgō ηα à sa à bō hee gungum gō iyi à ya kpe Sipu. Gōgō ηα mō à bō ilei Fenisi, gōgō ηα mō à ne Antiōsi. Zuifu ηα aηa akāi à ya maa waazoa laabaau

jiidau. ²⁰ Do n̄ju fei, ine ḡo ɲa hai si in̄o ɲɲa à naa hai Sipu do hai Sireni à b̄o Antiɔsi n̄o à waa sisia hai je Zuifu ɲa m̄o laabaau jiidai Jesu Laf̄e. ²¹ N̄o gbugb̄ai Aɔ Laf̄e í w̄ee ɲɲa, n̄o ine nk̄p̄o í kpaasi id̄o í dasi Laf̄e Jesu naane.

²² Iyi inei igbei Jesu ɲa iyi à wa Zeruzalemu à gb̄o ideu, ɲɔi à b̄e Baanabasi Antiɔsi b̄e. ²³ Iyi í to be í ye bei Ilaaɔ í cea ine ɲau did̄o n̄o in̄e í d̄s̄. N̄ɔi í mu ɲɲa gbugb̄a ku ba a leek̄i dim dim si Laf̄e do id̄o ɲɲa fei. ²⁴ Baanabasiu ine n̄ceei iyi í dasi Jesu naane nt̄o nt̄o n̄o í k̄s̄ò Hundeí Ilaaɔ. N̄o akp̄oi woo dasi Laf̄e Jesu naane ɲau í nyi í k̄s̄oi má.

²⁵ Si anyie ɲɔi í b̄o S̄olu ku d̄ede ikpa Tarusi. ²⁶ Iyi í ȳo ɲɔi í b̄o ɔde Antiɔsi. Ad̄o ak̄ai ɲɲa minjiu à ce be à ya t̄ot̄o do inei igbei Jesu ɲa n̄o à ya k̄oa ine nk̄p̄o si cioi ideí Ilaaɔ. Antiɔsi bei à tako à kpe ine ɲa iyi à waa too kp̄ai Jesuu inei Kirisi ɲa.

²⁷ Waati b̄eebe walií ḡo ɲa à b̄o Antiɔsi hai Zeruzalemu. ²⁸ Ine ak̄a ɲɲa iyi à ya kpe Agabusi í dede í leek̄i n̄o í ce walií do sobii Hundeí Ilaaɔ í ni ari nla nla á ce si andunya fei. B̄eebe m̄oi ariu í n̄o í ce si waatii Kolodu ilaalu n̄ai Romuu.

²⁹ Si bei ine ɲa iyi à waa too kp̄ai Jesuu à gb̄o b̄eebe ɲɔi à dasi id̄o ɲɲa a samba amua ɲa zaka bei ine fei í ne, ku ba ku sobi kpaasi ɲɲa ɲa iyi à wa ilei Zudee.

³⁰ N̄ɔi à ce b̄eebe, n̄o à j̄ò Baanabasi do S̄olu à kooò amuuu bi ine ngbo ɲɲa ɲau.

12

À kpa Zaaki n̄o à mu Pīe m̄o à dasie piis̄o

¹ Waati b̄eebe ilaalu Herodu í sinti ku kp̄a inei igbei Jesu ḡo ɲa iju. ² Í j̄ò à kpa Zaaki igb̄ai Z̄aa do taakuba. ³ N̄ɔi í ye ideu í d̄s̄a Zuifu ɲau si, n̄o í j̄ò à mu Pīe má. Wee waatii jingauí P̄e hai ne lefeeí. ⁴ Iyi à mu Pīe ɲɔi Herodu í j̄ò à dasie piis̄o n̄o í j̄ò sooge ɲa à waa degbee, ɲɲa m̄ee ik̄o m̄ee. Herodu í bi ɲju ku ceaa kiiti si wajui zamaa bii jingauí Iku ku kuau í l̄o. ⁵ À waa mu Pīe si ile piis̄o b̄e, amma inei igbei Jesu ɲa à wasi ku ce kut̄o na irie do himma jiida jiida bi Ilaaɔ.

Amaleka ḡo í nya Pīe hai ile piis̄o

⁶ Pīe wa s̄i njoo si aninii sooge minji ḡo ɲa id̄u iyi iju kumáe Herodu wa bi ku nyaa hai ile piis̄o ku b̄o ɔde si wajui zamaa. À d̄uu do sesee minji n̄o sooge ḡo ɲa à waa degbe andei ile piis̄o b̄e. ⁷ N̄ɔi gbak̄a amalekai Aɔ Laf̄e ḡo í naa si ile piis̄o, ɲɔi inya í má. N̄ɔi amalekau í c̄a Pīe si cingae í j̄tu í ni, dede r̄ya r̄ya. B̄e gbak̄a ɲɔi sesee ɲau í cuku hai si aw̄e ɲa. ⁸ N̄ɔi amalekau í ni, dasi ib̄o do baatae. N̄ɔi Pīe í ce b̄eebe, ɲɔi amalekau í s̄o má í ni, bii dabiie n̄o í toom wa. ⁹ N̄ɔi Pīe í fita hai ile piis̄o í tooe, amma k̄u mà iyi mii ɲau b̄e fei amalekau wa cooi nt̄o nt̄o. Í tamaa bei ɲju wa laalaaí. ¹⁰ À l̄o woo degbe piis̄o sinteu do minjisiau n̄o à tosi gamboi is̄ou. Ine ɲju ikpa in̄o ilui wa co. N̄ɔi í c̄i do arae n̄o à fita à mu kp̄a à ne hee à l̄o kp̄a k̄ok̄o sinte, ɲɔi gbak̄a amalekau í ne í j̄ò Pīe.

¹¹ N̄ɔi Pīe í ȳo bebei iyi k̄u je àlá. N̄o í ni, nt̄o nt̄o Ilaaɔi í b̄e sim amalekae wa ku na ku nyam hai si aw̄oi Herodu, do laal̄o iyi Zuifu ɲau à bi a ceem fei.

¹² Iyi í ye yaasei ideu ɲɔi í b̄o kpas̄ei Maari iyei Z̄aa Maaku. Wee í ko ine nk̄p̄o nk̄p̄o í t̄ot̄o b̄e à wasi ku ce kut̄o. ¹³ Iyi Pīe í to b̄e ɲɔi í c̄a gamboi ande koofau ɲɔi abo woo ce ice ḡo iyi à ya kpe Rodu í koo í bee í ni, yooi. ¹⁴ Iyi í mà imui Pīe ɲɔi in̄o did̄o k̄u j̄ò k̄u c̄u. N̄ɔi í sei í nyi ile í koo í s̄e ine ɲa í ni Pīe í wa ande koofa. ¹⁵ N̄ɔi à s̄o à ni, ì waa s̄umui. Amma í ni, nt̄o nt̄oi. N̄ɔi à ni, á má je ayaei. ¹⁶ Wee Pīe wa leek̄i b̄e í wasi ku c̄a gambo. Iyi à naa à c̄uu n̄o à ba wee ɲju, ɲɔi í mu ɲa biti. ¹⁷ N̄o í ni a coko do aw̄o í bei wa s̄o ɲa bei Laf̄e í ce í nya ɲju

wa hai ile piisḡou. Nḡi í ni a koo a sḡ Zakḡbu ideu do kpaasi ḡa iyi à gbe, í bei í fita í bḡ inya mmu má.

¹⁸ Iju kumáe daadaakḡ ideu í jḡ sooge ḡau à biti hee à bee nḡe à waa ni, ikpa iwoi Piḡḡ í bḡ. ¹⁹ Nḡi Herodu í ni a dedḡḡ. Nḡi à dedḡḡ amma a kḡ yḡḡ. Nḡi í bee woo degbe ḡau ide. Si bei a kḡ yḡḡ a kḡ jeaa, nḡ í ni a kpa ḡa. Nḡi Herodu í bei í dede hai ilei Zudee í koo í buba ikpa Sezaree aḡ minji titá.

Ikui Herodu

²⁰ Wee idḡi Herodu í kḡḡ inḡi Tii ḡa do inḡi Sidḡḡ ḡa ntḡ ntḡ, nḡi inḡe ḡau à tḡtḡḡ nḡe nḡ à nya inḡe gḡ ḡa à be ḡa bi Herodu. Nḡ à ce Balatu akaweí ilaaluu kpaasi à bei à bḡ bi Herodu a koo a tḡḡe suuru domi inḡi ile ḡḡa ḡa si ilei Herodui à ya bḡ iḡe ku dede.

²¹ Nḡi Herodu í da ḡḡa aḡ si bii á ye ḡa. Iyi aḡḡu í to ḡḡi Herodu í dasi ibḡi ilaalue í bei í buba si antai kitáí bommae í bei í so ide wa sḡ inḡe ḡau. ²² Nḡi inḡe ḡau à dḡ anu à saabue à waa ni, kḡ je baa amanḡeí wa fḡ ideu, Ilaaḡi. ²³ Be gbaká amalekai Ilaaḡ í dasi Herodu bḡḡ í jḡ kokoo ḡa à ḡḡ araḡe í ku, si na iyi í jḡ nḡḡ amanḡe í gba amboei Ilaaḡ, kḡ kḡsi.

²⁴ Amma ideí Ilaaḡ nḡe í fangaa wa kḡḡsi.

²⁵ Iyi Baanabasi do Sḡlu à ce mii iyi à dasi ḡa ku ceu Zeruzalemu be à tā ḡḡi à sinda à nyi Antḡsi má. Iyi à waa ne à gbá Zāa Maaku í si ḡa.

13

À cica Baanabasi do Sḡlu à be ḡa

¹ Walii do woo kḡsi cio gḡ ḡa à wa si inḡi inḡi igbei Jesu ḡa Antḡsi be. Iri ḡḡa wee. Baanabasi, do Simeḡ iyi í je amanḡe dḡdḡ, do Lusiu inḡi Sireni, do Manahenu, nḡḡu iyi à bíí do Herodu ilaaluu inya aká, do Sḡlu. ² Aḡḡ nḡḡu si bei inḡe ḡau à waa tḡḡ Lafḡḡe do anu ku dḡ aḡḡ, ḡḡi Hundi Ilaaḡ í sḡ ḡa í ní, í cica Baanabasi do Sḡlu í nya ḡa iká ḡa a ce ice iyi nḡ kpe ḡaḡ. ³ Iyi à ce anu ku dḡ do kutḡḡu à tā, ḡḡi à lea Baanabasi do Sḡlu aḡḡ si iri, nḡ à jḡ ḡa à ne.

Baanabasi do Sḡlu à bḡ Sipu

⁴ Beḡbei Hundi Ilaaḡ í be Baanabasi do Sḡlu fei. Nḡ à to ilu gḡ iyi à ya kpe Selesi. Hai bei à lḡ akḡi inyi à bḡ gungum gḡ iyi à ya kpe Sipu. ⁵ Iyi à to si ilui Sipu gḡ iyi à ya kpe Salamini ḡḡi à wasi ku waaḡo ideí Ilaaḡ si ile iká iká bii Zuifu ḡa à ya ce kutḡḡḡ ḡḡa ḡau. Zāa Maaku mḡ í too ḡa ku sobi ḡa.

⁶ Nḡ à kua gungum nou à bei à to Pafasi. Pafasi bei à ye Zuifu woo ce dobu dobu gḡ iyi í je walii ilu ibo. Iriḡi Baḡjesu. ⁷ Í weḡ do Seejiu Pḡlusi, ilu ilei Sipu ilu bisiu. Ilu ileu í ni a kpe Baanabasi do Sḡlu wa si na iyi í jḡ wa bi ku gbḡ ideí Ilaaḡ. ⁸ Amma woo ce dobu dobuu iyi à ya kpe Elimasi do feei Gereki wa bi ku ganji ḡa. Wa ce kookaai ku sinda ilu ileu hai si kpáai naane ku dasi si Jesu. ⁹ Nḡ Sḡlu iyi à ya nyi a kpe Pḡlu mau í kḡḡ Hundi Ilaaḡ nḡ í kási woo ce dobu dobuu iju, ¹⁰ í ní, aḡḡ iyi í je ilu bisi laalḡ do woo taki inḡe, aḡḡ inḡi Seetam nii nḡ í je mbḡeí mii iyi í je dee dee fei. Hee waati yoomai aa leekḡḡ ide ntḡi Aḡ Lafḡḡe ku kpaasi do ibo má. ¹¹ To, nsei, Ilaaḡ á to sie aḡḡ, aa feeju, í kaa ye ilu má si zakai aḡḡ minjiu ihḡ. Be gbaká í feeju, nḡ í ne wa dabii wa dede inḡe gḡ iyi á mu aḡḡe. ¹² Iyi ilu ileu í ye mii iyi í ceu ḡḡi í dasi naane si na iyi í jḡ ideí Lafḡḡe Jesu í to sie ntḡ ntḡ.

Pḡlu do Baanabasi à wa Antḡsi si ilei Pisidi

¹³ Si anyie ḡḡi Pḡlu do kpaasie ḡa à lḡ akḡi inyi hai Pafasi à ne nḡ à to Pḡḡzu si ilei Panfili. Amma Zāa Maaku í jḡ ḡa hai be í sinda í nyi Zeruzalemu. ¹⁴ Hai

Peezu be Pəlu ngu ɲa à mɔsi à bɔ Antɔsi si ilei Pisidi. Iyi ajɔi kusɪmi í to ɲɔi à bɔ ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔ à buba. ¹⁵ Nɔ inɛ gɔ í cio si tia iyi Moizi do walii ɲau à kɔ. Iyi í cio í tã, ɲɔi inɛ ngboi igbe ɲau à be si ɲa inɛ gɔ koo bee ɲa ku ni, inɛ kpaasi ɲa, bii ì ne ide iyi aa muad inɛ ɲa gbugbã í fɔ ɲa.

¹⁶ Njɔi Pəlu í dede í ni a coko do awɔ nɔ í ni, inɛ inɛi Izireli ɲa do inɛ dimi mmu ɲa iyi í waa jirima Ilaaɔ, í de itl í gbɔ ɲa. ¹⁷ Aɔ Lafɛɛ nwai í cica bala nwa ɲa nɔ í kɔsi kukpɔ nɲa waati iyi à waa je inɛ njoo si ilei Ezibiti. Si anyii nɲu, í nya ɲa hai ilei Ezibiti do gbugbãɛ, ¹⁸ nɔ í yɔkɔɔ ɲa temua zakai adɔ ciiji si gbaau. ¹⁹ Í kpa dimi ikã ikã mɛɛje si ilei Kanaã nɔ í so ile nɲau í na ɲa í je tu ɲa. ²⁰ Iyi be ɲa fei í cei zakai adɔ cɔ mɛɛ do ciitaa.

Si anyii nɲu, Ilaaɔ í jile nɲa woo kiiti ɲa hee í koo í toɔ waatii Samueli walliu. ²¹ Njɔi à ni aɲa à bi ilaalu, nɔ Ilaaɔ í mu nɲa Solu amai Kisi hai si dimii Benzamɛ nɔ í je bommau zakai adɔ ciiji. ²² Nɔ Ilaaɔ í nyaa bomma í sãsi Davidi. Davidiui í jeaa seeda í ni, n̄ ye Davidi amai Izai í je dimii inɛ iyi ñ bi, nɲui á ce idɔɔbim fei. ²³ Hai si dimii Davidii Jesu í fita, inɛ iyi Ilaaɔ í cica ku je woo faabai inɛi Izireli ɲa si bei í tako í ce nɲa kuwãɛu. ²⁴ Jesu ku bei ku naa, Zãa í cea inɛi Izireli ɲa fei waazo í ni a kpaasi idɔ nɲa nɔ a ce inyi ku dasi. ²⁵ Waati iyi icei Zãa í maai ku kpa iri í ni, kù je amui ì waa degbe ɲa, amma inɛ gɔ á naa si anyim iyi n kù to n bate n fũ ikũi baataɛ.

²⁶ To, inɛ kpaasi ɲa, inɛ iyi ì je dimii Aburahamu ɲa, do dimi mmu ɲa iyi ì waa jirima Ilaaɔ, inɛi à sambaa idei faabau ihɛ wa. ²⁷ Wee inɛi Zeruzalemu ɲa do inɛ ngbo nɲa ɲa a kù mà yooi Jesu í je dee dee, a kù nɔ a kù gbɔ yaasei idei walii ɲa iyi à ya maa cio si ajɔi kusɪmi feiu. Amma do nɲu fei à jò ideu í kɔ si waati iyi à ye taalei Jesu. ²⁸ A kù ye sie ngɔɔɔ iyi á jò a kpa, amma do nɲu fei à tɔɔ Pilati ku jò a kpa. ²⁹ Njɔi à ce mii iyi à kɔ na iriɛu fei. Si anyie nɔ à kitae hai si jli ku gaauu à dasi ikue si inɔ balɛ. ³⁰ Amma Ilaaɔ í jũu hai si balɛ, ³¹ nɔ si afei ajɔ nkpɔ nkpɔ í nyisi inɛ gɔ ɲa arae. Inɛ ɲau, aɲai à tooe wa wo hai ilei Galilee à naa Zeruzalemu. Aɲai à waa je seɛdai ideɛ nsei bi inɛi Izireli ɲa. ³² Awa mɔ idei kuwã iyi Ilaaɔ í cea bala nwa ɲau, nɲui à waa sɔ ɲɛ. ³³ Í jò kuwãu í kɔ si waati nwa. Awa tɔku nɲa ɲa, awai à ye kukɔi kuwãu waati iyi í jl Jesu hai si balɛ si bei à kɔɔ si Tiai Iri Kukɔ iri minjisia à ni,

Ilaaɔ í ni, awɔi ì je amam,

Hai nnyi ñ je Baɛ.

³⁴ Ilaaɔ í fɔ wo í ni nɲu á jũu hai bi iku ɲa ku ba ku maà na ku sãmi. Beɛbei í fɔ waati iyi í ni,

An wee nɲɛ dee dee bei ñ wãɔ Davidi wo, kù nɔ kù ne sika.

³⁵ Na ɲɔi í ce Davidi í fɔ má í ni,

I kaa jò arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.

³⁶ Davidi takae í ce mii iyi Ilaaɔ í dasie í bei í ku, nɔ à suu kɔkɔi balae ɲa nɔ arae í sãmi, mà irei. ³⁷ Amma Jesu inɛ nɲu Ilaaɔ í jũu hai si balɛ kù sãmi. ³⁸ Debei, inɛ kpaasim ɲa, í jò í mà ɲa iyi na saabuei à waa sisi nɲɛ iyi Ilaaɔ á kpa idei dulum du ɲɛ. ³⁹ Inɛ iyi í dasie naane fei, nɲui á jò lafɛɛ ku je dee dee bi Ilaaɔ. Amma woodai Moizi kaa yɔkɔ ku ce beɛbe. ⁴⁰ Na nɲu, í ce laakai ɲa mii iyi walii ɲa à fɔ ku maà ba ɲɛ, iyi à ni,

⁴¹ Inɛ woo yaako amu Ilaaɔ, í gbɔ idem ɲa.

Aa biti ɲa nɔ aa ce nfe ɲa,

Domí an ce mii gɔ si waati nɲɛ iyi baa bii í je inɛ gɔ í na wa sisi nɲɛ í kaa dasi naane ɲa.

⁴² Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔi nɔu do Baanabasi à waa bi a fita hai ile bii à ya ce kutɔtɔɔu bɛ, nɔi inɛ nɔu à waa tɔɔ nɔ a nyi wa má a naa a waazo si ide akāu si aɔi kuslmi mmu iyi wa baa. ⁴³ Iyi inɛ nɔu à fita nɔi Zuifu nkɔɔ do inɛ nɔu iyi à waa too kucei Zuifu nɔu à mà bɛɛrɛi Ilaaɔu à waa too nɔu. Nɔi Pɔlu do Baanabasi à ba nɔu ide ku fɔ à mu nɔu gbugbā ku ba a maa leekl dim dim si didɔi Ilaaɔ.

⁴⁴ Si aɔi kuslmi mmu inɛi ilu nɔu fei à tɔtɔi a ba a gbɔ ideí Lafɛɛ. ⁴⁵ Iyi Zuifu nɔu à yɛ zamaau nɔi à dedeɔ igu ku ja à waa jã ide iyi Pɔlu wa fɔu nɔ à waa buu.

⁴⁶ Amma Pɔlu do Baanabasi à sɔ nɔu do wɔkɔ à ni, tilasii inɛ Zuifu nɔu a tako a sɔ nɛ idei Ilaaɔ. Amma si na iyi í jò ì waa kɔsi nɔu nɔ i kù ka ara nɛɛ si inɛ nɔu iyi à bi a ba kuwɛɛ hai tã, na nɔu, aa ka jò nɛ nɔu ka bɔ bi dimi mmu nɔu, ⁴⁷ domi nɔu bei Lafɛɛ í dasi wa ku ce í ni,

N ce nɛi bei fitila bi dimi mmu nɔu

Ku ba i bɔɔ ideí faabau hee kɔɔi andunyau nɔu.

⁴⁸ Iyi hai je Zuifu nɔu à gbɔ ideu, nɔi í dɔ nɔu si, à waa saabu Aɔ Lafɛɛ na ideɛu. Nɔu inɛ nɔu iyi Aɔ Lafɛɛ í jilɔ si a ba kuwɛɛ hai tãu fei à dasi naanɛ.

⁴⁹ Nɔu ideí Lafɛɛu í fangaa si ilɛu fei. ⁵⁰ Amma Zuifu nɔu à dede idɔkɔi ilu irii ilu nɔu do inaabo ilu amani nɔu iyi à waa too kucei Zuifu nɔu. Nɔu í jò à kpā Pɔlu do Baanabasi iju à lele nɔu hai bɛ. ⁵¹ Nɔi woo bɛ nɔu à gbugbā si nɔu sãai baata nɔu nɔu à waa nyisiɔ iyi mii iyi á na ku ba nɔu í je ideí iri nɔu. Si anye nɔu à nɛ Ikonimu. ⁵² Amma inɛ nɔu iyi à waa too kpāi Jesu Antisiiu ngu nɔu à wɛɛɔ inɔ didɔ nɔ à kɔɔ Hundi Ilaaɔ.

14

Pɔlu do Baanabasi à wa Ikonimu

¹ Ikonimu bei Pɔlu do Baanabasi à lɔ ile bii Zuifu nɔu à ya ce kutɔtɔɔu nɔ à ce waazo hee inɛ nkɔɔ í dasi naanɛ, hai Zuifu nɔu hee do hai je Zuifu nɔu fei. ² Amma Zuifu nɔu iyi à kɔ ku dasi naanɛu à dede idɔkɔi dimi mmu nɔu ku ba a ce lasabu laalɔ si gāmei kpaasi woo dasi Jesu naanɛ nɔu. ³ Do nɔu fei, Pɔlu do Baanabasi à kpɛ Ikonimu à waa waazo inɛ nɔu do wɔkɔ. Lafɛɛ í mu nɔu gbugbā à ya maa ceɔ maamaake ikā ikā nɔu. Maamaake nɔu wa nyisi iyi waazo nɔu iyi à waa ce si ideí didɔi nɔu u tɔi. ⁴ Amma inɛi ilu nɔu à kpɛ minji. Inɛ nɔu à leeklɔ Zuifu nɔu, inɛ nɔu nɔu mɔ à leeklɔ woo bɛ nɔu.

⁵ Nɔi Zuifu nɔu do hai je Zuifu nɔu do inɛ ngbo nɔu nɔu à ce anu akā a wahala woo bɛ nɔu a ta nɔu kuta a kpa nɔu. ⁶ Iyi Pɔlu do Baanabasi à mà ideu gbakā, nɔi à sa à bɔ Lisiti do Dɛɛbu si ilei Likoni do si ilɛkɔɛ nɔu. ⁷ Nɔu à wasi laabaau jiidau ku waazo bɛ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Lisiti

⁸ Mɔkɔ nɔu í wa Lisiti, isɛɛ nɔu fei í ku nɔu bɛɛbei à buu do, kù dede kù nɛ baa aɔ akā. ⁹ Si bei Pɔlu wa ba inɛ nɔu ide ku fɔ mɔkɔu wa gbɔ. Nɔi Pɔlu í kã sie iju nɔu í yɛ iyi naanɛɛ á yɔkɔ ku jò ku ba iri. ¹⁰ Nɔi Pɔlu í sɔɔ do gbugbā í ni, dede í leekl si kutɛɛ. Nɔi mɔkɔu í dede í fɔ í dinga wa nɛ. ¹¹ Iyi zamaau í yɛ mii iyi Pɔlu í ce nɔi à dɔ anu hee lele do fee nɔu à ni, iwɛ nwa nɔu à kpɔɔ amanɛ à naa si wa. ¹² Nɔi à waa kpɛ Baanabasi Susi, Pɔlu mɔ Hɛɛmɛzi domi Pɔlu í je woo waazo. ¹³ Wee ilei iwɛ iyi à ya kpɛ Susiu í wa hai do angulei bi ku lɔi ilu wa. Nɔi inɛ nɔu à koo à dɛ ketɛ kombo nɔu wa nɔu à ce booda do kokoi jli nɔu à da nɔu si kɔɔ. Nɔu woo weei Susiu í naaɔ nɔu wa andɛ koofai ilu. Nɔu do inɛ nɔu fei à waa bi a cea woo bɛ nɔu kuwɛɛ. ¹⁴ Amma iyi woo bɛ minji nɔu à gbɔ ideu, à ga ibɔ nɔu nɔu à waa nyisiɔ iyi anɔu a kù jɛsi, nɔu à dɔ anu à sei à waa nɔu bi zamaau à waa ni, ¹⁵ na mii í ce ì waa ce bɛɛbɛ, inɛ kpaasi nɔu. Awa mɔ amanɛi bei inɛ taka

nyε. Laabaau jiidai à naa ku sɔ nyε ku ba i jò iwē nfe nyε nyau nɔ i sinda si Ilaaɔ, nyu iyi í je icui kuwεε. Nyui í ce lele do ile do tenku do mii iyi í wa inɔ nɔa fei. ¹⁶ Tako wo í jò dimi fei wa too kpāa iyi í bi. ¹⁷ Amma do nyu fei í nyisi wa iyi nyu í wεε domi wa ce nwa jiiida nyε. Í jò iyi wa wɔ ku ba ka ba ije si iko si waatii ate ku ba ka nε inɔ didɔ.

¹⁸ Amma baa do iyi Pɔlu nyε à fɔ bεεbε fei, bei à ce à ganji kuweei zamaau í gaabu.

¹⁹ Nyi Zuifu gɔ nyε à naa hai Antiasi do hai Ikonimu à wa inyii itli inε nyau nɔ à ta Pɔlu kuta ku ba a kpaa, nyi à faa à bɔɔ alalai iluu domi à tamaa bei í kui.

²⁰ Amma inε nyε iyi à waa too kpāai Jesu à naa à kaakoε, nyi í dede í bɔ inɔ ilu. Iju kumae nyi nyu do Baanabasi à dede à bɔ Dεεbu.

À nyi Antiasi si ilei Siri

²¹ Iyi Pɔlu do Baanabasi à to Dεεbu à waazo laabaau jiiida si iluu nɔ inε nkɔɔ í lɔsi kpāai Jesu ku too bε. Si anyie nɔ à nyi ikpa Lisiti do Ikonimu do Antiasi iyi í wa ilei Pisidi. ²² Nɔ à mua inε nyε iyi à waa too kpāai Jesuu gbugbā ku ba a leeki si naaneu dim dim. Nɔ à sɔ nyε à ni, wahala nkɔɔ nkɔɔi aa ka yε ka bei ka lɔ si andunya titɔi Ilaaɔ. ²³ Nyi à cicaa igbei inei Jesu nyε fei inε ngbo nyε. Si anyie nɔ à ce kutɔɔ do anu kudɔ í so nyε à daa Lafεε si awɔ, nyu iyi à dasi naaneu.

²⁴ Si anyii nyu nɔ à nε hai bε à koo à lɔ ilei Pisidi à bɔ ilei Panfili, ²⁵ nɔ à to ilue gɔ iyi à ya kpe Pεεzu à ce waazo bε à bei à bɔ Atali. ²⁶ Hai bei à lɔ akɔi inyi à nyi ikpa Antiasi si ilei Siri bε. Ilu bei à tako à le nyε awɔ si iri wo na ice iyi aa koo a ceu ku ba Ilaaɔ ku mu nyε didɔε. Nɔ iceui à ce à kpa irie wa bε.

²⁷ Iyi à to Antiasi nyi à tɔtɔɔ inei igbei Jesu nyε nɔ à sisi nyε mii iyi Ilaaɔ í cea nyε fei do si bei í ceɔ kpāa hai je Zuifu nyε mɔ à dasiɔ naane. ²⁸ Nɔ à kpe ilu bε do inε nyε iyi à waa too kpāai Jesu aɔ.

15

À ce kutɔtɔɔ Zeruzalemu

¹ Nyi inε gɔ nyε à naa Antiasi bε. Inε nyε à naai hai ilei Zudee, nɔ à waa sɔ kpaasi woo dasi Jesu naane nyε à ni, i kaa ba faaba nyε bii a kù dasi nyε bango si bei woodai Moizi wa fɔ. ² Iyi Pɔlu do Baanabasi à gbɔ bεεbε nyi à ba nyε kakɔɔ ku ce jiiida jiiida si ideu. Nyi woo dasi Jesu naane nyε à cica Pɔlu do Baanabasi do inε gɔ nyε hai ilui Antiasi bε à bε nyε Zeruzalemu bi woo bε nyε do inε ngbo nyε na irii ideu.

³ Pɔlu nyε à dasi kpāa à waa nε nɔ inei igbei Jesu nyε à koo à leeki nyε. Nyi à ce isεεne nyε à koo à lɔ ilei Fenisi do ilei Samari nɔ à wasi ku sisia kpaasi woo dasi naane nyε bei hai je Zuifu nyε mɔ à sinda idɔ nyε si Jesu. Nyi laabaau ideu í jò inɔi nyε fei í dɔ nɔ nɔ. ⁴ Iyi à to Zeruzalemu, nyi inei igbei Jesu nyε do woo bε nyε do inε ngbo nyε à gba nyε do inɔ didɔ. Nyi Pɔlu do Baanabasi à sisi nyε mii iyi Ilaaɔ í ce fei na icei nyε. ⁵ Amma Farisi gɔ nyε iyi à dasi Jesu naane à dede à ni, hai je Zuifu nyε iyi à dasi Jesu naaneu fei, tilasii a dasi nyε bango nɔ a sɔ nyε a too woodai Moizi.

⁶ Nyi woo bε nyε do inε ngbo nyε à tɔtɔɔ a wɔa ideu. ⁷ Si bei à waa fa ideu nyi Pιεε í dede í ni, nyε kpaasim nyε, i mà nyε iyi hai ku kpe Ilaaɔ í nyam hai si inɔ nyε ku ba n koo n sisia hai je Zuifu nyε mɔ laabaau jiidau ku ba nyε mɔ a dasi naane.

⁸ Nɔ Ilaaɔ, nyu iyi í mà idɔi inε fei, í mu nyε Hundee bei í mua awa mɔ ku ba ku nyisi iyi nyu í gba nyε. ⁹ Kù ce nkāma iyi í je ikā si gāme nyε do awa. Í jò idɔ nyε í má na naane iyi à dasie bei í cea awa mɔ. ¹⁰ Debei, na mii í ce i waa cā idɔi Ilaaɔ nyε nsei, i bi i kāa hai je Zuifu nyε iyi à waa too kpāai Jesuu aso iyi bala nwa

ɲa do awa taka nwa à mɔngɔ ku so. ¹¹ À mà iyi na didɔi Lafɛɛ Jesui awa à baò faaba, nɔ beɛbe mɔi baa do hai je Zuifu ɲau mɔ.

¹² Nɔi ine ɲau fei à coko à waa desi Pɔlu do Baanabasi itfi waati iyi à waa sisi nɲa yaasei maamaake ɲa iyi Ilaaɔ í jò aɲa à ce fei si wajui hai je Zuifu ɲau. ¹³ Iyi à fɔ ide à tã ɲoi Zaaki mɔ í so ide í ni, inɛ kpaasim ɲa, i gbɔ iyi n wa n fɔ. ¹⁴ Simɔɔ í sisi nɲe bei Ilaaɔ í ce hai sinte í cicaò ine gɔ ɲa hai si inɔi dimi mmu ɲau à kpe ɲa ine ɲa. ¹⁵ Nɔ ideu í je akã do ti walli ɲau si bei kukɔi idei Ilaaɔ í ni,

¹⁶ Amu Ilaaɔ, waati beɛbei an nyi wa,

Nɔ n teese ilei Davidi iyi í cuku.

An dede ile kúkúú,

Nɔ n maa má,

¹⁷ Ku ba ine ɲa iyi a kù je inei kpaɛu fei a dede amu Aɔ Lafɛɛ.

Aɲai à je ine ɲa iyi à je titom hai si dimi mmu ɲa.

¹⁸ Beɛbei amu Aɔ Lafɛɛ n fɔ, amu iyi n jò à mà mii ɲau ihɛ hai ku kpe.

¹⁹ Nɔ Zaaki í ni má, na nɲu, si kuyɛm, kù sɛa a sɔ hai je Zuifu ɲa iyi à sinda ido nɲa si Ilaaɔu wooda ku gaabu ɲa. ²⁰ Amma ka ce nɲa tia ka sɔ ɲa a maà ya je ijei kuwee, nɔ a maà ya tɔtɔw sɛɛ do inaabo mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ, a maà ya ɲɔ inɲa jifa, nɔ a maà ya ɲɔ kpaai inɲa. ²¹ Hai tako wo, si ilu fei à ya cio woodai Moizi ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔw si aɲoi kusɛmi fei nɔ a waazo ideɛ.

À sambaa hai je Zuifu woo dasi Jesu naane ɲau tia

²² Iyi Zaaki í fɔ beɛbe í tã ɲoi woo be ɲau do ine ngbo ɲau do inei igbe ɲau fei à ye iyi í sɛa ku je aɲa a cica ine gɔ ɲa hai si inɔi aɲa a be ɲa Antiɔsi do Pɔlu do Baanabasi aɲɔ. Nɔi à cica Silasi do Zudu iyi à ya kpe Baasaba má, aɲa iyi à ne beɛɛɛ si inɔi kpaasi woo dasi Jesu naane ɲau. ²³ Nɔi à ni a kooò tiau. Si tiau à ni,

Awa woo be ɲa do ine ngbo ɲau, awa woo dasi naane kpaasi nɲe ɲa, awai à sambaa nɲe tiau ihɛ wa. Inɛi à sambaa wa, inɛ hai je Zuifu woo dasi naane ɲa iyi í wa Antiɔsi do Siri do Silisi. À waa ce ɲe fɔɔ. ²⁴ À gbɔ iyi ine gɔ nwa ɲa à naa bi tu ɲe à fɔ inɔ nɲe nɔ à sinda laakai nɲe do ide nɲa ɲa. Amma awa si à dasi ɲa ideu be wa. ²⁵ Na ɲoi í jò à busi nɲe nɔ à yɔɔ iyi í sɛa ka cica ine gɔ ɲa ka be si ɲe wa. Aɲai aa si Baanabasi do Pɔlu, baakɔw nwa ɲau wa, ²⁶ aɲa iyi a kù saalu kuweɛ nɲa ngɔgɔ na irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi. ²⁷ Zudu do Silasi aɲai à je ine ɲa iyi à cica. À waa be ɲa wai a na a sɔ ɲe ide akãu geleò gele. ²⁸ Awa do Hundei Ilaaɔ í sɛa nwa si ka maà kã nɲe aso gɔ bii kù je iyi ihɛ iyi í je asoi tilasi. ²⁹ Nɲui í je, í maà ya je ijei kuwee ɲa, nɔ í maà ya ɲɔ kpaai ɲa, í maà ya ɲɔ inɲa jifa ɲa, nɔ í maà ya tɔtɔw sɛɛ do inaabo mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ ɲa. Bii í mu ara nɲe si mii beɛbe ɲau be ɲa í sɛa. To, ka sukudɔ.

³⁰ Iyi à tɔw nɲe sukudɔ à tã ɲoi ine ɲau à dasi kpãa à ne Antiɔsi. Bei à koo à tɔtɔw inei igbei Jesu ɲau fei à na ɲa tiau. ³¹ Iyi à cio tiau í mu nɲa gbugbã nɔ inɔ ɲa í dɔ. ³² Zudu do Silasi ɲa mɔ walli ɲai, à mua kpaasi woo dasi naane ɲau gbugbã nɔ à sobi ɲa si ide nkpɔ nkpɔ. ³³ Iyi à ce aɲɔ minji be kpaasi woo dasi naane ɲau à tɔw ɲa sukudɔ nɔ à ni a to bi ine ɲa iyi à be ɲa wa baani. [³⁴ Amma Silasi ine nɲu í dasi ido nɲu ku ce aɲɔ minji be má.]

³⁵ Pɔlu do Baanabasi à gbe Antiɔsi be. Aɲaò ine nkpɔ ɲa aɲɔ à waa kɔa ine ɲa si cioi idei Lafɛɛ nɔ à ce waazoɛ.

Pɔlu do Baanabasi à kpɛ

³⁶ Iyi í ce aɲɔ minji má ɲoi Pɔlu í sɔ Baanabasi í ni, ka koo kaa kaako kpaasi nwa ɲau má si ilu ɲa bii à tako à waazo idei Lafɛɛ fei wo nɔ ka ye bei ine ɲau à

wεεò si nsei. ³⁷ Njoi Baanabasi wa bi ku gbã Zãa Maaku aηað ηa. ³⁸ Amma Pɔlu í fɔ í mantee í ni kù sɪa aηa a gbãa, nηu iyi kù sobi aηa wo si iceu amma í sinda í jò aηa wa hai Panfili. ³⁹ Njoi à ce kakɔɔ nɔ a kù gbɔ si nje hee à na à kpɛ. Njoi Baanabasi í gbã Maaku à lɔ akɔi inyi à bɔ Sipu. ⁴⁰ Nɔ Pɔlu mɔ í cica Silasi, nɔ kpaasi woo dasi naane ηau à so ηa à daa Lafɛɛ si awɔ à bei à ne, ⁴¹ à koo à lɔ ilei Siri do Silisi à wasi inei igbei Jesu ηa ku mua gbugbã si naane ηa.

16

Timotee í too Pɔlu do Silasi

¹ Njoi Pɔlu do Silasi à to Dεεbu do Lisiti. Wee ine gɔ í wa be wa too kpãai Jesu. À ya kpoo Timotee. Iyee Zuifu woo dasi Jesu naane, amma baæ Gereki. ² Kpaasi woo dasi naane ηa iyi à wa Lisiti do Ikonimu à ya maa fɔ jiiida ku jεε. ³ Pɔlu í bi Timotee ku too nηu nɔ í gbã í nee. Amma ku bei ku gbã ku nee í dasie bangoi na Zuifu ηa iyi à wa beu domi aηa fei à mà iyi baæ Gereki. ⁴ Nɔ à bɔ ilu do ilu ηa à sɔ woo dasi Jesu naane ηau mii ηa iyi woo be ηau do ine ngboi igbei Jesu ηa iyi à wa Zeruzalemu à jile nɔ à ni a jirima ηa. ⁵ Njoi woo dasi Jesu naane ηau, naane nηa í teese í kɔɔsi nɔ akpɔ nηa mɔ í ya maa kɔɔsi ajɔ fei.

Pɔlu í ce kuye Torasi

⁶ Hundeí Ilaaɔ í ganji Pɔlu ηa a waazo ideí Ilaaɔ si ilei Azii, ηjoi í jò à too do ikpa ilei Firizi do ti Galati. ⁷ Iyi à to ilei Misi ηjoi à waa bi a bɔ ilei Bitini, amma Hundeí Jesu í kɔ nηa. ⁸ Njoi í jò à too do ilei Misi à bɔ ilu iyi à ya kpe Torasi. ⁹ Njoi Pɔlu í ce kuye idù. Si kuyeeu í ye inei Masedoni gɔ wa leekɔ nɔ wa tɔɔ nηu ku naa Masedoni ku na ku sobi aηa. ¹⁰ Si bei í ce kuyeeu ηjoi gbakã à waa de kpãa ku ba ka bɔ Masedoni domi à mà iyi Ilaaɔ í bi kaa waazo nηa laabaau jiiidu.

Lidi í dasi naane Filipi

¹¹ Hai Torasi bei awa à lɔ akɔi inyi nɔ gbakã à bɔ gungũm gɔ iyi à ya kpe Samɔtasi. Iju kumæ nɔ à bɔ Neapolisi. ¹² Hai be do kutei à ne à bɔ Filipi, ilu nɔai Masedoni nɔ à ce ajɔ minji be. Wee inei Romu ηai à ne iluu. ¹³ Si ajɔi kusimiu ηjoi à fita hai ilu be à bɔ itfi ido gɔ, à bɔ ku cɔ mà tengi bii à ya ce kutɔɔ í wa be. Njoi à koo à ye tengi bii ine ηa à ya ce kutɔɔ nɔ à buba à ce faaji do inaabo gɔ ηa iyi à tɔtɔɔ be. ¹⁴ Abo gɔ í wa be à ya kpoo Lidi, inei Tiatiii, í ya ta acɔi fia nkpɔ nɔ í ya maa jirima Ilaaɔ. Iyi à waa ba ηa ide ku fɔ nɔ wa de itfi, nɔ Lafɛɛ í cɔ idæ ku ba ku gbɔ ide iyi Pɔlu wa fɔ. ¹⁵ Abou do inei kpasɛ ηa fei à ce inyi ku dasi nɔ í tɔɔ wa í ni, bii í mà iyi nɔ dasi naane ntɔ ntɔ ηai í naa wa í naa í ce baa ajɔ minji kpasɛm ηa. Nɔ í mante wa hee à jé nɔ à koo kpasɛ be.

Inɔ piisɔi Filipi

¹⁶ Njoi ajɔ nηu gɔ iyi awa à waa bɔ tengi bii à ya ce kutɔɔu, à ko ama inaabo woo ce ice gɔ iyi í ne inei inɔkko. Bii inei inɔkkoú í dede sie í ya maa fɔ ide iyi á na ku cei. Nɔ lafɛɛ ηa à waa ba fia jiiida na iriε. ¹⁷ Njoi í too awa do Pɔlu wa la hee lele wa ni, ine ηau ihɛ woo ce icei Ilaaɔ ilu gbugbã ηai. À naa ku nyisi ηe kpãai faabai. ¹⁸ Bεεbei í ya maa fɔ ajɔ fei, hee ideu í caa si Pɔlu nɔ í sinda í sɔ inei inɔkkoεu í ni, do saabui irii Jesu Kirisi nɔ ni, fita. Be gbakã ηjoi í fita sie. ¹⁹ Iyi lafɛɛ ηa à mà iyi aηa a kaa ba sie fia má, ηjoi à mu Pɔlu do Silasi à tale ηa à bɔd ηa bantuma bi woo kiiti ηa. ²⁰ À bɔd ηa si wajui ine ngboi Romu ηa à ni, ine ηau ihɛ à waa beje ilu nwaí. Zuifu ηai, ²¹ nɔ à wasi ku sisi ide gɔ ηa iyi wooda nwa kù bi ka gbɔ hee ka tooε, awa iyi à je inei Romu ηa. ²² Njoi idɔi zamaau í kɔ si ηa. Njoi ine ngbo ηau à bɔ ibɔi Pɔlu do Silasi do gbugbã nɔ à ni a cã ηa do

faataa. ²³ Iyi à cā ɲa jiiɗa jiiɗa à tã ɲoi à koo à cɓmbo ɲa ile piisɗo nɔ à sɔ woo degbe piisɗou ku degbe ɲa ku sɓa. ²⁴ Iyi woo degbeu í gbɔ à sɔɔ beɛbe, ɲoi í koo í dasi ɲa hee ilaawai ankãanyii piisɗou nɔ í da ɲna si gbɛegbɛekui jli.

²⁵ Zakai idu laja ɲoi Pɔlu do Silasi à waa ce kutɔɔ nɔ à kɔ iri à waa saabuɔ Ilaaɗ. Nɔ inei piisɗo ɲa iyi à wa beu à waa de si ɲa itf. ²⁶ ɲoi gbaɓã ile í yaya do gbugbã hee icui ile piisɗu í yaya. ɲoi gambo ɲau fei à cɓ nɔ seseen ɲa iyi à diɔ inei piisɗo ɲau fei à fũ à cuku. ²⁷ ɲoi gbaɓã woo degbeu í jl í ba gambo ɲau fei wa cɓ ɲoi í tamaa bei inei piisɗo ɲau à sai. ɲoi í nya taakuba wa bi ku kpa araɛ. ²⁸ Amma Pɔlu í la hee lele í ni, maà cea araɛ laalɔ kãma. Awa fei à wa ihɛ. ²⁹ ɲoi woo degbeu í de fitila í sei í lɔ hee ilaawa bii Pɔlu do Silasi à wau nɔ í gule ɲna do kuyaya. ³⁰ ɲoi í fitaɔ ɲa wa waduude í ni, í suuru ɲa, mii an ce n baɔ faaba. ³¹ ɲoi à sɔɔ à ni, dasi Jesu Lafɛɛ naane aa ba faaba, awɔ do inei kpasɛɛ ɲa fei. ³² ɲoi à waaɔaa ideí Lafɛɛ Jesu, ɲɲu do inei kpasɛɛ ɲau fei. ³³ ɲoi iduu be woo degbeu í gbã ɲa í koo í wɛ kumɛɛ ɲna ɲau. Nɔ ɲɲu do inee ɲa fei à ce inyi ku dasi gbaɓã. ³⁴ ɲoi í gbã Pɔlu do Silasi í baɔ ɲa lele bii ileɛ í wa nɔ í na ɲa ije à je. ɲɲu do inee ɲa fei, inɔ ɲna í dɔ do bei à dasi Ilaaɗ naane.

³⁵ Iyi iju í má ɲoi inee ngboi Romu ɲa à be polisi ɲa a koo a sɔ woo degbeu ku jɔ inee ɲau. ³⁶ ɲoi woo degbeu í sɔ Pɔlu ideu í ni, inee ngbo ɲa à ni n jɔ ɲɛ. Na ɲɲu, í fita í ne ɲɛ sɛɛ. ³⁷ Amma Pɔlu í sɔ polisi ɲau í ni, aawo. À cã wa si bantuma hai a kù ce nwa kiiti, awa mɔ iyi à je inei Romu ɲa nɔ à cɓmbo wa si ile piisɗo. Nɔ nsei à bi a nya wa do asii? Kù je beɛbei à ya ce. Í gbe aɲa taka ɲɲai a naa a nya wa. ³⁸ ɲoi polisi ɲau à koo à sɔ inee ngboi Romu ɲau. Iyi à gbɔ Pɔlu do Silasi inei Romu ɲai ɲoi zigi ɲna í da nta nta. ³⁹ ɲoi à koo à tɔɔ ɲa suuru nɔ à nya ɲa hai ile piisɗou à bei à tɔɔ ɲa a fita hai inɔ iluu. ⁴⁰ Iyi Pɔlu do Silasi à fita hai ile piisɗou ɲoi à bɔ kpasɛi Lidi. Iyi à koo à ye kpaasi woo dasi naane ɲau à mu ɲna gbugbã, à bei à ne.

17

Pɔlu do Silasi à bɔ Tesalonika

¹ ɲoi Pɔlu do Silasi à waa ne nɔ à lɔ ilu minji gɔ ɲa iyi à ya kpe Anfipolisi do Apoloni nɔ à to Tesalonika bii Zuifu ɲa à ne ile bii à ya ce kutɔɔɔ. ² ɲoi Pɔlu í bɔ ileu be si bei í ne dɔɔneɛ. Nɔ aɲaɔ ɲa à wũa tiaí ideí Ilaaɗ aɲoi kusɓmi mɛeta à mɔɔ. ³ Wa sɔ ɲa iyi kù ne bei á ce iyi inee iyi Ilaaɗ í cicau kù ye ijuukpã. Á kù nɔ ku jl hai si bale má. ɲoi í sɔ ɲa í ni, Jesuu iyi n wa n sisi ɲɛ ideɛu ihɛ ɲɲui í je inee iyi Ilaaɗ í cicau be. ⁴ Ine ɲa iyi à de itf sieu inee gɔ ɲa à dasi ideu naane, nɔ à baa anu akã ku ce, ɲɲu do Silasi. Beɛbei hai je Zuifu nkɔɔ mɔ do inaabo ilu iri ɲau ilu iri ɲau à ce, aɲa iyi à mã beɛrei Ilaaɗ.

⁵ Amma Zuifu ɲau à dedeɔ igu ku ja nɔ à tɔtɔ inee nfe ɲa bereteke à jɔ hoya hoya í dede nɔ aɲa fei à sei à bɔ Pɔlu do Silasi ku dede kpasɛi Zasɔɔ ku ba a fitaɔ ɲa wa si wajui zamaau. ⁶ Iyi à dede ɲa a kù ye ɲa, nɔ à mu Zasɔɔ do kpaasi woo dasi Jesu naane gɔ ɲa à fa ɲa à baɔ ɲa bi inee ngboi ilu ɲa. Nɔ à wasi ku la à waa ni, inee ɲa iyi à waa sinda andunya feiu à to wa ihɛ, ⁷ nɔ wee Zasɔɔ í jɔ à sɔ kpasɛɛ. Aɲa fei à waa beje woodai ilaalu nlaí Romu à waa ni ilaalu gɔ í weɛ má iyi à ya kpe Jesu. ⁸ ɲoi ideu í dede idai zamaau do inee ngboi ilu ɲau. ⁹ ɲoi à ni Zasɔɔ do kpaasie ɲau a sã fia si bei wooda í jile a bei a jɔ ɲa a ne. Iyi à sã fia nɔ à jɔ ɲa.

Pɔlu do Silasi à bɔ Beree

¹⁰ Iyi idu í dũ gbaɓã ɲoi kpaasi woo dasi naane ɲau à jɔ Pɔlu do Silasi à ne Beree. Iyi à to be ɲoi à bɔ ile bii Zuifu ɲau à ya ce kutɔɔɔ. ¹¹ Amma inee ɲa iyi

à wa be nja à lasabu si ideu do laakai í re Zuifu nja iyi à wa Tesalonika. À gba idei Ilaaḏ do ino didḏ. Ajo fei à ya maa cio kukoi ku ba a mà bii í je mii iyi Pòlu í ya maa sḥ nja ntoi. ¹² Nò Zuifu nkpò í dasi Jesu naane do inaabo Gereki go nja iyi à je ilu iri do inemako nkpò. ¹³ Amma Zuifu nja iyi à wa Tesalonika à gbò iyi Pòlu wa waazo idei Ilaaḏ Beree nji à koo à dede idoí ine nja à fḥ ino nja. ¹⁴ Be gbaká nji kpaasi woo dasi naane nja à bḏ Pòlu ikpa tenku ku ba ku ne hai be, amma Silasi do Timotee à gbe Beree be. ¹⁵ Ine nja iyi à koo à leekia Pòlu à bḏei hee Ateni. Nji Pòlu í samba nja anu í ni a sḥ Silasi do Timotee a hámee nju wa nja nja. Nò ine nja à sinda à ne Beree má.

Pòlu í wa Ateni

¹⁶ Waati iyi Pòlu wa degbe nja Ateni laakaē ci ya sū domi iwē í kpò si iluu. ¹⁷ Na nju, Zuifu nja do Gereki nja iyi à ya maa jirima Ilaaḏ, í ya ba nja faaji ku ce ile bii Zuifu nja à ya ce kutotòu. Nò ajo fei, ine nja iyi í ko si bantumai iluu aḥḏ nja mḥ à ya maa ce kakoo má. ¹⁸ Si bei í ya maa ba nja kakoo ku ce nji woo mà go nja iyi à je inei Epikuri * do Sitosi † nja à bḏ bi tee à waa baa kakoo ku ce. Ine go nja à ni, woo ce ide nkpò yomai ihē. Nò ine go nja mḥ, iyi à gbò wa fḥ idei ikui Jesu do kujie má à ni, mà iwē mmu go njaí wa fāa ya. ¹⁹ Nji à bḏei iri kuta go iyi à ya kpe Arepogu, tengi bii ine ngboi ilu nja à ya ce kutotò nja nḥ à ni, à bi ka gbò ide titḥ iyi í waa dabiio, ²⁰ domi í waa sisi nwa ide titḥ nḥ à bi ka mà yaasee. ²¹ Wee inei Ateni nja fei do ine njoo nja iyi à na à buba ilu be à ya so waati nja fei a maa fḥ walako a gbḏ baau mii titḥ.

²² Nji Pòlu í dede í leeki Arepogu be í sḥ nja í ni, nje inei Ateni nja, n ye iyi idei iwē njaí wa mu nje ntoi. ²³ Waati iyi n wa n dabií si ino ilu nje n ye mii nkpò iyi í waa tḥ nja. N ye bi kuwee go à kḥ si à ni, tengi ihē à ya tḥ ine iyi a kù mà. Nsei ine iyi nje í waa tḥ iyi í kù mà nja be, ideei n wa n sisi nje. ²⁴ Ilaaḏ, nju iyi í taka andunyau do mii iyi í wa si fei, nju iyi í je Lafēi lele do ile, kaa buba si ile iyi amanē nja à ma do awḥ nja. ²⁵ Awḥi amanē kaa yḥkḥ ku muaa nkāma, domi kù ne bukaatai ngḡḡ. Nju takaei wa mua amanē nja kumi do kuwee do mii fei. ²⁶ Hai si ine akā iyi í tako í takaui dimi iyi wa te si andunyau ihē fei í fita. Hai takoi í jile waati nja do tengi bii aa maa wa. ²⁷ Ilaaḏ í ce bebei ku ba a ce kookaai a maa dedee do kubabii nḥ si kudedeu aa yḥ. Amma ntoi ntoi Ilaaḏ kù jḥ kāma nwa go, ²⁸ domi na iriei à ne kuwee, nḥ nju í jḥ ara nwa wa ne. Woo kḥ tia nje go nja à ni, awa mḥ amae nja. ²⁹ Debei, si na iyi í jḥ à je amai Ilaaḏ nja, kù sḥa ka maa ce lasabu ka ni Ilaaḏ í ye bei iwē iyi amanē í lasabu í coo ku sḥa do wura wala do isḥ fūfū wala do kuta. ³⁰ Ilaaḏ í temuad amanē nja wo si kumà hai mà nja, amma nsei wa sḥ ine nja tengi bii à wa fei a naa a kpaasi ido nja. ³¹ Nò í jile ajo si bii ine iyi í cicau à kiitio inei andunya nja fei nò kiitieu dee deei á je. Nò í jūu tā hai si bale ku ba ku nyisi ine fei iyi ine be á na ku cei.

³² Iyi à gbò Pòlu wa fḥ idei kujli iku nja hai si bale nji ine go nja à waa yaakoē. Ine go nja mḥ à ni, à bi faajii ideu be má ajo go. ³³ Nji Pòlu í ne í jḥ nja. ³⁴ Do nju fei, inemako go nja à bḏ bi tee à dasi Jesu naane. Si ino njaí Deni woo ce kiitii Arepogu go í wa. Abo go mḥ iyi à ya kpe Damarisi í dasi naane do ine go nja má.

18

Pòlu í bḥ Kḥrenti

* **17:18** inei Epikuri nja aḥḥ à ya ni, ino didḏi í re mii fei si kuwee amanē. † **17:18** inei Sitosi nja aḥḥ à ya ni, ine ku jesi mii iyi á naa sie fei.

¹ Si anyii n̄u, P̄lu í n̄e hai Ateni be í b̄o K̄orenti. ² N̄oi í ko Zuifu ḡo be iyi à ya kpe Akilasi, iyi à buu ilei P̄ontu. Kù kpe tit̄a iyi í naa hai ilei Itali, n̄u do ab̄oe Pirisila, domi Kolodu ilaalu n̄lai Romu í na wooda í ni Zuifu fei ku fita hai Romu. N̄oi P̄lu í b̄o ku c̄o n̄a. ³ N̄o í buba ān̄aò n̄a à ce ice āj̄o domi í ya ce ilei ac̄o bei ān̄a m̄o à ya ce. ⁴ Āj̄o kus̄lmi fei í ya b̄o waazo ku ce ile bii Zuifu n̄a à ya ce kut̄ot̄o. N̄o í ya maa mu n̄n̄a ide ān̄a do Gereki n̄au ku ba a dasi Jesu naane.

⁵ Waati iyi Silasi do Timotee à to wa hai ilei Masedoni, P̄lu í ya maa ce ic̄i waazoi waati k̄ama fei ku maa s̄o Zuifu n̄au iyi nt̄o nt̄o Jesu í je in̄e iyi Ilaaò í cicau. ⁶ Amma à j̄aa n̄o à waa buu, n̄oi í gbugb̄a si n̄a irurui ib̄oe n̄o í s̄o n̄a í ni, bii í na ì ce nfe n̄a, í je ide iiri n̄n̄e. Kù je baam má. Hai n̄nyi an̄ j̄ò n̄n̄e n̄ koo n̄ cea hai je Zuifu n̄a waazo. ⁷ N̄oi í n̄e hai be í b̄o kpas̄eí Titee Zusitu, in̄e iyi í ya maa jirima Ilaaò. Ilee wee k̄ok̄oi ile bii Zuifu n̄a à ya ce kut̄ot̄oú í wa. ⁸ N̄oi Kirisipu in̄e ngboi igbeu í dasi Laf̄ee Jesu naane, n̄u do in̄ei kpas̄e n̄a fei. In̄ei K̄orenti nkp̄o í gb̄o waazoi P̄lu n̄o ān̄a m̄o à dasi naane, n̄o à dasi n̄a inyi.

⁹ N̄oi Ās Laf̄ee í s̄o P̄lu si kuye id̄u í ni, maà ce n̄jo. Hanya í s̄o n̄a, maà coko, ¹⁰ domi ñ wee do aw̄o. In̄e ḡo kaa ȳok̄o ku lesie aw̄o hee ku ce laal̄o. S̄o n̄a ideu domi in̄e nkp̄o í wa si iluu ih̄e iyi á je titom. ¹¹ P̄lu í buba ilu be ad̄o ak̄a do bubu n̄o wa k̄o n̄a si idei Ilaaò.

¹² Waati iyi Galiò wa je ilaalu si ilei Geresi, n̄oi Zuifu n̄au à ce anu ak̄a à t̄ot̄o à gb̄a P̄lu à b̄ode bi ku ce kiiti. ¹³ À ni, m̄ok̄o ih̄e n̄jei wa lele in̄e n̄a ku ba a t̄o Ilaaò si bei wooda nwa kù bi.

¹⁴ Iyi P̄lu wa bi ku f̄o ide, n̄oi Galiò í s̄o n̄a í ni, bii í je ide iiri kurara walak̄o laal̄o ḡoi í ce an̄ nyi wa n̄ naa n̄ gb̄o ide n̄n̄e. ¹⁵ Amma bii í je ide iiri kak̄o n̄ai do ide iiri in̄e n̄a do woodai in̄e taka n̄jei, in̄e aa w̄ua ndu n̄e. N̄ kaa n̄ je woo kiiti ide dimi beebe. ¹⁶ N̄oi í lele n̄a hai bi ku ce kiiti. ¹⁷ N̄o in̄e n̄au fei à mu S̄s̄iteni in̄e ngboi igbei Zuifu n̄au à l̄osi ku c̄aa tengii andei ile bi ku ce kiiti. Amma baai Galiò kù wa si ideu.

P̄lu í nyi ikpa Antiasi

¹⁸ P̄lu í kpe K̄orenti má. Si anyie n̄o í t̄o kpaasi woo dasi naane n̄au sukud̄o n̄o í koo í wa irie Sankeree ku ba ku nyisi iyi í tako í cea Ilaaò kuw̄a do kugbasi wo. N̄o í l̄o ak̄oi inyi do Pirisila do Akilasi āj̄o à n̄e ikpa ilei Siri. ¹⁹⁻²¹ Iyi à to Ef̄ezu n̄oi P̄lu í l̄o ile bii à ya ce kut̄ot̄o n̄o í ba Zuifu n̄au faaji ku ce. N̄oi à t̄oe ku ce āj̄o minji bi tu n̄a, amma kù waa je. Iyi wa n̄e n̄oi í s̄o n̄a í ni, bii Ilaaò í bi an̄ nyi wa má. N̄o í j̄ò Pirisila do Akilasi be í koo í l̄o ak̄oi inyi í n̄e hai Ef̄ezu.

²² Iyi í to Sezaree, n̄oi í kita í b̄o Zeruzalemu í koo í ce in̄ei igbei Jesu n̄a f̄o. Si anyie n̄o í b̄o Antiasi. ²³ Iyi í ce āj̄o minji be n̄oi í nyi í dasi kp̄aa má í koo wa dabii si ilei Galati do Firizi wa mua in̄e n̄a iyi à waa too kp̄ai Jesu fei gbugb̄a.

Apolo í b̄o Ef̄ezu do K̄orenti

²⁴ Zuifu ḡo iyi à ya kpe Apolo iyi à bi Alesandiri í b̄o Ef̄ezu. Ilu bisii n̄o í mà tiai ide iiri Ilaaò s̄aa s̄aa. ²⁵ Wee í mà kp̄ai ide iiri Laf̄ee n̄o í ya ce waazoe do himma n̄o í sisi ide iiri Jesu dee dee. Amma inyi ku dasii Z̄aa n̄u ak̄ai í mà. ²⁶ Wa ce n̄n̄a waazo do naane ile bii Zuifu n̄a à ya ce kut̄ot̄o. N̄oi Pirisila do Akilasi à gb̄o waazie n̄o à kpoo ide n̄n̄a à koo à teese à sisiaa yaasei ide iiri Ilaaò dee dee. ²⁷ Si anyie, Apolo í dasi id̄u n̄u ku b̄o ilei Geresi. N̄o kpaasi woo dasi naane n̄au à muua gbugb̄a ku ba ku koo n̄o à cea in̄e n̄a iyi à waa too kp̄ai Jesu iyi à wa ilei Geresiu tia ku ba bii í to be a coo cenk̄a. Waati iyi í to be í sobi woo dasi Jesu naane n̄au jiida jiida na did̄oi Ilaaò. ²⁸ N̄o í k̄amia Zuifu n̄au do w̄ok̄o si

bantumaku ba a mà iyi aña à wa si kurarai nò í nyisi nja hai si tiai idei Ilaađ iyi Jesu í jε ine iyi Ilaađ í cicau dim dim.

19

Pölu í bə Efεezu

¹ Waati iyi Apolo í wa Kərenti Pölu í too kpāa iyi wa bə ikpa iri kuta nja nò í to Efεezu. Njoi í ba ine gə nja iyi à waa too kpāai Jesu be. ² Njoi í bee nja í ni, i kù ba Hundei Ilaađ titā hai waati iyi ì dasi naane nja? Njoi à jεaa à ni, aawo. A kù gbə mà Hundei Ilaađ í weε məm. ³ Njoi Pölu í bee nja má í ni, debɛi, inyi ku dasi yoomai à ce nje. Njoi à jεaa à ni, inyi ku dasii Zāai. ⁴ Njoi Pölu í s̄s̄ nja í ni, ine nja iyi à kpaasi idə, aňai Zāa í dasi inyi. Nò í s̄s̄ ine nja í ni a dasi Jesu naane, nju iyi á na ku naa si anyii nju. ⁵ Iyi à gbə idei Pöluu njoí à ce inyi ku dasi do irii Lafεε Jesu. ⁶ Njoi Pölu í le nja awə si iri nò Hundei Ilaađ í naa si nja njoí à waa fə ide do fee mmu nja nò à ce walii. ⁷ Ine nja à to zakai aňa maateji.

⁸ Si anyii nju, Pölu í bə ile bii Zuifu nja à ya ce kutətəu wa waazo idei bommai Ilaađ do naane nò í ce bεεbe zakai cukpa mεeta, nò aňað nja à wasi ku busi nje nò í wasi ku lele nja ku ba a dasi naane. ⁹ Amma ine gə nja à lele idə nja à kə ku dasi naane, nò à nyi à waa fə ide laalə má si kpāai idei Lafεε si wajui zamaau. Na njoí í j̄j̄ Pölu í tekeε hai bi tu nja, nju do ine nja iyi à waa too kpāai Jesuu. Í ya maa kə nja si cio aňə fei si ile cioi Tianusi. ¹⁰ Bεεbɛi à ce ad̄s̄ minji hee ine nja iyi à wa ilei Azii fei, hai Zuifu nja do hai je Zuifu nja, à gbəđ idei Lafεε Jesu.

Idei ama ineməkəi Seva nja

¹¹ Ilaađ í mua Pölu gbugbā ku ceđ maamaake nla nja. ¹² Na njoí í j̄j̄ jaε iyi í lu arə fei, bii à so à lea b̄o nja si ara à ya ba irii. Ine nja m̄o iyi à ne inei inəokə nja, bii à lu njađ, inei inəokə nja à ya fitai. ¹³⁻¹⁴ Zuifu gə nja à ya maa dabii bii fei a maa nja inei inəokoi ine nja. Si inə nja gəgə nja nja à dasi idə a kpe irii Lafεε Jesu a nyađ inei inəokoi ine gə. Zuifu ine ngboi woo weei Ilaađ gə iyi à ya kpe Seva, ama ineməkə mεεjeε njaí à waa bi a ce bεεbe. Aňə nju gə à s̄s̄ inei inəokoi ine gə nja à ni, do irii Jesu iyi Pölu wa waazou, fita. ¹⁵ Amma inei inəokoi inεεu í ni, ñ mà Jesu nò ñ mà Pölu, amma yooi inε m̄o í je. ¹⁶ Njoi məkə iyi í ne inei inəokou í fo í bata nja nò í kāmia nja í cā nja í mεε nja nto nto hee aňə fei à sa hai kpasεε basí. ¹⁷ Njoi inei Efεezu nja hai Zuifu do Gereki nja fei à gbə ideu, nò njo í mu nja, nò irii Lafεε Jesu í ne bεεε nto nto. ¹⁸ Njoi woo dasi Jesu naane nkpə í naa í tuuba si bantumaku. À fə mii iyi aňə à ya ce wo. ¹⁹ Ine nja iyi à ya tako a maa ce dobu dobu wo aňə nkpə nkpəí à naađ tia nja nja iyi à ya maa ceđ dobu dobuu wa à naa à joo si wajui zamaa. Ine gə í ce dooai fiaí tia nja, nò à ba weε jiaε í to zakai kpekele dubu ciita * . ²⁰ Bεεbɛi gbugbāi Ađ Lafεε í j̄j̄ idei Jesu wa fangaa bii fei do gbugbā.

Ijai Efεezu

²¹ Iyi nju nja í ce í t̄a, njoí Pölu í dasi idə nju ku too do ilei Masedəni do si ilei Gεresi nju ku bə Zeruzalemu. Í ni bii nju í to bε, tilasii nju ku bə Romu m̄o. ²² Njoi í bε Timətee do Erasitu, aňə iyi à waa sobie si icεu, ikpa Masedəni, amma nju takae í kpe keeke mà ilei Azii be.

²³ Waati bεεbe wahala nla gə í dede Efεezu bε na kpāai idei Jesu. ²⁴ Gbεde woo cā isə fūfū gə í wa bε à ya kpoo Demetiusi. Í ya ce mii gə nja iyi à j̄j̄ ilei iwε

* **19:19** kpekele dubu ciita fiaí tia nja iyi à fāa à yəkə ku to fia iyi aa sāa woo ce icε zakai ad̄s̄ cijəd fεewa si waati nja.

nya Aritemi. † Nɔ woo ce ice dimi beɛbe ɲa fei à ya ba si amanii jiiida. ²⁵ Nɔi í tɔtɔ woo ce ice ɲa do gbede mmue gɔ ɲa má í ní, i kù mà ɲa iyi si iceu ihēi à waa ba si amani? ²⁶ Ine taka nɲe ì waa yɔɔ ɲa, ì nɔ ì waa gbɔ ɲa mii iyi Pɔlu wa ce. Wa ni kù je iwē ɲa iyi amane ɲa à ce do awɔ nɲai aa tɔɔ. Nɔ í yɔkɔ í kāmia inɛ nkpɔ nkpɔ, kù nɔ kù je baa Efɛɛzu ihē nɲu akā, do si ilu nkpɔi ilei Azii feii. ²⁷ Á na ku jò ice nwa ku ba iri sāmí. Si anyie á nyi ku jò à kaa saalu baa ilei iwē nwa Aritemi, nɔ beɛɛɛ nlaɛ á na ku tā, iwē iyi inei Azii ɲa do inei andunya fei wa tɔɔ.

²⁸ Iyi à gbɔ ideu ɲɔi idɔ nɲa í kɔ, nɔ à wasi ku dɔ anu hee lele à waa ni, Aritemi nwa í la. ²⁹ Nɔi hoya hoyau í dede si iluu fei nɔ do anu akā inɛ ɲa à fo à bata Gayusi do Aritaaki à mu ɲa à bɔɔ ɲa bii à ya ceiu. Inɛ ɲau inei Masedɔni ɲai, aɲai à waa si Pɔlu si isɛɛɛɛu. Nɔ inɛ nkpɔ í sei í bɔ be. ³⁰ Pɔlu wa bi ku bɔ bi zamaau amma kpaasi woo too kpāai Jesu ɲau à kɔ. ³¹ Nɔ hee do akaweɪ ilɛ be ɲa gɔgɔ ɲa iyi à je kpaasie ɲau aɲa mɔ à be ama wa à ni a koo a tɔɔɛ suuru ku maà naa ile be. ³² Ile bei aɲa fei à waa dɔ anu à wasi ku fɔ ide ɲa ikā ikā. Inɛ nkpɔ ɲa kù mà na mii í ce à tɔtɔ be mɔm. ³³ Nɔi Zuifu gɔ ɲa à sisia Alesandu yaasei ideu nɔ à tale sie wajui zamaau. Nɔi Alesandu í ni a coko do awɔ nɔ wa bi ku sɔ ɲa ideu do yaasei. ³⁴ Amma waati iyi à mà iyi nɲu mɔ Zuifui, aɲa fei à wasi ku dɔ anu hee zakai isɔ minji à waa ni, Aritemi nwa í la.

³⁵ Si anyie ɲɔi woo kɔ tiai ilu nɲau í jò à coko nɔ í ní, inɛ inei Efɛɛzu ɲa, yooi kù mà iyi ilu nwai ilei Aritemi ilu beɛɛɛɛu í wa, awai à nɔ à waa cea ice. Nɔ ì mà ɲa hai lelei mii iyi í jɔɔu í cuku wa. ³⁶ Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku jā ideu. Na nɲu, i mu ara nɲe ɲa í maà ce ngɔgɔ do saasa. ³⁷ Inɛ ɲa iyi ì naaɔ wa nsei ɲau ihē ɲa a kù ce ilei mii ndii ilei iwē nwa ɲa a kù nɔ a kù fɔ laalɔɛ. ³⁸ Na nɲu, bii Demetiusi do gbede ɲa iyi à wa bi tɛɛ ɲau à nɛ ide gɔ do inɛ gɔi à jile aɲo ɲa iyi à ya ce kiiti do woo ce kiiti ɲa, í jò ɲa a ce ide ɲa be. ³⁹ Nɔ bii ì nɛ ide gɔ si antae má ɲa, aa yɔkɔ ì wūae bi inɛ ngboi woo ce kiiti ɲa. ⁴⁰ Aa yɔkɔ a yɛ taale nwa a ni awai à dede ija si idei nnyiu ihē domi kù nɛ yaase. Bei à bee wa yaasei ideu a kaa ka ba iyi aa ka fɔ mɔm.

⁴¹ Iyi í fɔ beɛbe í tā ɲɔi í jò zamaau í fangaa.

20

Pɔlu í bɔ Masedɔni do Geresi

¹ Iyi hoyau hoyau í leekɔ ɲɔi Pɔlu í tɔtɔ inɛ ɲa iyi à waa too kpāai Jesu ɲau í mu nɲa gbugbā nɔ í tɔɔ ɲa sukudɔ í bei í nɛ ilei Masedɔni. ² Í dabii si ilɛu fei í mua inɛ ɲa iyi à waa too kpāai Jesu ɲa gbugbā ntɔ ntɔ, í bei í to ilei Geresi ³ í ce be cukpa mɛɛta. Waati iyi wa bi akɔi inyi ku lɔ ku bɔ ilei Siri ɲɔi í gbɔ iyi Zuifu ɲa à waa de nɲu ku kpa. Na nɲu, í dasi idɔ nɲu ku too do ikpa Masedɔni má. ⁴ Inɛ ɲa iyi à suu si isɛɛɛɛu wee, Sopateɛ amai Pirusi inei Beree, do Aritaaki do Sikundusi inei Tesalonika ɲa, do Gayusi inei Dɛɛbu, do Timɔtee do Tisiki do Torofimu, inei ilei Azii ɲa. ⁵ Aɲai à cua à koo à degbe wa Torasi. ⁶ Iyi awa taka nwa à je jingauí Pɛɛ hai nɛ lefeeu à tā à koo à lɔ akɔi inyi Filipi be. Nɔ si isɛɛɛɛ nwa si aɲo miusia à koo à ba ɲa Torasi nɔ à ce aɲo mɛɛje be.

Pɔlu í ce waazo Torasi

⁷ Nɔi aɲo sintei azuma aleu awa à tɔtɔ à waa je ijei Lafɛɛ, ɲɔi Pɔlu í wasi ku cea inɛ ɲau waazo. Bii iju í máí Pɔlu á nɛ. Nɔi í jò waazoɔu í sɔ hee í to idu laja. ⁸ Wee fitila í kpɔ lelei ile kukpeke bii à tɔtɔɔ. ⁹ Nɔi awaasɔ gɔ wa buba si ferenti

† 19:24 iwē ɲa Aritemi iwēu ihē inaaboí.

be à ya kpoo Etiki. Si bei waazoi Pòlu í sò ñoi í siiko hee í na í sí njoo nò í cuku wa ile hai lelei ile kukpɛke mɛɛtasiau. Iyi à koo à dede à ba wee í ku. ¹⁰ Ñoi Pòlu í kita wa nò í bate í soo í ni, i maà ce njo ña, hundee í wee. ¹¹ Iyi Pòlu í gũ lelei ileu má í so p̄ɛé í bububue nò anjaò ña à je, nò í ləsi ku waazo má hee iju í máu í bei í nɛ. ¹² Amma à bòòe Etiki iyi í nya í cuku wau kpasè baani nò inoi anja fei í d̄s̄ jiiida.

Hai Torasi Pòlu í b̄ò Miletu

¹³ Awa à koo à lò akoi inyi à cua à b̄ò Asosi. Tengi bei Pòlu á na ku ba wa nò ka soo. Bebei í bi si na iyi í j̄ò wa bi ku koo do ise. ¹⁴ Iyi í naa í ba wa Asosi, hai bei í lò akoi inyi awaò ña à b̄ò Mitileni. ¹⁵ Ñoi à ne hai be nò iju kumáe à to gungum ḡò iyi à ya kpe Kio. Iju kumá mmue nò à to gungum mmu ḡò iyi à ya kpe Saməsi, ñoi ajo mɛɛtasiae à to Miletu. ¹⁶ Wee Pòlu í dasi ido ñju ku maà leekí Efɛɛzu ku ba waati ku maà lò ñju si ilei Azii. Wa ce kookaai fei ku ba ñju ku to Zeruzalemu na jingauí Pantikotu.

Pòlu wa t̄ò ine ngboi Efɛɛzu ñau sukud̄s̄

¹⁷ Ñoi hai Miletu Pòlu í be ama Efɛɛzu í ni a kpe ine ngboi igbei inei Jesu ñau wa a naa a ba ñju be. ¹⁸ Iyi ine ñau à to wa bi tee ñoi í s̄s̄ ña í ni, inje taka ñje ì mà ña bei ñ je kuweem waati iyi ñ wa si anini ñje hai ajo sinte iyi ñ naa si ilei Azii. ¹⁹ Ñ ce icei Lafɛɛ Jesu do ara ku kaye do cikāaju ajo, ñ nò ñ ye wahala si na iyi í j̄ò Zuifu ñau à leekí si anja a kpam. ²⁰ Inje taka ñje ì mà mii ña iyi á ce ñje aranfaani, n kù singa ñje kamae. Amma ñ s̄s̄ ñe ntò fei nò ñ kò ñe si cio si bantuma do si kpasè ñje ña. ²¹ Ñ s̄s̄ Zuifu ña do hai je Zuifu ña a naa a kpaasi ido ña a sinda si Ilaaò a dasi Lafɛɛ nwa Jesu naane. ²² Nò wee bebei má, Hundei Ilaaò wa tilasiim n b̄ò Zeruzalemu, nò n kù mà mii iyi á koo bam be. ²³ Amu de ñ mà si ilu fei Hundei Ilaaò wa s̄m iyi piis̄s̄o ku ce do ijuukp̄a wa degbem. ²⁴ Amma kuweem kù je ngoḡo bi tom, n kù nò n kù wa saalue, amu de n ba n tambò icem iyi Jesu Lafɛɛ í dasim n ce. Iceu ñjuí í je n sisi laabaau jiidai did̄s̄ iyi Ilaaò í ce nwa.

²⁵ Inje iyi ñ dabii ñ wa n waazo ideí bommai Ilaaò si aninii ñjeu fei, nsei ñ mà iyi í kaa yem má ña. ²⁶ Na ñoi í ce ñ wa n s̄s̄ ñe si bantuma hai nnyi, bii ine ḡo ñje í na í ce nfe kù je ideí irim, ²⁷ domi ñ sisi ñje ide iyi Ilaaò í jile fei n kù singa ñje goḡo. ²⁸ I mu ara ñje ku sla, nò í ya ma degbe ine ña iyi Hundei Ilaaò í da ñje si awo fei, anja iyi à je igbei inei Lafɛɛ Jesu ña iyi ñju takae í ya do ñje. ²⁹ Ñ mà do anyim amanɛ ña aa naa si anini ñje bei injai sako í ya naa si angud̄a ña, a kaa nò a j̄ò ñe. ³⁰ Nò baa hai si ino ñje ine ḡo ña aa kpaasi ntou ku ba ku je ibo nò aa wa inyii it̄i woo dasi Jesu naane ñau a jeò m̄c̄o ñja. ³¹ Na ñju, i wò njoo ña. I ye ḡigi ña bei amu takam ñ ce ad̄s̄ m̄ɛta bi tu ñe Efɛɛzu be wo nò ñ kò ñe ak̄a ak̄a al̄eò daak̄o do cikāaju ña.

³² Nsei ñ so ñe ñ wa n daa Ilaaò si awo nò ñ wa n da ñje ideí did̄s̄e si awo. Ñjuí á ȳk̄o ku mu ñje gbugb̄a nò ku mu ñje tubu iyi í jilee ine ña iyi í cica a je tee fei. ³³ Waati iyi ñ wa bi tu ñe, inje taka ñje ì mà ña iyi n kù ne k̄ɛɛeí is̄o fuf̄uí ine ḡo hee má je wura wala ib̄e. ³⁴ Ì nò ì mà ña iyi ñ ya n ce icei do awm n bei n ba bukaatai mii ña iyi ñ bi fei, amu do ine ña iyi á waa toom. ³⁵ N nyisi ñe si mii fei iyi á sla í ce ice bebe ña í ya sobiò hai ne gbugb̄a ña nò í ye ḡigií ideí Jesu Lafɛɛ iyi í ni, woo ce amua í ne ino did̄s̄ í re ine iyi wa gba amua.

³⁶ Iyi Pòlu í fò beebe í tã n̄oi í gulɛ aɲað n̄a fei n̄o à ce kutɔɔ. ³⁷ N̄oi aɲa fei à kpata n̄o à yáa à tɔɔɛ sukudɔ do kubi ³⁸ à bei à suu hee bi akɔi inyiu. Aɲa fei à weɛð inɔ ku fɔi si na iyi í jò í ni a kaa na a ye n̄ju má.

21

Pòlu í bɔ Zeruzalemu

¹ Iyi à tɔɔ n̄a sukudɔ n̄oi awað Pòlu à koo à lɔ akɔi inyi à ne suusu à bɔ gungum gɔ iyi à ya kpe Kosi, iju kumɛ n̄o à to gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Rodu. Hai be má n̄o à bɔ Patara. ² Bei à ba akɔi inyi iyi wa bɔ ikpa ilei Fenisi n̄o à lɔ à ne. ³ N̄oi à ye gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu, à daleɔ do ikpa awɔ canga n̄o à bɔ ikpa ilei Siri. N̄oi à to Tii bii akɔi inyiu á kita asɔɛ. ⁴ Ilu bei à ye inɛ gɔ n̄a iyi à waa too kp̄ai Jesu n̄o à ce aɲ mɛje bi tu n̄a be. N̄oi Hundeí Ilaaɔ í jò à s̄ Pòlu à ni ku maà bɔ Zeruzalemu. ⁵ Amma iyi aɲi kune nwa í to à nyi bi akɔu má. Aɲa fei do abo n̄ja n̄a do ama n̄ja n̄a à naa à leekí nwa hai iluu. Awa fei à gulɛ ifii tenkuu n̄o à ce kutɔɔ. ⁶ Iyi à tɔɔ n̄je sukudɔ à tã awa à lɔ akɔi inyiu à ne, n̄oi aɲa m̄o à ne à nyi kpasɛ n̄ja n̄a.

⁷ Hai Tii à dasi kp̄aa má n̄o à to Tolemasi. Bei à kita hai si akɔi inyiu n̄o à koo à ce kpaasi woo dasi Jesu naane n̄a fɔɔ n̄o à s̄u be id̄u ak̄a. ⁸ Iju kumáɛ n̄o à ne à bɔ Sezaree. N̄o à koo à s̄o kpasɛi Filipu woo waazou, n̄ju iyi wa je inɛ ak̄ai amane mɛje n̄a iyi à cica wo si ilui Zeruzalemu. ⁹ M̄kɔu í ne mudɛɛ mɛɛ gɔ n̄a iyi a kù mà m̄kɔ, walii n̄ai. ¹⁰ Iyi à ce aɲ m̄nji be walii gɔ iyi à ya kpe Agabusí í naa be hai ilei Zudee. ¹¹ Í naa bi tu wa n̄o í so santiikii Pòlu í ð̄o isɛɛ n̄a do awɔɛ n̄a n̄o í ni, ide iyi Hundeí Ilaaɔ wa fɔ wee. Inɛ iyi í ne santiikiu ih̄ɛ be ih̄ɛi Zuifu n̄a iyi à wa Zeruzalemu aa ð̄uu n̄o a ðaa dimi mmu n̄a si awɔ. ¹² Iyi awa do inɛi Sezaree n̄a iyi à wa be à gbɔ ideu, n̄oi à wasi ku tɔɔ Pòlu ku maà bɔ Zeruzalemu má. ¹³ Amma í ni, na mii í ce í waa kpata beebe n̄a í waa ganji wɔ̀kɔm n̄a. N̄ tã s̄ɔlu n̄ ku na irii icei Lafɛɛ Jesu Zeruzalemu be, kù je ku ð̄i n̄ju ak̄a. ¹⁴ Iyi à ye kù gbɔ ide nwa, à coko n̄o à ni, Aɔ Lafɛɛ ku ce id̄ɔɔbie.

¹⁵ Si anyii n̄ju n̄o à dede à ce s̄ɔlu à waa bɔ Zeruzalemu. ¹⁶ N̄oi si inɔi inɛ n̄a iyi à waa too kp̄ai Jesu n̄au, inɛ gɔ n̄a à dede hai Sezaree be à si wa, n̄o à b̄oð wa hee kpasɛi Nas̄ɔ inɛi Sipu bii aa ka s̄au. M̄kɔu í dasi Jesu naane í kpe.

Pòlu í bɔ Zaaki ku cɔ

¹⁷ Iyi à to Zeruzalemu be n̄oi kpaasi woo dasi Jesu naane n̄a à gba wa do inɔ did̄ɔ. ¹⁸ Iju kumáɛ n̄oi awað Pòlu n̄a à bɔ bi Zaaki n̄o inɛ ngboi igbei Jesu n̄au fei à tɔtɔɔ be. ¹⁹ N̄oi Pòlu í ce n̄a fɔɔ n̄o í sisi n̄ja mii n̄a iyi Ilaaɔ í ce ak̄a ak̄a si ḡamei hai je Zuifu n̄a na ice iyi n̄ju í ce. ²⁰ Iyi à gbɔ ideɛ n̄oi à saabu Ilaaɔ. N̄oi à s̄ Pòlu à ni, kpaasi nwa, ì gbɔ? Zuifu nkp̄ɔ nkp̄oi í dasi Jesu naane n̄o aɲa fei à waa too woodai Moizi do himma. ²¹ Amma inɛ n̄a à máɛ ide à ni ì waa s̄ Zuifu n̄a iyi à wa bi dimi mmu n̄a a j̄o woodai Moiziu do dedembai bala nwa n̄a, n̄o a maà ya dasi ama n̄ja n̄a bango. ²² Debei, beirei aa ka ce. Kù ne sika k̄ama inɛ n̄a aa mà iyi í to wa ilu ih̄ɛ. ²³ Na n̄ju, ce iyi aa ka s̄ɛ. Amanɛ mɛɛ gɔ n̄a à wa ih̄ɛ iyi à cea Ilaaɔ kuw̄a *. ²⁴ Kooð n̄a n̄o inɛ fei í ce buki iyi á j̄ò ì má n̄a, n̄o í s̄a fiaí iri ku wa n̄ja. N̄juí á j̄ò inɛ fei ku mà mii iyi à gbɔ na irieu kù je n̄to, amma aa ye iyi awɔ takɛ ì waa too woodai Moizi. ²⁵ Amma iyi í je ti dimi mmu woo dasi Jesu naane n̄a, awa à k̄o tia à samba n̄ja si na iyi í j̄ò à ȳoɔ iyi í s̄ta ka jile n̄ja wooda ka ni a maà ya je ij̄ei kuwee n̄o a maà ya n̄o kpaai in̄ja n̄o a maà ya n̄o in̄ja jifa n̄o

* **21:23** ò cea Ilaaɔ kuw̄a Si waati n̄ja, bii inɛ í cea Ilaaɔ kuw̄a, kù ne kp̄ai ku wa irie. Amma bii kuw̄a í k̄s, waati n̄ju á wa iriei, n̄o ku ce kuwee n̄ja.

a maà ya tətəw sēe hai ce abòdō. ²⁶ Iju kumáe nò Pòlu í kooò ine n̄au nò à ce buki iyi á jò a má. Si anyie Pòlu í lò bantumai kpasēi Ilaaō í koo í sō woo weei Ilaaō n̄au ajò iyi buki aña á kō, ajò n̄ju bei a cea aña kuwee akā akā.

À mu Pòlu kpasēi Ilaaō

²⁷ Iyi ajò mējeu wa tā n̄oi Zuifu n̄a iyi à naa hai ilei Azii à ye Pòlu kpasēi Ilaaō be. N̄oi à dede id̄oi zamaau fei nò à muu. ²⁸ À dō anu à waa ni, in̄e inei Izireli n̄a, í faaba. Məkou ihē í ya maa b̄o bii fei ku maa kō in̄e fei si cio ku maa fòd taalei inei Izireli n̄a do woodai Moizi do kpasēi Ilaaōu ihē. Wee í naaò dimi mmu gò n̄a wa si kpasēu ihē má, nò í dasi ile kumáú riisi. ²⁹ À fò bēebei si na iyi í jò à tako à ye Torofimu inei Efeezuu, n̄ju do Pòlu si iluu, nò à tamaa bei Pòlu í naae wa kpasēi Ilaaō bei. ³⁰ Nò in̄e n̄a à cā bii bii si iluu fei. N̄oi in̄e n̄a à sei à wasi ku naa hai bii fei, nò à mu Pòlu à faa à fitae wa hai bantumai kpasēu. Be gbakā à cīmbo gambo n̄au. ³¹ Waati iyi à waa bi a kpa n̄oi in̄e ngboi igūi Romu í gbò iyi hoyá hoyá í dede si ilui Zeruzalemu fei. ³² N̄oi gbakā í so sooge gò n̄a do in̄e ngboi sooge gò n̄a má nò í sei í b̄òd n̄a bi zamaau. Iyi zamaau í ye n̄ju do sooge n̄au, n̄oi à jò Pòlu ku cā. ³³ N̄oi in̄e ngboi igūi í b̄o bi Pòlu í muu nò í ni a dūu do sēsee minji. Nò í bee n̄a í ni, yooi. Mii í ce. ³⁴ Amma si zamaau in̄e gò n̄a à waa la do ide akā, in̄e gò n̄a n̄o do ide mmu hee í jò in̄e ngboi igūi ku yòkò ku m̄a n̄toi ideu na wakatau. Na n̄oi í ce í ni a b̄òd Pòlu bii kuwai sooge n̄a. ³⁵ Iyi à toò Pòlu hai bii à ya gū a l̄òd in̄o ileu, n̄oi sooge n̄au à soo lele na kugaabui zamaau, ³⁶ domi in̄e n̄au fei à waa too n̄a à waa laò à waa ni, í kpa.

Pòlu wa kòd arae

³⁷ Si bei à waa bi a l̄òd Pòlu in̄o ileu, n̄oi í bee in̄e ngboi igūi í ni, aa yòdaam n̄ fò ide gò? Amma in̄e ngbou í beee í ni, asee ì waa gbò Gerekí m̄m? ³⁸ Debei, í kù je inei Ezibiti iyi si ajò gbeejiu ihē í bi ku keke ilaaluu nò í tətəw woo kpa in̄e n̄a aña dubu mēe í b̄òd n̄a si gbabuau? ³⁹ N̄oi Pòlu í jēaa í ni, amuu Zuifui. Amuu amaalui si ilu gò iyi í nya iri. À bim ni Tarusi si ilei Silisi. N̄ wa n̄ t̄əe, jò n̄ ba in̄e n̄au ide ku fò. ⁴⁰ Nò in̄e ngboi igūi í muaa kpā. N̄oi Pòlu wa leekí bi ku gū ku l̄òd in̄o ileu í ni zamaau ku coko do awò. N̄oi aña fei à coko cau. Nò Pòlu wa sō n̄a ide do feei Ebēe.

22

¹ Í ni, in̄e kpaasim n̄a do baam n̄a, í gbò iyi ñ n̄e ku sō n̄e n̄ kòd aram. ² Iyi à gbò wa ba aña ide ku fò do feei Ebēe n̄oi à mu ara n̄na sēe í re baa bei à tako à mu ara n̄na wo. N̄oi Pòlu í sō n̄a í ni, ³ amuu Zuifui, à bim nii Tarusi si ilei Silisi, amma Zeruzalemu ihēi à bíim. Gamalielii í k̄m si cio, n̄ju í k̄m si woodai bala nwa n̄a s̄a s̄a, nò ñ n̄e himma si icei Ilaaō si bei in̄e fei í wēeò n̄nyi n̄a. ⁴ N̄ kpā woo too kpāai Jesu n̄a iju jiida jiida hee ñ kpa ḡḡo n̄a. N̄ mu in̄eməkò n̄a do inaabo n̄a ñ ð̄i n̄a ñ dasi n̄a piis̄o. ⁵ Woo wee nlai Ilaaōu do igbei in̄e ngbo n̄au fei aa yòkò a je sēedam. Hai si awò n̄jai ñ gba tia iyi à k̄a Zuifu kpaasi n̄a iyi à wa Damasi. Nò ñ b̄o bē ku ba n̄ mu woo dasi Jesu naane n̄a iyi à wa b̄eu n̄ ð̄i n̄a nò n̄ naaò n̄a wa Zeruzalemu n̄ jò a kpā n̄a iju.

Pòlu wa sō n̄a bei n̄ju í kpaasi id̄o

(Cò IWB 9:1-19; 26:12-18)

⁶ N̄oi Pòlu í sō n̄a má í ni, si bei ñ wa n̄ koo ñ maai Damasi zakai das̄u, si kpāau gbakā n̄oi inya kumá nla gò í naa sim hai lele í biim piu. ⁷ N̄oi ñ cuku ile nò ñ gbò ide ku fò gò wa kpem wa ni, Sòlu, Sòlu, na mii í ce ì waa kpām iju. ⁸ N̄oi

n̄ bee n̄ ni, awoi yoo Lafēe. N̄oi í ni, amui Jesu inei Nazareti, amu iyi ì ya maa kpā ijuu. ⁹Ine n̄a iyi à waa toom n̄au à ye inya kumáú amma a kù gb̄o imui in̄e iyi wa bam ide ku f̄ou. ¹⁰N̄o n̄ beee n̄ ni, Lafēe, beirei an ce. N̄oi í ni, dede i b̄o Damasi. Bei aa s̄e mii iyi Ilaaḍ í bi i ce fei. ¹¹Kulai inya kumáú í j̄ò n̄ f̄eju. Na n̄ju, kpaasim n̄a à mu aw̄om nii à toḍ Damasi.

¹²Wee m̄ak̄o ḡo í wa be à ya kpoḍ Ananiasi, í m̄a beereí Ilaaḍ n̄o wa too woodai Moizi. Zuifu n̄a iyi à wa ilu be fei à waa je seedaḍ j̄iidaḍ. ¹³N̄oi í naa bi tom n̄o í ni, S̄olu kpaasim, ye ilu. Tengi be gbak̄a ijum í c̄i n̄o n̄ ȳoo. ¹⁴N̄o í ni má, Ilaaḍ Lafēeí bala n̄wa n̄ai í cicae ku ba í m̄a id̄aḍbie n̄o í ye Jesu Ine Dee deeu, n̄o í gb̄o ideí gelee. ¹⁵Aw̄oi aa je seedaḍ í s̄o in̄e fei mii iyi í ye do iyi í gb̄o. ¹⁶N̄sei, maà j̄ò ku kpe má. Dede i kpe irii Aḍ Lafēe, í j̄ò a dasieḍ inyi ku ba í we í má hai si dulum deḍ n̄a.

P̄olu wa sisi bei Lafēe í be n̄ju bi dimi mmu n̄a

¹⁷P̄olu í ni má, iyi n̄ n̄yi Zeruzalemu n̄oi aḗo n̄ju ḡo n̄ wa n ce kut̄aḍ kpaḍeí Ilaaḍ n̄o n̄ ce kuye. ¹⁸Si kuyem n̄ou n̄ ye Lafēe Jesu n̄o í s̄om í ni n ce n̄ya n fita hai Zeruzalemu domi in̄e n̄au a kaa gba ide iyi n̄ wa n sisi na irii n̄juu. ¹⁹N̄o n̄ ni, Lafēe, ngu n̄a à m̄a s̄aa s̄aa iyi n̄ ya n b̄o ile bii à ya ce kut̄aḍ n̄a n mu in̄e n̄a iyi à dasie naane n c̄a n̄a n̄o n̄ dasi n̄a piis̄o. ²⁰N̄o à m̄a si aḗo iyi à kpa Etieni woo je seedaḍ, amu takam n̄ wa be n̄ j̄esi a kpa. Amui n̄ c̄oa in̄e n̄a iyi à kpa n̄au j̄l̄ne n̄ja m̄om. ²¹Amma í s̄om í ni n koo, domi hee j̄ij̄i bi dimi mmu n̄ai n̄ju á b̄em.

P̄olu do in̄e ngboi iḡuī Romu

²²Ine n̄au à waa desi ideí P̄olu it̄i hee í f̄o ide n̄au be. Amma waati iyi à gb̄o í ni Ilaaḍ í be n̄ju bi dimi mmu n̄a, n̄oi n̄ja fei à l̄osi ku d̄o anu à waa ni, í kpa. Dimi lafēe kù s̄a ku maa wee. ²³Id̄aḍk̄o n̄ja í j̄ò à waa d̄o anu n̄o à b̄o íb̄o n̄ja n̄a à nȳo, n̄o à waa dede iruru lele. ²⁴N̄oi in̄e ngboi iḡuī Romuu í ni a b̄oḍ P̄olu in̄o ile n̄o a teaa kp̄ot̄o ku ba ku f̄o nt̄o. Í ni bebeí si na iyi í j̄ò wa bi ku m̄a na mii í j̄ò zamaau wa d̄o sīe anu. ²⁵Iyi à d̄i P̄olu à waa bi a c̄aa n̄oi í bee in̄e ngboi sooge n̄a iyi í wa b̄eu í ni, ì ne kp̄aa í c̄a in̄e Romu tit̄a í bei í cea kiiti? ²⁶Iyi in̄e ngboi sooge n̄au í gb̄o ideu í koo í s̄o in̄e ngboi iḡuī í ni, beirei aa ce. M̄ak̄ou in̄e Romui. ²⁷N̄oi in̄e ngboi iḡuī í naa bi P̄olu í beee í ni, aw̄ou in̄e Romui? N̄o P̄olu í ni, oo. ²⁸N̄oi in̄e ngboi iḡuī í ni, amu n̄ s̄a f̄iai j̄iida j̄iida n̄ bei n̄ jeḍ in̄e Romu. N̄oi P̄olu í j̄eaa í ni, amu, bebeí à b̄im. ²⁹N̄oi gbak̄a in̄e n̄a iyi à waa bi a c̄aa à j̄o, domi n̄jo í mu baa in̄e ngboi iḡuī takae do iyi í gb̄o P̄olu takae in̄e Romui n̄o wee n̄ju í j̄ò à d̄uu do seseḍ wo.

À b̄oḍ P̄olu bi iḡbei woo kiiti n̄a

³⁰Ine ngboi iḡuī í bi n̄ju ku m̄a kam kam mii iyi í j̄ò Zuifu n̄au à waa ye taaleí P̄olu. Na n̄oi í j̄ò iju kumáe í j̄ò à f̄uu, n̄o í ni in̄e ngboi woo weeí Ilaaḍ n̄a do iḡbei woo kiiti n̄au fei à t̄ot̄o wa. N̄o í b̄oḍ P̄olu waj̄u n̄ja.

23

¹P̄olu í k̄asi in̄e n̄a iyi à t̄ot̄oḍ iju n̄o í ni, in̄e kpaasim n̄a, id̄om kaa ye taalem domi n̄ ce kuweem nii dee dee si wajui Ilaaḍ hee do n̄nyi fei. ²N̄oi Ananiasi woo wee n̄lau, í s̄o in̄e n̄a iyi à waa leek̄l bi P̄oluu í ni a c̄aa si gelee. ³N̄o P̄olu í buu í ni, Ilaaḍí á c̄ae, aw̄o id̄i f̄uf̄u *! Í buba ì waa kiitiim si woodai Moizi, n̄o ì kua wooda má í ni a c̄am. ⁴N̄oi in̄e n̄a iyi à waa leek̄l k̄ok̄œu à ni, woo wee n̄lai

* **23:3** aw̄o id̄i f̄uf̄u bi Zuifu n̄a arabui. Bi tu n̄a in̄o ilei à ya si in̄e n̄a n̄o à ya teese anyii ileui j̄iida. Amma in̄o ileu takae konkombii í ya maa nu. Bii à n̄ia in̄e id̄i f̄uf̄u í ye bei ilu muaf̄itii à waa kpoḍ.

Ilaaṣi ì yàkò ì waa bu bεεbe? ⁵ Njoi Pòlu í ni, kpaasim ña, n kù mà mà woo wee nlaì. Ñ mà iyi kukòì ideì Ilaaṣ ì ni, i màà ya fò taaleì ilu iri nñe ña.

⁶ Pòlu í mà si igbèu inè gò ña Sadusi ñai, inè gò ña mò Farisi ñai. Njoi í fò ide hee lele si igbèu í ni, inè kpaasim ña, amuu Farisii, inè iyi Farisi ña à bí. Ì waa kiitiim ñai si na iyi í jò ñ dasi naane iyi iku ña aa na a jl hai si bale. ⁷ Iyi í fò bεεbe gbakà, ñoi Farisi ñau do Sadusi ñau à waa ce kakòò nò igbèu í kpè minji. ⁸ Sadusi ña à ya ni iku ña a kaa jl hai si bale, amaleka do hunde mmu gò ña mò a kù wεε, amma Farisi ña à jesi iyi mii ñau bε fei í wεε. ⁹ Nò wakata í dede si anini ñja à waa jà do gbugbà, nò Farisi woo kò inè ña si wooda gò ña à ni, a kù ye taaleì mòkòu. Yooi í mà mà amaleka gòì walakò hunde mmu gòì í sòò ide.

¹⁰ Njoi kakòòu í la ntò ntò hee njo í mu inè ngboi igùu jjiida a màà na a ga arai Pòlu. Nò í ni sooge ñau a koo a gbà Pòlu wa a nyiòde inò ileu.

¹¹ Idū ajò nñu Aṣ Lafèe í naa í sṣ Pòlu í ni, màà mǎngò munya. Si bei ì jεem seeda Zeruzalemu ihē, bεεbe mòì aa jεem seeda Romu má.

À waa de Pòlu ku kpa

¹² Iju kumáe daadaakò ñoi Zuifu ñau à ce anu akà nò à ceekpe à ni aña a kaa je hee má je a mò bii kù je à kpa Pòlu sisi. ¹³ Aña iyi à ce anu akàù à re baa aña ciiji. ¹⁴ Njoi à koo à ba inè ngbo ña do inè ngboi woo weei Ilaaṣ ñau à sṣ ña à ni, à ceekpe iyi a kaa ka tie ngògò bii kù je à ba à kpa Pòlu sisi. ¹⁵ Na nñu, à bi inè do igbèi woo kiiti ñau i koo í sṣ inè ngboi igùu ku naaṣ Pòlu wa bi tu ñe, nò ku jò bei ì waa bi i teese i cò yaasei ideeu má ña. Awa aa ka ce sòolu ka kpaà hee ku maà to wa bε.

¹⁶ Amma ama inemòkòì wecli Pòlu í gbò à waa fò ideì zambau. Njoi í koo í lo ideì sooge ñau nò í sṣ Pòlu ideu. ¹⁷ Njoi Pòlu í kpe inè akàì inè ngboi sooge ñau í sṣò í ni, bòò ama awaasù ihē bi inè ngboi igùu domi í ne ide gò iyi á sṣò. ¹⁸ Njoi inè ngboi sooge ñau í bòò awaasùu bi inè ngboi igùu, nò í sṣò í ni, Pòlu inèi piisṣòu í kpem nò í tòm n naaṣ awaasùu ihē wa bi titee, domi wa bi ku sṣe ide gò. ¹⁹ Njoi inè ngboi igùu í mu awòì awaasùu í bòòe kòkòle í beee í ni, ide mii ì waa bi í sṣm. ²⁰ Njoi í ni, Zuifu ña à ce anu akà à tòòe ala í bòò Pòlu bi igbèi woo kiiti ñau, nò ku jò bei ì waa bi a teese a cò yaasei idee má. ²¹ Amma màà ti í gbò ide nñau, domi à re baa aña ciiji inè ña iyi à waa siaa kpāa ku ba a muu. Nò aña fei à ceekpe à ni aña a kaa je a kaa mò bii kù je à kpaà. Baa nsei à tã sòolu a còò. Awò akàì à waa degbe í jò ku naa wa. ²² Njoi inè ngboi igùu í ni, màà sṣ inè gò í ni í sisiim ideu ihē má. Nò í jò awaasùu í ne.

À bòò Pòlu bi Felisi ilu ile

²³ Njoi inè ngboi igùu í kpe inè ngboi sooge minji gò ña í sṣ ña í ni, i tətòò sooge cṣ minji a bò Sezaree do masa kitaṣ fεεwa do ilu kakaa ña aña cṣ minji i ce sòolu i dasi kpāa isò mεεsāi ale ña. ²⁴ Nò í dṣa acl ña gaayi nò í so Pòlu i kooṣe bi Felisi ilu ileu baani. ²⁵ Iyi í fò bεεbe í tã ñoi í kò tia má í ni, ²⁶ amu Kolodu Lisiasì, ñ wa n ce fòò, awò Felisi ilu ile ilu bεεre nla nla. ²⁷ Mòkòu ihē wee ñ jò à naaṣe wa bi tεε. Zuifu ña à muu à waa bi a kpaà. Iyi ñ mà iyi inèi Romui ñoi ñ koo do soogem ña nò ñ gbaa. ²⁸ Ñ bi n mà na mii í ce à waa ye taalee. Na nñu, ñ bòòe si wajui igbèi woo kiiti ñja. ²⁹ Hai bei ñ yòò iyi à waa ye taalee na wooda ñja amma kù ce ngògò iyi í to a dasie piisṣò mòm hee ma je a kpaà. ³⁰ Si anyie ñ gbò iyi Zuifu ñau à ce anu akà ku ba aña a kpaà, ñoi gbakà ñ jò à naaṣe wa bi tεε. Nò ñ sṣ inè ña iyi à waa ye taalee a naa a fò ide ñja si wajue.

³¹ Iyi í kò tiau í tã nò í soo í na sooge ñau. Njoi sooge ñau à ce bei í sò ñau fei, à so Pòlu idũu à bòðe hee Antipatisi. ³² Iju kumae ñoi sooge ñau à nyi bi ileu nò masa ñau à waa bòð Pòlu bi Felisi ilu ileu. ³³ Iyi à to Sezaree gbakã ñoi à naa tiau nò à nyisié Pòlu. ³⁴ Iyi í cio tiau í tã ñoi í bee Pòlu hai bii í naa. Njoi Pòlu í ní hai ilei Silisii. ³⁵ Nò Felisi í ni, awoi aa sisiim idee bii woo ye taalee ñau à to wa. Nò í ni a dasi Pòlu kpasëi amanlu Herodu.

24

Zuifu ña à má Pòlu ide

¹ Iyi í ce ajo miu ñoi Ananiasi woo wee nlai Ilaaũu í bò Sezaree nñu do ine ngbo gò ña do woo mà wooda gò iyi à ya kpe Tεεtulu. Njoi à bò bi Felisi ilu ileu à koo à waa fò taalei Pòlu. ² Njoi à kpe Pòlu wa nò Tεεtulu í losi ide ku fò wa yeò taalee wa ni, awò Felisi ilu beere nla, à ne laakai ku sũ ntò ntò do baakae. Ilu ku ye jiidae í jò ì kpaasi mii nkpò na aranfãanii ile nwa. ³ À jesi mii iyi ì waa ce fei bii fei si waati kãma fei do saabu jiiida. ⁴ A kù bi ka kpa waatie amma à waa tõe i cò wa do iju jiiida nò i gbò ide keeke iyi à ñeu ihē. ⁵ À ye iyi mòkòu ihē ilu naanaui, nò í ne kòsi si aninii Zuifu ña si andunya ihē fei. Nñui í je ine ngboi kpãai Aò ku tò gò iyi à ya kpe inei Nazareti ña. ⁶ Í de kpãa mòm ku riisiò kpasëi Ilaaũu. Nñui í jò à muu. [À bi ka kiitie do wooda nwa. ⁷ Amma Lisiasi ine ngboi igũu í naa í gbaa hai si awò nwa do gbugbã. ⁸ Nò í ni woo ye taalee ñau a naa bi tee.] Awò takae beee ide, aa yòkò i gbò ntòai ideu si bii í jò à waa ye taalee.

⁹ Iyi Tεεtulu í fò beebe í tã nò Zuifu ña iyi à wa beu fei à ni ideu ntòai.

Pòlu í kòò arae si wajui Felisi

¹⁰ Njoi Felisi ilu ileu í tosi Pòlu awò í ni ku fò ide. Njoi Pòlu í ni, n mà iyi awoi ì je woo ce kiitii ileu ihē hai ku kpe. Na nñu, an kòò aram do laakai ku sũ. ¹¹ Bii ì bee aa sòe iyi kù re ajo maateeki wa iyi ñ bò Zeruzalemu Ilaaò ku gulεa. ¹² Ine kãma kù yem bii ñ wa n ce kakòò do ine gò tità hee má je n kòsi ña ija si kpasëi Ilaaò walakò ile bii à ya ce kutotòò ñja ña walakò si inò ilu ñja. ¹³ Ide iyi à waa mám nòu be nsei, nkãma kù wee iyi wa nyisi iyi ntòai. ¹⁴ Amma ide akãi an jesi si wajue, ñ wa n tòò Ilaaò Lafēei bala nwa ña do kpãa iyi ine ihē ña à waa ni iboi. Do nñu fei, ñ wa n jirima woodai Moizi ñau do tiaí walli ñau fei. ¹⁵ Ñ dasi naane iyi Ilaaò á jì amane jiiida ña do amane laalo ña hai si bale, bei ñja mò à dasi naane. ¹⁶ Nñui í jò amu mò ñ wa n hanya ajo fei ku ba idòm ku maà ye taalem si wajui Ilaaò do si wajui ine ña.

¹⁷ Adò nkpò nkpò í lò n kù bò Zeruzalem. Si ajo gbeejiu ihēi ñ koo be ñ bò ku sobi inei ilem ña do fia nò n cea Ilaaò amua. ¹⁸ Si nñui à bam kpasëi Ilaaò be ñ wa n ce bukii ara ku mám. Zamaa kãma kù wa be, ija ku kòsi mò kù wa be. ¹⁹ Amma Zuifui ilei Azii gò ña à wa be. Á sía ñja taka ñja a naa a je seeda si wajue bii í je à ye sim taale gò. ²⁰ Walakò jò ine ñau ihē a fò taale iyi à ye sim si waati iyi à leeklím si wajui igbei woo kiiti ñau. ²¹ A kù ye taalem si nkãma bii kù je si ide akãu ihē iyi ñ fò hee lele ñ ni iku ña aa na a jì hai si bale. Na ñoi í jò à waa kiitim si wajue nnyi má.

²² Wee Felisi í mà yaasei kpãai woo dasi Jesu naane ña sãa sãa, ñoi í sò Zuifu ñau í ni, í jò Lisiasi ine ngboi igũu ku to wa, ajo nñui an wũa ide nñeu. ²³ Nò í sò ine ngboi sooge ñau í ni ku mu Pòlu tità, amma ku jò ku ne arae keeke nò kù ya jò kpaasie ña a ya naa a còò nò a máa gbòaa.

Pòlu í wa wajui Felisi do Dusila

²⁴ Iyi waati í ló keeke n̄ɔi Felisi í naaò abo Zuifue gɔ wa, à ya kpoo Dusila. N̄ɔi í ni a koo a kpe Pɔlu wa. Iyi í to wa nɔ à waa desie ití si bei wa fɔ idei naane ku dasi si Jesu Kirisi. ²⁵ Amma si bei Pɔlu wa sisi n̄ɔa idei dee dee ku je do gaya do kiiti iyi wa naa, zigii Felisi í da nɔ í ni, aa yɔkɔ í ne titá. Bii ñ ba faya an kpee má. ²⁶ Wee wa bi Pɔlu ku mua n̄ɔu fiaí. N̄ɔi í ce í ya maa kpoo kpaa kpaa aɲaò a maa fɔ ide.

²⁷ Iyi í ce bei ad̄ɔ minji n̄ɔi Pɔsiu Fesitu í na í s̄asi agbei Felisi. Wee Felisi í j̄ɔ Pɔlu ile piis̄ɔɔ bei si na iyi í j̄ɔ wa bi n̄ɔu ku ne beere bi Zuifu n̄au.

25

Pɔlu í so kiitie í daa ilaalu n̄lai Romu si awɔ

¹ Iyi Fesitu í to wa Sezaree, si ajɔ m̄eesiae í bɔ Zeruzalemu. ² N̄ɔi in̄e ngboi woo weei Ilaaɔ n̄au do Zuifu in̄e ngbo n̄au à koo à má Pɔlu ide bi Fesitu. ³ Nɔ à waa tɔɔe suuru ntɔ ntɔ ku ba kú j̄ɔ Pɔlu ku naa Zeruzalemu. À waa bi Pɔlu ku naa Zeruzalemu si na iyi í j̄ɔ à d̄i zamba n̄ɔa aɲa a ba a kpaa kp̄aa. ⁴ Amma Fesitu í je n̄ɔa í ni Pɔlu í wa ile piis̄ɔɔi Sezaree nɔ n̄ɔu takai n̄ɔu kaa kpete ku nyi be. ⁵ Na n̄ɔu, í ni a j̄ɔ n̄ɔu do in̄e ngbo n̄ɔa n̄a a koo be nɔ bii í je í ce taale gɔi á fɔ.

⁶ Fesitu kù re ajɔ m̄eejɔ wala ajɔ m̄eewa si inɔ n̄ɔa nɔ í nyi Sezaree má. Iju kumáe nɔ í bɔ ile bi ku ce kiiti nɔ í ni a naaò Pɔlu wa. ⁷ Iyi Pɔlu í to wa n̄ɔi Zuifu n̄a iyi à naa hai Zeruzalemu à kaakɔe à waa má ide laalo kugaabu nkɔ nkɔ nɔ nk̄ama kù wee iyi wa nyisi iyi ide n̄ɔau nt̄ai. ⁸ N̄ɔi Pɔlu wa kɔò arae í ni, n kù ce kurara gɔ si woodai Zuifu n̄a hee má je si kpas̄ei Ilaaɔ hee má je bi ilaalu n̄lai Romu. ⁹ Amma Fesitu wa bi n̄ɔu ku ne beere bi Zuifu n̄au. Na n̄ɔi í j̄ɔ í bee Pɔlu í ni, í bi í bɔ Zeruzalemu a ceee kiiti si wajum na irii ideu ih̄e? ¹⁰ N̄ɔi Pɔlu í ni, aawo. Bi ku kiitii ilaalu n̄lai Romui ñ wa ih̄e, ih̄ei á s̄la a kiitiim. N kù cea Zuifu n̄a kurara k̄ama, n̄ awɔ takae í waa ne kumásie s̄aa s̄aa. ¹¹ Bii ñ ce kurara walakɔ daa gɔ iyi í to a kpam n kaa n kɔ. Amma ide n̄a iyi à waa ye taalem siu ih̄e, bii kù je ntɔ in̄e gɔ kaa yɔkɔ ku dasim awɔ. Na n̄ɔu, ñ so kiitim ñ daa ilaalu n̄lau takae si awɔ. ¹² Iyi Fesitu do in̄e n̄a à busi nje à t̄a, n̄ɔi í s̄ɔ Pɔlu í ni, si bei í so kiitie í daa ilaalu n̄lau si awɔ, bi t̄ei aa bɔ.

À bɔò Pɔlu si wajui Agiripa do Berenisi

¹³ Iyi waati í ló keeke má, n̄ɔi amanlu Agiripa do weɔe Berenisi à naa Sezaree Fesitu ku ce fɔ. ¹⁴ Si bei à waa kpe be n̄ɔi Fesitu í s̄ɔ amanluu ideí Pɔluu í ni, in̄e gɔ í wa ih̄e, Felisi í j̄ɔ à dasie piis̄ɔɔ. ¹⁵ Iyi ñ bɔ Zeruzalemu n̄ɔi in̄e ngboi woo weei Ilaaɔ n̄au do in̄e ngboi Zuifu n̄au à naaò idee wa bi tom. Nɔ à t̄ɔɔm n ye taalee ku ba aɲa a kpaa. ¹⁶ Amma ñ je n̄ɔa ñ ni in̄eí Romu n̄a a ci ya j̄ɔ a kpa in̄e bii kù je à kiitie. À ya muua waatii n̄ɔu do woo ye taalee n̄au a fɔ ide titá geleò gele. ¹⁷ N̄ɔi aɲa fei à naa ilu ih̄e. Si bei n kù bi ku kpe má, n̄ɔi iju kumáe ñ kpe n̄a bi ku ce kiiti nɔ ñ ni a gb̄a Pɔlu wa. ¹⁸ N̄ɔi woo ye taalee n̄au à dede sie amma a kù ye taalee si ide laalo gɔ bei ñ wa n tamaau. ¹⁹ Idei kut̄ɔɔi aɲa taka n̄ɔai à waa ce si kak̄ɔ, do ideí m̄akɔ gɔ iyi í ku à ya kpoo Jesu. Amma Pɔlu í ni dim dim m̄ak̄ɔu í wee. ²⁰ Amu ñ biti beirei an kiiti ideu ih̄e. Na n̄ɔi í j̄ɔ ñ bee Pɔlu bii í bi n koo n ceaa kiitii ideu Zeruzalemu. ²¹ Amma í so kiitie í na ilaalu n̄lau. Nɔ ñ ni a dasie piis̄ɔɔ má titá hee n maa n j̄ɔ a kooòe bi t̄e. ²² N̄ɔi Agiripa í s̄ɔ Fesitu í ni, amu takam ñ bi n gb̄o ide hai si geleí m̄ak̄ɔu. N̄ɔi Fesitu í ni, ala aa gb̄o.

²³ N̄ɔi iju kumáe Agiripa do Berenisi à naa bi ku ce kiitii do jirima jiida, n̄ɔi in̄e ngboi sooge n̄a do ilu beereí ilu n̄au à too n̄a wa. N̄ɔi Fesitu í ni a naaò Pɔlu

wa, nɔ à naae wa. ²⁴ Iyi Pɔlu í to wa nɔi Fesitu í ni, to, awɔ amanlu Agiripa do inɛ iyi ì wa ihɛ fei na, Pɔluu wee. Na iriei Zuifu nɔu fei à naa bi tom waati iyi ñ bɔ Zeruzalɛmu, nɔ à nyi wa bitom ihɛ má, à waa la à ni kù sɛa a jɔɔ si hunde. ²⁵ Amu n kù yɛ sɛ taale kãma iyi í to a kpaa. Amma si bei nɔu takae í so kiituu í daa ilaalu nɔu si awɔ nɔi í ce ñ ni an jɔ a kooe bi tɛɛ. ²⁶ Do nɔu fei, n kù yɛ sɛ ide baa icu akã iyi an ceɔ ilaalu nɔu tia. Na nɔi í jɔ ñ naae wa si wajui inɛ fei. Iyi í re mɔm ñ naae wai si wajui awɔ amanlu Agiripa, í ce yaasei ideu ku ba n ba iyi an kɔ. ²⁷ Kù nɛem yaase n sambaa inɛi piisɔɔ gɔ nɔ n kù sisiaa taale gɔ iyi í ce.

26

Pɔlu wa kɔɔ arae si wajui Agiripa

¹ Nɔi Agiripa í sɔ Pɔlu í ni, ñ nɛ kpãa í fɔ ide i kɔɔ arae. Nɔi Pɔlu í wu awɔ lele nɔ í lɔsi ku kɔɔ arae í ni, ² awɔ amanlu Agiripa, inɔm í dɔ do bei an fɔ ide nnyi n kɔɔ aram si wajue si ide na iyi Zuifu nɔu à waa mãm nɔu fei. ³ Ñ mã iyi í mã dedembai Zuifu nɔu sãa sãa do idei kakɔɔ nɔu. Na nɔi í jɔ ñ wa n tɔɛ ñ gbɔ idem do laakai.

⁴ Zuifu nɔu fei à mã kuwɛem hai waati iyi ñ wɛɛ awaasũ. À mã iyi Zeruzalɛmu bei ñ je ama bi dimii inɛm na. ⁵ À mãm hai ku kpe. Na nɔu, bii à bi aa yɔkɔ a jɛem sɛɛda iyi si kpãai Farisi nɔi ñ la, aɔa iyi à re inɛ fei si kpãai Ilaaɔ ku tɔɔ nwa. ⁶ Nɔ nsei à waa kiituum si na iyi í jɔ ñ wa n cɔ kpãai kuwã iyi Ilaaɔ í cea bala nwa na. ⁷ Kuwãui dimi maateji nwa nɔu mɔ fei à waa cɔ kpãae. Na nɔi í jɔ ñ waa cea Ilaaɔ í ce do himma alɛɔ daakɔ. Amanlu, kpãau be iyi ñ wa n cɔ nɔu í jɔ Zuifu nɔu à waa mãm ide. ⁸ Beirei í ce inɛ Zuifu nɔu í ci ya yɔkɔ ñ dasi naane nɔu iyi Ilaaɔ á jɔ iku nɔ.

⁹ Amu takam ñ tamaa í slai wo n dede kpãa baa yooma fei bei an ce n ganjiɔ idei Jesu inɛi Nazaretuu. ¹⁰ Bɛɛbei ñ ce Zeruzalɛmu. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ nɔ à nam gbughã n muɔ woo dasi Jesu naane nkɔɔ n dasi nɔu piisɔɔ. Bii à bi a kpa inɛ gɔ mɔm amu takam ñ ya n wa sii. ¹¹ Tuuba nkɔɔ nkɔɔ ñ ya n maa n kpãa nɔu ijuu ile bii Zuifu nɔu à ya ce kutɔtɔ nɔu nɔu fei ku ba n tilasi nɔu à kɔsi idei Jesu. Ñ ya n maa n mu nɔu do idɔɔkɔ hee kaa kaa, ñ ya n bɔ hee do si ilu mmu nɔu fei n koo n kpã nɔu iju.

Pɔlu wa fɔ idei idɔ ku kpaasie (Cɔ IWB 9:1-19; 22:6-16)

¹² Nɔi Pɔlu í ni má, bɛɛbei inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ nɔu à yɔɔdaam n bɔ Damasi do yiiko nɔu. ¹³ Amanlu, zakai dasã si kpãau ñ yɛ inya kumá í naa hai lele í bii wa, amu do inɛ nɔu iyi à waa sim. Inya kumá í re baa inya kumá inunu. ¹⁴ Nɔi awa fei à cuku ile, nɔ ñ gbɔ imu gɔ wa bam ide ku fɔ do feei Ebɛɛ wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ñ ya maa kpãm iju. Á gaabue ñ kɔ sim bei í ya gaabua ketɛ kombo iyi wa jabu na goloi lafɛɛɛ. ¹⁵ Nɔ ñ beɛ ñ ni, awɔi yoo Lafɛɛ. Nɔ í ni, amui Jesu iyi ñ ya maa kpã ijuu. ¹⁶ Nsei, dede ñ leekl. Ñ naa sɛi ñ cicae ñ je woo ce icem, nɔ ñ je sɛɛda mii nɔu iyi ñ yɛ tã do iyi aa nyi ñ yɛ má waati iyi an naa sɛi. ¹⁷ Ñ cicae hai si inɛi Izireli nɔu do hai bi dimi mmu nɔu ñ wa n bɛɛ bi tu nɔu ¹⁸ ñ cɛ nɔu iju. Ñ wa n bɛɛ bi tu nɔu ku ba a sinda hai si ilu kuku a lɔ si inya kumá, nɔ a sinda hai si gbughã Seetam a naa bi Ilaaɔ. An bɛɛ bi tu nɔu ku ba a dasim naane nɔu Ilaaɔ ku kpa dulum du nɔu ñ a na a je tubu do inɛ nɔu iyi ñ cica ñ je tɛɛ.

Pɔlu wa fɔ idei icɛɛ

¹⁹ Njoi Pölu í ni má, amanlu Agiripa, na njoi í ce ñ wa n jirima kuye iyi í naa hai bi Ilaaãu. ²⁰ Sinte titã ñ ce waazo Damasi, si anyie nã ñ ce Zeruzalemu do si ilei Zudee fei do bi dimi mmu ña. Ñ sã ña ñ ni a kpaasi idã a sinda si Ilaaã, nã a ce ice iyi á jã a ye si ña iyi à kpaasi idã. ²¹ Na njoi í ce Zuifu ñau à mum hai kpasëi Ilaaã à waa ðe ku kpam. ²² Amma Ilaaãí í nyam hee do nnyi fei nã ñ wa ihẽ ñ wa n je seeda si wajui amanẽ ña hai keeke do nla fei. N kù wa n fã ide gã bii kù je iyi Moizi do waliu ña à ni á na ku ceu baasi. ²³ Mii iyi à ni á na ku ceu njui í je Kirisi á na ku ye ijuukpã nã kù je inẽ sinte iyi á jã hai si bale nã ku sisi idei inya kumá bi Zuifu ña do bi dimi mmu ña.

Pölu í sã Agiripa ku dasi Jesu naane

²⁴ Si bei Pölu í sisi yaasei ideẽ bẽẽbe njoi Fesitu í la hee lele í ni, Pölu, ñ waa sũmui. Mà cio nla ku ceei í dasie sũmu. ²⁵ Amma Pölu í ni, n kù je sũmu Fesitu, awã ilu bẽẽẽu. Ide iyi ñ wa n fãu dei í je ntã, nã wa too kpãa. ²⁶ Amanlu Agiripa í nã í mà yaasei ideu. Njoi í ce ñ wa n fã ideu do laakai ku sũ si wajuẽ si na iyi í jã ñ mà kãmae kù manjia, domi ideu kù ce si asii. ²⁷ Awã amanlu Agiripa, ñ dasi ideu walii ñau naane mbẽ? Ñ mà sãa sãa iyi ñ dasi naane. ²⁸ Njoi Agiripa í sã Pölu í ni, debei, si waati keekeu ihẽ ñ waa tamaa aa cem inei Kirisi? ²⁹ Njoi Pölu í jeeã í ni, ñ wa n tãã Ilaaã ku jã ñ ye bei amu, bii á ce nsei, bii í nã í je á kpe mõi. Ku maã je baa awã akã, amma hee do inẽ ña iyi à waa ðe itã si idem nnyiu ihẽ fei. Ñ bi ñe mã ñ ye bei amu amma ku maã je a da ñye si kpenkpeẽm bei à daam siu ihẽ.

³⁰ Iyi Pölu í fã bẽẽbe í tã njoi amanluu do ilu ileu do Berenisi do inẽ ña iyi à wa bi tu ñau fei à dede ³¹ à fita hai inã ileu. Iyi à waa fita njoi à sã nje à waa ni, inẽẽu bẽ kù ce daa kãma iyi í to a muu piisãõ hee mà je a kpaa. ³² Njoi Agiripa í sã Fesitu í ni, bii mækou kù so kitiu ku daa ilaalu nlaí Romu si awã wo aa ka jãõ.

27

À waa bãõ Pölu Romu

¹ Waati iyi à dasi idã ka bõ ilei Itali do akõi inyi njoi à so Pölu do inei piisãõ gã ña à daa inẽ ngboi sooge gã iyi à ya kpe Juliu si awã. Njũ mã wa je inẽ ngbo si inã wuati soogei Romu ña iyi à ya kpe ti ilaalu Ogusitu. ² À lã akõi inyii Adamiti gã iyi wa bõ ikpa ilei Azii, nã à ne. Nã inei Masedõni gã iyi í naa hai Tesalonika í wa inã nwa à ya kpoo Aritaaki. ³ Iju kumãe nã à to Sidãõ. Njoi Zuluu í cea Pölu jjiida í jã í koo í ye kpaasie ña ku ba a muua mii iyi í bi. ⁴ Iyi à ne hai be njoi fufu nla gã wa ko ña wa, njui í jã à too do icei gungum gã iyi à ya kpe Sipu. ⁵ Njoi à kua inyi dũdũu ikpa ilei Silisi do Panfili nã à to wa Mira si ilei Lisi. ⁶ Ilu bei, inẽ ngboi soogeu í ye akõi inyii Alesandiri gã iyi wa bõ ikpa ilei Itali nã í dasi wa bẽ.

⁷ Iyi à ne, ajõ nkpõ nkpõ kpele kpele í ce à waa koo do wahala nla nla nã à to kãkõi ilu gã iyi à ya kpe Sinidi. Si bei fufu nla wa ganji wa waju ku bõ, à yãa à bõ ikpa gungum gã iyi à ya kpe Kereti. Iyi à waa koo, à tooi do ikpa icei gungum nãu kãkõi ilei Samõneei domi fufuu kù la do ikpa bẽ. ⁸ Nã à lã bẽ do kookaai nla nla nã à to bi ku leekã akõi inyi iyi à ya kpe Ku Sla kãkõi Lasee.

⁹ Waati sisiõ à ce bẽ hee inẽ ña à ðĩ anu à tã, nã waju ku bõ nwa í je mbirisi nla nla domi waatiu í ya gaabu do akõi inyi. Na njoi í jã Pölu í sã ña í ni, ¹⁰ ñe kpaasim ña, ñ ye ilu ku bõ nwau á gaabu, á ne mbirisi do muse. Aso nwa ña do akõi inyi takãe fei á ce nfe, nã awa taka nwa ka ku. ¹¹ Amma inẽ ngboi sooge ñau wa gbõ idei woo mu akõu do inẽ iyi í ne akõu takãe í re ti Pölu. ¹² Wee bi

ku leekɩ akoi inyi ɲau kù sɩa a leekɩ be sukui kpaa. Nɔi í jò ine nkɔɔ ɲɲa í dasi idò í ni ka mɔsi waju ka to Fenisi tengi bii bi ku leekɩ akoi inyii gungum ndii Kereti u í wa. Bi ku leekɩ akoi inyi do ikpa nunui ale cingaa do cingaa í wa cò. Bei à bi a wa sukui fufuu.

Fufu nla gò í dede si tenku

¹³ Nɔi fufu fereferɛ gò í dede hai ikpa awò cangai kpāai inunu ɲoi ine ɲau à tamaa bei iseeɛnei aɲau á cei si bei aɲa à bi. Nɔi à fa mii ku leekɩ akou wa hai ino inyi à bɔ waju nò à waa too kòkòii gungum ndii Kereti. ¹⁴ Amma iyi í ce sãa fufu nla gò iyi à ya kpe Erakilɔò í dede do gbugbā hai geetei gungum nɔu wa. ¹⁵ Nɔi í tale akou wa hee à mɔngò ku jò akou ku ne dee dee nò à jòɔe í nɛò wa bii í bi. ¹⁶ Nò à koo à lɔ kòkòii gungum keeke gò be iyi à ya kpe Koda. Gungum nɔui í jò fufuu í tia. Do ɲɲu fei ka bei ka so akoi inyi keeke iyi í je ti faabau ka dasi ino akoi inyi nla à wahala ntò ntò. ¹⁷ Iyi à dasi à tā ɲoi woo ce ice si inoi akoi inyi ɲau à dɩ akoi inyi do ikū ɲa. Nò à fū ikūi acɔe, nò à jò fufuu í bɔò ɲa bii í bi si na iyi í jò à waa ce ɲjo a maa na a dasi sãai Libi. ¹⁸ Iju kumáe si bei fufuu wa cā wa do gbugbā ɲoi à losi asoi akoi inyi ku wà ku dasi ino inyi. ¹⁹ Iju kumáe má à wasi nyaui akoi inyi takae ku wà ku sɔsi ino inyi do awoi awa taka nwa. ²⁰ Ajo nkɔɔ nkɔɔ à ce inunu kù fita hee má je andaiya ɲa nò fufu nla gò wa ce, a kù tamaa ma aa ka fita si.

²¹ Hai kukpe a kù je. Nɔi Pɔlu í dede í leekɩ si anini ɲɲa í ni, inje fei, bii ì je idem ɲa wo a kaa ka ne hai Kereti nò a kaa ka ye mbirisi do museu ihē. ²² Amma nsei ñ wa n tɔò ɲe, í jò laakai ɲje ku sū domi kãma ɲje gò kaa ce nfe bii kù je akoi inyi ɲɲu akā. ²³ N̄ m̄ bæbebei si na iyi í jò Ilaaɔ, ɲɲu iyi ñ je tee, ñ wa n cea iceu, amalekae í naa sim idū ana ²⁴ í ni, Pɔlu, maà ce ɲjo. Kù ne bei aa ce iyi í kù leekɩ si wajui ilaalu nla Romu. Nò wee, ine ɲa iyi injeò ɲa ì wa ino akou fei, Ilaaɔ í yɔɔda ɲjai a bæe ku wee. ²⁵ Na ɲɲu, inje fei, í fū ara ɲje, domi ñ wa n naane ideí Ilaaɔ. Bei í s̄m̄ nɔu á cei. ²⁶ Amma akoi inyi á cuku kòkòii gungum gò ku lege.

²⁷ Si idū ajo maat̄ɛsiae ɲoi fufu nla gò wa tale wa si antai tenku bii à wa iyi à ya kpe Mediteraneu. Nɔi zakai idū lajau woo ce icei akoi inyi ɲau à tamaa bei à maai ilei. ²⁸ Nɔi à dasi mii gò ino inyi à wā kujji isae nò à ba í to m̄ɛɛtu kuntaa do m̄ɛɛje. Iyi í k̄ɔsi keeke nò à s̄si má nò à ba í ce m̄ɛɛtu k̄nfia do m̄ɛɛjo. ²⁹ À waa ce ɲjo a maa na a gamò do kuta ɲa, na ɲoi í ce à s̄si mii ku leekɩ akoi inyi ara m̄ɛ do anyii akou ku ba ku leekɩ nò à waa degbe iju ku má ɲya. ³⁰ Nɔi woo ce icei akò ɲau gògò ɲa à waa de bei aa ce a sa do ile. Na ɲoi í jò à kíta akoi inyi keeke iyi í je ti faabau si inyi ku ba ine ɲa a tamaa bei à waa bɔ ku dɩ mii ku leekɩ akou si wajuei. ³¹ Amma Pɔlu í s̄s̄ sooge ɲau do ine ngbo ɲɲa í ni, bii ine ɲau ihē a kù buba s̄ɛe inje taka ɲje í kaa ba faaba ɲa. ³² Nɔi sooge ɲau à bu ikūi akò keekeu nò à jò í mile si inyi.

³³ Si bei à waa degbe iju kumáú ɲoi Pɔlu í tɔò aɲa fei a je. Í ni, ajo maat̄ɛ wai ihē ì waa de kpāai faaba ɲa í kù nò í kù je ngògò ɲa. ³⁴ N̄ wa n tɔò ɲe í je na faaba ɲje. Ntò ntò ñ wa n s̄s̄ ɲei, baa ntoi irii ine akā ɲje kaa da ku nyò. ³⁵ Iyi Pɔlu í f̄s̄ bæbebe í tā ɲoi í so p̄ɛe í saabu Ilaaɔ si wajui aɲa fei nò í bububue í losi ku je. ³⁶ Nɔi aɲa fei à fū ara ɲɲa à wasi ku je. ³⁷ Awa iyi à wa si inoi akoi inyi à weei amanɛ c̄lɔ minji do kitaò f̄ɛɛwa do m̄ɛɛfa. ³⁸ Iyi aɲa fei à je à yo ɲoi à wa iyafū ɲɲau à s̄s̄i ino inyi ku ba akou ku fere.

³⁹ Iyi iju í má ñoi à nyò. Woo ce ice si akòì inyi ñau a kù mà inyau, amma à ye waawaa gò í ne sãa, nò à dasi idò a bòò akòu be bii aa yòkò. ⁴⁰ Ñoi à bu ikù ku leekl akòu à jò í mile. Si waati akòu nò ine gò ña à fù ikù iyi à ya ðiò falafili ñau. Nò à dede acou lele ikpa wajui akòu ku ba fufu ku talee ikpa waawaa. ⁴¹ Amma à kãsi geetei sãa gò do gbugbã nò à mngògò ku lò. Nò wajui akòu í gù ile si sãa à mngògò ku wue, nò kuccã inyi nlau í tale fiti akòu inyi do gbugbã í legèe. ⁴² Ñoi sooge ñau à dasi idò aña a kpa inei piisòò ñau fei ku ba a maà na a wà a sa. ⁴³ Amma ine ngboi sooge ñau í bi ku faaba Pòlu. Na ñoi í ce í ganji ña. Í ni ine ña iyi à mà àwà a cua a kua ice. ⁴⁴ Nò ine ña iyi à gbe a gù kpatakui akòu walakò kpalæ ñau a kuaò ice. Beèbeì ine ñau fei à kuaò ice baani.

28

Pòlu í wa Malitu

¹ Iyi awa fei à to gungum be baani à mà iyi inyau Malitui à ya kpoo. ² Inei Malitu ñau à mu wa do kubi jiida. À ko nwa ina nla nla awa fei à naa à nyia si na iyi í jò ijl wa rò nò túttú wa ce. ³ Ñoi Pòlu í so jli kambo í dasi ina. Asee njo wukuku gò í wa si be. Iyi í gbò inya gbãa ñoi í fita í wenwee si awæ. ⁴ Iyi inei ilu ñau à ye njou si awòì Pòlu ñoi à sò nje à waa ni, kam kam makòu ihè woo kpa inei. Baa do iyi í fita hai si wahalai inyi ihè fei, iwè ña aa kiitie nò a kaa jò ku wèe. ⁵ Amma Pòlu í gbugbã njou si ina kù nò kù gbò ara kuro kãma. ⁶ Ñoi ine ñau à waa còò mà aræ á na ku wu walakò mà á na ku ku. Amma à kpe be nò nkãma kù ce nò à kpaasi ide à ni inèeu ihè iwè nla nla gòì.

⁷ Wee kòkòì inyau kpasèi mòkò gò í wa be, mòkòuì í je ilaalui gungum nòu, à ya kpoo Pubilusi. Í gba wai jiida jiida à ce ajò mèeta si kpasèe. ⁸ Wee baæe kù waa ne baani, wa ce ara gbãa do bambannu. Ñoi Pòlu í bò ile bii wa sùu í koo í ceaa kutòò í le sie awò nò í ba iri. ⁹ Si anyii nju, à naaò bòò mmu gò ña wa má nò à ba iri. ¹⁰ Ñoi ine ñau à jirima wa nta nta. Iyi awaati í to à waa bi ka ne ñoi andi bukaatai mii iyi à bi fei ine ñau à mu nwa.

Pòlu í to Romu

¹¹ Cukpa mèetai à ce be à bei à lò akòì inyii Alesandiri gò à ne. Nju mò gungum bei í leekl sukui kpaau. Akòu í ne nyindai iwè Sika ña*. ¹² Nò à to ilu gò iyi à ya kpe Sirakusi nò à sù be idù mèeta. ¹³ Si anyie ñoi à dede hai be má à bò Rezio. Iju kumáe nò fufu gò í dede wa hai ikpa awò cangai kpãai inunu wa tale wa í jò à to Puzèli si ajò minjisiae. ¹⁴ Ñoi à ye kpaasi woo dasi Jesu naane gò ña be nò à ni ka ce azuma akà bi ti aña. Beèbeì isèene nwau í ce à bei à toò Romu. ¹⁵ Ñoi kpaasi woo dasi Jesu naane ña iyi à wa Romuu à gbò baau nwa nò à naa kuko nwa hoo kòkòì ajai Apiusi. Nò ine gò ña mò à kò wa bi ku sòì ine njoo ña iyi à ya kpe Ile Mèeta. Iyi Pòlu í ye ña ñoi laakæ í sù í wasi llaaò ku saabu. ¹⁶ Iyi à to Romu ñoi à jò Pòlu í ne ilee ikã. Nò sooge gò í ya maà degbee.

Pòlu í ce waazo Romu

¹⁷ Iyi í ce zakai ajò mèeta ñoi Pòlu í kpe ine ngboi Zuifui Romu ñau. Iyi à tètòò à tã ñoi í ni, inje kpaasim ña, Zuifu ña iyi à wa Zeruzalemu à mum à koo à na inei Romu ña n kù bei n kù raraa zamaau si nkãma, n kù nò n kù kòsi dedembai bala nwa ña. ¹⁸ Inei Romu ñau à cò yaasei ideu nò à bi a jòm domi a kù ye sim kurara kãma iyi í to a kpam. ¹⁹ Amma Zuifu ñau a kù je ideu ñoi í ce nò so kiituu

* **28:11** iwè Sika ña Iwè Sika ñau à ya kpe Kasitòò do Polusi. Nyinda ñpai ilu akòì inyi ñau à masi ako ñau ku ba ku je woo degbe ña.

n̄ daa ilaalu n̄lai Romu si awɔ, baa do iyi n̄ kù bi n̄ ye taalei in̄ei dimim ɲa. ²⁰ Na ɲɔi í jò n̄ tɔtɔɔ ɲe n̄ sɔ ɲe do yaasee. Ine ɲa à daam si kpenkpen n̄ii na in̄e iyi in̄ei Izireli ɲa à waa cɔ kp̄aæu. ²¹ ɲɔi à sɔɔ à ni, a kù ye tia k̄ama iyi à ce wa hai ilei Zudee na irii idee, a kù nɔ a kù ye in̄e k̄ama iyi í naaò ide laalɔ wa hai be na irie. ²² Amma awa taka nwa à bi ka gbɔ iyi í wa idɛ, domi à mà bii feii à ya maa fɔ laalɔi kp̄aa iyi í waa touu.

²³ Nɔ à jile aɔo iyi aa nyi wa bi tɛe má. Iyi aɔou í to in̄e nkɔi í naa ile bii í wau. ɲɔi í kɔ ɲɲa si cio hai daakɔ hee ale í koo í lɛð. Wa sisi ɲɲa yaasei bommai Ilaaɔ nɔ wa kɔ ɲɲa si ideí Jesu hai si woodai Moizi do si tiaí walii ɲau ku ba a jesi. ²⁴ ɲɔi in̄e gɔ ɲa à je ideu, amma in̄e gɔ ɲa a kù jesi. ²⁵ Si bei a kù gbɔsi nje, ɲɔi à fita hai bi Pɔlu. Waati iyi à waa bi a ne ɲɔi Pɔlu í fɔ ide gɔ í ni, hai tako Hundei Ilaaɔ í ne ntɔ waati iyi í jò walii Ezai í sɔ bala nje ɲa ide gɔ. ²⁶ Í ni, Bɔ bi in̄e ɲau be í sɔ ɲa í ni, Aa ya de it̄i do laakai ɲa amma í kaa gbɔ yaasei ide k̄ama ɲa. Aa ya cɔ ilu ɲa jiida jiida amma í kaa ye ɲa.

²⁷ Ntɔ ntɔ, idɔi in̄e ɲau kù ne bití.

À d̄i it̄i ɲɲa

Ku ba a maà gbɔ ide.

Nɔ à bii iju ɲɲa

Ku ba a maà ye ilu.

Beɛbeí à ce ku ba idɔ ɲɲa ku maà mà ngɔgɔ

Nɔ a maà na a sinda wa bi tom n̄ jò a ba iri.

²⁸ ɲɔi Pɔlu í sɔ ɲa má í ni, na ɲɲu, í mà ɲa iyi Ilaaɔ í jò ideí faabae í bɔ bi dimi mmu ɲa. Anjai aa gbɔɔ. [²⁹ Iyi Pɔlu í fɔ ideu beɛbe í t̄a ɲɔi Zuifu ɲau à dede à waa ce kakɔɔ ntɔ ntɔ à waa neð.]

³⁰ Adɔ minjii Pɔlu í ce si ile iyi í hayau. Nɔ in̄e ɲa iyi à bɔ ku cɔɔ fei í ba ɲa faaji ku ce do in̄o didɔ. ³¹ Wa waazɔ ideí bommai Ilaaɔ nɔ wa kɔ ɲɲa si ideí Laf̄e Jesu Kirisi do wɔkɔ nɔ in̄e k̄ama kù ganjie.

Tia iyi Pɔlu í cea inei Romu ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu woo ce icei Jesu Kirisi, amu iyi Ilaaɔ́ í kpe n na n je woo be nɔ́ í nyam ikā n waazoɔ́ laabaau jiidæ.

² Laabaau jiidai Ilaaɔ́ í wāɔ́ wa wo. Nɔ́ kuwā iyi í ceui í jò waliie ɲa à kɔ́ si kukoi idee. ³ Jesu Kirisi Lafɛɛ nwai wa fāa, ɲɲu iyi í je Amai Ilaaɔ́u. À búui bei amanɛ si dimii Davidi amanlu nlaɔ́, ⁴ amma Hundeɪ Ilaaɔ́́ í nyisi do gbugbā iyi ntɔ́i Amai Ilaaɔ́́ si waati iyi í dedeɛ hai si bale. ⁵ Jesuu ɲɲui í muum didɔ́ n jɛɔ́ woo be ku ba n naaɔ́ inɛ ɲa wa hai si dimi fei bi tɛɛ na irie ku ba a dasie naane nɔ́ a jirimæ. ⁶⁻⁷ Inɛ inei Romu ɲau, ì wa si inɔ́ ɲɲa ɲa, inɛ iyi Jesu Kirisi í kpe.

Na ɲoi í jò n wa n kɔ́a inɛ fei tiaɔ́ ihɛ wa, inɛ iyi Ilaaɔ́́ í ne kubi nɲɛ nɔ́ í kpe ɲɛ í na í je titi ɲɲu ɲa. Ilaaɔ́́ Baa nwa do Lafɛɛ Jesu Kirisi a mu nɲɛ didɔ́ do laakai ku sù.

Pɔlu wa bi ku bɔ́ Romu woo dasi Jesu naane ɲa ku kaako

⁸ Sinte titā n wa n saabu Aɔ́ Lafɛɛm do saabui Jesu Kirisi na irii inɛ fei, si na iyi í jò à waa fɔ́ ideɪ naane ku dasi nɲɛ si andunya fei. ⁹ Ilaaɔ́́, ɲɲu iyi n wa n cea ice do idɔ́m fei n wa n sisiɔ́ laabaau jiidai Amaɛ, í mà iyi n wa n ye gɪgɪ nɲɛ waati kāma fei ¹⁰ si kutɔ́m. Ñ ya n maa n tɔ́ɔ́ Ilaaɔ́́ bii í bi ku muum kpāa bebei n naa bi tu ɲɛ, ¹¹⁻¹² domi n dasi idɔ́ jiidai jiidai n naa n ye ɲɛ ku ba í ba gbugbā ɲa do saabum, waatɔ́ ka ba gbugbā aɔ́ si naane ku dasi nwa awæ ɲa waati iyi an naa n wa bi tu ɲɛ. Gbugbāu amuai Hundeɪ Ilaaɔ́́.

¹³ Inɛ inɛm ɲa, n bi í mà ɲa iyi tuuba nkpɔ́ nkpɔ́i n ya n ce sɔ́lɔ́i ku naa bi tu ɲɛ, amma hee nsei n kù ba fayæ. Ñ bi icɛm ku ne iso si anini nɲɛ, bei í ne bi dimi mmu gɔ́ ɲa mɔ́. ¹⁴ Ñ wa n mu gbeseɪ n waazoɔ́a inɛ fei hai inɛ ɲa iyi à fù iju hee do ilu iju dūdū ɲa, bi inɛ ɲa iyi à ne kumà hee do inɛ ɲa iyi a kù ne kumà. ¹⁵ ɲoi í jò n wa n bi n sisia inɛ inei Romu ɲau mɔ́ laabaau jiidau ntɔ́ ntɔ́.

Gbugbāi laabaau jiidai

¹⁶ N kaa n ce anyɔ́i laabaau jiidau, domi í je gbugbāi Ilaaɔ́́i iyi wa faaba inɛ iyi í dasi Jesu naane fei, hai Zuifu ɲa hee ku koo si dimi mmu ɲa. ¹⁷ Laabaau jiidau wa nyisi iyi Ilaaɔ́́ í ya jò inɛ ku je dee dee na naane ku dasi ɲɲu akā, si bei à kɔ́ à nì, inɛ iyi í je dee dee si wajui Ilaaɔ́́ na naane ku dasi u á ba kuwɛɛ.

Taaleɪ inɛ ɲa

¹⁸ Do ntɔ́i, Ilaaɔ́́ wa nyisi idɔ́ɔ́kɔ́ɛ wa hai lele si gāmeɪ inɛ ɲa iyi à waa ce laalo fei nɔ́ a kù mà beɛɛɛɛ. Si laalo ku ce ɲɲau a kù jò ntɔ́ kù waa ce ice. ¹⁹ Ilaaɔ́́ wa ce idɔ́ɔ́kɔ́ domi mii iyi í jò amanɛ kù mà sie kù manji ɲa. Ilaaɔ́́ takæ í nyisi ɲa mam mam. ²⁰ Do ntɔ́, a kaa yɔ́kɔ́ a yɔ́ɔ́ do iju, amma hai waati iyi í taka andunya í nyisi araɛ iyi ɲɲui í je Ilaaɔ́́, nɔ́ í nyisi gbugbā hai ne kɔ́ɔ́ɛ si mii ɲa iyi í taka. Na ɲɲu, a kù ne iyi aa fɔ́. ²¹ À mà Ilaaɔ́́ amma a kù waa saalɔ́ɛ hee a bei a saabue si bei í jò. Iri ɲɲa í na í ku, nɔ́ idɔ́ hai ne bisi ɲɲa í dási ilu kuku nla nla. ²² À waa tamaa ɲa à ne bisi amma nnyei à na à ce. ²³ Í slai wo a tɔ́ɔ́ Ilaaɔ́́ ilu ambɔ́ɛ, ɲɲu iyi kaa ku aɔ́ kāma. Amma wee à sinda à waa tɔ́ɔ́ iwɛ ɲa iyi à jò amanɛ iyi á ku. Iwɛ gɔ́ ɲa mɔ́ à jò yei ɲa, do inɛ ɲa iyi à waa ne do iyi à waa cā ilɛ.

²⁴ Na n̄oi í j̄ò llaaḍ í f̄usi n̄a awo ku ba a hanya a ce daa s̄ami aḅa duusḍo si bei idḍ n̄ha í bi. Daa s̄amiu á j̄ò a c̄a anyi. ²⁵ Ine n̄au à kpaasi nt̄oi llaaḍ do ibo. Mii n̄a iyi llaaḍ í taka n̄ai à waa t̄o à waa ce n̄ha ice, kù je llaaḍ takae. llaaḍi à ne ka maa saabu hee do ajo fei. Ami.

²⁶ N̄oi í j̄ò llaaḍ í f̄usi n̄a awo n̄o à dasi k̄oḍee iyi í j̄ò à waa c̄a anyi. Inaabo n̄ha n̄a a ci ya je ba inem̄ok̄o ku s̄uḍ n̄a má, bii ku je aḅa duusḍo. ²⁷ Beebe m̄oi inem̄ok̄o n̄au m̄o a ci ya s̄uḍ baa inaabo n̄au má, amma kubi hai ne yaasei aḅa duusḍo í la hee í caa. À waa ce idei iju hai ne anyo inem̄ok̄o do inem̄ok̄o, n̄o aḅa taka n̄ha à waa gba ijuukp̄a iyi í to zakai kurara n̄ha.

²⁸ Si na iyi í j̄ò a kù bi llaaḍ ku mà n̄oi í j̄ò í dasi n̄a lasabu laalo a ceḍ mii iyi kù j̄o aman̄e ku ce. ²⁹ N̄o laalo fei í wee n̄ha, hai ino ku k̄a do k̄oḍee do n̄je ku cé do igu do ine ku kpa do ija do ibo do bisii laalo, hee do irii n̄je ku so. ³⁰ À ya maa f̄o laalo n̄je, à cé llaaḍ, à ya ye ara n̄ha, à je ilu faau n̄a, à ya t̄o fufu, à ne bisii laalo ku ce, a kù waa saalu iyeḍ baa n̄ha n̄a. ³¹ A kù ne bisii, a kù ne naane, a kù bi n̄je, a kù ne araarei n̄je. ³² À mà woodai llaaḍ iyi wa f̄o í ni, ine n̄a iyi à waa ce dimii mii beebe n̄a, ikui í je k̄ok̄o n̄ha. Do n̄ju fei à ya coo, n̄o à ya maa saabu woo ce dimie n̄a má.

2

Kiitii llaaḍ

¹ Na n̄ju, awo iyi í waa ye taalei ine n̄a, baa bii yooi í je, i kù ne iyi aa f̄o, domi waati iyi í waa ye taalei ine n̄a n̄o awo takae í waa ce mii laalo n̄au be, awo takae í waa so taalei. ² Do nt̄o, à mà iyi llaaḍ í ne nt̄o bii wa ye taalei ine n̄a iyi à waa ce dimi beebe. ³ Debei, í waa tamaa mà awo aa fita si kiitii llaaḍi, awo iyi í waa ye taalei ine n̄a, n̄o awo m̄o í waa ce dimi beebe má? ⁴ Mà í donda kulai jiida ku j̄e do temuac̄e do suuru ku neei? I kù mà iyi jiida ku jei llaaḍ í m̄osi wa koo si ḡam̄ee ku ba í kpaasi kuweee? ⁵ Amma si na iyi í j̄ò idḍe í le n̄o í kù jesi í kpaasi, í waa faa arae id̄ok̄o iyi í la í rei si ajo iyi llaaḍ á kiitii ine n̄a dee dee n̄o ine fei á ȳo. ⁶ Ajo n̄ju be á s̄aa ine fei si bei kucee í to. ⁷ Ine n̄a iyi à temua à waa ce jiida à waa dedeḍ amboe do beere, n̄o à waa de aḅa a maà ce nfe, aḅai llaaḍ á mua kuwee hai t̄au. ⁸ Amma ine n̄a iyi à k̄osie n̄o a kù waa ceḍ nt̄o ice í gbe laalo, aḅai aa ye id̄ok̄o n̄ae. ⁹ Ine iyi wa ce laalo fei á ye wahala do ijuukp̄a, hai Zuifu n̄a hee ku koo si dimi mmu n̄a. ¹⁰ Ine m̄o iyi wa ce jiida á ba amboe do beere do laakai ku s̄u, hai Zuifu n̄a hee ku koo si dimi mmu n̄a. ¹¹ Beebei llaaḍ á ce domi bi t̄e ine ḡo kù re ine ḡo.

¹² Ine n̄a iyi à waa ce dulum hai mà wooda, si wooda hai mà n̄jai aa ce nfe. Amma ine n̄a m̄o iyi à mà wooda n̄o à waa ce dulum, woodau í kiitii n̄a, ¹³ domi kù je ine n̄a iyi à waa gb̄o idei woodau aḅai à je dee dee si wajui llaaḍ, í gbe ine n̄a iyi à waa ce iyi wa f̄o. ¹⁴ Waati iyi dimi mmu n̄a, aḅa iyi a kù mà wooda, à waa ce mii iyi wa f̄o do id̄oobi n̄ha, iyi be wa nyisi iyi woodau í wa si id̄o n̄ha. ¹⁵ Daa n̄ha wa nyisi iyi à k̄o woodau si id̄o n̄ha. Id̄o n̄ha wa je seedaee, n̄o lasabu n̄ha í ya ye taale n̄ha walak̄o ku na n̄a nt̄o. ¹⁶ Ajo kiitii llaaḍ si bii Jesu Kirisi á kiitii ine n̄a beebei mii n̄au be fei á ce. Á kiitii ine n̄a na ice iyi à waa ce si asii fei si bei laabaau jiida iyi n̄ wa n̄ sisi n̄jeu wa f̄o.

Zuifu n̄a do wooda

¹⁷ Awo Zuifu, í waa c̄o arae Zuifu, í waa naane wooda, í waa t̄o fufu í ni awo í je inei llaaḍ. ¹⁸ Í mà mii iyi llaaḍ í bi í ce, n̄o wooda í k̄e si í ce mii iyi í sla. ¹⁹ Í

waa tamaa iyi aa yəkō i cuaa fēju ŋa nō i je inya kumái inei ilu kuku ŋa. ²⁰ Waa tamaa mà aa yəkō i mua nnyei ŋa bisi, nō i kō hai mà ŋa si cio, domi ì mà iyi icui kumà do nt̄u si woodai í wa. ²¹ To, awō iyi ì waa kō inē gō ŋa si cio, na mii í ce i kaa kō arae. Awō iyi ì waa s̄ inē ŋa a maà ce ile, na mii ì waa ce ile. ²² Awō iyi ì ni inē ŋa a maà ce sakara, na mii í ce ì waa coo. Awō iyi ì cé iwē, na mii í ce ì waa bō ilē ile bē. ²³ Awō iyi ì waa tō fufu si na iyi í j̄ ò ì mà wooda, na mii í ce ì kù waa jirimaē ì j̄ ò irii Ilaaḍ wa beje. ²⁴ Na irii inē Zuifu ŋai dimi mmu ŋa à ba à waa fōḍ taalei Ilaaḍ, si bei kukōi ideē wa fō.

²⁵ Awō Zuifu, bii ì waa too wooda, bangōē í nē aranfāani jiida, amma bii ì kù waa jirima woodau, bangōē í je ngbe. ²⁶ Na n̄ju, dimi mmu iyi a kù dasiē bango nō wa too woodau, Ilaaḍ kaa cōḍ bei inē iyi à dasiē bango? ²⁷ Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii a kù dasiē bangou á ye taalei inē Zuifu ŋau, domi baa do iyi ì ce bango nō ì mà wooda iyi à kō n̄je i kù waa jirimaē ŋa. ²⁸ Inē iyi í je Zuifu do nt̄o kù je inē iyi í je Zuifu si kuyei inē ŋa. Iyi í nō í je bangou nt̄o nt̄o kù je iyi à ya ce si ara. ²⁹ Amma inē iyi í je Zuifu nt̄o nt̄o, n̄jui í je Zuifu si idōe. Iyi í nō í je bango do nt̄o n̄jui í je bangoi idō. Icei Hundei Ilaaḍi, kù je ti wooda. Zuifu dimi bēbē, Ilaaḍi á saabue, kù je amanē ŋa.

3

¹ Debei, aranfāani yoomai Zuifu ku je í nē. Riba yoomai bango ku ce í nē. ² Nt̄o nt̄o aranfāaniē í la si mii fei. Sinte, Zuifu ŋai Ilaaḍ í daa ideē si awō. ³ Bii inē gō ŋa a kù dasi naane, naane hai dasi n̄jau á j̄ ò Ilaaḍ mō kù je hai nē naaneí? ⁴ Aawo, kù je bēbē. Baa bii inē fei í je ilu ibo ka mà iyi Ilaaḍ í je nt̄o. Si bei kukōi ideē wa fō na iriē í ni, Amanē ŋa à nē a mà iyi ì je dee dee si ide kufōe, Nō ì ya fō nt̄o si kiitiē.

⁵⁻⁶ Amma bii laalō ku ce nwa í j̄ ò ì mà iyi Ilaaḍi í je dee dee, beirei aa ka ni. Aa ka ye taalei Ilaaḍ bii wa kpā wa iju? Aawo, kù je bēbē. N̄ wa n fō dei si bei amanē ŋa à ya dō. Bii Ilaaḍ kù je dee dee, debei beirei á ce ku kiiti andunyau.

⁷ Bii ibom í teese í j̄ ò inē ŋa à waa ye nt̄oi Ilaaḍ, nō do yaase bēbē iriē wa baḍ amboe, na mii í ce á maa ye taalem má bei ilu dulum. ⁸ Na mii í ce a kaa ka ni, ka ce laalō ku ba irii Ilaaḍ ku neḍ bēere. Inē gō ŋa à ya ni bēbēi n̄ wa n fō ku ba a beje irim. Inē dimiē ŋa aa nō a ye ijuukpāe si bei í j̄.

Inē kāma kù je dee dee

⁹ Debei, awa Zuifu ŋa mō à tia inē gō ŋa mēe. Aawo, baa keeke, domi à nyisi t̄a iyi Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa aŋa fei à wa si awō gbugbāi dulum. ¹⁰ Kukōi idei Ilaaḍ wa fō í ni,

Inē kāma kù je dee dee, baa akā.

¹¹ Inē gō kù wēe iyi í nē bisi.

Inē gō kù nō kù wēe iyi wa de Ilaaḍ.

¹² Inē fei í nyoi,

Inē fei í bejei.

Inē kāma kù wēe iyi wa ce jiida baa akā.

¹³ Idei gele n̄ja í s̄ami bei bale foo,

Nō í nē aḗl bei n̄jo.

Do idei gele n̄jau ì ya takiḍ inē ŋa.

¹⁴ À nē inō kuro nō ikpei wa kō si gele n̄ja.

¹⁵ Kute gbāa ku kpa inē ì nē.

16 Bii à bə fei ideɪ kukpa do inə kufəi à ya jə bɛ.

17 A kù mà kpāai laakai ku sū.

18 A kù nɛ nɔi Ilaaḏ.

19 Amma awa à mà iyi mii iyi wooda wa fə fei, inɛ ɲa iyi woodau í kái wa fāa. Wooda í wɛɛi ku ba gɛlɛ kāmá ku maà nɛ iyi á fə, nɔ inɛ fei ku mà iyi Ilaaḏ wa yɛ taaleɛ. 20 Ntə ntə inɛ kāmá kù wɛɛ iyi á yəkə ku jirima wooda hee koo jɛḏ dee dee si wajui Ilaaḏ. Wooda í wɛɛi ku ba ku jə amanɛ ku mà iyi ɲɲu í jɛ ilu dulum.

Yaase bei Ilaaḏ í ya ce inɛ dee dee

21 Amma nsei, Ilaaḏ í nyisi wa yaase bei ɲɲu í ya ce amanɛ dee dee, kù jɛ do ideɪ wooda. Woodai Moizi do waliɪi Ilaaḏ ɲau à jɛ sɛɛdaɛ. 22 Inɛ ɲa iyi à dasi Jesu Kirisi naanɛ fei, Ilaaḏ í ce ɲa dee dee na naanɛ iyi à dasiu. Inɛ gə kù jɛ ikā, 23 domi inɛ fei í ce dulum nɔ à kua amboei Ilaaḏ. 24 Amma Ilaaḏ í ce ɲa dee dee hai nɛ ngəgə ku sā na didḏe do saabui Jesu Kirisi iyi í ya ɲa. 25 Nɲui Ilaaḏ í jile ku jɛ kuwee. Njɛɛ iyi í nikā í kpa dulum dii inɛ ɲa iyi à dasiɛ naanɛ. Ilaaḏ í ce bɛɛɛɛi ku nyisiḏo iyi ɲɲu í jɛ dee dee. Tako wo si suuruɛ í temua do dulum dii amanɛ ɲa, kù kpā ɲa iju. 26 Amma si dee dee ku jɛɛ wa nyisi wa si waatii nseiɲu ihɛ iyi ɲɲu inɛ dee deei, nɔ ɲɲu wa ce inɛ ɲa dee dee na naanɛ iyi à dasi Jesu.

27 Debei, à nɛ kpāa iyi aa ka təɔ fufu má? Aawo, kaa ce. Na mii. Si na iyi í jə kù jɛ wooda ku jirimai à waa ka, bii kù jɛ naanɛ ku dasi. 28 À nɔ à yɛ iyi amanɛ á jɛ dee deei na naanɛ iyi í dasi ɲɲu akā, kù jɛ na wooda ku jirima. 29 Mā Ilaaḏ í jɛ ti Zuifu ɲa aɲa akāi? Kù jɛ ti dimi mmu ɲa má? Ntə ntə í jɛ ti dimi mmu ɲa mɔ, 30 domi Ilaaḏ akāi í wɛɛ. Nɲui á ce inɛ ɲa dee dee na naanɛ ku dasi ɲɲa, hai Zuifu ɲa hee do dimi mmu ɲa. 31 Si bɛɛɛɛ à waa kpa wooda na ideɪ naanɛ ku dasiui? Aawo. À kḏosi gbugbāɛ məm nii.

4

Yaase iyi à yɛ si kuwɛɛi Aburahamu

1 Beirei aa ka fə nsei do ideɪ Aburahamu bala nwa. Mii í ba. 2 Bii Ilaaḏ í ce Aburahamu amanɛ dee dee na icɛ iyi í ce, á yəkə ku təɔḏ fufu. Amma kù nɛ si bii á təɔḏ fufu si wajui Ilaaḏ, 3 domi kukəi ideɪ Ilaaḏ wa fə í ni, Aburahamu í dasi Ilaaḏ naanɛ nɔ ɲɲui í jə Ilaaḏ í dooɛ si inɛ dee dee.

4 Nsei, inɛ iyi wa ce icɛ a ci ya doo fiaɪ lafɛɛɛ bei amua, ti njɛ asaiyaɛi. 5 Amma inɛ iyi í dasi Ilaaḏ naanɛ, nɔ kù dɛ ɲɲu ku jɛ dee dee na icɛɛ, Ilaaḏ mɔ, ɲɲu iyi í ya ce ilu dulum ɲa dee dee, á doo lafɛɛɛu amanɛ dee dee na naanɛ ku dasiɛ. 6 Bɛɛɛɛɛi Davidi mɔ wa fə ideɪ inə didḏi inɛ iyi Ilaaḏ í doo amanɛ dee dee iyi kù jɛ na icɛɛ. 7 Í ni,

Ilu inə didḏi inɛ iyi Ilaaḏ í kpa ideɪ kuraraɛ,

Nɔ í bii dulum dɛɛ.

8 Ilu inə didḏi inɛ iyi Ilaaḏ kù waa doo dulum dɛɛ.

9 Inə didḏu, ti inɛ ɲa iyi à ce bango aɲa akāi? Kù jɛ ti inɛ ɲa mɔ iyi a kù ce bango? Á tako à fəɔ tã wo à ni, Ilaaḏ í doo Aburahamu amanɛ dee dee na naanɛ iyi í dasiu. 10 Beirei í yɛ waati bɛɛɛɛ. Í ce bango ba. Mā kù ce. Waati bɛɛɛɛ kù ce bango titā. Hai lɔ bangoi wa jɛ. 11 Si anyiɛ í na í ce bango iyi wa jɛ nyinda iyi Ilaaḏ í coo inɛ dee dee. Í coo inɛ dee dee na naanɛ ku dasiu waati iyi kù ce bango. Bɛɛɛɛɛ mɔi í na í jɛ balai hai ce bango ɲa iyi à dasi naanɛ fei ku ba Ilaaḏ ku doo aɲa mɔ inɛ dee dee ɲa. 12 Nɔ wa jɛ balai woo ce bango ɲa mɔ, aɲa iyi kù

je bango nɲu akāi à ce, amma tuubai naane ku dasi iyi bala nwa Aburahamu í jò si waati iyi kù ce bango, nɲui aɲa mɔ à waa too si.

Do naane ku dasii à ya baò kuwāi Ilaaš

¹³ Ilaaš í cea Aburahamu do dimie ɲa kuwā iyi aɲai aa je tubui andunyau ihē fei. Kù je si na iyi í jò í jirima wooda, amma si na iyi í jò í je dee dee na naane ku dasieui. ¹⁴ Bii í je ine ɲa iyi à waa jirima wooda, aɲai aa ne mii ɲa iyi Ilaaš í ce kuwāeu, naane ku dasiu ngbei, nɔ kuwā iyi Ilaaš í ceu mɔ í kpa iri mbe, ¹⁵ domi woodai wa naaò idɔ̀kɔ̀i Ilaaš wa. Amma bii wooda kù wee, ideɪ wooda ku kua mɔ kaa wee.

¹⁶ Na nɲu, kuwāu, ti ine ɲa iyi à dasi naaneɪ ku ba ku je amua iyi Ilaaš í mu nwa na didɔ̀e nɔ ku je ti dimii Aburahamu fei. Kù je ine ɲa iyi à ne wooda aɲa akā, amma do ine ɲa iyi à dasi naane bei Aburahamu, nɲu iyi í je balai awa fei. ¹⁷ Kukɔ̀i ideɪ Ilaaš wa fɔ́ í ni, nɲui ñ ce balai dimi nkɔ̀. Nɲui í je bala nwa si wajui Ilaaš. Ilaaš í dasi naane, nɲu iyi í ya jl iku ɲa, nɔ do ide ku fɔ̀eɪ í taka mii ɲa iyi a kù wee wo. ¹⁸ Aburahamu í dasi Ilaaš naane nɔ wa cɔ̀ð kpāa baa do iyi kù ye mii iyi wa degbeu titā. Na nɲu, Ilaaš í coo balai dimi nkɔ̀ ɲa si bei í tako í fɔ́ í ni, dimie ɲa aa na a kpɔ̀. ¹⁹ Waati nɲu í ne zakai adɔ̀ cɔ̀. Í mà iyi nɲu í gbo, nɔ Sara aboɔeu mɔ kaa yɔ̀kɔ̀ ku bí ama má, amma do nɲu fei naane ku dasie kù kaye. ²⁰ Kù fūsi naane ku dasie awo, kù nɔ kù sika si ide iyi Ilaaš í wāu. Naaneu í teese wa muaa gbugbā mɔm nii nɔ wa saabu Ilaaš, ²¹ domi í mà kam kam, mii iyi Ilaaš í wāu í ne gbugbāi ku coo. ²² Nɔi í jò na naane ku dasie Ilaaš í dooɔe ine dee dee. ²³ Amma iyi à kɔ̀ à ni, à dooɔe ine dee dee, kù je na irii nɲu akāi à kɔ̀. ²⁴ À kɔ̀i na irii awa mɔ iyi Ilaaš wa doo wa ine dee dee, awa iyi à dasie naane, nɲu iyi í jl Jesu Lafēe nwa hai si bale. ²⁵ Ilaaš í jò à kpa Jesu wo na irii dulum du wa nɔ í jūu má ku ba ku ce wa ine dee dee ɲa.

5

À dɔ̀ do Ilaaš

¹ Nsei, si bei Ilaaš í ce wa ine dee dee ɲa na naane ku dasi nwa, à dɔ̀ do nɲu na saabui Lafēe nwa Jesu Kirisi. ² Jesu mɔi í mu nwa kpāa do saabui naane ku dasiu ka sekee si Ilaaš, nɲu iyi í ce nwa didɔ̀. Na didɔ̀ui à waa leekɔ̀ dim dim nɔ à ne inɔ didɔ̀ domi à waa cɔ̀ kpāa iyi aa ka ne baa nwa si amboei Ilaaš. ³ Iyi í re mɔm, baa si wahala à ya ka ne inɔ didɔ̀i domi à mà iyi wahala í ya bí temua. ⁴ Bii à nɔ à temua si wahalau, aa ka fita bei ine iyi í je igū si laakai ku cɔ̀, nɔ igū iyi à jeu á bí nwa kpāa ku cɔ̀. ⁵ Nɔ kpāa iyi à waa cɔ̀u kaa je ngbe domi kubii Ilaaš í wa si idɔ̀ nwa do saabui Hundee iyi í mu nwa.

⁶ Si waati iyi a kù ne gbugbā, Kirisi í ku na irii ine ɲa iyi a kù mà beereɪ Ilaaš. Í kui si waati iyi Ilaaš í jileu. ⁷ À gaabua amane ku jesi nɲu ku ku baa na ine dee dee. Á yɔ̀kɔ̀ ku je ilu wɔ̀kɔ̀ gɔ̀ á jesi nɲu ku ku na ine jiida gɔ̀. ⁸ Amma Ilaaš í nyisi wa kubi nlae domi waati iyi à je ilu dulum ɲa Kirisi í ku na iri nwa. ⁹ Nsei, si na iyi í jò njei Kirisi í jò Ilaaš í ce wa ine dee dee ɲa, kù ne sika kāma á faaba wa hai si idɔ̀kɔ̀e iyi á naa. ¹⁰ Waati iyi à je mbeɪ Ilaaš, í jò à dɔ̀ do nɲu na ikui Amae. Na nɲu nsei, si bei à dɔ̀ do nɲu, sika kāma kù wasi á nyi ku faaba wa má na kuweɪ Amau. ¹¹ Iyi í re mɔm, Lafēe nwa Jesu Kirisi, nɲu iyi í jò à dɔ̀ do Ilaaš, í nyi í jò à ne inɔ didɔ̀ má si Ilaaš.

Adamu do Kirisi

¹² Dulum í lɔ wai si andunya hai bi inɛ akā, nɔ dulum nɔu í naaɔ iku wa. Si bɛɛbɛ, ikuu í tosi inɛ fei domi inɛ feii í ce dulum. ¹³ Ntɔi dulum í wa si andunya wo woodai Moizi í bei í naa, amma bii wooda kù wɛɛ, ijuukpāi wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ. ¹⁴ Do nɔu fei, hai waatii Adamu hee ku koo si Moizi fei, inɛ ŋa à ya ku baa do iyi a kù kua wooda bei Adamu í ce.

Aa ka yɔkɔ ka wā Adamu do inɛ iyi í na í naau. ¹⁵ Ntɔ ntɔ, inɛ nkpɔi í ku na kurarai inɛ akāu, amma didɔi Ilaaɔ í la í re kurarai Adamu. Didɔi Ilaaɔu mɔ hai bi inɛ akāi í naa, nɔ lafɛɛui í je Jesu Kirisi. Didɔu amua nla nla, nɔ í tosi inɛ nkpɔ. ¹⁶ Amuai Ilaaɔu do kurarai inɛ akāu í wāaia nje, domi kurara akāui í jò Ilaaɔ á kiiti inɛ ŋa ku ye taale nɔ, amma didɔi á jò ku ce wa inɛ dee dee baa do iyi à tako à ce kurara nkpɔ nkpɔ. ¹⁷ À mà iyi iku í tosi inɛ fei na kurarai inɛ akāu. Amma na inɛ akā mɔi aa ka ba mii iyi í la í re, domi inɛ iyi í gba didɔ nla Ilaaɔ do amua nlaɛ iyi í jò í je dee dee fei, á maa wɛɛ nɔ á je bomma na irii Jesu Kirisiu.

¹⁸ Na nɔu, si bei kurarai inɛ akā í jò Ilaaɔ í ye taalei inɛ fei, bɛɛbɛ mɔi dee dee ku jei inɛ akā í jò inɛ fei í je dee dee í baɔ kuwɛɛ. ¹⁹ Si bei ide hai gbɔi inɛ akā í jò inɛ nkpɔ í je ilu dulum, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ á ce inɛ nkpɔ dee dee na ide ku jirimai inɛ akāu.

²⁰ Wooda í lɔ wai ku ba kurara ku kɔɔsi, amma bii dulum í kɔɔsi, didɔi Ilaaɔ mɔ í ya kɔɔsi ku roo mái. ²¹ Si bei dulum í lɔsi inɛ fei hee í naaɔ iku wa, bɛɛbɛ mɔi didɔi Ilaaɔ í naa si inɛ fei ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa nɔ ku mu nwa kuwɛɛ iyi ci ya tā na anu akā iyi à ne do Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

6

À ku si gāmei dulum, nɔ à je ilu hunde si Kirisi

¹ Debei beirei aa ka ce. Aa ka ya maa ce dulum ku ba didɔu ku kɔɔsi? ² Aawo, kù je bɛɛbɛ. Awa iyi à ku si gāmei dulum, beirei aa ka ce ka maa je kuwɛɛ nwa si dulum má. ³ I kù mà ŋa awa iyi à dasi wa inyi do irii Jesu Kirisi fei, à kui bei nɔu mɔ í ku? ⁴ Na nɔu, si inyi ku dasi à ku do nɔu aɔ, nɔ à si wa do nɔu aɔ, ku ba bei amboei Ilaaɔ Baaba í dedee hai si bale awa mɔ kaa maa ne si kuwɛɛ titɔ.

⁵ Ntɔ ntɔ, si bei anu akā nwa do nɔu í jò à ku do nɔu aɔ, kù ne sika á jò ka dede má hai si bale do nɔu aɔ. ⁶ À mà iyi à kpakpa daa nwo nwa si jli ku gaau do Jesu aɔ, ku ba daa nwo nwa iyi wa dasi wa dulum nɔu ku kpa iri, nɔ ka maà je arui dulum má, ⁷ domi dulum kaa ne gbugbā kāma má si inɛ iyi í ku. ⁸ Nsei, si bei à ku do Kirisi aɔ, bɛɛbɛ mɔi à ne naane iyi aa ka ba kuwɛɛ do nɔu aɔ, ⁹ domi à mà iyi Kirisi, nɔu iyi í dede hai si bale kaa ku má, iku kù ne sie gbugbā má. ¹⁰ Waatii iyi í ku, í kui gbakā akā na irii dulum, amma í baa si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ iyi í wa si nsei í je ti Ilaaɔ. ¹¹ Bɛɛbɛ mɔi inɛ taka nɔe í doo ara nɔe bei iku si gāmei dulum, nɔ i doo ara nɔe ilu hunde má si wajui Ilaaɔ na anu akā nɔe iyi í ne do Jesu Kirisi ŋa.

¹² Na nɔu, i maà jò dulum ku je bomma si ara nɔe má, i maà ti í jò kɔɔɛi arau ku kāmia nɔe má. ¹³ I maà ti í jò ikɔ ikɔi ara nɔe kāma kù wa si awɔi dulum má í maa ceɔ laalɔ ŋa. Amma i so ara nɔe í na Ilaaɔ bei inɛ ŋa iyi à jl wa hai si bale, nɔ i so ikɔ ikɔi ara nɔe fei í daa Ilaaɔ si awɔ ŋa í maa ceɔ jiiɔa. ¹⁴ Dulum kù ne ku ne si nɔe gbugbā má domi wooda kù ne gbugbā si nɔe amma didɔi Ilaaɔi í ne gbugbā si nɔe.

Ka je arui ice jiiɔa ku ce

¹⁵ To, mii aa ka ce. Si bei Ilaaɔ í ce nwa didɔ nɔ wooda kù ne si wa gbugbā, dulum nii aa ka maa ce? Aawo, kù je bɛɛbɛ. ¹⁶ Í mà sāa sāa ŋa bii í so ara nɔe í

daa ine gɔ si awɔ̀ ò waa jirimae ɲa, ine iyi ò waa jirimau be ɲa aruei ò je ɲa. Bii ò je arui dulum ɲa, kəkɔɔei ò je iku, bii ò nɔ̀ ò je arui Ilaaɔ̀ ku jirima ɲa, kəkɔɔi nɲu mɔ̀i á jò Ilaaɔ̀ ku ce ɲe ine dee dee ɲa. ¹⁷ Amma ka saabu Ilaaɔ̀ domi baa do iyi ò je arui dulum ɲa wo, nsei do inɔ̀ akāi ò waa jirima kukɔ̀si iyi à da nɲe si awɔ̀. ¹⁸ À ya ɲe hai si awɔ̀i dulum, nɔ̀ ò baa ò je arui ice jiiida ku ce ɲa. ¹⁹ Ñ wa n sɔ̀ ɲe ideu ihēi do yaasei kucei ine ɲa na gbugbā hai ne nɲe. Si bei ò tako ò so ikɔ̀ ikɔ̀i ara nɲe ikā ikā ò daa riisi do laalo si awɔ̀ bei aru ku ba ò ceò laalo ɲa, nsei ò ne ò so ikɔ̀i ara nɲe fei ò jò ku je arui ice jiiida ku ce ɲau ɲa ku ba daa nɲe ku má.

²⁰ Waati iyi ò waa je arui dulum ɲa, ò ya jilɔ̀ si ò kù ne ò ce mii iyi Ilaaɔ̀ wa tɔ̀ ɲei. ²¹ Riba yoomai ò ya ba ɲa waati beɛbe. Riba iyi ò ba ɲau wa mu ɲe anyɔ̀ nsei, nɔ̀ iri ku kpae ikui. ²² Amma nsei à ya ɲe hai si awɔ̀i dulum ò baa ò je arui Ilaaɔ̀ ɲa, riba nɲei ò je daa iyi ò má, iri ku kpae mɔ̀i ò je kuwee hai tā. ²³ Ribai dulum nii ò je iku, amma amuai Ilaaɔ̀i ò je kuwee iyi ci ya tā na anu akā nwa iyi à ce do Jesu Kirisi Lafēe nwa.

7

Nɲe ku so ò je nwa yaase

¹ Inɲe inem ɲa, inɲe iyi ò mà wooda ɲa, ò kù mà ɲa iyi wooda ò ne gbugbāi si amanɛ si waati iyi ò wee si hunde nɲu akā? ² Beɛbe mɔ̀i abo à so mɔ̀ko ò ne ku wa bi mɔ̀kɔe si waati iyi mɔ̀kɔu ò wee. Amma bii mɔ̀kɔu ò ku abou ò fita hai si woodai nɲe ku so mbe. ³ Na nɲu, bii mɔ̀kɔu ò wee nɔ̀ abou ò koo ò so mɔ̀kɔ mmu, abo à ce sakarai aa kpoo. Amma bii mɔ̀kɔe ò ku, ò fita si woodai nɲe ku soui. Waati beɛbe bii ò so mɔ̀kɔ mmu kù je à ce sakara má. ⁴ Beɛbe mɔ̀i inɲe inem ɲa, anu akā nɲe do Kirisi ò jò inɲe mɔ̀ ò ku do nɲu ajɔ̀ nɔ̀ ò fita hai si awɔ̀i wooda. Bebei ti ine mmui ò je ɲa. Ti ine iyi ò jì hai si balɛui ò je ɲa ku ba ò so iso iyi ò je ti Ilaaɔ̀ ɲa. ⁵ Waati iyi ò weeɔ̀ daa nwo nwa ɲa wo, kɔdeɛ laalo iyi wooda ò dede si wa wa ce ice si ikɔ̀i ara nwa ikā ikā fei nɔ̀ wa bɔ̀ɔ̀ wa bi iku. ⁶ Amma nsei, si bei ò ku si gāmei wooda, nɲu iyi wa mu wa wo bei aru, à fita hai si awɔ̀. Bebei aa ka yɔ̀kɔ ka cea Ilaaɔ̀ ice do daa titɔ̀ iyi ò je ti Hundee, kaa je do daa nwo iyi ò je ti wooda.

Wooda do dulum

⁷ To, beirei aa ka fɔ. Woodau dulum nii? Aawo, kù je beɛbe. Amma na saabui woodau ò jò ò mà dulum. Ntɔ̀ ntɔ̀, n kaa n mà mà kɔdeɛ dulum nii wo bii wooda kù ni n maà n ce kɔdeɛ. ⁸ Nɔ̀ na woodau dulum ò ba kpāa ò bíim kɔdeɛ ikā ikā fei, domi bii wooda kù wee dulum mɔ̀ kaa wee. ⁹ Tako waati iyi ò kù mà wooda, ò wee wo, amma waati iyi ò na ò mà wooda, dulum ò dedei ¹⁰ nɔ̀ ò kù. Bebei wooda iyi ò ne ku jò n ne kuwee, ò ba wee ikui ò naam wa, ¹¹ domi dulum ò ceò wooda ice nɔ̀ ò wa inyii it̄m ò kpam.

¹² Ntɔ̀ ntɔ̀ wooda ò má nɔ̀ idee mɔ̀ ò má, ò je dee dee, ò nɔ̀ ò s̄la. ¹³ Debei mii jiiida ò baa ò jeem kpāai iku? Aawo, kù je beɛbe. Dulum nii ò kpam. Mii jiidai ò so ò na ò kpam do. Nɲui ò jò ò yɔ̀o iyi dulum ò je mii laalo do ntɔ̀ nɔ̀ ò gaabu ò caa.

Inɛ iyi dulum ò kāmia

¹⁴ Ntɔ̀i à mà iyi woodai Ilaaɔ̀ ti Hundei, amma amu amanɛi iyi à taa dulum ò je arue. ¹⁵ Mii iyi ò wa n ce n ci ya n mà yaasee, domi mii iyi ò bi, n ci ya n ce nɲu, amma mii iyi ò cé, nɲui ò ya n ce. ¹⁶ Bii ò wa n ce iyi ò kù bi, ò jesi iyi wooda ò s̄lai. ¹⁷ Amma bii beɛbei, kù je amui ò wa n coo má, dulum iyi ò wa sim nii wa coo. ¹⁸ Ñ mà s̄aa s̄aa iyi mii jiiida kāmia kù wa sim, waatɔ̀ daam nii ò wa n fāa, domi waati kāmia fei idɔ̀m ò ya maa bi jiiida ku ce, amma kucei ò ci ya n

yɔkɔ. ¹⁹ N ci ya n ce jiida iyi n̄ bi, í gbe laalɔ iyi n̄ kù biu. ²⁰ Nɔ bii n̄ wa n ce iyi n̄ kù bi, kù jε a ni amui n̄ wa n coo, dulum iyi í wa sim nii wa coo.

²¹ To, n̄ yε ide gɔ í wεem. Nɲu wee. Waati iyi n̄ bi jiida ku ce fei, laalɔ í ya maa má sim. ²² Si idɔm woodai Ilaaɔ ku jirima í dɔ, ²³ amma si kucei ikɔ ikɔi aram fei n̄ wa n yε ide mmu gɔ iyi wa ja do lasabum, nɔ wa cem arui dulum iyi í wa sim. ²⁴ Ilu inɔ kufɔi n̄ je. Yooi á nyam hai si awɔi ara iyi wa bɔɔm ikuu ih̄e.

²⁵ N̄ wa n saabu Ilaaɔ do saabui Jesu Kirisi Laf̄ε nwa.

Bεεbe mɔi, n̄ je arui woodai Ilaaɔ si idɔm, amma si daam n̄ je arui gbugb̄ai dulum.

8

Kuwεε iyi Hundei Ilaaɔ wa mu nwa

¹ Na nɲu, nsei Ilaaɔ kaa yε taalei inε n̄a iyi à nε anu ak̄a do Jesu Kirisi má. ² Hundei Ilaaɔi í ya j̄ɔ inε ku ba kuwεε na saabui Jesu Kirisi, nɔ gbugb̄ai Hundeeui í nyam hai si gbugb̄ai dulum do ti iku. ³ Mii iyi woodai Moizi kù yɔkɔ ku ce si na iyi í j̄ɔ mɔngɔi amanε n̄a í j̄ɔ woodau í kua gbugb̄a, Ilaaɔ í coo. Dulum iyi í wa si arai amanε, í k̄iitie si waati iyi í j̄ɔ Amai nɲu takae í so ara iyi í j̄ɔ arai dulum dii amanε n̄a, nɔ í bɔɔ wa ku na ku jε kuwεε na dulum. ⁴ Ilaaɔ í ce bεεbei ku ba isεene nwa ku jε dee dee si ide iyi woodau wa fɔ, awa iyi à kù waa nε si idɔɔbii ara nwa, í gbe si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ. ⁵ Inε n̄a iyi à waa nε si idɔɔbii ara, lasabu n̄a fei si daai arui í ya wa. Amma inε n̄a iyi à waa nε si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ, lasabu n̄a fei si mii iyi Hundeu í bii í ya wa. ⁶ Inε iyi lasabue fei í wa si idɔɔbii ara, ikuí á je iri ku kp̄ae. Amma inε iyi lasabue í wa si mii iyi Hundei Ilaaɔ í bi, laf̄ε á ba kuwεε do laakai ku sũ. ⁷ Inε n̄a mɔ iyi à waa too idɔɔbii ara, aɲai à je mb̄ei Ilaaɔ n̄a. A kù waa jirima woodae, nɔ a kaa yɔkɔ mɔm. ⁸ Inε n̄a iyi à waa too idɔɔbii ara a kaa yɔkɔ a ce iyi á d̄ɔa Ilaaɔ si.

⁹ Amma inε í kù waa too idɔɔbii ara, ì waa nε n̄ai bei Hundei í bi, inε iyi Hundei Ilaaɔ í wa si n̄e. Inε iyi kù nε Hundei Kirisi, laf̄ε kù je ti Kirisi. ¹⁰ Nɔ bii Kirisi í wa si n̄e, baa do iyi ara n̄n̄e í ku na dulum fei, hundε n̄n̄e á maa wεε domi ì je dee dee si wajui Ilaaɔ n̄a. ¹¹ Ilaaɔi í j̄i Jesu hai si bale. Nɔ bii Hundei n̄n̄u iyi í j̄i Kirisi hai si baleu í wa si n̄e á na ara iku n̄n̄e n̄au mɔ kuwεε na saabui Hundee iyi í wa si n̄e.

¹² Na nɲu inε inεm n̄a, Ilaaɔi à nε ka saabu, kù je ara hee arau ku tilasi wa ka ceɔ mii iyi í bi. ¹³ Ntɔ ntɔ, bii ì waa ce idɔɔbii ara aa ku n̄a. Amma bii ì j̄ɔ Hundei Ilaaɔ í sobi n̄e í kp̄aɔ kookoosui arau aa nε kuwεε n̄a, ¹⁴ domi inε n̄a iyi Hundei Ilaaɔ wa gb̄a fei, aɲai à je amai Ilaaɔ n̄a. ¹⁵ Hundei iyi Ilaaɔ í mu n̄n̄e kaa ce n̄e aru, kaa nɔ ku j̄ɔ n̄jo ku mu n̄e má, amma Hundeu í ce n̄e amai Ilaaɔ n̄a, nɔ do saabuei aa ka yɔkɔ ka kpe Ilaaɔ, ka ni Baaba. ¹⁶ Hundei Ilaaɔ takae wa s̄ɔ hunde nwa iyi à je amai Ilaaɔ n̄a. ¹⁷ To, si bei à je amae n̄a, n̄n̄ui í j̄ɔ à nε baa si mii iyi í j̄ile nwa. Aa ka nε ikp̄ɛ do Kirisi ajɔ, domi bii à baa ijuukp̄ae ku kp̄ɛ, bεεbe mɔi aa ka baa amboeε kù kp̄ɛ do.

Amboe iyi á na ku naa

¹⁸ N̄ mà wahalai nsei nwau ih̄e kù je nk̄ama do amboe iyi Ilaaɔ á na ku nyisi wa. ¹⁹ Baa mii n̄a iyi Ilaaɔ í taka fei à waa degbe ajɔ n̄n̄u do saasa, ajɔ si bii Ilaaɔ á j̄ɔ a yε amboeε si amae n̄a, ²⁰ domi mii n̄a iyi í taka fei à d̄asi kp̄aai nfe ku ce, kù je na idɔɔbii aɲa taka n̄a, Ilaaɔi í coo bεεbe. Do n̄n̄u fei, kp̄aa ku c̄ou mɔ í wεε ²¹ iyi Ilaaɔ á ya mii n̄au mɔ ku ba k̄ama n̄a ku maà beje má nɔ a nε ikp̄ɛ si amboei ara ku nei amai Ilaaɔ n̄a. ²² À mà iyi hee nsei mii n̄a iyi Ilaaɔ í taka fei

à waa kakaai bei inaabo iyi wa kaka do ara kuroi kubí. ²³ Nò iyi í re mòm, baa awa iyi Ilaaḥ í mu nwa Hundee bei fi ai kaazigi, à waa kaka si idò nwa à waa degbeò Ilaaḥ ku nyisi iyi à je amae ña ntò ntò nò ku faaba ara nwa. ²⁴ Faabau í je tu wa, amma si kpāae ku cò à wa si tità. Bii à yε mii iyi à waa degbe, kudegbe kù wεε má. Mii iyi amane wa yε á maa cò kpāae má? ²⁵ Amma bii à waa cò kpāai mii gò iyi à kù waa yε, aa ka maa degbei do temua.

²⁶ Bεεbe moi Hundei Ilaaḥ í ya maa sobi wa si gbugbā hai ne nwa, domi a ci ya ka mà mii iyi í s̄la ka t̄ò. Amma Hundeu takaei í ya t̄ò Ilaaḥ na iri nwa do ide iyi í re ide ku f̄ai amane ña. ²⁷ Nò Ilaaḥ, ññu iyi wa yε idò amane ña í mà mii iyi Hundeu wa lasabu, domi do idòabièi Hundeu wa t̄òe na irii ine ña iyi à je t̄εε.

²⁸ Nò iyi í re mòm, à mà s̄aa s̄aa, ine ña iyi à bi Ilaaḥ, aña iyi í kpe si idòabiε à je t̄εε, Ilaaḥ wa ce ice si mii iyi í ba ña fei ku ba ku ce ñña j̄iida. ²⁹ Ntò ntò, ine ña iyi Ilaaḥ í cica hai tako, añaí í j̄ile ku ba a j̄ò Amae. Si bεεbe Amaeui á je yemmai ifò nk̄pò nk̄pò. ³⁰ Ine ña iyi í cica í j̄ileu, ññui í kpe ña. Ine ña iyi í kpeu í ce ña dee dee. Ine ña iyi í ce dee deeu í ce ñña ikp̄ei amboeε.

Kulai kubii Ilaaḥ

³¹ Debei beirei aa ka f̄ò má. Bii Ilaaḥ í je tu wa, yooi á yòkò ku je mbεε nwa. ³² Ilaaḥ kù k̄ò amai ññu takae, amma í j̄ò à daa ine ña si awò à kpaa na irii awa fei. Ññu iyi í na wa amaeu bεεbe, beirei á ce iyi kù mu nwa mii iyi í gbe fei. ³³ Ine ña iyi Ilaaḥ í cica, yooi á yòkò ku má ña dulum má. Kù wεε, domi Ilaaḥi í ce ña dee dee. ³⁴ To, yooi á yòkò ku yε taale ñña. Kù wεε, domi Jesu Kirisi í ku, nò iyi í re mòm í j̄l hai si bale má, í wa awò ñjei Ilaaḥ. Í nò wa t̄ò Ilaaḥ na iri nwa. ³⁵ Yooi á yòkò ku fεεfε wa do kubii Kirisi. T̄onya? Mà wahala. Mà ijuukp̄a. Mà ari. Mà are. Mà mbirisi. Mà igū. ³⁶ Ntò ntò, Laf̄ε, na iriei à ya ka wa si anui iku aleò daakò.

À waa cò wa bei angudā ña iyi à waa b̄ò ku saka, si bei kukò idei Ilaaḥ í f̄ò. ³⁷ Amma si mii ñau ih̄ε fei à je igū mam mam na saabui Kirisi iyi í bi wa, ³⁸ domi ñ mà kam kam, nkāma ku wεε iyi á yòkò ku fεεfε wa do kubie. Baa iku kaa yòkò, wala kuwεε, do amaleka ña, do yiikoí lele ña. Mii iyi í ba wa ñnyi hee do iyi á na ku ba wa ala fei, kāma ñña kaa yòkò. ³⁹ Mii ña iyi à wa lele do iyi à wa il̄ε hee do mii iyi à taka fei, nkāma kaa yòkò ku fεεfε wa do kubi iyi Ilaaḥ í nyisi wa si Jesu Kirisi Laf̄ε nwa.

9

Ilaaḥ do inei Izireli ña

¹ Ntòí ñ wa n f̄ò, amu inei Kirisi, n kaa n s̄ò ibo. Idòm do Hundei Ilaaḥ à jesi iyi ntòí. ² Inòm í f̄ò ntò ntò na Zuifu kpaasi ña nò í ya n maa n ce araare ñña waati kāma fei. ³ An jesi Ilaaḥ ku ceekpem nò ku fεεfεem do Kirisi ku ba ine ña iyi à je dimim a ba faaba. ⁴ Anjai à je inei Izireli ña, ine ña iyi Ilaaḥ í cica a je t̄εε bei amae ña, nò í nyisi ña amboeε. Do anjai í d̄i akabuue ña, nò í na ña wooda do kpāae ku t̄ò, do idei kuwāε. ⁵ Bala ñña ñai à je inei Ilaaḥ ña. Si dimi ññai Kirisi í fita bei amane ññu iyi í re mii fei. Ññui í je Ilaaḥ, ññu iyi í j̄ò ka maa saabu hee do ajo fei. Ami.

⁶ Kù je ñ wa n ni ide iyi Ilaaḥ í wāu í je ngbe, amma kù je ine ña iyi à bí si dimii inei Izireli ñau feii à je inei Izireli do ntò. ⁷ Kù nò kù je ine ña iyi à bí si dimii Aburhamu feii à je t̄okue ña do ntò, domi Ilaaḥ í s̄s̄ Aburhamu í ni, dimii amai Izaaki ñai aa je t̄okue ña. ⁸ Waatò kù je amai Aburhamu ña feii à je amai

Ilaaḍ ስጋ, í gbe amu ስጋ ስጋ iyi Ilaaḍ í cea kuwāe ስጋ, aገጋ akā. ⁹ Ide iyi Ilaaḍ í wāḍ Aburahamu wee, í ni, adḵ gḵ suku be iyi ihē an nyi wa má, hee waati beεbe Sara á bí ama inemāko.

¹⁰ Kù je iyi be ስጋ akā, amai Rebeka minji ስጋ fei sika ስጋ. Baa ስጋ í je bala nwa Izaaki. ¹¹⁻¹² Amma do ስጋ fei, hee Rebeka ku maa bí ስጋ, si waati iyi a kù ce jiida gḵ titā hee má je laalḵ, Ilaaḍ í sḵ Rebeka í ni, inε sintei á ya sūa inε ankāanyiu iri ile. Í fḵ beεbei ku ba ku nyisi iyi ስጋ í ya cica inε ስጋ be ስጋ takai ስጋ í bi, nḵ í kpe ስጋ si be ስጋ takae í jile, kù je na kuce ስጋ. ¹³ Tiai idei Ilaaḍ í fḵ má í ni, Ilaaḍ í ni, ስ bi Zakḵbu nḵ ስ cé Ezau.

¹⁴ Debei, beirei aa ka fḵ nsei. Ilaaḍ kù je dee deei? Aawo, kù je beεbe, ¹⁵ domi í sḵ Moizi í ni, inε iyi ስ bii an cea didḵ, nḵ inε iyi ስ bii an ce araareε. ¹⁶ Na ስጋ, kù je na idḵbii inε gḵ, kù nḵ kù je na kookaai inε gḵ, amma na araaree Ilaaḵ. ¹⁷ Beεbei kukoi idei Ilaaḵ wa fḵ idei Faraḵ, ስጋ iyi Ilaaḵ í le idḵe í ni n kā n ceε ilaalui ku ba inε ስጋ a ye gbugbām sie, nḵ inei andunya fei ku gbḵ irim. ¹⁸ Beεbei Ilaaḵ í ya ce araaree inε iyi í bi, nḵ ku le idḵi inε mḵ iyi í bi.

¹⁹ Bii beεbei, inε gḵ á yḵko ku sḵm ku ni, Ilaaḵ kù ne kpāa ku ye taalei amane ስጋ má, domi inε kāma kaa yḵko ku dede si mii iyi í jile. ²⁰ Awḵ iyi ì waa fḵ beεbe, yooi ì je í be í kakḵo Ilaaḵ. Caka á yḵko ku bee woo ma ku ni, na mii í ce ì mam be ihē? ²¹ Kù je woo ma cakai á ceḵ ama bei í bi ba. Si ama akāu be kaa yḵko ku ce caja iyi à ya maa ceḵ ice waati kāma fei do caka iyi í ne beεre í re ba.

²² To, yaaseu be wa nyisi mii iyi Ilaaḵ í ce. Í bi ku nyisi inε gḵ ስጋ idḵkḵ nlaε do gbugbāe. Amma í temuai titā do inε ስጋ iyi idḵe í kḵ siu, aገጋ iyi à ye bei caka ስጋ iyi aa ስጋ. ²³ Amma í bi ku nyisi inε gḵ ስጋ mḵ bei amboeε í la í to. Aገጋ í ce araare ስጋ nḵ í ce sḵluu ስጋ hai ku kpe a ne ikpē si amboeε. ²⁴ Inε ስጋ awai. Si inḵ nwa Zuifu ስጋ do hai je Zuifu ስጋ à wasi. Ilaaḵ í kpe awa fei. ²⁵ Beεbei walii Ozee í fḵ si tiaε í ni, Ilaaḵ í ni,

Inε ስጋ iyi a kù je tom wo, nsei an kpe ስጋ inem.

Dimi ስጋ iyi n kù bi wo, nsei an kpe ስጋ baakḵom ስጋ.

²⁶ Nḵ tengi bii ስ sḵ ስጋ wo ስ ni, i kù je inem ስጋ,

Be mḵ an kpe ስጋ má amam ስጋ, amu iyi ስ je irii kuweε.

²⁷ ስጋ walii Ezai í fḵ ide hee lele na irii inei Izireli ስጋ í ni, baa bii inei Izireli ስጋ à kpḵ bei sāai acḵi ido, inε mbḵi á ba faaba. ²⁸ Ide iyi Ilaaḵ í fḵu á kḵi mam mam si andunyau, nḵ kaa kpe mḵm. ²⁹ Í ye mbe bei walii Ezai í tako í fḵu iyi í ni,

Bii Aḵ Lafēε, ilu gbugbā fei kù jḵ nwa fiti mbḵi amane ስጋ wo ni,

Awa fei aa ka kui wo bei inei Sodomu ስጋ,

Do inei Gḵmḵo ስጋ.

Inei Izireli ስጋ do laabaau jiida

³⁰ Debei, beirei aa ka fḵ. Bei aa ka fḵ wee, dimi mmu ስጋ iyi a kù waa de à je dee dee si wajui Ilaaḵ wo, nsei à je dee dee na saabui naane ku dasi ስጋ. ³¹ Amma inei Izireli ስጋ iyi à waa de aገጋ a too wooda ku ba aገጋ a je dee dee si wajui Ilaaḵ, kù ce. ³² Na mii. Si na iyi í jḵ inei Izireli ስጋ a kù dedeε do naane ku dasi, í gbe do ice ስጋ. À koose si kuta iyi í ya jḵ inε ስጋ a kooseu. ³³ Idei kukḵu wa fāa í ni,

Wee ስ wa n jile inε gḵ Siḵḵo iyi í ye bei kuta bi ku koose.

ገገui á jḵ inε gḵ ስጋ a cuku,

Amma inε iyi í dasie naane kaa ye anyḵ.

10

¹ Ine inem na, iyi n̄ bi si id̄m fei do iyi n̄ wa n̄ t̄ō Ilaās, n̄hui í je dimim na a ba faaba. ² Nto nt̄o, an ȳk̄o n̄ f̄o na iri n̄ha n̄ ni à waa cea Ilaās íce do himma, amma a kù ne kumà. ³ A kù mà bei Ilaās í ya ceò in̄e dee dee, n̄hui í j̄ò à de kp̄aa n̄ha bei aa ce a jeò dee dee, n̄o a kù waa too si kp̄aa iyi Ilaās í jile. ⁴ Kp̄aa iyi Ilaās í jileui í je Kiri si iyi í na í kpa irii woodai Moizi n̄o in̄e iyi í dasie naaneu fei á je dee dee si wajui Ilaās.

Faabau í je ti in̄e na iyi à dasi Laf̄e naane fei

⁵ Ide iyi Moizi í k̄o si yaase bei in̄e á jeò dee dee si wajui Ilaās si wooda ku jirima wee. In̄e iyi wa jirima wooda n̄au fei, si n̄hui á ba kuwee. ⁶ Amma ide iyi à k̄o si yaase bei aman̄e á jeò dee dee na naane ku dasi wee. Maà ti í f̄o si id̄e í ni, yooi á b̄o lelei Ās. Bii ì waa f̄o beebe, í ye bei ì waa de Kiri si ku kita wai. ⁷ N̄o í maà ti í f̄o í ni, yooi á l̄o lelei ile. Bii ì waa f̄o beebe, í ye bei ì waa de ku dede Kiri si hai si bale mái. ⁸ Debei, beirei ideu wa f̄o. Bei wa f̄o wee. Ide iyi ì waa dede kù j̄lie, í wa si gelee m̄om do si id̄e. Ideu n̄hui í je ideí naane ku dasi iyi à waa waazo, iyi í ni, ⁹ bii ì f̄o do gelee ì ni Jesu í je Laf̄e, n̄o ì dasi naane si id̄e iyi Ilaās í dede hai si bale, aa ba faaba, ¹⁰ domi do id̄oí aman̄e í ya dasiò naane ku ba ku je dee dee si wajui Ilaās, n̄o do gele m̄oi í ya f̄oò ide ku ba ku baò faaba. ¹¹ Tiai ideí Ilaās í n̄o í f̄o í ni, in̄e iyi í dasie naane fei kaa ye anyo. ¹² Beeb̄e in̄e go kù je ik̄a, hai Zuifu na hee ku b̄o do dimi mmu na fei. An̄a fei Laf̄e ak̄ai à ne. Aman̄e m̄o í je ti in̄e na iyi à waa t̄ōe fei. ¹³ Debei in̄e iyi wa t̄ō Ās Laf̄e fei á ba faaba, si bei ideí Ilaās í f̄o.

¹⁴ N̄o beirei in̄e na aa ce a t̄ōe bii a kù dasie naane. Mà beirei aa ce a dasie naane bii a kù gb̄o idee. N̄o beirei aa ce a gb̄o idee bii in̄e go kù ce waazoi ideu. ¹⁵ N̄o beirei aa ce a ce waazoi ideu bii kù je in̄e goi í be na. Kuk̄oi ideí Ilaās wa f̄o í ni, in̄o did̄o n̄lai kunaai in̄e na iyi à dabii à waa sisi laabaau jiidau. ¹⁶ Amma kù je in̄e feii í jesi ideí laabaau jiidau. Beeb̄e walii Ezai m̄o í f̄o í ni, Laf̄e, yoo n̄ai à dasi waazo n̄wai naane. ¹⁷ Beeb̄e m̄oi naane ku dasi wa naai hai si ide iyi in̄e wa gb̄o. N̄o ide iyi à waa gb̄ou ideí Kiri si.

¹⁸ Amma n̄ wa n̄ beei, Zuifu na a kù gb̄o ideui? À gb̄o, domi à k̄o à ni, Woo ce waazo n̄au à dabii si andunya fei N̄o in̄e fei í gb̄o ide n̄ha.

¹⁹ To, n̄ wa n̄ bee má, in̄eí Izireli na a kù gb̄o yaasei ideu ba. À gb̄o, si bei Moizi í tako í k̄o na iri n̄ha í ni, Ilaās í ni,

An dede igu n̄je do dimi go iyi a kù waa saalu bei dimi, N̄o n̄ dede id̄ōk̄o n̄je do dimi hai ne bisi.

²⁰ Ezai m̄o í k̄o do w̄ōk̄o í ni, Ilaās í ni, In̄e na iyi a kù waa dedeem n̄ai à ye m̄, N̄o n̄ nyisi na aram, kù n̄o kù je an̄ai à t̄ōm.

²¹ Amma si ḡamei irii in̄eí Izireli na í k̄o í ni, Ilaās í ni, hai daakoi n̄ to aw̄o bi hai gb̄o ide ilu it̄l ku yika n̄a.

11

Ilaās kù k̄osi in̄eí Izireli na

¹ Debei n̄ wa n̄ beei, Ilaās í k̄osi in̄e n̄ai? Aawo, kù je beebe, domi amu takam in̄eí Izirelii n̄ wa n̄ je, n̄ je t̄okui Aburhamu si dimii Benzamee. ² Ilaās kù k̄osi in̄e na iyi í tako í cica hai kukpeu. Mà í kù mà na bei kuk̄oi ideí Ilaās í f̄o na si

waati iyi Elii í bòò taalei inei Izireli ña bi Ilaaḥ í ni, ³ Lafɛɛ, ine ñau à kpa waliie ña nò à keke bi kuwee ña. Amu akāi ñ gbe iyi ñ wa n jirimaɛ, à nò à waa de hundem ku nya. ⁴ Amma Ilaaḥ í jɛaa í ni, ñ ne amanɛ dubu meeje má iyi à kù gule si wajui iwɛ iyi à ya kpe Baali.

⁵ Bɛɛɛ mɔi, baa nsei inei Izireli mbò ña à waa jirima Ilaaḥ, aña iyi í cica na didɔɛu. ⁶ Í cica ñai na didɔɛ, kù je na ice. Bii í je do iceui, didɔu kù je didɔ má.

⁷ Ntò ntò beirei í ce. Inei Izireli ña a kù ba mii iyi à waa de. Si inò ñña ine ña iyi Ilaaḥ í cicaí à baa. Ine ña iyi à gbe à lele idò ñña. ⁸ Na irii ññai kukòí ideí Ilaaḥ í ni,

Ilaaḥ í da ñña si sisi njoo si idò.

Nò í mu ñña iju iyi a kaa yòkò a yeò ilu.

Nò í mu ñña ití iyi a kaa yòkò a gbòò ide hee do nnyi fei.

⁹ Nò Davidi mò í ni,

Jingau ñña ku je ñña cekùm do taao,

Nò ku nyi ku je ñña bi ku koose má

Ku ba a koo a ba ijuukpã.

¹⁰ Jò ilu kuku ku wa si iju ñña a maà ye ilu.

Nò í jò a ya bate a maa ceò ice do ajò fei.

¹¹ Njò í jò ñ wa n bee, si waati iyi inei Izireli ña à koose, à cukui hee do ajò fei? Aawo, kù je bɛɛɛ. Amma na kucuku ññai í jò dimi mmu ñau mò à baò faaba ku ba igu ñña ku dede si ña. ¹² Debei, si bei kucukui inei Izireli ña í jò hai je Zuifu ña à ba amanii Hunde, nò kukayei inei Izireli ña í kòosi amanii dimi mmu ña, zaka beirei amanii dimi mmu ñau á la ku to waati iyi inei Izireli ña fei aa na a ba kpãai faaba.

Dimi mmu ña à ba faaba

¹³ Ine dimi mmu ñau be, inei ñ wa n ba ide ku fò, amu iyi ñ je woo be bi tu ñe. Ñ ya n maa ne inò didòí do icem iyi ñ wa n ce. ¹⁴ Si iceu bei ñ wa n de kpãa n dedeò igui dimim ña, ku ba ine gò ñña ña a ba faaba. ¹⁵ Ilaaḥ í jò hai je Zuifu ña à dò do ñnu si waati iyi í jò Zuifu ña tità. Debei, beirei á ye si waati iyi á gba ña má. Nñu bei á jò aña iyi à ku wo a baa si kuwee.

¹⁶ Si iyafui pɛɛ iyi à kpo, bii pɛɛ sinte iyi à ceu í je ti Ilaaḥ, debei pɛɛu fei ti Ilaaḥí. Bɛɛɛ mɔi bii icãí jli í je ti Ilaaḥ, do amaawɔɛ ña fei ti Ilaaḥí. ¹⁷ Amma nsei à cafe amaawo gò ña hai si jli ndii olivi, nò inje iyi ñ je amaawoí jli ndii sako, inje à sãsi agbe ñña. Nsei wee, inje mò ñ waa ba inyi iyi wa naa si amaawo ñau hai si icãu. ¹⁸ Na ñnu, í maà tɔ fufu ña si amaawo ña iyi à cafeu. Beirei aa ce í tɔ fufu ña. Í jò í mà ña iyi kù je inje ñ waa mu icãu, icãu njei wa mu ñe.

¹⁹ Ine akã ññe gò á ni, à cafe amaawo ñau bei ku ba a sãsim si agbe ñña. ²⁰ Ntòí, à da ñai na naane hai dasi ñña, nò awo mò ñ wa agbeu bei na naane ku dasie. Maà tɔ fufu, amma ce njo, ²¹ domi bii Ilaaḥ kù jò amaawo sinte ñau, á na ku jò awo mò? ²² Debei, cò jiiida ku jei Ilaaḥ do kugaabuɛ. Í gaabu si ine ña iyi à cuku, amma í je ine jiiida bi tɛɛ. Awo de leekí dim dim si jiiida ku jɛɛ. Bii kù je bɛɛɛɛ aa da awo takæ. ²³ Bii aña mò a kù mɔsi idò ku lele ñña, Ilaaḥ á sindo ña si agbe bii à wau wo, domi á yòkò ku sindo ña si agbe ñña má. ²⁴ Bii Ilaaḥ í daɛ wa hai si jli ndii olivii sako nò í másie si jli ndii olivi iyi à waa logooa iyi kù je icue, debei, kaa gaabuaa ku sindo amaawo si jli ndii ñnu takæ.

Inei Izireli ña aa ba faaba

²⁵ Ine inem ña, n kù bi asiii ideu ihɛ ku manji ññe hee ku jò í maa cò ara ññe ilu bisí ña. Asiiu wee. Idòí inei Izireli fiti mbò ñau í lei tità hee kukpòí dimi

mmu ɲa iyi aa ba faabau ku kō. ²⁶ Si bɛɛbɛ, inɛi Izireli ɲau fei aa ba faabau, si bei à kō à ni, Ilaaḍ í ni, Woo Faabau á naai hai Siḵo, Nō ku ɲya lasabu hai mà bɛɛɛɛm hai si dimii Zakōbu.

²⁷ Iyi ihɛi í jɛ akabuu iyi an dī do ɲa si waati iyi an kpa idei dulum du ɲa.

²⁸ Si tuubai laabaau jiidu Zuifu ɲa à jɛ mbɛɛi Ilaaḍ, nō ɲɲu bei í baa í jɛ aranfaanii ɲɛ, amma si tuubai kucica, à jɛ inɛ ɲa iyi Ilaaḍ í bi hee nsei na bala ɲɲa ɲa. ²⁹ Ilaaḍ í bi ɲa hee nsei domi ci ya ce mua ngba nō ci ya sinda idō hai si inɛ ɲa iyi í kpe. ³⁰ Tako wo ì donda Ilaaḍ ɲa, amma nsei Ilaaḍ í too si ide hai gbōi Zuifu ɲau í ceò araare ɲɛ. ³¹ Nsei si bei Ilaaḍ í ce ɲɛ didḵ na saabui ide hai gbō ɲɲau, bɛɛbɛ mōi à too si araare iyi í nyisi ɲɛ ku ba ku ce araare ɲa mō. ³² Ntō ntō, Ilaaḍ í jò inɛ fei í baa í jɛ arui ide hai gbō, ku ba ku ce araare inɛ fei.

Kulai Ilaaḍ

³³ Irei ì gbō bei amanii Ilaaḍ do bisie do kumàɛ í la í to. Inɛ gō kaa yōkō ku mà yaasei lasabuɛ. Inɛ gō mō kù nō kù wɛɛ iyi á mà kpāɛ sāa sāa.

³⁴ Bɛɛbei kukōi idei Ilaaḍ í ni,

Yooi í mà lasabui Aḵ Lafɛɛ.

Mà yooi í muua bisi ajō gō.

³⁵ Yooi í tako í muua ngōgō ku bei ku maa degbe ku sāa ɲɲu gbese.

³⁶ Ilaaḍi í jɛ irii mii fei, hai bi tɛɛi fei ndɛɛ wa naa. Nō mii fei í wɛɛi na irie. Amboe ku jɛ tɛɛ hai nsei hee do ajō fei. Ami.

12

Kuweɛ titḵ iyi í wɛɛ na irii Ilaaḍ

¹ Na ɲɲu ɲɛ inɛm ɲa, ñ wa n tō ɲɛi na saabui araare iyi Ilaaḍ í ce ɲɛ, i na Ilaaḍ ara ɲɛ. I jò kuwɛɛ ɲɛ ku jɛaa bei kuwɛɛ gō iyi í má nō í slaa si. Do yaase bɛɛbei í slaa í ya tō Ilaaḍ ɲa. ² I maà ya ce kucei inɛi andunya ɲa, amma i jò Ilaaḍ ku mu ɲɛ lasabu titḵ iyi á kpaasiò kuwɛɛ ɲɛ, ku ba i mà iyi í jɛ idōɓbii Ilaaḍ ɲa. Idōɓbieu wee, iyi í jɛ jiidu, iyi í dḵ do iyi í kḵ mam mam.

³ Na didḵ iyi Ilaaḍ í muum, ñ wa n sḵ ɲɛ fei, i maà jile ara ɲɛ tengi bii i kù to ɲa, amma inɛ fei ku jile araɛ si zaka bei Ilaaḍ í muua naane. ⁴ Si ara akā ikḵ ikā ikāi í wa si nō ɲa fei do ice ɲɲai. ⁵ Bɛɛbɛ mōi, baa bii awa à kpō à jɛ ara akā si Kirisi nō à dī si nɛi bei ikḵ ikā ikāi arau. ⁶ Bɛɛbɛ mōi à ne amua ikā ikā iyi Ilaaḍ í ce nwa si didḵɛ. Inɛ iyi í ne amuai ide iyi wa naa hai bi Ilaaḍ ku sḵ inɛ ɲa, ku ceò ice si bei naane ku dasie í to. ⁷ Inɛ iyi í ne amuai ku cea inɛ ɲa ice si igbɛu, ku coo. Inɛ iyi í ne amuai inɛ ɲa ku kō si idei Ilaaḍ ku kō ɲa si. ⁸ Inɛ mō iyi í ne amuai inɛ ɲa ku mua gbugbā ku coo. Inɛ mō iyi í ya yōkō ku ce amua ku coo do inō akā. Inɛ ngbo ku ce iceɛ do himma. Inɛ iyi í ne amuai ilu are ɲa ku sobi ku coo do inō didḵ.

⁹ I maà jò kubi ɲɛ ku jɛ do muafiti. I saa laalō nō i leekī si jiidu ku ce dim dim ɲa. ¹⁰ I bi nɛ ɲa, i ce kookaai i ya màò bɛɛɛɛi nɛ ɲa. ¹¹ I maà jò himma ɲɛ ku kaye, amma i ya maa cea Aḵ Lafɛɛ ice ɲa, nō i jò Hundɛɛ ku maa ce ice si ɲɛ. ¹² I wɛɛò inō didḵ ɲa na kpāa ku cōu. I temua si wahala ɲa. I maà ya gbɛɛji do kutō ɲa. ¹³ I ya sobi inɛ ɲa iyi à jɛ ti Ilaaḍ si bukaatai mii iyi à bi. Nō i ya yaɛ inɛ njoo ɲa. ¹⁴ I ya weea inɛ ɲa iyi à waa kpā ɲɛ iju. I wee ɲɲa ɲa, i maà ceekpe ɲa. ¹⁵ Inɛ ɲa iyi à wa si inō didḵ í ba ɲa inō didḵ ku kpɛ, inɛ ɲa mō iyi à waa kpata í ba ɲa ku kpata ɲa. ¹⁶ I ya ne anu akā ɲa, i maà jò lasabui ara ku so ku wa si ɲɛ, amma i ya kaye ara ɲɛ ɲa. I maà ya jile ara ɲɛ ilu bisii ɲa.

¹⁷ I maà ya sãa ine gɔ laalo ŋa. I ya maa de i ce iyi í je jjiida si gãmei ine fei ŋa. ¹⁸ Bii í je á ce i ce kookaai baa yooma fei i jò inɛð ine fei i ya d̄s ŋa. ¹⁹ Inɛ kpaasim ŋa i maà ya de i sãa nje gbesei laalo ŋa, amma i ya jò Ilaās ku sã nje gbesei id̄ōk̄s, domi à k̄ō à ni, Ās Laf̄ēe í ni, Amui an sã gbesei id̄ōk̄s.

²⁰ Nɔ à k̄ō má à ni,

Bii ari wa kpa mbēēe, náa ije ku je.

Bii agbe wa kpa, muaa inyi ku m̄o,

Domu bii ì waa cea b̄ēēe, í ye bei ina nyenyeni ì waa koaa si iri.

²¹ Maà jò laalo ku kãmiae, amma jò i kãmiae do jjiida ku ce.

13

Ka jirima ilaalui ile nwa ŋa

¹ Ine fei ku jirima ilaalui il̄e, domi ilaalui kãma kù w̄ēe iyi kù je do kumàsii Ilaās. Ilaalu ŋa iyi à w̄ēe fei Ilaās í jile ŋa. ² Na nɔ, bii ine í donda idei ilaalui, ide iyi Ilaās í jilei í k̄osi. Nɔ ine ŋa iyi à waa k̄ō ide dimi b̄ēēe, à waa d̄ēd̄ēa ara ŋa taalei. ³ Ntɔ ntɔ, woo ce jjiida ŋa a kù ne zigida do ine ŋa iyi à waa mu il̄e, í gbe woo ce laalo ŋa. Bii i kù bi njo ku mūe si gãmei ilaalui ŋau, ce jjiid̄e, aa ne sie in̄o did̄. ⁴ Ilaalu ŋa à waa ce icei Ilaās na aranfãani nje. Amma bii ì waa ce laal̄e ŋa, i ce njo ŋa, domi a kù waa mu taakuba si ngbe. An̄a m̄o woo ce icei Ilaās ŋai ku ba a sã gbesei id̄ōk̄s Ilaās nɔ a kp̄a ine ŋa iyi à waa ce laalo iju. ⁵ Na nɔ, ì ne i sũ ŋa iri ile ŋai, nɔ kù je si na iyi í jò ì waa ce njo ijuukp̄a nɔ ak̄a ŋa, amma ku ba id̄o nje ku maà ye taale njei.

⁶ Nɔn̄i í nɔ í jò ì waa sã fiāi lempoo má ŋa, domi ine ŋa iyi à waa mu il̄e an̄a m̄o woo ce icei Ilaās ŋai nɔ à na ara ŋai mam mam. ⁷ I sãa ine fei iyi ì ne i sã ŋa. Ine ŋa iyi ì ne i sãa lempoo i sã ŋa ŋa. Ine iyi ì ne i sãa fiāi duani i sãa laf̄ēe. Ine iyi ì ne i jirima fei i jirima laf̄ēe ŋa. Ine iyi ì ne i m̄a b̄ēēe, i m̄a ŋa.

Ka bi nje

⁸ I maà ya mu gbesei ine gɔ. Gbesei mii ak̄ai í ne ku wa si anini nwa, nɔn̄i í je kubi, domi ine iyi í bi ine ŋa wa k̄s wooda feii. ⁹ Ntɔ ntɔ, wooda ŋau ih̄e iyi í ni, i maà ce sakara, nɔ i maà kpa ine, nɔ i maà ce ile, nɔ i maà ce bine, do wooda ik̄a ik̄a iyi í gbe fei aa ȳk̄o a t̄ōt̄o ŋa si wooda ak̄a. Wooda ak̄a wee, bi ine mmu bei ì bi arāe. ¹⁰ Bii kubi í wa si gãme nje i kaa ȳk̄o i cea nje laalo ŋa. Na nɔ, bii ì bi nje ì waa jirima wooda ŋau fei ŋai.

Ka tã s̄ōlu ka maa degbeð kunyii Kirisi wa

¹¹ Í s̄a i ce b̄ēēe ŋa, domi ì m̄a ŋa si waati bii ì wa nsei. Í to i j̄l hai si iri njo ŋa, domi waati iyi Laf̄ēe á faaba wa mam mam í maai wa nsei í re waati iyi à sinti dasi naane. ¹² Id̄ú í d̄ú wa koo, nɔ am̄ēējumá í maai wa. Na nɔ, ka jò icei ilu kuku ku ce, nɔ ka so j̄nei iḡú iyi á jò ka jabu si inya kumá. ¹³ I jò ka ne dee dee awa iyi à je in̄e inya kumá ŋa. Ka maà jò ije ku bi nwa do at̄e ku m̄o nwa ku la ku caa, ka maà ne ad̄ēi obo do daa b̄ēēēe ku ce, nɔ ka jò ija do igu. ¹⁴ Amma i so daa tit̄s̄i Jesu Kirisi Laf̄ēe nwa, nɔ i maà jò daai in̄e taka nje ku maa n̄eð ŋe i maa ceð bine má ŋa.

14

Maà ye taalei kpaasi woo dasi Jesu naane

¹ I gba ine iyi naane ku dasi kù ne gbugb̄a, nɔ i maà ya ye taalei ide iyi wa lasabu. ² Ine ih̄e wa tamaa si iyi nɔn̄i á ȳk̄o ku je ije fei. Ine ih̄e m̄o iyi kù ne

gbugbā si naane ku dasieɔ, ci ya ŋo iŋa. ³ Ine iyi wa je mii iyi í ba fei ku maà donda ine iyi ci ya je mii fei, nɔ ine mɔ iyi ci ya je mii iyi í ba fei, ku maà ye taalei ine nje iyi wa je mii fei, domi Ilaaɔí í gba lafɛɛ. ⁴ Beirei awɔ ì ye ì bei ì waa kiitiò amaacei ine mmu gɔ. Bii wa leeki si icee walakɔ bii í nɔ í fúsi awɔ mɔi ideí irii lafɛɛei. Amma á maa leeki domi Aɔ Lafɛɛ í ne gbugbā ku muaa gbugbā.

⁵ Ine gɔ ŋa à ya tamaa bei ajo gɔ ŋa à re nje do beereí, nɔ ine gɔ ŋa mɔ à ya maa tamaa mà iju iyi í má fei akáí. Si ide ŋau ihɛ í sɛa ine fei ku mu iyi í je lasabui idɔe dim dim. ⁶ Ine iyi wa tamaa ajo gɔ ŋa à re nje do beereí, wa cooí na Aɔ Lafɛɛ. Ine iyi wa je ije iyi í ba fei, na irii Aɔ Lafɛɛi wa jɔɔ, domi í ya saabu Ilaaɔí titá na ijɛu. Ine mɔ iyi kù waa je mii fei, na irii Ilaaɔí kù waa je, í nɔ wa saabuɛ. ⁷ Kuweei ine káma nwa kù je ti nɲu aká, beɛbe mɔi do ikue. ⁸ Nto nto, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafɛɛ, bii à nɔ à ku mɔi, na irii Lafɛɛi à ku. Na nɲu, bii à waa wɛɛ walakɔ bii à ku, ti Lafɛɛi à je, ⁹ domi Kírísí í ku nɔ í dede hai si bale má ku ba ku je Lafɛɛi ine ŋa iyi à ku do ine ŋa iyi à wɛɛ. ¹⁰ To, bii beɛbei, na mii í ce awɔ ì waa ye taalei kpaasie. Mà na mii í ce ì waa donda kpaasie. Awa feii aa ka leeki ajo aká si wajui Ilaaɔ kù kiiti nwa. ¹¹ Ajo nɲui kukoi ideí Ilaaɔu ihɛ á kɔ tengi bii í ni,

Aɔ Lafɛɛ í ni,

Amui ñ je kuwɛɛ, ine fei á na ku gule si wajum.

Nɔ ine fei ku saabum do geɛɛ.

¹² Beɛbe mɔi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui Ilaaɔ.

Maà ce ngɔgɔ iyi à dasi kpaasie kurara

¹³ Na nɲu, i maà ya kiiti nje ŋa. Amma ce laakai i maà ti i ce ngɔgɔ iyi á jò kpaasie ku rara ku dasi dulum. ¹⁴ Na saabui Lafɛɛ Jesu ñ mà kam kam iyi sonda káma kù je iwɔ. Amma bii ine gɔ wa doo sonda gɔ iwɔ, bi tɛɛi í je iwɔ. ¹⁵ Bii inɔi kpaasie í fɔ na ije gɔ iyi ì waa je, wa nyisi iyi í kù waa ne si kpáai kubi má. Maà jò ideí ije ku jò ine gɔ iyi Kírísí í ku na irie ku ce nfe. ¹⁶ Iyi í ye í sɛa ku ce, maà ti i coo do yaase bei á jò ine ŋa a fɔ laalɔe. ¹⁷ Bommaí Ilaaɔ kù je ideí kuje do kumɔ, bii kù je dee dee ku je do laakai ku sù do inɔ didɔi iyi Hundi Ilaaɔ wa mu nwa. ¹⁸ Ine iyi wa cea Kírísí ice si yaase beɛbe, lafɛɛi Ilaaɔ á bi, nɔ baa amanɛ ŋa aa saabuɛ.

¹⁹ Na nɲu, ka de mii iyi á naaɔ laakai ku sù wa do mii iyi á mu nwa gbugbā si naane ku dasi nwa. ²⁰ I maà beje icei Ilaaɔ na ideí ije. Ntoí, sonda káma kù je iwɔ, amma kù sɛa ine gɔ ku je ije iyi á jò kpaasie ku koose. ²¹ Iyi í sɛa nɲui í je i maà ŋo iŋa, nɔ i maà mɔ vɛɛ, nɔ i maà ce ngɔgɔ bii í je á dasi kpaasie kurara. ²² Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihɛ, muu si idɔe, nɔ kù je si gámeí awɔ do Ilaaɔ nɲu aká. Ilu inɔ didɔi ine iyi idɔe kù waa ye taaleɛ si mii iyi wa ce. ²³ Amma ine iyi wa sika si ije gɔ iyi wa je, Ilaaɔ á ye taaleɛ domi kù waa coo do naane. Nto nto, mii iyi ine wa ce fei nɔ kù waa coo do naane, dulum nii.

15

Ce iyi à dɔa kpaasie si, maà de ti awɔ takae

¹ Nseí, awa iyi à ne gbugbā si naane ku dasi, i jò ka temuad gbugbā ku kuai hai ne gbugbā ŋa, nɔ ka maà ya ka ce mii iyi á dɔa awa taka nwa si. ² Awa fei ka ya ce mii iyi á dɔa kpaasi nwa ŋa si na aranfaani nɲu, ku ba naane ku dasi nɲa ku bɔ waju. ³ Kírísí takae ci ya ce mii iyi á dɔa nɲu takae si, amma si bei à kɔɔ à ni, í sɔ Ilaaɔ í ni, ine ŋa iyi á buɛ, arabu nɲa í baa sim. ⁴ Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔɔi ku ba ku kɔ wa nɔ ka ne kpāa ku cɔ hai si kukoi ideí Ilaaɔ, iyi wa mu nwa gbugbā do temua. ⁵ Ilaaɔ, nɲu iyi wa mu nwa temua do gbugbā, kù jò iŋe

duusɔo i ne anu akā ŋa si bei ì yɔɔ si Jesu Kirisi ŋa, ⁶ ku ba iŋe fei i ya maa saabu Ilaaɔ aɔ do anu akā ŋa, nŋu iyi í je baai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

Laabaau jiidau í je ti dimi fei

⁷ Na nŋu, i ya gba nje ŋa si bei Kirisi mɔ í gba ŋe ku ba i nyisiò amboei Ilaaɔ ŋa. ⁸ Ñ wa n sɔ ŋei iyi Kirisi nŋui í baa í je woo ce icei Zuifu ŋau ku ba ide iyi à wāò bala ŋŋa ŋau ku kɔ, nɔ ku nyisiò iyi Ilaaɔí í je ilu ntɔ. ⁹ Jesu í naai má ku ba dimi mmu ŋa mɔ a saabu Ilaaɔ na araareɛ si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni, Na ŋɔi í jò ñ wa n saabue si inɔi dimi mmu ŋa. Nɔ n kɔ iri n nyisiò amboei irie.

¹⁰ Nɔ í ni má,

Iŋe dimi mmu ŋa i weɛò inɔ didɔ do inei Ilaaɔ ŋa aɔ.

¹¹ Nɔ í ni má,

I saabu Aɔ Lafɛɛ, iŋe dimi mmu ŋau fei,

Iŋe fei í kɔ iri i cɔu.

¹² Nɔ walii Ezai mɔ í ni,

Tɔkui Izai ɔɔ á na ku dede

Ku je ilaalui dimi fei,

Nɔ kpāa ku cɔi dimi ŋau á wa sie.

¹³ Nsei, Ilaaɔ, nŋu iyi wa mu nwa kpāa ku cɔ, ku mu nŋe inɔ didɔ do laakai ku sɔ fei na naane iyi ì dasi ŋa ku ba kpāa ku cɔ nŋe ku la si gbugbā iyi Hundedi Ilaaɔ í mu nŋe.

Pɔlu í ne kpāai ku kɔ tia do wɔɔkɔ

¹⁴ Iŋe inem ŋa, amu takam ñ mà kam kam iyi ì je ine jiidau ŋa nɔ ñ mà mii iyi ì ne ku ce ŋa, aa nɔ ñ yɔkɔ i mua nje bisi ŋa. ¹⁵ Do nŋu fei, do wɔɔkɔ nla nla ñ kɔ nŋe ide ɔɔ ŋa wa si idei tiauu ihɛ, n ye ŋeò gigii mii ŋa iyi ì mà tā ŋa. Ñ kɔ nŋe wa beɛbei na didɔ iyi Ilaaɔ í ceem ¹⁶ ñ wa n jeò woo ce icei Jesu Kirisi bi hai je Zuifu ŋa. Ñ wa n waazo laabaau jiidai Ilaaɔ bei woo wee ku ba hai je Zuifu ŋa a ye bei kuwee iyi á dɔa Ilaaɔ si, si na iyi í jò Hundede í cica ŋa í jò à má. ¹⁷ Na nŋu, na saabui Jesu Kirisi, ñ ne inɔ didɔ si icem iyi ñ wa n cea Ilaaɔ. ¹⁸ Ñ kaa n yɔkɔ n fɔ ide ɔɔ bii kù je idei ice iyi Kirisi í ce si ide ku fɔm do si kookoosum ŋa ku ba hai je Zuifu ŋa a jirima Ilaaɔ ¹⁹ na saabui maamaake dimi ikā ikā ŋa iyi gbugbāi Hundedi Ilaaɔ í ce. Beɛbe mɔi ñ waazo laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa sãa hai Zeruzalemu hee ku bɔ ikpa ilei Iliri. ²⁰ Nɔ ñ dasi idɔ n waazo laabaau jiidau si ile ŋa bii a kù gbɔ idei Kirisi titā, ku ba n maà n ma si icui ilei ine ɔɔ.

²¹ Ñ ce beɛbei ku ba n ce bei kukɔi idei Ilaaɔ í fɔ, tengi bii í ni,

Ine ŋa iyi a kù fɔ ideɛ bi tu ŋa aɔ kāma, aa yɔɔ.

Ine ŋa mɔ iyi a kù gbɔ baaue wo, aa gbɔ yaaseɛ.

Pɔlu wa fɔ idei Romu ku bɔ

²² Tuuba nkpɔ nkpɔ iseeɛne ŋau bei í ya maa ganjim n naa bi tu ŋe. ²³ Amma nsei, ñ kpa irii icem si ile ŋau be, nɔ si na iyi í jò ñ wa n bi n naa bi tu ŋe hai adɔ nkpɔ nkpɔ, ²⁴ ñ wa n tamaa bii ñ wa n bɔ ikpa ilei Esipanyí, an yaa wa bi tu ŋe. Ñ bi n ye ŋe n ce aɔ minji bi tu ŋe be ka kpɛ inɔ didɔ, nɔ i sobim ŋa ku ba n bɔ Esipanyiu. ²⁵ Amma nsei titā Zeruzalemui ñ wa n bɔ n koo n sobi woo dasi Jesu naane ŋa, ²⁶ domi woo dasi Jesu naane ŋa iyi à wa ilei Masedoni do ilei Geresi à tɔtɔ fia do inɔ akā na ilu are ŋa iyi à wa si inɔi woo dasi Jesu naane ŋau Zeruzalemu be. ²⁷ Do kubii à tɔtɔɔ fiauu, amma ntɔ ntɔ gbesei à waa mu si na iyi í jò amanii Ilaaɔi iyi Zuifu ŋau à ne à kpɔɔ do dimi mmu ŋa. Beɛbe mɔi

á sía dimi mmu ɲau mɔ́ a sobi ɲa do amanii andunya ɲɲa. ²⁸ Waati iyi an to Zeruzalemu n na ɲa fia iyi à tɔ́tɔ́u n kpɔ̀ɔ́ irii icɛu bɛ, an bɔ́ Ɛsipanyi nɔ́ n yaa wa n naa n ye ɲɛ. ²⁹ Ñ mà iyi kutom wa bi tu ɲɛ bɛ á jò Kirisi ku wee nɲɛ si mii nkpɔ́ nkpɔ́.

³⁰ Inɛ inem ɲa, ñ wa n tɔ́ ɲɛi do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundeí Ilaaɔ́ wa mu nwa, í bam ku jabu si kutɔ́ ɲɲɛ ɲa. ³¹ I tɔ́ Ilaaɔ́ ku nyam hai si awó hai dasi Jesu naane ɲa iyi à wa ilɛi Zudee, nɔ́ i ce kutɔ́ má ɲa ku ba woo dasi Jesu naane ɲau a gba amua iyi ñ wa n bɔ́ɔ́ Zeruzalemu do awó minji. ³² Bɛɛbɛ mɔ́i an to wa bi tu ɲɛ do inɔ́ didɔ́ bii Ilaaɔ́ í bi, nɔ́ n sími keeke bi tu ɲɛ. ³³ Ilaaɔ́, nɲu iyi wa mu nwa laakai ku sù, ku wɛɛ do inɛ fei. Ami.

16

Pɔ́lu wa ce inɛ ɲa fɔ́

¹ Ñ wa n sɔ́ ɲɛ iyi Feebe weɔ́ nwa si kpáai naane ku dasi í je ilu naane. Woo ce icɛi inɛi igbɛi Jesu ɲai wa je si ilui Sankere. ² I gba abou na iri Lafɛɛ si bei í jò woo dasi Jesu naane ɲa a ce. Nɔ́ i maa sobie ɲa do bukaatai mii iyi í bi si aninii inɛ fei, domi nɲu takaa í sobi inɛ nkpɔ́, do amu takam.

³ I ce Pirisila do mɔ́kɔ́ɛ Akilasi fɔ́, kpaasi woo ce icem ɲa si icɛi Jesu Kirisi, ⁴ aɲa iyi a kù saalu baa kuwɛɛ ɲɲa ku ba a faaba ti amu. Kù je amu akáí ñ wa n saabu ɲa, hee do igbɛi inɛi Jesu ɲa iyi à je dimi mmu ɲau fei à waa saabu ɲa. ⁵ Nɔ́ i ce inɛi igbɛi Jesu ɲa iyi à ya tɔ́tɔ́ kpasɛ ɲɲau fɔ́. Nɔ́ i ceem Epaneti kpaasi jiidam nɔ́u fɔ́, nɲu iyi í tako í dasi Kirisi naane si ilɛi Azii. ⁶ Nɔ́ i ce Maari fɔ́, nɲu iyi í ce icɛ nɔ́ nɔ́ na iri nɲɛ. ⁷ Nɔ́ i ce Andoniku do Zunia dimim ɲau fɔ́, awó ɲai à ce piisɔ́ ajo. À nɛ bɛɛɛ nla nla si inɔ́i woo bɛ ɲau. À tako à dasi Kirisi naane mɔ́m amu mbɛ ñ dasi.

⁸ Nɔ́ i ce Ampilatu fɔ́, nɲu iyi í je kpaasi jiidam si kpáai Lafɛɛ. ⁹ I ce Uribɛɛ fɔ́, kpaasi woo ce icɛ nwa si icɛi Kirisi, do Sitaki kpaasi jiidam. ¹⁰ I ce Apelesi fɔ́, nɲu iyi í nyisi naane ku dasiɛ nɔ́ nɔ́ si laakai ku cɔ́. I ce inɛi kpasɛi Arisitobu ɲa fɔ́. ¹¹ I ce Herodiɔ́ dimim nɔ́u fɔ́. I ce inɛi kpasɛi Naasisi ɲa fɔ́, aɲa iyi à dasi Lafɛɛ naane. ¹² I ce Tiifeni do Tiifozi fɔ́, inaabo ɲa iyi à waa cea Lafɛɛ icɛu. Nɔ́ i ceem Pɛɛsidi inaabo baakɔ́m nɔ́u mɔ́ fɔ́, nɲu mɔ́ í cea Lafɛɛ icɛ nɔ́ nɔ́. ¹³ I ce Rufusi fɔ́, nɲu iyi wa cea Lafɛɛ icɛ jiidá, do iyee iyi wa je bei iyee amu mɔ́ si kpáai naane ku dasi. ¹⁴ I ce Asenkiti fɔ́, do Filegoni, do Herimesi, do Patobasi, do Herimasi, do kpaasi ɲa iyi aɲaɔ́ ɲa à wɛɛ. ¹⁵ I ce Filɔ́ɔ́gu fɔ́, do Zuli, do Neree, nɲu do weɔ́ɛ, do Olɛmpasi, do woo dasi Jesu naane ɲa iyi aɲaɔ́ ɲa à wɛɛ fei. ¹⁶ I ya ce nɲɛ fɔ́ do kubi jiidá ɲa. Igbɛi inɛi Kirisi ɲa fei à waa ce ɲɛ fɔ́.

Ide kufɔ́i ankáanyi

¹⁷ Ñ wa n sɔ́ ɲɛi, inɛ inem ɲa, i ya ce laakai inɛ ɲa iyi à ya naaɔ́ nɲɛ ku fɛɛɛ wa si anini nɲɛ, nɔ́ a jò inɛ go ɲa a koose si naane ku dasi ɲɲa a cuku. Aɲai à ya maa nya cɔ́i cío iyi í gbɔ́ ɲa. I jò í jò inɛ dimi bɛɛbɛ ɲa ¹⁸ domi inɛ dimi bɛɛbɛ ɲa a kù waa cea Kirisi Lafɛɛ nwa icɛ, í gbɛ inɔ́i aɲa taka ɲɲa. Do ide didɔ́ do idei inɛ ku lele ɲɲa ɲau à ya wa inyii itfi inɛ ɲa iyi a ci ya ce laakai. ¹⁹ Iyi í je ti inɛ mɔ́, inɛ fei í mà bei í waa jirimá Lafɛɛ ɲa. Na nɲu, ñ wɛɛɔ́ inɔ́ didɔ́ na iri nɲɛ. Amma ñ bi í nɛ bisi ɲai ku ba i mà bei aa ya ce jiidá ɲa, nɔ́ i je inɛ ɲa iyi laaɔ́ ku ce í je iwɔ́ ɲɲa. ²⁰ Kaa kpɛ má, Ilaaɔ́ nɲu iyi wa mu nwa laakai ku sù, á jò í tɛɛɛ Seetam ɲa.

Didɔ́i Lafɛɛ nwa Jesu ku wɛɛ do inɛ.

²¹ Timotee kpaasi woo ce icem wa ce ηε fɔɔ, do Lusiusi, do Zasɔɔ do Sosipateε dimim ηa.

²² Nɔ amu Tetiusi, amu iyi Pɔlu í sɔm ide ηau ihē nɔ n̄ kɔɔ, n̄ wa n ce ηε fɔɔ do irii Lafēε.

²³ Gayusi, ilu idem wa ce ηε fɔɔ, n̄ηu iyi bi tēεi inei igbei Jesu ηa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu, woo singa fiɔi iluu do inε nwa Kaatusi à waa ce ηε fɔɔ.[

²⁴ Didɔi Lafēε nwa Jesu Kirisi ku wεε do inε fei. Ami.]

Saabui ankāanyi

²⁵ Ka saabu Ilaaɔ, n̄ηu iyi á yɔkɔ ku mu n̄ηε gbugbã na saabui laabaaɔ jiiɔa do idei Jesu Kirisi iyi n̄ wa n ce waaɔɔεu. Ideuɔi wa nyisi wa asii iyi wa singa wo hai ku kpε. ²⁶ Amma nsei í fita gbugbãa. Ide ηa iyi walii ηau à kɔ si tia n̄ηa ηa í j̄ɔ dimi fei í mà asiiu. Nɔ Ilaaɔi í jilɔɔ si bεεbe ku ba dimi fei ku jirimæε si naane ku dasi.

²⁷ Na n̄ηu, Ilaaɔ, n̄ηu akã iyi í jε ilu bisii do ntɔ, amboe ku jε tεε hee do aɔɔ fei do saabui Jesu Kirisi. Ami.

Tia sinte iyi Pòlu í kòá inei Kòrenti ña

Í ce ña fɔɔ

¹ Amui Pòlu, amu iyi Ilaaɔ í kpe si idɔɔbiɛ ñ je woo bei Jesu Kirisi. Amu do Sɔsiteni kpaasi nwau ² à waa ce ñe fɔɔ, inɛ inei igbei Ilaaɔ ña iyi ì wa ilui Kòrenti ña. À waa ce ñe fɔɔ, inɛ iyi Ilaaɔ í kpe ì je tee ña, inɛ iyi í cica í jile ì maa ne anu akā do Jesu Kirisi ña. À ce inɛ fei fɔɔ hee do inɛ ña iyi à wa ilɛ baa yooma fei, inɛ ña iyi à waa tɔɔ do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi, nɲu iyi í je Lafɛɛi awa fei. ³ Ilaaɔ baa nwa do Lafɛɛ Jesu Kirisi a mu nɲe didɔ do laakai ku sũ.

Pòlu wa saabu Ilaaɔ na inei Kòrenti ña

⁴ Waati kama fei ñ ya n maa n saabu Ilaaɔi na iri nɲe si na iyi í jò í mu nɲe didɔɛ na anu akā nɲe iyi ì ce do Jesu Kirisi ña. ⁵ Ntɔ ntɔ, anu akā nɲe iyi ì ce do Jesu Kirisi ña nɲui í jò ì ba amua baa yooma fei ì jeɔ ilu amani ña si ideɪ Ilaaɔ ku fɔ do ku mà. ⁶ Ideɪ Kirisi iyi à waaɔo nɲeu nɲui ì leekɪ si dim dim ña hee ⁷ amuai Hundei Ilaaɔ baa akā kù gaizia ñe, inɛ iyi ì waa degbe waati iyi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi á faata wa. ⁸ Jesu Kirisii á jò ì ya maa leekɪ dim dim ña hee kɔɔ ku ba ì je hai ne taale ña si aɲo iyi á nyi wa má. ⁹ Ilaaɔ ilu naaneɪ, nɲu iyi í kpe ñe ì ce anu akā ña do Amaɛ Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa.

Nje ku feefe si igbei Jesu

¹⁰ Inɛ kpaasim ña, ñ wa n tɔɔ ñe do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi, ì ce kookaai ì ya maa gbɔsi nje ña ku ba nje ku feefe ku maà ya wa si anini nɲe. Ì jò ì ne anu akā dee dee ña, nɔ lasabu nɲe mɔ ku je akā, do mii iyi ì waa lele ña. ¹¹ Inɛ inɛm ña, ñ wa n fɔ beɛbei si na iyi í jò inei nyaanzei Kolosee ña à sɔm à ni ija í ya wa si anini nɲe. ¹² Mii iyi í jò ñ wa n fɔ beɛbe wee. Ñ gbɔ à ni inɛ gɔ ì ni ti Pòlu nɲu í je, inɛ ihɛ mɔ í ni ti Apoloi nɲu í je, nɔ inɛ ihɔ mɔ í ni ti Sefaaɪ * nɲu í je, nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni ti Kirisii nɲu í je. ¹³ Ì waa tamaa bei aa kpɛ Kirisi ikɔ bututu ñai? Amu Pòlu, amu sisi ñ ku si jli na irii dulum du ñe. Kù nɔ kù je do irim nii à dasi ñe inyi.

¹⁴ Ñ wa n saabu Ilaaɔ do iyi n kù dasi inɛ gɔ nɲe inyi, bii kù je Kirisipu do Gayusi. ¹⁵ Beɛbe moi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni à dasi ñe inyi do irim. ¹⁶ Amma ntɔi, ñ dasi inei kpaɛi Setefani ña mɔ inyi. To, aɲa baasi n kù mà mà ñ dasi inɛ gɔ inyi má. ¹⁷ N kù dasi inɛ nkɔɔ inyi si na iyi í jò kù je na nɲui Kirisi í bɛm wa. Ì bɛm wai n na n sisi laabaau jiidau. Laabaau jiidau, kù je do gele didɔ ñ wa n sisie, ku ba ikui Kirisi si antai jli ku gaauu ku maà ce nfe.

Bisii amanɛ ña do ti Ilaaɔ iyi à waa cɔ bei ideɪ sũmu

¹⁸ Ntɔ ntɔ, ideɪ ikui Kirisi si antai jli ku gaau í yei bei ide hai ne yaase bi inɛ ña iyi à wa si kpāai nfe ku ce. Amma bi awa iyi à wa si kpāai faabau, gbugbāi Ilaaɔi. ¹⁹ Mii iyi kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ wee. Í ni, Ilaaɔ í ni, An nya laakaii ilu laakai ña, Nɔ n kpa bisii ilu bisii ña.

* **1:12** Sefaa nɲui à ya kpe Pieɛ má.

²⁰ To, iwoi ilu bisii í wa mòm. Iwoi woo kɔ ine ŋa si wooda í wa. Iwoi ine iyi ine ŋa à waa kpe woo mài andunyau í wa. Ilaaḵ í nyisi iyi bisii andunyau í yei bei idei sũmu.

²¹ Ntɔ ntɔ, inei andunya ŋa a kù yɔkɔ a kù mà Ilaaḵ do bisii aŋa taka ŋa. Ilaaḵ takae í cɔɔ beɛbe. Amma si bisie mii iyi í sɫaa wee. Ine ŋa iyi à dasie naane à ba faaba na ide i waazo iyi ine gɔ ŋa à waa cɔ bei idei sũmu. ²² Zuifu ŋa maamaakei à ya maa bee, nɔ Gereki ŋa mɔ bisii à ya maa de. ²³ Amma awa, waazoi Kirisi iyi à kpakpa si antai j̄li ku gaauu à waa ce. Ideu bei í je bei kuta bi ku koose bi Zuifu ŋa nɔ í je ma bei idei sũmu bi dimi mmu ŋa. ²⁴ Amma bi ine ŋa iyi Ilaaḵ í kpe, baa bii à je Zuifu walakɔ dimi mmu ŋa, Kirisii í je gbugbāi Ilaaḵ do bisie. ²⁵ Kirisii í je gbugbāi Ilaaḵ do bisie bi tu ŋa domi idei Ilaaḵ iyi ine gɔ ŋa à waa cɔ bei idei sũmuu í re bisii amane ŋa, nɔ icei Ilaaḵ iyi ine gɔ ŋa à waa ni kù ne gbugbāu í re gbugbāi amane ŋa.

²⁶ Ine kpaasim ŋa, ine iyi Ilaaḵ í kpe, i cɔ bei ì ye ŋa. Kù je ine nkɔɔ nŋei í je ilu bisii si kuyei amane ŋa walakɔ ilu gbugbā walakɔ ilu beere. ²⁷ Amma Ilaaḵ í cica mii ŋa iyi inei andunya ŋa à waa cɔ bei hai ne yaase ŋa í dasiɔ ilu bisii ŋa anyɔ, nɔ í cica mɔngɔi andunya ŋa í dasiɔ ilu gbugbā ŋa anyɔ. ²⁸ Nɔ Ilaaḵ í cica taaka ŋa do ine ŋa iyi à ya maa donda, iyi a kù je ngɔgɔ si andunya í kayeɔ ine ŋa iyi à waa cɔ ara ŋa bei ine nla ŋa. ²⁹ Í ce beɛbei ku ba ine kāmā ku maà yɔkɔ ku tɔɔ fufu si wajue. ³⁰ Ilaaḵi í j̄ɔ í ne anu akā do Jesu Kirisi ŋa. Nɔ Kirisii í je bisii Ilaaḵ bi tu wa na saabui anu akā nwau iyi à ce do nŋu. Kirisii í nya wa hai si dulum du wa. Do saabuei à j̄eɔ dee dee nɔ à j̄eɔ inei Ilaaḵ ŋa. ³¹ Na nŋu, “ine iyi wa tɔɔ fufu ku tɔɔ na irii Lafēe.” Beɛbei kukɔi idei Ilaaḵ í ni.

Waazo iyi Pɔlu í ce Kɔrenti wo

2

¹ Ine kpaasim ŋa, waati iyi ñ naa bi tu ŋe n kù sisi idei Ilaaḵ do bisii nla gɔ walakɔ do gele didɔ gɔ. ² N kù nɔ n kù dasi idɔ n sisi ide mmu gɔ si anini nŋe bii kù je idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa si j̄li ku gaau. ³ Nɔ waati iyi ñ wa bi tu ŋe u, do gbugbā hai nei do njo do kuyaya nla nla. ⁴ Si idem do si waazom n kù dede n lele ŋe do bisii amane ŋa, amma gbugbāi Hundei Ilaaḵi ñ j̄ɔ í kāmia ŋe. ⁵ Ñ ce beɛbei ku ba naane ku dasi nŋe ku maà leekɫ si bisii ine ŋa, bii kù je si gbugbāi Ilaaḵ.

Idei bisii Ilaaḵ

⁶ Do nŋu fei, ide i bisii gɔi à waa sisia ine ŋa iyi à j̄la si naane ku dasi nŋa. Amma kù je bisii andunyau ihē walakɔ bisii ine nla ŋau aŋa iyi à waa bɔ nfe ku ce. ⁷ Aawo, bisii asii Ilaaḵ iyi í singaa amane ŋai à waa waazo. Bisii Ilaaḵ í ce sɔɔlu ei hai waati iyi kù taka andunya ku ba ka kpē amboe do nŋu takae aɔ. ⁸ Baa ine akāi ilu irii andunya ŋau ihē kù mà yaasee, domi bii í je à màai wo a kaa kpakpa Lafēe si j̄li ku gaau, nŋu iyi í ne amboe fei. ⁹ Amma kukɔi ide i Ilaaḵ í ni, Iyi iju kù ye aɔ kāmā, Nɔ itl kāmā mɔ kù gbɔɔ, Iyi kù nɔ kù lɔsi idɔi amane, Nŋui Ilaaḵ í cea ine ŋa iyi à buu sɔɔlu.

¹⁰ Nŋu bei Ilaaḵ í j̄ɔ Hundee í nyisi wa. Hundee u í yɔkɔ í nyisi wai si na iyi í j̄ɔ í ya wuse fei ndee nɔ ku mà hee do lasabui Ilaaḵ takae iyi wa manji fei. ¹¹ Mà yooi í mà lasabui amane bii kù je hundei nŋu takae iyi í wa sie. Beɛbe mɔi ine gɔ kù mà lasabui Ilaaḵ bii kù je Hundee. ¹² Awa, kù je lasabui andunyai à ba,

amma Hundei Ilaaõi à ba, ku ba ka mà mii iyi Ilaaõ í mu nwa si didõε. ¹³ Nõ a kù waa tuse asiiu do ide iyi wa naa hai si lasabui amanε, bii kù je hai bi Hundei Ilaaõ. À ya tusea inε ña mii ndii Hundei do ide iyi wa naa hai bi Hundeu*.

¹⁴ Inε ña iyi a kù nε Hundei Ilaaõ a kaa gba ideí Hundei Ilaaõ domi bei ideí sũmui í ye bi tu ña. A kaa yõkõ a gbõ yaaseε domi do gbugbãí Hundei Ilaaõ nñu akãí à ya wũa ideí Hundeu. ¹⁵ Inε iyi í nε Hundei Ilaaõ á yõkõ ku kiiti si mii fei, amma inε gõ kù wεε iyi á yõkõ ku kiiti lafẽε. ¹⁶ Kukõí ideí Ilaaõ wa fõ í ni, yooi í mà lasabui Aõ Lafẽε hee ku muua bisi. Kù wεε. Amma awa à nε lasabu dimi akã do Kirisi.

3

Amaaçei Ilaaõ ña

¹ Inε kpaasim ña, n kù yõkõ n kù ba nε ide ku fõ bei ñ ya n fõ do inε ña iyi à nε Hundei Ilaaõ. Amma ñ ba nε ide ku fõ bei inε ña iyi à waa too si idõbbii ara, inε ña iyi à ye bei ama kpõtõõ ña si kpãai Kirisi. ² Cio iyi ñ kõ nε si í yei bei amõí ñ na nε, kù je ije kili, domi í kù to inε ña iyi aa je ije kili ña. I kù to baa nsei ña ³ si na iyi í jõ í waa too idõbbii ara titã ña. Ntõ ntõ, igu do kakõõ í wa si anini nñε, nõ iyi be wa nyisi iyi ì waa too idõbbii ara nñei. Isεεnε nñε ña mõ í yei bei ti inei andunya ña. ⁴ Bii inε gõ nñε wa ni ti Põlui nñu í je, nõ inε gõ mõ wa ni ti Apoloi nñu í je, inε mõ í kù tia inei andunya ña iyi à gbe ña.

⁵ Yooi í je Apolo. Mà yooi í je Põlu. Awa taka nwa mõ amaaçei Ilaaõ ñai. Awa fei, icε iyi Lafẽε í dasi wai à waa ce, ku ba í dasi naane ña do saabui icε nwa. ⁶ Inε ì yei bei ikoi Ilaaõ ña tengi bii à gbẽ ideε. Amu ñ yei bei inε iyi wa gbẽ, Apolo mõ bei inε iyi wa fãsi inyí, amma Ilaaõí í jõ wa la. ⁷ Na nñu, inε iyi wa gbẽ do inε iyi wa fãsi inyí a kù je ngõgõ, bii kù je Ilaaõ iyi í jõ wa la. ⁸ Woo gbẽ do woo mua inyí aña fei akãí, nõ aña fei aa ba riba nñai si bei icε nña í to. ⁹ Ntõ ntõ awa à waa ce icεi do Ilaaõ aõ, nõ inε ì ye ñai bei ikoi Ilaaõ.

Inε ì ye má ñai bei ile iyi Ilaaõ wa ma. ¹⁰ Amu mõ, na saabui didõ iyi Ilaaõ í ceem, amui ñ nyõ icui ileu bei woo ma iyi í nε laakai. Nsei inε mmu gõi wa ma si antaε. Amma inε fei ku ce laakai si yaase bei wa ma si. ¹¹ Iyi í je ideí icui ileu, à nyõõ tã nõ inε gõ kaa yõkõε ku nyõ mmuε gõ má. Jesu Kirisii í nõ í je icui ileu. ¹² Nõ inε ña iyi à waa ma si antaεu, ti inε gõ ña í yei bei à waa ma do wura walakõ do iso jiida walakõ do dimii kuta ku daana go ña*. Ti inε gõ ña mõ í yei bei à waa ma do jii walakõ do taka walakõ do fõfõ. ¹³ Amma si aõoi kiituu Ilaaõ á jõ icεi inε fei ku fita gbugbãa. Aõo nñu bei á dasi icεi inε fei si ina nõ inauí á nyisi bei icεi inε fei í ye. ¹⁴ Inε iyi kumaε kù jo á ba riba. ¹⁵ Amma inε iyi icεε í jo nñui á ye muse. Nñu takæ á ba faaba, amma á ye bei inε iyi í cã ina í fitaõ.

¹⁶ I kù mà ña iyi inε ì je bi ku wai Ilaaõ? I kù mà ña iyi Hundee í wa si ñei? ¹⁷ Na nñu, bii inε gõ í beje bi ku wai Ilaaõ, Ilaaõ mõ á beje lafẽε. Á ce bæbei si na iyi í jõ bi ku wæé í má, inε ì nõ ì je bi ku wau.

¹⁸ Inε gõ ku maà lele araε. Inε gõ nñε iyi í tamaa nñu í nε bisi si andunyau ihε ku jõ ku je nnyei ku ba ku yõkõ ku je ilu bisi ntõ ntõ. ¹⁹ Í sãa ku ce bæbei domi bisii andunya í yei bei ideí sũmu si kuyei Ilaaõ. Kukõí ideí Ilaaõ takæ í ni, Ilaaõ í ya mu ilu bisi ñai do ideí bisi laalõi aña taka nñu. ²⁰ Kukõí ideí Ilaaõ í ni má, Aõ Lafẽε í mà iyi lasabui ilu bisi ña ngbei. ²¹ Mii fei tu ñei. Na nñu, inε gõ ku maà

* **2:13** tia nwo gõ ña à ya ni “mii ndii Hundee, inε ña iyi à nε Hundeuí à ya tusea.” * **3:12** dimii kuta ku daana gõ ña dimii kuta ña iyi à waa faau ihε à ya taai fia nkpõ nkpo. Nñui à ya ceõ leleawõ do saba gõ ña.

tɔɔ fufu na amanɛ. ²² Hai Pɔlu do Apolo do Piɛɛ do andunya do kuwɛɛ do iku do iyi í wɛɛ nnyi do iyi wa naa ala, fei ndɛɛ tu ɲɛi. ²³ Inɛ mɔ ti Kirisii, Kirisi mɔ í je ti Ilaaɔ.

4

Woo bei Kirisi ɲa

¹ Í sɫa í doo wa bei woo ce icei Kirisi ɲa iyi Ilaaɔ í so ideí asiie í daa si awɔ. ² Inɛ ɲa iyi à nɔ à da ɲɲa mii ɲau si awɔ í sɫa a je ilu naane ɲa. ³ Si kuyem kù jɛem taale bii ì waa kiitiim ɲa, walakɔ bii à waa kiitiim si wajui amanɛ ɲa. Baa amu takam, n ci ya kiiti aram. ⁴ Do ntɔ, idɔm kù waa yɛ taalem, amma kù je iyi bei wa nyisi iyi ñ je dee dee do ntɔ. Lafɛɛi á kiitiim. ⁵ Na nɲu, i maà kiiti inɛ kâma hai waati iyi Ilaaɔ í jileu kù to. I degbe ajɔ iyi Lafɛɛ á nyi wa. Mii iyi wa manji si ilu kuku fei nɲui á jò ku fita bantumama, nɔ ku jò à mà lasabui idɔi amanɛ ɲa. Waati bɛɛbei, inɛ fei á gbɔ saabu iyi í je tɛɛ hai bi Ilaaɔ.

⁶ Inɛ kpaasim ɲa, ñ so ideí amu do Apolou ihɛi ku ba n na ɲɛ ikɔ. Ñ bi yaase nwa ku nyisi ɲɛ bei aa ce i leeki si kukɔi ideí Ilaaɔ ɲa. Inɛ kâma ɲɲɛ ku maà tɔɔɔ inɛ akã fufu nɔ ku jò inɛ ihɔ. ⁷ Ì tamaa ì tia inɛ gɔ ɲai? Mii ì ne ɲa iyi Ilaaɔ kù mu ɲɲɛ. Mà ì kù mà ɲa iyi nɲui í mu ɲɲɛ fei ndɛɛ. To, na mii í ce ì waa tɔɔ fufu ɲa bei inɛ ɲa iyi à ba do ara ɲɲa.

⁸ Ì waa ce bei inɛ ɲa iyi à ne mii iyi à bi fei tã ɲa, bei inɛ ɲa iyi à je ilu amani tã. Ì waa ce má bei inɛ ɲa iyi à je bomma nɔ awa a kù wa si. Á sɫa bii ì je bomma do ntɔ ɲa awaɛ ɲa fei ka buba si bommau ajɔ. ⁹ Amma si kuyem, Ilaaɔ í jile awa woo be ɲauí bei inɛi anyi ɲa. À je bei inɛ ɲa iyi à yɛ taale ɲɲa ku ba a kpa ɲa * . Í jò à je dɔanyi ɲa si wajui inɛ baa yooma fei, hai amaleka ɲa hee do amanɛ ɲa fei. ¹⁰ Awa à waa cɔ wa bei sũmu ɲa na irii Kirisi, amma inɛ ì waa cɔ ara ɲɲɛ ilu bisi ɲa na anu akã ɲɲɛ do Kirisi. Awa a kù ne gbugbã, amma inɛ ì waa cɔ ara ɲɲɛ bei ilu gbugbã ɲa. Inɛ ì je ilu bɛɛɛ ɲa amma awa à je hai ne bɛɛɛ ɲa. ¹¹ Hee í koo í toɔ waatiu ihɛ ari wa kpa wai, nɔ agbɛ wa kpa wa. Jɲɛ ku dasi wa gaizia wa, à ya maa cã wa, a kù ne bi ku wa dee dee má. ¹² Nɔ do gbɛɛjii à ya ka maa ceɔ ice iyi aa ka baɔ mii ku je. Bii à waa bu wa, à ya ka maa wee ɲɲai. Bii à waa kpã wa iju, à ya ka maa temuai. ¹³ Baa bii à waa má wa ide, à ya ka jei do ide didɔ. Hee nsei à ya maa cɔ wai bei gaawɔi caka do bei iri ankitã.

¹⁴ Kù je ñ wa n kɔ iyi ihɛ ku ba n dasi ɲɛ anyɔ. Amma ñ wa n fɔ si ɲɛ ideí bei amam ɲa iyi ñ bi ku ba ì ce laakai ɲa. ¹⁵ Baa bii woo kasi cio ɲɲɛ ɲa si kpãai Kirisi a kù ne jia, do nɲu fei baa akã ì ne ɲa. Ntɔ ntɔ amui ñ je baa ɲɲɛ si kpãai Jesu Kirisi si na iyi í jò amui ñ sisi ɲɲɛ laabaau jiidau. ¹⁶ Na nɲu, ñ wa n tɔɔ ɲɛ ì ya too si kuceɲ ɲa. ¹⁷ Nɔi í jò ñ bɛ si ɲɛ Timotee wa, nɲu iyi í je amam si kpãai Lafɛɛ. Í je ilu naane nɔ ñ buu jiidau. Nɲui á yɛ ɲɛ gígí bei isɛɛnɛm í yɛ si kpãai Kirisi si bei ñ wa n kɔ inɛ ɲa si bii fei si igbei inɛi Jesu ɲa fei.

¹⁸ Wee nsei inɛ gɔ ɲa à waa tamaa bei n kaa n nyi wa be mái, ɲɔi í jò à waa so ara ɲɲa lele. ¹⁹ Amma bii í je ti idɔɔbii Lafɛɛi, bii í ce ajɔ minji an naa bi tu ɲɛ. Nɔ inɛ ɲa iyi à waa so ara ɲɲa lele, kù je ide ku fɔ ɲɲa nɲu akã an mà ajɔ nɲu, an mà mii iyi aa yɔkɔ a ce má. ²⁰ Ntɔ ntɔ, aa ka mà iyi inɛ gɔ í jesi Ilaaɔ ku je ilaaluɛi

* **4:9** À je bei inɛ ɲa iyi à yɛ taale ɲɲa ku ba a kpa ɲa Si dɔɔne ɲɲa bii à yɛ taale inɛ gɔ à waa bi a kpa à bɔɔɛ bantumama bii à ya ce kuceii nɔ à leeki aninii bantumau nɲu do muusu nla a ja. Nɔ inɛ ɲa à ya koo a leeki a maa cɔ.

bii à yɛ gbugbāi Ilaaḍ wa ce ice siɛ, kù jɛ si ide ku fɔɛ. ²¹ Yoomai ì bi ɲa. N naa si ɲɛ do golo? Mà do kubi do daa didḍ.

5

Inei igbei Jesu go í ce sakara

¹ À waa gbḍ bii fei à ni inɛ akā nɲɛ go wa ce sakara iyi baa hai dasi Jesu naane ɲa a kaa yɔkḍ a coo. À ni inɛ akā nɲɛ í ya maa sūḍ aboi baac*. ² Nḍ do nɲu fei ì waa tḍ fufu ɲa. Á sɫai wo i nɛ inḍ ku fḍ ɲa, nḍ i nya lafɛɛ hai inḍ nɲɛ. ³ Amu, baa do iyi n kù wa bi tu nɲɛ do ara, lasabum í wa bɛ. Na nɲu, inɛ iyi í ce kurarau bɛ, n yɛ taalei lafɛɛ tā do yaase bei an yɛ taaleɛ bii n wa bɛ. ⁴ N̄ wa n sḍ ɲɛi i cea kutḍtḍ nḍ lasabum á wa bi tu nɲɛ nḍ gbugbāi Lafɛɛ nwa Jesu á wɛɛ do inɲɛ. N̄ wa n tḍ ɲɛ do irii Jesu, ⁵ i so inɛɛɛ i daa Seetam si awḍ, ku kpāa iju ku ba hundɛɛ ku ba faaba si ajḍi Lafɛɛ Jesu.

⁶ Dimii fufu ku tḍ nɲɛɛ kù sɫa. I kù mà ɲa, lefee keekei í ya dede iyafūi pɛɛ fei? ⁷ Ntḍ ntḍ, à kpa Kirisi tā, nɲu iyi í jɛ bei angudāi jingauu Iku ku kua nwa. Na nɲu, í sɫa nsei i nya lefee nwo hai si kuwɛɛ nɲɛ ku ba i yɛ bei pɛɛ titḍ iyi kù nɛ lefee, si bei i yɛ tā ɲa. ⁸ Debei, ka maḍ jɛ jingauu do laalḍ do inḍ sām̄i iyi í yɛ bei lefee nwo, amma ka jḍḍ do pɛɛ hai nɛ lefee. Pɛɛ hai nɛ lefeeui í jɛ ntḍ do idḍ ku má.

⁹ Si tia iyi n̄ tako n̄ ce nɲɛ wo n̄ ni i maḍ tḍtḍ do woo ce sakara ɲa. ¹⁰ Amma bii n̄ ni i maḍ tḍtḍ do woo ce sakara ɲa wala do ilu binɛ ɲa do ile ɲa do woo tḍ iwɛ ɲa, kù jɛ hai dasi Jesu naane ɲai n̄ wa n fāa, domi bii bɛɛbei tilasii i fita hai si andunya ɲa. ¹¹ N̄ ni i maḍ tḍtḍ do inɛ iyi wa kpe arac woo dasi Jesu naane nḍ wa ce sakara, wala binɛ, wala iwɛ ku tḍḍ, wala inɛ ku bu, wala atɛ ku mḍ, wala inɛ ku taki. Nḍ inḍḍ inɛ dimi bɛɛbɛ ɲa i maḍ ya tḍtḍ i jɛ nɲa mḍm.

¹²⁻¹³ Amu n kù nɛ kpāa n kiiti hai dasi Jesu naane ɲa. Ilaaḍi á kiiti ɲa. Amma í sɫa i kiiti inɛi igbɛ nɲɛ ɲa. Debei, i “nya inɛ laalḍ hai si anini nɲɛ” si bei kukḍi idei Ilaaḍ wa fḍ.

6

I maḍ ya kpe nɲɛ kiiti bi inɛi andunya ɲa

¹ Bii kpaasi woo dasi naane go í ce nɲɛ kurara, beirei aa ce i dale inɛi igbɛ nɲɛ ɲa nḍ i kpoo kiiti bi hai dasi naane ɲa. ² I kù mà ɲa iyi woo dasi naane ɲai aa na a kiiti inɛi andunya ɲa? Nḍ bii inɛi aa kiiti inɛi andunya ɲa, debei i kaa yɔkḍ i kiiti baa ide keeke ɲa? ³ I kù mà ɲa iyi awai aa ka kiiti amaleka ɲau? Aa na i fḍ idei andunya ihɛ má? ⁴ Na nɲu, bii kpaasiɛ í ceɛ kurara, kù sɫa i jḍ hai dasi Jesu naane go ku kiiti nɲɛ, nɲu iyi kù nɛ baa go si igbei Jesu. ⁵ N̄ kḍ nɲɛ iyi ihɛ wai anyḍ ku ba ku mu nɲɛ. Ntḍ ntḍ, inɛ go kù wa si anini nɲɛ iyi bisie í to ku kiiti kpaasiɛ ɲai? ⁶ Na mii í ce ì waa kpe nɲɛ kiiti bi hai dasi Jesu naane ɲa.

⁷ Bii ide go í wa si anini nɲɛ, wa nyisi mḍngḍ nɲɛi mam mam. Na mii í ce i ci ya yɔkḍ i tɛ idḍ ɲa bii à rara nɲɛ. Na mii í ce i ci ya jɛ a takii nɲɛ. ⁸ Amma inɲɛ taka nɲɛi i ya maa raraa inɛ go ɲa, kpaasi woo dasi Jesu naane ɲa mḍm nii ì ya maa takii ɲa. ⁹ Inɲɛ, i kù mà ɲa iyi woo ce laalḍ ɲa a kaa ba tubu si bommai Ilaaḍ? I maḍ jḍ a dɫ iju nɲɛ. Woo ce adɛi abo yaamḍ do woo tḍ iwɛ ɲa do woo ce sakara ɲa do inɛ ɲa iyi à waa sūḍ inɛmḍkḍ kpaasi ɲa ¹⁰ do ile ɲa do ilu binɛ ɲa do woo mḍ atɛ ɲa do woo yaako inɛ ɲa do woo jɛ inɛ takii ɲa a kaa ba tubu si anundya

* **5:1** aboi baac kù jɛ iye à bíei Polu wa fāa, abo mmu go iyi baac í soi.

titōsi Ilaaḏ. ¹¹ Bēēbei inē gō nḡe ḡa à ye wo. Amma à wè ḡe, nō à jò ì má ḡa, nō ì je dee dee ḡa na saabui irii Lafēe Jesu Kirisi, do Hundei Ilaaḏ Lafēe nwa.

I jò kucei ara nḡe ku na Ilaaḏ amboe

¹² Inē gō nḡe ḡa à ya ni, ñ ne kpāai n ce mii fei. Ntoi, amma fei ndēē si á sḡa nḡe. An yōkō n ni, ñ ne kpāai mii fei ku ce, amma n kaa n jò n je arui nkāma.

¹³ I ya nyi i ni ḡa, ije í wēēi na inō, nō inō mō í wēēi na ije. Ntoi, amma do nḡu fei Ilaaḏ á na ku kpa irii mii minji ḡau be fei. Amma i ce laakai ḡa, ara kù wēē na abo kaafe ḡa ku sùḏ. Í wēēi na Lafēe nō Lafēe mō í wēēi na irie. ¹⁴ Ilaaḏ, nḡu iyi í jì Lafēe hai si bale á jì awa mō do gbugbāe.

¹⁵ Inḡe i kù mà ḡa iyi ara nḡe í yei bei ikō ikōi arai Kirisi? Debei, aa so ikōi arai Kirisi í jò ku tōtōḏ abo kaafe a je akā ḡa? Aawo, kaa ce. ¹⁶ Mà i kù mà ḡa inē iyi wa tōtōḏ do abo kaafe, aḡaḏ à baa à je ara akāi? Si kukōi idei Ilaaḏ à ni, aḡa minjiu fei aa na a je ara akā. ¹⁷ Bēēbe mōi inē iyi í tōtōḏ do Lafēe aḡaḏ à baa à ne lasabu akā.

¹⁸ I saa aḏei abo ḡa. Dulum iyi amanē wa ce fei ci ya má si arae, amma inē iyi wa ce aḏei abo, arai nḡu takaei wa dasi dulum. ¹⁹ Mà i kù mà ḡa iyi ara nḡe í je bi ku wai Hundei Ilaaḏ iyi í wa si ḡe iyi Ilaaḏ í mu nḡe? I kù ne ara nḡe ²⁰ domi à ya ḡei do fia iyi kù ne jia. Na nḡu, í jò kucei ara nḡe ku jò inē ḡa a mà bēēēi Ilaaḏ.

7

Idei abōḏ

¹ Ide iyi i kōm wa si tia nḡe, nḡui ñ wa n je nḡe wa bēēēi. Í sḡa inemōkō ku maà so abo. ² Amma na sakara í sḡa inē fei ku ne aboē, nō abo fei ku ne mōkōē. ³ Mōkō í ne kù cea aboē mii iyi í jō a cea abo fei, nō abo mō ku cea mōkōē mii iyi í jō ku cea mōkō fei. ⁴ Abo kaa yōkō ku ce bei í bi do arae, domi araeu ti mōkōēi. Bēēēi mōkō mō kaa yōkō ku ceḏ arae bei í bi, domi nḡu mō arae ti aboēi. ⁵ I maà ya kō ku sùḏ abo nḡe ḡa bii kù je inḡe minji feii í gbōsi nḡe ì yōḡ ḡa iyi á sḡa í jò titā ḡa si waati keeke ku ba í na ara nḡe í ce kutōḡ ḡa. Nō si anyie í tōtōḡ má ḡa. Bii kù je bēēēe á yōkō ku je í kaa na i yōkō i mu ara nḡe nō Seetam á na ku lēle ḡe.

⁶ N kù wa n fō iyi ihē bei tilasi, amu de ñ wa n tōḡ ḡei. ⁷ Á sḡaam si bii inē fei í wēē kaafe bei amu takam, amma Ilaaḏ í cea inē fei amuaēi, ti inē ihē ikā, ti inē ihō mō ikā.

⁸ Amma ñ wa n sō kaafe ḡa do jaaḏ ḡa á sḡa a maa wēē nḡa kaafe bei ñ wēē. ⁹ Amma bii a kaa yōkō a mu ara nḡa, a dēde nḡe a so nḡe, domi í sḡa a so nḡe do iyi aa maa wēēḏ binēē nḡo nḡo.

¹⁰⁻¹¹ Nsei, inē ḡa iyi à so nḡe tā aḡai ñ wa n sō woodau ihē. Mōkō ku maà kōsi aboē, nō abo mō ku maà kō mōkōē. Amma bii à fe nḡe, abo ku bubu ku maà so mōkō titō, walakō ku nyi bi mōkō nwoēu. Kù je amui ñ wa n na ḡe woodau ihē, Lafēēi wa na ḡe.

¹² Inē ḡa iyi à gbe aḡa mōi ñ wa n sō iyi ihē, kù je Lafēēi í fōḡ. Bii woo dasi Jesu naane gō í ne abo, nō abou kù je woo dasi naane, bii abou í jesi aḡa a maa wēē, ku maà kōsiē. ¹³ Bii abo gō mō í ne mōkō nō mōkōu kù je woo dasi Jesu naane, bii í sḡaa mōkōu si aḡa a maa wēē, ku maà kōsiē. ¹⁴ Ñ ni bēēēi domi Ilaaḏ á yōkō ku cica mōkō hai dasi Jesu naane na aboē. Bēēbe mōi Ilaaḏ á yōkō ku cica abo hai dasi naaneu na mōkōē. Nō á yōkō ku cica ama nḡa ḡa mō. Bii kù je bēēēe, amu ḡau, cefee ḡai aa je. ¹⁵ Amma hai dasi Jesu naaneu, bii í ne, jòē ku koo. Kù je tilasi i maa wēēḏ nḡe ḡa domi Ilaaḏ í kpe wai ka maa wa si laakai ku sù.

16 Amma bii í jesi í maa wée ña í sía, domi awò abo í kù mà bii í je m̀ak̀e á na ku ba faaba na iriè. Nò awò m̀o m̀ak̀o í kù mà bii í je aboe á na ku ba faaba na iriè.

I wée bei ì tako ì ye ña Ilaaḍ í bei í kpe ñe

17 Aḍ Lafèè í jilèa ine fei tengi bii á ne si kuwèèè. Na ññu, baai ideí ñe ku so baasi, í sía ine fei ku m̀aa ne si kp̀ai kuwèè bii í tako í wa wo Ilaaḍ í bei í kpoo. Iyi ñ jilèa igbei ineí Jesu ña bii fei mbè. 18 Bii à dasi ine bango Ilaaḍ í bei í kpooi, lafèè ku wée bèèbè. Ine m̀o iyi a kù dasiè bango Ilaaḍ í bei í kpoo, lafèè ku maà de a dasiè bango má. 19 Bii à dasi ine bango wala bii a kù dasiè, k̀amae kù je taale, amma woodai Ilaaḍ ku jirimai í sía. 20 Ine fei ku leek̀ si bei í wée í bei í gb̀ò̀d̀ kukpei Ilaaḍ. 21 Í je aru wo waati iyi Ilaaḍ í kpeèí? Maà ti í jò inèe ku fò. Amma bii ì na ì ba kp̀aa go iyi aa ǹò̀ araè, bèège si bè gbak̀a. 22 Aru iyi Aḍ Lafèè í kpe í baa í je ine iyi í ne araèi na saabui Lafèè. Bèèbè moi ine iyi í ne araèi iyi Aḍ Lafèè í kpoo, lafèè í baa í je arui Kirisi. 23 À ra ñei do fia hai ne jia. Na ññu, í maà jò í je arui ine ña. 24 Ine inem ña, í jò ine baa yooma fei ku leek̀ si wajui Ilaaḍ si bei í wée wo Ilaaḍ í bei í kpoo.

Ideí kaafe ña

25 Nsei, iyi í je ti ine ña iyi a kù t̀ò̀t̀ò̀ sèè do ine gò tità, n kù ne ide gò iyi í je woodai Lafèè. Amma si bei Lafèè í ce araarem ñ jèò ilu naane, ñ wa n sò ñe iyi í je lasabum.

26 Ñ tamaa, na wahalai waatiu ihèí á sía ine fei ku wée bei í wée nsei. 27 Bii ì ne abo, maà de kp̀aa í fèèfèè ñe. Bii ì nò ì wée kaafe, maà de abo. 28 Amma do ññu fei bii ì so abo í kù ce dulum. Bii mudèè m̀o í so m̀ak̀o, kù ce dulum. Amma ine ña iyi à so ñe, asoi andunya ññai à k̀ò̀s̀i, nò n kù bi í ye bèèbè ña.

29 Inem ña, iyi ñ wa n fò wee, waatiu kù sò má. Na ññu, hai nsei ine iyi í ne abo, í sía ku ye bei ine iyi kù ne abo. 30 Nò ine iyi wa kpata ku ce bei ine iyi kù ne inò ku fò. Ine m̀o iyi wa nyaanyi ku ce bei ine iyi kù ne inò did̀. Ine m̀o iyi wa ra ngògò, ku ce bei kù je titeè. 31 Ine iyi amanii andunya wa bukaataa ku maà dasi laakae fei si bè. Ñ wa n fò bèèbei si na iyi í jò yaase bei andunyau ihè í ye kaa kpe jiiida má. 32 N kù bi nk̀ama ku maa bitandi ñe. Ine iyi kù so abo, laakae fei si iceí Lafèè í ya wa, í ya maa de ññu ku ce iyi á d̀s̀a Lafèè si. 33 Amma ine iyi í ne abo, lasabue si mii ndii andunya ñai í ya wa. Mii iyi á d̀s̀a aboe sii í ya maa de ku ce. 34 Laakae ci ya je ak̀a. Inaabo ña iyi a kù ne m̀ak̀o do mudèè ña lasabu ñña si ideí Lafèè í ya wa ku ba a je dee dee si ara do si hunde. Amma ine iyi í ne m̀ak̀o lasabue si mii ndii andunya ñai í ya wa. Mii iyi á d̀s̀a m̀ak̀e sii í ya maa de ku ce.

35 Na aranfaani ññei ñ wa n fò iyi ihè, kù je na n dasi ñe wahala, amma na n nyisi ñe iyi í sía í ce ñai ku ba í na Lafèè ara ññe mam mam.

36 Bii ine gò í ye ama inaaboe í jla í to abòḍ nò í ye kù sía ku maa wée kaafe, nò í bi a gbaa abòḍ, kù ce bei í bi. Bii í ni a gbaa abòḍ kù ce dulum. 37 Amma ine iyi í dasi idò dim dim bii kù je do tilasi gò, bii í jilò si ama inaaboi ññu ku maà so m̀ak̀o, mii jiidai í lasabu. 38 Bèèbè moi ine iyi í jò à gba ama inaaboe abòḍ mii jiidai í ce, amma ine iyi í kò a gba titeè abòḍ ññui í ce í re.

39 À ðí aboi si m̀ak̀e bii m̀ak̀e í wée si hunde, amma bii m̀ak̀ou í ku, abou í ne araè ku so m̀ak̀o tit̀s̀ iyi í bi, lafèè de kù je woo dasi Jesu naane. 40 Amma si lasabum, bii abou í bubae jaaḍ, inò did̀s̀e á la ku re. Nò ñ tamaa Hundei Ilaaḍi í s̀m̀ ideu ihè.

8

Ije iyi à ceò kuwee

¹ Nsei si ide i mii iyi à ceò kuwee ñ lo si. Ntɔi awa fei à ne kumà si bei ì fò ña. Kumà í ya jò ine ku ne faaui, amma kubi í ya sobi ine. ² Bii ine go í tamaa ññu í mà ngɔɔ, kù mà nkàma tità si bei í jò. ³ Amma ine iyi í bi Ilaaḍ, Ilaaḍ í mà lafēe.

⁴ Iyi í je ti ide i ññai kuwee si bii ì waa bee mà í sɛa í ya ñɔɔ ña. Awa à mà iyi iwē kù je ngɔɔ si andunya. À nò à mà iyi Ilaaḍ ññu akāi í wēe. ⁵ Ntɔ ntɔ, iwē nkɔɔ do lafēe nkɔɔ í wa lele do si ile. Amma baa do iyi ine ña à waa tɔɔ iwē nkɔɔ nkɔɔ, ⁶ bi tu wa Ilaaḍ akāi í wēe. Nñui í je Baaba, hai bi tēi mii fei wa naa. Na iri ei awa à nò à wēe. Lafēe akā mōi í nò í wēe. Nñui í je Jesu Kirisi, hai bii mii fei wa ceò. Do saabuei à neò kuwee.

⁷ Amma kù je ine feii í mà iyi be. Hee nsei ine go ña iyi à tako à ne dɔɔnei iwē ku tɔɔ à waa ñɔ ññau bei ijei kuwee, nò idò ñña wa ye taale ñña na gbugbā hai ne ñña. ⁸ Kù je ijei á bɔð wa bi Ilaaḍ. Bii à je, kaa kɔɔ nwa si ngɔɔ, bii a kù nò a kù je, kaa jò ka kua ngɔɔ.

⁹ Amma í ce laakai ña ku ba ara ku ne nñe ku maà dasi ine go ña dulum. ¹⁰ Bii nsei, awɔ iyi ì ne kumà ì buba ì waa je ilei iwē, ine iyi kù ne gbugbā, bii í ye be, ññu mō á ne wɔɔkɔ ku je ijei kuweeui baa bii idɔe wa yeð taalee. ¹¹ Nò do saabui kumàe kpaasi ku ce nfe, ññu mō iyi Kirisi í ku na iri e. ¹² Bii ì waa cea kpaasi hai ne gbugbā ññe ña dulum beɛbe ña nò ì waa mee ña si idò ñña ña, Kirisi takaei ì waa cea dulum ña. ¹³ Na ññu, bii ññai á jò kpaasim go ku dasi kurara, n kaa n ño ñña má ajo kāma ku ba n maà n dasie kurara.

9

Kpāai mii iyi woo be í ne do ice iyi í ne ku ce

¹ N kù ne aram nii? N kù je woo bei? N kù ye Jesu Lafēe nwai? I kù je isoi icem iyi ñ cea Lafēe ñai? ² Baa bii ine go ña à kɔ ku mà m bei woo be, ñ je woo be bi tu ñe, domi ññei í je sēeda iyi wa nyisi iyi amuu woo bei Lafēe ñ nɔ nɔ.

³ Ine ña iyi à waa wusem, ide iyi an je ñña wee. ⁴ A kù ne kpāa ka je nò ka mōi? ⁵ A kù ne kpāa ka ne abo woo dasi Jesu naane iyi á si wa bei woo be go ña à waa cei? Bei ifoi Lafēe ñau do Sefaa Piee? ⁶ Mà amu do Baanabasi awa akāi a kù ne kpāai a ya na wa ije, í gbe ka ce ice? ⁷ Ine kāma kaa bɔ ikoí igù do fiai ññu takae. Ine kāma kaa lo jli ndii rezēe iyi kù je isoe. Nò ine kāma kaa maa degbe mēemu gaa iyi kù waa mō amɔe.

⁸ Kù je do bisii amanē ññu akāi ñ wa n fòò ideu ihē. Ide akāui do iyi woodai Moizi wa fò. ⁹ Moizi í kɔ si tiai woodaɔe í ni, i maà ti í dī gelei kete iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔe. Na kete ñai Ilaaḍ í fò iyi be ba. ¹⁰ Mà na iri nwai wa fò ideu. Oo, na iri nwai à kɔɔ, domi í sɛa woo logoo do ine iyi wa kpokpo anja fei a kù ne cɔ kpāai ikpē ñña. ¹¹ Ide iyi à sɔ ñe í yei bei idei Hundei à gbē ññe. Debei, bii ì mu nwa sɔndai ara ña, aa jò ku la ññei? ¹² Bii ine go ña à ne kpāae bi tu ñe, awa mō ni a kù re ña?

Amma a kù ceò kpāau ice si ñe. À temua si fei nde ku ba ka maà ti ka dī kpāai laabaau jiidai Kirisi. ¹³ I kù mà ña iyi ine ña iyi à waa ce ice kpaasēi Ilaaḍ, bei à ya ba ije ñña? Ine ña mō iyi à je woo wee ña, si kuweeui bei à ya ba mii ku je ñña. ¹⁴ Beɛbe mōi Lafēe í jilɔɔ si ine ña iyi à waa sisi laabaau jiidau anja mō a ba ije ñña si be.

¹⁵ Amma n kù ceò kāmāe ice. N kù nò n kù wa n kɔ iyi ihē ku ba a ceem beɛbe. Ñ gbasi n kù do iyi ide iyi ñ wa n tɔɔɔ fufuu ihē á ce nfe. ¹⁶ N kù wa n tɔɔ fufu

si na iyi í jò ò wà n sisi laabaau jiiida. Amma tilasii bi tom n coo. Nò ijuukpāi á je titom bii n kù waažo ideu. ¹⁷ Bii do idəəbim nii ò wà n coo, ò ñe kpāi n ba riba. Amma tilasi ò ñe ku ce e məm nii domi Ilaađi í dasim. ¹⁸ Debei, yoomai í je ribam. Ribam nii í je n waažo laabaau jiidai Kirisi, ku maà ti ku je do ideí fia nò n maà n ti n ce ice do kpāa iyi ò ñe.

¹⁹ Ñ ñe aram, n kù je arui ine kāmā. Amma do nju fei ò ce aram arui ine fei ku ba n fa ine nkpò n naaò wa bi Kirisi. ²⁰ Bi Zuifu ña ò baa ò je bei Zuifu, ku ba n fa ña wa. Ine ña mō iyi à waa jirima wooda ò je ine akā ñja ku ba n fa ña wa baa bii amu takam n kù wa si awōi wooda. ²¹ Bi ine ña iyi a kù ñe wooda ò je ine akā ñja ku ba n fa ña wa. Kù je n kù wa n jirima woodai Ilaađ, domi ò wà n too woodai Kirisi. ²² Bi ine ña iyi a kù ñe gbugbā amu mō n ce bei ine iyi kù ñe gbugbā ku ba n fa ña wa. Ñ ce bei ine fei í ye ku ba gōgō ñja ña a ba faaba, baa bii beirei. ²³ Ñ wà n ce fei nde e ku ba kuwee iyi laabaau jiidau í ñe n basi ikpē.

²⁴ Iñe fei í mà ña si gaasai kusei ine feii í ya sei amma ine akāi í ya ba ribae. Na nju, í hanya ku ba í ba ribae ña. ²⁵ Woo ce gaasai kusei ña à ya maa mu ara ñjai si fei nde e. À waa ce be e ku ba a ba fulai wua * ña iyi á gbē ò ku wā. Amma awa à waa cei ku ba ka ba iyi ci ya tā. ²⁶ Na ñjō í ce ò wà n sei bei ine iyi í ñe mii iyi wa lele. Ñ wà n jabu amma kù je si ngbē. ²⁷ Ñ wà n wahala aram ntò ntò ku ba n kāmiae nò n maà n ti n je ine iyi aa na a lele awō ngbē waati iyi ò cea ine ña waažo ò tā.

10

I maà ya tō iwē ña

¹ Iñe inem ña, ò bi í mà ña iyi si waatii Moizi, bala nwa ñau fei kudūi ijfui à too nò aña fei à kua tenkuu do ise. ² Kudūi ijfu ku too do tenkuu ku kua í yei bei à dasi ña inyi nò à baa à je mōcōi Moizi ña. ³ Nò aña fei ije dimi akā gōi à je. Ijeu hai bi Ilaađi í naa. ⁴ Nò aña fei inyi dimi akāi à mō. Inyiu Ilaađi í jò í fita hai si kuta. Kutau í ya maa too ñai. Nò Kirisii í je kutau. ⁵ Do nju fei, Ilaađ í jò ine nkpò ñja í ku si gbagua si na iyi í jò daa ñja ku síaa si.

⁶ Nsei, mii ñau bei í je nwa yaase ku ba ka maà ñe bine laalo ña bei aña mō. ⁷ Nò í maà ya tō iwē ña bei gōgō ñja ña à ce. Í mà ña iyi à kō ideí iwē ku tō ñja à ni, ine ñau à buba à je à mō, nò à dede à waa jojo. ⁸ Ka maà ya ce adei abo kaafe bei gōgō ñja ña à ce, nò amanē dubu kōnfia do mēeta (23.000) í ku si ajo akā. ⁹ Ka maà ya ka cō laakai Ilaađ bei í to bei gōgō ñja ña à ce, nò ñjo ña à kpa si ña ine nkpò. ¹⁰ Ka maà gbagba bei gōgō ñja ña à ce, nò amalekai iku í kpa ña.

¹¹ Mii ñau bei í ba ña bei yaase, nò à kōo ku ba ka ce laakai ara nwa, awa iyi à wēe si waatii ankāanyiu ihē. ¹² Na nju, ine iyi í taaa nju wa leeki dim dim ku jò ku ce laakaii ara e, ku ba ku maà ti ku cuku. ¹³ I kù ye dimii laakai ku cō gō ña iyi kù je dimi iyi ine fei í ya ye. Ilaađ ilu naane kaa jò a cō laakai ñje ku re zaka bei aa yōkō í temuao ña. Amma si laakai ku cō baa yooma fei í ya nyi ku ce bi ku fita má ku ba í yōkō temua ña.

¹⁴ Na nju kpaasim ña, í saa iwē ku tō ña. ¹⁵ Ñ wà n ba ñe ide ku fōi bei ilu laakai ña. I jò í ce lasabu si iyi ò wà n fō ña. ¹⁶ Si ijei Lafē, kōofu iyi à ya ka so ka saabuò Ilaađ wa nyisi iyi à ñe ikpē si ñjei Kirisi. Nò pēe iyi à ya ka so ka buu wa nyisi iyi à ñe ikpē si arai Kirisi, mà irei. ¹⁷ Si na iyi í jò awa fei pēe akāui à je, ñjui í jò baa do iyi à kpō fei à je ara akā, domi awa fei à ba ikpē nwa si pēe akāu.

*

9:25 fulai wua Si waati ñja ine iyi í cua kpaasi ña si gaasai kusei, fulai wuai à ya daa si iri

18 I cò inei Izireli ña. Ine ña iyi à waa je ijei kuwee, à ne ikpè si bi ku weeu, mà irei. 19 Debei, mii ñ wa n fò. N kù ni ña iyi à ya ceò kuwee í je ngògò. N kù nò n kù ni iwèu takae mò í je ngògò. 20 Aawo, amma ñ wa n fò ñ ni kuwee iyi woo tào iwè ñau à ya ceu, inei inòoko ñai à ya cea, kù je Ilaaã. Nò wee n kù bi í ne ikpè do inei inòoko ña. 21 Ine iyi í ya je ijei Lafèe ña nò í mò mii iyi í wa si kòofue ña, í kaa nyi í sinda í ño ña iyi à ceað inei inòoko ña kuwee má ña nò í mò mii iyi í wa si kòofu ña ña. 22 À bi ka dede igui Lafèei? À roo gbugbái?

I ce fei ndee ku ba ine ña a mà beerei Ilaaã

23 Ine gò nñe ña à ya ñi, ñ ne kpāai n ce mii fei. Ntò, amma fei ndee si á sía nñe. Ntò ntò, í ne kpāai í ce mii fei ña, amma fei ndee kaa mua ine gbugbā. 24 Ine kāma ku maà dede aranfāanii nñu takae amma ku dede ti ine mmu ña.

25-26 Kukòl idei Ilaaã wa fò í ñi, ilè do mii iyi í wa si fei ti Aã Lafèei. Na nñu, ña iyi à waa ta aja fei í ño ña, í maà bee ide kāma ña ku ba idò nñe ku maà ye taale nñe.

27 Bii hai dasi Jesu naane gò í kpe ñe ku je, bii í dasi idò í koo ña, mii iyi à na ñe fei, í je ña, í maà ya bee ide kāma ña ku ba idò nñe ku maà ye taale nñe. 28 Amma bii ine gò í sò ñe í ñi, iyi ihè à ceò kuwee, í maà ño ña na ine iyi í sò ñe idòe ku maà ye taale. 29 Kù je na idòl inñe taka nñe, amma na ti ine iyi í sò ñeui.

Ntò ntò, idòl ine gò kaa ye taalei ara ku nem. 30 Bii ñ saabu Ilaaã si ije, ine kāma kù ne kpāa ku ye taalem na ijeu iyi ñ saabuò Ilaaã tā.

31 Na nñu, bii ñ je ñ waa mò ña, walakò bii ñ waa ce ngògò ña í ce fei ndee ku ba ine ña a mà beerei Ilaaã. 32 I ce kuwee nñe do yaase bei í kaa dasiò ine kāma kurara ña, hai Zuifu ña do Gerèki ña hee do inei igbei Ilaaã ña fei. 33 I sisiim ña. Amu takam ñ wa n ce kookaai ku ba kucem ku dōa ine fei si, si mii baa yooma fei. N kù wa n de aranfāanii amu takam, í gbe ti zamaa iyi í gbe fei ku ba a ba faaba.

11

1 I sisiim ña bei amu takam ñ wa n sisi Kirisi.

Yaase bei í sía ine ku nyisiò beerei Ilaaã wee

2 Ñ wa n saabu ñe do iyi í ya maa ye gigiim si fei ndee ña, do si bei í mu cio iyi ñ kò ñe siu dim dim ña. 3 Amma ñ bi í mà ña iyi Kirisi í je ine ngboi inemòkò baa yooma fei, inemòkò mòi í je ine ngboi aboe, Ilaaã mòi í je ine ngboi Kirisi.

4 Inemòkò iyi wa ce kutò walakò walii fei, bii í bii irie kù waa nyisi beerei ine ngboe. 5 Amma inaabo iyi wa ce kutò walakò walii fei, bii kù bii irie, kù waa nyisi beerei ine ngboe. Í yei bei inaabo iyi à gbogoo irie. 6 Bii inaabo kù waa bi mango ku we, ku gbogoo irie. Amma bii iri ku gbogoo í jeaa anyò, ku we mango. 7 Kù sía inemòkò ku bii irie domi Ilaaã í takae ku jòo nò ku nyisi amboe, amma inaabo, amboei inemòkòl wa nyisi, 8 domi hai si kutaka inemòkòl ku fita hai si inaabo, amma inaabo í fita hai si inemòkò. 9 Beebe mòi a kù taka inemòkò na inaabo amma à taka inaabo na inemòkò. 10 Na nñu, na irii amaleka ña í sía inaabo ku we mango ku nyisi iyi nñu wa sūa mòkòl nñu iri ilè. 11 Amma do nñu fei si wajui Lafèe ine gò kaa yòkò ku ni nñu í ne gbugbā nñu ku ce kuwee nñu ikā, domi inaabo í ne bukaatai inemòkò, inemòkò mòi í ne bukaatai inaabo. 12 Bei à nya inaabo hai si inemòkò, beebe mòi à bí inemòkò hai bi inaabo, amma Ilaaãl wa ce fei ndee.

13 Ine taka nñe í lasabu ña. Í sía inaabo ku tào Ilaaã hai we mango? 14 Ine taka nñe í kù mà ña iyi anyòl bii inemòkò í ne ntoi iri siso? 15 Amma bii ntoi irii

inaabo í sɔ, boodai. À muaa ntoi iriei ku je bei fuugese. ¹⁶ Bii ine gɔ wa bi ku ba wa kakɔo ku ce si ideu be, amu de ñ wa n fɔ iyi si inɔ nwa do si igbei inei Ilaaɔ ña a kù ne dɔɔne mmu gɔ ma.

Ijei Lafɛɛ

(Cɔ Matie 26:26-29; Maaku 14:22-25; Luku 22:15-20)

¹⁷ Ide iyi an sɔ ñe nsei, n kaa n saabu ñje si, domi á sɛa kutɔtɔɔ ñje ñau ku mu ñje gbugbāi wo, amma wee nsei wa keke ñei. ¹⁸ Sinte, à sɔm à ni bii ì tɔtɔ ña ine gɔ ña à wa si inɔ ñje iyi ñjeɔ ña ì ci ya ne anu akā. Nɔ ñ tamaa ntoi. ¹⁹ Nto nto, kù ne bei á ce iyi ñje ku fɛɛfe kù wa si anini ñje, ku baa mà ine ña iyi à je ti nto. ²⁰ Bii ì tɔtɔ ì waa je ña, ì ya tamaa bei ijei Lafɛɛi ì waa je ña amma iboi, ²¹ domi bii ì buba ña gbakā, ine fei ì ya maa saasai ku je sɔndæ iyi ì naaɔ wa, nɔ a jò ine gɔ ña do ari, nɔ ine gɔ ña à je à mɔ hee atɛ ku kpa ña. ²² I kù ne kpasɛi ara ñje bii aa je ì mɔ ñai? Mà ì bi ì donda igbei inei Ilaaɔ ña, nɔ ì dasi ilu are ña anyo ñai? Beirei an ni ñje. N saabu ñje? Aawo, n kaa n saabu ñje si ñju be.

²³ Ide iyi ñ gba hai bi Lafɛɛ ñ kɔ ñje si wee. Idù ajo iyi à so Lafɛɛ Jesu à daa ine ña si awɔ ì so pɛɛ ²⁴ ì saabu Ilaaɔ, nɔ ì bububue. Nɔ ì ni, iyi ihɛi ì je aram iyi ñ na na iri ñje. I ya ce iyi ihɛ ì maa yeɔ gigim ña. ²⁵ Bɛɛbe moi, iyi à je à tā, ì so kɔofu ì ni, kɔofuu ihɛi ì je akabuu titɔi Ilaaɔ iyi ì dɔ do ñjem. Waati iyi ì waa mɔ do kɔofuu ña fei, ì ya coo ì maa yeɔ gigim ña. ²⁶ Waati kāma iyi ì waa je pɛɛu nɔ ì waa mɔ do kɔofuu ña fei, ikui Lafɛɛi ì waa sisi ña hee koo nyiɔ wa.

²⁷ Na ñju, ine iyi ì je pɛɛi Lafɛɛ walakɔ ì mɔ do kɔofue, nɔ kuwɛɛɛ kù je dee dee, ì raraa arai Lafɛɛ do ñjei. ²⁸ Na ñju, ine fei ku wuse arae ku bei ku je pɛɛu, nɔ ku mɔ do kɔofuu. ²⁹ Nto nto, bii ì je nɔ ì waa mɔ ña nɔ ì kù mà ña iyi arai Kirisii, ì waa soa ara ñje taalei si kuje do si kumɔ ñje. ³⁰ Njoi ì jò ine nkɔɔ ñje wa ce bɔɔ nɔ gɔgɔ ña à je mɔngɔ ña, gɔgɔ ña mɔ à ku. ³¹ Bii à kiiti ara nwa do nto, Ilaaɔ kaa kiiti wa má. ³² Amma bii Lafɛɛ ì kiiti wa, ì ya jò ka baa si kpāa jiidai ku ba ku maà ye taale nwa do inei andunya ña ajo.

³³ Na ñju, ñje inem ña, bii ì waa tɔtɔo ku ba ì je ña, ì jò ì ya degbe ñje. ³⁴ Bii ari wa kpa ine gɔ, ku je sɔndæ kpasɛi ku ba ì maà na ì so taale si kutɔtɔo ñje. Ide iyi ì gbe, an ce ñe cioe bii ñ na ñ to wa.

12

Amua ña iyi Hundei Ilaaɔ wa mu nwa

¹ Nsei, ñje inem ña, iyi ì je idei amua ña iyi Hundei Ilaaɔ wa mu nwa, ñ bi ì mà ntɔe ña. ² Ì mà ña, waati iyi ì kù mà Ilaaɔ ña à ya maa fa ñei si kpāai iwɛ deki ña ku tɔɔ. ³ Na ñjoi ì jò ñ wa n bi ì mà ña, ine kāma iyi ì jò Hundei Ilaaɔ wa gbāa fei kaa yɔkɔ ku ni à ceekpe Jesu. Nɔ ine gɔ kaa yɔkɔ ku ni Jesui ì je Lafɛɛ, bii kù je Hundei Ilaaɔi wa gbā lafɛɛ.

⁴ Amua ikā ikāi ì wɛɛ, amma Hundei akāui wa kpɛ ña. ⁵ Ice ikā ikāi ì wɛɛ, amma Lafɛɛ akāi à waa cea. ⁶ Gbugbāi Ilaaɔ wa ce ice si ine fei ikā ikā, amma Ilaaɔ akāui wa mua ine fei gbugbāi iyi á ceɔ ice baa yooma fei. ⁷ Ì na ine fei amua iyi wa nyisi iyi Hundei wa ce ice sie nɔ ku ceɔ ice na aranfāanii ine fei. ⁸ Hundei Ilaaɔi ì ya mua ine gɔ ña amua a muad ine ña bisi, nɔ Hundei akāui ì ya mua ine gɔ ña mɔ amua a fɔ ide do kumà. ⁹ Hundei akāui ì ya mua ine gɔ ña gbugbāi naane ku dasi, nɔ ku mua ine gɔ ña gbugbā a jò bɔɔ ña a ba iri. ¹⁰ Bɛɛbe moi Hundei akāui ì ya mua ine gɔ ña gbugbā a ceɔ maamaake ña, nɔ ku cea ine gɔ ña amua a ceɔ walii, nɔ ku mua ine gɔ ña mɔ bisi a mà bii ì je mii iyi ine gɔ wa ce do Hundei Ilaaɔi wala bii ì je do hundei mmu gɔi. Ì ya jò ine gɔ ña a fɔ ide

do fee ɲa iyi a kù waa gbɔ, nɔ ku mua ine gɔ ɲa mɔ bisi a tuseɔ ideu. ¹¹ Amma Hunde akāui wa ce fei ndeε. Wa mua ine fei amua ikā ikā bei í bi.

Woo dasi Jesu naane ɲa fei à je ikō ikā ikāi ara akā

¹² Kirisi í yei bei ara akā do ikō nkpɔ nkpɔ. Arau akāi baa bii í ne ikō nkpɔ nkpɔ, ¹³ domi Hunde akāi à da nwa si ku ba awa fei ka je ara akā, hai Zuifu ɲa hee do dimi mmu ɲa, hai aru ɲa hee do ine ɲa iyi a ne ara ɲa. Nɔ bi Hunde akāui awa fei à waa mɔ.

¹⁴ Kù je ikō akāi ara í ne, amma nkpɔ nkpɔi. ¹⁵ Baa bii ise í fɔ í ni, si bei n kù je awɔ n kù wa si ara, do nɲu fei, í wa si ara. ¹⁶ Baa bii itf í ni, si bei n kù je iju n kù wa si ara, do nɲu fei nɲu mɔ í wa si ara. ¹⁷ Bii arau fei í je iju, beirei á ce ku gbɔ ide. Walakɔ bii fei ndeε í je itf, beirei á ce ku gbɔ inúnu. ¹⁸ Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ í dasi ikō ikā ikā fei si arai bei í bi. ¹⁹ Bii ara kù ne ikō ikō kaa ce. ²⁰ Na nɲu, ikō nkpɔ nkpɔi í weε, amma arau akāi.

²¹ Iju kaa yɔkɔ ku sɔ awɔ ku ni nɲu kù ne bukaataε. Iri mɔ kaa yɔkɔ ku sɔ ise ku ni nɲu kù ne bukaataε. ²² Iyi í re mɔm, baa ikōi ara ɲa iyi à ya ni a kù ne gbugbā, ara í ne bukaata mɲa jiida. ²³ Nɔ ikō ɲa iyi à ne anyɔ si ara, à ya ka gbɔ ɲa ku re. Iyi a kù jɔ ka maa kpe iri ɲa, anjai à ya ka gbɔa ku re. ²⁴ Amma ikō ɲa iyi à gbe iyi a kù ne anyɔ, a kù ne bukaatai ka gbɔ ɲa beεbe. Ilaaɔ í ce ara beεbei ku ba ikō ɲa iyi a kù ne beεre ɲau ka jirima ɲa ku re. ²⁵ Í cooi ku ba ara ku maà feεfeε nje, amma ikō ikā ikā ɲau fei a maa gbɔa nje. ²⁶ Bii ikōi ara gɔ í ba wahala, anjaɔ iyi à gbe ɲau feii à ya gbɔ ara kurou ajɔ. Beεbe moi bii à saabu gɔgɔ, anjaɔ iyi à gbe ɲau fei à ya ne inɔ didɔi ajɔ.

²⁷ Nsei iɲe fei í je arai Kirisi nɔ ine baa yooma nɲe fei í je ikō ikā ikāε. ²⁸ Beεbei, si igbei inei Jesu ɲa Ilaaɔ í tako í cica ine gɔ ɲa à je woo be ɲa, minjisia walii ɲa, meetasia mɔ woo kɔ ine ɲa si cio. Si anyii nɲu nɔ í cea ine gɔ ɲa amuai maamaake ɲa ku ce, ine gɔ ɲa mɔ à ne amuai bɔɔ ɲa ku faaba, ine gɔ ɲa mɔ à ne amuai ine ɲa ku sobi, ine gɔ ɲa mɔ à ne amuai ine ɲa ku cuaɔ, nɔ ine gɔ ɲa mɔ aa yɔkɔ a fɔ fee ɲa iyi a kù waa gbɔ. ²⁹ Kù je anja feii à je woo be ɲa, walakɔ walii ɲa, walakɔ woo kɔsi cio ɲa. Kù nɔ kù je anja feii à ne amuai maamaake ɲa ku ce ³⁰ walakɔ amuai bɔɔ ɲa ku faaba. Anja fei sisi à nɔ à ne amuai fee ɲa iyi a kù waa gbɔ ku fɔ, walakɔ ideu ku tuse. ³¹ Amma í hany a de amua ɲa iyi à re do beεre ɲa.

Iyi í re mɔm, an nyisi ɲe kpāa iyi í re fei ndeε.

13

Idei Kubi

¹ Baa bii ñ wa n fɔ ide do feei amane ɲa ikā ikā do ti amaleka ɲa nɔ n kù ne kubi, ñ yei bei iso iyi à waa cā walakɔ bei londi. ² Baa bii ñ ne amuai walii ku ce, nɔ ñ mà asiiu fei nɔ ñ ne kumà fei, baa bii ñ dasi Ilaaɔ naane hee bei an yɔkɔ ñ jɔ geete ku tekf, bii n kù ne kubi, n kù je ngɔgɔ. ³ Baa bii ñ kpāa ilu are ɲa amaninim fei, nɔ baa bii ñ jɔ à sɔ aram bei injai kuwee, bii n kù ne kubi, n kaa n ba riba.

⁴ Kubi í ya temua, í ya nɔ ku ce mii jiida, ci ya ja igu, ci ya so arae lele, nɔ ci ya je ilu faau. ⁵ Kubi ci ya ce mii gɔ iyi kù je dee dee, nɔ ci ya de aranfaanii nɲu akā. Ine iyi í ne kubi idɔe ci ya kɔ gbāa gbāa, nɔ ci ya jile idei taale si idɔe. ⁶ Ine iyi í ne kubi ci ya weεɔ inɔ didɔ si mii iyi kù je dee dee, í gbe si mii iyi í je ntɔ. ⁷ Kubi ci ya mɔngɔ nkāma. Naane ku dasie do kpāa ku cɔe do temuε ci ya tā.

⁸ Kubi ci ya ne kɔɔ. Amma walii ku ce á na ku kpa iri, fee ikā ikā ku fɔ á na ku tā, nɔ kumà amane mɔ á na ku tā. ⁹ Mii ɲau à na ku kpa iri si na iyi í jɔ kumà

nwa do walii ku ce nwa, gɔgɔe kù kɔ. ¹⁰ Amma waati iyi mii iyi í kɔ á naa, waati beɛbei, iyi kù kɔ á ne.

¹¹ Waati iyi ñ weɛ keeke, ñ ya n maa n fɔ ideɪ bei ama keeke, nɔ n maa n ce laakai bei ama keeke, nɔ n maa n lasabu bei ama keeke, amma nsei iyi ñ ce ine ngbo ñ jò daai ama. ¹² Iyi à waa ye nsei í yei bei mii iyi à waa hɔnne bari bari si iso fufu, amma ajo wa naa iyi aa ka ye ijuò iju. Iyi ñ mà si nsei kù kɔ, amma waati nɗu an màa sãa sãa bei Ilaaɔ í màm.

¹³ Nsei mii mɛɛtau ihɛi í weɛ. Mii nɗu wee, naane ku dasi, do kpãa ku cɔ, do kubi. Amma kubi í re nɗa.

14

Idei amuai Hundei Ilaaɔ

¹ Na nɗu, kubii í sɩa í dɛde nɗa. Nɔ í dɛ amua nɗa iyi Hundei Ilaaɔ wa mu nwa, iyi í re mɔm nɗui í je walii ku ce. ² Ine iyi wa fɔ ide do fee iyi kù waa gbɔ, Ilaaɔi wa ba ide ku fɔ, kù je amane, domi ine gɔ kù waa gbɔ ideɪ. Amma ideɪ asiii wa fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ. ³ Amma ine iyi wa ce walii amane nɗa í ya ba ide ku fɔ. Í ya jò a leekɩ si naane ku dasi dim dim, nɔ ku mu nɗa gbugbã, nɔ ku tũ inɔ nɗa. ⁴ Ine iyi wa fɔ ide do fee iyi kù mà, naane ku dasii nɗu takaei wa mua gbugbã. Amma walii, inei igbei Jesu nɗa wa mua gbugbã.

⁵ Á dɔɔm si bii inɗe fei í waa fɔ ide do fee nɗa iyi í kù waa gbɔ nɗa, amma iyi ñ wa n bi wa re, nɗui í je í ya maa ce walii nɗa. Ñ ni beɛbei si na iyi í jò ine iyi wa ce walii, icɛɛ í ne aranfaani í re ine iyi wa fɔ ide do fee nɗa iyi kù waa gbɔ, í gbe bii wa tuse ideui, nɔ ku mua inei igbei Jesu nɗa gbugbã. ⁶ Nsei, inɗe inɛm nɗa, aranfaani yoomai aa ba nɗa bii ñ naa bi tu nɗe nɔ ñ wa n fɔ fee iyi í kù waa gbɔ nɗa. Í kaa ba aranfaani kãma nɗa. Amma bii ñ sɔ nɗe yaasei ide iyi Ilaaɔ í sɔm, walakɔ ñ sisi nɗe idei kumà, walakɔ ideɪ walii, walakɔ cio gɔ, ine nɗu á ne nɗe aranfaani.

⁷ Beɛbe mɔi, mii iyi kù ne kuweɛ bei yeè do mɔɔlɔ bii à waa cãa, bii a kù waa cãa dee dee, beirei ine gɔ á ce ku gbɔ yaaseɛ. ⁸ Ine mɔi iyi wa cã gãgãi igũ, bii kù waa cãa dee dee, yooi á ce sɔɔlui igũ. ⁹ Beɛbe mɔi, bii kù je ñ waa fɔ fee iyi ine nɗa à mà nɗa, beirei aa ce a gbɔ yaaseɛ. Ide nɗe á nei si fufu. ¹⁰ Fee dimi ikã ikã nkpɔi í wa si andunya, nɔ kãmaɛ kù kua yaase. ¹¹ Do nɗu fei, bii ñ kù wa n gbɔ fee iyi à waa bam ku fɔ, ine iyi wa fɔɔu, dimi mmui í je bi tom, nɔ amu mɔ ñ je dimi mmu bi lafɛɛ. ¹² Beɛbe mɔi inɗe mɔ, si na iyi í jò ñ waa dɛ amuai Hundei Ilaaɔ nɗa, á sɩa í hanyai í dɛde amua nɗa iyi á jò naane ku dasii inei igbei Jesu nɗa ku bɔ waju.

¹³ Na nɗu, á sɩa ine iyi wa fɔ ide do fee iyi a kù waa gbɔ ku tɔɔ Ilaaɔ amua iyi á tuseò ideu. ¹⁴ Bii ñ wa n ce kutɔɔ do fee iyi ñ kù wa n gbɔ, hundem nii wa ce kutɔɔ, amma lasabum kù waa ce nkãma. ¹⁵ To, nsei, beirei an ce. An ce kutɔɔ do hundem do lasabum ajo. An kɔ iri do hundem do lasabum ajo. ¹⁶ Bii do hunde nɗu akãi ñ waa saabu Ilaaɔ nɗa, beirei ine nɗa iyi à gbe aa ce a ni Ami si kutɔɔɛ. Kaa ce, domi a kù mà iyi ñ waa fɔ nɗa. ¹⁷ Baa bii kutɔɔɛ í sɩa, kaa mua lafɛɛ nɗa gbugbã.

¹⁸ Ñ wa n saabu Ilaaɔ si na iyi í jò ñ ya n fɔ fee nɗa iyi ine nɗa a kù waa gbɔ ñ re inɗe fei. ¹⁹ Amma si igbei inei Jesu nɗa ñ gbasi n fɔ ide icu miu do yaane n kɔa ine nɗa si cio do iyi an fɔ ide icu dubu mɛɛwa do fee iyi ine nɗa a kù waa gbɔ.

²⁰ Inɗe inɛm nɗa, í maà ya wãa ide bei ama keeke nɗa ma nɗa. Bii í je ideɪ laalɔ ku cei, í sɩa í ye bei ama keeke nɗa iyi a kù mà laalɔ ku ce, amma si kpãai ide ku wãa í jò í ye bei ine ngbo nɗa. ²¹ Si tiaɪ woodai Ilaaɔ à kɔɔ à ni, Lafɛɛ í ni, an jò ise mmu nɗa

a ba inɛ ɲau ihɛ ide ku fɔ do fee mmu *.

Amma do ɲɲu fei, a kaa gbɔ idem.

²² Amuai ide ku fɔ do fee iyi inɛ ɲa a kù waa gbɔ, nyindai í jɛ bi hai dasi Jesu naane ɲa, kù jɛ bi woo dasi naane ɲa. Amma amuai idei Ilaaɗ ku waazo ɲɲui í jɛ nyinda bi woo dasi Jesu naane ɲa, kù jɛ bi hai dasi naane ɲa.

²³ Na ɲɲu, bii inɛi igbei Jesu ɲa fei à tɔtɔɔ, nɔ inɛ fei ku lɔsi ku fɔ fee iyi inɛ ɲa a kù waa gbɔ, bii inɛ titɔ ɲa walakɔ hai dasi Jesu naane ɲa à lɔ wa, a kaa ni ì waa sũmu ɲai? ²⁴ Amma bii inɛ fei wa waazo idei Ilaaɗ, bii hai dasi naane go í lɔ wa walakɔ inɛ titɔ go, ideu á tosi idɛ nɔ ide iyi inɛ ɲa à waa fɔu ku jò ku mà dulum dɛɛ. ²⁵ Nɔ lasabuɛ á fita gbugbã, nɔ ku gule ku tɔɔ Ilaaɗ ku ni, ntɔi, Ilaaɗ í wa si anini ɲɲe.

Yaase jiida si kutɔtɔɔ

²⁶ Na ɲɲu, inɛ inɛm ɲa, beirei aa ka ce. Bii ì waa tɔtɔɔ ɲa inɛ go ɲɲe ɲa aa nɛ iri ku kɔ, inɛ go ɲa mɔ cio ku kɔsi, inɛ go ɲa mɔ idei Ilaaɗ ku waazo, inɛ go ɲa mɔ ide ku fɔ do fee iyi a kù waa gbɔ, inɛ go ɲa mɔ yaasei fee ɲau ku tuse. Í sɓa í maa ce fei ndɛɛ ɲa ku ba ku mua inɛi igbei Jesu ɲa gbugbã. ²⁷ Bii inɛ go ɲa à waa fɔ ide do fee iyi a kù waa gbɔ, kù sɓa a re amane minji wala mɛɛta nɔ á sɓa a fɔ ide akã akã, nɔ inɛ go mɔ ku maa tuseɛ ideu. ²⁸ Amma bii inɛ go kù wa bɛ iyi á yɔkɔ ku tuse ideu, i jò ku koko si kutɔtɔɔu, nɔ ku jɛ Ilaaɗi wa baa ide ku fɔ. ²⁹ Inɛ ɲa iyi à waa ce walii, í sɓa ku jɛ amane minji wala mɛɛta ku fɔ ide nɔ inɛ ɲa iyi à gbe a wuse ideu a cɔ. ³⁰ Bii Ilaaɗ í nyisi inɛ go ngɔgo si kutɔtɔɔu, i jò inɛ iyi í tako wa fɔ ideu ku koko. ³¹ Inɛ fei aa yɔkɔ í ce walii akã akã ku ba inɛ fei ku ba ikɔ nɔ i ba gbugbã ɲa. ³² Í sɓa walii ɲa a kãmia amua ɲa. ³³ Ntɔ ntɔ, Ilaaɗ kù bi ka maa ce kuwɛɛ nwa bɛɛteke, í bi ka cooi si laakai ku sũ.

Si bei inɛ ɲa à ya ce si igbei woo dasi Jesu naane ɲa fei, ³⁴ í sɓa inaabo ɲa a ya koko bi kutɔtɔɔ. Kù sɓa a fɔ ide, amma a sũ iri ilɛ si bei wooda wa fɔ. ³⁵ Bii à bi a mà ngɔgo a ya bee mɔkɔ ɲa ɲa kpasɛ, domi kù jɛ dee dee inaabo ku maa fɔ ide bi kutɔtɔɔ.

³⁶ Hai bi tu ɲɛi idei Ilaaɗ í sinti? Ma inɛ akã ì gbaa ɲa. ³⁷ Bii inɛ go í tamaa ɲɲu í jɛ walii, walakɔ wa tamaa ɲɲu í ba amuai Hundei Ilaaɗ, í sɓa ku jɛsi iyi ide iyi ì jò ɲɲɛu woodai Lafɛɛi. ³⁸ Inɛ iyi kù jɛsi bɛɛɛɛ a kaa gba lafɛɛ †.

³⁹ Na ɲɲu, inɛ inɛm ɲa, i dɛdɛ amuai walii, amma i maà ti í ganji woo fɔ ide do fee iyi a ci ya fɔ si andunya. ⁴⁰ Amma i ce fei ndɛɛ dee dee do yaase jiida ɲa.

15

Kujti Kirisi hai si bale

¹ Inɛ inɛm ɲa, ì wa n ye ɲɛ gigii laabaau jiidau iyi ì sɔ ɲɛ wo nɔ ì gba ɲa, ì nɔ ì waa leekɔ si ɲa. ² Bii ì nɔ ì muu dim dim ɲa si bei ì sisi ɲɲɛu, ɲɲui í jɛ faaba ɲɲɛ. Amma bii ì kù muu dim dim ɲa, inya ngbei ì dasi naane ɲa.

³ Ide iyi í nɛ amboe í re ɲɲui ì sisi ɲɲɛ bɛ si bei à daam si awɔ. Ideu wee. Kirisi í ku na irii dulum du wa si bei kukɔi idei Ilaaɗ wa fɔ. ⁴ Á suu nɔ í jɛ hai si bale si ajo mɛɛtasia si bei kukɔi idei Ilaaɗ wa fɔ. ⁵ Í tuse arɛɛ bi Sefaa iyi í jɛ Pɛɛɛ, si anyii ɲɲu bi mɔcɔ maateeje ɲau. ⁶ Si anyii ɲɲu, í bei í koo í tuse arɛɛ bi mɔcɔɛ

* **14:21** on jò isɛ mmu ɲa a ba inɛ ɲau ihɛ ide ku fɔ do fee mmu Ilaaɗ wa fɔ idei ijuukpã iyi inɛi Izireli ɲau à ye si waati iyi isɛ mmu ɲa à na à jɛ ɲa igũ. Isɛ mmu ɲau à mu ɲa à nɛɔ ilɛ mmu, amma do ɲɲu fei lasabu ɲa kù lɔsi ide iyi Ilaaɗ wa sɔ ɲau. † **14:38** a kaa gba lafɛɛ A kù mà yaasee sãa sãa. Á yɔkɔ ku jɛ Pɔlu í ni inɛi igbei Ilaaɗ ɲa a maà gba lafɛɛ, wala Ilaaɗ kaa gba lafɛɛ.

ɲa iyi à re baa amanɛ ɔ́ɔ miuu. Nkpɔ ɲa í wɛɛ baa nsei, amma inɛ ɔ́ ɲa à ku. ⁷Nɔ́ í koo í tuse arae má bí Zaaki, si anyiɛ í bei í koo í tuse arae bi woo bɛ ɲau fei.

⁸Si anyii aɲa fei í bei í tuse arae bi tom, amu iyi ñ yɛ bei inɛ iyi cukpai kubíe kù kɔ́ à bei à búu. ⁹Ntɔ́ ntɔ́, amui ñ jɛ keekei woo bɛ ɲau. N kù to a kprem woo bɛ, domi ñ kpá inɛi igbei Ilaaɔ́ ɲa iju. ¹⁰Amma mii iyi ñ jɛ nnyi, na didɔ́i Ilaaɔ́i, nɔ́ didɔ́ iyi í ceem nɔu kù ce nfe. Ñ ce kookaai ñ re baa woo bɛ ɲau fei, amma kù jɛ amu takam nii ñ coo, didɔ́i Ilaaɔ́ iyi í wa sim nii í coo. ¹¹Na nɲu, ide akáui awa fei à waa waazo bɛ, nɲu mɔ́i ñ nɔ́ ñ dasi naane ɲa bɛ.

Kujl nwa hai si bale

¹²Nsei à waa waazo iyi Kirisi í ku nɔ́ í jl hai si bale má. Nɔ́ beirei í ce inɛ ɔ́ ɲɛ ɲa à ya ñi iku ɲa a kaa jl ma. ¹³Bii iku ɲa a kaa jl hai si bale, debɛi Kirisi mɔ́ kù jl. ¹⁴Nɔ́ bii Kirisi kù jl, waazo nwa ngbei, nɔ́ naane ku dasi nɲɛ mɔ́ ngbei. ¹⁵Bii í jɛ ntɔ́i iku ɲa a kaa jl hai si bale, debɛi Ilaaɔ́ kù jl Kirisi wo. Debɛi, sɛɛda iboi à waa jɛa Ilaaɔ́ si waati iyi à ñi í jl Kirisi hai si bale. ¹⁶Ntɔ́ ntɔ́, bii iku ɲa a kaa jl, Kirisi mɔ́ kù jl wo. ¹⁷Nɔ́ bii í jɛ Kirisi kù jl hai si bale wo, ñ kò ñ wa si dulum du ɲɛi, nɔ́ naane ku dasi nɲɛ ngbei. ¹⁸Nɔ́ inɛ ɲa mɔ́ iyi à dasi Kirisi naane à bei à ku, à ce nfei. ¹⁹Bii na kuwɛɛu ihɛ nɲu akáì à dasi Kirisi naane, à jɛ ilu araare ɲa í re baa inɛ fei.

²⁰Amma ntɔ́ ntɔ́ Kirisi í jl hai si bale, nɔ́ í jɛ inɛ sinte si inɔ́i inɛ ɲa iyi aa na a jl. ²¹Iɲɛ fei ñ mà ɲa iyi iku í naai hai bi inɛ aká. Bɛɛbɛ mɔ́i kujli iku ɲa í naa hai bi inɛ aká. ²²Ntɔ́ ntɔ́, si bei ara aká nwa do Adamu í jò awa fei aa ka na ka ku, bɛɛbɛ mɔ́i anu aká nwa iyi à ce do Kirisi á jò awa fei ka na ka jl hai si bale, ²³amma inɛ fei do waatiei. Sinte Kirisii, si anyii nɲu inɛ ɲa iyi à jɛ titɛɛ si waati iyi á nyi wa. ²⁴⁻²⁵Si anyiɛ iri ku kpai andunya á to wa, nɔ́ kù nɛ bei á ce iyi Kirisi kù jɛ bomma hee koo ceò mbɛɛɛ ɲau fei bi ku lesi isɛɛ. Si anyiɛ nɔ́ ku so bommau ku daa Ilaaɔ́ Baaba si awɔ́. Ntɔ́ ntɔ́, Kirisi á kpa irii ilu yiiko ɲa do ilu gbugbá ɲa do inɛ ngbo ɲau fei. ²⁶Mbɛɛi ankãanyi iyi Kirisi á kpa nɲui í jɛ iku. ²⁷Si tiaí idei Ilaaɔ́ à kɔ́ à ñi, Ilaaɔ́ í daa mii fei si awɔ́. Amma baa bii kukɔ́u í ñi bɛɛbɛ, kù jɛ do Ilaaɔ́ takae iyi í jò mii fei wa sɔ́aa iri ileui wa fáa. ²⁸Nɔ́ waati iyi á daa Kirisi mii fei si awɔ́, nɲu iyi wa jɛ Amau, á so arae ku daa Ilaaɔ́ si awɔ́, ku ba Ilaaɔ́ ku wa si antai mii fei.

²⁹Ntɔ́i, Kirisi í jl hai si bale. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, inɛ ɲa iyi à ce inyi ku dasi si agbei iku ɲa, aranfaani yoomai à waa ba. Bii í jɛ ntɔ́i iku ɲa a kaa jl, na mii í ce inɛ ɲa à ce inyi ku dasi si agbɛ ɲa. ³⁰Awa taka nwa, na mii í ce à ya kaa maa wa si kpáai mbirisi waati káma fei. ³¹Iɲɛ inɛm ɲa, aɲɔ́ fei si anui iku ñ ya ñ maa n wa. Nɔ́ ntɔ́ ntɔ́ bɛɛbɛ, si bei ñ mà ɲa ntɔ́ ntɔ́ iyi ñ wa ñ tɔ́w fufu na saabu nɲɛ si Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi. ³²Inɛ ɲa iyi a kɔ́sim Efɛɛzu bɛ a yei bei inɔ́i sako ɲa iyi awaò ɲa à waa jabu. Aranfaani yoomai ñ nɛ bii í jɛ ñ wa ñ jabui na didɔ́i andunyaú ihɛ nɲu aká. Bii í jɛ iku ɲa a kaa jl, “ka jɛ nɔ́ ka mɔ́ domi ala aa ka ku”.

³³I maà ya jò à dɔ́i iju nɲɛ. Kpaasi laalɔ́, nɲui í ya bɛjɛ ide jiidæ iyi ñ waa ce. ³⁴I jò laakai jiidæ nɲɛ ku nyi wa si bei á sɔ́a, nɔ́ í jò kookoosui dulum. Gɔ́gɔ́ nɲɛ ɲa a kù mà Ilaaɔ́ do ntɔ́. Ñ wa ñ fɔ́ iyi ihɛi ku ba anyɔ́ ku mu ɲɛ.

Ara titɔ́ iyi aa ka jlò hai si bale

³⁵Ñ mà inɛ ɔ́ ɲa aa beɛ a ñi, beirei iku ɲa aa ce a jl. Dimii ara mii aa nɛ. ³⁶Amma an jɛ ɲa n ñi í kù nɛ bisì ɲa. I kù mà ɲa iyi bii í gbɛ ngboi mii ɔ́ kaa fita bii kù jɛ í ku. ³⁷Mii iyi amanɛ wa gbɛ fei dimii ngɔ́gɔ́i í ya jɛ, bei ijui iya,

walakɔ ngɔgɔ. Kù jɛ kpokpoo takaei aa tu wa i naa i lo. ³⁸ Nɔ Ilaaɔ í na dimi ɲau fei ara ikā ikā si bei í bi, í na ngboi mii fei arae ikā ikā.

³⁹ Mii ɲa iyi à waa mi fei, ɲai ara ɲɲa kù jɛ dimi akā. Ti amanɛ ɲa ikā, ti mɛɛmu ɲa ikā, ti yei ɲa ikā, ti cɛɛ ɲa mɔ ikā.

⁴⁰ Arai lele í wɛɛi, ti andunya mɔ í wɛɛi. Arai lele í nɛ kusɬaei, nɔ ti andunya mɔ í nɛ tɛɛi. ⁴¹ Nunu í nɛ kusɬaei, nɔ cukpa mɔ í nɛ tɛɛi do andaiya ɲa. Nɔ baa si inɔi andaiya ɲau à reò nje do kusɬa.

⁴² Bɛɛbɛ mɔi á yɛ si waati iyi Ilaaɔ á jɬ iku ɲa. Ara iyi à siu, ara iyi á bejei, amma bii à jũu kaa beje má. ⁴³ Bii à suu ci ya nɛ bɛɛɛ, amma bii à jũu ilu jirimma nɬai. Bii à suu, hai nɛ gbugbāi, amma bii à jũu á nɛ gbugbā. ⁴⁴ Bii à suu, arai ilei, amma bii à jũu ti lelei á jɛ. Ntɔ ntɔ, arai ile í wɛɛ, nɔ bɛɛbɛ mɔi arai lele mɔ í wɛɛ.

⁴⁵ Bɛɛbɛ mɔi à kɔɔ à ni, waati iyi à taka Adamu sinte à daa si kuwɛɛ, amma Kirisi iyi à ya kpe Adamu ankāanyiu, nɲui í je hunde nɔ nɲui í ya daa ine ɲa si kuwɛɛ.

⁴⁶ Kù jɛ arai lelei í tako í naa, arai ileui, ti leleu í bei í naa. ⁴⁷ Adamu sinteu, í naai hai si ile nɔ í jɛ ti ile. Nɔ Adamu minjisiau í naa hai lelei Aɔ. ⁴⁸ Inɛ ɲa iyi à jɛ ti ileu ihɛ fei à yei bei ine sinte iyi à taka hai ile. Nɔ ine ɲa iyi à jɛ ti lelei Aɔ à yei bei ine iyi í naa hai lelei Aɔ. ⁴⁹ Nɔ si bei à jo inei ileu, bɛɛbɛ mɔi aa ka jo inei leleu.

⁵⁰ Inɛ inɛm ɲa, iyi ihɛi n wa n fɔ, arai ile kaa yɔkɔ ku ba ikpɛɛ si bommai Ilaaɔ. Nɲu iyi í jɛ ti iku kaa yɔkɔ ku ba kuwɛɛ hai tā.

⁵¹ Idei asii wee iyi n wa n sɔ ɲɛ. Awa fei si aa ka ku, amma Ilaaɔ á kpaasi awa fei ⁵² gbakā, si iju kameɛ akā, waati iyi kākākāki ankāanyi á kpata. Waati iyi kākākāki ankāanyiu á kpata Ilaaɔ á jɬ iku ɲa nɔ a kaa ku má, nɔ ku kpaasi awa mɔ. ⁵³ Ntɔ ntɔ, ara iyi á bejeu kù nɛ bei á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya beje. Nɲu iyi í jɛ ti iku, kù nɛ bei á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya ku. ⁵⁴ Nɔ waati iyi ara ku bejeu á kpaasi iyi kaa beje, nɔ ti iku mɔ ku kpaasi iyi kaa ku, waati bɛɛbei ide iyi á kɔu á ce, iyi í ni,

Ilaaɔ í kāmia iku mam mam.

⁵⁵ Iku kaa kāmia ine ɲa má.

Iku kaa nɛ gbugbā si ine ɲa má.

⁵⁶ Iku kaa wɛɛ wo bii kù jɛ na dulum, nɔ dulum mɔ kaa nɛ gbugbā wo bii kù jɛ na wooda. ⁵⁷ Amma ka saabu Ilaaɔ, nɲu iyi wa mu nwa gbugbā à waa kāmiaɔ dulum na anu akā nwa iyi à ce do Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi. ⁵⁸ Na nɲu, inɛ baakɔɔm ɲa, i leekɔ dim dim i maà tekɛɛ ɲa. I ce kookaai si icei Lafɛɛ do aɲo fei si na iyi í jò í mà ɲa ice iyi í waa cea Lafɛɛ kaa ce nfe ɲa.

16

Fia ku tɔtɔ na woo dasi Jesu naane ɲa

¹ Nsei, ka fɔ idei fia iyi à waa tɔtɔ na woo dasi Jesu naane ɲa iyi à wa Zeruzalemu. Í sɬa inɛ mɔ i ce bei n sɔ inei igbei Jesu ɲa iyi à wa ilei Galati. ² Si aɲo ama azuma fei í sɬa ine fei ku nya fiaɛ ikā, zaka bei á yɔkɔ, si bei Ilaaɔ í muua, ku ba í maà ti i degbe hee waati iyi n to wa i bei í maà tɔtɔ fiau ɲa. ³ Bii n naa, an bɛ ine ɲa iyi ì cica ɲau Zeruzalemu do amua nɲɛ do tia iyi á sisi nɲa yaaseɛ. ⁴ Bii í nɔ í jɛ í sɬa amu takam n koo mɔi, awɔɔ ɲa aa ka koo aɲo.

Mii ɲa iyi Polu wa bi ku ce

⁵ Bii í kɔɔsi an bɔ ilei Masedoni nɔ hai bɛ an naa bi tu ɲɛ. ⁶ An ce baa aɲo minji bi tu ɲɛ, bii i kù laakai mɔm, bei an jɛ kpaɛ. Si anyii nɲu, nɔ i sobim do bii n nɛ ku bɔ ɲa. ⁷ Bɛbei n kù bi n yɛ ɲɛ do saasa, amma bii Lafɛɛ í bi an kpe bi tu ɲɛ bɛ.

⁸ Amma hee ajoi Pantekotu koo toò wa an maa n wa Efεezu ihē titā ⁹ domi Ilaaō í cīm kpāa nla nla n ceò ice ihē iyi á ne aranfāani, baa bii mbεε ηa à kpò.

¹⁰ Bii Timotee í to wa bi tu ηε, i gbaa do yaase bei á neò ara ku fū si anini ηηε, domi ηηu mò icei Lafēi wa ce bei n wa n ceu. ¹¹ Na ηηu, i maà jò ine gò ku dondaε ηa, amma i sobie si isεeneε iyi á ce ku baaò wa ku ba ku to wa bi tom do laakai ku sū, domi n wa n cò kpāaε ηηu do kpaasi ηa iyi à waa suu wa.

¹² Amma iyi í je idei kpaasi nwa Apolo, tuuba nkpo nkpoi n ya n maa n sòo n ni koo cò ηε do kpaasi nwa gò ηa ajò, amma si nsei titā kù waa bi ku naa kpata kpata. Bii í ba fayae á naa.

Idei ankāanyi ηa

¹³ I ce laakaii ara ηηε, i leekí si naane ku dasi dim dim ηa. I ce wòkò ku ba i ba gbugbā ηa. ¹⁴ Iyi ì waa ce fei, i coo do kubi ηa.

¹⁵ Ì mà ηa iyi Setefani do inei kpasēε ηai à je woo dasi Jesu naane sinte si ilei Geresi à nò à na ara ηηa à sobiò woo dasi Jesu naane ηa. Ine inem ηa, n wa n tòò ηei, ¹⁶ amanε dimi beεbe ηa do ine ηa iyi à waa ba ηa iceu ku ce do himma fei, i ya jirima ηa ηa.

¹⁷ Ñ ne inò didò do kunaai Setefani, do Fòotunatu do Akaiku, domi si bei i kù wa ihē ηa anai à ce mii iyi ì ne ku ce ηa. ¹⁸ Ine ηau à tū inòm bei à ya tū tu ηe mò. Í sía i saabu ine dimi beεbe ηa.

¹⁹ Igbai inei Jesu ηa iyi à wa ilei Azii à waa ce ηε fò. Akilasi do Piisila do inei igbei Jesu ηa iyi à ya tətòò kpasē ηηa, à waa ce ηε fò jiiida jiiida do irii Lafēε.

²⁰ Kpaasi woo dasi Jesu naane ηa fei à waa ce ηε fò.

Ine mò i ce nje fò ηa do kubi.

²¹ Amu Pòlu, amui n kò ηηε fòu ihē wa do awòm.

²² Ine iyi kù ne kubii Lafēε fei, ikpe ku muu.

Lafēε Jesu ku nyi wa.

²³ Didòsi Lafēε Jesu ku wεε do inε.

²⁴ Kubim í wεε do inε fei na anu akā nwa do Jesu Kirisi. Ami.

Tia minjisia iyi Pòlu í kòá inei Kòrenti ña

Idei fɔɔ

¹ Amui Pòlu woo bei Jesu Kirisi si idɔɔbii Ilaaɔ, do Timɔtee kpaasi nwa.

À ce inei igbei Ilaaɔ ña iyi à wa Kòrenti fɔɔ do woo dasi naane ña fei iyi à wa si ilei Geresi fei. ² Ilaaɔ Baa nwa do Lafɛe Jesu Kirisi a mu ñɛ didɔ do laakai ku sũ.

Pòlu wa saabu Ilaaɔ

³ Ka saabu Ilaaɔ, Baa Lafɛe nwa Jesu Kirisi, ñɛui í ne araare, nɔ ñɛui í ya maa tũ idɔ nwa waati kama fei. ⁴ Wa tũ idɔ nwa si wahala baa yooma nwa fei. Í ya ce beɛbei ku ba awa mɔ ka yɔkɔ ka tũ idɔ inɛ ña iyi à waa wahala do yaase bei í tũò ti awa mɔ. ⁵ Ntɔ ntɔ, à ne ikpɛ nla nla si ijuukpā Kirisi, amma bei ijuukpāu í la í to, beɛbe mɔi yaase bei Kirisi wa tũò idɔ nwa ñau mɔ í to. ⁶ Bii à ye ijuukpā, na iri ñɛi, ku ba í ba faaba ña nɔ Ilaaɔ ku tũ idɔ ñɛ. Bii Ilaaɔ í nɔ í tũ idɔ nwa, na iri ñɛi, ñɛ mɔ í temua ña do ijuukpā dimi akā do iyi à waa yeu, nɔ idɔi ñɛ mɔ ku tũ. ⁷ À waa naane ñɛ ntɔ ntɔ domi à mɔ, si bei í ne ikpɛ si ijuukpā nwa ña, beɛbe mɔi Ilaaɔ á tũ idɔ ñɛ si bei wa tũ tu wa.

⁸ Ñɛ inɛ nwa ña, à bi í mà ña wahala iyi í ba wa si ilei Azii í caa. Í re gbugbā nwa hee a kù tamaa mà aa ka weɛ si hunde má. ⁹ À tamaa bei à ye taale nwa á kpa wai. Amma dimii ideu ihɛ í ba wai ku ba ka mà iyi kù s̄la ka dasi naane nwa si awa taka nwa, amma ka dasi naane nwa fei si Ilaaɔ ñɛu akā iyi á j̄l̄ iku ña. ¹⁰ Ñɛui í nya wa hai si iku dimi beɛbe, á nɔ ku nya wa má. Ntɔi, à waa cɔ kpāɛ á nyi ku nya wa má. ¹¹ Ñɛ taka ñɛ í waa sobi wa do kutɔ ñɛ. Ilaaɔ á gba kutɔ iyi inɛ nkpɔ í ce na iri nwa, nɔ ku ce nwa didɔ ku ba inɛ nkpɔ ku saabuɛ na iri nwa.

Pòlu í kpaasi ideu ilu ku bɛ

¹² Ide iyi í j̄ò à waa tɔɔ fufu wee. Idɔ nwa wa je nwa seɛda iyi isɛne nwa í má si wajui inei andunya ña, nɔ iyi í re mɔm ñɛui í je si waju ñɛ. Kù nɔ kù je do muafiti. Mii ñau be fei, hai bi Ilaaɔi wa naa. Kù je do bisii amanɛ ña, amma do didɔi Ilaaɔi. ¹³⁻¹⁴ Beɛbei si tia iyi à ce ñɛ, a kù kɔ ñɛ mii mmu gɔ bii kù je iyi í cio ì gɔ yaasee ñau be. Si aj̄ò iyi Lafɛe Jesu á nyi wa aa ka yɔkɔ ka tɔɔ fufu na iri ñɛ. Beɛbe mɔi ñɛ mɔ aa yɔkɔ í tɔɔ fufu ña na iri nwa. Í gɔ yaasei ideu ihɛ keeke t̄a ña, amma ñ bi í gɔ yaasee ñai mam mam.

¹⁵ Na saabu ideu ihɛi í j̄ò ñ tako ñ dasi idɔ n bɔ bi tu ñɛ ku ba í ba didɔ ikɔ minji ña. ¹⁶ Ñ lasabu bii ñ wa n bɔ ikpa ilei Masedoni n yaa n ye ñɛ, nɔ n nyi n ye ñɛ má bii ñ wa n baa. Beɛbei aa sobim si isɛnem ña n bɔò ikpa ilei Zudee. ¹⁷ Si ide iyi ñ lasabuu, idɔ minjii ñ ce? Mà ì waa tamaa ña ñ ya n ni ñ wa n naa nɔ gbakā n kpaasi ide má n ni n kù wa n naa bei inei andunya ña à ya cei? ¹⁸ Si bei ì mà ña iyi Ilaaɔ í je ilu naane, ñ bi í mà ña iyi n ci ya ni, ñ wa n naa nɔ n ni, n kù wa n naa má. ¹⁹ Ntɔ ntɔ, Jesu Kirisi amai Ilaaɔ, ñɛu iyi amu do Silasi do Timɔtee à waazo ñɛu, kù naa do idɔ minji. Amma í naai do ide ntɔi Ilaaɔ, ²⁰ nɔ kuwā ña iyi Ilaaɔ í ce fei í kɔ s̄e. Na ñɛu na saabuɛi à waa ni, ami, à waa saabuò Ilaaɔ. ²¹ Ilaaɔi í j̄ò awae ña fei à leekí si Kirisi dim dim aj̄ò. Ñɛui í nɔ í cica wa ikā. ²² Ñɛui í ce si wa seɛdaɛ iyi wa nyisi iyi à je tɛɛ, nɔ í da nwa si Hundee si idɔ ku je nwa bei kaazigi.

²³ Ilaaɔ́ í je seɛdam n kù bi n ba nje ide ku gaabu ku ce. Na nɔ́i í ce n kù nyi wa Kɔrenti. ²⁴ A kù bi ka jile nje ide gɔ do tilasi si naane ku dasi nje si na iyi í jò ì waa leeki dim dim ɲa tã si naane ku dasiu, amma à bi ka ce icei awae ɲa ajɔ ka mu nje inɔ didɔ́.

2

¹ Nɲui í jò ñ lasabu n maà n ti n naa bi tu nje n naa n fɔ inɔ nje má. ² N kù bi n fɔ inɔ nje domi bii ñ fɔ inɔ nje, yooi á tũ inɔm má bii kù je inje iyi ñ fɔ inɔ nje. ³ Na nɔ́i í jò ñ tako ñ kɔ nje tiau be wa do yaase beɛbe. N kù bi n naa bi tu nje, inje iyi hai bi tu nje an ba inɔ didɔ́, ì fɔ inɔm ɲa. Ñ wa n naane inje fei iyi bii inɔm í dɔ́, inɔ didɔ́i inje feii. ⁴ Beɛbei ñ kɔ nje tiau wa do inɔ ku fɔ do cikãaju nkpɔ nkpɔ, kù je n fɔ inɔ nje, ñ bi í mà ɲa zaka bei ñ bi nje í toi.

Iya kpa idei kurara ɲa

⁵ Si bei inɛ gɔ nje í fɔ inɔm, kù je inɔi amu akãi í fɔ, ti inje feii. Walakɔ ñ tamaa í sɓa n ni, inɔi inɛ gɔ nje ɲai í fɔ, domi n kù bi n fɔ n losi. ⁶ Amma í to beɛbe, si bei inɛ nkpɔ nje í kpãa iju. ⁷ Í sɓa í kpa idei kurarae i mua gbugbã ɲa ku ba inɔ ku fɔ nlau ku maà caa sie. ⁸ Na nɲu, ñ wa n tɔɔ nje, i ceaa bei á mà iyi ì bi nɲu ɲa. ⁹ Na nɔ́i í jò ñ tako ñ kɔ nje tia wa wo n cɔ laakai nje ku ba n mà bii í je ì waa jirima fei ndeɛ ɲa. ¹⁰ Inɛ iyi ì kpa idei kurarae ɲa, amu mɔ ñ kpaa mbe baa do iyi kù je amui í raraa. Nɔ́ ideu iyi ñ kpa, ñ kpaaí na iri nje si wajui Kirisi, ¹¹ ku ba Seetam ku maà zamba wa. Ntɔ́i, à mà sãa sãa iyi wa bi ku ce.

À je igũ si kpãai Jesu Kirisi

¹² Iyi ñ to Torasi laabaau jiidai Kirisi ku sisi, ñ yɔɔ iyi didɔ́i Lafɛi í cɓim kpãa n ceò ice be. ¹³ Amma laakaim kù sũ sɛe si bei n kù ye kpaasim Titee. Na nɔ́i í jò ñ tɔɔ inɛi Torasi ɲa sukudɔ́ ñ ne ilei Masedɔ́ni.

¹⁴ Amma ka saabu Ilaaɔ́, domi í mu nwa gbugbã ka jeò igũ waati kãma fei si kpãai Kirisi. Wa ceò wa ice ku ba ku jò inɛ ɲa a mà Kirisi, nɔ́ kumãi Kirisiu ku fangaa bii fei bei inúnùni tulare í ya fangaa. ¹⁵ Ntɔ́i, si wajui Ilaaɔ́ à yei bei inúnùni didɔ́i Kirisi, bi inɛ ɲa iyi à ba faaba, do bi woo bɔ nfe ku ce ɲa. ¹⁶ Bi inɛ ɲa iyi à waa bɔ bi ku ce nfe, inúnùni ikui iyi wa bí iku. Bi inɛ ɲa mɔ iyi à waa ba faaba, inúnùni kuwɛi iyi wa na kuwɛe. Yooi í to ku ce dimii iceu be. ¹⁷ A kù je bei inɛ gɔ ɲa iyi à waa sisi idei Ilaaɔ́ do ibo na fia. Amma si na iyi í jò Ilaaɔ́i í be wa wa, nɲui í jò à waa fɔ ide dee dee na anu akã iyi à ce do Kirisi, kù je do muafiti.

3

Amaace ɲa iyi aa sisia inɛ ɲa akabuu titɔ́

¹ Ide iyi à fɔ nseui ihɛ í ye bei à waa tɔɔ fufu mái? Awa mɔ à ne bukaatai ka naa bi tu nje do tia iyi á sisi nje yaase nwai, bei inɛ gɔ ɲa à ya ce? Mà ka tɔɔ nje ì kɔ nwa dimie ɲai. ² Inje taka njei ì je bei tia nwa iyi à kɔ si idɔ́ nwa. Í ye ɲai bei tia iyi inɛ fei í mà wa cioe. ³ Kookoosu nje wa nyisi ntɔ́ ntɔ́ iyi injei í je bei tia iyi Kirisi í kɔ na ice nwa iyi à ce si inɔ nje. Tiau, kù je do biikií à kɔɔ, amma do Hundei Ilaaɔ́i à kɔɔ, nɲu iyi í je icui kuwɛe. Kù je si kutai à kɔɔ, si idɔ́i amane ɲai.

⁴ Naane nɲui à ne si wajui Ilaaɔ́ do saabui Kirisi. ⁵ Ntɔ́i, a kù to ara nwa ka ni à ce ngɔɔ do ara nwa. Mii iyi à yɔkɔ à waa ce fei, hai bi Ilaaɔ́i wa naa, ⁶ domi nɲui í mu nwa gbugbã ka jeò amaace ɲa ka sisia inɛ ɲa akabuu titɔ́. Akabuuu kù waa ce ice do wooda iyi à kɔu, bi kù je do Hundei Ilaaɔ́. Wooda iyi à kɔu í ya jò inɛ ku kui, amma Hundei Ilaaɔ́i í ya na kuwɛi.

⁷ Waati iyi à kò woodau akā akā si kuta, amboei Ilaaḍ í má inya. Amboeu í jò wajui Moizi wa daana hee inei Izireli ña à mǎngò ku kāsie iju. Do nñu fei, amboeu í na í tā. Bii í je wooda iyi í jò ine ña à kui í naa do dimii amboe bεεbe, ⁸ amboei ice iyi Hundi Ilaaḍ wa ce kaa re bεεbe? Ntò ntò á re. ⁹ Icei wooda iyi í ya ye taalee ine ña í ne amboe, amma ti ice iyi í jò ine ña à je dee dee si wajui Ilaaḍ í roo hee bii í jl. ¹⁰ Aa ka yòkò ka ni mǎm amboe iyi wa má inya tako kù to ngògò do ti nsei iyi í la í roo. ¹¹ Ntò, bii mii iyi kaa kpe í ne amboe, zaka beirei amboei mii iyi á ya maa weε do ajo fei á la ku to.

¹² À waa fò ide do naane si na iyi í jò à ne kpāa ku còu ihε. ¹³ A kù je bei Moizi iyi í bii fuugesε ku ba inei Izireli ña a maà ye waati iyi amboeu í sekee hai si wajue. ¹⁴ Amma à lele idò ñña a kù yòkò a kù gbò yaaseε. Baa do nnyi fei bii à waa cio tia akabuu sintei idei Ilaaḍ, í yei bei fuugesεu í kò í wa be. Nò fuugesεu kaa nya bii kù je à dasi Kirisi naane. ¹⁵ Baa nnyi má, waati iyi inei Izireli ña à waa cio tia iyi Moizi í kò fei, í ya ye bei fuugesεu wa ganji ña a gbò yaaseεi. ¹⁶ Amma kukòl idei Ilaaḍ wa fò í ni, waati iyi ine í kpaasi idòε í sinda si Lafεε, waati bεεbei fuugesεu á nya. ¹⁷ Nò wee, Lafεεu, Hundi. Tengi bii Hundi Lafεε í wa, tengi bei ara ku ne í ya wa. ¹⁸ Fuugesεu kù wa si waju nwa má nò ine ña à ya maa ye amboei Lafεε si wai bei si digi, nò amboeε iyi à waa cou, nñui wa kpaasi wa ku ba ka jò, nò í ya maa kòsiii waati kāmā fei si wa. Iceu be, Hundi Lafεei wa coo.

4

Amanii Hunde iyi í wa si wa

¹ Ilaaḍi í da nwa iceu si awò na jiiida ku jeε. Nñui í jò a kù mǎngò munya. ² À nyo daai anyò ña iyi ine ña à ya ce si asii. A kù weε do baai bisì laalò, a kù kpaasi ide ntò Ilaaḍ ibo. Amma à jò ine ña à waa mà ntòu sǎa sǎa ku ba ine fei ku mà si idòε awa ilu ntò ñai si wajui Ilaaḍ. ³ Baa do iyi à waa sisi laabaau jiidau dee dee, inε gò ña a ci ya gbò yaaseε, amma inε ña iyi aa ce nfe aña akāi a ci ya gbò yaaseε. ⁴ Inε ñau a kù dasi naane si na iyi í jò Seetam, lafεei andunyau í nya laakai ñña. Í nya laakai ñnai ku ba a maà ye inya kumái laabaau jiidau. Laabaau jiidau wa nyisi wa amboei Kirisi, iyi í je Ilaaḍ takæ. ⁵ Do ntò, a kù waa waazo ide iiri nwa. Sí waazo nwa à waa fò iyi Jesu Kirisii í je Lafεε nò awa mò à je woo ce ice nñε ña na irie. ⁶ Ilaaḍi í ni, inya kumá ku ce si aninii ilu kuku, nñui í nò í da nwa si inya kumáε si idò nwa ku ba ka mà amboeε. Amboei Ilaaḍui à waa ye si wajui Kirisi.

⁷ Amma awa iyi à ne amani nlau ihε, à yei bei cakai amà ku ba kulai gbugbāu ku je ti Ilaaḍ, ku maà je ti awa taka nwa. ⁸ À yòyò wa do ijuukpā ikā ikā fei, amma a kù ku. À bitì amma a kù mǎngò. ⁹ Inε ña à kpā wa iju, amma Ilaaḍ kù kòsi wa. À keke wa, amma a kù kpa wa. ¹⁰ Ajo fei si wahalau ihε í yei bei à waa ba ikpē nwa si ikui Jesu bii à waa bò fei ku ba a ye kuwεεε si ara nwa. ¹¹ Ntò, baa do iyi à weε fei, si anui ikui à ya ka wa waati kāmā fei na irii Jesu, ku ba a ye kuwεεε si ara nwa. ¹² Bεεbei awa si anui ikui à wa, amma inε, kuwεei í je tu nñε.

¹³ Naane ku dasi nwa í ye bei ti inε iyi í kò si kukòl idei Ilaaḍ í ni, n̄ dasi naane, na ñoi í jò ñ wa n fò ide. Na nñu, awa mò, si na iyi í jò à dasi naane, nñui í jò à waa fò. ¹⁴ À mà do ntò, inε iyi í jl Lafεε Jesu hai si bale, á jl wa do Jesu ajo nò kù jò awæ ña ka kò si wajue. ¹⁵ Na iri nñei à waa temuad mii ñau ihε fei ku ba inε ña iyi à ba didi Ilaaḍu, akpò ñña ku ya maa kòsisi nò a ya maa saabue ntò ntò, domi bεεbei aa nyisiò amboeε.

Ka je kuwɛɛ do naane ku dasi

¹⁶ Nɛui í jò a kaa ka mɔngɔ munya. Baa bii ara nwa wa gbo, hunde nwa í ya maa wɛɛ titɔi do ajɔ fei. ¹⁷ Ijuukpá keeke iyi à waa ye si nsei ihɛ wa ce nwa sɔlɔi amboe iyi ci ya tã iyi í la í re ijuukpãu. ¹⁸ Ntɔ ntɔ laakai nwa kù wa si mii iyi iju wa ye, í gbe si mii iyi kù waa ye. Mii iyi iju wa ye ci ya kpe, amma mii iyi kù waa ye í ya wɛɛi do ajɔ fei.

5

¹ Ara í je bi ku wai hunde nwa si ilɛu ihɛ. Nɔ à mà bii ara nwa í ku, Ilaaɔ í jile nwa bi ku wa lele iyi nɛu takæ í ce, kù je amane. Bi ku wau á maa wɛɛi do ajɔ fei. ² Nɔ à wasi ku wewea si na iyi í jò hunde nwa í bi ku dasi bi ku wai leleu bei amane í ya dasi ibɔ. ³ Í bi beɛbei domi bii à dasi, hunde nwa kaa wɛɛ hai ne bi ku wau. ⁴ Ntɔ ntɔ, si waati iyi à wa si arau ihɛ à waa wewea à waa ne bei ine iyi aso wa wɔɔ. Kù je à bi ka wɛɛ hai ne ara amma à bi a da nwa si ara titɔi leleu, ku ba kuwɛɛu ku kpa irii mii ɛa iyi í je ti iku. ⁵ Ine iyi í jile nwa mii ɛau ihɛ nɛui í je Ilaaɔ. Nɛui í mu nwa Hundee bei kaazigi.

⁶ Nɛui í jò à ya ka ne wɔɔkɔ ajɔ fei baa do iyi à mà si waati iyi à wa si arau ihɛ à jìɔ bi ku wai Lafɛɛ. ⁷ À waa ce isɛɛne nwa na naane ku dasi, kù je na mii iyi à waa ye. ⁸ Ntɔ ntɔ à ya ka ne wɔɔkɔ. Amma iyi à bi í re fei ndɛɛ nɛui í je ka jò arau ihɛ ka bɔ bi Lafɛɛ ka maa wa bi tɛɛ. ⁹ Nɛui í jò à waa ce kookaai ka ce iyi á dɔa Lafɛɛ si, bii í je à wɛɛ si arau ihɛ walakɔ bii à ku. ¹⁰ Í sɛa ka ce iyi á dɔa si domi kù ne bei aa ka ce iyi a kù leekɔ si wajui Kirisi ku kiiti wa awa fei, nɔ ku sãa ine fei si bei kookoosu iyi í ce si kuwɛɛɛ í to, bii laalɔi, bii í nɔ í je jiida mɔi.

Kirisi í jò à dɔ do Ilaaɔ

¹¹ Ilaaɔ í mà wa sãa sãa, nɔ beɛbe mɔi n̄ tamaa inɛ taka nɛɛ í mà wa ɛa. Si na iyi í jò à mà beɛrei Lafɛɛ. À waa de ka kãmia ine ɛai. ¹² Kù je à waa tɔɔ fufu bi tu ɛɛ. Amma à waa bi í ba yaase bei aa ce í wɛɛɔ inɔ didɔ ɛai na iri nwa. Beɛbei aa ba bei aa jea ine ɛa iyi à waa tɔɔ fufu na mii ɛa iyi à waa ye nɛu akã, nɔ à fãsi iyi í je ti idɔu awɔ. ¹³ Bii à waa ce wa sũmu, na Ilaaɔi. Bii à nɔ à waa ce wa ilu laakai ɛa mɔi, na iri nɛɛi. ¹⁴ Kubii Kirisii wa nɛɔ wa. Si na iyi í jò à mà ine akãi í ku na ine fei, à nɔ à mà iyi ine feii í ne ikpɛ si ikuɛ. ¹⁵ Í kui na ine fei ku ba ine ɛa iyi à wɛɛ si hunde a maà wɛɛ na irii aɛa taka ɛa má, í gbe na irie, nɛu iyi í kù nɔ í jì na iri nɛɛa.

¹⁶ Na nɛu, beɛbei a kaa ka cɔ iyi à waa yeɔ iju si amane nɛu akã. Baa bii beɛbei à tako à cea Kirisi wo, nsei a kaà ka ce beɛbe má. ¹⁷ Bii ine gɔ í ne anu akã do Kirisi í je ine titɔ. Mii ndii tako ɛau à lɔ, nɔ wee mii titɔ ɛai à sãsi wa. ¹⁸ Mii ɛau ihɛ fei icei Ilaaɔi, nɛu iyi í jò à dɔ do nɛu na saabui Kirisi, nɔ í be wa ku ba awa mɔ ka jò ine ɛa a dɔ do nɛu. ¹⁹ Ntɔ ntɔ, na saabui Kirisii Ilaaɔ í jò ine ɛa à dɔ do nɛu. Í kpa idei kurara nɛa kù waa dooae má, nɔ í jile nwa ice ka sisia ine ɛa bei aa ce a dɔ do nɛu.

²⁰ Na nɛu, à je woo bei Kirisi ɛa. Í yei bei Ilaaɔ takæi wa ba ɛɛ ide ku fɔ hai bi tu wa nɔ à waa tɔɔ ɛɛ do irii Kirisi, í jò í dɔ do Ilaaɔ ɛa. ²¹ Kirisi, nɛu iyi kù ce dulum kãmã, nɛui Ilaaɔ í kãa dulum du wa ku ba ka je dee dee si wajue na anu akã nwa iyi à ce do Kirisi ajɔ.

6

¹ Awa iyi à waa ce ice do Ilaaɔ ajɔ, à waa tɔɔ ɛɛi í maà jò didɔ iyi Ilaaɔ í ce nɛu ku ce nfe. ² Si tiaí ideí Ilaaɔ à kɔɔ à n̄i,

Ilaaḥ í ni,

Ñ gbɔ kutɔɔe nɔ ñ jɛe si waati jiida.

Ñ sobie si aji faaba.

To, nsei í jɛ waati jiidau, nnyii aji faaba.

³ A kù waa bi ine go ku ye taalei ice nwa. Nñui í jò a kù waa ce ngɔgɔ iyi á dasi ine kurara. ⁴ Amma si kookoosu nwa fei à waa bi kuwɛɛ nwa ku nyisi iyi à jɛ woo ce ice jiidai Ilaaḥ ña. À waa temua ntɔ ntɔ si wahala do si are do si ijuukpá.

⁵ À tɛ nwa kpɔtɔɔ à dasi wa piisɔɔ, nɔ ine ña à dede gidi si wa amma si fei ndɛɛ à yɔkɔ temua. À ya ka ce ice hee ka gbɛɛji, à ya ka wɔ njoo, nɔ à ya ka dī anu.

⁶⁻⁷ À waa nyisi iyi à jɛ woo ce icei Ilaaḥ ña do kuwɛɛ jiida nwa, do kumà nwa, do suuru nwa, do jiiida ku jɛ nwa, do kubi hai ne muafiti nwa, do idei ntɔu ku wazɔ. Nɔ gbugbā Ilaaḥ do ice iyi Hundee wa ce si wa wa nyisi iyi à jɛ woo ce iceɛ ña. Dee dee ku jei í jɛ nyau iğū nwa iyi à ya ka jaɔ nɔ ka kɔɔ ara nwa. ⁸ À ya ka temuai bii ine ña à mà beere nwa walakɔ bii à waa nya fūne nwa. Beɛbe mai à ya ka temua bii à waa fɔ jiida nwa walakɔ bii à waa fɔ laalɔ nwa. À waa cɔ wa bei woo sɔ ibo ña baa do iyi à waa fɔ ntɔ fei. ⁹ À waa cɔ wa bei a kù mà wa, baa bii ine fei í mà wa sãa sãa. À waa cɔ wa bei ine ña iyi à kasám, amma hee nsei à wɛɛ si baani. À kpá wa iju ntɔ ntɔ, amma a kù kpa wa. ¹⁰ À waa cɔ wa bei ilu inɔ ku fɔ ña, amma à ya ka maa ne inɔ didɔi waati kãma fei. À waa cɔ wa bei ilu are ña, amma à waa mua ine nkpɔ amani. À waa cɔ wa bei a kù ne ngɔgɔ, amma à ne fei ndɛɛ.

¹¹ Ñɛ inei Kòrenti ña, à sɔ ñɛ ide ntɔ iyi í wa si idɔ nwa fei. Idɔ nwa í ne kubi ñɛ jiiida jiida. ¹² Kubi nwa kù kaye si gãme ñɛ, amma ñɛi í kù na wa ara. ¹³ Na ñɛu, í ce nwa bei awa mɔ à waa ce ñɛ. Ñ wa n ba ñɛ ide ku fɔ bei amam ña, í jò í bi wa jiida jiida ña.

I maà ne anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naane ña

¹⁴ I maà ne anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naane ña domi í kù jò ña ña. Beirei jiida do laalɔ á ce ku tɔtɔɔ. Mà beirei inya kumá do ilu kuku á ce ku tɔtɔɔ. ¹⁵ Beirei Kirisi do Seetam aa ce a gbɔ si nje. Mà mii woo dasi Jesu naane do hai dasi naane à ne si gãmei nje. ¹⁶ Beirei bi ku wai Ilaaḥ do iwē ña á ce ku tɔtɔɔ. Awai à jɛ bi ku wai Ilaaḥ, ñɛu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nɔ ñɛu takae í fɔ í ni, An wɛɛ do aña nɔ awaɔ ña ka maa ne.

An jɛ Lafɛɛ ñɛa nɔ aa jɛ inem ña.

¹⁷ Na ñɔi í jò Ilaaḥ í nyi í ni má, I fa ara ñɛ hai bi tu ña nɔ í jìɔ ña ña.

I maà má kəkai mii iyi í riisi ña.

Bii ì waa ce beɛbe ña an gba ñɛ.

¹⁸ An jɛ baa ñɛ.

Nɔ ñɛ mɔ aa jɛ ama ineməkɔ do ama inaabom ña. Mii iyi Ilaaḥ ilu gbugbā fei í fɔ mbe.

7

¹ Baakɔm ña, kuwāu ihē fei tutu wai. Na ñɛu, ka jò idɔ nwa ku má sãa sãa si mii fei ku ba ara nwa do idɔ nwa ku maà ne taale kãma, nɔ kumá nwa ku maa kɔɔsi si Ilaaḥ nɔ ka màɔ beereɛ.

² I jò i ne kubi nwa ɲa. A kù raraan ine ɔ, a kù beje kuwɛɛi ine ɔ, a kù nɔ a kù taki ine ɔ. ³ N kù wa n fɔ beɛbe na n ye taale nɲe. Ntɔi, si bei n fɔ tā, à ne kubi nɲe si idɔ nwa, baa bii í je si kuwɛɛ wala si andei ikui. ⁴ N wa n naane nɲe ntɔ ntɔ, nɔ n wa n tɔɔ fufu na iri nɲe si mii fei. N ba gbugbā na iri nɲe nɔ inɔm í dɔ́ í caa si ijuukpā nwa fei.

⁵ Ijuukpāu í jò a kù sími waati iyi à to ilei Masedɔni. À ba ijuukpā ikā ikā baa yooma fei. À ya ka ba ija hai waduude nɔ si idɔ nwa njo wa mu wa. ⁶ Amma Ilaaɔ, nɲu iyi wa mua ilu inɔ ku fɔ ɲa gbugbā, í jò kunaai Titee í mu nwa gbugbā. ⁷ Kù je kunaai nɲu akāi í mu nwa gbugbā, amma iyi í ni má inɲe taka nɲe í mua nɲu gbugbā ɲa. Í nɔ í sɔ wa bei í waa bi ku yem ɲa ntɔ ntɔ, do bei í ne inɔ ku fɔ ɲa, do bei í ne kubim ɲa jiiida. Ideu í jò inɔ didɔm í kɔɔsi hee í caa.

⁸ Na ɲoi í jò baa bii tia iyi n kɔ nɲe í fɔ inɔ nɲe, n kù ne inɔ ku fɔ do iyi n kɔɔ. N tako n ne inɔ ku fɔe si waati iyi n ye í fɔ inɔ nɲe si waati keeke ɔ. ⁹ Amma nsei inɔm í dɔ́. Kù je na iyi í jò n fɔ inɔ nɲe, amma si na iyi í jò inɔ ku fɔ nɲe í jò í kraasi daa ɲa. Beɛbei í ce si na iyi í jò Ilaaɔ í ceɔ inɔ ku fɔ nɲe ice. Na nɲu, a kù ce nɲe laalɔ kāma. ¹⁰ Ntɔ ntɔ, inɔ ku fɔ iyi Ilaaɔ wa ceɔ ice í ya jò ine ku kraasi daae nɔ ku ba faaba. Dimii daa ku kraasi beɛbe í kaa ni, bii n mǎ. Amma inɔ ku fɔi andunya í ya bí ikui. ¹¹ Ilaaɔ í ceɔ inɔ ku fɔ nɲe ice, nɔ í cɔ ribae nsei ɲa. I cɔ zaka bei inɔ ku fɔu í jò í ce laakai ɲa í ce himma í kɔɔ ara nɲe ɲa. Nɔ í jò inɔ nɲe kù waa dɔ wo nɔ í waa ce njo ɲa, í kpā woo ce laalɔu iju ɲa. Nɔ í jò í bi í yem má ɲa nɔ í ne kubim ɲa. Si fei ndɛɛ í nyisi iyi í má si ideu ɲa.

¹² Na nɲu, bii n kɔ nɲe tiau wa, n kù kɔɔ na ine iyi í ce laalɔu nɲu akā, walako na ine iyi í cea laalɔu nɲu akā. Amma n kɔɔi ku ba í mǎ sǎa sǎa ɲa si wajui Ilaaɔ iyi í ne kubi nwa ntɔ ntɔ ɲa. ¹³ Na ɲoi í jò à ba gbugbāu.

Kù nɔ kù je gbugbā nɲu akāi à ba, amma iyi í re mɔm, à ye iyi Titee í weɛɔ inɔ didɔ si na iyi í jò inɲe fei í tǔ inɔe. Nɲu bei í jò inɔ didɔ nwa í kɔɔsi má. ¹⁴ Baa bii n tɔɔ fufu keeke bi tɛɛ na iri nɲe wo, í kù dasim anyɔ ɲa, domi si bei ide ɲa iyi à sɔ ɲɛu fei ntɔi, beɛbe mǎi Titee í yɔɔ iyi fufu ku tɔɔ nwa si ntɔi. ¹⁵ Kubi nɲe iyi Titee í ne wa kɔɔsi si bei wa ye gigi iyi inɲe fei í jirimae nɔ í gbaa ɲa do beɛɛ nla nla. ¹⁶ N ne inɔ didɔ do iyi an yɔkɔ n dasi ɲe naane si mii fei.

8

I ce amua do inɔ didɔ

¹ Inɲe kraasim ɲa, à bi í mǎ ɲa bei Ilaaɔ í cea igbei inei Jesu ɲa iyi à wa ilei Masedɔni didɔ. ² Anjai à ye laakai ku cɔ si ijuukpā jiiida. Amma inɔ didɔ nla nɲa í jò à ce amua ɲa do inɔ akā, baa do iyi are nɲa í la. ³ N je sɛɛda iyi à na do idɔɔbi ɲa zaka bei à yɔkɔ, nɔ à na mɔm nii hee í re zaka bei a kù waa tamaaɔ.

⁴ À mante wa ntɔ ntɔ à ni ka jò anja mɔ anja a na sobii anja na irii woo dasi naane ɲa iyi à wa ilei Zudee. ⁵ À ce í re baa zaka bei à waa tamaa. Sinte titā à na Lafɛɛ ara ɲa, à bei à na awa mɔ ara ɲa do idɔɔbii Ilaaɔ. ⁶ Nɲui í jò à tɔɔ Titee ku naa bi tu ɲe ku na ku sobi ɲe si bei í tako í sintie, ku ba inɲe mǎ í tambɔ ice jiiida be ɲa. ⁷ Fei ndɛɛ í caa si ɲe, hai naane ku dasi do ide ku fɔ do kumà, do himma nɲe si mii fei, do kubi nwa iyi í ne ɲa. Nɲui í jò à bi ice jiiida be mɔ ku caa si ɲe.

⁸ Kù je woodai n wa n na ɲe, himmai ine ɔ ɲai n wa n sɔ ɲe ku ba ku mu nɲe kpāa iyi á jò ine ɲa a yɔɔ iyi kubi nɲu ntɔi. ⁹ Í nɔ í mǎ didɔi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ɲa, nɲu iyi í tako í je ilu amani, nɔ í ce arae ilu are na iri nɲe ku ba areu ku ce ɲe ilu amani ɲa.

¹⁰ Si ideu ihē ikoi ñ wa n na ñe. Hai icl ñei ì je ine sinte ña si iceu. Kù je si kucee ñju akā, amma sinte ñei ì dasi ido ì coo ña. Ñei í sía ì temua ì māsìò iceu ña. ¹¹ Na ñju, ì hanya si beebe nsei ì kpa irii iceu ña. Si bei ì dasi ido ntò ntò ì sintie do himma ña, beebe mòi á sía ì tambøe ña do himma si bei kune ñje í to. ¹² Bii ì na do inò akā, Ilaaó ì ya gbai. Zaka bei ì nei í ya cò, nò baac ci ya wa si iyi ì kù ne ña.

¹³ N kù bi ti ñje mò ku na ku maa gaizia ñe na faabai ine gò ña, amma ì sía kune ñje do tu ña ku munga. ¹⁴ Si nsei, kune ñje í la. Na ñju, aa yòkò ì sobi ine ña iyi à wa si are. Nò ajò iyi ñje mò ì na ì wa si are, bii kune ñja í la, aña mò a sobi ñe. Beebei kunei ñje fei á maa munga. ¹⁵ Beebei kukòì ideì Ilaaó ì fò í ni, Ine iyi í kó mana í kpò, kù re gūa. Ine mò iyi í ko keeke, kù gaizia gūa.

Ine ña iyi à bò amuau ku gba wa

¹⁶ Ñ wa n saabu Ilaaó, ñju iyi í jò Titee í bi ñe bei awa taka nwa à bi ñe. ¹⁷ Waati iyi ì tõe ku naa bi tu ñe í jesi idem tengi be gbakā, nò ñju takae í dasi ido mò wo ntò ntò ku naa bi tu ñe hai a kù sò. ¹⁸ Nò à waa be ine nwa gò wa do ñju takae ajò, ine iyi igbei inei Jesu ña fei à waa saabu na icei laabaau jiidau iyi wa ce. ¹⁹ Iyi í re mòm, igbei inei Jesu ña à cicac ku si wa si iseene nwa ka naaò amuau wa. Iceu à waa cooi ka naò Lafēe takae amboe nò ka nyisìò iyi à ne ido jiiida ka sobiò ine ña.

²⁰ À waa ce kookaai ku ba ine gò ku maà ye taale nwa na fia nlau ihē ku mue iyi à da nwa si awò. ²¹ Ntò ntò, à waa bi ka ce mii iyi í sía, ku maà je si ijui Lafēe ñju akā, amma do bi amanè ña fei.

²² À waa be ña do ine nwa gò má, ine iyi à cò laakaie ise fefelo, à nò à ye í je ilu himma si ice nkpò. Amma nsei himmae í kòsì domi wa naane ñe ntò ntò. ²³ Ine ña iyi à be si ñe ñau wee. Titee ñju í je minjiam iyi wa bam ice ku ce bi tu ñe. Ine ña mò iyi aa suu wa, añaì à je woo bei igbei inei Jesu ña nò à je ine ña iyi à waa na Kirisi amboe. ²⁴ Na ñju, ì nyisi ña iyi ì bi ña ña ntò ntò, ku ba igbei inei Jesu ña a mà iyi à ne kpāa ka tò fufu na iri ñe.

9

Sobi iyi aa sambaa woo dasi naane ña

¹ Kù jeeem tilasi n kò ñje tia wa na sobi iyi à je ti woo dasi Jesu naane ña iyi à wa ilei Zudee. ² Ñ wa n fò beebè si na iyi í jò ñ mà kubi jiiida ñje nò ñ tò fufu na iri ñje bi inei Masedoni ña ñ ni ñje woo dasi naane ña iyi ì wa ilei Gere si ña ì tã sòlui sobiu hai icl ña. Himma ñje í dasi ine nkpò ñja kookaai. ³ Do ñju fei, ñ wa n be si ñe ine nwa ñau ihē wa ku ba fufu ku tò nwa na iri ñje ku maà je ngbe si ideu ihē. Ñ bi ì weeò sòlu ña si bei ñ fò. ⁴ Bii kù je beebe, bii inei Masedoni gò ña à sim wa, nò à na à ba ì kù ce sòlu ña, naane nwa iyi à ne si ñe á kpaasi anyò. Aa fò ideì ñje má? ⁵ Na ñoi í jò ñ yò iyi í sía n tò kpaasi nwa ñau ihē a cuaam wa bi tu ñe a ceò sòlui amua jiiida iyi ì wāu tã ña. Si beebe á maa jilei hee n maa n to wa, nò ku nyisi iyi ì waa na do inò akā ña, kù je do tilasi.

⁶ I kù mà ña, ine iyi ì gbē keeke, keeke í ya da? Ine mò iyi í nò ì gbē í la, nla nlaì í ya da. ⁷ Na ñju, í sía ine fei ku na bei í dasi ido, ku maà ti ku je do tilasi walakò do weewa, domi ine iyi wa na do inò didìsì Ilaaó ì bi. ⁸ Ilaaó á yòkò ku jò didì ikā ikā fei ku caa si ñe ku ba ì ne fei nde do ajò fei ña. Si beebè aa ba

bukaatai mii iyi ì bi fei ña, hee ku gbe nñe nla nla i ceò ice jiiida fei ña. ⁹ Bɛɛɛɛi kukoi idei Ilaaḍ wa fɔ í ni, Ilaaḍ í kpɛa ilu are ña amaniɛ do inɔ akā. Inɔ akāɛ kaa tā baa aɔ gɔ.

¹⁰ Ilaaḍi í ya na woo gbɛ dimi nɔ ku jò ku so jiiida ku je mii iyi á je. Nñu mɔi á mu nñe gbugbā i ceò amuaɔ ña. Amuaɔ á yei bei dimi iyi ì waa gbɛ ña, nɔ Ilaaḍ ku jò ice jiiida nñeu ku kɔsi jiiida. ¹¹ Á na nñe amani ikā ikā fei iyi á to i ya ceò amua ña do inɔ didḍ. Nɔ inɛ nkpɔ á saabu Ilaaḍ na amua nñe iyi aa ka na ñau. ¹² Ntɔ ntɔ, ice iyi ì waa ce ña wa wūa bukaatai woo dasi naane ña jiiida. Amma kù je baa iyi be nñu akā. Á jò inɛ nkpɔ ku saabu Ilaaḍ. ¹³ Amuaɔ á dḍa inɛ ña si hee ku jò a maa saabu Ilaaḍ do yaase bei ì waa jirimae ña. Ilaaḍ ku jirima nñei wa nyisi iyi ì dasi laabaau jiidai Kirisi naane ña. Nɔ aa nyi a saabue má do yaase bei ì ce ikpɛi amani nñe do inɔ akā inɛ ñe ña iyi á gbe fei. ¹⁴ Aa ce nñe kutɔɔ do kubi nla nla na irii didḍ nlaw ihɛ iyi Ilaaḍ í ce nñe. ¹⁵ Ka saabu Ilaaḍ na amuae iyi ì kpeɔ kufɔ do gɛɛ.

10

Pɔlu wa kɔɔ arae na iceɛ

¹ Amu Pɔlu, amu takam nii ñ wa n fāa nñe, amu iyi à ni ñ ya n kaye aram bii ñ wa bi tu nñe, bii ñ jìò nñe nɔ n ba nñe ide ku fɔ do kulele. Amma do daa didḍi Kirisi do jiiida ku jɛɛi ñ wa n tɔɔ nñe ideu ihɛ. ² I maà tilasim n ba nñe ide ku fɔ do kulele waati iyi an na n to wa bi tu nñe, domi bɛɛɛɛi ñ dasi idɔ n cea inɛ gɔ ña iyi á waa ni idɔɔbii ara nwai à waa ce. ³ Ntɔi, à wa si ara, amma a kù waa jabu do idɔɔbii ara. ⁴ Jñei igù ña iyi á waa jabuò kù je ti andunya, amma gbugbāi Ilaaḍi iyi á jò ka keke bindi ña ka kpɔɔ irii lasabui kurarai amanɛ ⁵ do dimii ara ku so iyi inɛ ña à nɛ fei à waa jãò ide ntɔi Ilaaḍ. Nɔ do nñui à waa kāmiaò lasabu fei ku ba a jirima Kirisi. ⁶ Á nɔ à tā sɔlu ka kpā inɛ ña iyi á kù waa jirima ideu fei iju waati iyi ì na ì waa jirimae dee dee ña.

⁷ I jò i cɔ mii ña iyi ì waa ye si waju nñe. Bii inɛ gɔ í mà kam kam iyi nñu í je ti Kirisi, ku mà si idɔɔ iyi bɛɛɛɛ mɔi awa mɔ à je ti Kirisi. ⁸ Lafɛɛ í mu nwa yiiiko ku ba ka mu nñe gbugbā, kù je ka keke nñe. Nɔ baa bii fufu ku tɔɔ nwa í la keeke na yiiikou n kaa n ye anyɔ. ⁹ N kù bi a ni ñ wa n da zigi nñe do tiam ña. ¹⁰ Ntɔ ntɔ, inɛ ña à ya ni tiam í lele nɔ í gaabu, amma bii ñ wa inɔ nñe n ci ya nɛ gbugbā, ide ku fɔm ci ya nɛ bɛɛɛɛ. ¹¹ Inɛ iyi wa fɔ bɛɛɛɛ í sɛa ku mà iyi ihɛ. Do yaase bei à waa kɔ si tia nwa bii a kù wa be, do yaase bɛɛɛɛ mɔi kookoosu nwa á ye waati iyi aa ka wa bi tu nñe.

¹² Ntɔi, a kaa ka je ka wā ara nwa do inɛ ña iyi á ya maa so ara nñe lele hee ka jò ña. Inɛ nñu ñau a kù nɛ bisi domi à so ara nñe í baa í je mii ku wā nñe, nɔ à ya maa wā nñe ña duusɔ. ¹³ Amma awa, a kaa ka tɔɔ fufu si mii iyi á kù nɛ kpāa ka tɔɔ fufu. Si ice iyi Ilaaḍ í jile nwa ku cei aa ka tɔɔ fufu, nɔ inɛi ì je ribai ice nwa. ¹⁴ Ntɔ ntɔ, awai à naa nñe laabau jiidau wa. Bii kù je bɛɛɛɛ wo, a kaa ka nɛ kpāai fufu ku tɔɔ. ¹⁵ Si bɛɛɛɛ, a kù waa tɔɔɔ icei inɛ gɔ fufu. Amma à waa cɔ kpāa, si bei naane ku dasi nñe í la wa kɔsi, ice nwa mɔ á na ku kɔsi si anini nñe ¹⁶ ku ba ka yɔkɔ ka boò laabaau jiidau si ilu ña iyi á wa waju nñe, ku maà ti ku je do fufu ku tɔɔ na saabui ice iyi inɛ gɔ ña à ce tā.

¹⁷ Kukoi idei Ilaaḍ wa fɔ, í ni, Inɛ iyi wa tɔɔ fufu, ku tɔɔ fufu na Lafɛɛ.

¹⁸ Na nñu, inɛ iyi wa cɔ arae inɛ jiiida, kù je nñui Ilaaḍ á saabu, í gbe inɛ iyi Aḍ Lafɛɛ takae wa cɔ inɛ jiiida.

11

Pɔlu í ni a ce laakai do woo be ilu ibo ɲa

1 Oo, ñ bi i temuaðm ɲa bii ñ fɔ ide keeke iyi kù ne yaase. Ntɔ ntɔ, i temuaðm ɲa. 2 Ñ wa n ce igu iyi wa naa hai bi Ilaaɗ na iri nɲe, domi i ye ɲai bei mudɛɛ iyi ñ mua mɔkɔ akā. Mɔkɔui í je Kirisi nɔ ñ bi n kooɔ ɲe bi tɛɛi bei mudɛɛ iyi kù mà mɔkɔ. 3 Amma si bei Seetam nɲou, í dɛ ijuu Efa wo do bisi laalɛ, ñ wa n ce njo lasabu nɲe mɔ ku maa na ku sinda hai si kpāai Kirisi iyi ñ waa too nsei ɲa do naane hai ne muafiti. 4 Njo í nyi wa mum má si na iyi í jò bii ine gɔ í naa wa sisi nɲe idei Jesu mmu gɔ i ci ya kɔ ɲa. Ì ba Hundei Ilaaɗ tã ɲa, amma ñ nyi ñ tã sɔɔlu i gba hunde mmu gɔ má ɲa. Ì gba laabaau jiidau tã ɲa, amma ñ nyi ñ tã sɔɔlu i gba laabaau ikā má ɲa.

5 Ñ wa n tamaa ine ɲau ihɛ iyi à waa cɔ ara ɲa woo be nla ɲau, kãma ɲa gɔ kù rem do ngɔgɔ. 6 Baa bii n kù dɔ gele bei ine ɲau ihɛ, kù je ñ kua kumà, ñ nɔ ñ nyisi ɲe si fei ndɛɛ fei mam mam.

7 Waati iyi ñ sisi nɲe laabaau jiidai Ilaaɗ, ñ cooi ngbe ngbe. Ñ kaye aram ku ba n so ɲe lele. Iyi ñ ce beɛbe ñ rarai? 8 Ñ gba fiaɪ igbei inei Jesu gɔ ɲa wai fei sãa sãa ñ na ñ sobi ɲeɔ. 9 Waati iyi ñ wa bi tu ɲe n kù je asoi ine gɔ nɲe. Bii ñ ne bukaatai ngɔgɔ, ine nwa ɲa iyi à ya naa hai ilei Masedoni anjai à ya naam mii iyi ñ ne bukaatae fei wa. Ñ mu aram si fei ndɛɛ ku ba n maà n je aso nɲe. Beɛbe mɔi an nɔ n maa n mu aram. 10 Do ide ntɔi Kirisi iyi í wa sim, n wa n sɔ ɲe iyi ine gɔ kù wɛɛ si ilei Gerɛsi fei iyi á ganjiim n tɔɔ fufu si ideu ihɛ. 11 Na mii í jò ñ ce beɛbe. Ì waa tamaa n kù bi ɲei? Ilaaɗ í mà sãa sãa iyi ñ bi ɲe.

12 Amma bei ñ wa n ce nsei, beɛbei an maa n ce má ku ba n dɛ ɲa kpāa, anja iyi à waa de a tɔɔ fufu a ni awaɔ ɲa ɲa akāi. 13 Ine ɲau, woo be ilu ibo ɲai iyi à ya dɛ ijuu ine gɔ ɲa, nɔ à waa kpe ara ɲa woo bei Kirisi ɲa. 14 Nkãma kù wa be iyi á biti ine, domi Seetam takae á yɔkɔ ku kpaasi arae bei amalekai Ilaaɗ. 15 Na nɲu, biti gɔ kù wɛɛ bii woo ce icɛɛ ɲa à kpaasi ara ɲa bei woo ce icɛi Ilaaɗ ɲa. Amma aa ba riba ɲa si bei ice ɲa í ye.

Ijuukpā iyi Pɔlu í ye si kubɛ

16 Ñ wa n fɔ má, ine gɔ ku maà cɔm bei sũmu. Amma baa bii ñ waa cɔm sũmu ɲa, i gbam do beɛbe, ku ba amu mɔ n tɔɔ fufu keeke. 17 Iyi ñ wa n fɔ nsei kù je bei Lafɛɛ í bi ine ɲa a ya fɔ. Amma si ideu ihɛ ñ wa n tɔɔ fufu nɔ ñ fɔ ide bei sũmu. Nɔ bii ñ wa n tɔɔ fufu ñ ne mii iyi ñ wa n tɔɔ fufui. 18 Amu takam mɔ an tɔɔ fufu si na iyi í jò ine nkɔɔ wa tɔɔ fufu na ara. 19 Ì waa temuað ine hai ne yaase ɲa, inɲe iyi ñ waa tamaa ñ ne yaase jiiida ɲa. 20 Ì waa koko à waa ce ɲe aru ɲa, à waa ce ɲe ile, à waa taki ɲe, nɔ à waa donda ɲe, nɔ à waa sambala ɲe. 21 Anyɔ wa mum n sɔ ɲe iyi n kù ne gbugbā n ce nɲe beɛbe.

Do nɲu fei, bii ine gɔ í ne wɔɔkɔ wa tɔɔɔ fufu amu mɔ ñ ne. Ñ wa n fɔ ide bei sũmu. 22 À je inei Ebeɛ ɲai? Beɛbe mɔi amu takam. À je inei Izireli ɲai? Beɛbe mɔi amu takam. À je tɔkui Aburahamui? Beɛbe mɔi amu takam. 23 À je woo ce icɛi Kirisi ɲai? Ñ re ɲa si be. Idem nɔu, idei sũmui. Ñ ce ice ñ re ɲa, à dasim piisɔɔ í re ɲa, à tɛem kpɔtɔɔ n kù mà baa jiaɛ. Ise nkɔɔ nkɔɔi ñ maai iku. 24 Ise gbɛɛwui Zuifu ɲa à tɛem kpɔtɔɔ anu ciiji fakā kù wa si. 25 Inei Romu ɲa à cãm do golo í to ise gbɛeta. À tam kuta à bi a kpam gbakā akā. Ise gbɛetai akɔi inyi iyi ñ lɔ í je inyi, nɔ ñ dasi inyi gbakā akā ñ wa be hai daakɔ hee iju í koo í má.

²⁶ Si iseenem ɲa aɔ nkpɔ nkpɔ si mbirisii n̄ ya n maa n wa na kukɔi ido do woo bata ku gba ɲa iyi à wa si kpāa. Aɔ gɔ ɲa n̄ ya n wa si mbirisi bi dimii inem ɲa, aɔ gɔ ɲa mɔ bi dimi mmu ɲa, aɔ gɔ ɲa mɔ si inɔ ilu, aɔ gɔ ɲa mɔ si gɔɔɔ, aɔ gɔ ɲa mɔ si tenku, aɔ gɔ ɲa mɔ bi inɛ ɲa iyi à sɔ ibo à waa ni ɲa à jɛ kpaasi woo dasi naane ɲa. ²⁷ N̄ mà ice ku gaabu ɲa do wahala nla nla ɲa, à ganjiim njoo ku sū. Ari í ya kɔam nɔ agbɛ í ya kɔam, n̄ ce anu ku d̄i do tilasi, n̄ wahala do tūtú nɔ n kù nɛ jinɛ ku dasi ɲa. ²⁸ Si anyii mii ɲau bɛ fei, lasabum í ya maa wa si ice ɲa iyi n̄ cea igbɛi inɛi Jesu ɲa fei. ²⁹ Bii inɛ gɔ kù nɛ gɔɔɔ, amu mɔ n ci ya n nɛ gɔɔɔ. Bii inɛ gɔ í dasi dulum n̄ ya n nɛ ara kuroi jiida.

³⁰ Bii í jɛ n̄ wa n tɔɔ fufu, an tɔɔi si mii iyi wa nyisi gɔɔɔ hai nɛm fei.

³¹ Ka saabu Ilaaɔ baai Lafɛɛ nwa Jesu do aɔ fei. Nɲui í mà iyi n kù wa n sɔ ibo.

³² Waati iyi à wa Damasi, inɛ ngbo iyi amanlu Aretasi í jile si iluu í jile inɛ ɲai a maa degbe anu koofai ilu n̄lau a ba a mum. ³³ Amma à jò n̄ fitai hai do ferentii bindii iluu nɔ à kitaam nii si kɔlɔ, nɔ do yaase bɛɛbɛi n̄ ce n̄ gbāɔ.

12

Kuyɛ do kukɔsi iyi Ilaaɔ í nyisi Pɔlu

¹ Debei í gbe n tɔɔ fufu, baa bii í jɛ kù nɛ aranfāani gɔ. Amma nsei an fɔ idei kuyɛ do kukɔsi iyi Lafɛɛ í nyisim. ² N̄ mà inɛi Kirisi gɔ iyi à soo hee lelei Aɔ í to adɔ maatɛɛ nnyɪ. Do araɛi à soo do ntɔ? Mà í ce kuyɛi? N kù mà. Ilaaɔ nɲu akā dei í mà. ³⁻⁴ N̄ mà iyi à sɔ məkɔu hee bi Ilaaɔ. Nɔ n̄ sisi n̄ wa n fɔ má, do araɛi à soo do ntɔ? Mà í ce kuyɛi? Ilaaɔ nɲu akāi í mà. Tengi bei í gbɔ ide iyi kù jɔ amanɛ ku fɔ, nɔ kaa yɔkɔ ku fɔɔ mɔm. ⁵ An tɔɔ fufu si inɛɛu bɛ. Amma n kaa n tɔɔ fufu si aram, bii kù jɛ si gɔɔɔ hai nɛm. ⁶ Bii í jɛ n̄ bi n tɔɔ fufu n kaa n jɛ sūmu, domi an fɔ ntɔ. Amma n kù wa n tɔɔ fufu ku ba inɛ gɔ ku maà cɔm ku re bei wa yɛm, walakɔ bei wa gbɔ hai si gelem.

⁷ Amma ku ba n maà n ce faaɔ na kukɔsi n̄lau, bɔɔ gɔ í na í sɔkɛ sim bei agū. Í naai bei woo bei Seetam * ku na ku cām nɔ ku ganjiim faaɔ ku ce. ⁸ Ise gbɛɛtai n̄ tɔɔ Lafɛɛ na irii bɔɔu ku ba ku jò n̄ ba iri. ⁹ Amma í jɛɛm í ni, didɔm í toɛ domi si gɔɔɔ hai nɛɛi inɛ ɲa aa yɛ gɔɔɔ. Na nɲu, n̄ bi n tɔɔ fufu si gɔɔɔ hai nɛm ku ba gɔɔɔ Kirisi ku wa sim. ¹⁰ Na ɲoi í jò n̄ nɛ inɔ didɔ si gɔɔɔ hai nɛm, do arabu ɲa, do inɔ ku fɔ ɲa, do ijuukpā ɲa do wahala ɲa iyi í ya bam na irii Kirisi. N̄ ya n nɛ inɔ didɔ domi waati iyi amu takam n kù nɛ gɔɔɔ, waati bɛɛbɛi Ilaaɔ í ya muum gɔɔɔ.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Kōrenti ɲa

¹¹ N̄ wa n fɔ ide bei sūmu, amma ì tilasim ɲai. Inɛi í s̄la í fɔ jiidam ɲa wo, domi baa bii n kù jɛ ngɔɔ, inɛ ɲau ihɛ iyi à waa cɔ ara ɲa woo bɛ nla ɲau, a kù rem. ¹² N̄ nyisi ɲɛ ntɔ ntɔ iyi n̄ jɛ woo bɛ si kookoosum ɲa do temua nla nla iyi n̄ ce. Kookoosu ɲau nɲui í jɛ maamaake dimi ikā ikā ɲa do ice gɔɔɔ ɲau fei. ¹³ Mii n̄ cea igbɛi inɛi Jesu gɔ ɲa iyi n kù ce nɲɛ, bii kù jɛ iyi n̄ ni n kù bi n jɛ aso nɲɛ. Nɔ bii na nɲui, i ceem suurui kuraram.

¹⁴ Wee n̄ tã sɔɔlu n̄ naa bi tu ɲɛ ise gbɛɛtasia. Nɔ n kaa n jɛ aso nɲɛ má. Inɛ taka nɲɛi n̄ bi, kù jɛ fia nɲɛ. Kù jɛ amu ɲai aa ba fia a wɔɔ baa ɲa ɲa, amma baa ɲai aa ba fia a wɔɔ ama ɲa ɲa, mà irei. ¹⁵ Inɔ didɔm nii n jɛ mii iyi n̄ nɛ fei,

* **12:7** woo bei Seetam amalekai Seetam nii Zuifu ɲa à ya kpe ɲa do fee ɲa, nɔ yaasei amalekai í jɛ woo bɛ.

nɔ n loò aram na hunde nɛɛ. Bii kubi nɛɛ iyi ñ nɛ wa kɔɔsi, kubi iyi ñ bim ɲa á kaye?

¹⁶ Í mà do ntɔ ɲa iyi n kù je aso nɛɛ amma inɛ gɔ ɲa à ni ñ ya n ce nɛɛ bisii n maa n gba fia nɛɛ si asii. ¹⁷ Mà inɛ ɲa iyi ñ ya n bɛ si nɛɛ wa ɲau, baa inɛ akā ɲɲa, í taki ɲɛi? ¹⁸ Ñ tɔɔ Titee ku naa bi tu nɛɛ, ñ bɔɔ wai nɲu do kpaasiu. Aa ni Titee í taki ɲɛ má ɲai? Lasabui awaò fei kù je akāi? Kookoosu nwa kù je akāi?

¹⁹ Í tamaa bei hai kukpɛ à waa dɛ ka kɔò ara nwa si waju nɛɛ? Aawo, kù je bɛɛbɛ baakɔɔ nwa ɲa. À waa fɔ ide i bei Kirisi í bi si wajui Ilaaɔ ku ba naane ku dasi nɛɛ ku bɔ waju. ²⁰ Ñ wa n ce njo bii ñ na ñ to wa bi tu nɛɛ n maà n na n ba nɛɛ bei n kù bi, inɛ mɔ, i maa ti i na i bam bei i kù bi ɲa. Ñ wa n ce njo ija do igu ku maà wa si nɛɛ, do idɔɔkɔ, do nɛɛ ku wā, do arabu ɲa, do irii inɛ ku sɔ, do faau, do mii hai nɛ yaase. ²¹ Ñ wa n ce njo Ilaaɔ ku maà na ku kayem si waju nɛɛ waati iyi an na ñ nyi wa bi tu nɛɛ má. Nɔ ñ wa n ce njo má n maa n na n kpata na irii inɛ nkpɔ ɲa iyi à tako à ce dulum wo nɔ a kù kpaasi idɔ hai si abo kaafe ɲa ku sùò do si daa sām̄i nkpɔ do daa nkpɔ nkpɔ iyi à ya ce.

13

Idei ankāanyi do fɔɔ

¹ Kukoi ide i Ilaaɔ wa fɔ í ni, i bei i yɛ taalei inɛ baa yooma fei í sɩa ku je do sɛɛdai amanɛ minji walakɔ mɛɛta. Wee isɛ gbɛɛtasiam nii ñ wa n naa bi tu nɛɛ bɛbɛi. ² Nɔ ñ nɛ ide iyi an sɔ inɛ ɲa iyi à ce dulum wo, do inɛ ɲa iyi à gbe fei. Ñ fɔɔ tã waati iyi ñ wa bi tu nɛɛ isɛ gbɛɛjisiau. Amma nsei iyi n kù wa bɛ, ñ sisi ñ wa n fɔ má. Waati iyi an na n to wa bi tu nɛɛ bɛ má, bii inɛ gɔ nɛɛ í ce ide gɔ an fɔ sɛɛ ide do kugaabu. ³ An gaabu si na iyi í jò í bi n nyisi nɛɛ iyi Kirisi wa fɔ ide hai bi tom ɲa. Debei, aa yɔɔ ɲa. Kirisi kù kua gbugbā bi tu nɛɛ, amma wa nyisi gbugbāɛ si anini nɛɛ. ⁴ Ntɔi, à kpakpɛɛ si jli ku gaau si gbugbā hai nɛɛ, amma nsei í wɛɛ do saabui gbugbāi Ilaaɔ. Awa mɔ à je hai nɛ gbugbā si anu akā nwa do nɲu, amma aa ka maa wɛɛ do nɲu si anini nɛɛ na saabui gbugbāi Ilaaɔ.

⁵ I wuse ara nɛɛ i cɔ yaasei kuwɛɛ nɛɛ bii í je isɛɛnɛ nɛɛ wa too naane iyi ñ dasi ɲa do ntɔ. I kù mà ɲa iyi Jesu Kirisi í wa si ɲɛi? Í gbe bii inɛ ñ mɔngɔ ku nyisi iyi ñ dasi naane ntɔ ntɔ ɲa. ⁶ Amma do nɲu fei ñ tamaa aa yɔɔ ɲa iyi kù nɛ sika awa à dasi naane ntɔ ntɔ. ⁷ Mii iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ nɲui í je í maà na i ce laalɔ kām̄a ɲa. Kù je à waa dɛ inɛ ɲa a saabui icɛ jiida nwa nɲu akā, amma iyi à waa lele, nɲui í je í ce mii jiida ɲa, baa bii inɛ ɲa à waa ni awa a kù ce nkām̄a. ⁸ A kù nɛ gbugbā ka kpaasiò ide ntɔ do ibo, bii kù je ka jò ntɔu ku bɔ waju. ⁹ À wɛɛò inɔ didɔ ka je hai nɛ gbugbā ɲa bii ntɔ ntɔ inɛ ñ nɛ gbugbā ɲa. Nɔ nɲu mɔm nii à waa tɔɔ Ilaaɔ ku ba í kɔ ɲa. ¹⁰ Na ɲoi í ce ñ kɔ nɛɛ mii ɲau ihɛ hai waati iyi ñ wa n jìò ɲɛ ku ba bii ñ to wa, n maà n gaabu si nɛ do gbugbā iyi Lafɛɛ í muum. Í muum gbugbām̄ nii, kù je n kɛkɛò ɲɛ, amma ku ba n jò naane ku dasi nɛɛ ku bɔ wajui.

¹¹ Iyi í gbe nsei, inɛ inɛm ɲa, i jò í nɛ inɔ didɔ ɲa, i ce kookaai í jɛò inɛ ɲa iyi à kɔ, í ya maa mua nɛɛ gbugbā ɲa. I ce anu akā ɲa, i wɛɛò laakai ku sù ɲa. Ilaaɔ ku wɛɛ do inɛ, nɲu iyi í bi wa nɔ wa mu nwa laakai ku sù.

¹² I ce nɛɛ fɔɔ do kubi jiida ɲa. Woo dasi naane ɲau fei à waa ce nɛɛ fɔɔ.

¹³ Didɔi Lafɛɛ Jesu Kirisi, do kubii Ilaaɔ, do anu akāi Hundei Ilaaɔ ku wɛɛ do inɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í cea inei Galati ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amu Pɔlu woo beu, amui n̄ kɔ n̄ɲe tiau ih̄e wa. Kù je amanei í kpem n̄ jèd woo be, kù nɔ kù je ine gɔi í b̄em. Jesu Kirisii í kpem, n̄ɲu do Ilaaɔ Baaba iyi í j̄ũ hai si bale. ² Amu do kpaasi woo dasi naane ɲa iyi à wa ih̄e fei à ce igbei inei Jesu ɲa iyi à wa ilei Galati fɔɔ. ³ Ilaaɔ Baaba do Laf̄e Jesu Kirisi a mu n̄ɲe did̄ɔ do laakai ku sũ. ⁴ Jesu Kirisi í na arae na irii dulum du wa ku ba ku nya wa hai si kuce laaloì andunyau ih̄e. Beɛbeì í ce í ceò idɔɔbii Ilaaɔ Baa nwa. ⁵ Ilaaɔi í ne amboe hee do ajo fei. Ami.

Laabaau j̄iida ak̄ai í w̄e

⁶ Ideu í mum biti do iyi ì f̄usi Ilaaɔ awɔ gb̄aa gb̄aa beɛbe t̄a ɲa, n̄ɲu iyi í kpe ɲe wa si did̄ai Kirisi, nɔ ì waa bi í too laabaau mmu gɔ má ɲa. ⁷ Ntɔ ntɔ, laabaau j̄iida k̄ama gɔ kù w̄e má. Amma in̄e gɔ ɲa à waa f̄s lasabu n̄ɲe dei, nɔ à waa bi a kpaasi laabaau j̄iidai Kirisiu. ⁸ Amma baa awa taka nwai walakɔ amaleka iyi í naa hai lele, bii í ce n̄ɲe waaɔoi laabaau mmu gɔ má, bii kù je iyi à ce n̄ɲe ih̄e, Ilaaɔ ku ceekpe laf̄e. ⁹ À tako à fɔɔ wo n̄ nɔ n̄ wa n fɔɔ má, bii in̄e gɔ í ce n̄ɲe waaɔoi ide mmu gɔ iyi kù je iyi ì jesiu t̄a ɲa Ilaaɔ ku ceekpe laf̄e.

¹⁰ Si ideu ih̄e aa ni n̄ wa n de saabui amane ɲai? Aawo, saabui Ilaaɔi ì bi. N̄ wa n de n ce mii iyi á d̄ɔa amane ɲa si? Aawo, bii n̄ wa n de n ce mii iyi á d̄ɔa amane ɲa si, n kaa n je woo ce icei Kirisi.

Bei Pɔlu í jèd woo be

¹¹ In̄e kpaasim ɲa, n̄ bi í mà ɲa iyi laabaau j̄iida iyi n̄ sisi n̄ɲe kù je hai bi amanei í naa. ¹² Kù je amanei í s̄m, in̄e k̄ama sisi í ceem cioe, Jesu Kirisi n̄ɲu ak̄ai ì nyisim.

¹³ Í gb̄o bei kuw̄em í ye ɲa wo si waati iyi n̄ wa n tɔɔ Ilaaɔ bei Zuifu ɲa. In̄e fei ì mà ɲa kookaai iyi n̄ tako n̄ ce n̄ kp̄o in̄e igbei Ilaaɔ ɲa iju ku ba n ce nfe ɲa.

¹⁴ Si kp̄ai Zuifu ɲa ku too n̄ wa si in̄oi in̄e ɲa iyi à waa je waju si in̄oi saam ɲa.

¹⁵ Amma Ilaaɔ í cicaam à bei à b̄im nɔ í kpem si did̄e n ceaa ice. ¹⁶ Si waati iyi í j̄ileu, í nyisim Amae ku ba n cea dimi mmu ɲa waaɔoi laabaau j̄iidae. Nɔ n kù bɔ bi in̄e k̄ama ku muum bisi. ¹⁷ N kù n̄ kù bɔ Zeruzalemu n koo n ye in̄e ɲa iyi à tako à je woo be ɲa n̄ bei n̄ jèd woo be. Amma iyi n̄ dede gbak̄a ilei Arabii n̄ bɔ. Hai be nɔ n̄ nyi Damasi má. ¹⁸ Í kpe í to zakai ad̄ɔ m̄eta n̄ bei n̄ bɔ Zeruzalemu n̄ koo n̄ mà Sefaa*, nɔ n̄ ce ajo maat̄u bi t̄e. ¹⁹ N kù nɔ n̄ kù ye woo be mmu k̄ama be má, bii kù je Zaaki, ifoi Laf̄e.

²⁰ Iyi n̄ wa n k̄ou ih̄e nt̄oi. Ilaaɔi í je seɛdam bii n̄ wa n sɔ iboi.

²¹ Si anyie nɔ n̄ bɔ ilei Siri do Silisi ɲa. ²² Waati beɛbe igbei in̄e Kirisi ɲa iyi à wa ilei Zudee a kù ye wajum tit̄a. ²³ N̄ɲu de à gb̄o iyi in̄e iyi í tako wa kp̄a ɲa ijuu, wee nsei wa waaɔo ideì woo dasi Jesu naane ɲa, ide iyi n̄ɲu takae wa bi ku ce nfeu wo. ²⁴ Nɔ à saabui Ilaaɔ na irim.

2

Pɔlu do woo be ɲa iyi à gbe

* 1:18 Sefaa n̄ɲui à ya kpe Piee má.

¹ Iyi í kpe í to zakai adõ maatēe n̄oi n̄ nyi Zeruzalemu má, amu do Baanabasi. N̄o à gbã Titee í si wa. ² N̄ kooi si na iyi í j̄ò n̄ ce kuye. N̄o si kuye Ilaaõí í ni n koo. N̄ kpe ine ngbo ña ikãi awaò ña à t̄ot̄o n̄o n̄ sisi n̄ña yaasei ideí laabaau j̄iidau iyi n̄ ya n cea dimi mmu ña waazoeu wo. N̄ ce beebi si na iyi í j̄ò n̄ kù bi icem iyi n̄ ce wo, walakò iyi n̄ wa n ce nsei ku ce nfe. ³ N̄o ine ngbo ñau a kù tilasi Titee iyi í wa bi tom n̄ou ku ce bango baa do iyi í je Geeki fei. ⁴ A kù tilasi baa do iyi ine ḡo ña iyi a kù je ine nwa ña do nt̄o à l̄o wa si igbeu à waa bi a tilasi ine fei ku ce bango. Ine ñau woo zamba ine ñai. À naai do bisi ku ba a beje ara ku ne nwa si anu akã nwa do Jesu Kirisi n̄o a ce wa aru. ⁵ Amma awa a kù je ide ñña baa keeke domi à bi ka leekí si nt̄oi laabaau j̄iidau na iri n̄je.

⁶ N̄o ine ña iyi à ne jirima à re a kù k̄õsi ide kãma má si ide iyi n̄ f̄ou. Nt̄oi, baa bii ājai à je ilu jirima ña kù jem nkãma, domi bi Ilaaõí ine ḡo kù re n̄je. Ine ngbo ñau be a kù k̄õm si ide kãma. ⁷ Amma à ye iyi Ilaaõí í daam laabaau j̄iidau si aw̄o n sisia dimi mmu ña, si bei í daa Píee si aw̄o ku sisia Zuifu ña. ⁸ Ilaaõí í na Píee gbugbã ku j̄eò woo be bi Zuifu ña, mà irei. N̄ju m̄oi í n̄o í nam gbugbã n̄ j̄eò woo be bi dimi mmu ña. ⁹ N̄o Zaaki do Píee do Zãa, āja iyi à je bei sobe si igbei ineí Jesu ña, à ye iyi Ilaaõí í daam ic̄eu ih̄e si aw̄o na did̄e. N̄oi à jesi ka ce anu akã, amu do Baanabasi ka b̄o bi dimi mmu ña n̄o āja m̄o a b̄o bi Zuifu ña. ¹⁰ Amma à t̄o wa ka ye ḡigii ilu are ñña ña. N̄o beebi m̄oi amu takam n̄ dasi id̄o t̄a.

P̄olu wa gbagba si Píee Antiõsi

¹¹ Si waati iyi Píee í naa Antiõsi be n̄ gbagba sie si bantuma si na iyi í j̄ò wa ce taale. ¹² Taaleeu wee. Ine ḡo ña iyi à wa bi Zaaki à naa Antiõsi. Ine ñauí à ya na gbugbã si bango ku ce. Hee a maa to wa Píee í ya maa je do dimi mmu woo dasi Jesu naane ña ājo. Amma iyi ine ñau à na à to wa, í fa arāe ci ya je ājaò ña mà domi wa ce n̄jo ñña. ¹³ N̄oi Zuifu woo dasi Jesu naane ña iyi à wa beu, ḡoḡo ña m̄o à ce bei Píee í ceu hee à fa Baanabasi m̄o si muafiti n̄ñau. ¹⁴ Iyi n̄ ye a kù waa ne do in̄o akã si kp̄ai laabaau j̄iidau, n̄oi n̄ s̄õ Píee si wajui āja fei n̄ ni, aw̄o Zuifui n̄o ì waa ce bei dimi mmu ña, i kù waa ce kucei Zuifu ña. To, beirei aa ce í tilasi dimi mmu ña a ce kucei Zuifu ña.

Zuifu ña do dimi mmu ña à ba faaba na naane ku dasi

¹⁵ Nt̄oi, awa Zuifu ñai, a kù je dimi mmu ña iyi à ya kpe ilu dulum ña, domi Zuifu ñai à bí wa. ¹⁶ Do n̄ju fei, à mà iyi aman̄e kaa je dee dee si wajui Ilaaõí na wooda ku too, bii kù je na naane iyi á dasi Jesu Kirisi. Na n̄ju, awa m̄o à dasi Jesu Kirisi naane ku ba ka je dee dee na naane iyi à dasi Kirisi, kù je na wooda ku too. Ilaaõí kaa ce ine ḡo dee dee si na iyi í j̄ò wa jirima wooda. ¹⁷ Nsei, bii à waa de ka je dee dee na saabui Kirisi, n̄o à ba wee awa m̄o ilu dulum ñai bei hai je Zuifu ña, aa ka je ka ni icei Kirisii í j̄ò dulum wa k̄õsi? Aawo, ka maà lasabu beebi. ¹⁸ Nsei, bii n̄ teese n̄ wa n ma mii iyi n̄ tako n̄ lege wo, n̄ baa n̄ je ilu taalei. ¹⁹ Nt̄o nt̄o, woodau takae í j̄ò n̄ ye bei iku si wajue, ku ba n ce kuw̄em na Ilaaõí. ²⁰ Í ye bei à kpakpaam si j̄i do Kirisi ājo. Na n̄ju, kù je na aram nii n̄ wee má, bebei Kirisii wa ce kuw̄ee sim. N̄o kuw̄ee iyi n̄ wa n wee nsei, n̄ wa n weeí do naane iyi n̄ dasi Amaí Ilaaõí, n̄ju iyi í bim n̄o í na kuw̄ee na irim. ²¹ N kaa n f̄usi did̄i Ilaaõí aw̄o n maa n jirima wooda, domi bii í je aman̄e á ȳk̄o ku je dee dee na wooda ku jirima, debei ikui Kirisiu ngbei.

3

Wooda ku jirima de, mà naane ku dasi

¹ Inje inei Galati n̄au, i kù ne laakai n̄a. Inje iyi à sisia ideɪ Jesu Kirisi iyi à kpakpa si j̄i ku gaau s̄aa s̄aa, yooi í k̄òt̄e n̄e. ² N̄ bi í s̄òm ide icu ak̄au ih̄e n̄a. Í ba Hundeɪ Ilaaḍ na wooda ku jirima n̄ei de, mà na laabaau j̄iidau iyi í gb̄o í dasi naaneu n̄ai. ³ Beirei í ce í kua laakai b̄eɛbe n̄a. Í sinti do Hundeɪ Ilaaḍ n̄a n̄o í waa bi í kpa irie do gbugb̄ai ara n̄n̄e? ⁴ Ijuukp̄a iyi í ȳe wo n̄a na naane ku dasi n̄n̄e, n̄sei aa j̄ò ku je ngbe n̄ai? N̄ tamaa í kaa j̄ò ku je ngbe n̄a. ⁵ Iyi Ilaaḍ í na n̄e Hundeɛ, n̄o wa ce maamaake n̄a si anini n̄n̄e, wa cooi na wooda ku jirima n̄n̄e? Mà na iyi í j̄ò í gb̄o ideɪ laabaau j̄iida í dasi naane n̄ai.

⁶ Í mà n̄a iyi kukoi ideɪ Ilaaḍ í ni, Aburahamu í dasi Ilaaḍ naane, n̄n̄ui í j̄ò Ilaaḍ í dooae aman̄e dee dee. ⁷ Na n̄n̄u, i j̄ò í mà n̄a iyi woo dasi Jesu naane n̄ai à je t̄okui Aburahamu n̄a do nt̄o. ⁸ Hai tako wo Ilaaḍ í mà iyi n̄n̄u á j̄ò dimi mmu n̄a a je dee dee na naane ku dasi n̄n̄a. N̄oi í j̄ò í sisia Aburahamu laabaau j̄iidau hai ku kp̄e í ni, hai bi t̄eɛi an weea inei andunya fei. ⁹ Aburahamu í dasi naane n̄o í ba kuwee. B̄eɛbe m̄oi in̄e n̄a iyi à dasi naane aa ba kuwee do n̄n̄u aj̄o.

¹⁰ In̄e n̄a iyi à waa na gbugb̄a si wooda ku jirima ikpei í je tu n̄a, domi à k̄òo à ni, in̄e iyi kù waa mu ide à k̄o si t̄iai woodau fei n̄o kù waa jirimaɛ, laf̄eɛ ilu ikpei. ¹¹ N̄o n̄sei à ȳoo mam mam iyi in̄e ḡo kaa je dee dee si wajui Ilaaḍ na wooda ku jirima, domi à k̄òo à ni, in̄e iyi Ilaaḍ í j̄ò í je dee dee na naane ku dasi, laf̄eɛi á n̄e kuwee. ¹² Nt̄o nt̄o, icui wooda kù wa si naane ku dasi. Amma à k̄òo à ni, in̄e iyi í ȳok̄o wa jirima woodau dee dee, laf̄eɛi á basi kuwee.

¹³ Amma Kirisi í ya wa hai si ikpei wooda si waati iyi í na í je ilu ikpe na iri n̄wa. Í na í je ilu ikpe si na iyi í j̄ò kukoi ideɪ Ilaaḍ wa f̄o í ni, in̄e iyi à kpakpa si antai j̄i fei ilu ikpei. ¹⁴ Kirisi í ce b̄eɛbei ku ba kuwee iyi Ilaaḍ í weea Aburahamu kù je ti dimi mmu n̄a na saabui Jesu Kirisi. N̄o si b̄eɛbe awa fei aa ka ba Hunde iyi Ilaaḍ í w̄aò wa na naane ku dasi.

Wooda ku jirima do ideɪ kuw̄a

¹⁵ In̄e in̄em n̄a, an so yaasei ide ḡo iyi in̄e fei í mà. Bii in̄e ḡo í k̄o bei í bi a kp̄e aman̄e hai kù ku í j̄il̄oo, in̄e ḡo kaa ȳok̄o ku ganji ideu hee má je ku k̄òosi, baa do iyi aman̄e í k̄òo. ¹⁶ To, Aburahamu do t̄okuei Ilaaḍ í cea kuw̄a. Bii à ni t̄okue n̄a, in̄e nk̄p̄oi à f̄aa. Amma à ni t̄okuei, waato in̄e ak̄ai, n̄o n̄n̄ui í je Kirisiu. ¹⁷ Na n̄n̄u, ide iyi ñ wa n̄ bi n̄ f̄o wee. Ilaaḍ í ce kuw̄ai ideu n̄o í j̄il̄oo. N̄sei, wooda iyi í naa si anyii ad̄ò c̄l̄o c̄l̄o m̄eɛ do kuntaa, kaa ȳok̄o ku ganji ideu hee ku j̄ò ide iyi Ilaaḍ í w̄au ku je ngbe. ¹⁸ Amma bii na wooda ku jirimai à je tubu, kù je na ideɪ kuw̄a má. N̄o wee do kuw̄ai Ilaaḍ í ceaḍ Aburahamu did̄e.

¹⁹ Debei, na mii í ce Ilaaḍ í na wooda. Í naai ku ba kookoosu iyi kù je t̄eɛ ku fita gbugb̄aa. N̄o woodau wa ce iceɛi hee t̄okui Aburahamuu koo t̄oo wa. T̄okuei à cea in̄e n̄a kuw̄aɛu. Woodau amaleka n̄ai Ilaaḍ í j̄ò à na Moizi, n̄n̄u iyi í wa ḡamei Ilaaḍ do aman̄e n̄a, n̄o n̄n̄u m̄o ku s̄ò in̄e n̄au. ²⁰ Amma waati iyi Ilaaḍ í ce kuw̄au, kù ne bukaatai in̄e iyi á wa si ḡamei n̄n̄u do aman̄e n̄a, domi n̄n̄u ak̄ai í ce kuw̄au.

Mii iyi wooda wa lele

²¹ Debei, woodau wa j̄a ide iyi Ilaaḍ í w̄au m̄eɛ. Aawo, kù je b̄eɛbe. Nt̄o nt̄o, bii í je à na wooda wo iyi á ȳok̄o ku mua aman̄e kuwee, Ilaaḍ á j̄ò aman̄e ku je dee dee wo na woodau. ²² Amma kukoi ideɪ Ilaaḍ wa nyisi iyi in̄e fei í wa si aw̄o

gbugbāi dulum, ku ba do saabui naane ku dasi, kuwāu ku je ti woo dasi Jesu Kirisi naane ŋa.

²³ Tako wo wooda wa mu wai bei aru wa gbā wa hee Kirisi ku maa to wa ku na ku nyisi wa kpāai naane ku dasi. ²⁴ Bɛɛbei, woodaui wa gbā wa wa bɔ̀ɔ wa bi Kirisi ku ba Ilaaɔ ku j̄̀ ka je dee dee na naane ku dasiu. ²⁵ Nsei iyi waatii naane ku dasiu í to, a kù ne bukaatai woodau ku gbā wa má.

²⁶ Bɛɛbei inɛ fei ì je amai Ilaaɔ na naane iyi ì dasi Jesu Kirisi ŋa. ²⁷ Ntɔ̀ ntɔ̀, inɛ iyi ì ce inyi ku dasi do irii Kirisi fei, ì so daai Kirisi ŋai. ²⁸ Inɛ fei ì je akā si anu akā nɛɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋa. Na nɛɛ, inɛ ɔ̀ kù je ikā, hai Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa do inɛ ŋa iyi à ne ara nɛɛ, hai inaabo ŋa hee do inɛmɔ̀kɔ̀ ŋa. ²⁹ Bii ì nɔ̀ ì je ti Kirisi ŋa, ì je tɔ̀kui Aburhamu ŋa. Nɔ̀ aa je tubu ŋa bei Ilaaɔ takae í ce kuwāɛu.

4

¹ Nsei n̄ wa n bi n na nɛ yaase ɔ̀. Yaaseu wee. Ama iyi á je tubui baae, si waatii iyi wa je amau kù tia aru * ɔ̀, baa do iyi fei ndɛɛ á na ku je titɛɛ. ² Si waatii iyi wa je amau, inɛ ɔ̀ ŋa à wɛɛ iyi à waa muu, nɔ̀ à waa cea wūa hee í tóò waatii iyi baae í j̄̀lɛaa. ³ Bɛɛɛ m̄ai do awa taka nwa. Waatii iyi à tako à wɛɛ bei ama keeke ŋa, à je arui mii ndii andunya ŋa wo. ⁴ Amma iyi waatii iyi Ilaaɔ́ í j̄̀lɛu í na í to, ŋai í be Amae wa. Inaaboí í buu, nɔ̀ si woodai Zuifu ŋai wa nɛ ⁵ ku ba ku ya inɛ ŋa iyi à wa si awoi wooda. Í ce bɛɛɛ bei ku ba ka je amai Ilaaɔ́ ŋa.

⁶ Nɔ̀ Ilaaɔ́ í be Hundei Amae wa si idɔ̀ nwa ku nyisiò iyi awai à je amae ŋa. Hundeu wa kpoo Baaba. ⁷ Si bɛɛɛɛ i kù je aru má ŋa, inɛu amu ŋai bebei. To, nsei iyi ì je amai Ilaaɔ́ ŋa, Ilaaɔ́ í nyi í ce nɛ woo je tubue ŋa má.

Zigüida iyi Polu í ne na inei Galati ŋa

⁸ Tako wo i kù mà Ilaaɔ́ ŋa, nɔ̀ ì je arui iwɛ ŋa iyi a kù je Ilaaɔ́. ⁹ Amma nsei ì mà Ilaaɔ́ ŋa. Nɔ̀ iyi í re m̄om Ilaaɔ́ í mà nɛ. To, beireí í ce ì waa bi i sinda si mii ndii andunya ŋa má ŋa, iyi kù ne gbugbā nɔ̀ kù ne bɛɛɛɛ. Na mii í ce ì waa bi i je aru nɛɛ má ŋa. ¹⁰ Ì ya maa na ajoi j̄̀ngau ɔ̀ ŋa gbugbā ŋa, do cukpa ɔ̀ ŋa do waatii ɔ̀ ŋa do adɔ̀ ɔ̀ ŋa. ¹¹ Nsei n̄ wa n ce njo ice iyi ñ ce si gāme nɛɛ ku maà ce nfe.

¹² N̄ wa n tɔ̀ nɛ, inɛ inɛm ŋa, i j̄̀lɛ ara nɛɛ si agbɛm bei amu m̄o ñ j̄̀lɛ aram si agbɛ nɛɛ. Waatii iyi ñ wa bi tu nɛ, i kù ceem kurara ɔ̀ ŋa. ¹³ Ì mà s̄aa s̄aa ŋa, waatii iyi ñ sinti ku ce nɛɛ waazoi laabaau j̄̀iidau, do b̄ɔ̀oi arai. ¹⁴ Amma i kù dondam ŋa, i kù nɔ̀ i kù k̄osim ŋa, baa bii b̄ɔ̀om n̄ou ku yɛɛ í cé nɛ. Do nɛɛ fei, ì gbam ŋai bei aa gba amalekai Ilaaɔ́ ŋa, walakɔ̀ bei Jesu Kirisi takae. ¹⁵ Ì ne inɔ̀ didɔ̀ wo ŋa. To, nsei, mii í ce nɛ. An yɔ̀kɔ̀ n je sɛɛda na iri nɛɛ n ni bii á ce wo aa nya iju nɛɛ í nam ŋa. ¹⁶ Si na iyi í j̄̀ ñ s̄ɔ̀ nɛ nt̄oui i j̄̀ ñ je mbɛɛ nɛɛ nsei?

¹⁷ Inɛ ŋau, à waa na nɛ ara amma kù je do yaase j̄̀ida. Á waa bi a fa nɛi hai bi tu wa ku ba i na ŋa ara ŋa. ¹⁸ Í s̄la i nɛ himma si mii j̄̀ida ku ce nɛ waatii k̄ama fei, nɔ̀ ku maà je bii ñ wa inɔ̀ nɛɛ nɛɛ akā. ¹⁹ Inɛ amam ŋa, bei inaabo iyi wa bi ku bí í ya gbɔ̀ ara kuro, bɛɛɛɛ m̄ai amu m̄o ñ wa n gbɔ̀ ara kuro má hee ideí Kirisi ku buba si nɛ nt̄o nt̄o. ²⁰ N̄ bi n wa inɔ̀ nɛɛ nsei ku ba n maà n f̄o ide be ih̄ɛ má, amma do nɛɛ fei ñ ne zigüida na iri nɛɛ.

Idei Agaa do Sara

* **4:1** kù tia aru Aru do woo ce ice fei ide akau mbe si feei inɛ ŋa iyi à kɔ̀ akabuu titsi ideí Ilaaɔ́.

21 I jò n bee ηε, iηε iyi ì bi i wa si awɔi wooda ηa, i kù gbɔ iyi wooda wa fɔ ηai?
 22 À kɔɔ à ni Aburahamu í bí ama ineməkɔ minji, akā do abo aru ɔɔ, akā mɔ do abo iyi í ne araε. 23 Aruu, í bí amaεi bei à ya bí ine fei, amma ine iyi í ne araεu í bí amaεi do kuwāi Ilaaɔ. 24-25 Ideu ihē í yei bei mɔnda. Inaabo minji ηau aηai à je bei akabuu minji. Aɔaa nηui í je bei akabuu iyi Ilaaɔ í na ine ηa tako wo si geetei Sinai si ilei Arabi. Nηu bei í je wooda iyi wa dasi ine ηa aru. Nɔ Aɔaa í yei má bei ilui Zeruzalemu iyi í wεε nsei, domi í wa si aru do ine ηa fei. 26 Amma Sara í yei bei Zeruzalemu iyi í wa leleu iyi í ne araε. Nηui í je iye nwa. 27 Nɔ à kɔɔ à ni,
 Jò inɔe ku dɔ, awɔ inaabo gbɛnda iyi i kù bí.
 La, i dɔ anu do inɔ didɔ, awɔ iyi i kù mà ara kuroi kubí,
 Domi inaabo iyi à kɔsi á na ku bí ama ku re inaabo iyi í wa ide i məkɔ.
 28 Nsei iηe inem ηa, iηei í je amu ηa iyi Ilaaɔ í ce kuwāeu bei Izaaki í yeu.
 29 Waati nηu, ama iyi à bí bei à ya bí ine fei í kpā ine iyi à bí do gbugbāi Hundi Ilaaɔu iju. Bεεβε moi í ye nsei. 30 Amma kukɔi ide i Ilaaɔ wa fɔ, í ni,
 Lele aruu do amaε fei,
 Domi amai aru kaa je tubu do amai abo iyi í ne araεu aɔɔ.
 31 Bεεβε mɔi iηe inem ηa, ì mà ηa iyi a kù je amai aru, amma amai ine iyi í ne araεi à je.

5

I leekt dim dim ηa si ara ku ne nηe

1 Kirisi í jò à ne ara nwa ku ba ka ne ara nwa do ntɔ. Na nηu, i leekt dim dim ηa si ara ku ne nηe, i maà jò ì na i je aru má ηa.

2 I de ifi ì gbɔ. Amu Pɔlui ñ wa n sɔ ηe ideu ihē. Bii ì jò à dasi ηe bango, icei Kirisi kù ne aranfāani kāma bi tu ηe. 3 Ñ nyi ñ sisi ñ wa n fɔ má, ine iyi í jò à dasie bango, tilasii lafēe ku jirima wooda fei. 4 Iηe iyi ì waa bi i je dee dee si wajui Ilaaɔ na wooda ku jirima, ì fεεfε ara nηe do Kirisii nɔ ì fūsi didɔi Ilaaɔ awɔ ηa. 5 Amma awa, Hundi Ilaaɔ wa sɔ wa mam mam iyi Ilaaɔ á jò ka je dee dee na naane ku dasi nwa. 6 Ntɔ ntɔ, bii à ne anu akā do Jesu Kirisi, à ce bango, a kù ce bango kù je ide kāma. Ide iyi í ne amboe í re nηui í je naane ku dasi iyi wa ce ice do kubi.

7 I waa ce kuwāe nηe wo dee dee ηa. Yooi í ganji ηe í jò ì kù waa jirima ntɔu má ηa. 8 Ikɔ iyi à na ηeu be kù waa naa hai bi Ilaaɔ, nηu iyi í kpe ηe. 9 Na nηu, i ce laakai ηa, domi à ya fɔ a ni lefee keekei í ya dede pēe fei. 10 Amma Lafēe í jò ñ wa n naane ηe iyi í kaa ce lasabu ɔɔ iyi í je ikā do lasabu iyi ñ ceu be ηa. Ine mɔ iyi wa bitandi ηe, baa bii yooi Ilaaɔ á kpāa iju.

11 Iηe inem ηa, bii í je amu takam ñ wa n waazo hee nsei ñ ni ine ηa a ce bangoi, na nii í ce à ya maa kpām iju. Bii í je bεεβε mam nii ñ wa n ce, ikui Jesu si jli kaa jea ine ηa bi ku ko ise. 12 Ine ηa iyi à waa bitandi ηeu be, ñ bi a nya ηa ikā*.

13 Iηe inem ηa, à kpe ηei í na i ne ara nηe. Do nηu fei, i maà jò ara ku ne nηe ku mua daai iηe taka nηe kpāa í ceò idɔɔbii ara nηe. Amma i ya maa sobi nje do kubi ηa, 14 domi wooda fei í wa si irii ide akāu ihē iyi í ni, bi ine mmu ηa bei ì bi araε. 15 I maà ya maa ηɔ nje ηa bei iηai sako ηa. I ce laakai ηa ku ba i maà ce nfei nje ηa.

Ka jò Hundi Ilaaɔ ku neò wa

* 5:12 ñ bi a nya ηa ikā ine ɔɔ ηa à ni, bii à bi mɔm a bāntām ara nηa gbakā.

16 Ide iyi ñ wa n fɔu wee, i jò Hundei Ilaaḍ ku maa neò ñe. Bii ì waa ce beɛbe ña, i kaa ce kubi nfe nfei ara nñe má, 17 domi mii iyi daai awa taka nwa í bi ci ya je dimi akā do iyi Hundei Ilaaḍ í bi. Kubi minji ñau, à ya maa jai hee a kaa ka yɔkɔ ka ce bei à bi. 18 Amma bii Hundei Ilaaḍ wa neò ñe í kù wa si awɔi wooda má ña.

19 Ine fei í mà daai amanɛ sãa sãa. Daa ñauì à je sɛɛ ku tɔtɔ hai ne yaase, do daa sãmi do daa nkɔɔ nkɔɔ, 20 do iwɛ̄ ku tɔɔ, do dobu dobu ku ce, do mbɛɛte, do ija, do igu, do idɔɔkɔ yaama, do nje ku wā, do kakɔɔ, do nje ku fɛɛfe, 21 do kɔdɛɛ, do atɛ ku kpa inɛ, do ije ku bi, do mii iyi í jò beɛbe fei. Ñ wa n sɔ ñe bei ñ tako ñ fò ñ ni, inɛ ña iyi à waa ce dimi beɛbe a kaa ba tubu kãma si andunya titɔi Ilaaḍ.

22 Amma mii iyi Hundei Ilaaḍ í ya bí, nñui í je kubi, do inɔ didɔ, do laakai ku sũ, do temua, do jiida ku je, do inɔ akā, do naane, 23 do daa didɔ, do ara ku mu. Mii ñau be fei, wooda kù ganji ña. 24 Nɔ inɛ ña iyi à je ti Jesu Kirisi í ye bei à kpa kucei daai ara nña si jñi ku gaauu, do bine do kubie fei. 25 Si bei Hundei Ilaaḍi wa mu nwa kuwɛɛ, ka jò ku neò wa. 26 Kù sɛa ka je ilu faao, wala woo kosi inɛ ña, walakɔ ka maa ce igu si awa duusɔɔ.

6

Iya sobi nje si aso ña

1 Inɛ inɛm ña, inɛ iyi Hundei Ilaaḍ wa neò ñe, bii ì mu inɛ gɔ si kurara, i nyisi lafɛɛ kpãa jiida do daa didɔ ña. Nɔ ñ ce laakai ña ku ba inɛ mɔ i maà na ñ dasi kurara beɛbe. 2 I sobi nje si aso * ku so ña. Bii ì waa ce beɛbe ña ì waa jirima woodai Kirisi ñai. 3 Bii inɛ gɔ wa cɔ araɛ ngɔgɔ nɔ wee kù je ngɔgɔ, wa lele araɛi. 4 I jò inɛ fei ku wuse daai nñu takae nɔ ku ye si bii nñu á tɔɔ fufu, amma ku maà tɔɔ fufu na iyi nñu í re inɛ gɔ, 5 domi inɛ fei á so asoi † nñu takaei.

6 Awɔ iyi à waa kò idei Ilaaḍ, mii iyi ì ne fei jò ñ kpɔɔ do inɛ iyi wa kɔɛ si.

7 I maà ti ñ lele ara nñe. A ci ya nyaanyi Ilaaḍ. Mii iyi amanɛ í gbɛ nñui á da.

8 Bii wa gbɛ iyi daai nñu takae í bi, nfe ku cei á bíaa. Bii í nɔ wa gbɛ iyi Hundei Ilaaḍ í bí, kuwɛɛ hai tãì Hundei Ilaaḍu á bíaa. 9 Na nñu, ka maà gbɛɛji do jiida ku ce, domi bii á kù mɔngɔ aa ka ba ka da si awaati iyi í jò. 10 Beɛbe mɔi waati iyi à ba awɔɛ fei, ka cea inɛ fei jiidaɛ. Nɔ iyi í re mɔm, ka cea kpaa si woo dasi Jesu naane ñau beɛbe.

Idei ankãanyi do fɔɔ

11 Hai ihɛ̄ bei do awɔi amu takam nii ñ kɔ nñe wa †. Inɛ taka nñe aa yɔɔ mɔm bei kukɔ ñau à la à to. 12 Inɛ ña iyi à waa bi a tilasi ñe í ceò bango ñau à waa ce beɛbei ku ba a ce mii iyi á dɔa amanɛ ña si, nɔ a maà kpã ña iju na irii ikui Jesu Kirisi si jñi ku gaauu. 13 Amma aña taka nña, baa do iyi à ce bango fei, a kù waa jirima wooda. À bi a dasi ñe bango ku cei ku ba a tɔɔ fufu si na iyi í jò à yɔkɔ à kãmia ñe. 14 Amma amu n kù n wa n tɔɔ fufu bii kù je na ikui Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi si jñi ku gaau. Na ikueu mii ndii andunya fei í yeem nii bei mii iyi kù weɛ má, nɔ beɛbe mɔi ñ wa n yɔɔ baa do kuwɛɛi amu takam fei. 15 À ce bango, a kù ce bango kù je ide kãma. Mii iyi í ne amboe í re, nñui í je a taka inɛ titɔ. 16 Laakai ku sũ do didɔ ku wɛɛa inɛ ña iyi à waa too woodau ihɛ̄ hee do inɛi Izireli ña, aña iyi à je inɛi Ilaaḍ ña.

* 6:2 oso nñui í je wahala ña. † 6:5 Yaasei iseedeu ihɛ̄ í je, domi inɛ feii a na ku fò bei nñu í ce ice.

† 6:11 hai bei do awɔi amu takam nii ñ kɔ nñe wa Si dɔnɛɛ nña bii à waa ce leeti à ya maa fɔi nɔ inɛ gɔ ku maa kɔɔ. Amma Pɔlu í kò idei ankãanyi ñau ihɛ̄ do awɔɛ.

¹⁷ Hai nnyi inε kãma ku maà wahalam má domi na irii Jesui ñ ba dalai juju ña iyi à wa si aram nõu ihě.

¹⁸ Inε inεm ña, didõi Lafěε nwa Jesu Kirisi ku wεε do inε fei. Ami.

Tia iyi Pɔlu í cea inei Efεεzu ηa

Í ce ηa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu amu iyi ñ je woo bei Jesu Kirisi do idɔɔbii Ilaaɔ.

Ine inei Efεεzu ηa, inε woo dasi Jesu Kirisi naane ηa, ñ wa n ce ηe fɔɔ, inε iyi Ilaaɔ í cicaɔ. ² Ilaaɔ Baa nwa do Lafεε Jesu Kirisi a mu nηe didɔ do laakai ku sɔ.

Didɔ iyi Ilaaɔ í ce nwa si anu akā nwa do Kirisi

³ I jò ka saabu Ilaaɔ Baai Lafεε nwa Jesu Kirisi. Na saabui anu akā nwa do Kirisi, í wee nwa do didɔ ikā ikā iyi Hundeε wa mu nwa wa hai lele. ⁴ Ilaaɔ í cica wa tā hai waati iyi kù taka andunya ka je titeε si kpāai Kirisi, nɔ ka je inε kumá ηa ka maà ne taale kāma bi tεε. ⁵ Si kubie í lasabu wo hai ku kpe ku ce wa amae ηa si anu akā nwa do Jesu Kirisi, si bei í bi si jiida ku jeε ⁶ ku ba ka saabu didɔ ñla ñlaε iyi í ce nwa si anu akā nwa do amae, inε iyi siei kubie fei í wa.

⁷ Do saabui njei Jesui Ilaaɔ í ya wa nɔ í kpa idei dulum du wa si didɔ ñlaε iyi í nyisi wa. ⁸ Didɔ iyi í ce nwa í cea si bei í mu nwa bisii ñla ñla do laakai jiida. ⁹ Nɔ í jò a mà asii iyi nηu takae í dasi idɔ ku ce hai tako na jiida ku jeε. ¹⁰ Lasabui Ilaaɔu iyi á ce si ajo iyi awaatie í to nηui í je ku tɔtɔ mii iyi í taka fei, hai mii iyi í wa lele do iyi í wa ile fei, nɔ Kirisi ku je irie.

¹¹ Ntɔ ntɔ, mii fei wa cei si bei Ilaaɔ í bi. Na nηu, à je woo je tubu bi tεε na anu akā nwa do Kirisi, si na iyi í jò í cica wa wo si bei nηu takae í dasi idɔ hai tako. ¹² Na nηu, í jò ka saabu kulai Ilaaɔ, awa Zuifu ηa iyi à tako à waa cɔ kpāai Kirisi wo.

¹³ Nɔ inε dimi mmu ηa mɔ, ajo iyi í gbɔ ide ntɔu iyi í je laabaau jiida iyi wa naa nηe faaba wa, waati beεbei inε mɔ í dasi Kirisi naane ηa. Nɔ Ilaaɔ í dasi nyindai nηu takae si ηe. Nyindau nηui í je Hunde iyi í da nηe si si bei í ce kuwāε wo.

¹⁴ Hundeεu nηui í ye bei kaazigii tubu nwa iyi Ilaaɔ í wāɔ inεε ηa wo. Nɔ wa sɔ wa kam kam iyi aa ka je tubuu si waati iyi Ilaaɔ á ya inεε ηa mam mam. Na nηu, ka saabu kulae.

Kutɔɔi Pɔlu

¹⁵ Na saabui ide ηau be feii í jò hai waati iyi ñ gbɔ baau naane ku dasi nηe si Lafεε Jesu do bei í bi woo dasie naane ηa fei, ¹⁶ n ci ya n gbεεjiɔ Ilaaɔ ku saabu na iri nηe. Ñ wa n ye gigi nηe si kutɔɔm. ¹⁷ Ñ wa n tɔɔ Ilaaɔ ilu amboe, Baai Lafεε nwa Jesu Kirisi, ku ce ηe ilu laakai jiida nɔ ku nyisi ηe bei nηu takae í ye ku ba í màa sāa sāa ηa. ¹⁸ Ñ wa n tɔɔε má ku jò inya kumá ku lɔ si idɔ nηe ku ba í mà yaasei kpāa ku cɔ si bii í kpe ηe, do si bei tubu iyi í jileε woo dasie naane ηa í la í to, ¹⁹ do bei gbugbā ñlaε wa ce ice si awa iyi à dasie naane. Gbugbāu, í je akā do gbugbā ñla ²⁰ iyi í ce í jò Kirisi hai si bale, nɔ í bubae si awɔ nηεε lele. ²¹ Bei Kirisi í wa í reɔ ilu irii lele fei do ilu yiiko ηa do ilu gbugbā ηa do lafεε ηa fei. Nɔ irie í re iri fei si waatiu ihε do si waati iyi wa naa. ²² Nɔ Ilaaɔ í jò í je irii mii fei, nɔ í cicaε ku je ilaalu ñlai igbεε. ²³ Igbεui í je arai Kirisi. Si igbεui Kirisi takae í wa nɔ í kɔ dee dee, nηu iyi í wa bii fei si mii baa yooma fei.

2

Hai si iku à bɔ si kuwεε

¹ Tako wo í ye ηai bei iku ηa na irii kurara nηe do dulum du ηe. ² Kucei tako nηe í jò ti inei andunya ηa, nɔ í ya maa jirima Seetam, ilaalui ilu gbugbāi lele

ɲa. Ilaaluu nɲui í je hunde iyi wa ce ice hee nsei si idɔi ine ɲa iyi a kù waa jirima ideí Ilaaɔ. ³ Ntɔi, awa fei à tako à yei wo bei aɲa mɔ. Bine nwai wa neò wa, nɔ à waa ce mii iyi awa taka nwa à bi do iyi à waa lasabu. À yei wo bei ineí andunya ɲa, aɲa iyi aa na a ye idɔkɔi Ilaaɔ.

⁴ Amma araarei Ilaaɔ í la na kubi nlae iyi í bi wa. ⁵ Hai waati iyi kurara nwa í ce wa bei iku ɲa, Ilaaɔ í mu nwa kuwee do Kirisi aɲo. Na didɔei í baò faaba ɲa. ⁶ Si anu akā nwa do Kirisi, Ilaaɔ í jɪ wa hai si bale ka je bomma lele do Jesu Kirisi aɲo. ⁷ Í ce beɛbei ku ba ku nyisi didɔ nla hai ne kɔɔe si jiida ku jeɛ iyi í ce nwa do saabui Jesu Kirisi hee do aɲo fei. ⁸ Na didɔi Ilaaɔi í ba faaba ɲa do saabui naane ku dasi. Kù je na himma nɲe, amuai Ilaaɔi. ⁹ Kù je ribai ice nɲe. Na nɲu, ine go kaa yɔkɔ ku tɔɔ fufu. ¹⁰ Awa icei awɔi Ilaaɔi à je. Í taka wai si anu akā nwa do Jesu Kirisi ka ceò ice jiida iyi í ce sɔɔlue hai ku kpe.

Dimi fei í je akā si Kirisi

¹¹ Inɛ dimi mmu ɲa, i ye gigi ɲa iyi ine ɲa iyi à ya ce bango ɲau à ya maa kpe nɲe hai ce bango ɲa wo. ¹² Waati beɛbe í jɪò Kirisi ɲa wo nɔ í je ise mmu bi ineí Izireli ɲa. I kù ne baa nɲe si akabuu iyi Ilaaɔ í wāò ineɛ ɲa. Í wa si andunya ihē í kù waa còò kpāai nkāma ɲa, nɔ í kù weɛa Ilaaɔ ɲa. ¹³ Amma nsei iyi í ne anu akā do Jesu Kirisi ɲa, inɛ iyi í tako í wa iɲi ɲa, wee nsei í ce amee do Ilaaɔ ɲa do saabui nɲei Kirisi. ¹⁴ Kirisi takaei í je nwa laakai ku sū, nɲu iyi í ce Zuifu ɲa do dimi mmu ɲa akā. Nɲui í kpa mbeete iyi í ye bei idɪ iyi wa feefe wa wo. ¹⁵ Do ikui araɛi í kpaò irii woodai Zuifu ɲa do iwɔe ɲa ku ba ku yɔkɔ ku ce dimi minji ɲau dimi titɔ akā lege lege si nɲu takae. Si beɛbei, í dasi laakai ku sū si anini nɲa. ¹⁶ Do saabui ikue si antai jɪi ku gaauui í kpaò mbeete iyi a waa muò nɲe wo, nɔ í tɔtɔ dimi minji ɲau akā í jò à dɔ do Ilaaɔ. Aɲa fei à baa à je ara akā aɲo. ¹⁷ Beɛbei kukoí ideí Ilaaɔ í kɔ, si bei í ni Kirisi í naa ku sisi laabaauu laakai ku sū bi tu nɲe, inɛ iyi í tako í jɪò Ilaaɔ, do bi Zuifu ɲa, aɲa iyi à ceòe amee. ¹⁸ Nɔ ntɔi, do saabui Kirisi awa fei, Zuifu ɲa do dimi mmu ɲa, aa ka yɔkɔ ka bɔ wajui Ilaaɔ Baaba do sobii Hunde akāu.

¹⁹ Si beɛbe, i kù je dimi mmu ɲa ma, walakò ise mmu, amma nsei í je ineí ilu akā ɲa do woo dasi Jesu naane ɲa fei, nɔ í je ineí kpasēi Ilaaɔ ɲa. ²⁰ Inɛ mɔ í yei bei idɪ iyi à ma si antai icui ile iyi woo be ɲau do walii ɲau á jile. Jesu Kirisi takaei í je kuta sintei icui ileu. ²¹ Nɲui á jò ileu ku la nɔ ku ne gbugbā nɔ ku je bi ku tɔɔi Lafēe iyi í má jiida. ²² Na anu akā nɲe do Kirisi, inɛ mɔ í yei bei ileu, nɔ inɛò ɲa í jèò bi ku wai Hundi Ilaaɔ ɲa.

3

Icei Pɔlu na dimi mmu ɲa

¹ Na saabui iyi ihēi amu Pɔlu n wa n ce kutɔɔ, amu iyi n wa piisɔ si na iyi í jò n wa n ce icei Kirisi na irii inɛ dimi mmu ɲa. ² N̄ mà kam kam iyi í gbɔ tā ɲa bei Ilaaɔ í ceem didɔ ku ba n naa n sisi nɲe yaasei didɔu, ³ do si bei nɲu takae í jò n mà asiiɛ. Wee n̄ kɔ ideu keeke tā. ⁴ Bii í cio ideu ɲa, aa yɔɔ ɲa iyi n̄ mà asiii ideí Kirisi do ntɔ. ⁵ A kù sɔ ineí tako ɲa asiii ideu, amma nsei Ilaaɔ í jò Hundi í nyisi woo beɛ do walii kumáe ɲa. ⁶ Asiiu wee. Do saabui laabaau jiidaí dimi mmu ɲa do Zuifu ɲau à jèò woo je tubu aɲo. Aɲaò ɲa à baa à je ara akā, nɔ aɲa mɔ à ne baa nɲa si ide iyi Ilaaɔ í wā nɲu ku ce si Jesu Kirisiu.

⁷ Do saabui didɔ iyi Ilaaɔ í ceem si gbugbāe ɲoi í jò n̄ je woo ce icei laabaau jiida. ⁸ Amu iyi n̄ je keekei woo dasi Jesu naane ɲa fei, amui Ilaaɔ í cea didɔ n̄ sisia dimi mmu ɲa laabaau jiida nɔ n̄ sɔ ɲa bei didɔi Kirisi í la í to nɔ í re kumá

nwa. ⁹ Nɔ n sisia ine fei bei yaasei asiii Ilaaɔ á ce ku ceɔ. Ilaaɔ, nɔɔ iyi í taka mii fei í singa asiiu ihē hai ku kpe, ¹⁰ ku ba ine ngboi lele ɔa do ilu yiikoi lele ɔa a mà yaasei bisie do saabui igbei inei Jesu ɔa si waatiu ihē. ¹¹ Bɛɛbei í ce í jileɔ ide iyi wa ce, í bei í takaɔ andunya, nɔ í kpa irie si Jesu Kirisi Lafēɛ nwa. ¹² Naane iyi à dasiɛui í jɔ à nɛ anu akā do nɔɔ. Na ɔɔi í jɔ à nɛ ara nwa ka bɔ wajui Ilaaɔ do laakai akā. ¹³ Na nɔɔ, n̄ wa n tɔɔ ɔɛ i maà mɔngɔ temua ɔa na ijuukpā iyi n̄ wa n ye na iri nɔɛ, domi ijuukpāu, nɔɔi á jɔ í nɛ bɛɛɛ ɔa n̄to n̄to.

Kubii Kirisi

¹⁴ Nɔ na saabui ideui n̄ wa n gule si wajui Ilaaɔ Baaba. ¹⁵ Nɔɔi í je Baai nyaanze baa yooma fei iyi í wa lele do iyi í wa ile fei. ¹⁶ N̄ wa n tɔɔɛ ku jɔ Hundee ku mu nɔɛ gbugbā jiida jiida si idɔ nɔɛ si bei amboeé í la í to, ¹⁷ nɔ Kirisi ku ce bi ku wae si idɔ nɔɛ na naane ku dasi nɔɛ. Nɔ n̄ wa n tɔɔ má ku jɔ í nɛ gbugbā í maa leekɔ dim dim si kubi ɔa, ¹⁸ ku ba inɛ do woo dasi Jesu naane ɔa iyi à gbe fei í yɔkɔ í mà zaka bei kubii Kirisi í cɔ í to do kusɔɛ do kujjisae do kugbokae. ¹⁹ Baa do iyi kubiu í re kumai amane fei, n̄ bi í mà yaasee ɔa ku ba í kɔ mam mam bei Ilaaɔ í kɔ.

²⁰ Ilaaɔ í nɛ yiiko ku ce mii iyi à waa tɔɔ fei do iyi à waa lasabu fei, nɔ á yɔkɔ ku ce baa mii iyi í re bɛɛɛ mɔm hee ku caa. ²¹ Í sla inei igbɛɛ ɔa a jɔ ine ɔa a mà bɛɛɛ waati kama fei hee do aɔ fei do saabui Jesu Kirisi. Ami.

4

Anu akā iyi à nɛ, awa iyi à je arai Kirisi

¹ Na nɔɔ, amu iyi n̄ wa piisɔɔ si na iyi í jɔ n̄ wa n ce icei Lafēɛ, n̄ wa n tɔɔ ɔɛ i maa nɛ dee dee si bei í jɔ ine ɔa iyi Ilaaɔ í kpe à ya nɛ. ² I ya maa nɛ do ara ku kaye ɔa, do daa didɔ do temua, nɔ í ya maa mu nɛ ɔa do kubi. ³ I ce kookaai í ya mu anu akā iyi Hundei Ilaaɔ wa mu nɔɛ na saabui laakai ku sū iyi í tɔtɔɔ ɔɛ. ⁴ Ara akāi í wɛɛ, Hunde akā mɔi í wɛɛ, nɔ kpāa ku cɔ akā mɔi í wɛɛ si bii Ilaaɔ í kpe ɔɛ. ⁵ Lafēɛ akāi í wɛɛ, naane ku dasi akā mɔi í wɛɛ, nɔ inyi ku dasi akāi í wɛɛ. ⁶ Ilaaɔ akāi í wɛɛ iyi í je baai ine fei. Nɔɔi í je ilaalui mii fei, nɔɔi í wa bi ine fei, nɔ í wa si ine fei. ⁷ Amma do nɔɔ fei awa fei à ba amua nwa si bei Kirisi í mu nwa. ⁸ Na nɔɔ, kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni,

Waati iyi í gū lele

Í je mbɛɛɛ ɔa igū í mu ɔa aru,

Nɔ í cea ine ɔa amua ɔa.

⁹ To, bii à ni í gū lele, iyi bɛ wa nyisi iyi í tako í kita í bɔ hee lelei ilei. ¹⁰ Ine iyi í kita í bɔ hee lelei ileu nɔ í nyi í gū leleu má ine akāui, ku ba ku jɔ mii fei ku kɔ dee dee. ¹¹ Amua ɔa iyi í cea ine ɔa wee, í cica ine ɔɔ ɔa à je woo bɛ ɔa, ine ɔɔ ɔa mɔ walii ɔa, ine ɔɔ ɔa mɔ woo sisi laabaau jiida ɔa, ine ɔɔ ɔa mɔ woo degbe inei igbei Jesu ɔa, ine ɔɔ ɔa mɔ woo kɔ ine ɔa si cio. ¹² Bɛɛbei í ce ku ba ku ceɔ sɔɔlui woo dasi Jesu naane ɔa si icee, ku ba ku kɔɔsi gbugbāi arai Kirisi. ¹³ Nɔ bɛɛɛ mɔi awa fei aa ka ce anu akā si naane ku dasi nɔ ka mà Amai Ilaaɔ, nɔ ka je ine ngbo ka tóo alái Kirisi. ¹⁴ Do yaase bɛɛɛ a kaa ka je bei amu ɔa má, hee cio ikā ikā ku maa tale wa ihē walakɔ ihɔ bei fufu í ya maa tale akɔi inyi bii fei. Nɔ ine ɔa a kaa dɔ iju nwa má hee má je a wa nyii itɔ nwa do bisi laalo nɔɔ. ¹⁵ Amma bii à waa sisi ntɔu do kubi aa ka la si mii fei ka tóo alái Kirisi iyi í je iriu. ¹⁶ Sii awa fei à waa kā bei ikɔi ara, nɔ arau fei í másie do ikɔ ikɔɛ. Nsei, bii ikɔ fei wa ce ice si bei í jɔ, arau fei á lai ku maa kɔɔsi na saabui kubi.

Kuwee titō si Kirisi

¹⁷ Ide iyi n̄ wa n s̄ō n̄e do irii Lafēe wee. I maà j̄ò i ya maa n̄e má bei hai dasi Jesu naane n̄a, in̄e n̄a iyi à waa too lasabu nfe nfe n̄n̄a. ¹⁸ A kù n̄e laakai j̄iida. À le id̄o n̄n̄a n̄o a kù mà nk̄ama. N̄n̄ui í j̄ò a kù n̄e ikp̄ē si kuwee iyi Ilaaō wa mu nwa. ¹⁹ A kù n̄e anȳo ḡo má, à na ara n̄n̄a mam mam si dulum a ceò daa laalo dimi ik̄a ik̄a fei do bine.

²⁰ Amma in̄e, kù je b̄eebei ì màò Kirisi n̄a. ²¹ N̄ n̄o n̄ mà kam kam iyi ì gb̄o idee n̄a, n̄o à k̄o n̄e si nt̄o iyi í wa si Jesu. ²² Na n̄n̄u, í j̄ò daa nwo n̄n̄e n̄a iyi wa n̄èò kuwee n̄n̄e wo, domi binei daa nwo n̄n̄e n̄aui wa d̄i iju n̄n̄e n̄o wa b̄oò n̄e nfe ku ce. ²³ Í j̄ò i n̄e id̄o tit̄o do lasabu tit̄o mam mam n̄a, ²⁴ n̄o i j̄ò i n̄e daa tit̄o n̄a iyi í j̄o ti Ilaaō. Daa tit̄o, aa ȳoai si dee dee ku je n̄n̄e do kuwee hai n̄e dulum. Iyi be hai bi nt̄oi wa naa.

²⁵ Na n̄n̄u, i maà ya s̄o ibo má n̄a. I j̄ò in̄e fei ku s̄s̄ kpaasie nt̄o, domi à je ik̄s̄ ik̄a ik̄a ara ak̄a. ²⁶ Baa bii id̄o n̄n̄e í k̄s̄, i maà ya ce dulum n̄a. I maà ya j̄ò id̄o k̄s̄u ku wee n̄n̄e hee inunu koo b̄o. ²⁷ I maà j̄ò Seetam ku ba bi ku dasi ise si n̄e. ²⁸ Ine iyi í ya ce ile wo, ku maà ce ile má, amma ku ya ce ice do āw̄e. B̄eebei á ba mii j̄iida n̄n̄a iyi á sobiò ilu are n̄a. ²⁹ N̄o i maà ya j̄ò ide laalo k̄ama ku fita hai si gele n̄n̄e. Amma i ya f̄o ide j̄iida iyi á mua in̄e n̄a gb̄ugb̄a si naane ku dasi n̄o ku sobi n̄a si bukaata n̄n̄a n̄o in̄e n̄a iyi à waa gb̄oò ku je n̄n̄a aranf̄aani j̄iida. ³⁰ I maà f̄o in̄o Hundeì Ilaaō n̄a, domi Hundeu bei í je s̄eēdaì Ilaaō si n̄e hee koo toò āj̄o iyi Ilaaō á yá in̄e n̄a mam mam. ³¹ I n̄ȳo daa kuro n̄n̄e fei do id̄o k̄s̄ yaam̄o do id̄o k̄s̄. N̄o i maà ya gb̄ugb̄a si n̄j̄e walak̄o i maà s̄o irii n̄j̄e n̄a. I j̄ò in̄o s̄ami baa yooma fei. ³² I cea n̄j̄e did̄s̄ n̄a, n̄o i ya n̄e araareì n̄j̄e n̄a, n̄o i ya kpa a n̄j̄e ideì kurara n̄a bei Ilaaō i kpa ideì kuraraì in̄e m̄o na irii Kirisi.

5*Kuwee si inya kumá*

¹ Na n̄n̄u, si na iyi í j̄ò ì je amu n̄a iyi Ilaaō í bi n̄a, i ce bei n̄n̄u takae. ² I j̄ò kookoosuì kuwee n̄n̄e kù nyisi kubi bei Kirisi í bi wa, n̄o í na kuwee na iri nwa. Kuwee iyi í nau n̄n̄ui í je kuwee j̄iida iyi inunue í d̄o Ilaaō si.

³ In̄e ti Ilaaō ì je n̄a. Na n̄n̄u, i maà ya ce baa nḡo ḡo iyi á j̄ò in̄e n̄a a s̄o iri n̄n̄e a ni ì t̄o t̄o s̄eē hai n̄e yaase n̄a walak̄o a ni ì ce daa laalo n̄a walak̄o bine. ⁴ N̄o i maà ya j̄ò ideì anȳo walak̄o ide hai n̄e yaase walak̄o ide nfe nfe ku fita hai si gele n̄n̄e, domi ide dimi b̄eebe kù j̄oò n̄e, amma i j̄ò ide n̄n̄e ku ya je Ilaaō ku saabu. ⁵ Í j̄ò i mà n̄a kam kam iyi woo t̄o t̄o s̄eē hai n̄e yaase do ilu daa s̄ami n̄a, k̄ama n̄n̄a kù n̄e ikp̄ē si bommai Ilaaō do ti Kirisi. B̄eebe m̄oi hee do ilu bine n̄a fei, k̄ama n̄n̄a kù n̄e ikp̄ē si bommai Ilaaō do ti Kirisi domi bine í ȳei bei iw̄e ku t̄o.

⁶ I maà ya j̄ò in̄e ḡo ku d̄i iju n̄n̄e do ide nfe, domi na n̄n̄u bei í j̄ò id̄o k̄s̄i Ilaaō wa naa si irii in̄e n̄a iyi a kù waa j̄irimae. ⁷ Na n̄n̄u, i maà ya j̄ò ide ḡo ku t̄o t̄o n̄e do aman̄e dimi b̄eebe n̄a. ⁸ In̄e taka n̄n̄e, si ilu kukui i wa n̄a wo, amma n̄sei, i wa si inya kumá n̄a na anu ak̄a n̄n̄e do Lafēe. Na n̄n̄u, i j̄ò is̄eēn̄e n̄n̄e ku j̄o in̄e n̄a iyi à waa n̄e si inya kumá, ⁹ domi bii à waa n̄e si inya kumá kuce iyi aa ka ce n̄n̄ui í je daa did̄s̄ baa yooma fei do dee dee ku je do nt̄o ku f̄o. ¹⁰ I ce kookaai i mà mii iyi á d̄o Lafēe si. ¹¹ I maà dasi ara n̄n̄e si kookoosu laalo iyi aman̄e n̄a à waa ce si ilu kuku. Amma kookoosu dimi b̄eebe i ya f̄o n̄a. ¹² Anȳo nla nla m̄om̄ n̄ii bii á f̄o mii iyi in̄e n̄aui à waa ce si asii. ¹³ Amma kookoosu ub̄e bii á f̄o á fita si inya kumá. ¹⁴ N̄o mii iyi í fita gb̄ugb̄a fei í ya máì. Na n̄j̄o ì ce kuk̄oì kuk̄oì ideì Ilaaō í f̄o í ni, Aw̄o iyi ì waa s̄f̄ njoo, j̄f̄.

Dede hai si inoi iku na,
Nɔ Kirisi ku mae inya.

¹⁵ Na nɔ, i ce laakai iseeɛ nɛ. I maã jò i maa ne bei inɛ na iyi a ci ya lasabu, amma i maa ne do laakai na. ¹⁶ Waati iyi i ne na, i ceò ice, domi waatiu ihɛ bei waati laabi. ¹⁷ Na nɔ, i maã ye bei inɛ na iyi a ci ya lasabu, amma i hanya na ku ba i mà mii iyi Aɔ Lafɛɛ i bi i ce na.

¹⁸ I maã ya jò atɛ ku kpa nɛ, domi si bei daa bereteke fei i wa. Amma i jò i kɔò Hundeɛɛ Ilaaɔ na. ¹⁹ I jò saabu do iri ku kɔ ku ya wa si faaji nɛ, i ya kɔ iri do irii Ilaaɔ, i cūu do idɔ nɛ fei. ²⁰ I ya maa saabu Ilaaɔ Baaba waati kama fei na si mii fei do irii Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

Abo do mako

²¹ Inɛ iyi i mà beɛɛ Kirisi, i ya sūa nɛ iri ile na. ²² Inɛ inaabo na i sūa mako nɛ na iri ile bei aa cea Lafɛɛ na, ²³ domi mako i je inɛ ngboi aboe, bei Kirisi mɔ i je inɛ ngboi igbɛɛ. Igbɛɛ i je arai Kirisi, nɔ Kirisi mɔ i je woo faabae. ²⁴ Nɔ si bei igbɛɛ i ya sūa Kirisi iri ile, beɛbe mɔ inaabo na à nɛ a sūa mako nɛ na iri ile si mii fei.

²⁵ Nɔ inɛ mako nau i bi abo nɛ na bei Kirisi i bi inɛ igbɛɛ na, nɔ i na kuweɛɛ na iri nɛ. ²⁶ I nya na ikā nɔ i we na i jò à má na saabui ideɛ. ²⁷ I bi igbɛɛ ku naa si wajue do kuslae fei, ku maã ti ku ne riisi go, nɔ batai arae ku maã yuguu, nɔ ku maã ne mii mmu dimi beɛbe go na má, amma i bi ku je dee deei, ku maã ne taale kama. ²⁸ Beɛbe i jò mako na á bi abo nɛ na bei à bi ara nɛ. Inɛ iyi i bi aboe i bi araei. ²⁹ Inɛ go kù nɔ kù weɛ iyi i cé arae, amma i ya maa wòoi nɔ ku maa gbɔa bei Kirisi wa ce na igbɛɛ. ³⁰ Igbɛɛ nɛ i je arae nɔ awa fei à yei bei ikɔ ikɔ araeu. ³¹ Kukoi ideɛ Ilaaɔ wa fo i ni, na nɔ, mako á jò iyeò baɛi, nɔ ku weɛ do aboe ku ba anja minji fei a baa a je ara akā. ³² Asiiu ihɛ ide nla nla, amma ideɛ Kirisi do igbɛɛ nɔ wa n fāa. ³³ Na nɔ, mako fei ku bi aboe bei i bi arae, nɔ abo fei ku jirima makoɛ.

6

Amu na do baa nɛ na

¹ Inɛ amu na, i jirima inɛ na iyi à waa mu nɛ si bei Ilaaɔ i bi, domi beɛbe i sɛa. ² Wooda sinte iyi Ilaaɔ i ceò kuwā weɛ. I jirima iyeò baa nɛ na ³ ku ba i ne ino didɔ na nɔ hunde nɛ ku sɔ si andunya.

⁴ Inɛ baa na, i maã ya kɔ idoi ama nɛ na, amma i bi na, i dasi na iju na i kɔ na si ideɛ Aɔ Lafɛɛ na.

Aru do lafɛɛ

⁵ Inɛ aru na, i jirima lafɛɛ nɛ na si andunya ihɛ do beɛɛ do kuyaya, ku maã je do muafiti, nɔ kú ye bei Kirisi i waa cea na. ⁶ Ku maã je bii à leeki à waa cɔ nɛ nɔ akā. Bii i je waati iyi à waa cɔ nɛ nɔ akā, i ye bei amane nai i waa cea na ku ba ku dɔ nɛ si. Amma i jò i ce idɔɔbii Ilaaɔ do idɔ nɛ fei bei arui Kirisi na. ⁷ Ice iyi à dasi nɛ, i jò i coo do himma na, nɔ kú ye bei Ilaaɔ i waa cea na, ku maã ti ku je amane nɔ akā. ⁸ I mà sāa sāa na iyi Ilaaɔ á sāa inɛ fei ribai ice jiida iyi i ce, baa bii aru, walako inɛ iyi i ne araei.

⁹ Inɛ lafɛɛ na mɔ, i cea aru nɛ na beɛbe, i maã ya ta nɛ na gbugbā. I mà na iyi inɛò na fei Lafɛɛ akā i ne lele bii inɛ go kù re inɛ go.

Jnei igwi woo dasi Jesu naane

¹⁰ Ide iyi í gbe ñ wa n bi n sɔ ñe wee. Si anu akā ññe do Lafēe i jò gbugbā nlae ku mua ññe mɔ gbugbā ña. ¹¹ I dɪ jɪñei igũ ña iyi Ilaaɔ wa mu ññe fei, ku ba i yɔkɔ i leekɪ dim dim i kɔsiɔ kookoosu ikā ikāi Seetam ña, ¹² domi kù jɛ do amanɛ ñai à waa ja. À waa jai do ilu iri laalɔi lele ña do ilu yiiko ña, do ilaalui andunyi ilu kuku ñau ihɛ, do inɛ inɔko woo ce icei Seetam ña. ¹³ Na ññu, i so jɪñei igũi Ilaaɔ fei i dɪ ña. Si beɛbe, bii ajɔi wahala í na í naa, aa yɔkɔ i kɔɔ ara ññe si wajui Seetam mbɛɛ ññeu. Nɔ bii ì ce igũ ì tã ña, i leekɪ dim dim hee kɔɔ. ¹⁴ Na ññu, i dede i leekɪ dim dim ña. I jò ntɔ ku wɛɛ ññe bei santiiki iyi sooge í ya dɪò gbankilie, nɔ i jò dee dee ku jɛ ku wɛɛ ññe má bei ibɔi isɔ. ¹⁵ I jò himmai laabaau jiiida ku sisi ku wɛɛ ññe bei baata ññe. Laabaau jiiidauí á naaò laakai ku sũ wa. ¹⁶ Nɔ iyi í re mɔm, i jò naane ku dasi ku wɛɛ ññe jiiida jiiida bei tɛli iyi á ganji afa ku nɛ ina iyi Seetam mbɛɛ á ta wau ku to wa si ñe. ¹⁷ Í gba faabau bei fulai isɔ, nɔ idei Ilaaɔ mɔ i gbaa ña bei taakubai Hundei Ilaaɔ. ¹⁸ Waati kãma fei i ya ce kutɔɔ ña nɔ i ya maa tɔɔ sobii Ilaaɔ ña. I dede i leekɪ do temua ña si idei kutɔɔu do gbugbãi Hundei Ilaaɔ, nɔ i ya ce kutɔɔ na irii woo dasi naane fei ña. ¹⁹ Nɔ i cea amu mɔ kutɔɔ ña ku ba bii ñ cɪ gɛɛ, n ya n ba ide iyi an fɔ nɔ n ne wɔkɔ n sisiò idei laabaau jiiida iyi wa singau wo. ²⁰ Na irii ideui ñ jɛ woo bei Ilaaɔ baa do iyi ñ wa piisɔɔ si nsei. Na ññu, i ce kutɔɔ ku ba n yɔkɔ n sisi ideu do wɔkɔ bei á sɪa.

Fɔɔi sukudɔ

²¹ Tisiki baakɔɔ nwa, woo ce ice ilu naane si kpãai icei Lafēe, á sisi ññe laabaau fei ku ba i mà bei ñ wɛɛò ña do mii iyi ñ wa n ce. ²² Na ñoi í ce ñ bɔɔ wa si ñe ku naa ku sɔ ñe bei à wɛɛò ku ba ku tũ idɔ ññe.

²³ Nɔ Ilaaɔ Baaba do Lafēe Jesu Kirisi a mua kpaasi woo dasi Jesu naane ña fei laakai ku sũ do kubi do naane jiiida. ²⁴ Nɔ didɔi Ilaaɔ ku wɛɛ do inɛ ña iyi à bi Lafēe nwa Jesu Kirisi fei nɔ kubi ñña ci ya kpaasi.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Filipi ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu do Timotee, awa woo ce icei Jesu Kirisi ɲa. À ce inɛ ɲa iyi Jesu Kirisi í cica à jɛ tɛɛ si ilui Filipi fei fɔɔ, hee do inɛ ɲa iyi à jɛ inɛ ngboi igbɛu do woo ce icei igbɛu fei. ² Ilaaɗ Baa nwa do Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa a mu ɲɛɛ ididɗ do laakai ku sũ.

Pɔlu í cea inɛi Filipi ɲa kutɔɔ

³ Ñ ya n maa n saabu Ilaaɗ waati kama iyi n ye gigi ɲɛɛ fei. ⁴ Si kutɔɔm ɲa fei iyi n ya n maa n ce na irii inɛ fei, n ya n cooi do inɔ didɗ, ⁵ si na iyi í jò ì sobim ɲa n sisiò laabaau jiidau hai ajɔ sinteu hee ku baa nɛɛi. ⁶ Ñ wa n mà kam kam, Ilaaɗ iyi í sinti ice jiidau ihɛ si ɲɛ á maa cooi hee koo kpɔɔ irie si ajɔi kunyii Jesu Kirisi wa. ⁷ Nɔ í sɛa n ce lasabu ɲɛɛ beɛbe, domi n ɛ kubi ɲɛɛ si idɔm. Ntɔ ntɔ, ì ya bam ice ku ce ɲa ile piisɔɔ ihɛ do waati iyi n ɛ aram wo n ɲa n maa n sisi laabaau jiidau ku ba ku ɲɛ gbugbã ku maa koo nɔ n ya n maa n jabu na irie. ⁸ Ilaaɗi í jɛ seɛdam iyi n bi inɛ fei bei kubii Jesu Kirisi í yɛ.

⁹ Mii iyi n wa n bee si kutɔɔm ɲɲui í jɛ kubi ɲɛɛ ku kɔɔsi ku maa koo nɔ kubi ɲɲɛu ku jò kumá ɲɛɛ do bisi ɲɛɛ ku kɔɔsi, ¹⁰ ku ba í yɔkɔ í wũa mii ɲa iyi à jɛ jiiɗa à re ɲa. Beɛbe mɔi aa jɛ inɛ kumá ɲa, nɔ si ajɔi Kirisiu í kaa ɲɛ taale kama ɲa, ¹¹ nɔ ice jiiɗa ɲɛɛ ɲa iyi í waa ce ɲa na saabui Jesu Kirisiu ku kɔ, nɔ ku jò inɛ ɲa a yɛ amboei Ilaaɗ nɔ a maa saabuɛ.

Kirisi ɲɲui í jɛ kuwɛɛ

¹² Kpaasim ɲa, n bi í mà ɲa iyi mii iyi í bam nɔu ihɛi í jɛ waju ku boi laabaau jiidau. ¹³ Ntɔ ntɔ, ciikui amanlu ɲau do inɛ ɲa iyi à gbe fei à mà iyi na irii Kirisii n wa piisɔɔu ihɛ. ¹⁴ Ile piisɔɔ ku wam í mua kpaasi woo dasi Lafɛɛ Jesu naane nkɔɔ gbugbã í kɔɔsi à waa sisiò ideɛ Ilaaɗ do idɔ ku buba do wɔɔkɔ.

¹⁵ Ntɔi, inɛ gɔ ɲa à waa sisi ideɛ Kirisi do igu do nɛɛ ku wã, amma inɛ gɔ ɲa à waa cooi do yaase jiiɗa. ¹⁶ Inɛ ɲɲu ɲau à waa cooi do kubi domi à mà iyi icem nii n jabu na irii laabaau jiidau. ¹⁷ Inɛ ihɔ ɲa mɔ à waa waazo ideɛ Kirisi, kù jɛ do inɔ aká, amma do nɛɛ ku wã. À tamaa bei aa kɔɔm si ijuukpãui si ile piisɔɔu ihɛ.

¹⁸ Bii í yɔkɔ lasabu ɲɲa kù jɛ laalɔ walakɔ kù jɛ jiiɗa, kamaɛ kù jɛɛm taale. Baa bii beirei ɲɲu de a sisi ideɛ Kirisi. Inɔm í dɔ á nɔ ku dɔ ku maa kooi, ¹⁹ domi n mà iri kukpai iyi ihɛ ɲɲui í jɛ faabam na saabui kutɔɔ ɲɛɛ, do sobii Hundei Jesu Kirisi. ²⁰ Mii iyi n dasi idɔ nɔ n wa n cɔ kpɔɔɛ kam kam ɲɲui í jɛ n mà n ce nkama iyi á jò anyɔ ku mum. Mii iyi n bi ɲɲui í jɛ n ɛ wɔɔkɔ bei n ɛ hai tako n maa n nyisiò kulai Kirisi bii n wɛɛ si hunde walakɔ baa bii í jɛ n ku mɔi. ²¹ Ntɔ ntɔ, bi ti amu bii n wɛɛ, na irii Kirisii n wɛɛ, bii n nɔ n ku mɔi, an ba riba. ²² Amma bii í jɛ n wɛɛ si hunde an yɔkɔ n ce ice jiiɗa iyi í ɲɛ aranfãani, to, n kù mà iyi an cica. ²³ Lasabum wa fam ni do cingaa minji minji fei. Ñ bi n ɛ n koo n wa bi Kirisi, domi iyi bei í sɛa í re. ²⁴ Amma na aranfãani ɲɲɛi í sɛa í re n maa n wa si andunya má. ²⁵ Na ɲɲu, n mà iyi kù ɲɛ sika kama an buba n wɛɛ do inɛ fei na waju ku bɔ ɲɛɛ do inɔ didɗ ɲɛɛ si naanɛ ku dasi ɲɛɛ. ²⁶ Si beɛbe aa ba kpɔɔ à saabu Jesu Kirisi ɲa do inɔ didɗ na irim si waati iyi an na n wa anini ɲɛɛ má.

²⁷ Nɲu de i ya jò iseeɛɛ nɲe ɲa ku ye bei laabaau jiidai Kirisi í fɔ. Bii ì waa ce beɛbe ɲa, bii ñ naa bi tu ɲe, walakɔ baa bii n kù naa, n maa n gbɔ iyi ì waa leekɔ si ñim ñim ɲa, i ya maa gbɔsi nje nɔ ì maa jabu do inɔ akā ɲa na laabaau jiidau iyi í je icui naane ku dasi nɲe. ²⁸ I maà jò mbeɛ nɲe ɲa a da zigi nɲe si nkāma. Nɲui á nyisi ɲa iyi aɲai à waa bɔ nfe ku ce, nɔ ku nyisi inɛ mɔ iyi ì wa si kpāi faaba ɲa. Iyi be fei wa naai hai bi Ilaaɔ, ²⁹ domi Ilaaɔ í ce nɲe didɔ ì dasiɔ Kirisi naane ɲa, amma kù je baa iyi be nɲu akā, í ce nɲe didɔ má ì ya maa yeɔ ijuukpā ɲa na irie. ³⁰ Inɛ mɔ ì bam ku jabu ɲa si kujabu iyi ì ye ñ ce ɲa wo nɔ ì waa gbɔ ɲa iyi hee nsei ñ wa n mɔsi.

2

Kukayei Kirisi do aláe

¹ Ì mà sāa sāa ɲa, naane iyi ì dasi Kirisi ɲa wa mu nɲe gbugbā. Kubiɛ wa dasi ɲe himma. Hundei Ilaaɔ í jò ì ne anu akā ɲa. Araarei Kirisi do jiidai ku jeɛ í wa si anini nɲe. ² Na nɲu, ñ wa n tɔɔ ɲe, i jò ì ya ne anu akā ɲa, do kubi akā, do ido akā, do lasabu akā. Iyi bei á jò inɔ didɔm ku kɔ. ³ I maà ya ce ngɔgɔ do nɲe ku wā ɲa walakɔ do fufu ku tɔɔ, amma ì kaye ara nɲe ì ya dooa inɛ ɲa bei mii iyi ì re ɲe. ⁴ Nɔ kāmā nɲe go ku maà ya ce lasabui iri nɲu akā, amma ku ya ce lasabui inɛ mmu mɔ ɲa má. ⁵ I jò lasabu nɲe si gāmei nje ku ye bei Jesu Kirisi mɔ ì ce. ⁶ Baa do iyi í to Ilaaɔ, kù cɔ araɛ bei mii iyi ì je saai Ilaaɔ do tilasi.

⁷ Amma andi mii iyi í ne fei í jò nɔ í baa í je amane, í naa í je mɔm nii bei aru. Iyi í sinda amane í tã,

⁸ Í kaye araɛ ma nɔ ì jirima Ilaaɔ hee í na araɛ í to siɔ iku si antai jli ku gaau mɔm.

⁹ Na saabu nɲui Ilaaɔ ì soo lele ntɔ ntɔ nɔ ì naa iri iyi ì ne beɛɛɛ í re iri fei,

¹⁰ Ku ba inɛ fei ku gule ku nyisiɔ beɛɛɛɛ Jesu, hai inɛ ɲa iyi ì wa lele do inɛ ɲa iyi ì wa ile hee do lele ile fei.

¹¹ Nɔ gɛlei inɛ fei ku jesi iyi Jesu Kirisi í je Lafɛɛ. Nɲu bei á na Ilaaɔ Baaba amboe.

I má inya ɲa bei fitila si andunya

¹² Inɛ baakɔɔm ɲa, ì ya jirimam ɲa si waati iyi ñ wa inɔ nɲe wo. Nsei iyi ñ jlo ɲe í sla ì ya maa jirimam ku re ɲa. I kookaai ì ce ice do njo do kuyaya ku ba ice jiidai nɲe ku jò a mà iyi ì ba faaba ɲa, ¹³ domi Ilaaɔsi wa ce ice si ɲe ku ba ku mu nɲe idoɔbi do gbugbā iyi aa yɔkɔ ì cooɔ ɲa bei nɲu takae í bi.

¹⁴ Mii iyi ì waa ce fei ì coo ɲa kugbagba ku maà wasi walakɔ kakɔɔ, ¹⁵ ku ba ì má dee dee ɲa nɔ ì maà ne taale go, inɛ iyi ì je amai Ilaaɔ ɲa. Kù sla ì ne kurara go si wajui inɛ laabi andunya ɲa iyi a kù waa too kpāa. Í sla ì maa má inya ɲa si anini nɲa bei fitila ɲa, ¹⁶ nɔ ì ya maa sɔ ɲa ideɛ kuweɛ ɲa. Bii ì waa ce beɛbe ɲa an tɔɔ fufu na iri nɲe si aɲɔ iyi Kirisi á nyi wa, si na iyi í jò iceɛm do kookaaim kù je ngbe.

¹⁷ Naane ku dasi nɲe í yei bei kuwee iyi ì waa cea Ilaaɔ ɲa. Nɔ baa bii í je à kram nii, nɔ ñ nikā njem bei kuwee iyi ì nikā si antai kuwee nɲeu, do nɲu fei inɔm á dɔ, nɔ awae ɲa ka kpɛ inɔ didɔ. ¹⁸ Beɛbe mɔi í sla inɛ mɔ ì weɛɔ inɔ didɔ nɔ inɔ didɔ nɲeu ì kpɔɔ ɲa do amu.

Timotee do Epafoditi

¹⁹ Bii Lafɛɛ Jesu ì je, si aɲɔ gbeejiu ihɛ an be Timotee wa bi tu ɲe ku ba amu mɔ n gbɔ laabaau nɲe nɔ ku muum gbugbā. ²⁰ Inɛ kāmā kù wa bi tom ihɛ má iyi awaɔ à ne lasabu akā bii kù je nɲu akā, nɔ nɲu akāi lasabue í wa si ɲe ntɔ ntɔ.

21 Ine ɲa iyi à gbe fei, lasabui ideɪ aɲa taka ɲɲai à waa ce, lasabu ɲɲa kù wa si ideɪ Jesu Kirisi. 22 Ine taka ɲɲe í mà ɲa iyi Timotee í nyisi arae ilu naane nò í na arae si icei laabaau jiidau ku ce do amu bei ama do baae. 23 Ɗɲɔi í jò ñ wa n bi n bɔɔ wa bi tu ɲe si waati iyi an mà bii ñ wa. 24 Ñ ne naane iyi Lafɛe á jò amu takam n naa bi tu ɲe be si aɲo gbeejiu ihɛ.

25 Amma nsei, ñ ye í sía n jò kpaasim Epafoditi ku nyi wa bi tu ɲe, ɲɲu iyi í tako í be sim wa ɲa do sobi iyi ñ biu. Ɗɲui í je kpaasi woo ce icem nɔ wa bam ku jabu. 26 Ñ wa n sindae wai si na iyi í jò wa bi inɛ fei ku ye ntɔ ntɔ, nɔ laakae í dede do iyi í gbɔ ɲa kù waa ne baani. 27 Í ce bɔɔi ntɔ ntɔ hee í maai iku, amma Ilaaɔ í ce araaree. Nɔ kù je araarei Epafoditi ɲɲu akā, do ti amu takam nii, ku ba inɔ kufɔm nɔu ku maà kɔɔsi má. 28 Ɗɲɔi í jò ñ wa n saasa n ba n sinda ɲɲe wa ku ba inɔ ɲɲe ku dɔ má bii í yɔɔ ɲa, nɔ inɔ kufɔi amu takam ku kaye. 29 Na ɲɲu, í gbaa ɲa do irii Lafɛe do inɔ didɔ nla nla. Í sía í mà beereɪ ine dimi beɛbe ɲa, 30 domi í maai iku si icei Kirisi. Í ta hundee í naaɔ sobi iyi inɛ taka ɲɲe í kù ba fayae í naam wa ɲa wo.

3

Béi aa jèò dee dee si wajui Ilaaɔ

1 Nsei inɛ inem ɲa, í ya jò í wɛe do inɔ didɔ ɲa do iyi í je ti Lafɛe ɲa.

Bi ti amu n kaa n gbɛɛjiɔ ide akāu ku kɔ ɲɲe wa, domi ñ mà iyi á mu ɲɲe gbugbā. 2 I ya maa ce laakai woo ce ice laalo ɲa iyi à ne daa sāmɪ bei aja ɲa. Ine ɲau à waa kaaba bango iyi à bu si ara. 3 Awai à ce bango do ntɔ, awa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ do gbugbāi Hundee, nɔ à waa tɔɔ fufu na irii Jesu Kirisi, kù nɔ kù je kuce nwai à waa kaaba. 4 Nɔ bii amu takam ñ bi an yɔkɔ n kaaba kuce nwau. Bii inɛ go wa tamaa si ɲɲu á yɔkɔ ku kaaba kuce nwau, aa fɔ ideɪ amu má? 5 Si aɲo meɲɔsiai à dasim bango, amuu amai Izireliu, si dimii Benzamee. Amuu alalai Zuifu ɲai, bii si woodai Zuifu ɲa ku jirimai ñ je Farisi. 6 Ñ ne himma ntɔ ntɔ hee ñ kpá inɛi igbei Jesu ɲa iju. Ine go kaa ye taalem do yaase bei ñ jirima ideɪ wooda ñ wa n dɛɛɛ n jèò inɛ dee dee. 7 Amma mii ɲa iyi ñ wa n tamaa à ne riba tako fei wo, nsei ñ wa n cɔɔi bei mii hai ne beere na saabui Kirisi. 8 Ñ dɔo fei ndee fei mɔm bei mii hai ne beere na ide iyi í ne amboe í re. Ideu ɲɲui í je Jesu Kirisi Lafɛem iyi ñ mà. Na iriei ñ jò mii fei, ñ doo aɲa fei bebei bei riisi iyi à kpā ku ba n ne Kirisi, 9 nɔ n wɛe do ɲɲu. Nɔ ñ wa n mà n kaa n yɔkɔ n je dee dee na wooda ku jirima, amma ñ je dee deei si na iyi í jò ñ dasi Kirisi naane. Dee dee ku jɛu wa naai hai bi Ilaaɔ na saabui naane iyi à dasiu. 10 Iyi ñ bi, ɲɲui í je n mà Kirisi, do gbugbā iyi í jìò hai si bale nɔ n ne ikpɛ si ijuukpāɛu hee ku ye bei amu mɔ ñ ku do ɲɲu aɲo, 11 ku ba n ne kpāa ku cɔ iyi amu mɔ an jì hai si bale.

Amanii lele ku sei si

12 Kù je ñ mà Kirisi beɛbe titā n kù toò awo kù nɔ kù je n kɔ. Amma ñ wa n ce kookaai fei ku ba n màa. Na ɲɲui í jò Jesu Kirisi í cem titɛ. 13 Inɛ inem ɲa, n kù wa n cɔ aram bei mii iyi n toò awo titā, amma mii akāi ñ wa n ce. Ñ ya n maa n gbɛɛɛ mii iyi í wa do anyim nii, nɔ n ce kookaai n maa n lele ti wajui. 14 Beɛbeɪ ñ ce ñ wa n bɔɔɔ waju bei inɛ iyi wa ce gaasai kusei, ku ba n ba riba iyi Ilaaɔ wa kpe wa ka na ka gba lele do saabui Jesu Kirisi.

15 Na ɲɲu, awa iyi à jìa si kpāai naane ku dasi, ka ce lasabu beɛbe. Amma bii í waa ce lasabu go iyi kù waa too kpāa ɲa, Ilaaɔi á nyisi ɲe iyi kù je dee dee. 16 Si bei í jɛu fei, awa de ka maa bɔ waju si kpāa akā iyi à waa too.

¹⁷ Ine inem na, ine fei i sisim na. A nyisi ne kuce jiida. Na nju, i ya maa co ine na mo iyi a yoko a waa ce beebe. ¹⁸ N sɔ ne ta ise fefelo, no n nyi n wa n sisi ne ma do kukpata, ine nkpɔ i wee iyi wa je mbeei ide i ikui Kirisi si jli ku gaauu. ¹⁹ Nfe ku cei aa kpaɔ iriɛ, domi ino njai a ya maa cea ice si agbei Ilaaɔ. Iyi i jɔ ku je nja anyo njuu aa ya maa tooɔ fufu. Mii ndii andunya ihɛ nju akai a waa lasabu si. ²⁰ Amma awa, lelei Aɔi i je ilu nwa. Hai bei a waa degbe woo faaba nwa Lafɛ Jesu Kirisi ku nyi wa. ²¹ Do gbugbaɛ iyi a jɔ mii fei ku jirimaeɔ njuu a kpaasiɔ ara hai ne beere nwau ku jo arai nju takae iyi i ne amboe.

4

Ide iyi a jile nwa ka ce

¹ Na nju ine baakɔm na, ine iyi n wa n bi ku ye jiida jiida ma, ine iyi i ya jɔ n ne ino didɔ, no n ya n too fufu na iri ne, i jɔ i leeki beebe na dim dim si Lafɛ.

² N wa n too inaabo minji nau ihɛ Efodi do Sentiki a ya jɔ anu nja ku je aka si ide i Lafɛ. ³ Awo mo woo ce ice kpaasim, awo iyi i je ilu naane, n wa n tooɛi i sobi inaabo minji nau be. Anjai a bam kujabu wo si laabaau jiidau ku sisie, ana do Kelema do woo ce ice kpaasim na iyi a gbe fei, ana iyi iri nja i wa si tiai kuwee.

⁴ I ya jɔ ino ne ku maa do si Lafɛu do ajo fei na, n nyi n fo n wa n sisi ma, i ya jɔ ino ne ku maa do.

⁵ I jɔ ine fei ku ye daa didɔ ne na, domi kunyii Lafɛ i maai wa. ⁶ I maɔ ya jɔ zigi ne ku da do ngogo. Amma si mii fei i ya too Ilaaɔ do ku saabu no i beee bukaatai mii iyi i bi na. ⁷ No laakai ku su Ilaaɔ iyi i re kumai amane fei a degbe ida ne do lasabu ne si anu aka iyi i ne do Jesu Kirisi na.

⁸ Iyi i gbe ne, ine inem na, i ya ce lasabu na si mii iyi i sla, iyi Ilaaɔ a saabu. Mii nau i je mii iyi i je nto fei, do mii iyi i ne beere fei, do iyi wa too kpaɔ fei, do iyi i ma fei, do iyi i do fei, do iyi i jo amane ku saabu fei. ⁹ Ide iyi n ko ne si no i jesi nau, do iyi n sɔ ne do iyi i ye n ce na, i ya coo na. No Ilaaɔ, nju iyi wa mu nwa laakai ku su a wee do ine.

Pɔlu wa saabu inei Filipi na amua nja

¹⁰ N ne ino didɔ nto nto do iyi n ye i waa ce lasabum ma na, no n wa n saabu Lafɛ. N kaa n yoko n ni i ci ya ce lasabum na, faya dei i ci ya ba na. ¹¹ Ku je a ni n ne bukaatai ngogoi i jɔ n wa n fo beebe, domi n koko ino didɔ ku ne si mii iyi i bam fei. ¹² N ma bei n ya n je kuweem si waatii are, n no n ma bei n ya n je kuweem si waatii ayo. Bii fei do iyi i bam fei, n ya n wee do ino didɔ, si waatii ayo do si waatii ari. N no n ma bei an ce bii n ne nla nla do bii n ku ne. ¹³ An yoko n ce fei ndee do saabui Kirisi iyi wa muum gbugba. ¹⁴ Do nju fei, i ce i sla na do iyi i kpɛ wahalam nau na.

¹⁵ Ine inei Filipi nau, ine taka ne i ma saa saa na iyi laabaau jiidau ku sinti ku foɛ si waati iyi n ne hai Masedoni, igbei inei Jesu go ku sobim bii ku je ne akɔ, awae nai a sobi ne. ¹⁶ Waati iyi n wa Tesalonika, i sobim si bukaatam na, iyi ku je baɔ gbakɔ aka mom. ¹⁷ Ku je a ni amuai n wa n too, amma n wa n bi riba ne ku kɔsɔi. ¹⁸ Andi mii iyi i sambaam wa fei na yoo. I no i to hee i gbe. Bei Epafoditi i naam amua ne wa i ceem zaka. Amua neye i yeem nii bei kuwee iyi i ne inunu jiida iyi Ilaaɔ i gba i do si. ¹⁹ Do saabui Jesu Kirisi Ilaaɔ a mua ne fei bukaatai mii iyi i ne na si bei amani amboe i to. ²⁰ Amboei Ilaaɔ Baa nwa ku wee do ajo fei. Ami.

Fɔɔi ankāanyi

²¹ I ce inɛ ɲa iyi Jesu Kirisi í cica à je tɛɛu fei fɔɔ ɲa. Amu do inɛ ɲa iyi à wa bi tom à ce inɛ fei fɔɔ. ²² Inɛ ɲa iyi Jesu í cica à je tɛɛu, aɲa iyi à wa ihɛ fei à ce ɲɛ fɔɔ. Ti inɛi kpasɛi ilaalu ɲau, inɛ nɲu í re mɔm.

²³ Didɔi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do inɛ fei. Ami.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Kolosee ɲa

Í ce ɲa fɔɔ

¹ Amui Pɔlu, woo bei Jesu Kirisi na idɔɔbii Ilaaɔ, amu do Timɔtee inɛ nwa, ² à ce ɲe fɔɔ, ɲɛ inɛ nwa ilu naane ɲa iyi Kirisi í cica ì je tɛɛ ɲa si ilui Kolosee bɛ. Ilaaɔ Baa nwa ku mu ɲɛ didɔ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ na iri ɲɲa

³⁻⁴ Hai waati iyi à gbɔ bei í dasi Jesu Kirisi naane ɲa, do bei ì bi woo dasi Jesu naane ɲa fei, à ya ka maa ce ɲɛ kutɔɔi waati kâma fei, ka maa saabu Ilaaɔ Baaí Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi. ⁵ Waati iyi ideí laabaau jiiɔa iyi í je ntɔu í sinti to wa bi tu ɲɛ, à jò ì mà kpâa ku cɔ iyi ì ne ɲa. Si bɛɛbɛ, naane ku dasi ɲɛ do kubi ɲɛ fei, si kpâa ku cɔ iyi à jile ɲɛ ikpa leleui í wa. ⁶ Laabaau jiidau wa fangaa bii fei nɔ wa naaɔ kuwee wa si andunya fei. Nɔ í la wa kɔɔsi si bei í ce bi tu ɲɛu hai waati iyi ì gbɔ ideí didɔi Ilaaɔu ɲa nɔ ì mà bei í ye ɲa do ntɔ. ⁷ Epafaasi, woo ce ice baakɔɔ nwa, ɲɲui í kɔ ɲɛ si. Wa ce ice na aranfaani ɲɛ, ɲɲu iyi í je ilu naane woo ce iceí Kirisi. ⁸ ɲɲui í sɔ wa kubi iyi Hundei Ilaaɔ í mu ɲɛ.

⁹ Na ɲɲu, hai waati iyi à gbɔ laabaau ɲɛ, waati kâma fei à ya ka maa ce ɲɛ kutɔɔi. À waa tɔɔ Ilaaɔ ku jò Hundee ku mu ɲɛ bisi do laakai ku ba ì mà idɔɔbie ɲa mam mam. ¹⁰ Bɛɛbei isɛɛne ɲɛ ɲa à jò ti inɛ ɲa iyi à je ti Lafɛɛ, nɔ waati kâma fei í ya ce iyi à dɔɔa si ɲa. Nɔ í ya ce ice jiiɔa ikâ ikâ fei ɲa, nɔ Ilaaɔ kumà ɲɛ ku kɔɔsi. ¹¹ À waa tɔɔ Ilaaɔ ku mu ɲɛ gbugbã si mii fei do saabui gbugbãii yiikoe ku ba ì yɔkɔ temua si mii fei ɲa, nɔ ì ya maa leekí dim dim ɲa. ¹² I ya maa saabu Ilaaɔ Baaba do inɔ didɔ ɲa, ɲɲu iyi í jò ì ne ikpɛ si tubu iyi í jilee woo dasi naane ɲa si inya kumá. ¹³ Do ntɔi í nya wa hai si awɔ gbugbãii ilu kuku nɔ í buba wa si bommai amaɛ iyi í bi. ¹⁴ Do saabui amaui í ya wa nɔ í kpa ideí dulum du wa.

Yaasei Jesu takæ do iceɛ

¹⁵ Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ye Ilaaɔ. Amma Kirisi amaɛu Ilaaɔi, nɔ à yɔɔ, í nɔ í jɔɔi dee dee. Kirisiu í wɛɛi hai waati iyi a kù taka andunya. ¹⁶ ɲɲui í taka mii fei, nɔ mii fei í wɛɛi na irie. Na saabuei Ilaaɔ í takaɔ mii fei iyi í wa lele do ile. Mii ɲa iyi à waa ye do iyi a kù waa ye fei, ɲɲui í taka ɲa. Hai ilaalui lele ɲa do ilu iri ɲa do ilu yiikoe ɲa do ilu gbugbã ɲa fei iceí awɔɛi. ¹⁷ Kirisi ɲɛ í wɛɛ tã à bei à taka mii fei. Do gbugbãei í jò mii fei í wa si agbɛɛ. ¹⁸ Igbɛɛ í yei bei ara, nɔ ɲɲu mɔi í je iri. ɲɲui í je icui kuwee, nɔ ɲɲu mɔi í tako í jì hai si bale, ku ba ku je sinte si mii fei. ¹⁹ Ilaaɔ í bi ɲɲu ku wa si amai ɲɲu mam mam. ²⁰ Bɛɛbɛ mɔi í bi inɛi andunya fei ku dɔ do ɲɲu, hai mii iyi í wa ile hee do iyi í wa lele fei. Í ce ɲɲu bei si waati iyi Amaɛ í ku nɔ í nikâ ɲɛɛ si antai jìi ku gaauu nɔ í naaɔ laakai ku sũ wa.

²¹ ɲɛ mɔ, baa do iyi ì jìò Ilaaɔ ɲa wo, nɔ lasabu laalɔ ɲɛ do kuce laalɔ ɲɛ ɲa à jò ì je mbɛɛɛ ɲa, ²² do ɲɲu fei, nɛi Ilaaɔ í jò ì dɔ do ɲɲu ɲa. Í ce ɲɲu bei si waati iyi í jò Amaɛu í sɔ arai amane ku ba ku ku, ku ba ì naa ì leekí si wajue ɲa hai ne dulum, riisi do taale gɔ ku maà wa si. ²³ Amma í gbe ì temua ɲa si naane ku dasi ì leekí si dim dim ɲa. Nɔ si bei ì gbɔ laabaau jiidau ɲa iyi à sisia inɛi andunya fei, ì maà ti ì jò à sinda ɲɛ hai si kpâa ku cɔ iyi wa jile ɲɛ. Laabaau jiidau, amu Pɔlu, amui ñ je woo ce iceɛ.

Ice iyi à dasi Pɔlu na irii igbei inɛi Jesu ɲa

²⁴ Nsei ñ ya n ne ino didō si ijuukpā iyi ñ wa n ye na iri nñe. Nō mii iyi í gaizia si wahala ña iyi Kirisi í ne ku ye, *, amui an tambœe si aram na arae iyi í je igbeu. ²⁵ Nō Ilaaō í cem woo ce icei igbeu, si bei í jileem na iri nñe, ku ba n sisi idee mam mam. ²⁶ Ideu, asiii iyi í singaa ine fei hai ku kpe, amma nsei í nyisi inee ña. ²⁷ Í nyisi ñai si na iyi í jò wa bi a mà bei asiii nñu í ne beere do yiiko si anini dimi mmu ña. Asiiu wee. Kirisi í wa si ñe, nō wa mu nñe kpāa ku cō iyi inje mō aa ba ikpē si amboei Ilaaō ña. ²⁸ Idei Kirisii à waa sisi, nō à waa sō ine fei ku ce laakai, nō à kō ña si cioe do bisi baa yooma fei. À waa ce beēbei ku ba ine fei ku jla si anu akāe do Kirisi ka bei ka tuse ña bi Ilaaō. ²⁹ Na ñoi í jò ñ wa n ce ice do kookaai ñ wa n jabu do gbugbāi Kirisi iyi wa ce ice sim.

2

¹ Ñ bi í mà ña bei kujabum í la í to na iri nñe do inei Laodisee ña do ine ña iyi a kù yem do iju fei. ² Ñ wa n ce beēbei ku ba n mu nñe gbugbā, nō a gbōsi nje do kubi, nō kumà ña ku maa kōsi, sika kāma ku maà wa si. Beēbe mōi aa mà asiii Ilaaō iyi í je Kirisi takae. ³ Bisi nla do kumàì Ilaaō fei wa singa sie.

⁴ Ñ wa n sō ñe ide ñau ihēi ku ba ine gō ku maà dī iju nñe do gele didō. ⁵ Ntō ntō, baa do iyi aram í jlo ñe, lasabum í wa si ñe. Nō ñ ne ino didō si na iyi í jò ine fei wa ce ice si bei í jo, nō naane ku dasi nñe wa leekl si Kirisi dim dim.

Kuwēe iyi í kō si Kirisi

⁶ Na nñu, si bei í gba Jesu Kirisi í je Lafēe nñe, í ce isēene nñe si anu akā do nñu. ⁷ Í jò icā nñe ku mi sie, nō í ba gbugbā nñe fei hai bi tēe ña. I leekl si naane ku dasiu ña si bei à kō nñe si, nō í ya saabu si ña.

⁸ Nō í ya ce laakai ku ba ine gō ku maà na ku mu ñe do taee do bisii nñu takae walakō do ide ña iyi à ya dōi ijui amane ña. Mii nñu ñau be wa naai hai si dedembai amane ña do mii ndii andunya ña, kù je hai bi Kirisi. ⁹ Ntō ntō zaka bei Ilaaō í to fei, à yōō si arai Kirisi mam mam. ¹⁰ Nō inje mō í kō ña do saabui anu akā nñe do nñu, nñu iyi í je ine ngboi ilaalui lele ña do ilu yiiko ña fei.

¹¹ Nō si anu akā nñe do nñu à dasi ñe bango. Kù je bango iyi amane ña à ya ce, amma iyi Kirisi í ya ceui. Bangou, nñui í je daa nwo nwa ña iyi Kirisi í bu í nyōu. ¹² Ntōi, si waati iyi à dasi ñe inyí í yei bei à si ñe do Kirisi. Nō à dede ñe do nñu, si na iyi í jò ñ naane gbugbāi Ilaaō iyi í jūu hai si bale ña. ¹³ Tako wo, ñ yei bei iku ña na irii kurara nñe do iyi í je dimi mmu ña iyi a kù ce bango. Amma nsei Ilaaō í ce ñe ilu hunde do Kirisi ajo.

Í kpa idei dulum du wa fei.

¹⁴ Tako wo í yei bei à kō gbesei dulum du wa si tia

Iyi wa ye taale nwa na wooda hai jirima nwa.

Nō Ilaaō í so tiau í kpa idee

Í kpakpae si jli ku gaauu í kpa irie.

¹⁵ Beēbei í kamiaō ilaalui lele ña do ilu yiiko ña

Í dasi ña anyō si bantuma.

Do ikui Amae si antai jli ku gaauui í kāmiaō ña

Nō wa dabiio ña si ino ilu bei ilaalu ña à ya dabiio ine ña iyi à mu wa hai si igū, zamaa fei ku ye ña.

* **1:24** mii iyi í gaizia si wahala ña iyi Kirisi í ne ku ye Bii Polu í ni beēbe, kù je a ni ngōgo í gaizia iyi Kirisi kù ba kù ce na faaba nwa. Amma igbeui wa ba wahala. Nō bii igbeu wa ba wahala, nñu iyi í je irieu kù ne sika kāma wahalau á to siei.

¹⁶ Na n̄ɲu, i maà ya j̄ò ine ɔ̄ ku ye taale n̄ɲe si ije do si mii ku m̄o. I maà j̄ò ine ɔ̄ ku tilasi n̄ɲe i maa j̄irimaò wooda n̄ɲa iyi à j̄ile na āj̄oi j̄ingau n̄ɲa iyi à ya ce ad̄ò do ad̄ò walak̄ò j̄ingau i cuk̄pa tit̄ò walak̄ò āj̄oi kus̄lmi. ¹⁷ Mii n̄ɲau be fei kù ye kaa bei āyai mii iyi wa naa ala, amma Kirisi tak̄ae n̄ɲui í je mii n̄ɲou. ¹⁸ I maà j̄ò ine ɔ̄ ku j̄ò í kua ribai ala n̄ɲe ku dasi n̄ɲe amaleka n̄ɲa ku t̄oo. Dimii aman̄e beɛbe n̄ɲa à ya naai do ide i ara ku kaye, amma do nt̄ò à ya maa saabu ara n̄ɲai na kuye n̄ɲa iyi à ya maa ce n̄ò à ya maa t̄oo fufu si lasabu nfe nfei aman̄e n̄ɲa. ¹⁹ Ine n̄ɲau a kù waa leek̄í si Kirisi, n̄ɲu iyi í je iri n̄ò siei ara fei í t̄ot̄oo do ik̄ò ik̄òe n̄ò í ba gbugb̄a wa lá bei Ilaāò í bi.

Ka ku n̄ò ka weɛ do Kirisi

²⁰ Í kù do Kirisi āj̄o n̄ɲa si mii ndii andunya n̄ɲa. To, na mii í ce ì waa ce kuweɛ n̄ɲe bei ine n̄ɲa iyi à je ti andunya. Na mii í ce ì j̄ò à k̄aa n̄ɲe wooda, ān̄a iyi à ya ni, ²¹ maà je iyi ih̄e, maà tie iyi ih̄e, maà lu iyi ih̄e. ²² Mii n̄ɲau be fei á ce nfe bii à ceò n̄ɲa ice. Woodai aman̄e n̄ɲa do cio n̄ɲa n̄ɲui ì waa too n̄ɲa. ²³ Nt̄oi, wooda n̄ɲau, bii ì waa c̄o n̄ɲa aa ni à slai domi aa sobi wa ka jirima kp̄aaí Āò ku t̄oo ɔ̄, n̄ò aa j̄ò ka kaye ara nwa, n̄ò ka kp̄a ara nwa iju, amma a kaa sobi wa ka k̄am̄iaò kubii ara nwa.

3

Kuweɛ nwo do kuweɛ tit̄ò

¹ Ilaāò í dede n̄ɲe hai si bale do Kirisi āj̄o. Na n̄ɲu, i de mii ndii lele bii Kirisi wa buba si aw̄o n̄ɲei Ilaāò n̄ɲa. ² Mii ndii lele n̄ɲai í sl̄a ì ya maa lasabu si n̄ɲa. I maà ce lasabui mii ndii ile ih̄e n̄ɲa, ³ domi ì ku si mii ndii andunya n̄ɲa, kuweɛ tit̄ò n̄ɲe í n̄ò wa singa do Kirisi āj̄o bi Ilaāò. ⁴ Kirisii í je kuweɛ n̄ɲe do nt̄ò, n̄ò āj̄o iyi á faata wa, do in̄ɲei āj̄o, n̄ò aa ba ikp̄e n̄ɲe si amboe.

⁵ Na n̄ɲu, i kpa kubii mii ndii andunya iyi wa ce ice si n̄ɲe fei. Mii ndii andunya n̄ɲui í je abo kaafe ku s̄uò, do daa laal̄o, do bine, do kubi nfe nfe, do k̄odei mii n̄kp̄o. Nt̄ò nt̄ò bii ì waa ce k̄odee, mii n̄kp̄oi í ya t̄oo si agbei Ilaāò. ⁶ Mii n̄ɲau be fei í ya fa id̄oòk̄oi Ilaāò wa si ine n̄ɲa iyi à k̄o ku jirima idee. ⁷ N̄ɲe taka n̄ɲe beɛbei ì ya tako ì maa ce n̄ɲa wo waati iyi ì wa si dulum n̄ɲau be n̄ɲa.

⁸ Amma nsei, ì n̄ȳo mii n̄ɲau be fei n̄ɲa, hai id̄oòk̄ò, do mb̄eete, do in̄ò s̄ami. I maà ya j̄ò arabu walak̄ò ide ku sisi ku fita hai si gele n̄ɲe n̄ɲa. ⁹ N̄ò ì maà ya s̄oa n̄ɲe ibo n̄ɲa si na iyi í j̄ò ì j̄ò daa nwo do d̄oñe t̄a n̄ɲa, ¹⁰ n̄ò ì ne daa tit̄ò n̄ɲa. Í baa ì je aman̄e tit̄ò n̄ɲa iyi Ilaāò woo taka nwa wa kpaasi kp̄ele kp̄ele ku ba ì j̄oo n̄ò ì m̄aa s̄aa s̄aa n̄ɲa. ¹¹ Beɛbe m̄oi si in̄ò n̄ɲe ine ɔ̄ kù je mmu, hai dimu mmu n̄ɲa hee do Zuifu n̄ɲa, hai ine n̄ɲa iyi à ce bango hee do ine n̄ɲa iyi a kù ce fei, hai inei il̄eeko n̄ɲa do ilu iju d̄uò n̄ɲa, hai aru n̄ɲa do hai je aru n̄ɲa. N̄ɲu n̄ɲau be fei Kirisi n̄ɲu ak̄ai í je fei nd̄ee n̄ò í wa si ine fei.

¹² Na n̄ɲu, si na iyi í j̄ò Ilaāò í bi n̄ɲe n̄ò í cica n̄ɲe ì je tee n̄ɲa, mii iyi í j̄o ì mu n̄ɲa wee, araare do jiida ku je do ara ku kaye do daa did̄ò do temua. ¹³ Í ya ȳok̄òò n̄ɲe temua n̄ɲa n̄ò ì ya kpa ide i kurarai n̄ɲe n̄ɲa bii ide ɔ̄ í lo si anini n̄ɲe. Si bei Kirisi í kpa ide i kurara n̄ɲe, in̄ɲe m̄o ì ya cea n̄ɲe beɛbe n̄ɲa. ¹⁴ Iyi í re mam ì bi n̄ɲe n̄ɲa. Kubiui á j̄ò ì ya maa gb̄osi n̄ɲe jiida jiida n̄ɲa. ¹⁵ N̄ò ì j̄ò laakai ku s̄u iyi Kirisi í mu n̄ɲe ku maa ce ice si id̄o n̄ɲe, domi si laakai ku s̄u bei Ilaāò í kpe n̄ɲe ì jeò ara ak̄a n̄ɲa. N̄ò ì ya maa saabu n̄ɲe n̄ɲa. ¹⁶ Í j̄ò ide i Kirisi ku k̄o mam mam si id̄o n̄ɲe n̄ɲa, n̄ò ku mu n̄ɲe bisì nt̄ò nt̄o ku ba ì k̄o n̄ɲe si cio n̄ò ì mua n̄ɲe gbugb̄a n̄ɲa. ¹⁷ Si kookoosu n̄ɲe do si kuf̄o n̄ɲe ì ce fei nd̄ee do irii Laf̄e Jesu n̄ò ì saabu Ilaāò Baaba n̄ɲa na saabu.

Anu akāi ine ŋa si kuwɛɛ titō

¹⁸ Inɛ inaabo ŋa, i sūa məkɔ nɛɛ ŋa iri ile si bei í jɔ ine iyi í ne anu akā do Lafɛɛ ku ce.

¹⁹ Inɛ məkɔ ŋa, i bi abo nɛɛ ŋa, i maà ya jò i gaabu si ŋa ŋa.

²⁰ Inɛ amu ŋa, i jirima iyeò baa nɛɛ ŋa si ide baa yooma fei, domi beɛbei á dɔa Lafɛɛ si.

²¹ Inɛ baa ŋa mɔ, i maà kɔ idɔi ama nɛɛ ŋa inɔ nɛɛ ku fɔ.

²² Inɛ aru ŋa, i jirima lafɛɛ nɛɛ ŋa si fei ndɛɛ si andunyau ihɛ, ku maà je bii à leekl à waa cɔ nɛɛ nɛɛ akā. I jirima ŋa do inɔ akā ŋa si na iyi í jò ì mà beɛɛi Lafɛɛ ŋa, nɔ ku maà je mii iyi á dɔa amanɛ ŋa si nɛɛ akāi ì waa bi ku ce ŋa. ²³ Iyi ì waa ce fei i cɔo do inɔ akā ŋa, nɔ ku je bei Lafɛɛi ì waa cea ŋa, kù je amanɛ ŋa. ²⁴ I mà ŋa iyi Lafɛɛ á sà nɛɛ riba nɛɛ ŋa, iyi í je tubu iyi í jilea inɛɛ ŋa, domi Kirisii í je Lafɛɛ nɛɛ iyi ì waa cea icɛ ŋa. ²⁵ Amma ine iyi í ya maa ce laabɔ, á ye ribaɛ si bei laabɔ kuceɛ í to, domi Ilaaɔ ci ya nya ine go ikā.

4

¹ Inɛ lafɛɛ ŋa, i cea aru nɛɛ ŋa dee dee si bei í jɔ. I ye gigi iyi inɛ mɔ ì ne Lafɛɛ iyi í wa lele ŋa.

Iyi à dasi wa

² I temua si kutɔɔ ŋa, i ya maa tɔɔ Ilaaɔ waati kāma fei nɔ i maa saabue ŋa. ³ Nɔ i ce nwa kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaɔ ku fū nwa kpāa ka waazo ideɛ, ku ba ka yɔkɔ ka sisi asiii Kirisi. Na asiui n wad piisɔɔ nsei. ⁴ Na nɛɛ, i ce kutɔɔ ŋa ku ba n yɔkɔ n sisi asiiu si bei í jɔ ku ba ine ŋa a mà ideu sāa sāa.

⁵ I je kuwɛɛ nɛɛ do laakai ŋa si inɔi hai dasi naane ŋau. I ya ce icɛ jiida si waati iyi í ne fei ŋa. ⁶ I ya jò ide nɛɛ ku dɔ ku gbɔ nɔ ku too kpāa, ku ba i mà si bei í sfa i jea ine fei ide ŋa.

Fɔɔi sukudɔ

⁷ Tisiki baakɔɔ nwa, nɛɛ iyi í je woo ce icɛ ilu naane do minjiam si icɛi Lafɛɛ, á sisi nɛɛ baaum fei. ⁸ N wa n bɔɔ wai bi tu nɛɛ ku sɔ nɛɛ bei à wɛɛò, nɔ ku tū ido nɛɛ. ⁹ Onezimu, baakɔɔ nwa ilu naane, iyi í je inɛi ide nɛɛui á suu wa. Anai aa sisi nɛɛ mii iyi í ba wa ihɛ fei.

¹⁰ Aritaaki iyi awaò à wa piisɔɔ í ce nɛɛ fɔɔ. Maaku ifɔi Baanabasiu mɔ wa ce nɛɛ fɔɔ. N nɔ n sisi nɛɛ idei Maakuu tā wo. Bii í naa bi tu nɛɛ i gbaa do inɔ didɔ ŋa. ¹¹ Jesu iyi à waa kpe Zusitu, nɛɛ mɔ í ce nɛɛ fɔɔ. Amanɛ mɛeta ŋau anja akāi à je Zuifu woo dasi Jesu naane ŋa iyi à waa bam icɛ ku ce na bommai Ilaaɔ. Á muum gbugbā ntɔ ntɔ.

¹² Epafaasi, inɛi ide nɛɛ, woo ce icɛi Jesu Kirisi, nɛɛ mɔ í ce nɛɛ fɔɔ. Waati kāma fei í ya maa jabui ku maa ce kutɔɔ na iri nɛɛ ku ba i jla si idei Ilaaɔ nɔ i yɔkɔ i leekl si dim dim ŋa nɔ i tā sɔlu i maa ceò idɔɔbii Ilaaɔ fei ŋa. ¹³ An yɔkɔ n je seɛdaɛ iyi wa ce lasabu nɛɛ ntɔ ntɔ, do ine ŋa iyi à wa Laodisee do Herapolisi.

¹⁴ Luku lokotoro kpaasi jiida nwau, nɛɛ do Demasi à ce nɛɛ fɔɔ.

¹⁵ I ce inɛ nwa ŋa iyi à wa Laodiseeu fɔɔ do abo iyi à waa kpe Nɛnfa do inɛi igbei Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛɛ. ¹⁶ Bii ì cio tiaɔ ihɛ ì tā ŋa i na inɛi igbei Jesu ŋa iyi à wa Laodiseeu a cioɛ. Nɔ bii inɛi Laodisee ŋau mɔ à cio tiaɔ iyi ì samba ŋau à tā, anja mɔ aa samba nɛɛ wa i cioɛ ŋa. ¹⁷ Nɔ i sɔ Aasipu ku dasi icɛi Lafɛɛ iyi à jileau iju ku ba ku yɔkɔ ku faataɛ.

¹⁸ Fɔɔu ihɛ amu takam nii ñ kɔɔ wa. Amui Pɔlu ñ ce nɛɛ fɔɔ. I maà gbɛje iyi ñ wa ile piisɔɔ ŋa.

Nɔ didɔi llaaɔ ku wa si ηε. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ɲa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ɲa fɔ

¹ Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ɲe fɔɔ, inɛe inɛi igbei Jesu ɲa iyi í wa Tɛsalonika ɲa, inɛe iyi í je ti Ilaaɔ Baaba do ti Lafɛɛ Jesu Kirisi ɲa. Didɔ do laakai ku sù ku wɛɛ ɲɛe.

Naane ku dasii inɛi Tɛsalonika ɲa

² À ya ka maa saabu Ilaaɔ waati kãma fei na irii inɛe fei, à ya ka nɔ ka maa ye gigi ɲɛe si kutɔɔ nwa. ³ À waa ye gigi ɲɛe si wajui Ilaaɔ Baa nwa do yaase bei í dasi naane ntɔ ntɔ ɲa, do bei í bi inɛe ɲa do bei í ya maa cɔ kpãai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi dim dim ɲa. ⁴ Inɛe inɛe nwa ɲa, inɛe iyi Ilaaɔ í bi, à mà iyi í cica ɲe í je tɛɛ ɲa. ⁵ Nɔ laabaau jiiida iyi à sisi ɲɛe wo kù naa bi tu ɲe do ide ɲɲu akã, amma do gbugbãí naa, do sobii Hundei Ilaaɔ ajɔ, nɔ sika kãma kù wa si. Inɛe taka ɲɛe í mà bei à je kuwɛɛ nwa si anini ɲɛe na aranfãani ɲɛe. ⁶ Inɛe mɔ í too si kuce nwa do ti Lafɛɛ, domi í gba ideí Ilaaɔ ɲa do inɔ didɔ iyi Hundee í mu ɲɛe, baa do iyi í naa ɲɛe ijuukpã nla nla wa. ⁷ Si bɛɛbɛ, í baa í je yaase jiiida iyi woo dasi Jesu naane ɲa iyi à wa ilei Masedoni do Gɛɛsi fei aa yɔkɔ a too si. ⁸ Ntɔ ntɔ ideí Lafɛɛu í fangaa hai bi tu ɲe, kù je si Masedoni do Gɛɛsi ɲɲu akã. Amma baau naane ku dasi ɲɛe si Ilaaɔ í fangaa bii fei hee kù je baa tilasi mɔm ka fɔ ideu. ⁹ A waa fɔ bei í mu wa ɲa si waati iyi à naa bi tu ɲeu, do bei í jò iwɛ ku tɔɔ ɲa, í kpaasi idɔ í sinda si Ilaaɔ ɲa ku ba í ceaa ice ɲa, ɲɲu akã iyi í je Ilaaɔ do ntɔ nɔ ɲɲui í je icui kuwɛɛ. ¹⁰ Nɔ à gbɔ bei í waa degbe Jesu amɛu ku nyi wa hai lele ɲa. ɲɲui í je inɛe iyi Ilaaɔ í jì hai si bale, nɔ á na ku faaba wa hai si idɔkɔi Ilaaɔ iyi wa naa.

2

Ice iyi Pɔlu í ce Tɛsalonika

¹ Inɛe inɛe nwa ɲa, inɛe taka ɲɛe í mà kunaa nwa bi tu ɲe kù je ngbe. ² Í mà ɲa iyi à bú wa, à kpã wa iju Filipi bɛ à bei à naa bi tu ɲe. Do ɲɲu fei, Ilaaɔ í mu nwa wɔkɔ à sisiɔ laabaau jiiidɛe si anini ɲɛe, baa do iyi inɛe ɲa à bi a ganji wa ntɔ ntɔ. ³ Kurara kù wa si waazi nwa, nɔ baa yaase bei à waa sisi ɲɛe ideu í je dee dee, a kù waa dī iju ɲɛe. ⁴ Amma si bei Ilaaɔ í dasi wa naane, í so laabaau jiiidɛe í da nwa si awɔ, bɛɛbɛ mɔi à waa sisi ideu. A kù waa coo si bei á dɔa amanɛ ɲa si. À waa cooi bei á dɔa Ilaaɔ si, ɲɲu iyi í mà yaaseí idɔ nwa. ⁵ Inɛe taka ɲɛe í mà sãa sãa ɲa nɔ Ilaaɔ í je sɛɛda nwa iyi a kù lele ɲe do ide didɔ gɔ, a kù nɔ a kù ce waazou ku ba ka gba fia ɲɛe. ⁶ Nɔ a kù waa de saabu bi tu ɲe walakɔ bi inɛe gɔ ɲa, ⁷ baa bii aa ka yɔkɔ ka nyisi ɲe gbugbã nwa wo si na iyi í jò à je woo bei Kirisi ɲa. Amma à ce ice do daa didɔ si anini ɲɛe bei iyei ama í ya ce do amɛe ɲa. ⁸ Si na iyi í jò à bi ɲe ntɔ ntɔ, à ya ka tã sɔlu, kù je ka na ɲe laabaau jiidai Ilaaɔ ɲɲu akã, amma do kuwɛɛi awa taka nwai, domi à nɛ kubi ɲɛe ntɔ ntɔ. ⁹ Inɛe inɛe nwa ɲa, í waa ye gigi bei à ce ice si anini ɲɛe hee à gbɛɛji. À ce ice dasã do idù ku ba ka maà je asoi inɛe gɔ ɲɛe si waati iyi à waa sisi laabaau jiidai ideí Ilaaɔ si anini ɲɛe.

¹⁰ Inɛe í je sɛɛda nwa ɲa do Ilaaɔ takɛe iyi isɛɛnɛe nwa si wajui inɛe woo dasi Jesu naane ɲau í má, í je dee dee, nɔ taale kãma kù wa si. ¹¹ Inɛe fei í nɔ í mà ɲa

iyi à ce nɛɛi bei baa í ya cea amaɛ ɲa. ¹² À mu nɛɛ gbugbā, nɔ à tū idɔ nɛɛ, nɔ à tɔɔ ɲe ntɔ ntɔ í jò í maa nɛ ɲa si bei á sɪaa ɪlaaɔ si, nɲu iyi í kpe ɲe si bommaɛ do si aɲboeɛ.

¹³ Á ya ka maa saabu ɪlaaɔ ajɔ fei domi si waati iyi à waazo nɛɛ í kù doo ideu si ideí amane ɲa, amma ì gbaa ɲai si ti ɪlaaɔ. Nɔ beɛbe mɔi í je do ntɔ, nɔ wa ce ice si inɛ woo dasi Jesu naane ɲa. ¹⁴ Inɛ inɛ nwa ɲa, mii iyi í ba igbei inɛi Jesu Kirisi ɲa iyi à je ti ɪlaaɔ si ilɛi Zudee, nɲui í ba inɛ mɔ nsei. Ntɔ ntɔ ì yɛ ijuukpā ɲa hai bi inɛi ide nɛɛ ɲa, bei inɛ ɲau mɔ à yɛ bi Zuifu ɲa. ¹⁵ Zuifu ɲau í kpa Lafɛɛ Jesu do walii ɲau, nɔ à kpā awa mɔ iju. Daa ɲa ci ya dɔa ɪlaaɔ si, nɔ à je mbeɛi inɛ fei.

¹⁶ À ganji mɔm ka cea dimi mmu ɲa waazo iyi á jò à ba faaba. Beɛbei dulum du ɲa iyi à ya maa ce waati kāma fei í teese wa kōɔsi wa caa. Amma idɔkōsi ɪlaaɔ í fuka si iri nɲa bebei.

Pɔlu í bi inɛi Tesalonika ɲau ku yɛ má

¹⁷ Inɛ inɛ nwa ɲa, si bei à kpɛɔ nɛɛ ku yɛ, nɔ à fɛfɛɛ nɛɛ do ara baa do iyi kù je do idɔ, à waa ce beɛɛ nɛɛ ntɔ ntɔ à waa ce kookaai ku ba ka yɛ ɲe. ¹⁸ À bi ka nyi wa bi tu ɲe be má wo, nɔ amu Pɔlu ñ dasi idɔ ise fɛfɛlo n naa be, amma Seetam í da nwa kpāa. ¹⁹ Ajɔ iyi Lafɛɛ nwa Jesu á nyi wa, yoomai á je kpāa ku cɔ nwa do inɔ didɔ nwa. Mii aa ka tɔɔɔ fufu má si wajue bii kù je inɛ. ²⁰ Ntɔi, na iri nɛɛi aa ka tɔɔ fufu nɔ aa ka nɛ inɔ didɔ na iri nɛɛ.

3

¹ Nɲui í jò waati iyi idɔ nwa í kɔ ku sū, à lasabu iyi amu akā n gbe ilui Atɛni. ² Nɔ à be Timɔtee, inɛ nwa iyi wa ce ice do ɪlaaɔ ajɔ si icei laabaau jiidai Kirisiu. À bɔɔ bi tu ɲe ku ba ku sobi ɲe í leekɪ si dim dim ɲa, nɔ ku mu nɛɛ gbugbā si naane ku dasi nɛɛu, ³ ku ba baa inɛ akā nɛɛ ku maà jò ijuukpāu ku da zigie. Inɛ taka nɛɛ ì waa mà si ɲa, inɛ nɲu kù nɛ bei á ce iyi kù ba wa. ⁴ Baa hai waati iyi awaɛ ɲa à wɛɛ, à ya ka sɔ ɲe wo ka ni aa kpā wa iju. Beɛbe mɔi í nɔ í ce, si bei ì waa mà si sāa sāa ɲa. ⁵ Nɔi í jò waati iyi idɔm í kɔ ku sū, ñ be Timɔtee bi tu ɲe be ku ba n mà bei naane ku dasi nɛɛ wa yɛ. N wa n ce njo Seetam, woo lele inɛu, ku maa na ku lele ɲe í ce dulum ɲa, nɔ ice nwa ku maa na ku je ngbe.

⁶ Amma nsei iyi Timɔtee í baa hai bi tu ɲe, í sɔ wa laabaau jiidai naane ku dasi nɛɛ do kubi nɛɛ. Í sɔ wa iyi ì ya maa ye gigi nwa do kubi ɲa nɔ ì waa bi ku ye wa ntɔ ntɔ si bei awa taka nwa mɔ à waa bi ku ye ɲe. ⁷ Na nɲu, inɛ inɛ nwa ɲa, baa bii í je à yɛ ijuukpā do wahala fei, inɔ nwa de í tū do saabui naane ku dasi nɛɛ. ⁸ Bebei idɔ nwa í baa, si bei ì waa leekɪ si kpāai Lafɛɛ dim dim ɲa. ⁹ Zaka beirei aa ka yɔkɔ ka saabu ɪlaaɔ na inɔ didɔ nla nla iyi à nɛ si wajui ɪlaaɔ Lafɛɛ nwa na iri nɛɛ. ¹⁰ Dasā do idú fei à waa tɔɔɛ ntɔ ntɔ ku jò ka yɛ ɲe do iju má, ku ba mii iyi wa gaizia ɲe si naane ku dasi ka kōɔ nɛɛ si.

¹¹ ɪlaaɔ Baa nwa takae do Lafɛɛ nwa Jesu a ce nwa kpāa ka naa bi tu ɲe. ¹² Nɔ Lafɛɛ ku kōɔ nɛɛ si kubi si inɛ duusɔɔ do si inɛ fei hee kú to bei awa mɔ à bi ɲe. ¹³ Nɔ ku jò idɔ nɛɛ ku leekɪ si dim dim, ku jeɔ dee dee, ku maà nɛ taale gɔ si wajui ɪlaaɔ Baa nwa, si waati iyi Lafɛɛ nwa Jesu á nyi wa do inɛ ɲa iyi í cica fei.

4

Kookoosu iyi wa dɔa ɪlaaɔ si

¹ Inɛ inɛ nwa ɲa, à kɔ nɛɛ si bei í sɪa í maa nɛ ɲa ku ba ku dɔa ɪlaaɔ si. Ntɔi, ì waa ce beɛbe tā ɲa. Amma iyi í gbe nsei, à waa tɔɔ ɲe do irii Lafɛɛ Jesu, í hanya í ce beɛbe í maa koo ɲa. ² Ntɔ ntɔ, ì mà ikɔ ɲa iyi à ba hai bi Lafɛɛ Jesu nɔ à sɔ

ɲe. ³ Mii iyi Ilaaḏ í bi si ɲe, ɲɲui í je í má ɲa, waatɔ í nɔ ara ɲɲe mam mam í maà ya ce sakara ɲa. ⁴ Inje fei í sɛa í mà ara ɲɲe ku mu nɔ kuwɛɛ ɲɲe ku má nɔ ku ne beɛɛɛ, ⁵ ku maà ti ku je do kɔdeɛi ara bei dimi mmu ɲa à waa ce, aɲa iyi a kù mà Ilaaḏ. ⁶ Si ideu ihē, inɛ gɔ ku maà raraa kpaasie walakɔ ku jɔɔ taki, domi Aḵ Lafēɛ á kpā woo ce mii beɛbe ɲa fei iju. À nɔ à sḵ ɲe à kɔnkɔm du ɲe tã à ni í ce laakai ɲa. ⁷ Ilaaḏ kù kpe wa ka naa ka maa ce sakara, amma í bi ka je inɛ kumá ɲa. ⁸ Na ɲɲu, inɛ iyi í kɔsi ikɔ ɲau ihē, kù je amaneí í kɔsi amma Ilaaḏ takaei, ɲɲu iyi í mu ɲɲe Hundee.

⁹ Iyi í je kubii woo dasi Jesu naane ɲa, kù je tilasi a kɔ ɲɲe wa, domi Ilaaḏ í nyisi ɲe si bei í jɔ í bi ɲɲe inje duusɔɔ. ¹⁰ Ntɔi, ì ne kubii ɲɲe tã ɲa hee do woo dasi Jesu naane ɲa iyi à wa ilei Masedɔni fei. Amma à waa tɔɔ ɲe, inje inɛ nwa ɲa, í hanya í ya maa ce beɛbe í maa koo ɲa. ¹¹ I kookaai ku ba í ya wa si anu akā ɲa, nɔ í ya ce wūai ara ɲɲe ɲa, nɔ í ya ce ice do awɔ ɲɲe ku ba í ba mii iyi aa maa wɛɛò ɲa si bei à jile ɲɲe. ¹² Bii ì waa ce beɛbe ɲa, isɛɛɛ ɲɲe á ne beɛɛɛ baa si wajui hai dasi Jesu naane ɲa, nɔ í kaa je asoi inɛ kãma ɲa.

Kunyii Lafēɛ wa

¹³ Inje inɛ nwa ɲa, a kù bi í wɛɛ hai mà yaase iyi í je ti inɛ ɲa iyi à ku ɲa, ku ba í maà ne inɔ ku fɔ, bei inɛ ɲa iyi à gbe, aɲa iyi a kù ne kpāa gɔ iyi à waa cɔ. ¹⁴ Awa à dasi naane iyi Jesu í ku, nɔ í jl hai si bale má. Beɛbe mɔi à dasi naane iyi inɛ ɲa iyi à dasi Jesu naane à bei à ku, Ilaaḏ á jl aɲa mɔ má hai si bale.

¹⁵ Iyi ihē ikoi Lafēɛi à waa sḵ ɲe be. Awa iyi aa ka wɛɛ si hunde si waati iyi Lafēɛ Jesu á nyi wa, a kaa ka cuaa iku ɲa. ¹⁶ Waati ɲɲu, aa ka gbɔ anu ku dḵ, do imui amaleka nɛɔ do anui kãkãakli Ilaaḏ. Nɔ Lafēɛ takae á kita wa hai lele. Inei Kirisi ɲa iyi à ku, aɲai aa tako a jl. ¹⁷ Si anyii ɲɲu, awa iyi à wɛɛ si hunde si waati beɛbe, á so wa awaɔ ɲa aɲɔ si kudūi ijl, nɔ ka ko Lafēɛ lele be. Si beɛbei aa ka maa wɛɛ do Lafēɛ hee do aɲɔ fei. ¹⁸ Na ɲɲu, í jɔ í ya maa mua ɲɲe gbugbā ɲa na ideu ihē.

5

¹ Inje inɛ nwa ɲa, iyi í je ideí aɲɔ do waati si bii mii ɲau be á na ku ce, kù je tilasii ka kɔ ɲɲe. ² Inje taka ɲɲe ì waa mà sãa sãa ɲa iyi Lafēɛ á na ku nyi wai si aɲɔ iyi inɛ kãma kaa mà, bei woo ce ile ɲa à ya naa idū. ³ Waati iyi inɛ ɲa à waa ni laakai ku sū í wɛɛ, zigiida kù wɛɛ má, be gbakā iri ku kpai andunya á boe ɲa, bei ara kuro í ya ba bãasí. A kaa ba bii aa sa a bɔ má. ⁴ Amma inje inɛ nwa ɲa, í kù wa si ilu kuku ɲa hee aɲɔ ku zamba ɲe bei kunaai ile. ⁵ Inje fei ì je inei inya kumá ɲa do inei dasā ɲa. A kù je inei idū ɲa iyi à wa si ilu kuku. ⁶ Na ɲɲu, ka maà sí njoo bei inɛ ɲa iyi à gbe, amma í sɛa ka wɔ njoo ka maa ceò laakai ara nwa. ⁷ Idūi inɛ ɲa à ya sí njoo, nɔ idū mɔi woo mɔ atē ɲa à ya mɔ atē ku maa kpa ɲa. ⁸ Amma awa iyi à je inei dasā ɲa, í sɛa ka ya ce laakai ara nwa. Ka jḵ naane ku dasi do kubi ku degbe wa bei ibɔi igū, nɔ kpāai faaba ku cɔ ku je nwa bei fulai isɔ. ⁹ Ntɔ ntɔ, Ilaaḏ kù kpe wa ka naa ka ye idɔkɔɛ, amma ku ba ka ba faaba do saabui Lafēɛ nwa Jesu Kirisi. ¹⁰ ɲɲui í ku na iri nwa ku ba bii à wɛɛ si hunde si waati iyi á nyi wa walakɔ bii à nɔ à ku mɔi, ka wɛɛ do ɲɲu aɲɔ. ¹¹ Na ɲɲu, í ya mua ɲɲe gbugbā ɲa nɔ í ya maa sobi ɲɲe ku ba í la si naane ku dasi ɲɲe, si bei ì waa ce tã ɲa.

Idei ankãanyi do fɔɔ

¹² Ine ine nwa na, à waa tɔɔ ne i ya jirima ine na iyi à waa ce ice ntɔ ntɔ si inɔ nne, ine na iyi Lafɛɛ í jò à waa gbã ne nɔ à waa nyisi ne kpãa. ¹³ I jò i ne kubi nna jiida nɔ i mà beere nna na irii ice nna. I ya jò i wɛɛò laakai ku sũ ine duusɔɔ.

¹⁴ À waa tɔɔ ne ine ine nwa na, i sɔ ilu ika na a ce laakai. Ine na iyi à mɔngo munya, i mu nna gbugbã. I sobi hai ne gbugbã na. I temua do ine fei na. ¹⁵ I ce laakai na i maà jò ine gɔ ku sãa kpaasie laalo, amma i hanya i cea nje jiida waati kãma fei na do ine na iyi à gbe fei.

¹⁶ I jò i ya ne inɔ didɔ waati kãma fei na. ¹⁷ I ce kutɔɔ hai ne kɔɔ na. ¹⁸ Bei í jeò fei i saabu Ilaaɔ na. Bebei Ilaaɔ í bi i ce na si kuwɛɛ nne do Jesu Kirisi.

¹⁹ I maà ganji Hundei Ilaaɔ ku ce ice si ne. ²⁰ I maà donda amuai walli ku ce na. ²¹ Amma i jò i wũa mii fei na nɔ i mu iyi í sla na. ²² I mu ara nne si kpãai laalo fei na. ²³ Nɔ Ilaaɔ takaɛ, nnu iyi í je icui laakai ku sũ, ku nya ne i je titɛɛ mam mam na, nɔ ku degbe hunde nne do laakai nne do ara nne, taale gɔ ku maà wa si, hee ku tóò ajɔ iyi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi á nyi wa. ²⁴ Ilaaɔ, nnu iyi í kpe neɔ, í ne naane, á nɔ ku ce fei ndɛɛ.

²⁵ Ine ine nwa na, i ce nwa kutɔɔ na.

²⁶ I ce ine nwa na fei fɔɔ do kubi na.

²⁷ N̄ wa n tɔɔ ne do irii Lafɛɛ, i cioa ine nwa na fei tiaɔ ihɛ.

²⁸ Nɔ didɔi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ku wa si ne.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ɲa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ɲa fɔɔ

¹ Amu Polu do Silasi do Timɔtee, à ce ɲe fɔɔ, inɛe inɛi igbei Jesu ɲa iyi ì wa Tɛsalonika, inɛe iyi ì je ti Ilaaɔ Baa nwa do ti Lafɛɛ Jesu Kirisi. ² Ilaaɔ Baaba do Lafɛɛ Jesu Kirisi a mu ɲɛe didɔ do laakai ku sũ.

Ilaaɔ á kiiti inɛ ɲa si aɲo iyi Kirisi á nyi wa

³ Inɛe inɛ nwa ɲa, í s̄la ka ya maa saabu Ilaaɔ waati k̄ama fei na iri ɲɛe. I jò ka maa ce beɛbe domi naane ku dasi ɲɛe wa k̄ɔsi ntɔ ntɔ, nɔ kubi iyi ì ne inɛ duusɔɔ í la wa k̄ɔsi. ⁴ N̄ɔi í jò à waa tɔɔ fufu na iri ɲɛe si igbei inɛi Ilaaɔ ɲa na temua ɲɛe do naane ku dasi ɲɛe si ijuukp̄a do wahala ɲɛe fei.

⁵ Iyi ih̄ei wa nyisi kam kam iyi kiitii Ilaaɔ í je dee dee, domi ijuukp̄a iyi ì ye fei ɲa na irii bommai Ilaaɔi. N̄ɲui á jò Ilaaɔ ku ka ɲe si inɛ ɲa iyi à to a l̄asi bommaɛu.

⁶ Nt̄ɔi, Ilaaɔ á ce iyi í je dee dee. Inɛ ɲa iyi à waa kp̄a ɲe iju, á s̄a ɲɲa ijuukp̄a.

⁷ Nɔ inɛe iyi ì waa ye ijuukp̄a ɲau á mu ɲɛe kus̄imi do awa taka nwa. Iyi be á cei si waati iyi Lafɛɛ Jesu á faata wa hai lele do amaleka ilu gbugb̄aɛ ɲa. ⁸ Á naai do ina s̄as̄a ku ba ku kp̄a inɛ ɲa iyi a k̄u mà Ilaaɔ iju, aɲa iyi a k̄u waa jirima laabaau jiidai Lafɛɛ nwa Jesu. ⁹ Gbese iyi aa s̄a ɲɲa n̄ɲui í je nfe ku ce hee do aɲo fei. Aa fɛɛfe do Lafɛɛ Jesu do si amboe ilu gbugb̄aɛ ¹⁰ si waati iyi á nyi wa ku je ilu jirima bi inɛ ɲa iyi à je tɛɛ, nɔ inɛ ɲa iyi à dasiɛ naane ɲa fei aa maa cɔɔ do beɛɛ si aɲo ɲɲu. Inɛe taka ɲɛe aa wa inɔ ɲɲa ɲa, domi ì dasi s̄eɛda iyi à je ɲɲeu naane ɲa.

¹¹ Na ɲɔi í ce à waa ce kutɔɔ aɲo fei na iri ɲɛe. À waa tɔɔ Aɔ Lafɛɛ nwa ku jò ì je kuwɛɛ ɲɛe dee dee si bei í jò inɛ ɲa iyi à gbɔ kukpɛɛ a ce. Nɔ à waa tɔɔ má gbugb̄aɛ ku jò ì ce jiidai iyi ì waa dasi idɔ ɲa nɔ ku jò kookoosui naane ku dasi ɲɛe ku k̄ɔ. ¹² Beɛbe irii Lafɛɛ nwa Jesu á baɔ amboe hai bi tu ɲe, nɔ inɛe m̄ɔ ì baɔ amboe hai bi tɛɛ ɲa, do saabui didɔi Ilaaɔ do Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi.

2

Woo ce laalɔ

¹ Inɛe inɛ nwa ɲa, ì jò n fɔ ideu kubaai Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi do kutɔɔ nwa do ɲɲu aɲo. N̄ wa n tɔɔ ɲe ² ì maà jò idɔ ɲɛe ku dede ɲya ɲya bii inɛe go ɲa à ni aɲo Lafɛɛ í to wa t̄a. Nɔ ì maà jò ku mu ɲe biti bii à ce waliie walako waaazoe, walako baa bii à ni awai à k̄ɔ beɛbe. ³ Ì maà jò inɛe go ku d̄i iju ɲɛe si ide k̄ama. Aɲo Lafɛɛ ku bei ku to wa inɛ nkp̄ɔi á f̄usi naane ku dasiɛ awɔ. Si anyii ɲɲu, inɛe iyi wa ba Ilaaɔ jau á faata wa, ɲɲu iyi í je amai nfe ku ce. ⁴ Mb̄eɛi Ilaaɔi wa je. Á so ar̄aɛ ku re mii fei, nɔ ku k̄ɔsi Ilaaɔ do mii iyi inɛ ɲa à waa tɔɔ fei. Kpas̄ɛi Ilaaɔ m̄am̄ n̄ii á koo ku buba ku maa kpe ar̄aɛ Ilaaɔ.

⁵ Ì ku ye gigi iyi ì s̄ɔ ɲe ideu ih̄e t̄a waati iyi ì wa bi tu ɲe? ⁶ Amma tit̄a ngɔɔgo wa ganjie ku naa nsei, ì nɔ ì mà s̄aa s̄aa mii iyi ì je ɲa. Si beɛbe, kaa naa bii k̄u je waatie í to. ⁷ Nt̄ɔ ntɔ laalɔ wa ce t̄a si asii, amma í gbe inɛe iyi wa ganjieu ku n̄e ku bei ku fita gbugb̄aa. ⁸ Si anyii ɲɲu, inɛe iyi wa ba Ilaaɔ jau á faata wa nɔ amboei kunaai Lafɛɛ Jesu ku kpa iriɛ. Jesuu, ɲɲui á kpaa do fufui geɛɛ. ⁹ Inɛe iyi wa ba Ilaaɔ jau á naai do gbugb̄ai Seetam, nɔ ku ce maamaake dimi ik̄a ik̄a fei do dobu dobu ɲa ku d̄lɔ jui inɛ ɲa. ¹⁰ Á nɔ ku ce laalɔ dimi ik̄a ik̄a baa yooma

fei ku dɔ̀dɔ̀ ijui inɛ ɲa iyi à waa bɔ nfe ku ce. Aa ce nfe domi a kù nɛ kubii ntɔu iyi á faaba ɲa. ¹¹ Njoi í jò llaaɔ́ á samba banlala nla nla wa si ɲa ku ba a ya dasi ibo naane. ¹² Bɛɛbe moi inɛ ɲa iyi a kù dasi ntɔ naane, nɔ́ à waa ce laalo do ino didɔ̀, aa so taale dei.

À cica ɲei i baɔ faaba ɲa

¹³ Inɛ inɛ nwa ɲa, inɛ iyi Lafɛ́e í bi, à nɛ ka ya maa saabu llaaɔ́ waati kãma fei na iri nɲe, domi llaaɔ́ í cica ɲe hai sintee i baɔ faaba ɲa do gbugbã Hundee, do naane nɲe iyi ì nɛ si ntɔu ɲa. Hundeu nɲui í jò ì jɛ inɛ kumá ɲa. ¹⁴ Mii iyi llaaɔ́ wa le mbe waati iyi í kpe ɲe do laabaau jiidau iyi à sisi nɲe, ku ba i nɛ ikpɛ́ si amboei Lafɛ́e nwa Jesu Kirisi. ¹⁵ Na nɲu, inɛ inɛ nwa ɲa, i leekɔ́ dim dim í mu ide ɲa iyi à kɔ́ ɲa si geleɔ́ gele walakɔ́ si tia nwa.

¹⁶ Nɔ́ llaaɔ́ Baa nwa, nɲu iyi í bi wa, nɔ́ do saabui didɔ́e í mu nwa gbugbã iyi kù nɛ kɔ́ do kpãa ku cɔ́ jiidu, nɲu do Lafɛ́e nwa Jesu Kirisi takæ ¹⁷ a mua ido nɲe gbugbã, nɔ́ a jò ì leekɔ́ si dim dim í ceɔ́ ice jiidu do ide jiidu fei ɲa.

3

Pɔlu í ni a cea ɲa kutɔ́

¹ Iyi í gbe, inɛ inɛ nwa ɲa, i ce nwa kutɔ́ ɲa ku ba ideí Lafɛ́eu ku fangaa gbãa gbãa nɔ́ inɛ ɲa a mà bɛɛɛɛ, si bei í ce si anini nɲe. ² I ce kutɔ́ ɲa ku ba llaaɔ́ ku nya wa hai si awɔ́i amanɛ laalo hai nɛ iri ɲau, domi kù jɛ inɛ feii wa dasi ideu naane.

³ Amma Lafɛ́e ilu naanei. Á mu nɲe gbugbã nɔ́ ku degbe ɲe na irii Seetam, inɛ laalɔ́. ⁴ Lafɛ́e í jò à dasi ɲe naane. Á mà iyi mii iyi à jilɛ nɲeu ì waa coo ɲa, nɔ́ bɛɛbei aa ce í maa koo ɲa.

⁵ Nɔ́ Lafɛ́e ku jò kubii llaaɔ́ ku kɔ́si si ido nɲe do temua iyi Kirisi takæ wa mu nwa.

Í sɛa amanɛ ku ce ice

⁶ Inɛ inɛ nwa ɲa, à waa tɔ́ ɲe do irii Lafɛ́e nwa Jesu Kirisi, i jlɔ́ kpaasi woo dasi Jesu naane baa yooma fei iyi à jɛ ilu ika ɲa nɔ́ a kù waa too si kukɔ́si iyi à na ɲeu. ⁷ Inɛ taka nɲe ì mà ɲa iyi í sɛa í sisi daa nwa ɲa. Í sɛa í sisi daa nwa ɲa domi a kù jɛ kuwɛɛ nwa si anini nɲe do ika. ⁸ A kù jò inɛ gɔ́ ku wo wa nfe nfe hai sã fia, amma à ya ka maa ce iceí ntɔ́ ntɔ́ aleɔ́ daakɔ́ hee ka gbɛɛji ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ́. ⁹ Kù jɛ a ni a kù nɛ kpãae, amma à bi awa taka nwa ka nyisi ɲe yaase jiidu iyi inɛ mɔ́ aa yɔ́kɔ́ ì sisi, ¹⁰ domi baa waati iyi à wa bi tu ɲe à sɔ́ ɲe à ni, inɛ iyi kù bi ice ku ce, kù nɛ a jò lafɛ́e ku jɛ.

¹¹ Wee à gbɔ́ iyi inɛ gɔ́ nɲe ɲa ilu ika ɲai iyi a kù waa ce ngɔ́gɔ́ í gbe wɔ́bia ku gũ. ¹² Á waa sɔ́ amanɛ dimi bɛɛbe ɲa a tɔ́ ɲa suuru na irii Lafɛ́e Jesu Kirisi, a ya ce ice ku ba a wo ara nɲa.

¹³ Amma inɛ inɛ nwa ɲa, i maà ya gbɛɛji do jiidu ku ce. ¹⁴ Inɛ iyi í kɔ́ ku gbɔ́ ide iyi à kɔ́ si tiauhɛ́ ì laakæ ɲa nɔ́ ì maà jò ngɔ́gɔ́ ku kosi ɲe do nɲu, ku ba anyɔ́ ku muu. ¹⁵ Amma do nɲu fei í maà ti ì dooae bei mbeɛ, amma ì nyisiɛ kpãa bei inɛ nɲe.

Fɔ́i ankãanyi

¹⁶ Nɔ́ Lafɛ́e, nɲu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku mu nɲe laakai ku sũ waati kãma fei si mii iyi í ba ɲe fei. Lafɛ́e kù wɛɛ do inɛ fei.

¹⁷ Amui Pɔlu, ñ ce ɲe fɔ́. Fɔ́u ihɛ́, do awɔ́i amu takam nii ñ kɔ́ɔ́. Nɲui í jɛ sɛɛdam si tiam ɲa fei. Kukɔ́m nii mbe.

¹⁸ Nò did̄si Laf̄εε nwa Jesu Kirisi kú wεε do iηε fei.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa Timotee

Pɔlu í ce Timotee fɔɔ

¹ Amu Pɔlu ñ wa n ceɛ fɔɔ, amu iyi ñ je woo bei Jesu Kirisi. Ilaaɗ woo faaba nwa do Jesu Kirisi, nɲu iyi à waa cɔ kpãae, aɲai à jilɔɔ si n je woo bɛ.

² Ñ ceɛ tiaa ihē wai Timotee, awo iyi ñ ye bei ama abím si kpãai naane ku dasi. Ilaaɗ Baaba do Jesu Kirisi Lafēɛ nwa a ce araareɛ a muue didɔ do laakai ku sù.

I ce laakai woo kɔsi cio ilu ibo ɲa

³ Nsei, ñ bi i buba Efeɛzu si bei ñ sɔɛ wo si waati iyi ñ bɔ ilei Masedoni. Ine go ɲa à wa bɛ iyi à waa kɔ ine ɲa si cio mmu. Ganji ɲa. ⁴ Sɔ ɲa a maà ti a dasi laakai ɲa si ide ɲa iyi ine ɲa à bu à waa fɔ do irii bala nwa ɲa iyi à ya maa deɛ ku mà. Nɲu ɲau bei wa naaɔ kakɔɔ ɲa wa, kaa nɔ kù mua ine ɲa gbugbã si naane ku dasi ɲa icɛi Ilaaɗ ku bei ku bɔ waju. ⁵ Amma mii iyi à waa le à waa sɔ ɲeɔ ideu ihēi í je kubi nɲɛ ku kɔɔsi, kubi iyi wa naa hai si idɔ iyi í má, do idɔ hai ne taale.

⁶ Wee ine go ɲa à yaa hai si ideu ihē nɔ à koo à lɔ si kakɔɔ nfe ku ce. ⁷ À bi aɲa a je woo kɔ ine ɲa si cioi woodai Ilaaɗ, amma aɲa taka ɲa a kù mà yaasei ide iyi à waa fɔ baa do iyi à waa fɔɔ do naane nla nla.

⁸ Awa à mà iyi wooda í sɛa bii amane ɲa à waa ceɔ icɛ si bei í jɔ. ⁹ Nɔ à mà iyi a kù jilɛ wooda na ine dee dee ɲa. À jilɔɔi na woo donda wooda ɲa, do hai gbo ide ɲa, do ilu dulum ɲa, do ine ɲa iyi a kù mà bɛɛɛɛ Ilaaɗ walakɔ mii ɲa iyi à je tɛɛ, do ine ɲa iyi à waa kpa iyeɔ baa ɲa ɲa, do woo kpa ine ɲa, ¹⁰ do woo ce sakara ɲa, do inɛmɔkɔ ɲa iyi à ya maa sùɔ nɲɛ, do ine ɲa iyi à waa ce ine ɲa ile à waa ta, do woo sɔ ibo ɲa, do woo ceekpe si ibo ɲa, do ine ɲa iyi à waa ce mii baa yooma fei iyi kù waa too si cio jiida. ¹¹ Cio jiidaú í naai hai si laabaau jiidaú iyi à daam si awo. Ilaaɗ ilu amboei iyi í ya weea ine ɲai laabaau jiidaú wa fãa.

Í saabu Ilaaɗ na araareɛ

¹² Ñ saabu Jesu Kirisi Lafēɛ nwa, nɲu iyi í muum gbugbã ñ ceɔ icɛm. Ñ saabue si na iyi í jɔ í kam ilu naane nɔ í cicaam si icɛɛ, ¹³ baa do iyi ñ ya n maa n fɔ laalɔɔ wo nɔ ñ ya n maa n kpãa iju nɔ idɔɔkɔm ci ya jɛ. Do nɲu fei, í ce araarem si bei n kù mà mii iyi ñ wa n ce, si na iyi í jɔ n kù dasiɛ naane wo. ¹⁴ Nɔ wee didɔi Lafēɛ nwa í caa sim, nɔ í jɔ ñ dasiɛ naane nɔ ñ nɛ kubii ine ɲa. ¹⁵ Ide ilu naane iyi í jɔ í yɔ awo í gba ɲa mam mam. Ideu wee. Jesu Kirisi í naai si andunya ku faaba ilu dulum ɲa. Amui ñ re ɲa do dulum, ¹⁶ amma Ilaaɗ í ce araarem ku ba Jesu Kirisi ku yɔkɔ ku nyisi temua hai ne kɔɔɛ si amu iyi ñ je ine ngboi ilu dulum ɲa. Nɔ ñ bi ñ jea ine ɲa iyi aa na a dasiɛ naane a ba kuweɛ hai tā yaase jiida. ¹⁷ Ilaaɗ nɲu akãi í je ilaalu hee do aɲo fei, ci ya ku nɔ a ci ya yɔɔ do iju. Ka saabue nɔ ka mà bɛɛɛɛ hee do aɲo fei. Ami.

¹⁸ Timotee amam, ide iyi ñ wa n jilɛɛ wee si bei à ce waliie wo na iriɛ. Jɔ ideɛ waliuu ku je jɛnei igũɛ iyi aa maa jabuɔ ñ ceɔ igũ jiida. ¹⁹ Leekɔ dim dim si naane ku dasiɛ nɔ í maà ce nkãma iyi á jɔ idɔɔ ku ye taaleɛ. Amma ine go ɲa ngu ɲa à kɔ ku gbɔ lasabu jiida iyi idɔ ɲa wa sɔ ɲa nɔ à jɔ naane ku dasi ɲa í ce nfe.

²⁰ Si inɔ nɲai Himeneɛ do Alesandu à wa, nɔ ñ sɔ ɲa ñ daa Seetam si awo ku ba a mà iyi kù sɛa a maa fɔ laalɔi Ilaaɗ.

Ideɛ kutɔɔ

2

1 Mii sinte iyi ñ wa n tɔɔ ñei í je í ya ce kutɔɔ ña. Mii iyi ñ ne bukaatae fei, í ya tɔɔ Ilaaɔ ña nɔ í ya ce kutɔɔ na irii ine fei ña nɔ í ya saabu Ilaaɔ na iri ñja ña. 2 Nɔ í ya ce kutɔɔ ña na irii ine ngboi ile ñau hee do inei anyi ñja ñau fei, ku ba ka yɔkɔ ka je andunya nwa do laakai ku sũ, nɔ ka ya ce kuwɛɛ jjiida ku ba ine ña a mà beɛrei Ilaaɔ. 3 Dimii kutɔɔ beɛbei í s̄la nɔ í ya d̄ɔa Ilaaɔ woo faaba nwa si. 4 Í bi beɛbei domi í bi ine fei ku ba faaba nɔ ku mà ntɔ. 5 Ntɔ ntɔ Ilaaɔ akãí í wɛɛ, nɔ ine akã mɔi í wa si afei Ilaaɔ do amane ña ku ba ku j̄ɔ amane ña a d̄ɔ do Ilaaɔ. Lafɛɛu ññui í je Jesu Kirisi, ññu iyi í baa í je amane, 6 nɔ í na arae ku yaɔ ine fei hai si dulum dɛɛ. Beɛbei si waati jjiidæ í nyisi wa iyi Ilaaɔ í bi amane fei ku ba faaba. 7 Na ññui Ilaaɔ í cicaam n je woo waazo do woo be, nɔ n kɔ dimi mmu ña si cio si ide ntɔ nɔ n s̄ɔ ña a dasi Jesu naane. Ntɔi ñ wa n fɔ n kù wa n s̄ɔ ibo.

8 Na ññu, tengi bii à ya ce kutɔɔ ña fei, bii inemɔkɔ ña à wu awɔ lele à waa ce kutɔɔ, ñ bi ku ya je do idɔ kumá, idɔɔkɔ do kakɔ ku maà ya wasi.

9-10 Beɛbe mɔi ñ bi inaabo ña a ya dasi j̄ñe ku ne beɛre ña si azaka. Í s̄la booda ñja kù je kookoosu jjiida si bei í j̄ɔ inaabo ña iyi à ni aña à mà beɛrei Ilaaɔ a ya ce, ku maà ti ku je do iri kubai faayi walakɔ do sabai wura ña walakɔ do lege ña, nɔ a maà ya dasi j̄ñei fia nkpɔ nkpɔ. 11 Í s̄la inaabo ña a gbɔ ciou si laakai do jirima mam mam. 12 Ñ kù je inaabo ña a kɔ si cio walakɔ a je ine ngboi inemɔkɔ ña. Amma í s̄la a ya maa koko. 13 Ñ wa n fɔ beɛbei si na iyi í j̄ɔ Adamui Ilaaɔ í tako í taka í bei í taka Efa. 14 Nɔ kù je Adamui Seetam í d̄í ijue. Ijui aboei í d̄í nɔ abou í kua woodai Ilaaɔ. 15 Amma inaabo ña aa ba faaba si kp̄ai ama ku bí bii à waa mu ara ñja nɔ à leek̄i si kp̄ai naane ku dasi do kubi do kuwɛɛ iyi í má.

Ine ngboi inei igbei Jesu ña

3

1 Ide ilu naane wee. Bii ine go í bi ññu ku je ine ngbo si igbei inei Jesu ña, ice jjiida í bi. 2 Í s̄la lafɛɛ ku maà ne taale go nɔ ku ne abo akã lege lege, si anyie nɔ ku je ine go iyi í ya saku nɔ ku mà arae, ku maà je amane yaka yaka, amma ku je ine go iyi í ya yaae ine ñjoo ña nɔ ku je ine go iyi á yɔkɔ ku kɔ ine ña si cio. 3 Nɔ ku maà je woo mɔ atɛ walakɔ woo bi ija, amma ku je ilu suuru iyi wa de laakai ku sũ, nɔ ku maà je woo bi fia yaamɔ. 4 Nɔ ku je ine go iyi í nɔ kpasɛɛ mam mam, nɔ amae ña à ya jirimaɛ nɔ à mà beɛrei ine ña. 5 Ntɔ ntɔ, bii ine kù mà bei á ce ku mu kpasɛi ññu takae, beirei lafɛɛ á ce ku mu inei igbei Ilaaɔ ña. 6 Nɔ kù s̄la ku je ine iyi í dasi Jesu naane tit̄ɔ tit̄ɔ, domi á yɔkɔ ku na ku ne faau nɔ Ilaaɔ á ye taalee bei í ye taalei Seetam. 7 Si anyii ññu, í s̄la hai dasi Jesu naane ña a máa je seɛda jjiidæ ku ba a maà dondae, nɔ ku maà na ku dasi cekũm dii Seetam.

Woo ce icei igbei inei Jesu ña

8 Beɛbe mɔi woo ce icei igbei inei Jesu ña á s̄la a je ine ña iyi à ne beɛre, a maà ti a je ilu gele minji ña, walakɔ woo mɔ atɛ yaamɔ, walakɔ woo de fia do bisi laalɔ. 9 Amma í s̄la a leek̄i dim dim si naane ku dasi do ido iyi í má. 10 Nɔ í s̄la a cɔ laakai ñja tit̄a. Bii à ye a kù ne taale go a bei a lɔsi ice ñja ku ce. 11 Beɛbe mɔi í s̄la abo ñja ña a je ine ña iyi à ne beɛre, nɔ a maà je woo s̄ɔ irii ine, amma a je woo gaya ña iyi à ne naane si mii fei. 12 Í s̄la woo ce icei igbe ñau a je ilu abo akã lege lege nɔ a je ine ña iyi à nɔ ama ñja ña do inei kpasɛi ñja ña mam mam. 13 Woo ce ice ñau, bii à waa ce ice ñja do inɔ akã aa ne beɛre si kuwɛɛ ñja, nɔ aa ne ido ku buba ntɔ ntɔ si naane ku dasi iyi Jesu Kirisi wa mu nwa.

Asii nla nla

¹⁴ N dasi ido n naa n yee, amma n koe tiau ihē wai ¹⁵ ku ba baa bii í na wa kpei, i mà bei í jò inei nyaanzei Ilaađ ña a maa neđ ara ñña, waato inei igbēe ña, ññu iyi í je icui kuwēe. Igbēui í yē bei sōbei ntou do gbugbāe. ¹⁶ Do ntə, ine go kù wēe iyi á yəkə ku já kulai asiii kpāai Ilaađ ku tōo nwa.

Kirisi í baa í je amanē nò à yəo,

Nò Hundei Ilaađ í jò à mà iyi inē dee deei.

Amaleka ña mō à yəo.

À waažo ideē si dimi baa yooma fei.

Nò à dasi ideē naanē si andunya.

Nò à soo lele í nyi si amboeē.

*Woo kəsi cio ilu ibo ña***4**

¹ Hundei Ilaađ í fə dee dee í ni si awaati ankāanyi inē go ña aa jò kpāai naanē ku dasi, a máa jirima ideí woo dī ijui inē ña do kukəsii Seetam. ² Dimii kukəsi ññu wa naai hai bi ilu muafiti ña do woo sə ibo ña. Inē ñau à lele ido ñña hee ci ya yē taale ñña má. ³ Amanē dimi bēēbē ñai à ya ni kù sła inē ña a so nje. Nò à ya nyi a ni má ije go ña à wēe iyi kù sła inē ña a jəo, baa do iyi ije ñau Ilaađ í taka ñai ku ba woo dasiē naanē ña iyi à mà ntou a ya jəo do saabu ajə. ⁴ Nkāma kù wa si iyi aa nyə, domi mii iyi Ilaađ í taka fei mii jiidai, nò í sła ka gba fei ndēē do saabu. ⁵ Ntə ntə, mii fei í mái bii à waa ceđ ice do yaase bei ideí Ilaađ í fə do bii à waa ce kutəo.

Woo ce icē jiidai Jesu Kirisi

⁶ Bii ì waa kəa woo dasi Jesu naanē ña si bisiu ihē, aa je woo ce icē jiidai Jesu Kirisi, nò naanē ku dasi do ideí kukəsi jiidai iyi ì waa too si á yei bei ije iyi ì waa na hundee. ⁷ Amma kəsi ará hai nē yaase ña iyi a kù waa too si ideí Ilaađ. Hanya i ce kuwēēē si bei á dša Ilaađ si. ⁸ Ntəi, icei ara aranfāanīe kù la, amma ideí Ilaađ ku leekí si í nē aranfāani si mii fei, domi si bei à nē kuwēēi nsei do ti ala. ⁹ Ide iyi à fəu be ide ilu naanē iyi í jə í yə awə í gba ña mam mam. ¹⁰ Na ñəi í ce à jəbu à waa ceđ ice, domi kpāa ku cə nwa si Ilaađi í wa, ññu iyi í je icui kuwēe, nò í je woo faabai inē fei, woo dasi Jesu naanē ña məm nii à re.

¹¹ Sə ña a jirima mii ñau ihē nò i kə ñña si cioē. ¹² Mađ ti í jò a dondaē na awaasū ku jēe, amma jò í nyisi woo dasi Jesu naanē ña yaase jiidai si ide ku fəe, do kookoosui kuceē, do kubie, do naanē ku dasiē, do dee dee ku jēe. ¹³ Hee n maa n to wa, hanya i ka kukəi ideí Ilaađ, nò i kə inē ña si, nò i ce waažoē. ¹⁴ Mađ ti í ce atafii si amua iyi í wa sie, iyi Hundei Ilaađ í mūē si waati iyi à ce walli na iriē nò inē ngboi igbēi Jesu ña à lee awə si iri. ¹⁵ Laakaiē fei ku wa si ideu ihē, nò i naa arāe mam mam ku ba inē fei ku yē waju ku bəe. ¹⁶ Ce laakai do bei ì waa je kuwēēē do cio iyi ì waa kə si nò i ya maa temua si. Bii ì waa ce bēēbē, aa ba faaba, awə do inē ña iyi à waa gbəo ideē.

*Isēēni woo dasi naanē ña ñña duusəo***5**

¹ Mađ ya fə si məkə ngbo ña ide do gbugbā, amma jò í ba ña ide ku fə kpele kpele bei baai awə takae. Nò í cea awaasū ña bei ifəe ña do igbāe ña, ² abo ngbo ña mō bei iyee ña, nò inaabo saatara ña mō í ce ñña bei wecīe ña, daae fei kú má bi tu ña.

³ Gbɔa jaaɔ ɲa nɔ i mà bɛɛɛɛ ɲɲa, aɲa iyi à jɛ jaaɔ do ntɔ. ⁴ Amma bii jaaɔ gɔ í nɛ amu ɲa wala tɔku ɲa, í sɪa amaɛ ɲau a woo bei ɲɲu mɔ í tako í ce ɲɲa. Bii à waa ce bɛɛbɛ à waa cea llaaɔ icɛi, nɔ ɲɲui á dɔa llaaɔ si. ⁵ Inaabo iyi í jɛ jaaɔ do ntɔ nɔ kù nɛ inɛ gɔ iyi á woo, kpɔa ku cɛɛ fei si llaaɔi í ya wa nɔ í ya maa ce kutɔɔ ku maa tɔɔ sobiɛ dasãɔ idú. ⁶ Amma jaaɔ iyi wa jɛ andunyɛɛ do faayi í yɛ bei iku baa bii í wɛɛ si hunde. ⁷ Ide ɲa iyi aa ya maa sɔ ɲa mbe ku ba inɛ gɔ ku maà yɛ taale ɲɲa. ⁸ Inɛ iyi kù waa gbɔa nyaanzɛɛ ɲa, iyi í re mɔm inɛi kpasɛɛ ɲa, lafɛɛ í kɔsi naane ku dasi, nɔ laalɔ ku jɛɛ í re baa hai dasi Jesu naane.

⁹ Maà ti i kɔ irii jaaɔ gɔ si tia bii à ya kɔ irii jaaɔ ɲa * bii kù jɛ lafɛɛ í nɛ adɔ kita, nɔ kù jɛ ilu mɔkɔ akã, ¹⁰ nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi à waa jɛ sɛɛdai icɛ jiiɔaɛ. Nɔ ku jɛ inaabo iyi í mà amu ɲa ku mu, nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaɛ inɛ njoo ɲa nɔ ku wiɛ kutei woo dasi Jesu naane ɲa †, nɔ ku ya sobi inɛ ɲa iyi a wa si wahala, nɔ kù jɛ inɛ gɔ iyi í ya ce icɛ jiiɔa baa yooma fei.

¹¹ Amma maà ti i doo jaaɔ saatara ɲa si inɔi jaaɔ ɲa, domi waati iyi kubi á tale ɲa aa ce Kirisi atafii, aa bi a so mɔkɔ ¹² nɔ aa jɛ ilu taale ɲa si na iyi í jò a kù cɛɔ ide iyi à wãu icɛ. ¹³ Si anyiɛ nɔ aa nɛ ikà a ya maa dabii dabii kpasɛ do kpasɛ. Iyi í re mɔm, aa ya maa sɔ irii inɛ ɲa nɔ a ya maa gũ wɔbia nɔ aa jɛ woo sisi ide ɲa. ¹⁴ Na ɲɲu ɲau bei í jò ñ bi jaaɔ saatara ɲa a so mɔkɔ a bí ama, nɔ a dasi kpasɛ ɲɲa iju jiiɔa, ku ba a maà na a mua mbɛɛ nwa ɲa kpãa a fɔ laalɔ nwa. ¹⁵ Ntɔ ntɔ jaaɔ ɲau, gɔgɔ ɲa à yaa tã à waa too kpãai Seetam. ¹⁶ Amma bii woo dasi Jesu naane gɔ í nɛ jaaɔ ɲa si nyaanzɛɛ, í sɪa ku sobi ɲa, ku maà ti ku kãa igbei inɛi Jesu ɲa asou ku ba igbeu ku yɔkɔ ku sobi jaaɔ ɲa iyi a kù nɛ inɛ gɔ.

¹⁷ Si anyii ɲɲu, inɛ ngboi igbɛ ɲau iyi à waa ce icɛ jiiɔa, í sɪa i doo ɲa ilu bɛɛɛɛ iyi à nɛ aranfãani nla nla. Iyi í re mɔm ɲɲui í jɛ inɛ ɲa iyi à waa ce kookaai si waazo do cio ku kɔsi. ¹⁸ Kukɔi idei llaaɔ wa fɔ í ni, i maà ti i dɪ geli ketɛ iyi wa jojo si bileɛ wa nya yɔyɔɛ. Nɔ wa fɔ má í ni, woo ce icɛ í nɛ kpãa ku gba fiaɛ. ¹⁹ Bii à aa à sɛɛ taale iyi inɛ ngboi igbɛ gɔ í ce, maà ti i jesi ideu, bii kù jɛ amane minji wala mɛɛta í jɛ sɛɛɔaɛ. ²⁰ Inɛ ɲa iyi à waa ce dulum, sɔ ɲa si wajui inɛi igbɛ ɲau fei ku ba inɛ ɲa iyi à gbe a ce njo.

²¹ Ñ wa n tɔɔɛ si wajui llaaɔ do si Kirisi do si wajui amaleka kumáɛ ɲa, gbɔ idei kukɔsiu ihɛ, maà ti i ce njo i jui inɛ gɔ. Nɔ i maà ti i ce ngɔgɔ na kubii kpaasi. ²² Maà ti i saasa i lea inɛ gɔ awɔ si iri ku ba i maà nɛ ikpɛ si dulum dii inɛ gɔ. Fa araɛ hai si dulum.

²³ Maà ya mɔ inyi ɲɲu akã, amma i ya mɔ vɛɛ keeke na baanii inɔɛ si na iyi í jò í ci ya fɛ bɔɔ.

²⁴ Dulum dii inɛ gɔ ɲa í ya fitai gbasasa a bei a kiiti ɲa. Amma ti inɛ gɔ ɲa í ya fitai do ankãanyi. ²⁵ Bɛɛbɛ mɔi icɛ jiiɔa mɔ í ya fitai gbasasa, nɔ baa bubue iyi a kù yɔɔ waati bɛɛbɛ, kaa manji do aɲo fei.

6

¹ Inɛ ɲa iyi à jɛ aru fei í sɪa a doo lafɛɛ ɲɲa ɲa ilu jirima ɲa si mii fei, ku ba inɛ gɔ ku maà ba faya ku fɔ taalei irii llaaɔ walakɔ kukɔsi nwa. ² Aru ɲa iyi à nɛ lafɛɛ woo dasi Jesu naane ɲa a maa donda ɲa a ni aɲa à jɛ saa na saabui Lafɛɛ. Amma si na iyi í jò inɛ ɲa iyi à waa jɛ aranfãanii icɛ ɲɲau à jɛ woo dasi Jesu naane ɲa

* **5:9** tia bii à ya kɔ irii jaaɔ. Si tiabu bei à ya kɔ irii jaaɔ ɲa iyi à jesi aɲa a maà so mɔkɔ má nɔ a na kuwɛɛ ɲɲa a cɛɔ llaaɔ icɛ hee kɔɔi kuwɛɛ ɲɲa. Aɲai inɛi igbɛi Jesu ɲau à ya na bukaatai mii iyi à nɛ. † **5:10** ku wiɛ kutei woo dasi Jesu naane ɲa Bi Zuifu ɲa bii inɛ gɔ í naa kpasɛ ɲa à ya wiɛaa kutei bei awa mɔ à ya ka muaa inɛ inyi ku mɔ. Amma bi Zuifu ɲau, arui í ya wiɛ kutei inɛ njoo.

iyi Ilaaḍ í bi, nḡui í jò í s̄la a ce nḡa ice ku re. Mii iyi í s̄la i waazo nḡa mbe nò i kò nḡa si cioe.

Kukəsi ibo do amani jiida

³ Ine iyi wa kòa ine nḡa si cio mmu gò nò kù waa too ide ntòì Lafēe nwa Jesu Kirisi iyi á jò ka mà beereì Ilaaḍ, ⁴ lafēe ilu faau nla nlaì, kù mà nkàma. Amma wa ce b̄ḡai kakòḡ do ide ku fengee. Nò hai bei igu do ija do arabu wa naa, nò nḡui í ya jò ine nḡa a ci ya naane nje. ⁵ Nò í jò irii ine nḡa í sinda a kù mà ntò, à ya maa ce kakòḡ hai ne kòḡ. À tamaa kp̄ai ideì Ilaaḍ ku too á ce nḡa ilu amani nḡai.

⁶ Ntòì, kp̄ai ideì Ilaaḍ ku tòḡ amani nla gòì, bii amane í saabu si mii iyi í ne. ⁷ Ntò ntò, a kù naaḍ nkàma wa si andunyau ihē, nò beebe m̄oi a kaa ka neḍ nkàma. ⁸ Na nḡu, bii à ne ije do nyau nḡa á s̄la ku to wai wo. ⁹ Amma ine nḡa iyi à waa bi aḡa a je ilu fia nla, à ya dasi kulelei, nò bine laalò nkp̄ò nkp̄ò hai ne yaase a mu nḡa bei cekūm nò ku s̄si nḡa si ina iyi ci ya ku a ce nfe. ¹⁰ Bebeì á ce si na iyi í jò kubii fiaì í je icāì laalò ikā ikā baa yooma fei. Nḡui ine gò nḡa à l̄si ku de hee à yaa hai si kp̄ai naane ku dasi, à baa à dasi ara nḡa si kp̄ai wahala.

Iyi Polu í dasi Timotee ku ce

¹¹ Amma awò iyi ì je ti Ilaaḍ, saa mii nḡu be fei. Nò i lele kp̄ai dee dee ku je do beereì Ilaaḍ ku mà do naane ku dasi do kubi do temua do daa did̄. ¹² Jabu jiida si kp̄ai naane ku dasi. Leek̄ì dim dim si kp̄ai kuwēe hai t̄a si bei Ilaaḍ í kpee. Na kuwēeui ì je seeda jiida si wajui ine nkp̄ò. ¹³ Ñ wa n s̄se si wajui Ilaaḍ, nḡu iyi wa na mii fei kuwēe, do si wajui Jesu Kirisi, nḡu iyi í je seeda jiida si wajui P̄onsu Pilati, ¹⁴ jirima woodau, nò kuwēe ku maà ne riisi do taale gò hee ku toḍ aḡò iyi Lafēe nwa Jesu Kirisi á faata wa. ¹⁵ Ilaaḍ, nḡu iyi í je icui inò did̄ fei, á jò aḡò ku to wa si waatie. Nḡu akā lege legeì í ne yiiko si mii fei, nḡui í je ilaalui ilaalui nḡa, do Lafēeì lafēe nḡa. ¹⁶ Nḡu akāì í je ine iyi ci ya ku. Nò í wa si inya kumá iyi ine gò kaa yòkò ku maai si. Ine gò kù yòḡ, nò ine gò kaa yòkò ku yòḡ m̄om. Nḡui í ne beere do gbughā iyi ci ya t̄a. Amì.

¹⁷ S̄ò ilu amani nḡa a maà ti a t̄ò fufu, nò naane nḡa ku maà wa si amani iyi à na ku t̄a, amma a jò naane nḡa ku wa si Ilaaḍ, nḡu iyi wa mu nwa fei ndēe do inò akā ku ba ka wēeḍ inò did̄. ¹⁸ S̄ò nḡa a ce mii iyi í s̄la, a je ilu amani si jiida ku ce, nò a ya kp̄a ine nḡa amani nḡa do inò did̄. ¹⁹ Bebeì aa singaa ara nḡa amani jiidai ala iyi kaa beje nò a ba kuwēe iyi í je kuwēe do ntò.

²⁰ Timotee, ide iyi à dae si awou, muu ku s̄la. Fa arae hai si ide nfe nfei andunya. Maà ce kakòḡ do ine nḡa iyi à waa tamaa aḡa à ne kumà. ²¹ Kumàui ine gò nḡa à waa ni aḡa à ne, nḡui í jò à nyò hai si kp̄ai naane ku dasi.

Did̄ì Ilaaḍ ku wēe do inḡe.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa Timotee

Pɔlu í ce Timotee fɔɔ

¹ Amui Pɔlu, woo bei Jesu Kirisi si idɔɔbii Ilaaɔ. Ilaaɔ í dasim n sisi idei kuwɛɛ iyi í wãɔ wa si anu akã nwa do Jesu Kirisi.

² Amui ñ kɔe tiaɔ ihɛ wa Timotee, awɔ iyi ñ bi jiiɔa nɔ ì ye bei ama abím si kpãai naane ku dasi. Ilaaɔ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛɛ nwa a ce araaree a muue didɔ do laakai ku sũ.

Saabu do gbugbã ku mua

³ Ñ wa n saabu Ilaaɔ, nɲu iyi ñ wa n tɔɔ do idɔ hai ne taale si bei balam ɲa à tako à ce wo. Waati kãma fei ñ ya n maa n saabu Ilaaɔ na iriɛ, nɔ dasãɔ idũ fei ñ ya n maa n ye gigie si kutɔm. ⁴ Ñ wa n ye gigii kukpatae *, nɲui í jò ñ bi ku yeɛ ntɔ ntɔ ku ba inɔ didɔm nɔu ku kɔ. ⁵ Ñ wa n ye gigii naane ku dasi hai ne muafiti iyi ì ne. Dimieí ayiɛ Loisi do iyeɛ Enisi à neɔ. Ñ mà kam kam iyi awɔ mɔ ì nɔɔ. ⁶ Nɔi í jò ñ wa n yeɛ gigii iyi í sla í ce ice do amua iyi Ilaaɔ í muɛɛ si waati iyi ñ lee awɔ si iriu, ⁷ domi Hunde iyi Ilaaɔ í mu nwa kaa jò ka ce njo, amma í ya jò ka ne gbugbã do kubi do ara ku mu.

⁸ Na nɲu, maà ti í ce anyoi seɛdai Lafɛɛ nwa ku je, nɔ í maà ya ce anyoi amu takam, amu iyi ñ wa ile piisɔɔ na iriɛ. Amma jò í jesi awae ka ye ijuukpã ajɔ na irii laabaau jiidau nɔ í maa neɔ gbugbã iyi Ilaaɔ í muɛɛ. ⁹ Nɲui í faaba wa nɔ í kpe wa ka je inɛɛ ɲa. Kù je na ice nwa ɲa iyi à ce, amma si na iyi í jò nɲu takae í bi beɛbei na didɔɛ. Didɔɛu í jile nwai hai tako tako na anu akã nwa iyi à ce do Jesu Kirisi. ¹⁰ Nsei, kunaai woo Faaba nwa Jesu Kirisii í nyisi wa didɔu. Jesu Kirisiui í kpa irii gbugbã iku nɔ í nyisi wa kuwɛɛ iyi ci ya tã na saabui laabaau jiidau.

¹¹ Ilaaɔi í jò ñ je woo be do woo kɔsi cio ku ba n sisia inɛ ɲa laabaau jiidau. ¹² Nɔi í jò ñ wa n ye ijuukpãu ihɛ. Amma anyɔ kù waa muum, domi ñ mà inɛ iyi ñ dasi naane ñ nɔ ñ mà kam kam iyi í ne gbugbã ku maa mu ide iyi í jòɔm nau hee ajɔu koo toɔ wa. ¹³ Ide ntɔu iyi ñ sisiɛ, muu do naane jiiɔa do kubi iyi à ne si anu akã nwa do Jesu Kirisi. ¹⁴ Ide jiiɔa iyi à dae si awɔ, muu do gbugbã Hundei Ilaaɔ iyi í wa si wa.

¹⁵ Awɔ takae í mà iyi inɛi Azii ɲau fei à fũ sim awɔ. Si inɔ nɲa bei Fijeli do Heemajeni à wa. ¹⁶ Ilaaɔ kù ce araaree nyaanzei Onezifɔɔ domi í muum gbugbã ise fɛɛfelo. Kù nɔ kù ce baa anyoi iyi ñ wa piisɔ. ¹⁷ Iyi í to wa Romu mam í dedɛem nii do inɔ akã hee í koo í yem. ¹⁸ Nɔ Lafɛɛ ku jò Ilaaɔ ku ce araaree si ajoj kiituu. Awɔ takae ì mà sãa sãa ice iyi í ceem Efeɛzu.

Woo jabu jiidai Jesu Kirisi

2

¹ Na nɲu, awɔ amam, mua arae gbugbã si didɔ iyi à ne do anu akã nwa iyi à ce do Jesu Kirisi. ² Iyi ì gbɔ ñ wa n fɔ si wajui ilu seɛda nkpɔu, daa ilu naane go ɲa mɔ si awɔ, inɛ ɲa iyi aa yɔkɔ a kɔ inɛ go ɲa mɔ si cio.

* **14** ñ wa n ye gigii kukpatae Timotee í kpatai wo si waati iyi Pɔlu wa ne. Amma Pɔlu wa bi ku naa ku yɔɔ má ku ba inɔ ku fɔ nɲau ku kpa iri.

³ Ijuukpā iyi á naa sie bei amu mō fei, jò í jesi bei woo jabu jiidai Jesu Kirisi. ⁴ Sooge iyi í wa ikoi igū ci ya ce wūai andunya bii wa bi ku ce idəbii inε ngboε. ⁵ Woo ce gaasai ku sei kaa yəkō ku ba ribai areε bii kù je í jirima woodaε ηa. ⁶ Bεεbε mōi woo logoo iyi í ce ice do wahala nηui á tako ku je amaajeε *. ⁷ Lasabu si ide ηa iyi ñ wa n fəu ihē, nō Lafēε á sobiε i bei í gbəð yaasei fei ndεε. ⁸ Ye gigii Jesu Kirisi, təkui Davidi, iyi í jī hai si balεu. Ideei í wa si laabaau jiidau iyi ñ wa n waazo. ⁹ Na laabaau jiidau ñ wa n ye ijuukpā hee à ðim do seseε bei woo ce laalə. Amma idei Ilaađ si à ði. ¹⁰ Njoi í jò ñ wa n temuad fei ndεε na irii inε ηa iyi Ilaađ í cicau, ku ba aηa mō a ba faaba do saabui Jesu Kirisi, nō a ne ikpē si amboeε iyi ci ya tā. ¹¹ Ide ilu naaneε wee. Bii à ku do nηu, aa ka wεε do nηu. ¹² Bii à temua, aa ka je bomma do nηu ajo. Bii à nō à kəsiε, nηu mō á kəsi wa. ¹³ Baa bii à je hai ne naaneε ηa, do nηu fei, nηu í je ilu naaneε, Domi kaa yəkō ku kəsi araε.

Woo ce ice iyi kù waa ce anyoi iceε

¹⁴ Ye inεε ηa gigii ide ηau ihē fei nō i kənkən du ηa si wajui Ilaađ í ni a mađ ya maa ce kakəđ si ide ηa, domi dimii kakəđ bεεbε kù ne aranfaani kama, í gbe ku jò inε ηa iyi à waa gbəđ a ce nfe. ¹⁵ Ce kookaai i maa ce iyi aa bađ saabu si wajui Ilaađ, bei woo ce ice iyi kù waa ce anyoi iceε, iyi í ya maa sisi ide ntai Ilaađ dee dee. ¹⁶ Amma waasu ide ηa iyi a kù ne aranfaani gō nō a kaa sobi inε ηa si naaneε ku dasi nηa, domi inε ηa iyi à waa ce bεεbε à ya na a jìđ Ilaađ a maa kooi. ¹⁷ Idei inε ηau be í yei bei juju sāmii iyi wa beje ara. Si inō nηai Himeneε do Filetu à wa, ¹⁸ aηa iyi à jò kpāai ntə nō à waa kekeε naaneε ku dasii inε nkpə domi à ni awaatii kujli iku ηa í lə tā. ¹⁹ Do nηu fei, icui naaneε ku dasi nwa iyi Ilaađ í jile do gbugbā kaa yaya. Á mà iyi ntəi si na iyi í jò kukəi idei Ilaađ wa fə í ni, Lafēε í mà inεε ηa. Nō í ni má, inε iyi wa kpe irii Lafēε fei ku saa laalə ku ce.

²⁰ Si ile nla jεε dimi ikā ikāi í ya wa be. Á ce gəgə ηa do wura, gəgə ηa mō do isə fūfū. Inε nηu ηau be ajoj jingau nla ηai à ya ceđ ice. Amma gəgə ηa mō à wεε mà iyi à ce do amā, gəgə ηa mō kaalei, inε nηu ηai à ya maa ceđ icei ajoj fei. ²¹ Na nηu, inε iyi wa nya araε hai si laalə ηa iyi ñ fə ideu fei, á yei bei jεε iyi í ne bεεε. Á je inε iyi Ilaađ í cica ikā ku je tεε mam mam, nō Lafēε á yəkō ku ceđ ice si na iyi í jò í tā səulu ku ceđ ice jiidai baa yooma fei. ²² Saa kubi nfe nfei awaasū ηa, dεdε kpāai dee dee ku je, do naaneε ku dasi, do kubi, do laakai ku sū, awə do inε ηa iyi à waa təđ Lafēε do inō akā. ²³ Amma mađ ya ce kakəđ si mii iyi kù ne aranfaani do iyi kù ne yaaseε, domi ì mà kam kam iyi nηui í ya na ku bí ija. ²⁴ Nə wee kù sła wo ce icei Lafēε ku maa ja, amma í sła kù bi inε fei, nō kù je inε iyi á yəkō ku kə si cio nō ku ya temua. ²⁵ Inε ηa iyi a kù waa jesi ideε í sła ku ba ηa ide ku fə do kúrə. Á yəkō ku je Ilaađ á mu nηa kpāa a kpaasiđ idə nηa a mà ntə, ²⁶ nō laakai nηa ku baa, a gbā hai si taai Seetam, nηu iyi wa mu ηa wo nō í jò à waa ce idəbii.

Waatii ankāanyi

3

¹ Amma í sła í mà ηa iyi kuwεε nwa á na ku gaabu si waatii ankāanyi. ² Amanε ηa aa maa ce idei iri nηa, lasabu nηa fei si fiaí á ya wa, aa je woo təđ fufu, aa nyisi

* 2:6 Si tia nwo gə ηa à ya ni, “bεεbε mōi woo logoo á ce icei do wahala ku bei ku ba amaaje.”

iyi nja à je ngɔɔ, aa maa bu Ilaaɔ. A kaa jirima baa nja nja, aa je gudulu nja, a kaa mà beɛrei Ilaaɔ. ³ Aa je hai ne kubi nja, a kaa ne araarei ine nja, aa je woo sɔ irii ine nja, a kaa mà ara nja, aa je ine ku gaabu nja, nɔ aa je mbɛei woo ce jiida nja. ⁴ Aa je ilu zamba nja, a kaa ne lasabu jiida, aa ne faao. Aa bi faayii andunya ku re Ilaaɔ. ⁵ Aa maa too kp̄aai Ilaaɔ do gele, amma ilu muafiti nja domi à kɔsi gbugb̄ae. Fa arae hai bi amanɛ dimi beɛbe nja. ⁶ Gɔɔ nja aa maa lo kpasɛ do kpasɛ nja a maa k̄amia inaabo hai donda kulele nja. Inaabo nja, dulum du nja í caa nɔ à waa too bine ik̄a ik̄a fei. ⁷ Iju iyi í má fei inaabo beɛbe nja à waa de nja a mà ngɔɔ, amma a kaa nɔ a mà ntou pai. ⁸ Si bei Zanɛsi do Zambɛesi à kɔsi Moizi wo, beɛbe moi ine nja mɔ à kɔsi ntou, iri nja í sinda mam mam. Naane ku dasi nja kù ne aranfaani k̄ama. ⁹ Amma kookaai nja kaa bɔɔ nja bii k̄ama, domi ine fei á na ku ye s̄umu ku je nja, si bei à ye ti Zanɛsi do Zambɛesi.

Iyi Pɔlu í dasi Timotee ku ce

¹⁰ Amma awɔ ì mà s̄aa s̄aa yaase bei ñ kɔ ine nja si cio do yaase bei ñ ce isɛnem bi tu nje, do mii nja iyi ñ dasi idɔ n ce, do naane ku dasim, do laakaim, do suorum, do kubim, do temuam. ¹¹ Ì mà bɔne iyi à nyisim do ijuukp̄a iyi í bam si ilui Antiɔsi do Ikonimu do Lisitu. Kù ne bɔne gɔ iyi n kù ye be. Amma Lafɛɛ í nyam hai si fei ndɛɛ. ¹² Ntɔi, ine iyi wa bi ku ce kuwɛɛɛ dee dee si wajui Ilaaɔ si anu ak̄a iyi í ce do Jesu Kirisi kù ne bei á ce iyi kù ye ijuukp̄a. ¹³ Amma ine laaɔ nja do woo sɔ ibo nja waati k̄ama fei laaɔ nja í ya maa k̄osii. Si bei à waa d̄i ijui ine gɔ nja, beɛbe moi à waa d̄i ijui ara nja. ¹⁴ Amma awɔ, leek̄i dim dim si cio iyi à kɔe si, iyi ñ dasi naane, domi ì mà ine iyi í kɔe si. ¹⁵ Hai keekeei, ì mà kukɔi idei Ilaaɔ iyi á yɔkɔ ku muɛ bisi í dasiɔ Jesu Kirisi naane ku ba í ba faaba. ¹⁶ Kukɔi idei Ilaaɔ fei hai bi Ilaaɔi wa naa. Nɔ í ne aranfaani ku kɔ ine nja si cio, ku nyisi amanɛ kuraraɛ, nɔ ku dasiɛ kp̄aa jiida má, nɔ ku nyisiɛ yaase bei á jɛɔ dee dee, ¹⁷ ku ba inei Ilaaɔ ku kɔ, nɔ ku t̄a sɔlu ku ceɔ ice jiida baa yooma fei.

4

¹⁻² Ñ wa n tɔɔei Timotee, i ya maa waazoa ine nja idei Ilaaɔ waati k̄ama fei. I ya t̄a sɔlu baa bii beirei, à je a kù je. Ñ wa n tɔɔei si wajui Ilaaɔ do si wajui Jesu Kirisi, nja iyi á kiiti ilu hunde do iku nja. Na irii kunyie wa do kunaai bommaei ñ wa n dasiɛ iceu be. Na nja, lele nja, nɔ í nyisi nja kurara nja, mu nja gbugb̄a, nɔ í kɔ nja si cioi idei Ilaaɔ do suuru nla nla. ³ Ñ wa n fɔ beɛbei domi waati gɔ wa naa iyi ine nja a kaa bi idei kukɔsi jiida ku gbɔ, amma aa dedɛa ara nja woo kɔ si cio nkpɔ, ine nja iyi aa lele nja do ide iyi à bi ku gbɔ. ⁴ Aa kɔ ku gbɔ ide ntou, nɔ aa sinda ara nja si idei arái amanɛ nja. ⁵ Amma awɔ, mu arae si mii fei, temua do ijuukp̄a, ce icei laabaau jiidau ku waazoe, nɔ í jɔ icei idei Ilaaɔ iyi ì waa ce ku kɔ mam mam.

⁶ Amma amu takam, kuwɛem í je bei at̄ei kuwee iyi à waa nik̄a, nɔ waati iyi an jɔ andunya í maai wa. ⁷ Ñ jabu jiida, nɔ ñ sei ñ bɔ hee kɔɔ, nɔ ñ wa n leek̄i si naane ku dasi dim dim. ⁸ Nsei, ñ mà iyi an ba ribai dee dee ku je. Lafɛɛ woo kiiti dee deei á muum si ajɔ nja. Kù je amu ak̄a, amma hee do ine nja iyi à bi ajɔi kunyie wa fei.

Idei ank̄aanyi

⁹ Ce kookaai í h̄amɛem wa r̄ya r̄ya, ¹⁰ domi Demasi í jòm í bɔ Tesalonika si na iyi í jɔ í bi andunya kaa kaa. Kerɛsani, ine nja í ne ikpa ilei Galati nɔ Titee mɔ í ne ikpa ilei Dalumasi. ¹¹ Luku nja ak̄aí í wa bi tom ihɛ. Gb̄a Maaku inɛɔ í naa wa ajɔ nja, domi á yɔkɔ ku sobim si icem nɔu. ¹² Ñ be Tisiki Efɛɛzu. ¹³ Bii

ì waa naa, soom kumboo ku nya tütüm wa iyi ñ jò Torasi kpasëi Kaapusi, do tiam ña, iyi í re mòm ññui í je iyi à ce do batau.

¹⁴ Alesandu gbedeu *, í ceem laalo ntò ntò. Lafëe á sãa mii iyi í ce. ¹⁵ Awò mò laakaië, ðomi í kòsì ide nwa do gbugbã.

¹⁶ Ine kãma kù nò kù leekí do amu sinteu mòm iyi ñ wa n kòò aram, aña feii à jòm. Ilaaã ku maà mu ña do. ¹⁷ Do ññu fei, Lafëe í leekí do amu í muum gbugbã, ku ba n waaZO laabaau jiidau mam mam nò dimi mmu ñau fei a gbòò. Nò ñ fita si wahalau bei ine iyi í gbã hai si gelei muusu nla. ¹⁸ Lafëe á nyam hai si laalo baa yooma fei, nò kù jò n lò si bommai lelee do alaafia. Ka saabuë hee do ajò fei. Amí.

Fɔɔi ankãanyi

¹⁹ Ce Pirisila do Akilasi fɔɔ do inei kpasëi Onezifɔɔ ña. ²⁰ Erasitu í gbe Kɔrenti be nò ñ jò Torofimu Miletu, ðomi kù waa nɛ baani. ²¹ Ce kookaai í naa hee sukui tütü ku maa to.

Ebulusi, do Pudeni, do Linusi, do Kolodia, do ine nwa ñau fei à waa ceë fɔɔ.

²² Lafëe ku wɛɛ do awò.

Nò didõi Ilaaã ku wa si inɛ fei.

---

* **4:14** gbedeu Gbede iyi à waa fãau ihê kù je bei gbede ku rò kaako ña. Ine ññu isò ku ce booda ña do iwê iyi ine ña à ya maa tɔɔi í ya yó.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Titee

Pɔlu í ce Titee fɔ

¹ Amui Pɔlu, woo ce icei Ilaaɔ do woo bei Jesu Kirisi, amui n kɔ tiau wa. À bɛm nii n koo n sobi inɛ ɲa iyi Ilaaɔ í cicaɔ ku ba a dasiɛ naanɛ, nɔ a mà ntɔu si gāmei kpāai naanɛ ku dasi nwa. ² Iyi bei á jò a maa cɔ kpāai kuwɛɛ hai tā. Ilaaɔ ci ya sɔ ibo. Nɔ baa hai kù takai andunya í ce kuwāi kuwɛɛ hai tā. ³ Nɔ nsei, si awaati iyi í jilɛu, í jò ideu í fita. Ideui í daam si awɔ n waazɔɛ si bei í jilɛɛm, ɲɲu iyi í je Ilaaɔ woo faaba nwa.

⁴ Amu Pɔlu n wa n ceɛ tiau ihɛ wai, Titee. Si bei do saabum nii ì dasiò Jesu naanɛ bei amu mɔ, ɲɲui í jò ì je ama abím. Ilaaɔ Baaba do Jesu Kirisi woo faaba nwa a muuɛ didɔ do laakai akā.

Icɛ iyi Pɔlu í dasi Titee Kereti

⁵ N̄ jðe Kereti bei ku ba i teese ide ɲa iyi í gbeu, nɔ i cica inɛ ngbo ɲa si igbei inɛi Jesu ɲa si ilu ɲau fei si bei n̄ sɛu. ⁶ Inɛ iyi á je inɛ ngboi igbeu í gbe ku je inɛ iyi kù nɛ taale gɔ, iyi í nɛ abo akā lege lege nɔ amaaɛ ɲa à je woo dasi Jesu naanɛ ɲa. Ku maà je a maa sɔ iri ɲa do daa bututu nɔ a maà je amu ɲa iyi a ci ya jirima inɛ. ⁷ Ntɔ ntɔ, inɛ ngboi igbeu icei Ilaaɔi wa ce. Na ɲɲu í gbe ku je hai nɛ taale. Kù sɛa ku je ilu faau, walakɔ ilu idɔɔkɔ, walakɔ woo mɔ atɛ, walakɔ à bi ija, walakɔ inɛ iyi wa bi ku ba fia do bisi laalɔ. ⁸ Amma í gbe ku je inɛ iyi í ya yaaɛ inɛ ɲjoo ɲa, nɔ ku ya bi mii jiida ku ce. Nɔ ku je inɛ iyi í mà araɛ. Ku je inɛ dee dee do inɛ kumá nɔ ku ya saku. ⁹ Í gbe ku maa mu ide iyi í nɛ naanɛu dim dim si bei à kɔaa si. Bɛɛbei á yɔkɔ ku mua inɛ ɲa iyi à gbe gbugbā nɔ ku tuse ɲa yaasei cio jiida nɔ ku kāmia woo jā ide ɲa.

¹⁰ N̄ wa n fɔ bɛɛbei domi inɛ nkɔɔi í wa si igbeu iyi a kù waa jirima inɛ ngbo ɲau, inɛ ɲa iyi à waa dasi inɛ ɲa iju dūdū do ide nfe. Si inɔ ɲa, Zuifu ɲa iyi à dasi Jesu naanɛu, aɲa mɔm nii à re. ¹¹ Í gbe a ganji ɲa, domi à waa bitandi nyaanze nkɔɔ si bei à ya maa cio ɲa mii iyi kù jɔ. À ya maa ce bɛɛbei ku ba a baɔ fia do bisi laalɔ. ¹² Inɛi Kereti gɔ takaaɛ iyi í je woo sisi idei iwɛ ɲa í ni, waati kāmia fei inɛi Kereti ɲa woo sɔ ibo ɲai, nɔ à gaabu bei ɲai sako ɲa, ilu ika ɲai, lasabu ɲa fei si kpāai ijei í wa. ¹³ Nɔ ide iyi í fɔu ntɔi. Na ɲɲu, sɔ ɲa ide do kugaabu ku ba a leeki dim dim si kpāai naanɛ ku dasi, ¹⁴ nɔ a maà na a too si alái Zuifu ɲau, walakɔ woodai inɛ ɲa iyi à yaa hai si kpāai ntɔ. ¹⁵ Mii fei í mái bi inɛ ɲa iyi à má, amma nkāmia ci ya má bi ilu riisi ɲa do hai dasi naanɛ ɲa, domi lasabu ɲa do idɔ ɲa fei í nɛ riisi. ¹⁶ À waa fɔ do gele à ni aɲa à mà Ilaaɔ, amma kookoosu ɲa wa jā ɲa ide. À je inɛ laalɔ do woo kò ide ɲa, a kaa yɔkɔ a ce mii jiida kāmia má.

2

Kukɔsi jiida

¹ Awɔ takaaɛ kɔ ɲa si cio jiida. ² Sɔ mɔkɔ ngbo ɲa a jò a mà mii iyi à waa ce, nɔ a je ilu bɛɛɛɛ iyi à mà ara ɲa nɔ a leeki si kpāai naanɛ ku dasiu dim dim do ti kubi do ti temua. ³ Sɔ abo ngbo ɲa mɔ a maa je kuwɛɛ ɲa dee dee bɛi í jò inɛi Ilaaɔ ɲa à ya ce. A maà je woo sɔ irii inɛ ɲa wala woo mɔ atɛ. Í sɛa a ya maa mua abo aso mɔkɔ saataru ɲa bisi jiida ⁴ ku ba a mà bei aa bi mɔkɔ ɲa ɲa do ama

nyā ŋa. ⁵ Nɔ a kɔ ŋa si a m̀à ara nyā a je inɛ ŋa iyi aa leekl̩ do m̀akɔ nyā ŋa a maɔ ce icei abo aso m̀akɔ nyā, a je inɛ jiida ŋa iyi aa s̩āa m̀akɔ nyā ŋa iri ilɛ. Iyi bei á j̀ò inɛ gɔ kaa ỳokɔ ku fɔ laalɔl̩ ideɪ Ilaa̩ na iri nyā.

⁶ S̩ awaas̩ ŋa m̀ò a m̀à ara nyā. ⁷ Bɛɛbɛ m̀oi awɔ takae, i ya j̀ò a yɛ s̩iɛ jiida ku ce si mii fei. Si cioɛ, nyisi ŋa iyi ì je dee dee nɔ ì waa ce mii iyi à dasiɛ. ⁸ S̩ ŋa ideɪ ntuɪ iyi a kaa ỳò taaleɪ ideɛ. Iyi bei á j̀ò anyɔ ku mu mbɛɛ nɛ ŋa domi a kaa ba laalɔ nwa a fɔ.

⁹ S̩ aru ŋa m̀ò a jirima laf̩ɛɛ nyā ŋa si mii fei nɔ a ya ce mii iyi á d̩s̩ nyā si. A maà ya ba ŋa kakɔ ku ce, ¹⁰ nɔ a maà ya ce ŋa ile, amma a nyisi ara nyā iyi aɲa à je ilu naane si mii fei. Bɛɛbei inɛ ŋa aa m̀àò bɛɛɛɛi cioɪ Ilaa̩ woo faaba nwa.

¹¹ Ñ ni i ce bɛɛbei domi Ilaa̩ í j̀ò did̩ɛ í naa si andunya. Did̩u á ỳokɔ ku mua inɛ fei faaba. ¹² Did̩u wa s̩ wa ka j̀ò kɔdɛɛi andunya do kuwɛɛ iyi kù waa m̀à bɛɛɛɛi Ilaa̩. Bɛɛbei aa ka ce kuwɛɛ nwa si andunyaɪ ih̩ɛ dee dee, ka m̀àò ara nwa, nɔ ka m̀àò bɛɛɛɛi Ilaa̩, ¹³ nɔ ka maa degbeð aj̀ò jiida iyi à waa cɔ kp̩āɛ, si bii Jesu Kirisi woo faaba nwa á nyisi ambooe. Jesu Kirisi nɲui í je Ilaa̩, nɔ nɲui í la. ¹⁴ Í so arae í na na iri nwa ku ya wa hai si laalɔ baa yooma fei, nɔ ku ce wa inɛ kumá ŋa ka na ka je bei dimi ak̩á iyi á je titi nɲu ak̩á nɔ ka je ilu himma ka maa ceð ice jiida.

¹⁵ Bɛɛbei í s̩a i ya cioa inɛ ŋa. S̩ ŋa ide do kugaabu, nɔ i mu nyā gbugb̩a si bei ì nɛ kp̩āɛ. Maà j̀ò inɛ gɔ ku dondaɛ.

3

Iseɛɛi inɛi Jesu ŋa

¹ Ye inɛi igbei Jesu nyā fei gigi a ya s̩āa ilaalui ilɛ ŋa do inɛ ngbo ŋa iri ilɛ, a ya jirima ŋa, nɔ a ya t̩ s̩ɔlu si ice jiida fei ku ce. ² S̩ ŋa a maà ya fɔ laalɔl̩ inɛ gɔ, nɔ a maà ya de anui inɛ gɔ, amma a ya cea inɛ fei jiida nɔ a nyisi inɛ ŋa daa did̩s̩. ³ Í s̩a ka ce bɛɛbɛ domi tako wo awa m̀ò à yɛi bei inɛ ŋa iyi à gbe. A kù nɛ yaase, a ci ya ka jirima Ilaa̩, à ya ka maa ce kurara. Kɔdɛɛi andunya baa yooma fei do faayi ŋai à waa neð wa. Á waa ce kuwɛɛ nwa do inɔ s̩āmi do bine. Nɔ à cé nje. ⁴ Amma waati iyi Ilaa̩ woo faaba nwa í nyisi jiida ku jɛɛ do bei í bi amanɛ ŋa, ⁵ í faaba wa. Waati bɛɛbei Hundee iyi í da nwa si í bí wa ise gbeejisia nɔ í mu nwa kuwɛɛ tit̩s̩. Kù faaba wa si na iyi í j̀ò à ce ice jiida, amma si na iyi í j̀ò í ce araaɛ nwaɪ. ⁶ Ilaa̩ í mu nwa Hundee do inɔ ak̩á na saabui Jesu Kirisi woo faaba nwa, ⁷ ku ba ka na ka je inɛ dee dee si wajui Ilaa̩ na did̩ɛ nɔ ka je tubui kuwɛɛ hai t̩á iyi à waa cɔ kp̩āɛ. ⁸ Ideu í nɛ naane. Ñ bi i fɔ ideu i sisi ku ba inɛ ŋa iyi à dasi Ilaa̩ naane a ce kookaai a ceð ice jiida. Ideu ide j̩idai nɔ í nɛ aranf̩āni bi inɛ ŋa. ⁹ Amma i ya feð kudɛɛi ide hai nɛ yaase ŋa ku ce, nɔ i maà ya de irii bala nwa ŋa kù m̀à, nɔ i maà ya maa ce kakɔ hai t̩á si gāmeɪ wooda. Iyi bɛ fei ngbei, kù nɛ aranf̩āni k̩āma. ¹⁰ Inɛ iyi wa fɛɛfɛ inɛ ŋa, s̩ɔ bei ise gbeeji i bei i nya laf̩ɛɛ ik̩á. ¹¹ Awɔ takae í m̀à iyi amanɛ dimi bɛɛbɛ í yaai hai si kp̩āa jiida, wa ce dulum nɔ kookosue í j̀ò à yɛ taaleɪ.

Ideɪ ank̩āanyi

¹² Wee an na n bɛ Aatemasɪ walakɔ Tisiki wa bi tɛɛ. Waati iyi inɛ ak̩á nyā á na ku to wa, ce kookaai i naa ì bam Nikopolisi, domi bei ñ bi n maa n wa sukui t̩t̩t̩. ¹³ Mua Zenasi woo m̀à woodau do Apolo bukaatai mii iyi à bi fei si isɛɛnɛ nyāu, ku ba ngɔgɔ ku maà gaizia ŋa. ¹⁴ Í s̩a inɛ nwa nyāu m̀ò a hanya si ice jiida ku ce, ku ba a ba bukaatai mii iyi à bi nɔ a maà je kuwɛɛ nyā ngbe ngbe.

¹⁵ Inε ηα iyi à wa bi tom ihě fei à ceε fəə. Ce inε ηα iyi à bi wa si kpāai naane ku dasi fəə.

Didōi Ilaaḍ ku wa si inε fei.

Tia iyi Pᓆlu í kᓃa Filemᓃ

Pᓆlu í ce Filemᓃ fᓃ

¹ Amu Pᓆlu iyi ñ wa piisᓃo na irii Jesu Kirisi, amu do Timᓃtee ine nwa à ce tiau ihē wai Filemᓃ, awᓃ baakᓃo nwa do minjisia nwa si iceu. ² Nᓃ à ce inei igbei Jesu ña iyi à ya tᓃᓃᓃ kpasēeu fᓃ do wecī nwa Apia, do Aasipu, ññu iyi wa ba wa ku jabu. ³ Ilaaᓃ Baa nwa do Lafēe Jesu Kirisi a mu ññe didᓃ do laakai ku sū.

Kubii Filemᓃ do naane ku dasie

⁴ Waati iyi ñ wa n ce kutᓃ fei ñ ya n ye gigiei nᓃ ñ ya n saabu Aᓃ Lafēem na irie, ⁵ domi ñ wa n gbᓃ baau naane iyi ñ dasi Lafēe Jesu do bei ñ bi woo dasi Jesu naane ña fei. ⁶ Ñ wa n tᓃᓃ Ilaaᓃ ku jᓃ anu akā iyi awae ña à ñe na naane ku dasiu ku jᓃ ñ mà mii jiiida iyi à ñe si kpāai Kirisi fei. ⁷ Baakᓃom, kubie u í muum gbugbā ntᓃ do inᓃ didᓃ nla nla, domi ñ waa tū inᓃi inei Ilaaᓃ ña.

Pᓆlu wa tᓃᓃ Onezimu suuru

⁸ Na ññu, baa do iyi ñ ñe kpāa na irii Kirisi iyi an tilasie í ce iyi í sᓃa, ⁹ do ññu fei, na kubii í jᓃ ñ wa n tᓃᓃ suuru. Amu Pᓆlu, amu iyi ñ je mᓃkᓃ ngbo, nᓃ wee nsei ñ wa piisᓃo na irii Jesu Kirisi, ¹⁰ ñ wa n tᓃᓃ suurui na irii Onezimu, ññu iyi í je bei amam iyi ñ bí si kpāai naane ku dasi si ile piisᓃo ihē. ¹¹ Tako wo kù sobie jiiida, amma nsei í je sobi nla nla bi tēe do bi tom.

¹² Nsei ñ bᓃᓃ wai bi tēe, ññu iyi ñ bi bei arai amu takam. ¹³ Ñ bi ku wa kᓃkᓃm ñii wo ku sobim si agbēe si waati iyi ñ wa piisᓃo ihē na laabaau jiiida. ¹⁴ Amma n kù bi n ce ngᓃᓃᓃ bii kù ye, domi ñ kù bi ñ sobim do tilasi, bii kù je do idᓃᓃbie.

¹⁵ Á yᓃkᓃ ku je inᓃᓃ Onezimu ñ fēfē ññe ñai wo si waati keekeu ku ba ñ naa ñ nᓃᓃ do ajᓃ fei. ¹⁶ Kaa nyi wa bi tēe baa bei aru ññu akā má, amma í re aru. Á nyi wai bei baakᓃᓃ jiiida. Ñ ñe kubie ntᓃ ntᓃ, nᓃ í sᓃa titee ku re, domi kù je arue ññu akā, í je baakᓃᓃe si kpāai Kirisi má.

¹⁷ Na ññu, bii ñ waa kam bei kpasie, gba ññu mᓃ bei aa gba amu takam. ¹⁸ Bii ñ rarae, walakᓃ bii wa mu gbese, sindoe si irim. ¹⁹ Wee, ñ wa n kᓃ iyi ihē do awᓃi amu takam, amu Pᓆlu, an sāae fei ndee. Baa bii ñ kù fᓃᓃ, awᓃ takae ñ mà iyi ñ waa mu gbese na kuwee iyi ñ ba. ²⁰ Na ññu, awᓃ inem, ñ wa n tᓃᓃe í ceem didᓃu be na irii Lafēe. Tū inᓃm si kpāai Kirisi.

²¹ Ñ ce tiau ihē wai si na iyi í jᓃ ñ wa n naane iyi aa jirima ide iyi ñ wa n fᓃu, nᓃ ñ mà kam kam aa ce ku re baa iyi ñ wa n tᓃᓃeu. ²² Mii akāi í gbe, ceem sᓃolui ile bii an naa ñ wa, domi ñ wa n cᓃ kpāa iyi Ilaaᓃ á na ku sindoom wa bi tu ñe mà na saabui kutᓃ ññe.

Sukudᓃ ku tᓃᓃ

²³ Epafaasi, awaᓃ ine iyi a wa ile piisᓃo na irii Jesu Kirisi, í ñi n ce fᓃ. ²⁴ Bebe mᓃ woo bam ice ku ce ña, Maaku do Aritaaki do Demasi do Luku, aña fei à ce fᓃ.

²⁵ Didᓃi Lafēe Jesu Kirisi ku wa si ñe.

Tia iyi à kɔa inεi Ebeε ηa

Ilaaō í jò Amaí nηu takae í ba wa ide ku fɔ

¹ Tako bala nwa ηa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaō hai si gɛlɛi waliie ηa isε fεεfelo si kpāa ikā ikā. ² Amma si waatii ankāanyiu ihē awa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaō hai si gɛlɛi Amaε takae. Amaui Ilaaō í cica ku je woo je tubui mii fei, nηu iyi aηaò à taka andunya. ³ Amboe iyi Ilaaō í ne fei, si Amaεi aa ka yɔɔ. Amau í jò Ilaaō takae dee dee, í nɔ wa mu mii fei do gbugbāi idee. Waati iyi í ce ice iyi á kpa idei dulum dii inε ηa í tā, ηɔi í koo í buba lele si awɔ njei Ilaaō ilu gbugbā fei.

Amaí Ilaaō í re amaleka ηa

⁴ Si bei Ilaaō í na Amaεu iri iyi í re ti amaleka ηa, beεbe mɔi Amau takae í re amaleka ηa. ⁵ Do ntɔ, Ilaaō kù sɔ inε akāi amaleka ηau ku ni, Awɔi ì je Amam. Hai nnyi ñ je baae.

Kù nɔ kù je amaleka gɔi wa fāa iyi í ni,
An je baae, nɔ nηu mɔ ku je amam.

⁶ Amma waati iyi Ilaaō í be ama yemmaε wa si andunya í ni,
Amalekam ηa fei a gulea.

⁷ Ide iyi Ilaaō í fɔ na irii amaleka ηau wee. Í ni,

Ñ ce amalekam ηai bei fufu,
Woo ce icεm ηau mɔ bei amei ina.

⁸ Amma Amaεi wa fāa iyi í ni,
Awɔi ì je Ilaaō. Ñ jile bommaε hee do aɔ fei.
Dee dee ku jei í je akpai bommaε.

⁹ Ì bi jiiida nɔ ì cé laalo.

Na ηɔi í ce amu Ilaaō ñ cicaε, awɔ Ilaaō.

Ñ nɔ ñ muue inɔ didɔ nɔ ñ jò beεεε í re ti kpaasi ηa.

¹⁰ Nɔ í sɔɔ má í ni,

Awɔ Lafēε, hai sinte awɔi ì jile icui ile.
Do awɔi ì ceò lele.

¹¹ Fei ndεε á ce nfe amma awɔi aa wεε.

Lele do ile fei á gboi bei ibɔ.

¹² Awɔi aa taabu ηa bei jine.

Aa nɔ a maa kpaasi bei á ya kpaasi ibɔ.

Amma awɔ i kaa kpaasi, nɔ kuwεεε kaa kpa iri.

¹³ Ilaaō kù nɔ kù sɔ amalekaε gɔ kù ni,

Buba awɔ njem hee n ce mbεεε ηa bi ku lesi isεε.

¹⁴ Debei, mii amaleka ηa à je. Á je hunde ηa iyi à waa cea Ilaaō ice, aηai í ya be a koo a sobi inε ηa iyi aa ba faaba.

2

Idei faaba

¹ Na nηu, í sla ka mu ide iyi à gbɔ dim dim ku ba ka maà nyɔɔ, ² domi baa ide iyi amaleka ηa à naaò wa í ne gbugbā hee inε iyi kù saalue walakɔ kù jirimae fei í ba ijuukpā iyi í jò. ³ Debei, beirei aa ka ce ka yɔkɔ ka saa ijuukpā bii à waa ceìò idei faaba iyi í to beεbe. Lafēε takae í tako í sisi idei faabau, nɔ si anyie inε

ɲa iyi à gbɔɔ à sɔ wa à ni ideu ntɔi. ⁴ Nɔ ɪlaaɔ í ce maamaake ikā ikā fei ku ba gbugbāi seeda ɲɲau ku kɔɔsi. Nɔ í cea ine ɲa amua ikā ikāi Hundee si bei í bi.

Woo faaba ine ɲa

⁵ Ntɔ ntɔ, andunya iyi á na ku naa iyi à waa fāau, kù je amaleka ɲai ɪlaaɔ í jile a je ine ngboe. ⁶ Amma ine ɔɔ í kɔ bii ɔɔ í ba ɪlaaɔ ide ku fɔ í ni, Mii amanɛ í je hee ì waa ce lasabue.

Yooi í je amanɛ hee i maa gbɔaa.

⁷ Si waati keeke ɔɔ ì coo ine iyi kù to amaleka ɲa.

Ì muaa amboe nɔ ì jò í ne jirima nla nla.

⁸ ɪ muaa gbugbā si mii fei.

Ntɔi, iyi à ni ɪlaaɔ í naa gbugbā si mii fei, nkāma kù weɛ iyi kaa sūaa iri ile. Amma a kù ye bii mii fei í sūaa iri ile titā. ⁹ Do ɲɲu fei Jesu ɲɲu iyi à kaye wo, nsei à waa yɔɔ do amboe do jirima nla nla na wahala iyi í ye í kuò. Ntɔi, didɔi ɪlaaɔ í tako í jò kù to amaleka ɲa si waati keeke ɔɔ. ɪlaaɔ í ce beɛbei ku ba ku ye wahala ku kuò na irii ine fei. ¹⁰ Do ntɔ, ɪlaaɔ, ɲɲu iyi í taka mii fei nɔ wa mu fei ndɛɛ, í yɔɔ iyi í sɪa Jesu ku ye ijuukpā ku ba ku je amanɛ iyi í kɔ nɔ ku gbā amanɛ nkɔɔ nkɔɔ ku naaɔ ɲa wa si amboeɛ, domi Jesui í je icui faaba ɲɲa.

¹¹ Jesu iyi í we ine ɲa hai si dulum du ɲa, ɲɲu do ine ɲa iyi í we ɲau à je amai baa akā. Na ɲɲu, kù ce anyɔi ku kpe ɲa ifɔɛ ɲa ¹² tengi bii í ba ɪlaaɔ ide ku fɔ í ni,

An sisia ifɔm ɲa ideɛ.

An saabue si aninii ine ɲa iyi à tɔtɔɔ.

¹³ Nɔ í ni má,

An dasi ɪlaaɔ naanɛm.

Si anyie má nɔ í ni,

Amu wee do ine ɲa iyi ɪlaaɔ í muum.

¹⁴ Si bei ine ɲau à ne ara do nje, Jesu takae í na í so ara bei ɲa mɔ. Í ce beɛbei ku ba na saabui ikuɛ ku kpa gbugbāi Seetam, ɲɲu iyi í ne gbugbāi iku wo, ¹⁵ nɔ ku ya ine ɲa iyi à je bei aru ɲa si kuwɛɛ ɲɲa fei na ɲjoi iku. ¹⁶ Ntɔ ntɔ, kù je amaleka ɲai í naa ku sobi, takui Aburahamu ɲai í naa ku sobi. ¹⁷ Na ɲɲu, kù ne bei á ce iyi kù jɔ ifɔɛ ɲa si mii fei ku ba ku na ku je woo wee nla iyi í ne araare nɔ ku je ilu naanɛ si icei ɪlaaɔ, nɔ ku sã gbesei dulum dii ine ɲa. ¹⁸ Do yaase beɛbe á yɔkɔ ku sobi ine ɲa iyi à wa si kulele, domi ɲɲu takae í ye ijuukpā si kulele.

3

Jesu í re Moizi

¹ Na ɲɲu, inje inɛm ɲa, inje iyi ì je ti ɪlaaɔ, inje iyi í kpe do woo dasi Jesu naane ɲa iyi à gbe ku ba í bɔ lelei Aɔ ɲa, í jò í cɔ Jesu, ɲɲu iyi ɪlaaɔ í be wa ku je woo wee nla si kpāai naane ku dasi iyi à waa sisi. ² Bei Moizi í tako í je ilu naane si iceɛ iyi í cea inei Izireli ɲa fei, beɛbe moi Jesu takae í ne naane si wajui ɪlaaɔ, ɲɲu iyi í jilɔɔ si iceu. ³ Ine iyi í ma ile í ne beɛre í re ileu takae. Beɛbe moi Jesu í ne amboe nla nla iyi í re ti Moizi. ⁴ Ntɔi, ile iyi ì ye fei amanɛ í maa, amma ɪlaaɔ í je ine iyi í ma mii fei. ⁵ Si ice iyi Moizi í cea inei Izireli ɲa fei, í ye bei amaace ilu naane si kpasɛi ɪlaaɔ kù je nwa seedaí mii iyi á na ku ce. ⁶ Amma Kirisi nje amai kpasɛ ilu naane iyi ɪlaaɔ í ce ine ngboi kpasɛɛu. Inei kpasɛɛ ɲau mɔ, awai bii í waa leeki si naane dim dim do si kpāa ku cɔ iyi à waa tɔɔɔ fufu.

Kustmi iyi ɪlaaɔ í jilɛa ineɛ ɲa

⁷ Na ɲɲu, í sotí i gbɔ ide iyi Hundei ɪlaaɔ í fɔ í ni,

Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ nnyi ɲa,

⁸ I maà lele idɔ nɲe má bei si ajo iyi ì kɔsie ɲa,
Si waati iyi ì cɔ laakaie ɲa si gɓabua.

⁹ Nɔi Ilaaɔ í ni,

Tengi bei bala nɲe ɲa à kɔsim à dede idɔɔkɔm,
Baa do iyi à ye mii iyi ñ ce hee adɔ ciiji.

¹⁰ Na ɲɔi í jɔ ñ ce idɔɔkɔ do aɲa.

Nɔ ñ ye idɔ nɲa í ya sindai ajo fei hai bi tom.
A kù mà kpāam.

¹¹ Si idɔɔkɔm ñ ceekpe ñ ni,

A kaa lɔsi bi kusɓmi iyi ñ ce nɲa sɔɔluɛu ajo kāma.

¹² Na nɲu, inɛ inɛm ɲa, i ce laakai, i maà jɔ inɛ gɔ nɲe ku nɛ idɔ laalɔ hai dasi naane, iyi á jɔ ku sinda hai bi Ilaaɔ, nɲu iyi í wɛɛ. ¹³ Amma si na iyi í jɔ Ilaaɔ í mu nwa ajoɔ nnyi, nɔ ala kù je tu wa, í sɓa í ya maa mua nɲe gɓughā ajo fei ɲa ku ba inɛ gɔ nɲe ku maà jɔ dulum ku dɔ ijuɛ hee ku le idɔɛ. ¹⁴ Ntɔi, à nɛ ikpɛ si kuwɛɛi Kirisi bii à waa leekɔ dim dim si naane ku dasi iyi à nɛ hai sinte hee kɔɔɛ.

¹⁵ Na ɲɔi í jɔ à ni,

Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ nnyi ɲa,

I maà lele idɔ nɲe má bei si ajo iyi ì kɔsie ɲa,

¹⁶ Yoo ɲai á gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ nɔ à kɔsie bii kù je inɛ ɲa iyi Moizi í gbā hai ilei Ezibitui fei. ¹⁷ Mà yoo ɲai Ilaaɔ wa ce idɔɔkɔ hee zakai adɔ ciiji bii kù je do inɛ ɲa iyi à ce dulum nɔ à cuku à ku si gɓabuau. ¹⁸ Si waati iyi Ilaaɔ í ceekpe í ni, a kaa lɔsi bi kusɓmi iyi nɲu í ce nɲa sɔɔluɛu, yoo ɲai wa fāa bii kù je inɛ ɲa iyi a kù jirima ideɛ. ¹⁹ Bɛɛɛɛ mɔi, à ye iyi a kù yɔkɔ a kù lɔsi bi kusɓmiu si na iyi í jɔ a kù dasi naane.

4

¹ Kuwāi Ilaaɔ iyi í ni aa ka lɔsi bi kusɓmiu í wɛɛ baa nnyi. Na nɲu, i ce laakai ku ba inɛ gɔ nɲe ɲa a maà na a to wa do ankāanyi nɔ a ba weɛ aɲa a kaa ba a lɔ bi kusɓmiu. ² À waazo nwa laabaau jiidu si bei à cea inɛ ɲa iyi à tako à wa si gɓabuau. À gbɔ ideu amma kù ce nɲa aranfāani kāma domi si waati iyi à gbɔɔ, a kù dasi naane. ³ Awa iyi à dasi naane aa ka lɔsi bi kusɓmiu, bi kusɓmi iyi Ilaaɔ í fɔ ideɛ í ni,

Si idɔɔkɔm ñ ceekpe ñ ni,

A kaa lɔsi bi kusɓmi iyi ñ ce nɲa sɔɔluɛu.

Í fɔ bɛɛɛɛ baa do iyi í ce sɔɔlui kusɓmiu tā hai waati iyi í taka andunya. ⁴ Do ntɔi, bii gɔ à fɔ ideɛ ajo mɛɛjesiau à ni,
Ilaaɔ í kpa irii icɛɛ fei nɔ í sɓmi si ajo mɛɛjesia.

⁵ Do nɲu fei Ilaaɔ í fɔ ideɛ iyi à tako à ka wau wo iyi í ni,

A kaa lɔ si bi kusɓmi iyi ñ ce nɲa sɔɔluɛu ajo kāma.

⁶ Inɛ gɔ ɲa aa na a lɔ si bi kusɓmiu. Amma inɛ sinte ɲa iyi à gbɔ laabaau jiidau a kù lɔsi na ide hai jirima nɲau. ⁷ Na nɲu, nsei Ilaaɔ í jile ajo má, nɔ ajɔui nnyi. Ideu í cei bei Ilaaɔ í jɔ à na à gbɔɔ hai si geleɛ Davidi si anyii adɔ nkɔɔ nkɔɔ. Ideu í ni,

Bii ì gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ nnyi ɲa,

I maà ti i lele idɔ nɲe.

⁸ Ntɔi, bii í je si kusɓmiu bei Zozue í bɔɔ inɛ ɲau wo, Ilaaɔ kaa fɔ ideɛ ajo kusɓmi mmu gɔ iyi á na ku naa. ⁹ Bɛɛɛɛi kusɓmi í wɛɛ má iyi í je ti inɛi Ilaaɔ ɲa bei Ilaaɔ takɛ í sɓmi si ajo mɛɛjesiau. ¹⁰ Inɛ iyi í lɔsi bi kusɓmi iyi Ilaaɔ í ce

soolueu, í kpa irii iceei si bei Ilaaḥ mḥ í kpa irii tee. ¹¹ Na nḥu, ka ce kookaai ka lḥsi bi kusĩmiu. Kāma nwa ku maḥ je hai gbḥ ide bei ine ḥau. Bii kù je beee aa ka na ka cuku ka kua bi kusĩmiu.

¹² Idei Ilaaḥ í je kuwee, í nḥ í ne gbugbā. Í dḥ anu í re taakuba ilu ande minji. Í ne gbugbā iyi á yḥkḥ ku lḥḥ hee lelei idḥ ku feefe idḥi amanḥ do lasabue, ikḥi ara mḥ do lompi. Nḥ á wuse idḥbii amanḥ do lasabue. * ¹³ Nkāma kù wee iyi wa manjia Ilaaḥ woo taka. Fei ndee í cĩ wa jilei si wajue. Nḥ nḥui awa fei aa ka tusea kuwee nwa.

Jesui í je woo wee nlaui

¹⁴ Do ntḥi à ne woo wee nlaui iyi í bḥ lelei Aḥ í to hee bi Ilaaḥ takae. Nḥui í je Jesu amaḥ. Na nḥu, ka leekĩ dim dim si naane iyi à dasi, ¹⁵ domi woo wee nlaui iyi à neui á yḥkḥ ku ce araaree gbugbā hai ne nwa si na iyi í jḥ à lelee ku ceḥ laalo si mii fei bei awa mḥ, amma kù ce dulum. ¹⁶ Kitāi bommai Ilaaḥ í je tenji bii aa ka ba didḥ. Na nḥu, ka sekee si kitāu si kutḥ nwa do idḥ ku buba, ku ba ku ce araare nwa nḥ ku mu nwa didḥ iyi á sobi wa si waati iyi í je.

5

¹ Woo wee nlaui iyi à ya so hai si inḥi amanḥ ḥa fei, à ya sooi ku cea Ilaaḥ ice na iri ḥa ku ba ku ya kḥoa Ilaaḥ amua ḥa ḥa nḥ ku ce kuwee ḥa na irii dulum du ḥa. ² Á yḥkḥ ku ce suuru do ine ḥa iyi a kù mḥ ngḥḥ do ine ḥa iyi à ya hai si kpāa, si na iyi í jḥ nḥu takae mḥ kù kḥ. ³ Na ḥḥi í jḥ, kù ne bei á ce iyi kù ce kuwee na irii dulum dii nḥu takae bei wa ce na irii ine ḥa. ⁴ Ine gḥ kaa yḥkḥ ku so araḥ ku ni nḥu í je woo wee nlaui, bii kù je Ilaaḥ í kpoo bei í kpe Arḥḥ wo.

⁵ Beee mḥi baa Kirisi takae kù so araḥ lele kù ni nḥu í je woo wee nlaui. Ilaaḥ í cicaḥ, nḥu iyi í sḥḥ í ni,

Awḥi í je Amam.

Hai nnyl ḥ je Baaḥ.

⁶ Bii gḥ à kḥ ide iyi í sḥḥ má í ni,

Awḥi aa je woo wee do aḥ fei bei Meeekizedeki.

⁷ Si waati iyi Jesu í wa si andunya í ya ce kutḥ do anu ku dḥ nla nla do cikāju. Í tḥ sobii Ilaaḥ, nḥu iyi á yḥkḥ ku nyaa hai si awḥi iku, nḥ í gbḥa si na iyi í jḥ í sḥḥa iri ile. ⁸ Do iyi í je Amai Ilaaḥ fei, í kḥkḥ ku jirimae si ijuukpā iyi í ye. ⁹ Iyi í kḥ í tā nḥ í baa í jea ine ḥa iyi à waa jirimae fei icui faaba iyi ci ya tā. ¹⁰ Nḥ Ilaaḥ í coo woo wee nlaui bei Meeekizedeki.

Ka maḥ jḥ naane ku dasi nwa

¹¹ Mii nkḥḥ í wee iyi aa ka yḥkḥ ka fḥ si gāmei ideu ihḥ, amma á gaabu a sisi nḥe yaasee domi í je ine ḥa iyi a ci ya gbḥ yaasei ide nḥa nḥa ḥa. ¹² Waati í to bebei bii í jḥ inḥe mḥ í kḥ ine gḥ ḥa mḥ si ideu, nḥ do nḥu fei, í kḥ í waa ne bukaatai ine iyi á kḥ nḥe si mii sinte ḥa si idei Ilaaḥ. Inḥe iyi í to í je ije kili nla nḥ í nyi í waa ne bukaatai amḥ má ḥa. ¹³ Ine iyi wa mḥmḥ fei amai, kaa yḥkḥ ku wḥa jjiida do laalo. ¹⁴ Amma ije kili, ijei ine ngḥḥ ḥai, aḥa iyi à mḥ jjiida do laalo ku wḥa si na iyi í jḥ à ne dḥneḥ.

6

¹ Na nḥu, ka jḥ ide sinte ḥau si gāmei Kirisi nḥ ka bḥ waju ka je ine ḥa iyi à jla. A kaa ka jile icui ideu ku kḥsi má. Ideui í je idei idḥ ku kpaasi hai si kookoosui nfe ku ce, do idei naane ku dasi si Ilaaḥ, ² do idei ikḥi inyi ku dasi ikḥ ikḥ, do

* **4:12** Idei Ilaaḥ í je kuwee tia nwo ḥau à ni, “Idei Ilaaḥ í wee njaawḥ”.

idei awo ku lea ine ŋa si iri, do idei kujli iku ŋa, do ide iyi Ilaaō á jile hee do ajo fei si kiitiu. ³ Kookaai waju ku boi aa ka ce bii Ilaaō í bi.

⁴ Ine ŋa iyi á ba inya kumái Ilaaō tā, nō à tiē amuai lele, nō à ba ikpē si Hundeí Ilaaō, ⁵ nō à yōō iyi ideí Ilaaō í sīa, nō à mà gbugbāi kuwēei ala, ⁶ bii à sinda à toa ideí Ilaaō anyi, a kaa yōkō à waa sinda idō má, domi à sísí à waa kpakpa Amaí Ilaaō sí jli ku gaauu má nō à waa dasie anyo sí bantuma.

⁷ Nto nto, ilé á yōkō ku mō nyii íjī nō amaaje iyi á cea woo logoo ŋa aranfāani á fita. Bii ilēu í ce bēēbē, á ba kuweei Ilaaō. ⁸ Amma bii agū dō agū fūfū ŋai à fita si, ilēu kù ce nceei. Bii í kōōsi Ilaaō á ceekpee, si anyie nō ku joo.

⁹ Ine baakōō nwa ŋa, baa do iyi à waa fō bēēbē, à waa naane ŋe. Á mà iyi ì wa si kpāai faaba ŋa. ¹⁰ Ilaaō í je ine dee dee, kaa gbeje ice nne do kubi iyi ì nyisi na irie ŋa, si bei ì gbōa inee ŋa wo ŋa, nō ì waa gbō nŋa baa nsei ŋa. ¹¹ Amma à bi ine baa yooma nŋe fei ku hanya do iju nkpa ku leekí si ideu hee kōōe ku ba mii iyi ì waa cō kpāae ŋau ku ce mam mam. ¹² A kù bi í na í ce ika ŋa, amma í sisi ine ŋa iyi à dasi naane nō à temua à waa jeò tubu iyi Ilaaō í wā ŋa dou.

Ide iyi Ilaaō í wā kù ne sika

¹³ Waati iyi Ilaaō í cea Aburahamu kuwā í gbasi do irii nŋu takae si na iyi í jò ine gō kù wee iyi í roo má, ¹⁴ í ni, an weee do nto, nō n jò dimie ku kpō. ¹⁵ Si bēēbei Aburahamu wa temuao nō í ba mii iyi Ilaaō í wāa do. ¹⁶ Bii ine ŋa à waa gbasi ide, à ya cooi do irii ine iyi í re ŋa, nō kugbasu ku jò a mà iyi ntō ntō á cooi nō ku kpa irii kakōō fei. ¹⁷ Bēēbei, ine ŋa iyi Ilaaō í cea kuwāu, í bi ku nyisi ŋa mam mam iyi ideí nŋu kù ne gele ku kōbia. Na ŋoi í jò í gbasi ku ba a mà iyi ntō ntō á cooi. ¹⁸ Na nŋu, ideí kuwā do kugbasi, aŋa minjii à wee iyi kaa kpaasi, nō sí ide minji ŋau be Ilaaō kaa yōkō ku sō ibo. Si ide minji ŋau bei Ilaaō wa mu nwa gbugbā ntō ntō, awa iyi à waa leekí sí kpāa ku cō iyi í jile nwa nō à ba bi ku manji nwa sie. ¹⁹ Kpāa ku cōu wa mu idō nwai dim dim bei isōi akōi inyí í ya gēe akōu. Isō iyi à ŋeu wa sōi dim dim do anyii ridoo bi ku wai Ilaaō léle. ²⁰ Tenji bei Jesu í cua nwa í lō na iri nwa domi í baa í je woo wee nla do ajo fei bei Mēekizedeki.

7

Mēekizedeki í je ilaalu nō í je woo wee má

¹ Mēekizedekii í je ilaalui Salemu do woo weei Ilaaō ilu gbugbā fei. Si waati iyi Aburahamu í je amanlu ŋa igū wa baa, ŋoi Mēekizedeki í bō ku kōo ku weeaa. ² Mii iyi Aburahamu í ba wa fei, í naa í ce ikpēe, si mēewa fei í nya akā í na Mēekizedeki. Yaasei irii Mēekizedekiui í je ilaalu iyi í je dee dee. Si anyii nŋu, í je ilaalui Salemu, waato ilaalui laakai ku sū. ³ Ine gō kù mà baae walakō iyeē walakō balae gō. A kù ce faajii kubie hee má je faajii ikue. Si bēēbē í jō Amaí Ilaaō, nō í je woo wee do ajo fei.

⁴ I cō zaka bei kulai mōkōu í to, nŋu iyi si waati iyi Aburahamu bala nla nwa í je igū, mii ŋa iyi í ba wa, si mēewa fei í nya akā í náa. ⁵ Si inōi ineí Levi ŋa, ine ŋa iyi à je woo wee ŋau, wooda nwa í na ŋa kpāa, si mēewa fei ineí Izireli ŋa a nya akā a na ŋa. Do nŋu fei, à je nyaanze akā, aŋa fei tōkui Aburahamu ŋai. ⁶ Mēekizedeki í weea Aburahamu iyi Ilaaō í cea kuwāu, nō baa do iyi Mēekizedeki kù je dimii Levi, do nŋu fei, Aburahamu í náa ikpēu. ⁷ Kù ne sika gō, ine iyi í re nŋui í ya weea kpaasi. ⁸ Inei Levi ŋa, aŋa iyi ine ŋa à ya na akā si mēewau fei, amanē ŋai iyi à ya ku, amma Mēekizedeki í wee, si bei kukōi ideí Ilaaō wa fō. ⁹ Nsei, si waati iyi Aburahamu í náa zakaa, í yei bei Levi takae mō

í náa, n̄ɲu iyi amaɛ ɲa à waa ba zakaau, ¹⁰ domi baa do iyi a kù bí Levi waati bɛɛbɛ, í yɛ bei í wa si arai balae waati iyi balaeu í ko Mɛɛkizedeki.

¹¹ Wooda iyi Ilaaɔ́ í na inɛi Izireli ɲa, kp̄aii kuweei inɛi Levi ɲai í jɛ icuɛ. Nsei, bii í jɛ kp̄aii kuweeu bɛ á yɔkɔ ku jò inɛ ɲa a kɔ́ mam mam, a kaa nɛ bukaatai woo wee mmu ɔ́ ku naa má bei Mɛɛkizedeki, inɛ iyi kù jɛ dimii Arɔ́, ¹² domi bii à kpaasi kp̄aii kuwee bɛɛbɛ, tilasi í gbe a kpaasi wooda m̄. ¹³ Ntɔi, Lafɛɛ nwa iyi ideu wa fáau, í jɛ inɛi dimi mmu ɔ́, nɔ́ si dimiu inɛ k̄ama kù ce icei kuwee. ¹⁴ Ntɔ́ ntɔ́, à mà iyi à buui si dimii Zuda. Moizi kù nɔ́ kù fɔ́ idei inɛ k̄ama si ḡamei dimiu iyi á na ku jɛ woo wee.

Woo wee ɔ́ iyi í yɛ bei Mɛɛkizedeki

¹⁵ Yaasei ideu í fita s̄aa s̄aa si bei à yɛ woo wee mmu ɔ́ í fita iyi í yɛ bei Mɛɛkizedeki. ¹⁶ A kù coo woo wee si na iyi í jò à buu si dimii woo wee ɲa, amma do gbugb̄ai kuweɛ iyi ci ya t̄ai. ¹⁷ Do ntɔi, kukoi idei Ilaaɔ́ í fɔ́ na iriɛ í ni, Awɔ́ aa jɛ woo wee do ajɔ́ fei bei Mɛɛkizedeki.

¹⁸⁻¹⁹ Si bɛɛbei à kpa wooda nwou nɔ́ à naaɔ́ kp̄aa ku cɔ́ iyi í roo wa, nɔ́ do saabuɛi à waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ́. À kpa wooda nwoi si na iyi í jò kù nɛ gbugb̄a nɔ́ kù nɛ aranf̄ani. Ntɔ́ ntɔ́, wooda kù jò nk̄ama kù kɔ́ mam mam.

²⁰ Ilaaɔ́ í jilɔ́ woo wee bei Mɛɛkizedeki nɔ́ í gbasi ideu. Inɛ ihɔ́ ɲa à jɛ woo wee ɲa, kù jɛ do kugbasii Ilaaɔ́. ²¹ Amma do kugbasii Aɔ́ Lafɛɛ í ce Jesu woo wee í ni,

Amu Aɔ́ Lafɛɛ n̄ gbasi ideu.

N kaa n nɔ́ n dede si idem má.

Aa jɛ woo wee do ajɔ́ fei.

²² Bɛɛbei Jesu í jɛ nwa bei akaasii akabuu iyi í sla í re wa.

²³ Tenji bii idei Jesu do idei woo wee ɲau í nya ik̄a wee. Woo wee ɲau à kpo si na iyi í jò amanɛ ɲai iyi à ya na à ku, nɔ́ ice ɲɲa ku leekl. ²⁴ Amma Jesu n̄jɛ í wɛɛi do ajɔ́ fei, ɲai í jò inɛ mmu ɔ́ kaa s̄asi agbɛɛ ajɔ́ k̄ama. ²⁵ Na n̄ɲu á yɔkɔ ku faaba inɛ ɲa iyi à waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ́ do saabuɛ mam mam, domi í wɛɛi hee do ajɔ́ fei ku maa t̄ɔ́ Ilaaɔ́ na iri ɲɲa.

²⁶ Na n̄ɲu, Jesu í jɛ woo wee nla iyi à nɛ bukaataɛ. Kuweɛi n̄ɲu do ti ilu dulum ɲa kù jɛ dimi ak̄a. Í má, kù ce dulum ajɔ́ k̄ama nɔ́ riisi k̄ama kù wa siɛ. À soo í nɛ hee lelei Ilaaɔ́. ²⁷ Kù yɛ bei woo wee nla iyi ihɔ́ ɲa, aɲa iyi à nɛ bukaatai kuwee ajɔ́ fei, sinte na irii dulum dii aɲa taka ɲɲa, si anyiɛ ti inɛ ɲa iyi à gbe. Inɛ n̄ɲu í ce kuwee ak̄a iyi í to hee do ajɔ́ fei si waati iyi n̄ɲu takae í na araɛ. ²⁸ Woo wee nla ɲa iyi à waa ce icei bei woodai Moizi í jile, a kù kɔ́. Amma woo wee nla iyi Ilaaɔ́ í jile do idei kugbasie iyi í fɔ́ si anyii woodau, n̄ɲui í jɛ Amaɛ iyi í kɔ́ hee do ajɔ́ fei.

8

Jesu woo wee nla nwa

¹ Nsei, irii ideu wee. Awa à nɛ woo wee nla dimi bɛɛbɛ, inɛ iyi wa buba lele si awɔ́ n̄jɛi kit̄ai bommai Ilaaɔ́ ilu gbugb̄a fei. ² Wa ce icei woo wee nla si ino kumái bi ku wai Aɔ́ Lafɛɛ takae, iyi Aɔ́ Lafɛɛ í ce, kù jɛ amanɛ.

³ À jilɛ woo wee nla baa yooma fei ku cea Ilaaɔ́ amua do kuwee ɲa. Na n̄ɲu, í gbe woo wee nla nwa kù nɛ ngɔ́ɔ́ iyi á ceɔ́ kuwee. ⁴ Bii í jɛ í wa si andunya kaa jɛ woo wee, domi woo wee ɲa à wɛɛɛ iyi à waa ce kuwee si bei woodai Moizi wa fɔ́. ⁵ Woo wee ɲau à waa sisi icei lele. Ice ɲɲa í jò icei kuwee ntɔ́ iyi wa ce leleu. Bɛɛbɛ moi, waati iyi Moizi í t̄a sɔ́lu ku ce ilei acɔ́, Ilaaɔ́ í sɔ́ í ni, jò í coo mam

mam ku ye bei n nyisi si antai iri kutau. ⁶ Do yaase bei icei Jesu í reò tu ña, bebei akabuu iyi í teese si gãmei Ilaaò do amanε ña í ne beere í re. Akabuuu, kuwā iyi í re do beereui í je icue.

⁷ Bii akabuu sinteu í kō, kaa ne a kpaasie má. ⁸ Amma Ilaaò í ye taalei inε ña waati iyi í ni,

Amu Aò Lafēε n ni, ajō wa naa iyi an ði akabuu titō do dimii inei Izireli do inei Zuda ña.

⁹ Kaa ye bei iyi n ði do bala ña ña, Ajō iyi n mu awō ña n fitaò ña hai ilei Ezibiti. A kù leekì do akabuu iyi n ði do aña.

Na ñu, n ce si ña atafii.

Ideu bei, amu Aò Lafēε n fō.

¹⁰ Nō n ni má, akabuum wee, iyi an ði do dimii inei Izireli ña si anyii ajō ñu. An dasi woodam si lasabu ña.

An kō si idō ña.

An je Aò Lafēε ña nō aa je inεm ña.

¹¹ Inε kāma ña kaa kó inei iluε si cio má walako kpaasie ku ba ku màm, Domi aña fei aa màm hai ama keeke hee ku bō inε ngbo.

¹² An kpa idei kuce laalō ña. N kaa n ye gigii dulum du ña má.

¹³ Idei akabuu titō iyi Ilaaò wa fōui í jō ti takou kù ne aranfāani má. Wee mii iyi wa gbo wa fei, wa bō ku kpa irii.

9

Kutōi akabuu sinte do ti lele

¹ Si waatii akabuu sinteu wooda í weε si gãmei kutō, nō ile bi kuwai Ilaaò mō í weε si andunya. ² Ntōi à gū ilei acō. Inō sinteu í ya kpe ile kumá. Bei fitila í wa do taabu do pēε iyi à jileε Ilaaò. ³ Do wajui acō minjisiau * inō mmue gō í wa be má iyi à ya kpe ile iyi í re do kumá. ⁴ Bei bi kuwee iyi à ce do wura í wa, si antaei à ya jō tularε. Be mōi kpakoi akabuui Ilaaò í wa iyi à bii do wura. Si inō kpakoui, cakai wura í wa, bii à dasi mana †. Nō si inō kpakou mōi goloí Arōy iyi Ilaaò í jō í da koko wo í wa, do kuta ku munga anu si bii à kō wooda. ⁵ Si antai kpakoui amaleka ilu amboε ñau à wa. Wurai à yō à ceò amaleka ñau. À jō ikpa ña í fū í bii tenji bii à ya nikā ñei kuwee na dulum. Amma a kaa ka yōkō ka sisi ideí mii ñau ihē fei nsei.

⁶ Do yaase bebei à jile fei ndεε nō woo wee ña à ya lō inō sinteu ajō fei a maa ce icei kutō ña. ⁷ Amma woo wee nlau ñu akāi í ya lō inō minjisiau adō do adō gbakā akā do ñei mεemu iyi í ya ceàò Ilaaò kuwee na dulum dii ñu takε do iyi inε ña à ce si kumà hai mà ña. ⁸ Bebei Hundeí Ilaaò wa nyisi wa iyi kpāa iyi wa bō inō ntō iyi í re do kumáu a kù cūu titā waati iyi ile sinteu í weε.

⁹ Iyi bei í je nwa yaasei mii iyi wa ce nsei ihē, domi wa nyisi wa iyi amua ña do mεemu ña iyi à ya ceàò Ilaaò kuwee ñau kù to ku jō idāi inε iyi wa coou kú má mam mam. ¹⁰ Mii ñau be fei wa fō ideí kujε do kumō do ara ku wiε dimi ikā ikā. Woodai ara ñu akāi iyi Ilaaò í jile hee titōε ku maa naa.

¹¹ Amma waati iyi Kirisi í naa, í je woo wee nla iyi í naaò mii jiidai ala wa nnyi. Nñui í lō ile gō iyi í la í re nō í slā í re. Kù je amanε ñai à coo, waatō kù wa si andunya iyi à taka. ¹² Kirisi ñε í lō inō iyi í re do kumáu gbakā akā hee do

* **9:3** acō minjisiau acō sinteu í je bi ku lō. † **9:4** mana ije iyi Ilaaò í sambaa inei Izireli ña wa hai lele waati iyi à wa gbabuu.

aɔ fei, nɔ kù je do njei iwo ɲa walakɔ ti ama ketɛ ɲa. Njei ɲɲu takaei í lɔ̀. Bɛɛbeɪ í jò à baò faaba iyi ci ya tā. ¹³ Inɛ ɲa iyi a kù má à ya fāsi ɲa njei iwo ɲai do ti ketɛ kombo ɲa do irurui ketɛ ɲa iyi à jò, ara ɲɲa ku beɪ ku má. ¹⁴ Bii bɛɛbeɪ, beɪrei aranfāanii njei Kirisi á to. Do saabui Hundei Ilaaɔ iyi kaa kui í naò Ilaaɔ arae beɪ kuwee iyi kù nɛ aɓɛ. Njɛɛi á jò idɔ nwa ku má hai si icɛ nfe nfe ku ce ku ba ka yɔkɔ ka tɔ̀ Ilaaɔ, ɲɲu iyi í je icui kuwɛɛ.

¹⁵ Na ɲɔi í jò Kirisi í je woo teese kpāa ku ba Ilaaɔ ku dɪ akabuu titɔ̀ do amane ɲa nɔ inɛ ɲa iyi Ilaaɔ í kpe a je tubu iyi ci ya tā iyi í ce ɲɲa kuwāɛu. Aa yɔkɔ a je tubuui na iku iyi Kirisi í ku, ku yaò inɛ ɲa hai si kurara ɲɲa iyi à ce si waatii akabuu nwou.

¹⁶ Akabuu dimi bɛɛbeɪ iyi í je ti tubu ku kpɛ, ku beɪ ku ce icɛ tilasi í gbe inɛ iyi í ce akabuui ku ku titā. ¹⁷ Ntɔ̀i, a kaa ceò akabuui tubu ku kpɛ icɛ bii kù je inɛ iyi í ce akabuu takae í ku, domi bii í wɛɛ si hunde akabuuu kaa nɛ gbugbā ku ce icɛ. ¹⁸ Na ɲɔi í ce baa akabuu sinteu, do njei à dūu. ¹⁹ Sinte Moizi í sisia inɛ fei wooda baa yooma fei si beɪ Ilaaɔ í jilɔ̀. Si anyii ɲɲu, nɔ í so njei ama ketɛ ɲa do ti iwo ɲa do inyi, nɔ í so ikū nkpa do amaawɔi jli ndii isɔpu, í dasi njeu nɔ í fāsi tiai woodau do inɛ fei. ²⁰ Nɔ í ni, iyi ihɛi í je nje iyi wa mua akabuu iyi Ilaaɔ í dɪ do inɛu gbugbā. ²¹ Nɔ í so njeu má í fāsi ilei acɔu do mii ɲa iyi à ya ceò kuwee fei. ²² Si ideɪ wooda njei í ya jò mii nkɔ̀ ku má. Bii nje kù nikā Ilaaɔ kaa kpa dulum dii inɛ kāma. ²³ Mii ndii andunya ɲau ihɛi iyi à jò mii ndii lele ɲau à má do kuwee dimi bɛɛbeɪ. Amma mii ndii lele ɲa taka ɲɲa à nɛ bukaatai kuwee iyi í re do bɛɛɛ.

Kuweei Kirisi í kpa ideɪ dulum

²⁴ À mà sāa sāa iyi Kirisi kù lɔ̀ ile kumá iyi amane ɲa à ce. Kù lɔ̀ ile iyi í jò bi ku wa ntɔ̀ ntɔ̀ Ilaaɔu, amma í loi hee lele takae nɔ nsei wa leekɪ si wajui Ilaaɔ na iri nwa. ²⁵ Si beɪ í lɔ̀ be, kù je á ni í nɛ bukaatai koo ce kuweei arae tuuba nkɔ̀ nkɔ̀. Woo wee nlaw, inɛ ɲɲu í ya loi adɔ do adɔ si inɔ̀ iyi í re do kumá do njei mɛɛmu ɔ̀. ²⁶ Bii í je Kirisi í lɔ̀ be tuuba nkɔ̀ nkɔ̀ wo, á ye ijuukpā isɛ fɛɛfɛlo hai sintei andunya. Amma nsei, si waatii ankānyiu ihɛi, í na arae beɪ kuwee gbakā akā iyi í to ku kpa ideɪ dulum hee do aɔ fei. ²⁷ Si beɪ Ilaaɔ í jilɛa inɛ fei ku ku gbakā akā ku beɪ ku kiitɛ, ²⁸ bɛɛbeɪ mɔi Kirisi í na arae gbakā akā beɪ kuwee í soò dulum dii inɛ nkɔ̀. Á nɔ ku na ku faata wa isɛ gbeejisia, kù je ku naa ku so dulum dii inɛ ɲa má, amma ku ba faabai inɛ ɲa iyi à waa degbee ɲau kù kò mam mam nii.

10

¹ Woodai Moizi ideɪ mii ɲa iyi à jò mii jiida ɲa iyi aa na a naai wa fɔ̀, kù je mii jiida ɲau taka ɲɲa. Na ɲɲu, inɛ ɲa iyi à waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ do kuwee ɲa iyi à ya maa ce dimi akā adɔ do adɔ hai nɛ kɔ̀, woodau be kaa yɔkɔ ku jò a kò mam mam. ² Bii í je yaaseɪ Ilaaɔ ku tɔ̀ bɛɛbeɪ á jò inɛ ɲau a má wo, idɔ ɲɲa kaa ye taale ɲɲa nɔ a kaa nɛ bukaatai a maa ce kuwee má. ³ Amma kuweeu, í je mii ɔ̀ iyi í ya ye inɛ ɲa gigii dulum du ɲa adɔ do adɔ. ⁴ Ntɔ̀ ntɔ̀, njei ketɛ do ti iwo ɲau kaa yɔkɔ ku kpa ideɪ dulum.

⁵ Na ɲɲu, waati iyi Kirisi í bi ku naa si andunya í sɔ̀ Ilaaɔ í ni, Kù je kuwee walakɔ amua ɲai í bi.

Na ɲɔi í jò í ceem ara.

⁶ Kù je kuwee ɲa iyi à ya jò si ina fei sāa sāa Walakɔ kuwee iyi à ya ce na dulum dii inɛ ɲai á dɔɛ si.

⁷ Si anyii ɲɲu nɔ̀ nɪ ni, amu wee Ilaaɔ.

Ñ wa n naai n na n ce idɔɔbie
Si bei à kɔ idem si tiai wooda.

⁸ Sinte titā Kirisi í ni, kù je kuwee walakɔ amua ñai ì bi. Kù nɔ kù je kuwee ña iyi à ya jo si ina fei sãa sãa walakɔ iyi à ya ce na dulum nii á dɔe si. Do ñju fei kuwee ña iyi wa fãau à waa cooi si bei wooda í jilɔ. ⁹ Si anyii ñju í ni, amu wee ñ wa n naai n na n ce idɔɔbie. Si beɛbei ì kpa irii kutɔɔ nwou nɔ ì kpaasie do mmue. ¹⁰ Si bei Jesu Kirisi í ce idɔɔbii Ilaaɔ, na ñoi í jò aa ka yɔkɔ ka má hai si dulum du wa ña na saabui kuweei araɛ iyi í ce gbakã akã hee do ajo fei.

¹¹ Woo wee fei í ya maa ce iceɛi ajo baa yooma fei. Nɔ tuuba nkɔ nkɔ kuwee akãu bei í ya maa ce nɔ kaa yɔkɔ ku kpa ideɛi dulum. ¹² Amma kuwee akãi Kirisi í ce na irii dulum. Si anyii ñju, í koo í buba si awɔ njei Ilaaɔ hee do ajo fei, ¹³ wa degbe ajo iyi Ilaaɔ á ce mbɛɛɛ ña bi ku lesi iseɛ. ¹⁴ Á yɔkɔ ku maa bubae si na iyi í jò amua akãui í jò ine ña iyi Ilaaɔ í ce ine ña à má mam mam hee do ajo fei.

¹⁵ Hundeɛi Ilaaɔ mɔ wa je nwa seɛdai ideu. Sinte titā í ni,

¹⁶ Aɔ Lafɛɛ í ni, akabuɛ iyi an ði do aña si anyii ajo ñju wee.

An dasi woodam si idɔ ñja.

An kɔɔ si lasabu ñja.

¹⁷ Nɔ í ni má,

N kaa n ye gigii dulum du ña

Do wooda ku kua ñja má.

¹⁸ Debei, bii à kpa ideɛi dulum, kù ne a ce kuwee gɔ na irie má.

Ka sekee si Ilaaɔ

¹⁹ Na ñju, inɛ inem ña, aa ka yɔkɔ ka lɔ si inɔ iyi í re do kumá do idɔ ku buba na saabui njei Jesu. ²⁰ Ridoo iyi wa ganji ine ña a lɔ inɔ iyi í re do kumá í ga si waati iyi Jesu í na araɛ. Beɛbei í nya nwaɔ kpãa titɔ iyi í je ti kuwee. ²¹ Nɔ à ne woo wee nla iyi í je ine ngboi kpaɛi Ilaaɔ. ²² Na ñju, ka sekee si Ilaaɔ do idɔ hai ne muafiti do naane ku dasi hai ne sika, do idɔ kumá iyi kù waa ye taale nwa do ara iyi à we do inyi iyi í má. ²³ Ka jò ka leekɔ dim dim si kpãa ku cɔ iyi à waa je seɛdaeu ihɛ, domi Ilaaɔ, ñju iyi í ce kuwã í je ilu naane. ²⁴ Ka ce laakaɛi nje ku ba ka ya mua nje gbugbã iyi á jò ka bi ine ña nɔ ka maa ce ice jiida. ²⁵ Ka maà ti ka jò ideɛi kutɔɔ nwa, si bei ine gɔ ña à ya maa ce. Amma ka mua nje gbugbã. Bei ì ye ajoɛ Lafɛɛ wa maai wa fei, beɛbe mɔi aa ya maa muaɔ nje gbugbã ña.

²⁶ Awa iyi à mà ntɔ tã, bii à waa mɔsi dulum ku ce, kuwee gɔ kù weɛ ma iyi á kpa ideɛi dulum, ²⁷ í gbe ka weɛɔ njo ka maa degbe kiitii Ilaaɔ do ina nla iyi á ce nfei mbɛɛɛ ña. ²⁸ Ine baa yooma iyi í kua woodai Moizi fei, bii amane minji meeta í je seɛdae à ya kpaai, a ci ya ce araaree. ²⁹ Debei, ine iyi wa donda Amaɛ Ilaaɔ wa cɔ nje nfe, nje si bii Ilaaɔ í ði akabuue iyi á jò lafɛɛ ku má, nɔ wa bu Hundeɛi Ilaaɔ iyi wa nyisi wa didɔu, i cɔ zaka bei mii iyi á na ku ba lafɛɛ si ajoɛ kiitii a to. ³⁰ Ntɔ ntɔ, awa à mà ine iyi í fɔ í ni, amui an sãa ine laalo iyi í ce, amui an kpã woo ce laalo iju. Nɔ í ni má, amu Aɔ Lafɛɛ an kiiti inem ña. ³¹ Ideu í to ñju nla nla bii amane í dasi awɔi Ilaaɔ, ñju iyi í weɛ.

³² I ye gigi mii iyi í tako í ba ñe wo ña si waati iyi ì ye inya kumá Ilaaɔ ña, ì ba ijuukpã ña ntɔ ntɔ amma ì leekɔ si dim dim ña. ³³ Waati gɔ ña à ya maa bu ñe nɔ à kpã ñe iju si bantuma, nɔ si waati gɔ ña mɔ ì ya maa mua ine gɔ ña iyi à waa ye dimii wahalau be gbugbã ña. ³⁴ Ntɔi, ì ce araarei ineɛ piisɔ ña. Iyi ine ña à nɔ à gba mii ndu ñe ña ì je ñai do inɔ didɔ, domi ì mà ña iyi ì ne amani iyi í re do beere iyi í ya maa weɛ do ajo fei. ³⁵ Na ñju, i maà fãsi idɔ ku buba ñje awɔ,

domi ribaɛ í la. ³⁶ Do nto, í gbe i temua ɲa ku ba bii í ce idoɔbii Ilaaɔ ò tã ɲa, í ba mii iyi í ce nɲe kuwãe. ³⁷ Ntɔi, si bei kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ í ni, Waati í gbe keeke, keekeke mɔm.

Nɔ inɛ iyi í nɛ ku naa á naa, kaa kpɛ.

³⁸ Nɔ inɛm iyi í je dee dee, á maa wɛɛ do saabui naane ku dasi.

Amma bii í nyi do anyi, inɔm kaa dɔ do nɲu má.

³⁹ Awa a kù je inɛ ɲa iyi aa nyi do anyi a koo a ce nfe. Amma à dasi naane nɔ à wa si kpãai faaba.

11

Kpãai naane ku dasi

¹ Nɛ iyi í dasi Jesu naane í mà kam kam mii iyi nɲu wa cɔ kpãaɛu nɲu á baa. Í nɔ í mà mii iyi a kù ye do iju í wɛɛi do nto. ² Naane ku dasi dimi beɛbei inɛi tako ɲa à nɛ, ɲɔi í jò kuwɛɛ ɲɲa í sɫaa Ilaaɔ si.

³ Na naane ku dasii, à mà iyi Ilaaɔi í taka andunya do ideɛ. Beɛbei í taka mii iyi à waa ye hai si mii iyi a kù waa ye.

⁴ Na naane ku dasii, Abeli í cea Ilaaɔ kuwɛɛ iyi í nɛ beɛɛɛ í re ti Kaɛɛ. Na saabui naane ku dasiei Ilaaɔ takae í jesi amuaɛ nɔ í kpoo inɛ dee dee. Na naane ku dasiui Abeli wa ba wa ide ku fɔ hee nsei baa do iyi í ku fei.

⁵ Na naane ku dasii Enɔku kù kù, Ilaaɔ í soo kù wa bi tɛɛ, nɔ inɛ gɔ kù yɔɔ do iju má. Waati iyi í wa si andunya, à ya maa je seɛdaɛ iyi kookoosue í dɔa Ilaaɔ si. ⁶ Nɔ weɛ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi kookoosue á dɔa Ilaaɔ si bii kù je do naane ku dasi. Ntɔi, inɛ iyi wa sekeɛ si Ilaaɔ í nɛ ku dasi naane iyi Ilaaɔ í wɛɛ nɔ inɛ ɲa iyi à waa dɛdɛɛ í ya sã ɲɲa ribaɛ.

⁷ Na naane ku dasii, Nowee í gbɔ ideɪ Ilaaɔ waati iyi í ni ku ce laakai si mii iyi á na ku naa iyi kù ye titã. Í jirima ideɪ Ilaaɔ nɔ í gbe akɔi inyiu si bii nɲu do inɛi kpaɛɛ ɲa fei aa ba faaba. Na naane ku dasiei í yeɔ taaleɪ inɛi andunya ɲa nɔ Ilaaɔ í ni í je amanɛ dee dee.

⁸ Na naane ku dasii, Aburahamu í jèɔ kukpei Ilaaɔ nɔ í dasi kpãa wa nɛ ikpa ile gɔ iyi Ilaaɔ á náa bei tubu. Í dasi kpãa wa koo baa do iyi kù mà bii wa bɔ.

⁹ Na naane ku dasii í koo í buba si ilɛu bei ise mmu, si ile iyi Ilaaɔ í cea kuwãe. Si ilei acɔ ɲa mɔm nii í wa. Beɛbei mɔi Izaaki do Zakɔbu à ce si anyie, aɲa iyi Ilaaɔ í cea kuwã akãu. ¹⁰ Aburahamu í ce beɛɛbei wa degbeɔ ilu nla iyi icue í nɛ gbugbãu. Iluu, Ilaaɔi í jile yaase bei á ye, nɲui á nɔ ku maa.

¹¹ Na saabui naane ku dasii, Sara takae * í ba gbugbã í biò ama baa do iyi waatiɛ í lɔ. Í mà iyi Ilaaɔ, nɲu iyi í ce kuwã, í je ilu naane. ¹² Beɛbe mɔi inɛmɔko akãu be, nɲu iyi í maai iku, tãkuɛ ɲa à na à kpɔ bei andaiyai lele ɲa do bei sãai ido iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ku mà jiaɛ.

¹³ Si naane ku dasii inɛ ɲau be fei á ku. A kù ba mii iyi Ilaaɔ í ce nɲa kuwãɛu, amma à yɔɔi hai jiji à coo cenkã. À fɔ iyi aɲa à je inɛ nɲoo ɲa do hai nɛ ide ɲa si andunyau ihɛ. ¹⁴ Inɛ ɲa iyi à waa fɔ beɛbe, à waa nyisi mam mam iyi aɲa à waa dɛ ile iyi á je tu ɲai. ¹⁵ Bii í je à waa ce begeɪ ide nɲa iyi à jò wa wo, aa ba kpãa a sinda a nyi. ¹⁶ Amma nsei à waa dɛ ide iyi í sɫa í re, waato ide iyi í wa lele. Na ɲɔi í ce anyɔ kù waa mu Ilaaɔ á kpoo Lafɛɛ ɲɲa domi í ce nɲa sɔɔlui ilu gɔ.

* **11:11** Na saabui naane ku dasii, Sara takae Tia nwo gɔ ɲa à ni, na saabui naane ku dasii, Aburahamu í ba gbugbã í biò ama baa do iyi í gbo nɔ Sara takae í je gbenda.

17 Na naane ku dasii, Aburahamu í jesi ku ceò Izaaki kuwee si waati iyi Ilaaḍ wa cò laakaie. Nɲu iyi Ilaaḍ í cea kuwāu, í tã sɔlu ku ceò ama akāeu kuwee.

18 Nɲui Ilaaḍ í sō wo í ni, hai bi Izaakii dimie á fita. 19 Í mà iyi Ilaaḍ í ne gbugbā ku jì ine baa hai si bale. Do ntò aa ka yòkò ka ni í yei bei Ilaaḍ í jũu hai si bale.

20 Na naane ku dasii, Izaaki í weea Zakòbu do Esau, í sō ɲa mii iyi á na ku ce.

21 Na naane ku dasii, Zakòbu, waati iyi í maai iku, í weea amai Zozefu ɲa akā akā, nò í lókò si golo í tɔò Ilaaḍ.

22 Na naane ku dasii, Zozefu mɔ, waati iyi í maai iku, í fɔ idei kufitai inei Izireli ɲa hai ilei Ezibiti do bei aa cea kùkùu nɲu ɲa.

23 Si waati iyi à bí Moizi, na naane ku dasii baae ɲa a kù ce nɲoi a kua woodai ilaaluu nò à singae zakai cukpa mæeta, domi à ye í je ama ku sla.

24 Na naane ku dasii, Moizi í kò a kpe nɲu amai ama inaaboi Faraḍ waati iyi í na í la. 25 Í gbasi a kpā nɲu iju do inei Ilaaḍ ɲa aɲò do iyi nɲu á maa weeò inò didḍ si faayii dulum iyi kaa kpe. 26 Í gbasi a yaako nɲu bei aa na a yaako Kirisi. Wa lasabu iyi dimii yaako beɛbe ku ye í ne beere í re amanii Ezibiti, domi amanii alai wa lele.

27 Na naane ku dasii Moizi í fita hai ilei Ezibiti, kù ce nɲoi idɔkḍi ilaaluu. Í leekil dim dim bei mii iyi í ye ine iyi a ci ya ye. 28 Na naane ku dasii í jò à je jingau Iku ku kua. Nò í jò à fāsi njei angudā ɲa si ande koofa ɲa ku ba amaleka iyi á kpa ama yemma ɲa ku maà lu amai Izireli ɲa.

29 Na naane ku dasii, inei Izireli ɲa à kua Tenku Nkpau si ile ngbe. Amma waati iyi inei Ezibiti ɲa à bi a ce beɛbe, inyi í je ɲa.

30 Na naane ku dasii, bindii Zeriko í cuku waati iyi inei Izireli ɲa à kaako iluu aɲò mæje. 31 Na naane ku dasii, Rahabu abo à ta icuu kù ku do ine ɲa iyi a kù jirima Ilaaḍ aɲò, si na iyi í jò í gba woo be ɲau do inò akā.

32 Mii an fɔ má. Waati kù waa tom hee n ce faajii Zedeḍ do ti Baraki do Samsḍo do Zefutee do Davidi do Samueli do walii ɲau. 33 Na naane ku dasii à je amanlu ɲau igū, à ce iyi í je dee dee, nò à ba à gba mii iyi Ilaaḍ í ce nɲa kuwāe. À dī gelei muusu nla ɲa, 34 à kpa gbugbāi ina nla, à ba à fita hai si awai ine ɲa iyi à waa de a kpa ɲa do taakuba. À kua gbugbā wo, amma à na à ba gbugbā má. À waa ce nɲo ɲa si igū, à je dimi mmu ɲa igū. 35 Na naane ku dasii, inaabo gɔ ɲa à ba ine ɲa ɲa à jì wa hai iku.

Ine gɔ ɲa mɔ, baa do iyi à kpā ɲa iju hee à ku, a kù de aɲa a fita si, domi a waa bi aɲa a na a koo a ba kuwee iyi í je jiida í re. 36 À yaako ine gɔ ɲa mɔ nò à te ɲa kpɔtɔ. À dī ine gɔ ɲa do sese à dasi ɲa piisḍo. 37 Gɔgɔ ɲa à ta ɲa kuta à kpa ɲa, ine gɔ ɲa mɔ à bu ɲa kiti minji, gɔgɔ ɲa mɔ à kpa ɲa do taakuba. Ine gɔ ɲa mɔ à dī batai angudā do batai iwo à waa dabiio. A kù ne nkāma, à kpā ɲa iju, à wahala ɲa, 38 a kù jòò andunya. À ya maa dabií si gɔbua do si antai iri kuta ɲa. À wa si isai kuta ɲa do isai ile ɲa.

39 Ine ɲau fei, à je ɲa seeda jiida na naane ku dasi ɲa. Do nɲu fei, a kù ba kuwā iyi Ilaaḍ í ceu. 40 Ntò, si bei Ilaaḍ í jile nwa mii iyi í ne beere í re, kù bi ine ɲau a kḍ dee dee iyi kù je do awa aɲò.

12

Ilaaḍ Baa nwa

1 Na nɲu, si na iyi í jò woo je seeda nkpɔu be wa kaako wa, awa mɔ ka nɲo mii iyi wa bitandi wa si kuwee nwa do dulum iyi ci ya kpete ku má si wa dim dim. Nò ka temua si kpāai kuwee iyi wa degbe wa bei woo sei í ya temua si aree. 2 Ka

gbɔ ideɛu a kù fita si ijuukpā. To, awa mɔ iyi à waa gbɔ inɛ iyi wa fɔ ide wa hai lelei Aɔ, beirei aa ka ce ka fita si ijuukpā bii à waa toaa anyi. ²⁶ Inɛ iyi ide ku fɛɛ í tako í jò ilɛ í yayau, í fɔ má nsei í ní, an nyi n yaya ilɛ má gbakā akā amma kù je ilɛ nɲu akā, hee do lele feii. ²⁷ Iyi í ní, an nɔ n coo má gbakā akā, wa nyisi iyi mii iyi à taka á yaya ku lɔ ku ba mii iyi kaa yaya ku wɛɛ.

²⁸ Na nɲu, ka saabu Ilaaɔ domi à nɛ bomma iyi kaa yaya nɔ ka tɔɔɛ si bei í bi, ka mà bɛɛɛɛ nɔ ka jirimæ. ²⁹ Ntɔi, Aɔ Lafɛɛ nwa í yɛi bei ina iyi í ya ce nfei mii ɲa.

13

Mii iyi aa ka ce ka dɔa Ilaaɔ si

¹ I ya temua si kpaasi woo dasi naane ɲa ku bi. ² I ye gigi iyi í sɪa í ya yaaɛ inɛ nɲoo ɲa, domi inɛ ɲa iyi à waa ce bɛɛbɛ, gɔgɔ nɲa ɲa à yaaɛ amaleka ɲa a kù mà. ³ Nɔ í ya ye gigi inɛi piisɔɔ ɲa bei mii iyi à mu inɛ mɔ piisɔɔ ɲa. I ye gigi inɛ ɲa iyi à waa ye ijuukpā bei mii iyi inɛ taka nɲɛ í ye ijuukpā ɲa.

⁴ I jò məkɔ do abo baa yooma fei ku mà bɛɛɛɛ abɔdɔ nɔ a leeklɔ nɲɛ dim dim domi Ilaaɔ á kiiti inɛ ɲa iyi à waa sùd nɲɛ hai ce abɔdɔ do inɛ ɲa iyi à waa ce sakara.

⁵ I maà ti í jò kubii fia ku mu ɲɛ. I jò iyi í nɛ ku ce nɲɛ zaka, domi Ilaaɔ í ní, n kaa n jɔɛ pai, n kaa n nɔ n fũ sɛ awɔ baa aɲɔ gɔ. ⁶ Na nɲu, aa ka yɔkɔ ka cā gende ka ní,

Aɔ Lafɛɛ í je inɛ iyi á sobim.

Nɲo kù waa mum.

Mii amanɛ á yɔkɔ ku ceem.

⁷ I ye gigi woo cuai tako nɲɛ ɲa, inɛ ɲa iyi à tako à sisi nɲɛ idei Ilaaɔ. I lasabuò aranfāani iyi kuwɛɛ nɲa í naaɔ wa, nɔ inɛ mɔ í sisi naane ku dasi nɲa ɲa. ⁸ Jesu Kirisi ci ya kpaasi hai ana do nnyi hee do aɲɔ fei. ⁹ I maà ti í jò á fa ɲɛ si kukɔsi ikā ikā, domi í sɪa idɔ nwa ku maa leeklɔ si didɔi Ilaaɔ, ku maà je si iwɔi ije ku je ɲa. Inɛ ɲa iyi à waa too kpāau bɛ fei a kù ba aranfāani kāma.

¹⁰ Awa à nɛ bi kuwee gɔ nɔ woo wee ɲa iyi à waa ce ice si ile kumáú a kù nɛ kpāa a je ijei kuweeu. ¹¹ Í yɛi bei kuwee iyi woo wee nlau í ya ce. Í ya lɔd nɲɛi mɛɛmu ɲau si inɔ iyi í re do kumáú ku ceɔ kuwee na dulum dii amanɛ ɲa. Amma inɲai mɛɛmu takæ, angulei iluui à ya koo a joo. ¹² Na ɲoi í jò Jesu mɔ, waati iyi í bi ku jò inɛ ɲa a má do nɲɛi nɲu takæ, í jò a kpaa angule. ¹³ Na nɲu, ka bɔ bi titeɛ angule bɛ, ka jesi à donda wa bei a dondaɛ, ¹⁴ domi a kù nɛ ilu gɔ si ile ihɛ iyi á maa wɛɛ hee do aɲɔ fei. Ilu iyi wa naa nɲui à waa dɛdɛ. ¹⁵ Do saabue ka maa saabu Ilaaɔ, waatɔ ka ya fɔ do gɛlɛ nwa mii iyi í ce si wajui inɛ ɲa. Nɔ saabuu kú je bei kuwee iyi à waa ceaa waati kāma fei. ¹⁶ I maà gbɛje jiida ku ce, nɔ í ya maa sobi nɲɛ ɲa, domi dimii kuwee bɛɛbɛ í ya dɔa Ilaaɔ si.

¹⁷ I gbɔ idei woo cua nɲɛ ɲa nɔ í sũ nɲa iri ilɛ, domi à waa cɔ baanii hunde nɲɛ si na iyi í jò Ilaaɔ á na ku bee ɲa ideɛ. I ce bɛɛbɛ ɲa ku ba a coo do inɔ didɔ, ku maà ti ku je do inɔ ku fɔ. Bii à coo do inɔ ku fɔ, kaa ce nɲɛ aranfāani kāma.

¹⁸ I ya ce nwa kutɔɔ ɲa. À mà kam kam iyi idɔ nwa kù waa ye taale nwa domi à bi ka ce isɛɛnɛ nwa dee dee si mii fei. ¹⁹ Iyi n wa n tɔɔ ɲɛ ntɔ ntɔ, nɲui í je í ce kutɔɔ Ilaaɔ ku jò n baa nɲa nɲa bi tu ɲɛ má.

Kutɔɔ

²⁰ Lafɛɛ nwa Jesu í je Woo degbe iyi í re. Na nɲɛɛ iyi í nikā, í jilɛ nwa akabuu titɔ iyi ci ya tā. Na nɲu Ilaaɔ ilu laakai ku sũ, nɲu iyi í dedɛɛ hai si balɛ, ²¹ ku mu

nye gbugbā i ceò daa jiiida ɲa ku ba i ce idɔɔbiɛ. Nɔ ku ce si ɲe mii iyi á dɔaa si, na saabui Jesu Kirisi. Amboe ku je ti Jesu Kirisi hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankāanyi

²² ɲe inem ɲa, n wa n tɔɔ ɲe i jɔ i gbɔ ideɪ gbugbā ku mua iyi n kɔ ɲe wa si tiau ihɛ do temua, domi kù sɔ. ²³ N̄ bi i mà ɲa iyi à da Timotee inɛ nwau hai piisɔ. Bii í to wa ɲya, an naae wa bi tu ɲe.

²⁴ I ce woo cua ɲe ɲa fei fɔɔ hee do inɛ ɲa iyi à je ti Ilaaɔ fei. Woo dasi Jesu naanei ilei Itali ɲa à ce ɲe fɔɔ.

²⁵ Didɔi Ilaaɔ ku wɛɛ do ɲe fei.

Tia iyi Zaaki í kò

Zaaki í ce ña fɔ

1 Amui Zaaki woo ce icei Ilaaḍ do ti Lafɛɛ Jesu Kirisi.

Ñ ce dimii Zuifu maateeeji ña iyi à fangaa si andunya fei fɔ.

Naane do bisi

2 Kpaasim ña, dimii laakai ku cɔ iyi á naa si ñe fei i ya jò ku je ñe ino didō nla nla, ³ domi i mà ña, bii Ilaaḍ wa cɔ laakai naane ku dasi ñe nɔ i kù mɔngɔ ña á bí ñe temua. ⁴ Amma i jò temua ñe ku ce icee sãa sãa ku ba i je ine ña iyi à jla nɔ à kō, nɔ nkāma kù gbe ñe má. ⁵ Do ñu fei bii bisi í na wa gaizia ine akā ñe gɔ, ku tɔo Ilaaḍ, ñu iyi i ya mua ine fei do ino akā, kù ne kugbagba. ⁶ Amma lafɛɛ ku ce kutɔo do naane, ku maà sika sika, domi ine iyi wa sika sika í yei bei inyii tenku iyi fufu wa yaya bii fei. ⁷ Ine dimi beɛbe ku maà tamaa mà ñu á ba ngɔgɔ hai bi Aḍ Lafɛɛ, ⁸ domi í je ilu idɔ minji iyi kù waa too kpāa akā si kuwɛɛɛ.

Are do fia ku ne

9 Í siā ilu are woo dasi Jesu naane ku tɔo fufu si na iyi í jò Ilaaḍ í soo lele. ¹⁰ Ilu fia mɔ ku tɔo fufu na irii kukayee domi á na ku lɔ bei kokoi jli. ¹¹ Bei inunu í ya dede do inya gbāa nɔ ku jo wua ku gbe, nɔ kokou ku cuku kuslāe ku tā, beɛbe mɔi ilu fia á na ku wó bei kokoi jli si aninii icee.

Laakai ine ku cɔ do kulele

12 Ilu ino didōi ine iyi í yɔkó í leekl dim dim si waati iyi Ilaaḍ wa cɔ laakae, domi si anyii laakai ku cɔu á ba ribai kuwɛɛ hai tā iyi Aḍ Lafɛɛ í wāo ine ña iyi à buu. ¹³ Bii à waa lele ine gɔ do laalo ku maà ti ku ni Ilaaḍi wa lele ñu. A ci ya lele Ilaaḍ do laalo, beɛbe mɔi ñu takae ci ya lele ine gɔ do laalo. ¹⁴ Amma waati iyi binei ine í faa í muu, ñu bei í je kulele. ¹⁵ Si anyie, bii bineu í na í la, dulum nii á bía. Bii dulum nɔu í ce icee sié í tā nɔ ku bía iku.

16 Baakɔm ña, i maà dī iju ñe. ¹⁷ Amua jiida do amua ku sīa baa yooma fei hai lelei Aḍi í ya naa. Wa naai hai bi Ilaaḍ Baaba, ñu iyi í ce inya kumái lele ña. Ilaaḍ ci ya kpaasi nɔ ilu kuku kù wa sie. ¹⁸ Si idɔɔbie, í bí wa ise gbeejisia do saabu ide ntæ ku ba hai si ine ña iyi í taka fei ka je bei amaaje sinte ña iyi á je tæ.

Kugbɔ do kuce

19 Baakɔm ña, i mà ideu ihē tā ña. Na ñu, í sīa ine fei ku ya saku ku gbɔo ide, nɔ ku maà ya saasaɔ ide ku fɔ, nɔ idæ ku maà ya kō gbāa gbāa. ²⁰ Kù sīa idɔi ine ku ya kō gbāa gbāa domi kù je do idɔakōi amane á ceò mii iyi í je dee dee si wajui Ilaaḍ. ²¹ Na ñu, i nyɔ andi mii iyi í je riisi do laalo fei ña. Nɔ i gba ide iyi Ilaaḍ wa gbē si idɔ ñe ña do ara kukaye, domi ideu á yɔkɔ ku faaba ñe.

22 I maà jò i leeklɔ ide ku gbɔ ñu akā, amma i ya ceò ice ña. Bii kù je beɛbe, í waa dī iju ara ñe ñai. ²³ Ntɔ ntɔ, ine iyi í gbɔ ideu nɔ kù waa ceò ice, í yei bei məkɔ gɔ iyi wa cɔ arae si digi. ²⁴ Iyi í cɔ digiu í tā nɔ í sinda wa ne, tengi be gbakā nɔ í gbeje bei arae í ye. ²⁵ Amma ine iyi á je ilu ino didō si mii iyi wa ce fei ñui í je ine iyi wa cio woodo do laakai nɔ wa jirimaæ do temua. Nɔ bii í gbɔ ideu ci ya gbejeɛ nsei nsei amma í ya ceò icei. Lafɛɛ á je ilu ino didōi si na iyi í jò woodau í je dee dee nɔ á nya ine.

kpāa mmu. ²⁶ Nɔi í jò ò ni ara iyi kù ne hunde, ara ikui. Bεεβε mɔi naane ku dasi iyi kù waa ce kookoosue naane ikui.

3

Idei ame

¹ Kpaasim ɲa, í maà de í kpɔ inɛ iyi ì waa bi í maa kɔ inɛ ɲa si ideí Ilaaɔ, domi ì mà ɲa, awa iyi à waa kɔ inɛ ɲa si cioi ideí Ilaaɔ, Ilaaɔ kaa ce araare nwa si kiitiε. ² Si mii nkpɔi awa fei à ya ka rara. Inɛ iyi kù waa ce kurara si ide ku fɔε, lafɛε inɛ ku jɪai nɔ í ye bei inɛ iyi í dasi araε fei arezem. ³ Bεεβε mɔi à ya ka dasi arezem si gelei aɔɔ ɲa ku ba a jirima wa, ka bei ka yɔkɔ ka bɔð ara nɲa bii à bi. ⁴ Nɔ í ya cɔ akɔi inyi má ɲa, do bei à lau fei nɔ fufu jiida wa ce í ya tale ɲai, amma do falafilí keeke goi woo nyimbo akɔi í ya bɔðε bii í bi. ⁵ Bεεβε mɔi ame í je mii keeke si ara, amma í ya tɔ fufu si mii nla.

I cɔ bei ina nyenyε í kere í to, amma do nɲu fei á yɔkɔ ku jo aɓbo nla nla. ⁶ Bεεβε mɔi ame í ye bei ina. Nɲui í je laalo nla nla. Nɲu mɔ ikɔ akāi ara nwai, nɔ í ya beje ara nwa fei bei ina, domi laalo iyi í ya ce í yei bei inai ala. ⁷ Amanε á yɔkɔ ku kāmia ɲai sako ikā ikā fei, do yei ɲa do mii ku cā ile ɲa fei do mii ndii inɔ inyi ɲa, í nɔ ɲa tā mɔm de. ⁸ Amma inɛ kāmā ci ya nɔ amεε. Mii laalo goi iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku kāmia, í ne aɔɔ ntɔ ntɔ ku kpa amanε. ⁹ Do amei à ya ka saabuð Baaba Lafɛε nwa, nɔ do nɲui à ya ka ceekpeð inɛ ɲa iyi Ilaaɔ í taka bei nɲu takε. ¹⁰ Nɔ hai si gele akāu bei ideí saabu do ikpe í ya fita. Inɛ kpaasim ɲa, kù sɪa ku je bεεβε. ¹¹ Isɔ akā kaa yɔkɔ ku ne inyi didɔ do inyi laalo aɓɔ. ¹² Bεεβε mɔi kpaasim ɲa, í jò ò mà ɲa iyi jɪi ndii figi kaa so olivi, nɔ jɪi ndii rezεε mɔ kaa so figi. Bεεβε mɔi í kaa yɔkɔ í ba inyi jiida si inyi iyi í da imu.

Bisi iyi wa naa hai lele

¹³ Yoo nɲei í ne kumà do bisi. Bii lafɛε í ne bisii do ntɔ, kù jò a yɔɔ si isεene jiidaε do si kookoosu ɲa iyi wa ce do ara ku kaye. ¹⁴ Amma bii ì waa ce igu yaamɔ do nɲε ku wā, maà tɔɔ fufu, maà sɔa ntɔ ibo, ¹⁵⁻¹⁶ domi tengi bii igu do nɲε ku wā í wa, bei daa bεεteke do kuce laalo fei í ya wa. Dimii bisi bεεβε kù waa naa hai lele. Inɛ nɲu be ti andunya, do ti idɔɔbii amanε, nɔ hai bi Seetam nii wa naa. ¹⁷ Amma bisi iyi wa naa hai lele, sinte titā í má. Si anyiε inɛ iyi í ne bisiu í ya bi inɛ ɲa a ne anu akā, í ya maa mu araε, nɔ í ya bi nɲu ku ce mii iyi á dɔa inɛ ɲa si. Í ya ne araareí nɔ í ya ce ice jiida. Ci ya na kubi ntɔ, kù nɔ kù ne muafiti. ¹⁸ Inɛ ɲa iyi à waa de anu akā à ya ce kuwεε ɲa feii si laakai ku sū. Laakai ku sūu í yei bei dimi iyi à waa gbε nɔ mii iyi aa na a da nɲui í je kuwεε dee dee.

4

Kɔdeei andunya

¹ Mii í ya naaɔ kakɔɔ do ija wa si aninii nɲε. Nɲu be wa naai hai si kɔdeei mii nkpɔ iyi wa ba idɔ nɲε ku ja. ² Í bi í ne ngɔɔɔ iyi í kaa yɔkɔ í ba ɲa, ɲoi í ce ì ya bi inɛ ku kpa ɲa. Í waa ce kɔdeei mii iyi í kaa ba ɲa, ì waa ce kakɔɔ do ija inɛ duusɔ. I kù ne mii iyi ì bi ɲa domi í ci ya tɔɔ Ilaaɔ ɲa. ³ Nɔ baa bii ì tɔɔ Ilaaɔ í kaa ba ɲa domi do kurarai ì waa tɔɔu ɲa. Mii iyi ì waa tɔɔu na irii faayii ara nɲei. ⁴ Inɛ iyi í kù leeklɔ inɛ akā ɲa, í kù mà ɲa iyi bii ì bi andunya, mbεei Ilaaɔ ì ya je ɲa? Inɛ iyi í bi andunya, mbεei Ilaaɔ ì ya je. ⁵ I maà tamaa si ngbei kukoi ideí Ilaaɔ wa fɔ í ni, Ilaaɔ ì bi Hunde iyi í da nwa si do igu. ⁶ Amma Ilaaɔ í ya mu nwa didɔ iyi í la í re. Nɔ bεεbei kukoi ideí Ilaaɔ wa fɔ í ni, Ilaaɔ kù wa anyii

ilu faau ŋa amma woo kaye ara ŋai wa mua didɔɛ. ⁷ Na ŋɛ, i s̄a Ilaaɔ iri ilɛ. I kɔsi Seetam á sa nɛɛ ku j̄l. ⁸ I sekeɛ si Ilaaɔ nɔ ŋɛ mɔ ku sekeɛ si ŋɛ wa. Inɛ ilu dulum ŋa, i wɔɔ awɔ nɛɛ. Nɔ i f̄uta idɔ nɛɛ, inɛ ilu idɔ minji ŋau. ⁹ I j̄ɔ i wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, i buba gɔɔwoo nɛɛ do kukpata. I j̄ɔ anyi nɛɛ ku kpaasi do kukpata, nɔ inɔ didɔ nɛɛ ku jɛ nɛɛ inɔ kufɔ. ¹⁰ I kaye ara nɛɛ si wajui Aɔ Lafɛɛ nɔ ku so ŋɛ lele.

Maà kiiti kpaasiɛ

¹¹ Inɛ kpaasim ŋa, i maà ya s̄ɔ nɛɛ laalɔ ŋa. Inɛ iyi wa s̄ɔ kpaasiɛ laalɔ, laalɔ woodai wa fɔ. Inɛ iyi wa kiiti kpaasiɛ, woodai wa kiiti. Wee, bii i waa kiiti woodau i kù jɛ inɛ iyi wa jirimae, amma i j̄lɛ arae si agbei woo kiitiu. ¹² Ilaaɔ ŋɛ ak̄ai wa na wooda, ŋɛɛ i nɔ i jɛ woo kiiti. Nɛɛ ak̄ai á yɔkɔ ku faaba inɛ, ŋɛɛ á nɔ ku yɔkɔ ku ce inɛ nfe. Beirei awɔ i yɛ i waa kiitiɔ kpaasiɛ ŋa.

Maà tɔɔ fufu

¹³ Inɛ iyi i ya maa ni, nnyi walakɔ ala aa ka bɔ ilu ihɔ ka ce s̄a bɛ zakai adɔ ak̄a ku ba ka ba fia, i de it̄i i gbɔ iyi n̄ wa n fɔ nsei. ¹⁴ I kù mà bei ala nɛɛ á yɛ. Mii kuwɛɛ nɛɛ i jɛ. Kuwɛɛ nɛɛ i yɛi bei bukɔɔ iyi á tɔtɔɔ nsei nsei nɔ ku fangaa ma. ¹⁵ Ide iyi i j̄ɔ i fɔ ŋa wee, i ya ni ŋa, bii Ilaaɔ i bi aa ka wɛɛ, aa ka nɔ ka ce iyi ihɔ walakɔ aa ka ce iyi ihɔ. ¹⁶ Amma nsei i waa tɔɔ fufu i so ara nɛɛ lele. Dimii faau bɛɛbɛ fei kù s̄a. ¹⁷ Bɛɛbɛ inɛ iyi i mà mii iyi i jɛ j̄iɔda nɔ kù waa coo wa dasi arae dulum nii.

5

Laabaau iyi à s̄ɔ ilu fia ŋa

¹ Nsei, inɛ ilu fia ŋa, i gbɔ iyi n̄ wa n s̄ɔ ŋɛ. I kpata i c̄a kɔkɔpo ŋa na wahala ŋa iyi aa naa si nɛɛ! ² Amani nɛɛ ŋa i s̄ami, nɔ t̄t̄t̄ ŋa à jɛ ibɔ nɛɛ ŋa má. ³ Wura nɛɛ ŋa do isɔ f̄uf̄u nɛɛ ŋa fei à mu ate. Ate ku mu nɛɛɔ á jɛ seɛda si nɛɛ nɔ ku ŋa ara nɛɛ bei ina. Ì kɔ amani i tɔtɔɔ ŋa si waatii ank̄anyiu ihɔ. ⁴ Wee i ci ya s̄a woo da amaaɛ nɛɛ ŋa fia ŋa. I cɔ inɔ kufɔ ŋa ŋa! Anu ku d̄si inɛ ŋau i to hee si it̄i Aɔ Lafɛɛ ilu gbugb̄a. ⁵ Ì ce kuwɛɛ nɛɛ ŋa si andunya do amani nla nla do faayi. Ì jɛ i ce kaato bei angud̄a iyi aa bɔɔ asɔ laga ŋa. ⁶ Ì yɛ taalei inɛ dee dee ŋa i kpa ŋa ŋa, a kù nɔ a kù kɔɔ ara ŋa.

Temua do kutɔɔ

⁷ Kpaasim ŋa, inɛ fei i yɔkɔ temua ŋa hee Lafɛɛ koo nyiɔ wa má. I cɔ bei woo logoo i ya temua ku maa cɔ ilɛɛ hee amaaɛ koo j̄laɔ. Temuai i ya ce ku yeɔ i j̄l sinte hee do ti ank̄anyie fei. ⁸ Inɛ mɔ i yɔkɔ temua ŋa, i j̄ɔ idɔ nɛɛ ku leek̄ dim dim ŋa, domi kunaai Lafɛɛ i maai wa mbe.

⁹ Inɛ kpaasim ŋa, i maà ya ye taalei nɛɛ ŋa ku ba Ilaaɔ mɔ ku maà na ku ye taale nɛɛ. Woo kiiti wee wa to wa, wa bi ku lɔ wa. ¹⁰ Inɛ kpaasim ŋa, i ye giḡii walii ŋa iyi à fɔ ide wo do irii Lafɛɛ. I sisi temua ŋa iyi à ce si ijuukp̄a ŋa. ¹¹ Aa ka yɔkɔ ka ni ilu inɔ didɔ ŋai domi ŋu ŋa à yɔkɔ temua. Ì gbɔ temuai Zɔɔbu ŋa, nɔ Ì mà mii iyi Aɔ Lafɛɛ ilu araare si j̄iɔda ku jɛɛ i ceaa ŋa si anyii wahalae.

¹² Inɛ kpaasim ŋa, iyi i re mom, i maà ya ceekpe do lele ŋa wala do ilɛ wala do ide mmu gɔ. Bii nt̄ɔi, ni nt̄ɔi, bii ibo m̄ɔi ni iboi, ku ba i maà na i dasi kiiti Ilaaɔ ŋa.

¹³ Wahala i ba inɛ gɔ nɛɛ? Ku ce kutɔɔ. Inɔi inɛ gɔ nɛɛ wa d̄si? Ku saabu Ilaaɔ do iri ku kɔ. ¹⁴ Inɛ ak̄a nɛɛ wa ce b̄ɔi? Ku kpe inɛ ngboi igbei inɛi Jesu ŋa, aŋai aa jɔaa ikpo si iri do irii Lafɛɛ nɔ a ceaa kutɔɔ. ¹⁵ Kutɔɔ do naaneu á yɔkɔ ku

faaba bɔ̃ɔu. Aɔ Lafɛe á muaa baani, bii í nɔ́ í ce dulum nii á kpa ideí dulum dee. ¹⁶Na nɔ̃u, inɛ fei i ce tuubai dulum du nɛ si wajui nɛ nɔ́ i ya cea nɛ kutɔ́ nɔ́ ku ba i ba iri nɔ́. Kutɔ́i inɛ dee dee í nɛ gbugbā nla nla. ¹⁷Elii amanɛi bei awa mɔ́. Í ce kutɔ́ nɔ́ nɔ́ ijɪ ku maà rɔ́, ijɪ í nɔ́ í leekɪ zakai adɔ́ mɛeta do cukpa mɛefa. ¹⁸Si anyii nɔ̃u nɔ́ í ce kutɔ́ má nɔ́ Ilaaɔ́ í jò ijɪ í rɔ́ nɔ́ í jò ije í fita si ile. ¹⁹Inɛ kpaasim nɔ́, bii inɛ ɔ́ nɛ í jò nɔ́ nɔ́ kpaasi ɔ́ í baae wa si kpāai nɔ́, ²⁰i mà nɔ́, inɛ iyi í baaɔ́ ilu dulum wa hai si kpāa laalo bii í wa wo, í faaba hundei ilu dulum nɔ́ui hai si kpāai iku, nɔ́ Ilaaɔ́ á kpa ideí kurara nkɔ́ nkɔ́e.

Tia sinte iyi Piεε í kɔ

Piεε í ce ηa fɔɔ

¹ Amui Piεε woo bei Jesu Kirisi.

Ñ kɔ nηe tiau ihēi, inηe iyi Ilaaɔ í cica nɔ ì fangaa ì je ise mmu ηa si ilei Pɔntu, do Galati, do Kapadosi, do Azii, do Bitini. ² Ilaaɔ Baaba í cica ηei si bei í dasi ido nηu ku ce. Nɔ ì je inεe ηa do saabui Hundee, ku ba i jirima Jesu Kirisi ηa nɔ nηe ku wε ηe.

Didɔ do laakai ku sũ ku kɔɔsi si kuwεε nηe.

Kpāa ku cɔ iyi í je ti kuwεε

³ Ka saabui Ilaaɔ, Baai Lafεε nwa Jesu Kirisi. Si araare nlaε, í jɔ kujli Jesu Kirisi wa hai si bale í bí wa ise gbeejisia. Si bεεbe í mu nwa kpāa ku cɔ iyi í je ti kuwεε. ⁴ Nɔ í jile nwa tubu iyi kaa beje, kaa riisi, nɔ kuslaε kaa tā. Tubuu ò jile nηe lele, ⁵ inηe iyi gbugbāi Ilaaɔ wa degbe do saabui naane ku dasi, aa ba faaba mam mam ηa. Faabau Ilaaɔ í ce sɔɔluε ku nyisi ηe si ajɔi ankāanyiu.

⁶ Na ηɔi í jɔ ì ya ne inɔ didɔ nla nla ηa, baa bii í je ì wa si inɔ ku fɔ nsei ηa si waati keeke, si laakai ku cɔ dimi ikā ikā. ⁷ Naane ku dasi nηe í ne bεεre ntɔ ntɔ í re wura, domi wura á na ku tā. Do nηu fei, do inai à yɔɔ à nya riisie. Bεεbe mɔi, Ilaaɔ wa cɔ laakai naane ku dasi nηe ku ba ku mà gbugbāε. Nɔ aa ba saabui do yiiko do bεεre ηa waati iyi Jesu Kirisi á faata wa. ⁸ Í buu baa do iyi í kù yɔɔ ηa. Í dasie naane baa do iyi í kù yɔɔ titá ηa. Nɔi í jɔ ì wεεɔ inɔ didɔ nla nla ηa iyi í ne amboe hee í kpeɔ ku fɔ do gεle. ⁹ Í wεεɔ inɔ didɔ nla nla ηa si na iyi í jɔ ì waa ba ribai naane ku dasi nηe, iyi í je faabai hunde nηe.

¹⁰ Si idei faabau ihē walii ηa iyi à ce walii si gāmei didɔ iyi Ilaaɔ í jile nηe à ce kudede jiiida jiiida ku ba a mà yaaseε. ¹¹ Hundei Kirisiu í wa si ηa nɔ í sɔ ηa do njuma iyi Kirisi á ba ijuukpá, nɔ si anyie á ba amboe. Nɔ à ce himma ku ba a mà waatiu do kpāa iyi wa fāau. ¹² Ilaaɔ í sisia walii ηau í ni ide iyi nηu í sɔ ηau kù je ti aηa taka nηa, tu ηei. Nsei woo sisi laabaau jiiida ηau à waazo nηe nɔ ì gbɔ ideu ηa. Á fɔ idei do gbugbāi Hundei Ilaaɔ iyi à be wa hai lele. Nɔ amaleka ηau taka nηa à waa bi a mà yaasei ideu.

Ka leekt si kuwεε iyi í má

¹³ Na nηu, i ce laakai ηa. I mu ara nηe ηa, nɔ i dàsi kpāa ku cɔ nηe fei si didɔ iyi aa na nηe si waati iyi Jesu Kirisi á faata wa. ¹⁴ Í jɔ ì je bei amu ηa iyi à ya gbɔ ide nɔ i màa ti í jɔ kɔdeε iyi í ya tako i maa ce ηa wo si waati iyi í kù mà ngɔgɔ ηa kù maa neɔ ηe. ¹⁵ Amma í jɔ iseene nηe ηa fei ku má, bei Ilaaɔ í má, nηu iyi í kpe ηe. ¹⁶ Ilaaɔ takae í fɔ si kukɔε í ni, í jɔ kuwεε nηe ku má, domi amu takam ñ má.

¹⁷ Ilaaɔ, nηu iyi ì ya kpe Baaba ηa si kutɔ nηe, nηui í je inε iyi á kiiti inε fei si bei inε fei í ce nɔ kaa cɔ ijui inε gɔ. Na nηu, waati iyi í gbe nηe si andunya í jɔɔ do jirima ηa. ¹⁸ Bala nηe ηa à jɔ nηe tubui kuwεε nfe nfe. Nɔ inηe taka nηe ì mà ηa iyi à ya ηei hai si kuwεεu. Kù je do isɔ fufu walakɔ wura iyi á na ku tāi à ya ηeɔ. ¹⁹ Aawo, à faaba ηei do nηe ilu bεerei Kirisi, nηu iyi í ye bei angudāi kuwee hai ne leebu nɔ kù ne riisi gɔ. ²⁰ Hai waati iyi a kù taka andunyii, Ilaaɔ í cica Kirisiu, amma í nyisi arae si waatii ankāanyiu ihē na aranfāani nηe. ²¹ Na saabui ì dasi Ilaaɔ naane ηa, nηu iyi í dedeε hai si bale nɔ í muaa amboe ku ba naane ku dasi nηe do kpāa ku cɔ nηe ku wa si Ilaaɔ.

²² Nsei, si ntɔ ku jirimai ì fūuta idɔ nɲɛ ɲa ku ba kubii kpaasi woo dasi naane ɲa iyi ì ne ɲa ku maà jɛ do muafiti. Na nɲu, i bi nɲɛ ntɔ ntɔ do idɔ nɲɛ fei ɲa.

²³ Í sɛa ì ce beɛbe ɲa si na iyi í jò à bí ɲɛi isɛ gbeejisia, nɔ kù jɛ do dimi iyi á ku, amma do dimi iyi kaa kui. Dimiui í jɛ idei Ilaaɔ, ɲɲui í jɛ icui kuwɛɛ nɔ kaa tā.

²⁴ Kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni,

Inɛ fei í yɛi bei fɔfɔ,

Nɔ beɛɛi inɛ fei í yɛi bei kokoi fɔfɔu.

Fɔfɔ í ya gbɛ, nɔ kokoe ku wɔ.

²⁵ Amma idei Aɔ Lafɛɛ á maa wɛɛi do aɲɔ fei.

Ideu, ɲɲui í jɛ laabaau jiida iyi à waaɔo nɲɛ.

2

Kuta ilu hunde

¹ Na nɲu, i jò laalɔ baa yooma fei ɲa, hai ibo ku sɔ, do muafiti, do igu, do irii inɛ ku sɔ. ² Si bei ama kpɔtɔɔ í ya bi àmɔ, inɛ mɔ í sɛa ì bi àmɔ iyi í má iyi í jɛ idei Ilaaɔ. Hundeì Ilaaɔi wa mu nɲɛ amɔu ku ba ì la si kpāai faabau ɲa, ³ si bei ì tie didɔi Aɔ Lafɛɛ tā ɲa.

⁴ I sekɛɛ si Lafɛɛ wa, nɲu iyi í jɛ kuta ilu hunde iyi inɛ ɲa à kɔsi, amma Ilaaɔ í cicaɛ si na iyi í jò ì ne beɛɛɛ bi tɛɛ. ⁵ Inɛ mɔ, ì naa wa bei kuta ilu hunde a ceɔ ɲɛ ice a maɔ ile bi ku wai Hundeì Ilaaɔ. Bei aa jɛ woo wee ɲa iyi à má iyi à na Ilaaɔ ara ɲa bei kuwɛɛ iyi á dɔaa si do saabui Jesu Kirisi. ⁶ Í sɛa ì ce beɛbe ɲa si na iyi í jò à kɔɔ si tiaì ideì Ilaaɔ à ni, Ilaaɔ í ni,

Ñ cica kuta ilu beɛɛɛ ñ jilɔɔ ilui Siɔɔ bei kuta gbugbāi icui ile.

Inɛ iyi í dasiɛ naane, kaa yɛ anyɔ.

⁷ Kutau, ì ne beɛɛɛ bi inɛ woo dasi Jesu naane ɲa, amma hai dasi naane ɲa à kɔsiɛ. Do nɲu fei, kukɔi ideì Ilaaɔ í ni,

Kuta iyi woo ma ɲa à kɔsi

Nɲui í na í jɛ kuta gbugbāi icui ile.

⁸ Nɔ bii gɔ ɲa à ya ni má,

Kutau ihɛi í jò inɛ ɲa à waa koosɛ.

Nɲui í ya maa kɛkɛ ɲa.

À koosɛi si na iyi í jò à kɔ ku dasi ideu naane. Nɔ nɲu bei Ilaaɔ í jile ɲa.

⁹ Amma inɛi ì jɛ dimi iyi Ilaaɔ í cica, nɔ inɛi ì jɛ woo weei ilaalu ɲa, ì jɛ dimi iyi í má ɲa iyi Ilaaɔ í ya ku ba ì sisi jiida ku jɛɛ, nɲu iyi í kpe ɲɛ hai si ilu kuku ì naa ì lasi inya kumá ilu beɛɛɛɛ. ¹⁰ Tako wo ì kù jɛ dimi ɲa iyi inɛ gɔ í má, amma nsei ì jɛ inɛi Ilaaɔ ɲa. Tako wo ì kù mà mà Ilaaɔ wa ce araare nɲɛ, amma nsei bei ì mà ɲa.

Kuwɛɛi woo dasi naane

¹¹ Inɛ baakɔm ɲa, ñ wa n tɔɔ ɲɛi, inɛ iyi ì yɛ bei inɛ nɲoo do isɛ mmu ɲa si andunyau ihɛ, ì jò ì nɔ ara nɲɛ do binei ara iyi í ya maa ce igù do hunde nɲɛ. ¹² I jò ì ne daa jiida ɲa si inɔi hai dasi Jesu naane ɲa, domi baa bii à waa kpe ɲɛ inɛ laalɔ ɲa, aa yɛ ice jiida nɲɛ nɔ a saabu Ilaaɔ si aɲɔ iyi á kiiti ɲa.

¹³ I jirimai ilu iri fei ɲa na irii Lafɛɛ, hai ilu ile, nɲu iyi í re do gbugbā, ¹⁴ hee ku koo si ilaalui ilu ɲa, inɛ ɲa iyi í bɛ wa ku ba a kpā woo ce laalɔ ɲa iju, nɔ a saabu woo ce jiida ɲa. ¹⁵ Do ntɔ, iyi Ilaaɔ ì bi, ɲɲui í jɛ ice jiida nɲɛ ku dɛ geli hai mà ngɔgɔ ɲa si ide hai ne yaase ɲa. ¹⁶ Í sɛa ì ya maa nè bei inɛ ɲa iyi à ne ara ɲa, amma ì maà ti ì jò ara ku ne nɲɛ ku yɛ bei aɔɔ iyi wa bii laalɔ. I jɛ kuwɛɛ nɲɛ

bei woo ce icei Ilaaɔ ɲa. ¹⁷ I jirima ine fei ɲa, i bi kpaasi woo dasi Jesu naane nɲe ɲa, i ce njoɪ Ilaaɔ, nɔ i jirima ilu ileu ɲa.

Mii iyi wahalai Kirisi wa nyisi wa

¹⁸ Inɛ amaace ɲa, i sɔa lafɛɛ nɲe ɲa iri ile i jirima ɲa ntɔ ntɔ, kɔ jɛ ine jiida do amanɛ ku rɔ aɲa akɛi aa ya cea ɲa, amma hee do ine ku gaabu ɲa feii. ¹⁹ Do ntɔ, bii à waa kpã nɛ iju nfe nfe, í sɛa i yɔkɔ temua ɲa na irii Ilaaɔ. ²⁰ Bii ì yɔkɔ temuai goloɪ kuraɾaɛ i kù nɛ saabu kãma. Amma bii ì ba ijuukpã na jiida iyi ì waa ce ɲa nɔ ì temua, mii jiidaɪ si wajui Ilaaɔ. ²¹ Na ideu bei Ilaaɔ í kpe nɛ domi Kirisi takae í ba ijuukpã na iri nɲe nɔ wa nyisi nɛ yaase jiida ku ba ì too tuubaɛ ɲa. ²² Kù ce dulum, a kù nɔ a kù gbɔ ibo si geɛɛ ajɔ kãma. ²³ Iyi à buu, kù sã nɲa arabu. Iyi à kpãa iju, kù ceekpe ɲa, amma í leekí do Ilaaɔ iyi í ya kiiti dee dee. ²⁴ Kirisi takae í so dulum du wa si araɛ si jli ku gaauu, ku ba ka jɛ bei iku si wajui dulum, nɔ ka ce kuwɛɛ nwa dee dee. Do saabui kumɛɛɛ ɲai à baɔ iri. ²⁵ Tako wo ì yɛ ɲai bei angudã ɲa iyi à nyɔ, amma nsei ì nyi wa bi woo degbeu ɲa, nɲu iyi wa degbe hunde nɲe.

3

Abo do mɔkɔ

¹ Bɛɛɛɛ mɔi inɛ inaabo ɲa, i sɔa mɔkɔ nɲe ɲa iri ile, hee baa bii í jɛ gɔgɔ nɲa ɲa a kù dasi ideɪ Ilaaɔ naane, daa nɲe ku jɔ à dasi naane. Waati bɛɛɛɛ ì kù nɛ bukaatai ide ku fɔ má ɲa, ² domi aa yɛ kuwɛɛ nɲe í má, ì nɔ ì mà bɛɛɛɛɛ amane ɲa. ³ I maà dɛdɛ ì jɛ abo kusɛa ɲa do mii ndii ara nɲu akã, bei iri ku ba, do sabai wura ɲa, do nyau kusɛa ɲa. ⁴ Amma ì jɔ kusɛa nɲe ku jɛ si idɔ nɲe, kusɛa iyi ci ya tã. Nɲui í jɛ daa didɔ do idɔ ku buba. Iyi bei í jɛ mii ilu bɛɛɛɛ jiida si wajui Ilaaɔ. ⁵ Bɛɛɛɛɛɛɛ inaaboɪ tako ɲa iyi à mà bɛɛɛɛɛɛɛ Ilaaɔ nɔ à dasiɛ naane à ya teese ara ɲa nɔ à ya sɔa mɔkɔ nɲa ɲa iri ile. ⁶ Bɛɛɛɛɛɛɛ Sara í ce, ì ya maa jirima Aburhamu, nɔ wa kpoo lafɛɛɛ. Nsei, bii ì waa ce jiida ɲa nɔ ì kù waa ce njoɪ nkãma, inɛ mɔ ì jɛ bei ama inaaboɛ ɲa.

⁷ Inɛ inemɔkɔ ɲa mɔ, si kuwɛɛ nɲe do abo nɲe ɲa, ì yɛ gigi iyi a kù to nɛɔ gbugbã. I jɔ ì mà bɛɛɛɛ nɲa ɲa, domi Ilaaɔ á mua aɲa mɔ kuwɛɛ inɛɔ ɲa ajɔ. I ya maa ce bɛɛɛɛ ku ba nkãma ku maà ganji nɛ si kutɔɔ nɲe.

Ijuukpã na jiida ku ce

⁸ Si anyii fei ndɛɛ ì jɔ inɛ fei ì nɛ lasabu akã do kubi akã ɲa. I bi nɛɛ bei igbã do ifɔ ɲa, ì ce araareɪ nɛɛ do ara ku kaye ɲa. ⁹ I maà ya sãa ine laalɔɛ, walakɔ arabu ɲa iyi í buɛ. Í sɛa mɔm ì ya jɛaa do kuwɛɛ, domi Ilaaɔ í kpe nɛɛ ku ba ì ba kuwɛɛ ɲa. ¹⁰ Si bei kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ í ni,

Inɛ iyi ì bi ku ce kuwɛɛ jiida nɔ kù nɛ inɔ didɔ ajɔ fei,
Kù jɔ laalɔ ku fɔ nɔ kù nɛ geɛɛ si ibo ku sɔ.

¹¹ Í sɛa ku saa laalɔ nɔ ku ce jiida,

Í sɛa ku maa dɛ laakai ku sũ waati kãma fei,

¹² Domi Lafɛɛ wa degbe ine dee dee ɲa

Nɔ wa gbɔ kutɔɔ ɲa.

Amma í fusi woo ce laalɔ ɲa awɔ.

¹³ Yooi á ce nɲe laalɔ bii ì hanyã ì waa ce jiida ɲa. ¹⁴ Baa bii ì waa ba ijuukpã ɲa na dee dee ku jɛ nɲe, ì nɛ inɔ didɔ ɲa. I maà ce njoɪ amanɛ ɲa, nɔ ì maà ya biti ɲa. ¹⁵ Amma ì jɔ Kirisi ku jɛ Lafɛɛ si idɔ nɲe. I tã sɔɔlu waati kãma fei ì jɛa ine ɲa iyi à waa bee yaaseɪ kpãa ku cɔ nɲe. ¹⁶ Amma ì jɛ nɲa do ide didɔ do bɛɛɛɛ. I jɔ idɔ nɲe ku maa má kù ba bii à waa má nɛ ide si isɛɛɛɛ jiida nɲe iyi wa naa

hai bi Kirisi, anyo ku mu na si ideu. ¹⁷ Bii í je na idoobii Ilaađi à waa kpæe iju na jiiida iyi ì waa ce, iyi be í sía do iyi aa maa kpæe iju na laalo. ¹⁸ Gbakā akāi Kirisi í ku na dulum. Nñu iyi í je ine dee dee, í ku na ine laalo na, ku ba ku boò wa bi Ilaađ. Waati iyi à kpaa arae í ku amma hundee í wεε. ¹⁹ Do hundeeui í koo í waažo a iku na iyi à waa mu bei inei piisđo na, ²⁰ ine na iyi a kù tako a kù waa jirima Ilaađ si waati iyi í temuao na hee Nowee í koo í ceo akoi inyiu í tā. Ine na iyi à lo si akoi inyiu a kù kpø, a kù re aña meejo, nò à ba faaba hai si ino inyi nla. ²¹ Inyiu, í yei bei inyi ku dasi. Kù je a ni wa nya riisii ara, amma wa nyisi iyi ine í dasi ido nñu ku ce kuwεε iyi ido nñu kaa ye taalei nñu si wajui Ilaađ. Mii nau be fei í ce na saabui kujji Jesu Kirisi hai si bale, ²² nñu iyi í bə lele nə wa buba si awo njei Ilaađ. Bei amaleka na do ilu yiikoi lele na do ilu gbugbā na à waa sūaa iri ile.

4

Kuwεε iyi í kpaasi

¹ Kirisi í ba ijuukpā si arae. Na nñu, i mà na iyi inje mə aa ba ijuukpā nə í sía i yoko temua na, domi ine iyi í temuao ijuukpā si arae, dulum kaa kāmiae má, ² nə waati iyi í gbe si kuwεei andunyaε ku je si idoobii Ilaađ, ku maà ti ku je do kodeε nfe nfei ara. ³ Nto nto, tako wo ì ce bei hai dasi Jesu naane na à ya bi, amma í to bebe. Í tako ì ce mii iyi í dōa ara nje si na, do bine, do atε ku ma, do atε ku kpa ine, do buki, do iwε ku tō iyi kù waa too wooda. ⁴ Nsei à biti si bei í kù waa ba na daa bututu nau ku ce má na, nə à waa bu nje. ⁵ Amma aa na a koo a sisi daa nna bi Ilaađ, nñu iyi í tā soolu ku kiiti ilu hunde do iku na. ⁶ Na nñu məm nii í jə à tako à sisia ine na laabaau jiidau wo ku ba baa do iyi à ku nsei na kiitii Ilaađ iyi í tosi ine fei, hunde nna ku maa wεε bei Ilaađ takae í wεε.

Ine na iyi à waa ce ice do amuai Ilaađ dee dee

⁷ Kooi mii fei í maai wa. Na nñu, i mu ara nje do laakai, nə ì jə hunde nje ku wə njo ku ba ì yoko ì ce kutəo na. ⁸ Iyi í re fei ndεε, nñui í je ì ce kookaai ì bi nje na, domi kubi í ya bii dulum nkpø. ⁹ I ya yaaε nje na do ino akā, kugbagba kù maà wa si. ¹⁰ Ine baa yooma nje fei í ba amua hai bi Ilaađ. Na nñu, ì ceo amua ikā ikāi Ilaađu ice na ì máa sobid nje bei wo ce ice ilu naane na. ¹¹ Ine iyi wa waažo ì sía ku fə idei Ilaađ. Ine mə iyi wa cea ine go ice ku coo do gbugbā iyi Ilaađ í muaa, ku ba si mii fei a ye amboei Ilaađ do saabui Jesu Kirisi, nñu iyi ì ne amboe do gbugbā hee do ajo fei. Ami.

Temuai inei Kirisi na si ijuukpā

¹² Inje baakəəm na, ì maà biti do ijuukpā iyi wa naa si nje bei ina ku cəo laakai nje. I maà ti ì dooe mii ikā. ¹³ Amma ì jə ino nje ku dō bii ì waa ba ikpē si wahalai Kirisi na, ku ba ì ne ino didō nla nla na si ajo iyi à nyisi amboeε. ¹⁴ Inje ilu ino didō nai bii à waa bu nje na irii Kirisi, domi HundeI Ilaađ, ilu amboe, í wa si nje. ¹⁵ Ine kama nje ku maà jə ku ye ijuukpā na ine ku kpa, walaka na ile, walako na laalo ku ce, walako na wəbia ku gū. ¹⁶ Amma ine iyi wa wahala si na iyi í jə ì je inei Kirisi, ku maà jə anyo ku muu, amma í sía ku saabu Ilaađ si na iyi í jə wa so irii Kirisiu.

¹⁷ Waati í to kiitii ku sinti. Inei Ilaađ nai aa sinti ku kiiti. To, bii í sinti hai bi tu wa, beirei iri ku kpae á ye bi ine na iyi à kə ku dasi laabaau jiidai Ilaađ naane.

¹⁸ Kukoi idei Ilaađ wa fə í ni,

Bii faabai ine jiiida na ì gaabu,

Beirei ti ilu dulum na do ine na iyi a kù mà beirei Ilaađ á ye.

¹⁹ Na n̄ju, in̄e ɲa iyi à waa ye ijuukpā si idɔɔbii Ilaaɔ, í s̄la a teese a maa ce jiidæ nɔ a leekl do woo taka ɲa iyi í je ilu naane.

5

Ka gbɔa in̄ei Ilaaɔ ɲa

¹ Nsei, si in̄o ɲɲe, in̄e ɲa iyi à je in̄e ngboi igbei Ilaaɔ ɲai n̄ wa n fāa. Amu mɔ in̄e ngboi bei ɲa mɔ, n̄ nɔ n̄ jé s̄eɛdai ijuukpāi Kirisi nɔ n̄ ne ikpē si amboe iyi á na ku naa. ² N̄ wa n tɔɔ ɲe, i gbɔa in̄e ɲa iyi Ilaaɔ í da ɲɲe si awɔ bei à ya gbɔa angudā ɲa, ku maà ti ku je do tilasi walakɔ do binei fla, amma i na ara ɲɲe si ic̄eu do in̄o akā si bei Ilaaɔ í bi. ³ I maà taa in̄e ɲa iyi à da ɲɲe si awɔ ɲau gbugbā, amma i nyisi ɲa kuce jiiida iyi aa too si. ⁴ Nɔ waati iyi Kirisi á faata wa, ɲɲu iyi í je in̄e ngboi woo degbe ɲau, aa gba riba ilu amboe iyi kuslæ kaa tā ɲa.

⁵ Bɛɛbe mɔi, in̄e awaasū ɲa, i sūa in̄e ngboi igbe ɲau iri ile. In̄e fei i jò ara ku kaye ku je ɲɲe bei ibɔ iyi à ya dasi, domi kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ í ni, Ilaaɔ kù wa anyii woo tɔɔ fufu ɲa, amma wa cea woo kaye ara ɲa didɔ. ⁶ Na n̄ju, i kaye ara ɲɲe si awɔ gbugbāi Ilaaɔ, ku ba ku so ɲe lele si ajɔ iyi í dau. ⁷ I sɔ wahala ɲɲe fei bi tɛɛ, domi ɲɲui wa gbɔ ɲɲe.

⁸ I mu ara ɲɲe ɲa, i jò hunde ɲɲe ku wɔ ɲjoo, domi Seetam, mbɛɛ ɲɲei, í dabii wa dɔ anu bei muusu nla, wa dɛdɛ in̄e iyi á ɲɔ. ⁹ I kɔɔ ara ɲɲe si wajue do naane ku dasi nla nla domi i mà ɲa kpaasi woo dasi Jesu naane ɲɲe ɲa iyi à fangaa si andunya fei, ijuukpā dimi akāu bei à waa ye. ¹⁰ Amma bii i ye ijuukpā si waati keeke i tā ɲa, Ilaaɔ ilu didɔ fei, ɲɲu iyi í kpe ɲe ku ba i ne ikpē si amboe hai ne kɔɔɛ na saabui anu akā ɲɲe do Kirisi, ɲɲu takaei á jò i kɔ dee dee ɲa. ɲɲui á nɔ ku jò i leekl dim dim ɲa, nɔ ku mu ɲɲe gbugbā, i maà tɛkɛɛ hai si ideɛ ɲa. ¹¹ ɲɲui í ne yiiko hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankāanyi

¹² N̄ wa n kɔ ɲɲe ide keekeu ih̄e wai do sobii Silasi kpaasi ilu naane nwa. N̄ bi n mu ɲɲe gbugbā nɔ n nyisi ɲe iyi ideu ih̄e iyi i waa leekl si dim dim ɲau, didɔi Ilaaɔi do ntɔ.

¹³ Igbei in̄ei Jesu ɲa iyi í wa ilui Babilɔni, iyi Ilaaɔ í cica bei in̄e mɔ, wa ce ɲe fɔɔ, bɛɛbe mɔi Maaku iyi wa je bei amam si naane ku dasi, wa ce ɲe fɔɔ. ¹⁴ I ce ɲe fɔɔ do kubi jiiida ɲa.

Laakai akā ku wɛɛɔ in̄e iyi i je ti Kirisi fei ɲa.

Tia minjisia iyi Piee í kɔ

Piee í ce ña fɔɔ

¹ Amui Simɔɔ Piee amaace woo bei Jesu Kirisi.

Ñ kɔ ññe tiaa ihɛi, ññe iyi Jesu Kirisi, ññu iyi í je Ilaaɔ woo faaba nwa, í jò ì dasi naane ña na dee dee ku je. Naane iyi ì dasi ñau í ne beere bei ti awa mo.

² Didɔ do laakai ku sũ ku kɔɔ ññe si, si na iyi í jò ì mà Ilaaɔ do Jesu Lafɛe nwa ña.

Kukpe do kucicai Ilaaɔ

³ Yiiroi Ilaaɔ í mu nwa bukaatai mii iyi à bi fei ku ba kuwee nwa do kutɔɔ nwa ku maa bɔ waju. Nɔ í ce beebɛi si beí í jò à màa, ññu iyi í kpe wa ka ba ikpɛ si amboee do si jiida ku je. ⁴ Beebɛi í ce nwa kuwã nla nla ilu beere ña. Kuwã ñau aa jò í ye bei ññu takae í ye nɔ í saa kuce laalɔ sãmi ña iyi í wa si andunya na bine. ⁵ Na ññu, í ce kookaai í kɔɔsi isene jiida si naane ku dasi ññe, nɔ si isene jiida í kɔɔsi kumã, ⁶ nɔ si kumã í kɔɔsi gaya, nɔ si gaya í kɔɔsi temua, nɔ si temua í kɔɔsi beerei Ilaaɔ ku mà, ⁷ nɔ si beerei Ilaaɔ ku mà í kɔɔsi jiida ku cea ñje, nɔ si jiida ku cea ñje í kɔɔsi kubi. ⁸ Bii mii ñau be à wa si ñe nɔ wa kɔɔsi, aa jò í ya maa ce kookaai sí ice ññe, nɔ ice ññeu ku ne aranfaani ku ba í mà Lafɛe nwa Jesu Kirisi ña. ⁹ Amma ine iyi kù ne mii ñau be í yei bei feeju, walakɔ bei ine iyi ijue kù waa dɔ, nɔ kaa ye ilu ku jl. Nɔ í gbɛje iyi ññu í má hai si dulum dii takoe.

¹⁰ Na ññu, ññe inem ña, í kɔɔsi himma ku ba í mà sãa sãa iyi Ilaaɔ í kpe ñe nɔ í cica ñe, domi bii ì waa ce beebɛ ña, í kaa dasi dulum ajɔ kãma ña. ¹¹ Beebɛi aa jò í lɔ do beere ña si bomma hai tã Lafɛe woo faaba nwa Jesu Kirisi.

¹² Na ñoi í ce n kaa n gbɛjɔ ku ye ñe gigii mii ñau ihɛ, baa do iyi ì màa tã ña, nɔ ì waa leekɔ dim dim si ntɔ iyi ì waa mu nsei ihɛ ña. ¹³ Ntɔ ntɔ, waati iyi ñ wee si hunde, ñ ne n ya n maa n ye ñe gigii ku ba í ya maa wɔ njoo si ña. ¹⁴ Ñ wa n fɔ beebɛi si na iyi í jò ñ mà iyi kaa kpe má an jò arau ihɛ, si bei Lafɛe nwa Jesu Kirisi í sɔm. ¹⁵ An ce kookaai n sɔ ñe yaasee ku ba í yɔkɔ í ye gigii mii ñau do ajɔ fei ña si anyii ikum.

Ine ña iyi à ye amboei Kirisi

¹⁶ Do ntɔ, a kù waa too si ará iyi ine ña à waa kpa do bisi ñña, si waati iyi à jò ì mà gbugbã Lafɛe nwa Jesu Kirisi ña do kunyie wa. Amma awa taka nwa mɔ à ye kulae do iju nwa ¹⁷ nɔ à gbɔ imui Ilaaɔ Baaba waati iyi í fɔ hai lele í ni, ine ihɛi í je ama akãm iyi ñ bi jiida, siei inɔ didɔm fei í ya wa. Waati ññu Ilaaɔ, ilu amboe nla nla, í nyisi beerei Kirisiu do amboee. ¹⁸ Si anyie, à nyi à gbɔ imui Ilaaɔ wa má hai lele si waati iyi awaɔ ña à wa si antai geete kumáú.

¹⁹ Beebɛ mɔi naane nwa í kɔɔsi si ideí walií ñau. Í jò í de sie itf ña, domi í yei bei fitila iyi wa má inya si ilu kuku hee iju koo máɔ nɔ Jesu, ññu iyi í ye bei andaiyai daakɔ, ku má inya si idɔ ññe. ²⁰ Sinte, í jò í mà iyi ihɛ ña, iyi ideí walií gɔ kù wɛe si kukɔi ideí Ilaaɔ iyi ine gɔ á tuse ndee bei í bi*, ²¹ domi ideí walií gɔ kù wɛe iyi ine gɔ í ce do idɔbii ññu takae, amma ine ña à ya sisi ideí Ilaaɔi si bei Hundee í nyisi ña.

* **1:20** iyi ine gɔ á tuse ndee bii í bi Yaasee ideu be á yɔkɔ ku je má, iyi ine gɔ í kɔ do arae.

2

Woo kəsi cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Zudu 4-13)

¹ Walii ilu ibo ŋa à wɛɛ wo si inɔi inɛ ŋau. Bɛɛbɛ mɔi woo kəsi cio ilu ibo ŋa aa faata wa si anini nɛɛ. Aa naaɔ kukəsi ibo wa do bisi, iyi á ce inɛ ŋa nfe, nɔ aa kəsi Lafɛɛ iyi í ya ŋa. Bɛɛbɛi aa faa ara nɛɛ nfe ku ce anu akā. ² Inɛ nkɔi á too daa laalɔ nɛɛ, nɔ na iri nɛɛ inɛ gɔ ŋa aa bu kpāai ntɔ. ³ Na bine nɛɛ aa jɛ nɛ taki do ide ŋa iyi aɲa taka nɛɛ à waa lasabu. Amma hai ku kpɛ woo kiiti nɛɛ í tã sɔɔlu ku kiiti nɛɛ. Nɛɛ mɔi á ce ŋa nfe nɔ kaa kpɛ mɔm.

⁴ Baa amaleka ŋa iyi à ce dulum wo, Ilaaɔ kù jò ŋa, amma í tale si ŋa si isa nla nla. Tengɛ bɛi à waa mu ŋa si ilu kuku hee aɲi kiiti. ⁵ Ilaaɔ kù nɔ kù jò inɛi tako ŋau mɔ waati iyi í jò iɲi nlaui í jɛ inɛi andunya ŋa iyi a kù mà bɛɛɛɛ, amma Nowee, nɛɛ iyi í ce waazoi ide ntɔui í faaba do amanɛ mɛɛjɛ gɔ ŋa. ⁶ Si anyiɛ í nyi í yɛ taalei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ ŋa mɔ má, nɔ í kpa ŋa do ina. Iyi bɛu bɛi í jɛ sɛɛda na inɛ laalɔ ŋa iyi aa na a naa. ⁷⁻⁸ Amma í nya Lɔtu inɛ jiida iyi í wa si inɔi inɛ laalɔ ŋau. Í nyaai si na iyi í jò í ya nɛ inɔ ku fɔ na daa bututu nɛɛ, nɔ iju iyi wa má fei laalɔ iyi wa yɛ do iyi wa gbɔ wa bitandi idɔ dee deɛ. ⁹ Bɛɛbɛ mɔi Aɔ Lafɛɛ í mà bɛi á ce ku faaba inɛ ŋa iyi à mà bɛɛɛɛ si wahala. Í nɔ í mà bɛi á mu inɛ laalɔ ŋa ku wahala ŋa si aɲi kiiti. ¹⁰ Inɛ ŋa iyi à waa ce kubi nfe nfei ara nɛɛ nɔ à donda yiikoi Ilaaɔ, wahala nɛɛ á caa.

Woo kəsi cio ilu ibo ŋau à jɛ ilu wɔkɔ yaamɔ ŋa do woo tɔɔ fufu ŋa iyi a kù waa ce nɔi ilu yiikoi lele ŋa ku bu. ¹¹ Baa amaleka ŋau, aɲa iyi à re ŋa do gbugbã do yiiko ntɔ ntɔ, a kù waa yɛ taalei ilu yiikoi lele ŋau hee má jɛ a bu ŋa si wajui Aɔ Lafɛɛ. ¹² Amma inɛ ŋau à ya maa yaako mii iyi a kù mà. À yɛi bɛi inɛi sako ŋa iyi a kù nɛ lasabu kãma, nɔ aa ce nfei bɛi inɛi sako ŋau iyi à bí ku ba a mu ŋa a kpa ŋa. ¹³ Laalɔ iyi à cea inɛ nɛi aa sã nɛɛ. Inɔ didɔ nɛɛ fei si inaabo nɛi í ya wa baa bii dasã nkɔi. Baa waati iyi inɛɔ ŋa í tɔtɔɔ í waa jɛ ijei Lafɛɛ aɲi ŋa, à ya maa ce daa laalɔ nɛi nɔ a maa nɛ si inɔ didɔ. À yɛi bɛi angudã kuwee ŋa iyi à nɛ leebu do riisi. ¹⁴ Iju nɛɛ fei si abo kaafe nɛi í ya wa, dulum ci ya to ŋa. À ya mu inɛ ŋa iyi a kù waa leekɔ dim dim do taa. Idɔ nɛɛ í nɛ dɔnɛi bine. Ilaaɔ í ceekɛ ŋa. ¹⁵ À jò kpāai jiida nɔ à nyɔ. À too kpāai walii Balamu, amai Bɛɔɔ, nɛɛ iyi í bi ribai laalɔ ku jɛ. ¹⁶ Amma Ilaaɔ í fɔ siɛ ide na kuraraɛ. Ntɔi, gbankɛɛ iyi ci ya fɔ ide, Ilaaɔ í jò í baa ide ku fɔ bɛi amanɛ nɔ í leekɔ ide hai nɛ yaasei waliuu.

¹⁷ Inɛ ŋau, à yɛi bɛi isɔ hai nɛ inyi walakɔ bɛi iɲi iyi í dũ nɔ kaa rɔ si na iyi í jò fufu wa taleɛ. Ilaaɔ í ce nɛɛ sɔɔlui bi ku wa si ilu kuku nla nla. ¹⁸ À waa fɔ idei fufu ku tɔɔ iyi kù nɛ iri. À waa fa inɛ gɔ ŋa do bine ikā ikāi mii iyi lafɛɛ ŋa à nɛ si idɔ nɛɛ ŋa ku ba a mu ŋa do taa. Inɛ ŋau, do wahalai à ba à gbã wa hai bi inɛ ŋa iyi à wa si kurarau. ¹⁹ Inɛ ŋa iyi à ba à mu ŋau, à ya ce nɛɛ kuwãi ara ku nɛi, amma aɲa taka nɛɛ à jɛ arui daa ŋa iyi wa bɔɔ ŋa nfe ku ce, domi inɛ fei í jɛ arui mii iyi í kãmiaɛ. ²⁰ Ntɔi, inɛ ŋa iyi à jò laalɔ ku cei andunya si na iyi í jò à mà Lafɛɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi, bii à nyi à jò laalɔ ku ceu í mu ŋa má í kãmia ŋa isɛ gbeejisia, kuwɛi tako nɛɛ á tia do ti ankãnyuu. ²¹ Á tia nɛɛ bii í jɛ a kù mà kpāai ntɔ wo do iyi à mà tã nɔ à toa woodai Ilaaɔ iyi à na ŋau anyi. ²² Mii iyi í ba ŋau bɛ wa nyisi iyi mɔndau ihɛ í jɛ ntɔ. Mɔndau í ni, aja í nyi í koo wa fa itue má. À ya ni má, kusɔɔ iyi à wɛ í nyi wa bimbili si pɔkɔɔ má.

3

Lafɛɛ á nyi wa si bei í ce kuwã

¹ Inɛ baakɔɔm ɲa, tia minjisiam wee iyi ñ kɔ nɲɛ. Si tia sinteu do minjisiau fei ñ wa n de n jɪ lasabu jiida nɲɛ do kukɔsi ɲa iyi ñ wa n ye ɲɛ gigi. ² Ñ bi í ye gigi ide iyi walii kumá ɲau à fɔ wo, do woodai Lafɛɛ woo faaba iyi woo bɛ nɲɛ ɲa à sisi nɲɛ. ³ Sintɛ, ñ bi í mà ɲa iyi si waatii ankãanyi inɛ gɔ ɲa aa na a maa nɛ si idɔɔbi ɲa. Nɔ aa yaako ɲɛ ⁴ a maa ni, Kirisi í ce kuwã í ni nɲu á nyi wa, mà iboi. To, iwoi í wa. Kù waa nyi wa má, domi hai waati iyi bala nwa ɲa à ku, mii fei í wɛɛi bei hai sintɛi andunya ku taka. ⁵ Amma mii akãi ɲau à gɛɛɛ na kance. Mii iyi à gɛɛɛ wee. Waati iyi Ilaaɔ í taka lele do ile, í taka ɲai do idei gɛɛɛ. Do ide ku fɔɛi í nyaɔ ile hai si inɔ inyi nɔ í fɛɛɛɛ do inyi. ⁶ Nɔ si anyiɛ, do ide kufɔɛui í kpaɔ irii andunyai tako si waati iyi í jò inyi í je mii fei. ⁷ Lele do ile iyi í wɛɛ nsei, do ide akãu bei Ilaaɔ á kpa ɲaɔ, amma bɛɛɛi do inai á je. Wa mu ɲai titã hee koo toɔ aɔɔ iyi á kiiti inɛ ɲa iyi á kù mà bɛɛɛɛ nɔ á ce ɲa nfe.

⁸ Amma inɛ baakɔɔm ɲa, i maà jò í gɛɛɛ mii akãu ihɛ ɲa, iyi aɔɔ akã í yɛa Ilaaɔi bei adɔ dubu, nɔ adɔ dubu í yɛai bei aɔɔ akã. ⁹ Aɔ Lafɛɛ ci ya jò idei kuwãe iyi í jilɛu ku kpɛ ideu ku kɔɔ si bei inɛ gɔ ɲa à waa tamaa. Amma wa temua nɲɛi, domi kù bi baa inɛ akã ku ce nfe. Í bi mɔm ku je inɛ fei ku kpaasi idɔ.

¹⁰ Do nɲu fei, aɔɔi Lafɛɛ á naai bei ile. Si aɔɔ nɲui, lele á kpa iri do iba nla nla. Mii iyi í wa bɛ fei, á yɔ si ina nɔ ile do mii iyi í wa si fei á kpa iri. ¹¹ Na nɲu, si bei mii ɲau fei á ce nfe bɛɛɛɛ, í jò í mà sãa sãa ɲa zaka bei í sɪa isɛɛɛɛ nɲɛ ku maa má nɔ í mà bɛɛɛɛi Ilaaɔ ɲa. ¹² Nɔ í maa degbe aɔɔu ɲa í maa ce kookaai ku ba ku naa ɲya ɲya. Si aɔɔ nɲui ina á ce nfei lele, nɔ mii iyi í wa si fei ku yɔ do inya gbãa nla nla inau. ¹³ Amma Ilaaɔ í ce kuwã nɲu ku ce lele do ile fei titɔ bii dee dee ku je á wa. Nɲui à waa degbe.

¹⁴ Na saabu nɲu, inɛ baakɔɔm ɲa, si bei í waa degbe aɔɔu, í ce kookaai Lafɛɛ ku na ku ba ɲɛ si laakai ku sũ, riisi do kurara ku maà wa si ɲɛ. ¹⁵ I doo temuai Lafɛɛ nwa bei kpãai faaba nɲɛ, si bei Pɔlu baakɔɔ nwa í kɔ nɲɛ do bisii iyi Ilaaɔ í muaa. ¹⁶ Ideu ihɛi í kɔ si tia iyi í kɔ fei tengi bii wa fɔ idei mii ɲau ihɛ. Si tiaɛ ɲau bii gɔ ɲa í wɛɛ iyi í gaabu ku gbɔ, nɔ hai mà ɲa iyi á kù waa leekɪ si dim dim à ya maa beje yaasei ideui, si bei à ya maa ce do mbɔi kukɔi idei Ilaaɔ gɔ ɲa. Bɛɛɛɛi à waa faa ara ɲa nfe ku ce.

¹⁷ Amma inɛ baakɔɔm ɲa, í mà ideu tã ɲa. Na nɲu, í ce laakai ara nɲɛ ku ba kurarai inɛ ɲa iyi á kù mà bɛɛɛɛi Ilaaɔ ku maà jò í yaa hai si kpãa jiida iyi í waa leekɪ si dim dim ɲa. ¹⁸ Amma didɔi Lafɛɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi ku maa kɔɔsi si ɲɛ, nɔ kumá iyi í nɛ si gãmɛɛ ɲa ku kɔɔsi ku maa koo. Nɲui í je ilu amboe hai nsei hee do aɔɔ fei. Ami.

Tia sinte iyi Zãa í kò

Jesu, n̄ju iyi à ya kpe Ideu, n̄juí í je icui kuwɛɛ

¹ À waa kò n̄je si ideí Jesu, n̄ju iyi í wɛɛ hai sintei mii fei. N̄juí í je Ideu, nò í je icui kuwɛɛ má. À gbò ideɛ, nò à yɔɔ do iju nwa, à cɔɔ do laakai, nò awò nwa í luu. ² Waati iyi kuwɛɛu í faata wa à yɔɔ, n̄joi í jò à waa je seɛdaɛ, nò à waa sisi n̄je ideí kuwɛɛ hai tã iyi í tako í wa bi Ilaaɔ Baaba wo, nò wee nsei í nyisi wa. ³ Iyi à ye do iyi à gbò, n̄juí à waa sisia in̄je m̄ò ku ba awaɛ n̄ja ka ne anu akã, nò anu akã iyi à n̄eu à n̄soi do Ilaaɔ Baaba do amaɛ Jesu Kirisi. ⁴ À kò n̄je tiau ih̄ei ku ba inò didi awa fei ku kò.

Ilaaɔí í je inya kumá

⁵ Laabaau iyi à gbò hai bi Jesu Kirisi, nò à waa sisi n̄je wee. Ilaaɔí í je inya kumá, ilu kuku kãma kù wa sie. ⁶ Bii à ni à n̄e anu akã do n̄ju nò à bei à waa ne si ilu kuku, à waa sò iboi à kù waa ce kookoosui ntò. ⁷ Amma bii à waa n̄e si inya kumá, si bei Ilaaɔ takae í wa si inya kumá, aa ka n̄e anu akã awa duusò, nò n̄jei Jesu amaɛ á jò ka má hai si dulum fei.

⁸ Bii à ni a kù n̄e dulum, à waa sɔa ara nwa iboi, nò ntò kù wa si wa. ⁹ Amma bii à ce tuubai dulum du wa, Ilaaɔ ilu naanei, n̄ju iyi í ya ce dee dee, á kpa ideí dulum du wa nò ku jò ka má hai si laalò ku ce nwa fei. ¹⁰ Bii à ni a kù ce dulum à waa ce Ilaaɔ ilu iboi, nò ideɛ kù wa si wa.

Kirisi wa sobi wa

2

¹ In̄je amam n̄ja, n̄ kò n̄je ideu ih̄e wai, ku ba i màà ce dulum n̄ja. Amma bii in̄e go í ce dulum, à ne in̄e go iyi á tɔɔ nwa suuru bi Ilaaɔ Baaba, n̄juí í je Jesu Kirisi in̄e dee deeu. ² N̄ju takae í ce kuweei araɛ ku ba ku kpa ideí dulum du wa, amma kù je ti awa akã, do ti in̄ei andunya fei.

³ Bii à waa jirima woodaɛ, si b̄eɛbei aa ka mà iyi à màa. ⁴ Bii in̄e go í ni n̄ju í màa, nò kù waa jirima woodaɛ, laf̄ɛɛ ilu iboi, ntò kù wa sie. ⁵ Amma in̄e iyi wa jirima ideɛ, siei kubii Ilaaɔ í ya kò do ntò. Mii iyi á jò ka mà iyi à n̄e anu akã do n̄ju wee. ⁶ In̄e iyi í ni n̄ju í n̄e anu akã do n̄ju, laf̄ɛɛ í n̄e ku maa nei bei Jesu takae í n̄e.

Wooda tit̄s

⁷ In̄je baakòom n̄ja, kù je wooda tit̄s n̄ kò n̄je. Wooda nwoi, iyi í n̄e hai sinte wo n̄ja. Wooda nwou, n̄juí í je ide iyi í tako í gbò tã n̄ja. ⁸ Do n̄ju fei, wooda iyi n̄ wa n̄ kò n̄jeu ih̄e, in̄e n̄ju wooda tit̄s, nò à waa ye nt̄ei si Kirisi do si in̄je taka n̄je, domi ilu kuku wa sekeɛ, nò inya kumá ntò wa daana.

⁹ In̄e iyi í f̄ò wa ni n̄ju í wa si inya kumá nò í cé kpaasie, si ilu kukui í wa hee nsei. ¹⁰ In̄e iyi í bi kpaasie, laf̄ɛɛ í wa si inya kumá, nò nkãma kù wɛɛa iyi á dasie dulum *. ¹¹ Amma in̄e iyi í cé kpaasie, si ilu kukui í wa, si ilu kukuu m̄oi í nò wa n̄e si. Kù mà bii wa b̄ò, domi ilu kukuu í dasie f̄eju.

¹² N̄ kò n̄je wai, in̄je amam n̄ja, si na iyi í jò Ilaaɔ í nya dulum du n̄je na irii Jesu. ¹³ N̄ kò n̄je wai, in̄je baaba n̄ja, si na iyi í jò í mà in̄e iyi í wɛɛ hai sinte n̄ja. Nò n̄ kò n̄je wai, in̄je awaasù n̄ja, si na iyi í jò í je Seetam in̄e laalòu igù n̄ja.

* **2:10** iyi á dasie dulum Si tiai ideí Ilaaɔ go n̄ja à ni, “iyi á dasiò in̄e go dulum”.

14 Ñ kò nɛɛ má, iɛɛ amu ɛa, si na iyi í jò ì mà Ilaaḍ Baaba ɛa. Nò ñ kò nɛɛ má, iɛɛ baaba ɛa, si na iyi í jò ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ɛa. Nò ñ kò nɛɛ má, iɛɛ awaasũ ɛa, si na iyi í jò ì nɛ gbugbā ɛa, nò idei Ilaaḍ í wa si ɛɛ, nò ì je Seetam inɛ laalɔu igũ ɛa.

15 I maà ti i bi andunya ɛa do mii ɛa iyi à wa si andunya. Inɛ iyi í bi andunya, kubii Ilaaḍ Baaba kù wa siɛ, 16 domi mii iyi í wa si andunya fei, hai kubi nfe nfei amanɛ, do kòdɛɛi mii iyi iju wa ye, hee do faau ku ce, gɔgɔɛ gɔ kù waa naa hai bi Baaba, bii kù je hai si andunya. 17 Andunya í nò wa tā mbe do binɛɛ, amma inɛ iyi wa ce idòɔbii Ilaaḍ á maa wɛɛi hee do aɔɔ fei.

Mbɛɛi Kirisi

18 Iɛɛ amam ɛa, kòɔi andunya í maai wa. Si bei ì gbɔ ɛa à ni inɛ gɔ iyi í je mbɛɛi Kirisi á naa, weɛ nsei, mbɛɛi Kirisi nkɔɔ í to wa. Nɔi í jò à mà iyi kòɔi andunya í maai. 19 Mbɛɛ ɛau, hai si inò nwai à fita, amma a kù je inɛ nwa ɛa, domi bii à je inɛ nwa ɛai wo aa wa inò nwa. Amma à fita ku ba ka mà iyi kāmā nɛa kù je inɛ nwai wo do ntɔ.

20 Amma iɛɛ ì ba Hundei Ilaaḍ hai bi inɛ kumáú ɛa, nɛɛɛi í jò iɛɛ fei ì nɛ kumáú ɛa. 21 Bii ñ kò nɛɛ, kù je a ni í kù mà ntɔ ɛa, amma si na iyi í jò ì mà ɛai, ì nò ì mà ɛa iyi ibo kāmā kaa yakò ku fita hai si ntɔ.

22 Yooi í je woo sɔ ibo bii kù je inɛ iyi í ni Jesu kù je Kirisi. Lafɛɛ, mbɛɛi Kirisii iyi wa kòsi Baaba do Ama aɔɔ. 23 Ntɔi inɛ iyi í kòsi Ama, kù nɛ Baaba. Inɛ iyi í gba Amau í nɛ Baau moi.

24 Iɛɛ mɔ, ide iyi í gbɔ hai sɛntuɛ i jò ku wa si idò nɛɛ. Bii í wa si idò nɛɛ aa nɛ anu akā ɛa do Ama do Baau. 25 Kirisi í ce nwa kuwā. Kuwā iyi í ce nwau, nɛɛɛi í je kuwɛɛ hai tā.

26 Iyi ñ kò nɛɛu ihɛ, ñ kò wai na inɛ ɛa iyi à waa bi a dasi ɛɛ kurara. 27 Amma iɛɛ, Hundei Ilaaḍ iyi Kirisi í na nɛɛu, í wa si ɛɛ. Na nɛɛu, í kù nɛ bukaatai inɛ gɔ ku kò nɛɛ si cioi ngɔgɔ, domi Hundeu wa kò ɛɛ si cioi mii fei iyi í je ntɔ, ibo kù wa si. Na nɛɛu, í jò ì nɛ anu akā do Kirisi ɛa, si bei Hundei Ilaaḍ í nyisi ɛa.

28 Nsei, iɛɛ amam ɛa, í jò ì nɛ anu akā do Kirisi ɛa, ku ba aɔɔ iyi á faata wa ka nɛ idò ku buba, nò anyɔ ku maà mu wa si wajue sí aɔɔ iyi á nyi wau. 29 Si bei ì mà ɛa iyi Kirisi í je dee dee, í jò ì mà ɛa iyi inɛ iyi wa ce dee dee fei amaɛi.

Amai Ilaaḍ ɛa

3

1 I cò kubi nla nla iyi Ilaaḍ Baaba í bi wa, hee à waa kpe wa amaɛ ɛa. Nò ntɔi bɛɛɛɛi à je. Nɔi í jò inɛi andunya ɛa a kù mà wa domi a kù mà Ilaaḍ mòm wo.

2 Iɛɛ baakòɔm ɛa, si nsei à je amai Ilaaḍ ɛa, amma a kù mà beirei aa ka na ka je ala. Do nɛɛu fei, à mà waati iyi Kirisi á na ku faata wa aa ka jòɔ, domi aa ka yòɔ bei í ye. 3 Inɛ iyi wa cò kpāai ideu ihɛ fei, wa ce kookaai ku ba ku má bei Kirisi mɔ í má.

4 Inɛ mɔ iyi wa ce dulum fei, wa kua woodai Ilaaḍi, domi dulum wooda ku kuai. 5 Ì mà ɛa iyi Jesu, nɛɛɛɛi kù ce dulum, í naai ku nya dulum dii amanɛ ɛa. 6 Na nɛɛu, inɛ iyi í wɛɛ do nɛɛu fei ci ya maa mɔsi dulum ku ce. Amma inɛ iyi wa ce dulum, lafɛɛ kù yòɔ, kù nò kù màa.

7 Iɛɛ amam ɛa, í maà ti í jò inɛ gɔ ku ði iju nɛɛ. Inɛ iyi wa ce mii iyi í je dee dee, inɛ dee deei, si bei Jesu takae í ye. 8 Inɛ iyi í ya maa mɔsi dulum ku ce, inɛi Seetam nii, domi hai sintei Seetam wa ce dulum. Na nɛɛi í jò Jesu, amai Ilaaḍ, í naa ku kpaò icei Seetam.

⁹ Ine iyi í je amai Ilaaḍ fei, ci ya maa m̄asi dulum ku ce, domi kuw̄eei Ilaaḍ í wa sīe. Kaa ȳok̄o ku maa ce dulum, domi í je amai Ilaaḍ. ¹⁰ Nsei, aa ka ȳok̄o ka mà ine ḡa iyi à je amai Ilaaḍ ḡa do ine ḡa iyi à je ti Seetam. Ine iyi kù waa ce mii iyi í je dee dee fei, do ine iyi kù bi kpaasīe, kù je ti Ilaaḍ.

Ka bi nje

¹¹ Ide iyi ì gb̄o hai sinte ḡa, ḡui í je ka bi nje, ¹² n̄o ka maà ye bei Kāe inei Seetam ine laal̄o, ḡui iyi í kpa if̄ōe. Na mii í ce í kpāa. Í kpāa si na iyi í j̄o kucee í je laal̄o, n̄o ti if̄ōe í je jiida.

¹³ Ine inem ḡa, bii inei andunya ḡa à cé ḡe, i maà j̄o ku mu ḡe biti. ¹⁴ À mà iyi à kua ikui, n̄o à l̄o si kuw̄ee si na iyi í j̄o à bi kpaasi nwa ḡa. Ine iyi kù ne kubi, si ikui í wa. ¹⁵ Ine iyi í cé kpaasīe fei, woo kpa inei. Ine taka ḡe ì n̄o ì mà ḡa iyi woo kpa ine ci ya ne kuw̄ee hai tā. ¹⁶ À mà bei kubi í ye si na iyi í j̄o Kirisi í na kuw̄ee na iri nwa. Na ḡui, awa m̄o ka na kuw̄ee nwa na irii kpaasi nwa ḡa. ¹⁷ Bii ine ḡo í ne amani si andunyu ih̄e, n̄o í ye kpaasīe í wa si are n̄o í toaa anyi, beirei kubii Ilaaḍ á ce ku wa si ineu be. ¹⁸ Ine amam ḡa, i maà j̄o ka bi nje do ide ku f̄i gele ḡui ak̄a, amma ka bi nje do nt̄o do si kuce.

Laakai ku s̄u si wajui Ilaaḍ

¹⁹⁻²⁰ Bii ido nwa wa ye taale nwa aa ka mà iyi à je ti nt̄o na kookoosu jiida ḡa iy à waa ce, n̄o laakai nwa á maa s̄ui bi Ilaaḍ, domi à mà iyi Ilaaḍ í re ido nwa, í n̄o í mà mii fei. ²¹ Na ḡui, ine baak̄ōm ḡa, bii ido nwa kù waa ye taale nwa, à ne laakai ku s̄u bi Ilaaḍ. ²² N̄o mii iyi à t̄ōe fei á mu nwa wai, domi à waa jirima woodae n̄o à waa ce mii iyi á d̄oaa si. ²³ Woodaeu wee, ka dasi irii amae Jesu Kirisi naane, n̄o ka bi nje si bei í j̄ile nwa. ²⁴ Ine iyi wa jirima woodai Ilaaḍ ḡa, í wa si Ilaaḍi n̄o Ilaaḍ m̄o í wa si laf̄ēe. Hundēe iyi í mu nwa, ḡui í j̄o à mà iyi í wa si wa.

Hundei Ilaaḍ do hundei mb̄ēe

4

¹ Ine baak̄ōm ḡa, i maà ya naane ine ḡa iyi à ya ni aḡa à ne Hundei Ilaaḍ fei, amma í c̄o yaase ḡa mà à je ti Ilaaḍ nt̄o nt̄o, domi walii ilu ibo ḡa à waa k̄ōi si andunyu ih̄e. ² Yaase bei aa ȳok̄o i mà ine ḡa iyi à ne Hundei Ilaaḍ ḡa wee. Ine iyi í j̄esi iyi Jesu Kirisi í baa í je amane do nt̄o fei, laf̄ēe í je ti Ilaaḍ. ³ Ine iyi kù j̄esi iyi Jesu í baa í je amane do nt̄o, laf̄ēe kù je ti Ilaaḍ, ti mb̄ēeí Kirisii. Mb̄ēeí Kirisii ì gb̄o à ni wa naa ḡau, wee í to wa si andunya tā m̄om.

⁴ Ine amam ḡa, ì je ti Ilaaḍ ḡa, ì n̄o ì k̄amia walii ilu ibo ḡau tā ḡa, domi ine iyi í wa si ḡe í ne gbugb̄a í re ine iyi í wa si andunyu. ⁵ Ine ḡui ḡa ti andunyu à je, ḡōi í j̄o à waa f̄ō ide do bisii andunya, n̄o inei andunya ḡa à waa gb̄o ide ḡa.

⁶ Amma awa ti Ilaaḍi à je. Ine iyi í mà Ilaaḍ fei í ya gb̄o ide nwa, amma ine iyi kù je ti Ilaaḍ ci ya gb̄o ide nwa. Si bēebei aa ka ȳok̄o ka w̄ūa nt̄o do ibo.

Ilaaḍi í je kubi

⁷ Ine baak̄ōm ḡa, ì j̄o ka bi nje, domi kubi wa naai hai bi Ilaaḍ. Ine iyi í ne kubi, laf̄ēe amai Ilaaḍi, ì n̄o í mà Ilaaḍ. ⁸ Ine iyi kù ne kubi, laf̄ēe kù mà Ilaaḍ, domi Ilaaḍi í je kubi. ⁹ I c̄o bei Ilaaḍ í nyisi wa kubie. Í be ama ak̄ae wa si andunya ku ba ka ba kuw̄ee na irie. ¹⁰ Kù je awai à tako à bi Ilaaḍ amma ḡui í bi wa, n̄o í be amae wa ku ba ku je kuwee iyi á kpa dulum du wa.

¹¹ Ine baak̄ōm ḡa, bii bēebei Ilaaḍ í bi wa, í sla awa m̄o ka bi nje. ¹² Ine ḡo kù je Ilaaḍ aḡo ḡo, amma bii à bi nje, Ilaaḍ í wa si wa, n̄o kubie á k̄s̄ si ido nwa.

13 A mà iyi à wa sie nò n̄u takae í wa si wa, si na iyi í jò í mu nwa Hundee.
14 Awa m̀o à ye iyi Ilaaḍ Baaba í be amaε wa ku je woo faabai inei andunya ḡa,
à ǹo à waa je seεdaε. 15 Ine iyi í jesi iyi Jesu í je amai Ilaaḍ, Ilaaḍ í wa sie, ǹo laf̄e
m̀o í wa si Ilaaḍ. 16 Ǹo awa à mà kubi iyi Ilaaḍ í bi wa, ǹo à dasi kubi u naane.

Ilaaḍi í je kubi. Ine iyi í ne kubi í wa si Ilaaḍi, ǹo Ilaaḍ m̀o í wa sie. 17 Beεbe
kubie í k̄s si id̀o nwa, ku ba ka ne laakai ku s̄u si ajoyi kiitiyu, domi si bei Kirisi í
ye, beεbe m̀oi awa m̀o à ye si andunya. 18 Njo k̀u wa si kubi, amma kubi iyi í
k̄s í ya lele njoyi. Na n̄u, ine iyi í ne njo, kubi ci ya k̄s sie domi njoyi ijuukp̄ai wa
ce.

19 Awa à ne kubi domi Ilaaḍ í tako í bi wa. 20 Bii ine g̀o í ni n̄u í bi Ilaaḍ ǹo í
cé kpaasie, ilu iboi, domi ine iyi k̀u bi kpaasie iyi wa ye, kaa ỳk̀o ku bi Ilaaḍ iyi
k̀u wa ye. 21 Kirisi í na wa woodau ih̄e í ni, ine iyi í bi Ilaaḍ á bi kpaasie m̀o.

Andunya ku k̄amia

5

1 Ine iyi í dasi naane iyi Jesu í je Kirisi, laf̄e amai Ilaaḍi, ǹo ine iyi í bi Baa
í bi Ama m̀oi. 2 Bii à bi Ilaaḍ ǹo à waa jirima woodae, n̄ui á j̀o ka mà iyi à bi
amai Ilaaḍ ḡa m̀o. 3 Ilaaḍ ku bii í je woodae ḡa ku jirima. Woodae ḡau a k̀u ǹo
a k̀u gaabu. 4 Nt̀o nt̀o, amai Ilaaḍ baa yooma fei í ya k̄amia andunya. Naane ku
dasi nwai á j̀o ka k̄amiad andunya. 5 Yooi í k̄amia andunya bii k̀u je ine iyi í dasi
naane iyi Jesu í je amai Ilaaḍ.

Seεda iyi à jea Jesu Kirisi

6 Jesu Kirisii í je ine iyi í naa do inyi do nje. K̀u naa do inyi n̄u ak̄a, amma do
njei aj̀o. Hundei Ilaaḍ takae wa je seεdaε, domi n̄ui í je nt̀o. 7 Woo je seεda ḡau
aḡa meetai à weε*. 8 Aḡa wee, Hundei Ilaaḍ, do inyi, do nje. Aḡa meeta ḡau à
ce anu ak̄a. 9 Awa, à ya ka jesi seεdai amane ḡa, amma seεdai Ilaaḍ í la í re beεbe,
ǹo n̄u m̀oi í je seεda iyi í jea amaε. 10 Ine iyi í dasi amai Ilaaḍ naane, í ne seεdau
si id̀oε. Ine iyi k̀u dasi naane, í ce Ilaaḍ ilu iboi, domi k̀u jesi seεda iyi Ilaaḍ í jea
amaε. 11 Seεdau wee, Ilaaḍ í mu nwa kuweε hai t̄a. Kuweεu, í wa si amaε. 12 Ine
iyi í ne Amai Ilaaḍ, í ne kuweε. Ine iyi k̀u ne Amau k̀u ne kuweεu.

Kuweε hai t̄a

13 Ǹo k̀o n̄e iyi ih̄e wai, in̄e iyi í dasi irii amai Ilaaḍ naane, ku ba í mà iyi í ne
kuweε hai t̄a ḡa. 14 À ǹo à ne naane iyi bii à t̀oε ng̀oḡo iyi í je ti id̀oεbie, á gb̀o
nwa. 15 Ǹo si bei à mà iyi wa gb̀o kut̀oε nwa, à mà kam kam iyi mii iyi à t̀oε fei,
tu wai t̄a.

16 Bii ine g̀o í ye kpaasie wa ce dulum iyi k̀u je ti iku, k̀u ce kut̀oε ǹo Ilaaḍ á
muaa kuweε. Amma dulum g̀o í weε iyi í ya bí iku. Ǹk̀u ni ine g̀o ku ce kut̀oε
na n̄u. 17 Iyi k̀u je dee dee fei dulum nii, amma k̀u je fei nd̄eεi í je ti iku.

18 À mà ine iyi í je amai Ilaaḍ fei ci ya ce dulum ku maa m̀osi, domi Amai Ilaaḍ
wa degbeε, ǹo Seetam, ine laal̀u, kaa ỳk̀o ku ceaa ng̀oḡo.

19 À mà iyi à je amai Ilaaḍ ḡa, ǹo andunya fei í wa si gbugb̄ai ine laal̀u.

20 À ǹo à mà iyi Amai Ilaaḍ í naa, ǹo í mu nwa bisi ka mà Ilaaḍ ilu nt̀o. Ǹo à
weε do ilu nt̀o do saabui amaε Jesu Kirisi. Jesu Kirisiui í je Ilaaḍ ilu nt̀o, ǹo í je
kuweε hai t̄a.

21 In̄e amam ḡa, í fèo iw̄e ku t̀oε ḡa.

* 5:7 Si tia nwo g̀o ḡa, k̀oεi is̄ei ideu mbe. Amma si tia nwo g̀o ḡa à ni, "... lelei Aḍ. Aḡa wee, Ilaaḍ Baaba do
Jesu iyi à ya kpe Ide, do Hundei Ilaaḍ. Aḡa meeta ḡau à je ine ak̄a. Ǹo seεda meeta m̀oi í wa si andunya."*

Tia minjisia iyi Zãa í kò

Fɔɔ

¹ Amu inɛ ngboi igbei inɛi Jesu ña, ñ cɛɛ fɔɔ, awɔ abo iyi Ilaaɔ́ í cica. Nɔ ñ cɛ amae ña mɔ fɔɔ, aña iyi ñ bi si kpāai ntɔu. Nɔ kù jɛ amu akāi ñ bi ña, amma hee do inɛ ña iyi à mà ntɔu fei à bi ñai. ² À bi ñai si na iyi í jò ntɔu í wa si idɔ nwa, á nɔ ku maa wɛɛi do awa do ajo fei. ³ Ilaaɔ́ Baaba do Jesu Kirisi amae a mu nwa didɔ do laakai ku sũ nɔ a ce araare nwa ku ba ka wɛɛ do ntɔ do si kubi.

Ntɔ do kubi

⁴ Ñ nɛ inɔ didɔ ntɔ ntɔ do iyi ñ gbɔ amae gɔ ña à waa nɛ si kpāai ntɔ, si bei Ilaaɔ́ Baaba í jile nwa. ⁵ Nsei abooyi, ide iyi ñ kɔɛ wau ihɛ kù jɛ wooda titɔ, amma iyi à nɛ hai sintei. Ñ wa n tɔɔɛi, i jò ka bi nje awa duusɔɔ ña. ⁶ Kubii í jɛ woodai Ilaaɔ́ ku jirima. Nñui í jɛ wooda iyi ñ gbɔ hai sintɛ ña, si nñui í s̄la í maa nɛ ña. ⁷ Woo wa inyii it̄i nkpɔ́ í fangaa si andunya, inɛ ña iyi a kù jɛsi iyi Jesu Kirisi í baa í jɛ amanɛ. Inɛ iyi wa ce bɛɛbɛ, woo wa inyii it̄i inɛi do mbɛɛi Kirisi. ⁸ Na nñu, i ce laakai ña í maà ti í nyɔ ribai icɛ nñɛ, i jò i jɛ baakɛ ña.

⁹ Inɛ iyi kù leek̄l si kukɔs̄ii Kirisi, nɔ í kɔɔsi tɛɛ, kù nɛ Ilaaɔ́. Amma inɛ iyi wa leek̄l si, í nɛ Baaba do Ama. ¹⁰ Bii inɛ gɔ ñ naa bi tu ñɛ, nɔ kù jɛ do kukɔsiu ihɛ, i maà gba lafɛɛ, nɔ í maà coo cenkā, ¹¹ domi inɛ iyi í coo cenkā, í nɛ ikpɛ si kuce laalɛu bei.

Idei ankāanyi

¹² Ñ nɛ mii nkpɔ́ ku s̄ɔ ñɛ, amma n kù bi n kɔ fei ndɛɛ si tia. Ñ bi n naa n yɛ ñɛi awae ña ka fɔ ide geɛlɔ geɛ, ku ba inɔ didɔ nwa ku kɔ. ¹³ Ifɔɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau, amae ña à cɛɛ fɔɔ wa.

Tia mεεtasia iyi Zāa í kɔ

Fɔɔ

¹ Amu inε ngboi igbei inei Jesu ηa, n̄ ceε fɔɔ, Gayusi, awɔ iyi n̄ bi jiida si kpāai ntɔ.

² Awɔ baakɔɔm, n̄ wa n̄ tɔɔ fei ndεε ku maa nεε dee dee, nɔ arae ku maa nε baani si bei hundee í ye. ³ Inɔm í d̄ɔ ntɔ ntɔ si waati iyi kpaaasi woo dasi Jesu naane gɔ ηa à naa nɔ à jε seeda si bei ntɔ í wa sie do si bei ì waa nε si ntɔu. ⁴ N̄ kù nε inε did̄ɔ gɔ iyi í la í re iyi n̄ gbɔ à ni amam ηa à waa nε si kpāai ntɔ.

Gayusi, ilu naane

⁵ Awɔ baakɔɔm, ì jε ilu naane si mii ηa iyi ì waa cea kpaaasi woo dasi Jesu naane ηa hee do kpaaasi woo dasi naane inε njoo ηau fei. ⁶ Inε ηau fei à waa jε seeda kubie si inɔi igbei inei Jesu ηa. Ce n̄ηa kosla si isεene n̄ηau si bei í s̄la inei Ilaaɔ ku ce, ⁷ domi na irii Jesu Kirisii à waa ce isεeneu, a kù nɔ a kù gba nkāma bi hai dasi naane ηa. ⁸ Na n̄ηu, í s̄la ka sobi amane dimi beεbe ηa, ku ba awa taka nwa ka nε ikpē awaɔ ηa si icεi ntɔu ku sisie.

Diotεfu do Demetiru

⁹ N̄ kɔa inei igbei Jesu ηa tia keeke gɔ, amma Diotεfu, n̄ηu iyi í bi ku jε woo cua n̄ηa, kù jesi idem. ¹⁰ Na n̄ηu, bii n̄ naa, an fɔ daa ηa iyi í nε, do bei wa má wa ide laalo. Kù jε baa iyi be n̄ηu akā, ci ya gba inε njoo woo dasi naane ηa. Bii inε gɔ ηa à bi à gba ηa m̄m í ya kɔi, nɔ ku lele ηa hai si igbei inei Jesu ηa.

¹¹ Awɔ baakɔɔm, maà too kuce laalo, bii kù jε kuce jiida. Inε iyi wa ce jiida, ti Ilaaɔi, amma inε iyi wa ce laalo kù mà Ilaaɔ.

¹² Inε fei, hee do ntɔ takae fei à waa jε seeda jiida ku jei Demetiru. Nɔ awa taka nwa mɔ à waa jε seeda jiida ku jεu, ì nɔ ì mà iyi seeda nwa í jε ntɔ.

Fɔɔi ankāanyi

¹³ N̄ nε mii nkpɔ ku s̄ɔε, amma n̄ kù bi n̄ kɔ fei ndεε si tia. ¹⁴ N̄ wa n̄ bi ka ye n̄jε bii í ce ajɔ minji ka fɔ ide geleɔ gele.

¹⁵ Laakai ku s̄u ku wεε do awɔ.

Kpaaasie ηa fei à ceε fɔɔ. Nɔ ì ce kpaaasi nwa ηau fei fɔɔ akā akā.

Tia iyi Zudu í kò

Zudu í ce ña fɔɔ

¹ Amu Zudu woo ce icei Jesu Kirisi, amu iyi ñ je ifoi Zaaki, amui ñ kò ññe tia u ihē wa, inje iyi Ilaaɔ Baaba í kpe. Í bi ñe, nò wa degbe ñe í je ti Jesu Kirisi ña.

² Ilaaɔ ku jò araaree do laakai ku sũ do kubi ku maa kɔɔsi si ñe.

Woo kɔsi cio ilu ibo ña

(Cɔ Píe 2, 2:1-17)

³ Inje baakɔɔm ña, ñ dasi idɔ wo ntɔ ntɔ n kò ññe tia wa, na ideí faabai awae ñau. Amma wee ñ ye í cem tilasi n kò ññe tia u ihē wa nsei n kɔɔ ññe si himma ku ba í jabu í maa leekí si kukɔsi ntɔ iyi à na inei Ilaaɔ ña gbakā akā hee do ajo fei. ⁴ Tilasii n kò ññe wa nsei si na iyi í jò ine laalɔ gɔ ña à lasi inɔ ññe do ile, anja iyi à waa kpaasi didɔi Ilaaɔ a ba a ceɔ daa sãmi ñña, nò a kɔsi Jesu Kirisi, ññu akā iyi í je ilaalu nwa do Lafɛe nwa. Hai tako takoi à kò ideí ijuukpā iyi ine ñau aa na a ye si ajoi kiituu.

⁵ Nò baa bii ñ mà fei nde sãa sãa ña, do ññu fei, ñ wa n bi n ye ñe gigi iyi si inoi inei Izireli ña iyi Aɔ Lafɛe í nya hai ilei Ezibiti, ine ña iyi a kù na a kù waa dasie naane í ce nfe ñña. ⁶ Nò ñ ye gígii amaleka ña mɔ iyi à donda bi ku wa ñña à kɔsi. Ilaaɔ í jò à ðí ñai si ilu kuku hee do ajo fei à waa degbeɔ ajoi kiiti nla nla. ⁷ Beɛbe mɔi inei Sodomu do inei Gomoo ña do ilu ña iyi à kaako ña à ya maa ce daa laalɔ bei amaleka ñau, inemakɔ do inemakɔ à ya maa sũɔ ñje. Na ñoi í jò à kpa irii ilu ñau do ina iyi ci ya ku, nò ññu be í jea ine ña seeda.

⁸ Do ññu fei, ine ña iyi à lɔ inɔ ññe ñau, à waa ce beɛbe. Faayi ñña í jò à waa dasi ara ñña daa sãmi ñau be. À donda yiikoi Ilaaɔ nò à waa bu inei lele ilu amboe ña. ⁹ Wee baa Miseli, ññu iyi í je ine ngboi amaleka ñau kù ce beɛbe. Si kakɔ iyi añaɔ Seetam à ce à waa ja si ikui Moizi kù je kù ye taalei Seetam hee ku buu, amma í sɔɔ í ni Aɔ Lafɛe á la sie. ¹⁰ Amma ine ñau, mii iyi a kù mà yaasee fei à ya buui. Nò baa mii ña iyi à mà bei meemu ña mɔ à ya mà, ññui í ya ce nfe ñña.

¹¹ Aa ye ijuukpā, domi tuubai Kaɛei à waa too, à dasi ara ñña kurara ku ba a ba fia bei Balamu í ce, nò à kɔsi Ilaaɔ bei Koree í ce nò à ce nfei ara ñña. ¹² Ine ñau í je sankala si jingau * ññeu, à waa ba ñe ku je do iju hai ne anyɔ, ara ññai à waa wo ngbe ngbe. À yei bei jji iyi í ðú nò kaa rɔ si na iyi í jò fufu wa talee. À yei bei jji iyi í da koko nò kù so, bei jji iyi à wuu do icãe í kú mam mam. ¹³ À yei bei tenku iyi wa tãngã do gbugbã. Si bei kutãngã ñou í ya fã inyi, beɛbe mɔi kucei iju hai ne anyɔ ñña í ya maa fangaa. À yei má bei andaiya iyi í kua kpãae, nò Ilaaɔ wa jile ñña ilu kuku nla nla hee do ajo fei.

¹⁴ Enɔku mɔ iyi í je taku mejesiai Adamu í ce walii na iri ñña í ni, Aɔ Lafɛe wee wa naa do amaleka kumáe ña bututu, ¹⁵ ku kiitiò ine fei nò ku ye taalei ine ña iyi a kù mà ñau na kuce laalɔ ñña fei do bei à dondae, do na ide laalɔ ña iyi ilu dulum ña à ya maa fɔaa. ¹⁶ Ine ñau, à ya maa gbagbai, nò nkãma kù wee iyi í ya sãa ñña si, bine ññai wa cua ñña. À ya maa tɔɔ fufui nò à ya maa lele ine ñai do ide didɔ ku ba a ba mii ndii lafɛe ña.

Bei woo dasi naane ña à ñe a ce

* **1:12** jingau ññeu Woo dasi naane ñau à ya tɔtɔɔ a maa je nò a maa jèɔ ijei Lafɛe. I cɔ tiai Kɔrenti I, 11:18-22.

17 Amma inɛ baakɔɔm ɲa, í sɪa i ye gigii ide iyi woo bei Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi ɲau à tako à fɔ wo. 18 À sɔ ɲe wo à ni, si waatii ankāanyi, woo yaako inɛ ɲa aa naa iyi a kù mà bèɛɛi Ilaaɔ, nɔ bine ɲjai a maa cua ɲja. 19 Anjai aa jò inɛ ɲa a ja a maa fɛɛɛ ɲje. Iyi à bi ɲjai aa ya maa ce, domi a kù nɛ Hundei Ilaaɔ. 20 Amma inɛ baakɔɔm ɲa, i ya maa mua ɲje gbugbā si naane iyi ì dasi Jesu ɲa, nɔ i ya ce kutɔ do gbugbāi Hundei Ilaaɔ ɲa. 21 Nɔ i leekɪ si kubii Ilaaɔ ɲa, i maa degbeò ajɔ iyi Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi á mu ɲje kuwɛɛ hai tã na araare ɲje iyi wa ce.

22 I ya ce araare inɛ ɲa iyi à waa sika sika ɲa. 23 Inɛ ɲa iyi aa yɔkɔ a ba faabau, i nya ɲa wa hai si ina ɲa. Inɛ ɲa iyi à gbe ɲau mɔ i ce araare ɲja, amma i ya ce laakai ɲa ku ba inɛ taka ɲje i maà dasi dulum du ɲa ɲa. I maà lu baa ibɔ ɲja ɲa iyi dulum du ɲa í riisi.

Saabui ankāanyi

24-25 Ilaaɔ ɲju akāi í je woo faaba nwa, ɲju iyi á yɔkɔ ku degbe ɲe i maà na i cuku ɲa, nɔ ku jò i naa si amboe ɲa do inɔ didɔ, taale ku maà wa si. Amboe do jirima do gbugbā do yiiko ku je tɛɛ hai sinte, do nsei, hee do ajɔ fei na saabui Lafɛɛ nwa Jesu Kirisi. Ami.

Tiai Kuyei Zāa

Yaasei tiau

¹ Si tiau ihē n̄ kō asii ŋa iyi Jesu Kirisi í nya gbugbāa *. Ilaaḍi í naa kpāa ku nyisi woo ce icee ŋa mii ŋa iyi á na ku ce bii í kōsosi. Nō Kirisi í be sim amaleka wa, amu Zāa woo ce icee, ku ba n̄ má mii ŋau. ² Hai ide iyi Ilaaḍi í fō hee ku bō si seeda iyi Jesu Kirisi í je fei, mii iyi n̄ ye fei n̄ wa n̄ je seeda. ³ Ine iyi wa cio idei waliu ihē do ine ŋa iyi á waa gbōō nō à waa jirimae, ilu inō didḍ ŋai domi awaatuu í maai wa.

Zāa í ce igbe meejei inei Jesu ŋa fō

⁴⁻⁵ Amui Zāa, n̄ ce ŋe fō, in̄e igbe meejei inei Jesu ŋa iyi ì wa ilei Azii.

Ilaaḍ, n̄ŋu iyi í wee, iyi í tako í wee wo, nō wa naa, ku mu n̄je didḍ do laakai ku sū, n̄ŋu do Jesu Kirisi do hunde meeje ŋa iyi á wa si wajui kitāi bommae. Jesu Kirisiu n̄ŋui í je woo je seeda ilu naane, do ine sinte iyi í jī hai si balē, nō í je amanlui amanlu ŋa.

Í bi wa nō í faaba wa hai si dulum du wa do n̄je. ⁶ Nō í tōtō wa í je ilaalu nwa, í ce wa woo weei Ilaaḍ baae. Amboe do gbugbā ku je tee hee do aḵo fei. Ami.

⁷ Wee, wa naa si kudūi ijl.

Nō ijui in̄e fei á yō,

Baa in̄e ŋa iyi á gūu à kpaa.

Dimi ikā ikāi andunya fei

Á kpata na iriē.

Beebei á ce. Ami.

⁸ Aḵ Lafēe, ilu gbugbā fei,

N̄ŋu iyi í wee, iyi í tako í wee wo,

Nō n̄ŋui wa naa í ni,

Amui n̄ je sinte do iri ku kpa.

Zāa í ye Kirisi si kuyee

⁹ Amui Zāa, kpaasi n̄je. Anu akā iyi n̄ ne do Jesui í jō n̄ ne ikpē si ijuukpā iyi in̄e mō ì waa ye ŋa, do si bommai Ilaaḍ, do si temua. Á bōōm gungum gō iyi á ya kpe Patimōsi na idei Ilaaḍ do seedaí Jesu iyi n̄ wa n̄ je. ¹⁰ Si aḵo amaazuma gō Hunde Ilaaḍ í naa sim, nō n̄ gbō imu nla nla gō do anyim bei ti kākākāki ¹¹ í ni, kō iyi í waa ye si tia, nō í samba tiau bi in̄e igbe meejei Jesu ŋa iyi á wa si ilui Efēezu, do Simiinu, do Pēegamu, do Tiatii, do Saadi, do Filadēefi, do Laodisee.

¹² Iyi n̄ sinda n̄ cō in̄e iyi wa bam ide ku fōu ŋoi n̄ ye bi ku lesi fitilai wura meeje. ¹³ Nō n̄ ye in̄e gō í jō Amai Amane wa leekí si aninií bi ku lesi fitila ŋau. Wa dasi ibō sisō nō wa dī santikii wura si gāgāe. ¹⁴ Irie do ntoí iriē ŋa fei í fūuta pai pai bei iwu, nō ijue í ye bei amei ina. ¹⁵ Ísee wa daana bei isō danya iyi á yō si ina à wīe, nō imue í jō ibai inyii tenku. ¹⁶ Wa mu andaiya meeje si awō n̄je, nō taakuba ilu ande didḍ minji wa fita hai si gelee nō wajue wa daana bei nunui dasā. ¹⁷ Iyi n̄ yō, n̄ cuku si ísee bei iku. Nō í lesim awō n̄je í ni, maà ce n̄jo, amui n̄ je sinte do iri ku kpa. ¹⁸ Amui n̄ je ilu hunde. N̄ tako n̄ ku wo amma nsei n̄ wee hee do aḵo fei. N̄ ne yiiko si antai iku nō n̄ wa n̄ mu kileei bi ku wai iku ŋa. ¹⁹ Na n̄ŋu, kō iyi ì ye do iyi wa ce nsei do iyi á na ku ce si anyiē. ²⁰ Andaiya

* 1:1 Jesu Kirisi í nya gbugbāa yaasei ideu ihē á yōko ku je má “si gāmei n̄ŋu takae”.

meeje ŋa iyi ì ye si awɔ njem nɔu do bi ku lesi fitilai wura meeje ŋau yaasei aŋa fei wee. Andaiya meeje ŋau ò jɛ amaleka † meeje ŋa iyi à waa mu igbɛ ŋau nɔ bi ku lesi fitila meeje ŋau, akã fei igbɛ akã.

2

Ide iyi à s̄ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Efɛɛzu

¹ Kirisi í s̄m í ní, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Efɛɛzu. Kɔaa í ní, inɛ iyi wa mu andaiya meeje si awɔ nɛɛ, nɔ wa nɛ si aninii bi ku lesi fitilai wura meeje ŋau í ní, ² ñ mà kuce nɛɛ do icɛ nɛɛ do temua iyi ì nɛ ŋa. Ñ mà iyi í kaa yɔkɔ í temua do inɛ laalɔ ŋa. Nɔ ì cɔ laakai inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nɛ ŋa woo bɛ amma a kù jɛ woo bɛ ŋa, nɔ ì nyisi iyi woo sɔ ibo ŋai. ³ Ì waa temua ŋa, nɔ ì ye ijuukpã na irim ŋa, i kù nɔ i kù gbɛɛji ŋa. ⁴ Amma iyi ñ ye si nɛ wee, i kù bim bei tako má ŋa. ⁵ Na nɛɛ, i ye gigi hai hee bii ì cuku wa ŋa, nɔ i kpaasi idɔ i ce bei ì sintiò wa ŋa. Bii ì kù kpaasi idɔ ŋa, an na n so bi ku lesi fitila nɛɛ hai si agbɛɛ. ⁶ Do nɛɛ fei, ì nɛ mii akã iyi í s̄a ŋa. Ì cé kookoosui inɛi Nikolaiti ŋa bei amu takam ñ cɔo.

⁷ Inɛ iyi í nɛ it̄, ku sot̄ ku gbɔ mii iyi Hundeí Ilaaɔ wa s̄ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei. Inɛ iyi í jɛ igũ, an jò ku jɛ isoi j̄i ndii kuwɛɛ iyi í wa lelei Aɔ.

Ide iyi à s̄ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Simiinu

⁸ Kirisi í ní má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Simiinu. Kɔaa í ní, inɛ iyi í jɛ sinte do iri ku kpa, iyi í tako í ku wo nɔ í dede má si kuwɛɛ í ní, ⁹ ñ mà ijuukpã nɛɛ, nɔ ñ mà are ku jɛ nɛɛ. Do nɛɛ fei, ì jɛ ilu amani ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nɛ ŋa Zuifu amma a kù jɛ Juifu ŋa, ñ mà laalɔ iyi à ya maa ma nɛ. Inɛ ŋau inɛi igbɛi Seetam ŋai à jɛ. ¹⁰ I maà ce nɛ ŋa na ijuukpã iyi wa naa si nɛ. Seetam á jò a dasi inɛ gɔ nɛɛ ŋa piis̄ɔ ku cɔ laakai nɛɛ. Aa ye wahala hee ajò mee wa ŋa. Amma ì jò ì leeki dim dim hee ì koo ì kuò ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ ŋa an mu nɛɛ kuwɛɛ ku jɛ riba nɛɛ.

¹¹ Inɛ iyi í nɛ it̄, ku sot̄ ku gbɔ mii iyi Hundeí Ilaaɔ wa s̄ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, iku minjisiau kaa ceaa nkãma.

Ide iyi à s̄ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Pɛɛgamu

¹² Kirisi í ní ma, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Pɛɛgamu. Kɔaa í ní, inɛ iyi wa mu taakuba ilu andɛ did̄ɔ minjiu í ní, ¹³ ñ mà bii ì wa ŋa, Seetam nii wa jɛ bommaɛ do gbugbã. Do nɛɛ fei, ì wa jirima irim ŋa, nɔ ì kù f̄tsi naane iyi ì dasim awɔ ŋa, baa waati iyi à kpa Antipasi, ilu naane woo jɛ seɛdam bi tu nɛɛ bi ku wai Seetam bɛ. ¹⁴ Amma mii iyi ñ ye si nɛ wee. Inɛ gɔ ŋa à wa si inɔ nɛɛ iyi à waa too si ikɔi Balamu. Balamu í tako í s̄ Balaki bei á ce ku dasi inɛi Izireli ŋa kurara ku ba a nɛ ŋa iyi à ceàð iwɛ ŋa kuwee, nɔ a s̄uò abo kaafe ŋa. ¹⁵ Bɛɛbɛ m̄i, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nɛɛ iyi à waa too si ikɔi inɛi Nikolaiti ŋa. ¹⁶ Na nɛɛ, i kpaasi idɔ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, an naa si nɛɛ bii ì k̄ɔsi nɔ n ce igũ do inɛ ŋau do taakuba iyi wa fita hai si gelɛm.

¹⁷ Inɛ iyi í nɛ it̄, ku sot̄ ku gbɔ mii iyi Hundeí Ilaaɔ wa s̄ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, nɛɛ an mua mana iyi wa manji wo. Nɔ n muaa kuta f̄f̄u si bii à kɔ iri tit̄ɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nɛɛ iyi ñ mua.

Ide iyi à s̄ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Tiatii

† 1:20 amaleka Yaasei amalekau woo bei.

¹⁸ Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbei inem ɲa iyi í wa Tiatii. Kɔaa í ni, Amai Ilaaɗ iyi ijue í ye bei amei ina, nɔ isee wa daana bei iso danya iyi à yɔ si ina à wie í ni, ¹⁹ n̄ mà kuce nɲe. Nɔ n̄ mà kubi nɲe, do naane ku dasi nɲe, do ice jiida nɲe, do temua nɲe. N̄ mà iyi icei nsei nɲe í re ti tako. ²⁰ Amma mii iyi n̄ ye si nɲe wee. Í waa temuad abo iyi à ya kpe Zezabeli ɲa, nɲu iyi wa kpe arae walii, nɔ í jò wa wa inyii itii woo ce icem ɲa do ikɔe ku ba a ya maa sùd abo kaafe ɲa nɔ a ya maa ɲo ɲa iyi à cead iwɛ ɲa kuwee. ²¹ N̄ muaa waati ku kpaasi idɔe, amma kù bi ku jò kuce laalɔe. ²² Na ɲoi í ce an jò ku sùd bɔɔ. Inemakɔ ɲa mɔ iyi à ya maa ce sakara do nɲu, an dasi ɲa ijuukpá nla nla, bii kù je à kpaasi idɔ à jò kuce laalo ɲa. ²³ Si anyie an kpa amae ɲa. Waati beɛbe igbei inei Jesu ɲa fei aa mà iyi n̄ mà idoi ine ɲa do lasabu ɲa. An sãa ine fei si bei kookoosue í to.

²⁴ Amma inɲe iyi í gbe si ilui Tiatii, inɲe iyi í ù too si ikɔ laalɔu ɲa nɔ í kù mà mii iyi ine gɔ ɲa à ya kpe asii nlaí Seetam, n̄ wa n sɔ nɲe, n kaa n kã nɲe aso gɔ má. ²⁵ Amma iyi í ne ɲa, i muu dim dim ɲa hee n koo n toò wa.

²⁶⁻²⁷ Ine iyi wa ce iyi n̄ bi hee í jeò igù hee kɔɔ, nɲui an mua yiiko iyi amu takam n gba hai bi Baam. An muaa yiikou si antai dimi fei ku maa gbã ɲa do goloi iso ku cã ɲa ku lege ɲa bei caka. ²⁸ Nɔ an muaa andaiyai ameejuuma.

²⁹ Ine iyi í ne ití, ku sotí ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɗ wa sɔ igbei inei Jesu ɲa fei.

3

Ide iyi à sɔ inei Jesu ɲa iyi à wa Saadi

¹ Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbei inem ɲa iyi í wa Saadi. Kɔaa í ni, ine iyi í ne hunde mɛejei Ilaaɗ ɲau do andaiya mɛeje ɲau í ni, n̄ mà kuce nɲe. N̄ mà iyi à waa fɔ à ni í je ilu hunde ɲa ba do iyi í je iku ɲa. ² Í jì hai si iri njoo ɲa nɔ í leeki si kuwɛe keeke iyi í gbe nɲe ku ba í maà ku mam mam ɲa, domi n̄ ye kookoosu nɲe kù je dee dee bi Ilaaɗ. ³ Na nɲu, i ye gigii mii iyi à kɔ nɲe si do bei í gbɔ ɲa. Í jirimaɛ ɲa nɔ í kpaasi idɔ nɲe. Bii í kù jì hai si iri njoo ɲa, an na n ba nɲe bei ile. Í kaa mà waati iyi an naa si nɲe. ⁴ Do nɲu fei, ine gɔ ɲa à wa inɔ nɲe iyi a kù dasi ara ɲa riisi, anjai aa toom nɔ a maa dasi nyau fùfù, domi anjai à jòb.

⁵ Ine iyi í je igù, nɲui á dasi jaaɛ fùfù beɛbe. N kaa n kpa irie si tiai kuwɛe pai. Si bantuma an jesi si wajui Baam do amalekae ɲa iyi inem nii.

⁶ Ine iyi í ne ití, ku sotí ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɗ wa sɔ igbei inei Jesu ɲa fei.

Ide iyi à sɔ inei Jesu ɲa iyi à wa Filadeɛfi

⁷ Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbei inem ɲa iyi í wa Filadeɛfi. Kɔaa í ni, ine iyi í je ine kumá do ilu ntɔ, iyi wa mu kileei ilaalu Davidi, nɲu iyi bii í cùu, ine gɔ kaa cɔmboe, bii í nɔ í cɔmboe, ine gɔ kaa cùu, nɲui í ni, ⁸ n̄ mà kuce nɲe. N̄ mà iyi gbugbã nɲe kù la. Do nɲu fei, í jirima idem nɔ í kù kɔsi irim ɲa. Nɲui í jò n̄ cɔ nɲe gambo iyi ine gɔ kaa yɔkɔ ku cɔmbo. ⁹ Wee an da nɲe inei igbei Seetam ɲa si awɔ, ine ɲa iyi à waa kpe ara ɲa Zuifu amma a kù je Zuifu ɲa, iboi à waa sɔ. An jò a na bi tu nɲe a naa a gule si waju nɲe. Anja fei aa mà iyi n̄ bi nɲe. ¹⁰ N̄ ni í temua ɲa, nɔ í jirima idem nɔu ɲa. Na ɲoi í jò amu mɔ an degbe nɲe si waatii wahala iyi wa naa si andunya fei ku na ku cɔ laakaii ine ɲa. ¹¹ An nyi wa, kaa kpe. Iyi í ne ɲa, i muu dim dim ɲa ku ba ine gɔ ku maà na ku gba ribai igù ku je nɲe.

¹² Ine iyi í je igũ, an jò ku je sòbe si kpasèi Ilaaã, kaa fita má. An kò irii Ilaaã sie do irii ilue iyi í je Zeruzalemu titõ iyi Ilaaã á jò ku kita wa hai lele. Nò n kò iri titõm sie.

¹³ Ine iyi í ne itl, ku sotl ku gbò mii iyi Hundeí Ilaaã wa sò igbei inei Jesu ña fei.

Ide iyi à sò inei Jesu ña iyi à wa Laodisee

¹⁴ Kirisi í ni má, kòaa amalekai igbei inem ña iyi í wa Laodisee. Kòaa í ni, ine iyi à ya kpe Amí, woo je seeda ilu naane iyi í je ntòu, nñu iyi í je icui mii iyi Ilaaã í taka fei í ni, ¹⁵ ñ mà kuce nñe. Ñ mà iyi í kù tũ ña, í kù nò í kù gbāa ña. Ñ bi wo í tũ ña walakò í gbāa ña. ¹⁶ Amma si na iyi í jò í je wòwòwò ña, an kpò ñe wai hai si gelem. ¹⁷ Í ya fò í ni ña í je ilu fia ña, í ba amani ña, nò í kù waa ce arei ngògò ña. Amma ñ wa n sò ñe iyi idò ñe wa ce bõò, í je ilu araare ña, do ilu are do fèeju do basí ña. ¹⁸ Na ñoi í ce ñ wa n mu ñe bisi, í jò í ra wura iyi à yò si ina à wiè bi tom ña ku ba í je ilu amani do ntò ña. Nò í ra nyau fufù í biiò anyii ara ñe ña ku ba í maà maa ne búmbúm ña nò anyò ku maà maa mu ñe. Nò í ra iwòí iju í dasi iju ñe ku ba í ye ilu ña. ¹⁹ Ine ña iyi í ñi fei, ñ ya n kpā ña iju nò n nyisi ña kpāa. Na nñu, í hanyà í kpaasi idò ña. ²⁰ Wee ñ wa n leekí andei ile, nò ñ wa n cā gambo. Ine iyi í gbò imum nò í cìim, an lò bi tee, nò n baa ku je, nò awàò ka je ajò.

²¹ Ine iyi í je igũ, lafèeí an jò ku bam ku buba si kitāi bommam, si bei amu mò ñ je igũ nò ñ buba do Baam si kitāi bommae. ²² Ine iyi í ne itl, ku sotl ku gbò mii iyi Hundeí Ilaaã wa sò igbei inei Jesu ña fei.

4

Ilaaã ku tò lele

¹ Si anyii nñu be, si kuye ñ ye gambo gò í cì lelei Aõ.

Ine iyi í tako í bam ide ku fò wo, nñu iyi imue í ye bei ti kākākākí, í bam ide ku fò má í ni, gũ wa ihē n nyisie mii iyi á na ku naa si anyie. ² Gbakā Hundeí Ilaaã í so í neem. Nò lelei Aõ be ñ ye kitāi bomma gò, ine gò wa buba si. ³ Ine iyi wa buba beu wa daanai bei kuta ku ne fia gò ña iyi à ya kpe zasipu do saaduani. Njoi Aõ í sũ í kaako kitāu nò wa daana bei emerodu. ⁴ Nò ñ ye kitāi bomma kɔnfia do mee í kaako kitāi bommau. Nò ine ngbo kɔnfia do mee wa buba si antai kitā ñau, à dasi nyau fufù do fulai wura. ⁵ Njoi hai si kitāi bommau kuñoi ijí wa fita, do anu ku dõ, do kulai ijí. Fitila meeje iyi wa má í wa si wajui kitāi bommau. Anjai à je hunde meejei Ilaaãu. ⁶ Si wajui kitāu dimii tenku gò í wa be, wa daana bei digi.

Mii ilu hunde mee gò ña à kaako kitāi bommau cinga do cingae, à ne iju bii fei anyiò waju. ⁷ Mii ilu hunde sinteu í yei bei muusu nla, minjisiau mò í yei bei ama kete, meetasiau wajuje í yei bei wajui amane, nò meesiau í yei bei kungbā iyi wa fo. ⁸ Ilu hunde mee ñau à ne ikpa meefa meefa, nò à ne iju bii fei inò do waduude. À ya maa kò iri waati kāma fei alèò daakò a maa ni, Kumá, Kumá, Kumá, Bebeí Aõ Lafèe ilu gbugbā fei í je, Nñu iyi í tako í wee wo, nò í wee baa nsei, nò wa naa.

⁹ Ilu hunde ñau à waa kò iri à waa saabu ine iyi wa buba si antai kitāi bommau, nò à waa fò ideí amboe do beere, nñu iyi í wee do ajò fei. ¹⁰ Waati iyi à waa kò iri beebe fei ine ngbo kɔnfia do mee ñau à ya seebataa a maa tõeí. Nò à ya bò fula ña ñai a jilòó sí wajui kitāi bommau a maa ni,

¹¹ Awò Ilaaã, Lafèe nwa,

Awōi ì to i ne amboe do bεεε do gbugbā,
 Domi awōi ì taka mii fei.
 Si idəəbiēi ì taka ŋa nɔ à wεε.

5

Tia do Angudā

¹ Nɔi n̄ yε ine iyi wa buba si kitāi bommau wa mu tia gɔ iyi à ka si awɔ n̄jεε. À kɔ tiau anyiò waju, nɔ à c̄mboε do sεeda mεεje. ² Nɔ n̄ yε amaleka ilu gbugbā gɔ, í là do gbugbā í ni, yooi í to ku ga sεeda ŋau ihē, nɔ ku fū tiau. ³ Nɔ ine gɔ kù wεε iyi í wa lele walakɔ ilε walakɔ lelei ilε iyi á yɔkɔ ku c̄f tiau ku cɔ inɔε. ⁴ N̄ kpata ntɔ ntɔ si na iyi í jò ine gɔ kù wεε iyi í to ku c̄f tiau ku cɔ inɔε. ⁵ Nɔi ine akāi ine ngbo ŋau í s̄m í ni, maà kpata. Muusu nla iyi í fita hai si dimii Zuda, iyi í je tɔkui Davidiu í je igū, á yɔkɔ ku ga sεeda mεεje ŋau nɔ ku fū tiau.

⁶ Iyi n̄ cɔ ikpa bi kitāi bommau nɔ n̄ yε Angudā iyi à ceò kuwee wo wa leek̄i anini bε, nɔ ilu hunde mεε do ine ngbo ŋau à kaakoe. Angudāu, í ne ngo mεεje do iju mεεje iyi í je hunde mεεjei Ilaaɔ ŋa iyi í be si andunya fei. ⁷ Angudāu í bɔ bi ine iyi wa buba si antai kitāu, nɔ í gba tiau hai si awɔ n̄jεε. ⁸ Iyi à naa tiau, ŋɔi ilu hunde mεε ŋau do ine ngbo kɔnfia do mεε ŋau à sεebata si wajue. Aŋa fei à ne mɔɔɔ do kɔɔfui wura ŋa si bii tulare í wa. Tulareui í je kutəəi inei Ilaaɔ ŋa.

⁹ Nɔ à k̄s̄ iri tit̄ɔ gɔ à waa ni,

Awōi ì to i gba tiau

Nɔ i ga sεeda ŋau,

Domì à kpae wo.

Nɔ do n̄jεεi ì raa Ilaaɔ amane ŋa

Hai si dimi fei, do fee ikā ikā fei,

Dɔ ilε fei.

¹⁰ Í tətəə ŋa ì je ilaalu n̄ŋa,

Ì ce ŋa woo weei Ilaaɔ Laf̄εε nwa,

Nɔ aa je bomma si andunya.

¹¹ Iyi n̄ cɔ ilu má nɔ n̄ gbɔ anui amaleka nkɔɔ gɔ ŋa, kukɔɔ n̄ŋa í to dubu nkɔɔ nkɔɔ. À kaako kitāi bommau do ilu hunde ŋau do ine ngbo ŋau. ¹² À d̄s̄ anu à waa ni,

Angudā iyi à ceò kuwee wo í to ku ba yiiko,

Do amani, do kumà, do gbugbā,

Do bεεε, do amboe, do saabu.

¹³ Nɔ n̄ gbɔ mii ilu hunde ŋa fei iyi à wa lele do ilε, do si lelei ilε, do si inɔ inyi, andi ilu hunde iyi í wa si andunya fei, à d̄s̄ anu à waa ni,

Ine iyi wa buba si kitāi bommau

Do Angudāu,

Saabu, do bεεε, do amboe,

Do gbugbā ku je tu ŋa hee do ajɔ fei.

¹⁴ Nɔ ilu hunde mεε ŋau à je à ni, ami. Nɔ ine ngbo ŋau à gule à ce kutəə.

6

À ga sεeda mεefa

¹ Nɔi n̄ yε Angudāu í ga akāi sεeda mεεje ŋa iyi wa mási tiau, nɔ n̄ gbɔ ine akāi ilu hunde mεε ŋau í la hee aa ni bei kulai ijji. Í ni, naa wa. ² Iyi n̄ cɔ ilu, ŋɔi n̄ yε

aɔl fufu gɔ wa naa. Ine iyi wa gūu wa mu bioo, nɔ à daa si fulai amanlu. Í dasi kpāa bei woo je igū iyi wa bɔ ku je igū wa má.

³ Nɔi Angudāu í ga sɛɛda minjisiau, nɔ ñ gbo ilu hunde minjisiau í ni, naa wa.

⁴ Nɔ aɔl nkpa gɔ mɔ í fita wa. Nɔ à mua ine iyi wa gūu gbugbā ku dede igū si andunya ku ba ine ŋa a kpa nje. Nɔ à naa taakuba nla gɔ.

⁵ Nɔi Angudāu í ga sɛɛda mɛɛtasiau, nɔ ñ gbo ilu hunde mɛɛtasiau í ni, naa wa. Iyi ñ cɔ nɔ ñ ye aɔl dūdū gɔ wa naa. Ine iyi wa gūu wa mu gūa si awɛ. ⁶ Nɔ ñ gbo imu gɔ hai si aninii ilu hunde mɛɛ ŋau, í ni, jò ine ŋa a ya ra bilee tongoo akā do fiái icei aɔ akā. Bɛɛbe mɔi fiái ɔɔzu tongoo mɛɛta á ya je. Amma jò fiái ikpo do vɛɛ si agbɛɛ.

⁷ Nɔi Angudāu í ga sɛɛda mɛɛsiau, nɔ ñ gbo ilu hunde mɛɛsiau í ni, naa wa.

⁸ Ñ cɔ ilu nɔ ñ ye aɔl fufu fɛɛfɛɛ gɔ wa naa. Ine iyi wa gūu, iriei Iku, nɔ bi ku wai iku ŋa wa tooɛ. Anjai à na gbugbā a kpa ikō akāi kukpɛ mɛɛi inei andunya ŋau do inai sako ŋa iyi à wa si ilɛu do taakuba, do ari, do bɔɔ.

⁹ Si anyii nɔu, Angudāu í ga sɛɛda miusia iyi wa mási tiau. Nɔ ñ ye hundei amanɛ ŋa si icui bi kuweeu, anja iyi à kpa na idei Ilaaɔ do na sɛɛdai Jesu iyi à je.

¹⁰ Hunde ŋau à la à ni, Lafɛɛ kumá, ilu ntɔ, hee waati yoomai ì waa degbe i bei i kiiti inei andunya ŋa, i sã ŋa gbese si na iyi í jò à kpa wa. ¹¹ Iyi à dɔ bɛɛɛ à tã ŋai à daa anja fei si jaɛ fufu, nɔ à sɔ ŋa à ni a sɔmi keeke titã hee jiai woo ce ice kpaasi ŋa ŋa ku kɔ, anja iyi aa na a kpa bei à tako à kpa anja mɔ.

¹² Ñ cɔ ilu má si waati iyi Angudāu í ga sɛɛda mɛɛfasia iyi wa mási tiau. Nɔ ilɛ í yaya do gbugbā, nɔ inunu í kuku inya kiti bei aɔ dūdū ilu sisima, nɔ cukpa í kpā konkom bei nje. ¹³ Nɔ andaiya ŋa à wɔ wa hai lele bɛi isoi jli iko í ya wɔ wa waati iyi fufu nla wa ce wa yaɔaɛ. ¹⁴ Nɔ lele í tɔtɔ inya akā bei sɛɛ iyi à ka. Nɔ iri kuta do gungum ŋa fei à yaya a kù wa agbe ŋa má. ¹⁵ Waati bɛɛɛi amanlui andunya ŋa, do ilu ilɛ ŋa, do ilaalu sooge ŋa, do ilu amani ŋa, do ilu gbugbā ŋa, do ine fei de, aru do ine ŋa iyi à nɛ ara ŋa, à waa manji si isai kuta do si afei kuta ŋa. ¹⁶ À waa dɔ anu si iri kuta ŋau do si kuta ŋau à waa ni, i cuku si wa wa, i bii wa ku ba Ilaaɔ ku maà ye wa, nɔu iyi wa buba si kitai amanlu, do hai si idɔɔkɔi Angudāu. ¹⁷ I bii wa ŋa si na iyi í jò aɔi idɔɔkɔ nla nla nɔau í to wa. Yooi á yɔkɔ ku leekɔ si waju ŋa.

7

Inei Izireli 144.000

¹ Si anyii nɔu, ñ ye amaleka mɛɛ gɔ ŋa à waa leekɔ si andunya gonta mɛɛ, à waa ganji fufui andunya gonta mɛɛu ku ce si ilɛ do si tenku nɔ ku maà yaga jli gɔ.

² Nɔ ñ ye amaleka mmu gɔ wa naa hai nunui daakɔ, wa mu nyindai Ilaaɔ, nɔu iyi í je icui kuwɛɛ. Nɔ í dɔ anu si amaleka mɛɛ ŋa iyi Ilaaɔ í mu ŋa gbugbā a cea ilɛ do tenku laalɔu. ³ í ni, i maà cea ilɛ do tenku do jli gɔ laalɔ hee káa cea woo ce icei Ilaaɔ ŋa nyinda si ikpo ŋa. ⁴ Nɔi à sɔm jiai ine ŋa iyi à cea nyindai Ilaaɔ si ikpo ŋa. À wɛɛi anja dubu cɔ do ciiji do mɛɛ (144.000) hai si dimii inei Izireli ŋa fei. ⁵ Si dimii Zuda amanɛ dubu maateejii (12.000) à cea nyinda. Bɛɛɛ mɔi si dimii Rubɛɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Gadi amanɛ dubu maateejii. ⁶ Si dimii AZɛɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Nɛfitali amanɛ dubu maateejii. Si dimii Manase amanɛ dubu maateejii. ⁷ Si dimii Simeɔ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Levi amanɛ dubu maateejii. Si dimii Isakaa amanɛ dubu maateejii. ⁸ Si dimii Zabalɔ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Zozɛfu amanɛ dubu maateejii. Si dimii Benzamɛɛ amanɛ dubu maateejii. Ine ŋa iyi à daa si nyindau mbɛ.

Zamaa nkpɔ nkpɔ

⁹ Si anyii n̄ju, nɔ̀ n̄ cɔ̀ ilu má nɔ̀ n̄ yɛ zamaa nkpɔ nkpɔ iyi inɛ ɔ̀ kaa yɔ̀kɔ ku ka ɲa. À fita wa hai ilɛ fei do si dimi fei do si fee ikā ikā fei. An̄a fei à waa leekɔ si wajui kitāu do Angudāu, à waa dasi jaɛ fufu nɔ̀ à waa mu wuai kpakpa si awɔ̀ n̄ja. ¹⁰ À waa dɔ̀ anu à waa ni, faaba nwa wa naai hai bi Ilaaɔ̀ Lafɛɛ nwa iyi wa bubu si kitāi bommau do hai bi Angudāu. ¹¹ Nɔ̀ amaleka ɲau fei à leekɔ à kaako kitāi bommau do inɛ ngbo ɲau do ilu hunde mɛɛ ɲau. À sɛɛbata si wajui kitāu à waa tɔ̀ Ilaaɔ̀ ¹² à ni, ami.

Kuɔ̀ do amboe

Do kumà do saabu do bɛɛɛɛ,

Do gbugbā, do yiiko,

Fei ndɛɛ ku je ti Ilaaɔ̀ Lafɛɛ nwa

Hee do ajo fei. Ami.

¹³ N̄ɔ̀ inɛ akāi inɛ ngbo ɲau í beem í ni, yoo ɲai à waa dasi jaɛ fufu ɲau ihɛ. Hai iwoi à naa. ¹⁴ Nɔ̀ n̄ jɛaa n̄ ni, lafɛɛm, n kù mà, awɔ̀i aa mà. Nɔ̀ í s̄sm í ni, inɛ ɲau ihɛ à fita wai hai si b̄nɛ nla nla. À fɔ̀ jaɛɛ ɲja ɲa à fūtaɛ do n̄jei Angudāu. ¹⁵ N̄ɲui í j̄ɔ̀ à waa leekɔ si wajui kitāi bommai Ilaaɔ̀ à waa tɔ̀ɛ das̄ɔ̀ idù inɔ̀ kpas̄ɛɛ. Nɔ̀ Ilaaɔ̀ á wa inɔ̀ n̄ja ku maa degbe ɲa. ¹⁶ Ari kaa kpa ɲa má hee má je agbɛ, nɔ̀ inunu kaa cā ɲa má, bɛɛbe m̄ɔ̀ inya gbāa kaa wahala ɲa ma. ¹⁷ Angudā iyi wa leekɔ bi kitāi bommau á gbā ɲa ku b̄ɔ̀ ɲa is̄ɔ̀i kuwɛɛ. Ilaaɔ̀ m̄ɔ̀ á gbā cikāaju ɲja fei.

8*À ga sɛɛda mɛɛjesia*

¹ Waati iyi Angudāu í ga sɛɛda mɛɛjesiau, ilu í coko lelei Aɔ̀ zakai iju kameɛ kuntaa. ² Si anyii n̄ju, nɔ̀ n̄ yɛ à na amaleka mɛɛje ɲa iyi à ya maa leekɔ si wajui Ilaaɔ̀ kākāakɔ mɛɛje.

³ Si anyii n̄ju, amaleka mmu ɔ̀ í na í leekɔ kɔ̀kɔi bi kuweeu, wa mu fatai wura bii à ya jo tulare. À náa tulare nkpɔ nkpɔ ku tɔ̀tɔ̀ɔ̀ kutɔ̀ɔ̀i woo dasi naane ɲa ku ba ku joo si antai bi kuweei wura iyi í wa si wajui kitāi bommai Ilaaɔ̀.

⁴ Cuai tulare do kutɔ̀ɔ̀i woo dasi naane ɲau í dede lele si wajui Ilaaɔ̀ hai si awɔ̀i amalekau. ⁵ N̄ɔ̀ amalekau í so fatau nɔ̀ í bu ina hai bi kuweeu, í dasi inɔ̀ hee í kō, nɔ̀ í nyɔ̀ɔ̀ ilɛ bɛ. Waati bɛɛbe à gbɔ̀ kulai ij̄l do iba ɲa nɔ̀ à yɛ kun̄ɔ̀i ij̄l do kuyayi ilɛ.

Kākāakɔ ɲa

⁶ Si anyiɛ, amaleka mɛɛje ɲa iyi à waa mu kākāakɔ mɛɛje ɲau, à ce sɔ̀lu a fāa.

⁷ Amaleka sinteu í fā kākāakɔ. N̄ɔ̀i kutai ij̄l do ina do n̄je í yɔ̀gɛɛ si n̄je nɔ̀ wa naa hai lele do gbugbā. Nɔ̀ ikɔ̀ akāi kukpɛ mɛɛtai ilɛ í jo do j̄ji ɲa do f̄ɔ̀f̄ɔ̀ tūtū ɲa fei.

⁸ Nɔ̀ amaleka minjisiau í fā kākāakɔ. Nɔ̀ à nyɔ̀ ngɔ̀ɔ̀ iyi í yɛ bei iri kuta nla iyi wa jo si tenku. N̄ɔ̀i ikɔ̀ akāi kukpɛ mɛɛtai tenkuu í kpɔ̀ɔ̀ n̄je, ⁹ nɔ̀ ikɔ̀ akāi kukpɛ mɛɛtai mii ilu hunde ɲa iyi à wa si inyiu à ku, nɔ̀ ikɔ̀ akāi kukpɛ mɛɛtai akɔ̀i inyi fei í ce nfe.

¹⁰ Si anyii n̄ju, amaleka mɛɛtasiau í fā kākāakɔ. N̄ɔ̀i andaiya nla ɔ̀ iyi í ya ina bei jugula í cuku wa hai lele si ikɔ̀ akāi kukpɛ mɛɛtai ido do is̄ɔ̀ ɲa. ¹¹ Irii andaiyaūi Kuro. Nɔ̀ ikɔ̀ akāi kukpɛ mɛɛtai inyiu í ro. Iyi inɛ ɲa à m̄ɔ̀, nkpɔ̀ ɲja í ku sí na iyi í j̄ɔ̀ inyiu í ro.

¹² Si anyii n̄ju, amaleka m̄esiau í f̄a k̄aak̄aak̄l̄e. N̄oi ik̄o ak̄ai kukp̄e m̄eetai inunu do ti cukpa do ti andaiya ŋa í d̄u, n̄o ik̄o ak̄ai kukp̄e m̄eetai inya kumái das̄a k̄u w̄e má, b̄e b̄e m̄oi ik̄o ak̄ai kukp̄e m̄eetai inya kumái id̄u k̄u w̄e má.

¹³ Iyi ñ c̄o ilu má n̄o ñ ye kungb̄a wa fo hee lelei Ās. Kungb̄au wa kpata wa d̄s̄o anu hee lele wa ni, waiyooi, iko í jem, iko í jem. Beirei ijuukp̄ai inei andunya ŋa á to si waati iyi amaleka m̄eeta ŋa iyi à gbe ŋau aa f̄a k̄aak̄aak̄l̄e n̄ja.

9

K̄aak̄aak̄l̄ miusia

¹ Si anyii n̄ju, amaleka m̄isusiau í f̄a k̄aak̄aak̄l̄e. N̄o ñ ye andaiya ḡo í cuku ile hai lele wa. N̄juí à na k̄ileei isa nla hai ñe k̄ōu. ² Andaiyau í c̄l̄ isau n̄o cua wa fita bei cuai ina nla, n̄o í bii inunu í j̄o inya fei í d̄u. ³ N̄o ketengbo ŋa à fita wa hai si cuau à waa t̄e il̄e, n̄o à mu n̄ja gbugb̄a bei ac̄l̄i cencee. ⁴ À na ŋa wooda à ni a maà beje f̄of̄o walak̄o mii t̄ut̄u ḡo walak̄o j̄li ḡo bii k̄u je in̄e ŋa iyi a k̄u ñe nyindai Ilaās̄o í ikpo n̄ja. ⁵ A k̄u na ketengbo ŋau wooda a kp̄aò aman̄e ŋa bii k̄u je a kp̄a ŋa iju hee zakai cukpa miu. Ara kuroi ijuukp̄au í mungaō bei bii cencee í ta aman̄e. ⁶ Si cukpa miuu, in̄e ŋa aa d̄e d̄e iku amma a kaa ba. Aa bi aŋa a ku amma iku á sa n̄ja.

⁷ Ketengbo ŋau à j̄o ac̄l̄ ŋa iyi à t̄a s̄ōlu a b̄o iḡu. Nḡoḡo í wa si iri n̄ja bei fulai wura, n̄o waju n̄ja í ye bei ti aman̄e ŋa. ⁸ Ntoi iri n̄ja í ye bei ntoi irii inaabo ŋa n̄o inyi n̄ja í ye bei ti muusu nla ŋa. ⁹ À bii ḡend̄e n̄ja do bata ku ñe sisima ḡo iyi bii 1i ȳōo aa ni isōi. N̄o ikpa n̄ja í ya ma a ce iba bei sareti nk̄p̄o iyi ac̄l̄ ŋa à waa fa bi ku ce iḡu. ¹⁰ À ñe akpaamu ku ñe ac̄l̄ bei cencee ŋa. Do akpaamu n̄ja bei aa kp̄aò aman̄e ŋa iju si cukpa miuu. ¹¹ Ilaalui ketengbo ŋau í je amaleka ilu irii isa nla hai ñe k̄ōu. Irīeí í je Abad̄s̄o do feei Ebēe. Do Gereki m̄o à ya kpooi Apolīs̄, waat̄o Woo beje.

¹² Nsei, iyi ijuukp̄a sinte í l̄o í gbe ijuukp̄a minji ḡo ŋa iyi aa naa má.

K̄aak̄aak̄l̄ m̄efasia

¹³ N̄oi amaleka m̄efasiau í f̄a k̄aak̄aak̄l̄e. N̄o ñ ḡbo ide ku f̄o ḡo hai gonta m̄ei bi kuweei wura iyi í wa si wajui Ilaās̄o. ¹⁴ Ide ku f̄ou í s̄s̄ amaleka m̄efasia iyi wa mu k̄aak̄aak̄l̄u í ni, f̄u amaleka m̄e ŋa iyi à d̄i k̄ok̄ōi ido nla iyi à ya kpe Efaratau. ¹⁵ N̄oi à f̄u amaleka m̄e ŋau. Na ad̄s̄o do cukpa do aj̄o do isōu bei amaleka ŋau à t̄a s̄ōlu mam mam ku ba a kpa ik̄o ak̄ai kukp̄e m̄eetai aman̄e ŋa. ¹⁶ A s̄m̄ j̄iai masa ŋau, à w̄ēi dubu minji ik̄o dubu c̄l̄o má (200.000.000). ¹⁷ Si bei ñ ye ac̄l̄ ŋau do masa ŋau si kuyem wee. À dasi batai iḡu nkpa bei ina do boogu bei bulam do igbaagba bei fainwita. Irii ac̄l̄ ŋau í ye bei irii muusu nla, n̄o ina do cua do fainwita wa fita wa hai si gele n̄ja. ¹⁸ Iko ak̄ai kukp̄e m̄eetai inei andunya ŋa á ku na saabui b̄õne m̄eeta ŋau, waat̄o ina do cua do fainwita iyi wa fita hai si gele ac̄l̄ ŋau. ¹⁹ Gbugb̄ai ac̄l̄ ŋau í wai si gele n̄ja do si akpaamu n̄ja. Akpaamuu í yei bei n̄jo, n̄o í ñe iri. Do n̄juí à ya kp̄a in̄e ŋa iju.

²⁰ Do n̄ju fei, inei andunya ŋa iyi à gbe a k̄u ku si b̄õne u à k̄o ku kpaasi id̄o. N̄o à k̄o ku j̄o mii ŋa iyi à ce do aw̄o ŋa ku t̄ō. À waa m̄osi inei in̄ōko ŋa ku t̄ō do iw̄e ŋa iyi à ce do wura do isōo f̄uf̄u do isōo danya do kuta do j̄li ŋa, aŋa iyi a kaa ȳok̄o a ḡbo ide, a kaa n̄o a ȳok̄o a ye ilu, hee má je a ñe. ²¹ B̄e b̄e m̄oi in̄e ŋau a k̄u j̄o in̄e ku kpa do dobu dobu n̄ja ŋa ku ce, do sakara ku ce, do ile n̄ja n̄ja.

¹³ Bε gbakā nō ilē í yaya ntō ntō, nō ikō akāi kukpē mēewai iluu í cuku. Ine ηa iyi à ku si kuyayai ilēu, kukpō ηηa í to amanē dubu mēeje (7.000). Zigii ine ηa iyi à gbe í da ntō ntō, nō à ni Ilaaḍ í la.

¹⁴ Nsei, ijuukpā minjisiau í lō, wee mēetasiaē wa naa má.

Kāakāakī mējesia

¹⁵ Si anyii nηu, amaleka mējesiau í fā kāakāakīē. Njoi à gbō anu ku dō nla nla gō ηa lelei Aḍ à ni, a sindoa Aḍ Lafēē nwa do ine iyi í cicau bommai andunya, nō a je bomma hee do ajō fei. ¹⁶ Waati bēēbēi ine ngbo kōnfia do mēē ηa iyi à waa buba si kitāi bomma si wajui Ilaaḍu, à sēebata à waa tōḗ ¹⁷ à waa ni, Aḍ Lafēē, ilu gbugbā fei,

Awō iyi ì wēē nsei, ì nō ì wēē wō,

À waa saabuēi si na iyi í jō ì ce icē do gbugbā nlaē.

Nō ì sinti bommaē ku je.

¹⁸ Dimii andunya fei í damō.

Amma idōkōē í to wa.

Waati í to í kiiti iku ηa.

Waati í nō í to í na walii woo ce icēē ηa riba ηηa,

Do woo dasi naanē ηa do ine ηa iyi à waa jirimāē,

Hai keekeò nlaē.

Waati í to í ce nfei ine ηa iyi à waa ce nfei andunya.

¹⁹ Njoi à cī kpasēi Ilaaḍ iyi í wa lele nō à ye kpakoi akabuue si inōē. Nō ijī wa ηō, nō à waa gbō iba ηa do kulai ijī. Nō ilē wa yaya, nō kutai ijī ηa à waa cuku wa do gbugbā.

12

Abo gō do akandama

¹ Njoi nyinda nla gō í fita lelei Aḍ. Inaabo gō í wa bē, nunui í je ibōē, nō wa leekī si cukpa nō wa dasi fulai andaiya maateēji. ² Abou í ne aḥ, nō wahalai kubí do ara ku roi inōu í jō wa dō anu.

³ Njoi nyinda mmu gō í fita má lelei Aḍ. Akandama nkpa nla nla gō í wa bē, í ne iri mēeje do ngo mēewa nō wa dasi fulai bomma si iriu akā fei. ⁴ Akandamau í wō ikō akāi kukpē mēetai andaiyai lele ηa í nyō ηa wa si ilē do akpaamue. Nō í koo í leekī si wajui abo iyi wa bi ku bíu, ku ba ku ηō amau bii í cuku wa. ⁵ Njoi abou í bi ama inēmōkō. Amaui á gbā dimi fei do goloí isō. Hee akandamau ku maa ηō amau à so à bōḗ bi Ilaaḍ, bii wa buba si kitāi bommaē. ⁶ Abou í sa í ne ikpa gbabua bii Ilaaḍ í cea sōlui inya bii á wa a maa woo si afei ajō dubu do cō minji do kita (1.260).

⁷ Njoi igū í dede lele bē. Miseli do amalekaē ηa à ce igū do akandamau do amalekaē ηa. ⁸ Nō Miseli do amalekaē ηa à je ηa igū. Nō à kō akandamau do amalekaē ηa a wa lele bē má. ⁹ Njoi à nyō akandama nla nla wa ilē. Akandamaui í je njo iyi í wēē hai tako. Nηui á ya kpe mbirisi walakō Seetam. Nō nηui í dī ijui inei andunya ηa fei. À nyō wa ilē do amalekaē ηa ajō.

¹⁰ Si anyii nηu, nō ñ gbō ide ku fō nla gō lele í ni,

Nsei, waatii faabau í to wa.

Nsei, Aḍ Lafēē nwa

í nyisi gbugbāē,

nō í jilē bommaē.

Nsei, ine iyi í cicau í gba ine ngbo ku jēē,

Domi woo fɔ laalɔi inɛ nwa ŋa,
 nɲu iyi í ya maa fɔ laalɔ nɲa
 si wajui llaaɔ dasaɔ idu

À nyɔɔ wa hai lele.

¹¹ Inɛ nwa ŋau à jɔɔ igũ
 do saabui njei Angudāu
 do sɛɛdai ntɔu iyi à jɛ.

A kù doo kuwɛɛ nɲa nkāma,
 amma à jesi aɲa a ku.

¹² Na nɲu, lele, jò i wɛɛɔ inɔ didɔ,
 Nɔ inɛ iyi ì wa lele, i wɛɛɔ inɔ didɔ ŋa.

Amma inɔ ku fɔi í jɛ ti ilɛ,

Nɔ inɔ ku fɔi í jɛ ti tenku,

Domi Seetam í kita si nɛ wa
 do idɔkɔ nla nla,

Si na iyi í jò í mà iyi
 waati keekei í gbea nɲu.

¹³ Iyi akandamau í ba à nyo nɲu wa ilɛ, ŋɔi í lɔsi ku lele abo iyi í bí ama inɛmɔkɔu. ¹⁴ Amma à na abou ikpa minjii kungbā nla ku ba ku fo ku bɔ ikpa inya iyi llaaɔ í cea sɔluɛu si gɔɔɔ bii aa woo adɔ mɛɛta do bubu. Tengi bei á j̄lɔ nɲou. ¹⁵ Nɔi nɲou í tu inyi wa hai si geɛɛ, wa cā bei ido nla nla si anyii abou ku ba inyi ku jɔɔ. ¹⁶ Amma ilɛ í faaba abou, domi í là, í mɔ inyi iyi wa fita hai si geɛi akandamau wa. ¹⁷ Nɔi idɔi akandamau í kɔ si abou ntɔ ntɔ, nɔ í bɔ igũ ku ce do dimiɛ ŋa iyi à gbe, aɲa iyi à waa jirima woodai llaaɔ fei, inɛ ŋa iyi à waa leekɔ dim dim si sɛɛdai Jesu. ¹⁸ Nɔ í koo í leekɔ si sāai tenku.

13

Injai sako iyi wa fita hai si tenku

¹ Si anyii nɲu, n̄ ye injai sako gɔ wa fita wa hai inɔ tenku. Í ne ngo mɛɛwa do iri mɛɛje nɔ fulai bomma wa lesi ngo ŋau fei, nɔ si iri ŋau fei à kɔ iri laalɔ ŋa ikā ikā iyi wa yaako llaaɔ. ² Injai sako iyi n̄ yeu í gaabu bei mua, nɔ kutɛɛ í ne gɔɔɔ, nɔ geɛɛ í ye bei ti muusu nla. Akandamau í so gɔɔɔ nɲu takae í naa, do kitāi bommaɛ do yiiko nlaɛ. ³ Iri akāi injai saku í jɔ bei í ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ ku kpa, amma kumɛɛu í tā nɔ í ba iri. Inɛi andunya ŋa fei à waa cɔɔ do biti nɔ à waa tɔɔɛ. ⁴ Aɲa fei à waa tɔɔ akandamau si na iyi í jò í na injai sakou yiikoɛ. Nɔ à waa tɔɔ injai sakou mɔ à waa ni, yooi í ye bei injai sakou ihɛ. Yooi á yɔkɔ ku baa igũ ku ce.

⁵ Injai sakou í ne kpāa ku tɔɔɔ fufu nɔ ku bu llaaɔ, nɔ í ne yiiko ku ceɔ gɔɔɔɔɛ icɛ zakai cukpa cijji do minji. ⁶ Nɔi í cɔ geɛɛ wa bu llaaɔ do bi ku wae do inɛ ŋa iyi à wa lele fei nɔ wa fɔ si ŋa ide laalɔ. ⁷ À muua kpāa ku ce igũ do inɛi llaaɔ ŋa nɔ ku jɛ ŋa igũ. Nɔ à naa yiiko si dimi fei do fee fei do ilɛ baa yooma fei. ⁸ Inɛi andunya fei á tɔɔɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi llaaɔ kù kɔ iri nɲa si tiai kuwɛɛ hee ku maa taka andunya, tia iyi í jɛ ti Angudā iyi à kpau.

⁹ Na nɲu, inɛ iyi í ne itɔ, ku gɔɔ. ¹⁰ Inɛ iyi í ne piisɔɔ ku bɔ, tilasi piisɔɔi á bɔ. Inɛ mɔ iyi à nɛ a kpa do taakuba, tilasi taakubai á kpa. Na nɲu, í sɔa woo dasi naane ŋa a ya maa temua nɔ a leekɔ si naane ku dasi nɲa *.

* **13:10** Tia nwo gɔ ŋa à ya ni, inɛ iyi í dasi kpaasie piisɔɔ, piisɔɔi aa na a dasi nɲu mɔ. Inɛ iyi í kpa inɛ gɔ do taakuba, do taakubai aa kpa nɲu mɔ.

Injai sako iyi wa fita hai si ile

¹¹ Si anyii n̄ju, n̄ ye injai sako gɔ má wa fita wa hai si ile. Í ne ngo minji bei ngoi angudā, nɔ wa fɔ ide bei akandama. ¹² Inja sinteui í naa yiiko iyi í ne fei ku ceò ice si wajue. Í tilasi inei ile n̄a a tɔɔ inja sinte iyi í ba kumee iyi á yɔkɔ ku kpaa wo, nɔ í ba iriu. ¹³ Inja minjisiau bei í ce dobu dobu nla nla n̄a hee í jò ina í kita wa hai lele í naa ile si wajui aman̄e n̄a. ¹⁴ Í d̄i jui inei andunya n̄a do dobu dobu n̄a iyi í ce si wajui inja sinte iyi í náa yiikou. Wa s̄o inei andunya n̄a a gbe mii iyi á jò inja sinte iyi á tako à m̄ee do taakuba nɔ kù kuu. ¹⁵ Injai ankāanyiu í ba yiiko ku mua mii iyi á gbeu kuw̄ee, nɔ ku fɔ ide bei aman̄e, ku ba ku kpa in̄e n̄a iyi á kɔ ku tɔɔe fei. ¹⁶ Nɔ injau í tilasi in̄e fei, ilu gbugbā n̄a do hai ne gbugbā n̄a, ilu fia n̄a do ilu are n̄a, aru n̄a do in̄e n̄a iyi á ne ara n̄a n̄a, à ce n̄a nyinda si awɔ n̄e n̄a walakɔ si ikpo n̄a. ¹⁷ In̄e gɔ kù w̄ee iyi á yɔkɔ ku ra walakɔ ku ta bii kù ne nyinda iyi í je irii injai sakou, walakɔ lambai irie.

¹⁸ Iyi í s̄la ka ce si laakai wee, in̄e iyi í ne bisi fei í s̄la ku mà yaasei lambai injai sakou. Lambae, lambai aman̄e. Jiaei c̄lɔ m̄eefa do kita do m̄eefa (666).

14*Iri ku k̄oi in̄e n̄a iyi á faaba*

¹ Si anyie iyi n̄ cò ilu nɔ n̄ ye Angudāu wa leek̄i si iri kutai Siɔɔ. Aman̄e dubu c̄lɔ do ciiji do m̄ee (144.000) í wa bi t̄ee, an̄a iyi á kɔ irii Angudāu do ti Baae si ikpo n̄a. ² Nɔ n̄ gbɔ imu gɔ hai lele aa ni bei ibai iri cuui inyi nla, walakɔ bei kulai ijli. Iba iyi n̄ gbɔu wa d̄oi bei m̄ɔɔb̄o iyi in̄e n̄a à waa cā. ³ In̄e n̄au à waa leek̄i si wajui kitāi bommau, bii ilu hunde m̄ee n̄au do in̄e ngbo n̄au à wa. À waa k̄o iri tit̄o iyi in̄e gɔ kaa yɔkɔ ku mà bii kù je aman̄e dubu c̄lɔ do ciiji do m̄ee n̄au (144.000), an̄a iyi á yá hai si andunya. ⁴ In̄e n̄au, a kù s̄uò inaabo. À mu ara n̄a a kù mà inaabo tit̄a. À waa too Angudāu bii wa b̄o fei. À yá n̄a hai si in̄oi aman̄e n̄a. À yei bei amaāje sinte iyi á na Ilaaɔ do Angudāu. ⁵ In̄e gɔ kù gbɔ ibo hai si ḡele n̄a, à je in̄e n̄a iyi a kù ne taale.

Amaleka m̄eeta n̄a

⁶ N̄oi n̄ nyi n̄ ye amaleka gɔ má wa fo hee lelei Aɔ. N̄juí á sisi laabaau jiida iyi ci ya tā bi inei andunya fei, si ile fei, do si dimi fei, do si fee ikā ikā fei, do bi in̄e fei. ⁷ Í d̄s̄ anu wa ni, i jirima Ilaaɔ nɔ í naa amboe n̄a, domi waati í to ku kiitiò in̄e fei. I tɔɔ Ilaaɔ, n̄ju iyi í taka lele do ile, do tenku, do is̄o n̄a.

⁸ Amaleka minjisiau gɔ wa too anyie wa ni, Babiloni, ilu nlau, í cuku, í cuku. N̄juí í fa dimi fei si sakara hai ne k̄ɔɔe. Sakaraeui í ye bei at̄e iyi wa c̄l n̄a iju. At̄e vē̄eui í je id̄ɔk̄s̄i Ilaaɔ.

⁹ Amaleka m̄eetasia gɔ wa too in̄e minji n̄a iyi á cuau, nɔ í d̄s̄ anu wa ni, in̄e iyi wa tɔɔ injai sakou do mii iyi í gbeu * fei, nɔ í jò à kɔ irie si ikpoe walakɔ si awɔe, ¹⁰ n̄ju m̄o á m̄o at̄e iyi í je id̄ɔk̄s̄i Ilaaɔu. In̄e iyi wa ce b̄eeb̄e fei á ye b̄õne si ina do fainwita si wajui Angudāu do amaleka kumá n̄au. ¹¹ Cuai ina iyi á nyisi n̄a b̄õneu á dedei hee lele hee do ajo fei. In̄e n̄a iyi á waa tɔɔ injai sakou do mii iyi á gbeu †, do in̄e n̄a iyi á ne nyinda irīeu, a kaa ne kus̄mi al̄eò daaka.

¹² Na n̄ju, í s̄la woo dasi naane n̄a a temua, an̄a iyi á waa jirima woodai Ilaaɔ nɔ à dasi Jesu naane.

* **14:9** mii iyi í gbeu ideí mii iyi á gbe í jò inja sinteui wa fāa (cò Kuyei 13:14) † **14:11** mii iyi á gbeu ideí mii iyi á gbe í jò inja sinteui wa fāa (cò Kuyei 13:14)

¹³ Si anyii n̄ju, n̄ gbɔ ide ku fɔ ɔɔ má hai lele í ni, kɔ iyi ihē, ilu inɔ didɔ̄ ɲai ine ɲa iyi aa na a ku hai nsei na naane iyi à dasi Lafē. ɲɔi Hundei Ilaaɔ í ni, ntɔi, beebei. Aa sl̄mi, domi ribai ice j̄iida ɲja á too ɲa.

Kudai amanɛ ɲa

¹⁴ Si anyii n̄ju, nɔ n̄ ye anduulai ij̄l ɔɔ, ine ɔɔ wa bubu be í jɔ amai amanɛ. Wa dasi fulai wurai amanlu si irie, nɔ wa mu kɔɔma ku d̄s̄ anu ɔɔ. ¹⁵ Amaleka ɔɔ í fita wa hai kpasēi Ilaaɔ, nɔ í d̄s̄ anu í s̄s̄ ine iyi wa bubu si kudūi ij̄lu í ni, so kɔɔmae í mu, domi awaatii kumu í to. Andunyaú í to ku mu. ¹⁶ ɲɔi ine iyi wa bubu si kudūi ij̄lu í dasi kɔɔmae si andunya, wa mu.

¹⁷ Amaleka ɔɔ í fita wa hai kpasēi Ilaaɔ iyi í wa leleu má, n̄ju mɔ wa mu kɔɔma ku d̄s̄ anu ɔɔ.

¹⁸ Nɔ amaleka ɔɔ í fita wa má hai bi kuweeu, í ne gbugbã si antai ina. Í la hee lele í s̄s̄ ine iyi wa mu kɔɔma did̄s̄u í ni, ka rezēe iyi í wasi andunya do kɔɔmae domi í j̄la. ¹⁹ Amalekaú í dasi kɔɔmae nɔ í kaɔ isoi j̄li ɲau, nɔ í cuusi dangala bi ku f̄s̄ inyii rezēe. Iyi be wa nyisi id̄ɔk̄ɔi Ilaaɔ. ²⁰ À f̄s̄ isoi rezēe bi ku f̄s̄ anyii inɔ iluu. Nɔ hai bi ku f̄s̄ inyii isoi j̄li n̄u, n̄je í cã wa be hee kusɔe í to dubu akã do c̄lɔ m̄efa † (1.600) si yaasei ile ku wã, nɔ kuj̄li isae í to gendei ac̄l.

15

Amaleka ɲa do ijuukp̄ai ankãanyi

¹ Si anyii n̄ju, n̄ ye nyinda ɔɔ má lelei Aɔ, í lá nɔ í ne n̄jo. Iyi n̄ ye wee, amaleka m̄eje ɔɔ ɲa à waa mu ijuukp̄a m̄eje. An̄ai à je ijuukp̄ai ankãanyi domi si bei id̄ɔk̄ɔi Ilaaɔ á tã.

² ɲɔi n̄ ye tenku ɔɔ wa daana bei digi í yɔgeɛ do ina. Nɔ n̄ ye ine ɲa iyi à je in̄ai sakou igū do mii iyi à gbeu * do lambai irie. Ine ɲau à waa leek̄l si antai tenkuu à waa mu m̄ɔlɔ ɲa iyi Ilaaɔ í na ɲa. ³ À waa k̄ɔ irii Moizi, woo ce icei Ilaaɔu, do ti Angudāu †, à waa ni, Aɔ Lafē, ilu gbugbã fei, Icee í la, nɔ í je maamaake. Aw̄ɔi ì je amanlui ile fei. Kp̄aae í je ntɔ, nɔ í je dee dee.

⁴ Yooi kaa ce n̄joe, Lafē.

Yooi á kɔ ku saabu irie.

Aw̄ɔ akãi ì je ine kumá.

Inei ile baa yooma fei á naa bi t̄e,

Aa na a gule a t̄ɔe,

Dom̄i ì nyisi iyi kiitie í je dee dee.

⁵ Si anyii n̄ju, iyi n̄ cɔ ilu nɔ n̄ ye à c̄l kpasēi Ilaaɔ iyi í wa lele, ten̄gi bii í je bi kuwai akabuueu. ⁶ Amaleka m̄eje ɲa iyi à waa mu ijuukp̄a m̄eje ɲau à fita hai kpasēu. À waa dasi nyau f̄uf̄u iyi wa daana nɔ à waa d̄f̄i santikii wura si kpaka ɲja. ⁷ ɲɔi ine akãi mii ilu hunde m̄e ɲau í na amaleka m̄eje ɲau fatai wura ara m̄eje iyi í k̄ɔ do id̄ɔk̄ɔi Ilaaɔ, n̄ju iyi í wee hee do ājɔ fei. ⁸ Nɔ kpasēu í k̄ɔ

† **14:20** dubu akã do c̄lɔ m̄efa si yaasei ile ku wã Lambau í ne yaase ɔɔ. Kusɔe í to kilo c̄lɔ m̄esta (300).

* **15:2** mii iyi à gbeu ideí mii iyi à gbe í jɔ in̄a s̄int̄eu wa f̄aa (cɔ Kuyei 13:14) † **15:3** Irii Moizii do ti Angudāu Ine ɔɔ ɲa si kuyei ɲja, à ya ni iri ikã ikã minjii. Ine ɔɔ ɲa m̄ɔ à ya ni iri akãi iyi wa f̄o bei Ilaaɔ í faaba wa na saabui Jesu Kirisi bei í tako í faaba inei Izireli ɲau na saabui Moizi.

do cua iyi wa naa hai si amboei Ilaaḏ do gbughāe. Ine gō kaa nō ku yōkō ku lō si inōe hee ijuukpāi amaleka mēeje ŋau koo kpāḏ iri.

16

Fatai idōōkōi Ilaaḏ ŋa

¹Ŋōi n̄ gbō ide ku fō nla gō hai kpasēi Ilaaḏu í sō amaleka mēeje ŋau í ni, i koo í nikā idōōkōi Ilaaḏ iyi í wa si fata mēeje ŋau si ile.

²Amaleka sinteu í koo í nikā titēe ile. Ŋōi dimii ngoli kuro laalō gō í naa si ine ŋa iyi à ne nyindai ŋai sakou nō à waa tōō mii iyi à gbeu *.

³Ŋōi amaleka minjisiau mō í nikā titēe si tenku. Inyiu í sinda bei njei iku, nō mii ilu hunde baa yooma fei í ku si inō inyiu.

⁴Ŋōi amaleka mēetasiau mō í nikā titēe si ido nla ŋa do si isō ŋa, nō inyi ŋa í kpaasi nje. ⁵Nō n̄ gbō anui amaleka iyi í ne gbughā si antai inyiu í ni, awo Ilaaḏ í ne ntō í kiiti be ihē, awo ine kumá, awo iyi í wēe, í nō í wēei wo. ⁶Ine ŋau à kpa woo dasi naane ŋa do walii ŋa à nikā nje ŋa, nō í na ŋa nje a mō. Bēēbei à jōḏ. ⁷Si anyii ŋju, n̄ gbō ide ku fō gō má hai bi kuweeu í ni, ntōi Aḏ Lafēe ilu gbughā fei, kiitié í tē í je ntō.

⁸Ŋōi amaleka mēesiau mō í nikā titēe si inunu, nō inunu í ba gbughā wa jo amanē ŋa do inya gbāe bei ina. ⁹Nō inya gbāa nlau í jo amanē ŋa, nō à waa bu Ilaaḏ, ŋju iyi í ne yiiko si antai bōne ŋau. Amma à kō ku kpaasi ido a jirimae.

¹⁰Ŋōi amaleka miusiau mō í nikā titēe si antai kitāi bommai ŋa buuu. Nō ilu í kuku si bommaeu. Nō ine ŋa à waa ŋō amē ŋa ŋa na ara kuro. ¹¹À waa bu Ilaaḏ na ara kuro do ngoli ŋa ŋa, amma à kō kù jō laalō ku ce ŋa.

¹²Ŋōi amaleka mēefasiau mō í nikā titēe si ido nla iyi à ya kpe Efarata, nō í gbe mam mam ku mua amanlui nunui daakō ŋa kpāa a kua. ¹³Nō n̄ ye inei inōoko mēeta gō ŋa à kpaasi ara ŋa bei kpōlō, akā í fita wa hai si gelel akandamau, akā mō hai si gelel ŋa buuu, mēetasiau mō hai si gelel walii ilu ibou. ¹⁴Inei inōoko ŋau à je mōcōi Seetam ŋa iyi à waa ce dobu dobu ŋa. Nō à waa bō bi amanlui andunya ŋa fei a tōtō ŋa a ce igū si ojo nlai Ilaaḏ ilu gbughā fei.

¹⁵Ŋōi Jesu í ni, n̄ wa n naa ku zamba ŋe bei ile. Ilu inō didōi ine iyi wa wō ŋjoo, nō wa dasi j̄lnee ŋa ku ba ku maà na ku dasi kpāa bās̄l ku na ku ye anyō si bantuma.

¹⁶Ŋōi inei inōoko ŋau à tōtō amanlu ŋau fei bii gō iyi à ya kpe do feei Ebēe Aamagedō.

¹⁷Si anyii ŋju, amaleka mēejasiau mō í nikā titēe si fufu. Nō à gbō ide ku fō nla gō hai bi kitāi bomma iyi í wa kpasēi Ilaaḏu í ni, ide í tā. ¹⁸Ŋōi ij̄l í ŋō, nō à gbō iba ŋa do kulai ij̄l. Nō ile í yaya ntō ntō. Ile kuyayau í caa. Dimie kù ce titā hai waati iyi à taka amanē ŋa. ¹⁹Ilu nlau í kpē ikō mēeta, nō ilui ile fei í cuku. Ilaaḏ kù gbeje laalō ku ceí inei Babilōni ŋa ilu nlau nō í nyisi ŋa idōōkō nlae. ²⁰Gungum kāmā kù wa be má, nō a kù waa ye iri kuta ŋa mō má. ²¹Ŋōi kutai ij̄l nla nla ŋa à waa cuku si ine ŋa wa. Akāe fei í to kilo ciiji. Nō à waa bu Ilaaḏ na bōnei kutai ij̄lu, domi bōneu í caa.

17

Abo à ce sakara nla nla

¹Ŋōi ine akāi amaleka mēeje ŋa iyi à waa mu fata mēeje ŋau í sōm í ni, naa wa, an nyisie bei Ilaaḏ á kiiti abo à ce sakara nlau ihē, ŋju iyi wa buba sí antai

* 16:2 mii iyi à gbeu ideí mii iyi à gbe í jō ŋa sinteui wa fāa (cō Kuyei 13:14)

inyi nla. ² Abo à ce sakara nlaui í dasi amanlui andunya ña sakara ku ce, nò inei andunya ña à waa too si daa nkpò nkpòe hee í baa í sinda iri ñña bei atē í ya sinda irii inè.

³ Njoi Hundei Ilaaó í naa sim nò amalekau í bòòm gbabua. Bei, ñ ye abo gò wa buba si antai injai sako nkpà gò. Injai sakou í ne iri meeje do ngo mēewa nò à kò si arae fei iri laalò ku yaako Ilaaó ña. ⁴ Abou wa dasi nyau nkpà jiiida gò dimi iyi amanlu ña à ya dasi, nò wa dasi booda ña iyi à ce do wuru do kuta ku ne fia gò ña do legè fufù bii fei. Wa mu kòofui wuru si awò si bii mii laalò do riisii sakara ku ce wa kò. ⁵ À kò iri gò si ikpòe, yaasei iriui í je asii. Iriu wee, Babilòni ilu nla, iyei inaabo à ce sakara andunya ña, do iyei daa bututu fei. ⁶ Nò ñ ye abou í mò njei woo dasi naane ña do ti inè ña iyi à kpa si na iyi í jò à je sēēdai Jesu, nò irie í sinda bei atē í ya sinda irii inè.

Iyi ñ yòò, ñ biti ntò ntò. ⁷ Njoi amalekau í sòm í ni, na mii í ce ì waa biti. An sisie asii abou do ti injai sako iyi í ne iri meeje do ngo mēewau. ⁸ Injai sako iyi ì yeu be í wēe wo amma kù wēe má nsei. Bii í kòsòsi à fita wa hai si isa nla hai ne kòu ku bò nfe ku ce. Inei andunya ña iyi Ilaaó kù kò iri ñña si tiai kuwēe hee ku maa taka andunya, aa biti bii à ye injai sakou má, domi í tako í wēe wo amma kù wēe má nsei nò á na ku faata wa má.

⁹ Inè ku bei ku gbò yaasei ideu, í ne bukaatai bisi iyi í ne laakai. Iri meeje ñau, añaí à je iri kuta meeje bii abou wa buba. ¹⁰ Nò añaí à nyi à je amanlu meeje ñau. Amanlu miu í cuku tã, inè aká í wēe si nsei, nò inè aká mò kù to wa titã. Bii í na í to wa, kaa kpe. ¹¹ Nò injai sako iyi í wēe wo nò kù wēe nsei máu, ññu takae í je ilaalu mēejosia, nò í je inè akáí amanlu meeje ñau nò wa bò nfe ku ce.

¹² Ngo mēewa iyi ì yeu, añaí à je amanlu mēewa ña iyi a kù je bomma titã, amma aa ba yiiko a je bomma isò aká do injai sakou ajo. ¹³ Aña mēewau fei mii akáí à waa lele, nò aa na injai sakou gbugbã do yiiko ñña. ¹⁴ Aa ce igù do Angudãu, amma Angudãu á je ña igù si na iyi í jò í je Lafēi lafēe ña nò í je Amanlui amanlu ña. Nò ilu naane ña iyi Ilaaó í kpe í cica, añaò Angudãu aa je igù ajo.

¹⁵ Nò amalekau í sòm má í ni, inyi iyi í ye abo à ce sakarau wa buba si antaey be, ññui í je inè nkpò iyi wa naa hai ile ikã ikã nò à waa fò fee ikã ikã. ¹⁶ Ngo mēewa iyi ì yeu be do injai sakou, aa cé abo à ce sakarau. Aa so mii iyi í ne fei nò a jòò basí. Aa ñò inae nò a joo ina mam mam. ¹⁷ Aa ce beebi si na iyi í jò Ilaaó í jò à ce idòobie. Beebi à ce anu aká ku ba a so yiiko amanlu ñña a na injai sakou. Aa maa jirima injai sakoui hee idei Ilaaó koo ceò.

¹⁸ Abo iyi í yeu, ññui í je ilu nla iyi í ne gbugbã si amanlui ile fei.

18

Kucukui Babilòni ilu nlaui

¹ Si anyii ññu ñ ye amaleka mmu gò wa kita wa hai lele. Í ne yiiko nla nla, nò amboe wa daana bari bari wa má inya si andunya fei. ² Í dō anu í ni, Babilòni ilu nlaui, í cuku, í cuku. Nsei í baa í je bii ku wai zli ña do bii ku manjii inei inòoko baa yooma fei. Yei laalò do yei sãmi fei í wa be. ³ À jò iluu í cuku si na iyi í jò dimi fei í dasi sakarae ku ce. Sakaraeui í ye bei atē iyi wa cí ña iju. Í dasi amanlui andunya ña sakara ku ce do ññu takae ajo, nò woo nya slai andunya ña à ce fia na amani nlaui.

⁴ Njoi ñ gbò ide ku fò gò má hai lele í ni, inje inem ña, i fita wa hai inò iluu, ku ba í maà na í ne ikpè si dulum deè nò bõne ña iyi á baa ku maà ba ñe, ⁵ domi

dulum deeu í kã hee lele, nɔ ɪlaaɔ kù gbeje laabɔ ɲa iyi í ce. ⁶Bei í cea ine ɲa, í sãa beɛbe ise gbeji. Wahala iyi í dasi ine ɲa í sãa ikɔ minji. ⁷Zaka bei í so arae lele í weɛ do inɔ didɔ si amani nlae, iɲe mɔ í nyisie ijuukpã do inɔ ku fɔ zaka beɛbe ɲa. Wa ni si idɔe, n wa n buba bei amanlu, n kù je jaɔɔ. Beɛbe mɔi n kaa n ɲe inɔ ku fɔ pai. ⁸Na nɲu, bɔne ikã ikã á baa si ajɔ akã. Bɔne ɲau wee, bɔɔ do inɔ kufai iku do ari. Nɲu takae á joi mam mam, domi Aɔ Lafɛɛ iyi í kiitie í je ilu gbugbã.

⁹Amanlui andunya ɲa iyi à ce daa nkɔ nkɔ do abo à ce sakarau fei nɔ à kpɛ amani nlaeu, aa na a kpata, aa cã buubuu na irie si waati iyi aa ye cuai ina iyi wa joo. ¹⁰Aa leekl a j̄ɔe si na iyi í j̄ɔ à waa ce njo ijuukpã iyi í baa, nɔ aa ni, waiyooi, waiyooi, Babiloni ilu nla ilu gbugbã, si isɔ akã kiiti í jeɛ.

¹¹Woo nya slai andunya ɲa aa kpata do inɔ ku fɔ na irie, si na iyi í j̄ɔ ine gɔ kù waa ra iwɔ ɲa má ¹²iyi í je wura do isɔ fufu, do kuta jiida ku ne fia ɲa, do lege fufu ɲa, do acɔ fufu kù ne fia gɔ do acɔ iyi í je ti ilaalu do acɔ iyi à ya ceɔ manɔ bɔnsue do acɔ nkpa jiida. Ine gɔ kù waa ra j̄ɔi ku ne inunu jiida ilu fia má, do dimii mii ikã ikã iyi à ce do inyii jua walakɔ do j̄ɔi jiida wala do isɔ nkpa wala do isɔ wala do kuta fufu. ¹³A kù waa ra fufui anyii j̄ɔi iyi à ya kpe kaneli, do nyau ayɛ do tulare do ikpo ku dɔ inunu iyi à ya kpe miru do ikpɔ dimi mmu gɔ má, do vɛɛ do ikpo do iyafu do bilee, do keɛe ɲa do angudã ɲa, do acɔ do sareti ɲa ɲa, do aru ɲa. ¹⁴Nɔ woo nya sla ɲau à sɔ iluu à ni, mii jiida iyi í bi ku je titeɛ fei wo í bɛ, nɔ amanie do mii ku slae fei í nyɔe, amanɛ kaa yɔɔ má pai.

¹⁵Woo nya sla ɲau, aɲa iyi à ce fia do saabui iluu aa leekl ku j̄ɔ, aa maa kpata, a maa weewea na njo ijuukpã iyi í baau, ¹⁶aa maa ni, waiyooi, irei í gbɔ bɔne iyi í ba ilu nlaui ihɛ. Iluu í tako í yei bei abo iyi í ya we acɔ fufu ku ne fia gɔ, do acɔ nkpa jiida do acɔ iyi í je ti ilaalu, nɔ í ya dasi wura si arae do kuta jiida ku ne fia ɲa, do lege fufu ɲa. ¹⁷Nɔ si isɔ akã amanie fei í ce nfe.

Woo mu akã inyi ɲau fei do woo ce iceɛ ɲa do ine ɲa iyi í wa inɔ akã inyi ɲau fei hee do ine ɲa iyi à waa ba ije si inyi dudu, à leekl à j̄ɔe, ¹⁸à waa dɔ anu iyi à ye cuai kujoi iluu à waa ni, ilu nla gɔ kù weɛ bei iluu ihɛ má. ¹⁹À waa kosi iri ɲa sãa à waa nyisio inɔ ku fɔ ɲa. À waa kpata à dɔ anu à waa ni, waiyooi, irei í gbɔ bɔne iyi í ba ilu nlaui ihɛ. Do saabui amaniei ilu akã inyi ɲa fei à ceɔ fia. Nɔ si isɔ akã, fei ndee í kpɔɔ bomma.

²⁰Iɲe inei lele ɲa, í j̄ɔ inɔ nɲe ku dɔ. Iɲe woo dasi naane ɲa mɔ do woo be ɲa do walii ɲa, í j̄ɔ inɔ nɲe ku dɔ, si na iyi í j̄ɔ ɪlaaɔ í kiiti iluu í sã nɲe gbese.

²¹Njoi amaleka ilu gbugbã gɔ í so kuta nla bei abo gɔ í nyɔɔ si inyi dudu í ni, beɛbe mɔi aa keke Babiloni ilu nlaui do gbugbã nɔ a kaa yɔɔ má pai. ²²A kaa gbɔ anu ku dɔi mɔɔɔ má bi titeɛ do woo kɔ iri ɲau do gaasia ɲau do woo fã kãakãakl ɲau. A kaa ba woo ce icei awɔ dimi ikã ikã má, a kaa gbɔ ibai abo iyi wa lɔɔ má. ²³A kaa ye inya kumáí fitila be má, a kaa nɔ a gbɔ gelel abo titɔ do mɔko titɔ. Woo nya slae ɲai à ne gbugbã à re wo si andunyau ihɛ fei, nɔ í d̄ɔ ijui inei ileu ihɛ fei do dobu dobuɛ.

²⁴A nyisi ilui Babiloni ijuukpã si na iyi í j̄ɔ à ye sie njei walii ɲa do ti woo dasi naane ɲa do njei ine ɲa iyi à kpa si andunyau ihɛ fei.

19

¹Si anyii nkɔi, n gbɔ ide ku fɔ gɔ bei anu ku dɔi zama ikpa lelei Aɔ í ni, ka saabu ɪlaaɔ Lafɛɛ nwa, nɲui í faaba wa, í nɔ í ne amboe do gbugbã. ²Kiitie í je ntɔ, nɔ í te, domi í kiiti abo à ce sakara iyi í beje andunya fei do daa bututue, nɔ í nyisie bɔne si na iyi í j̄ɔ í nikã njei woo ce iceɛ ɲa. ³Nɔ à dɔ anu má à waa ni, ka saabu ɪlaaɔ Lafɛɛ nwa. Cuai ilu nlaui á maa bɔ lelei hee do ajɔ fei. ⁴Njoi ine

nɔ a kù je aŋa a ne nyindaɛ si ikpo nŋa wala si awɔ nŋa. À dede hai si balɛ nɔ à je bomma do Kirisi aɔ adɔ dubu. ⁵ Iyi bei í je kudede sintei iku ŋa. Amma iku ŋa iyi à gbe a kù dede hai si balɛ, í gbe hee adɔ dubuu koo kɔ̀d. ⁶ Ilu inɔ didɔ ŋai inɛ ŋa iyi à wa si kudede sinteu. Aŋai à nya ikã na irii Ilaaɔ. Iku minjisiau kù ne gbugbã si ŋa má, amma aa maa je woo weei Ilaaɔ ŋa do ti Kirisi, nɔ aa je bomma do nŋu adɔ dubu.

À je Seetam igũ

⁷ Bii adɔ dubuu í kɔ̀ aa jɔ̀ Seetam hai si piisɔ̀ɛ. ⁸ Nɔ á fita koo dɛ ijui dimii inɛi andunya ŋa fei, waatɔ Gɔgu do Magɔgu *, nɔ ku tɔ̀tɔ̀ ŋa a ce igũ. Aa kpɔ̀ bei sãai acɛi ido. ⁹ Aŋai à dede wa hai ile fei à naa à kaako gbodoi woo dasi naane ŋa do ilu iyi Ilaaɔ í biu. Amma ina í naa hai lele, nɔ aŋa fei à jo. ¹⁰ Nɔi à so Seetam, nŋu iyi í dɛ ijui inɛ ŋau, à sɔ̀si ina nla iyi wa jo do fainwitau, tengi bii à dasi inɛi sakou do walii ilu ibou wo. Bei aa ye ijuukpã nla nla dasã idũ hee do aɔ̀ fei.

Kiitii ankãanyi

¹¹ Si anyii nŋu, ŋai n ye kitãi bomma nla fũfũ gɔ do inɛ iyi wa buba si antaɛ. Nɔ ile do lele à sa hai wajue, nɔ a kù ye gɔgɔ ŋa gɔ má. ¹² Nɔi n ye iku ŋa, keekeɔ nla, à waa leekɛ si wajui kitãi bommau. Nɔ à cɛ tia ŋa do tia gɔ̀ iyi à ya ni tia kuwɛɛ. À kiiti iku ŋa si bei kookoosu nŋa iyi à kɔ̀ si tia ŋau í to. ¹³ Waati bɛɛbei tenku í sindo iku ŋa iyi à wa inɛ wa, nɔ iku do bi ku wai iku ŋa à sindo iku ŋa ŋa iyi à waa mu wo. Aŋa fei à baa si kuwɛɛ nɔ à kiiti ŋa si bei kookoosu nŋa í to. ¹⁴ Nɔi à so iku do bi ku wai iku ŋau à dasi ina nla. Ina nlaui í je iku minjisia. ¹⁵ Inɛ baa yooma iyi a kù kɔ̀ iriɛ si tia kuwɛɛu à soo à dasi ina nla.

21

Lele titɔ̀ do ile titɔ̀

¹ Si anyii nŋu, n ye lele titɔ̀ do ile titɔ̀. Lele nwo do ile nwo ŋau a kù wɛɛ má. Tenku mɔ̀ kù wɛɛ má. ² Nɔ n ye ilu kumá iyi í je Zeruzalemu titɔ̀ í kita wa hai lelei Aɔ̀. Í tã sɔ̀lu bei abo titɔ̀ iyi wa bɔ̀ makɛ ku ko. ³ Nɔ n gbɔ̀ ide ku fɔ̀ nla gɔ̀ hai bi kitãi bommau í ni, nsei bi kuwai Ilaaɔ̀ í wɛɛ do amanɛ ŋa. Ilaaɔ̀ á maa wɛɛ do aŋa, nɔ aa je inɛ ŋa. Ilaaɔ̀ takɛ á wa si anini nŋa. ⁴ Á gbã cikãaju nŋa ŋa fei. Iku do inɔ ku fɔ̀ do kukpata do ara ku ro kaa wɛɛ má, domi mii ndii tako ŋau fei í lɔ̀.

⁵ Waati bɛɛbei inɛ iyi wa buba si kitãi bommau í ni, wee n ce mii fei titɔ̀. Nɔ í sɔ̀m í ni, kɔ̀ iyi ihɛ domi idem ide nɔi, nɔ í ne naane. ⁶ Nɔ í sɔ̀m má í ni, fei ndɛɛ í tã. Inɛ kãma kù takom nɔ inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui n je sintei mii fei do iri ku kpɛ. Inɛ iyi aɔ̀be wa kpa fei aŋ jɔ̀ ku mɔ̀ inyii isɔ̀ hai ne fia ku sã. Nɔ inɛ iyi í mɔ̀ inyiui fei á maa wɛɛi. ⁷ Inɛ iyi í je igũ aa naa mii ŋau bɛ, nɔ aŋ je Ilaaɔ̀ Baabaɛ, nɔ nŋu mɔ̀ ku je amam. ⁸ Amma inɛ ŋa iyi à mɔ̀ngɔ̀ do hai dasi naane ŋa do woo ce laaɔ̀ ŋa do woo kpa inɛ ŋa do woo ce sakara ŋa, do woo ce dobu dobu ŋa do woo tɔ̀ iwɛ ŋa do woo sɔ̀ ibo ŋa fei aa ba ikpɛ nŋa si ina nla iyi wa jo do fainwitau. Iyi bei í je iku minjisiau.

Zeruzalemu titɔ̀

⁹ Nɔi amaleka mɛɛje ŋa iyi à tako à waa mu fata mɛɛje ŋa si bii bɔ̀ne mɛɛje í wa siu, inɛ akã nŋa í naa í sɔ̀m í ni, naa wa n nyisie abo titɔ̀ iyi Angudãu í so. ¹⁰ Hundei Ilaaɔ̀ í naa sim nɔ amalekau í bɔ̀dɔ̀m si antai iri kuta nla gɔ̀. Í nyisim

* **20:8** Gɔgu do Magɔgu Ezekiel 38 do 39 í fɔ̀ ideí Gɔgu do Magɔgu. Si afɛu bɛ, Gɔguu ilaalui, Magɔgu mɔ̀ ilei.

Zeruzalemu, ilu kumá iyi wa kita wa hai lelei Aṣu. ¹¹ Wa daana do amboei Ilaaḍ bei kuta kusla jiida ku ne fia gō iyi à ya kpe zasipu, iyi í má bei digi. ¹² Nò bindi nla ku gboka gō í kaakoε. Í ne andε maateji, nò amaleka maateji gō ḡa à waa degbe andε koofa ḡau. Si andε koofa ḡau à kò irii dimi maateji inei Izireli ḡau. ¹³ Gonta mēi bindiu fei í ne andε mēeta mēeta. Andε mēeta í wa ikpa nunui ale, mēeta mō í wa ikpa nunui daakō, nò mēeta mēeta í wa cingaa do cingaa. ¹⁴ À nyò icui bindii iluui do kuta maateji. Si antae à kò irii woo be maateji Angudāu.

¹⁵ Amaleka iyi wa bam ide ku fōu, wa mu golo wura iyi í je mii ku wā ku ba ku wāo iluu do koofae ḡa do bindie. ¹⁶ Gontai iluu fei wa mungai, kuclε do kusε fei akāi. Amalekau í wāa do golo ku wāε. Nò kusε í ce dubu maateji (12.000) si yaasei ile ku wā *. Beεbe mōi kuclε do kugbokae. ¹⁷ Amalekau í wā bindiu nò sisimae í ce agbāawō clō do ciiji do mēε (144). Í wāa do yaase bei amanε ḡa mō à ya ce. ¹⁸ À ma bindiu do dimii kuta ku ne fia gō iyi à ya kpe zasipu nò à ma iluu takaei do wura alala iyi í má bei digi. ¹⁹ À nyò icui bindiu à ce boodae do kuta kusla ku ne fia gō ḡa dimi ikā ikā, í ne ila ikā ikā. Kuta sinteu à ya kpe zasipu, minjisiae mō safira, mēetasiae agati, mēesiae emerodu, ²⁰ miusiae saadonisi, mēefasiae saadoni, mējesiae kisoliti, mējōsiae berili, mēesāsiae topazi, mēewasiae kisopazi, maatakāsiae zasenti, maatejisiae ametisi. ²¹ Nò à ce gamboi lege maateji. Gambo akā fei à cooi do lege fūfū akā ku ne fia. Nò à ce kpāai iluu do wura alala iyi í má bei digi.

²² N kù yε bi kuwai Ilaaḍ si iluu si na iyi í jò Aṣ Lafēε ilu gbugbā fei do Angudāu, à wai bii fei. ²³ Iluu kù ne bukaatai inunu walakō cukpa iyi á maa inya, domi amboei Ilaaḍ wa má inya sie, nò Angudāu í je fitilae. ²⁴ Dimii ile fei á maa ne si inya kumáε, nò amanlui ile ḡa fei aa naaò amani ḡa wa be. ²⁵ Koofai iluu á maa cii waati kāma fei, domi idū kaa dū be má pai. ²⁶ Aa naaò amani ile fei wa do beεεε si iluu. ²⁷ Amma mii riisi kāma kaa lō be. Beεbe mōi ine iyi wa ce laalo do woo sō ibo a kaa lō be pai. Ine ḡa iyi aa lō be, aḡai à je ine ḡa iyi à kò iri ḡa si tiai Angudāu iyi í je tiai kuwεε.

22

¹ Si anyii ḡu, amalekau í nyisim inyii ido iyi í ya na ine ḡa kuwεε. Inyiu wa daana bei digi nò wa cā wa hai si kitāi bommai Ilaaḍ do Angudāu. ² Wa cā si aninii kpāai iluu. Ji ndii kuwεε wa leekl si ice do icei idou. Í ya so tuuba maateji si adō akā, gbakā akā si cukpa baa yooma fei. À ya ce iwō do wuai jii nōu a faabaò dimii andunya fei. ³ Ilaaḍ kaa ceekpe ine gō má.

Kitāi bommai Ilaaḍ do ti Angudāu í wa be, nò woo ce icei Ilaaḍ ḡau aa maa tōε. ⁴ Aa yε wajue, nò á kò irie si ikpo ḡa. ⁵ Idū kaa ya dū be. A kaa ne bukaatai inya kumái fitila walakō ti inunu, domi Aṣ Lafēε í je inya kumá ḡa. Aa nò a je bomma hee do aḡo fei.

Kubaaí Jesu

⁶ Nōi amalekau í sōm í ni, ideu ihē ide ntōi, í nò í ne naane. Aṣ Lafēε, ḡu iyi í gbā walii ḡau, í be amalekae wa bi woo ce iceε ḡa ku sō ḡa mii iyi á ce bii í kōsōi.

⁷ Nōi Jesu í ni, wee, an nyi wa kaa kpε. Ilu inō didōi ine iyi wa jirima ide iyi à ce waliie si tiau ihē.

* **21:16** dubu maateji si yaasei ile ku wā Lambau í ne yaase gō. Kusε í to kilo dubu minji do clō minji (2.200).

⁸ Amu Zāa n̄ gb̄o ideu ih̄ē, n̄o n̄ ȳe mii n̄au. Iyi n̄ gb̄oo n̄o n̄ ȳoo n̄ t̄ā, n̄oi n̄ seebata si wajui amaleka iyi í nyisim fei nd̄eeu ku ba n̄ t̄oo. ⁹ Amma í s̄om í ni, maà ce beebe. Amu m̄o woo ce icei bei aw̄o do bei walii kpaasie n̄a do bei ine n̄a iyi à waa jirima ideu tiau ih̄ē fei. T̄oo Ilaaḏ. ¹⁰ N̄oi í ni má, maà ti í singaa ine n̄a ideu walii iyi à k̄o si tiau ih̄ē domi waati í maai wa ku ce. ¹¹ Ine iyi wa ce laalo ku hanya ku maa ce laal̄e, ine m̄o iyi wa ce daa s̄ami ku hanya ku maa ce daa s̄amie. Ine m̄o iyi wa ce j̄iida ku hanya ku maa ce j̄iidae, ine m̄o iyi í je ine kuma ku j̄ò ku má ku maa koo.

¹² Jesu í ni, wee n̄ kaa n̄ kpet̄e n̄ nyi wa. An naaḏ riba wa n̄ s̄aaḏ ine fei si bei icee í to. ¹³ Amui n̄ je iriḏ ise. Ine k̄ama k̄u takom n̄o ine k̄ama kaa naa do anyim. Amui n̄ je sintei mii fei do iri ku kpāe.

¹⁴ Ilu in̄o did̄ḏ n̄ai ine n̄a iyi kuw̄ee n̄a í má bei nyau iyi à f̄o s̄ā s̄ā, ku ba a ba kp̄āa a je isoi j̄li ndii kuw̄eeu n̄o a l̄o in̄o iluu hai do and̄ee. ¹⁵ Amma woo ce laalo n̄a anyii iluuu aa wa do woo ce dobu dobu n̄a do woo ce sakara n̄a do woo kpāa ine n̄a do woo t̄oo iw̄ē n̄a do ine n̄a iyi à bi ibo n̄o à ya maa s̄o ibou fei.

¹⁶ Amu Jesu, amui n̄ be n̄je amalekam wa ku s̄o igbei inem n̄a fei ideu ih̄ē. Amui n̄ je t̄okui Davidi, n̄o n̄ je and̄aiyai am̄eejuuma iyi wa má inya.

¹⁷ Hundeí Ilaaḏ do abo tit̄ḏ à f̄o à waa ni, naa wa, Laf̄ēe Jesu.

Ine iyi wa gb̄o ideu fei n̄ju m̄o ku ni ku naa wa.

Ine iyi aqbe wa kpāa ku naa wa, ine m̄o iyi í bi inyi iyi í ya na ine n̄a kuw̄ee ku naa ku gba, k̄u ne ku s̄a.

Iri ku kpāa ide

¹⁸ Amu Zāa, ide iyi n̄ wa n̄ s̄o ine baa yooma iyi wa gb̄o ideu tiai waliiu ih̄ē wee, bii ine go í k̄ōosi ide go si antai iyi à k̄o si tiau ih̄ē, Ilaaḏ á k̄ōosi ijuukp̄ai laf̄ēe do b̄ōne n̄a iyi à k̄o si tiau. ¹⁹ Beebe m̄o ine iyi í kaye ide go hai si tiai ideu waliiu ih̄ē, Ilaaḏ á k̄ō laf̄ēe ikp̄ei isoi j̄li ndii kuw̄ee do ilu kumá iyi à sisi yaasee si tiau ih̄ē.

²⁰ Jesu, n̄ju iyi í f̄o ideu ih̄ē fei í j̄il̄o do naane, í ni, beebe an nyi wa kaa kpe. N̄o amu Zāa n̄ je n̄ ni, ami, naa wa Laf̄ēe Jesu.

²¹ Did̄ḏi Laf̄ēe Jesu ku w̄ee do ine n̄a fei. Ami.